هو الله تعالى

ثناء العزيز

لقد طلعت طوالع قاموس الفضل بفنون صحاح

اللوائح من مجمع البحرين من العدل و الانصاف و نشأت نجوم

سماء العلم من شمس فلك الكمال فى قمر الجهل و الاعتساف

البدر الكامل و المالك الباذل و السلطان العادل

السلطان ابن السلطان ابن السلطان ابن السلطان و الخاقان ابن الخاقان

الخاقان ابن الخاقان مالك ملوك العالم و نقاوة السلاطين الغازين

المجاهدين فى سبيل الله من ذرية آدم السلطان ناصر الدين

لا زالت رفوف المسلمين تحت لوائه مشهورة و جيوش الكافرين

من رماح سطوته و قهره مقهورة و شموس الفضل و الوا

عدله لائحة و نوائح الدهر على اعدائه نائحة و هذا دعاء

جبرئيل منه عليه ذو العرش المجيد

مجيب

هذا کتاب تحفة الناصریة فی فنون الادبیة

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی خلق الانسان وانعم علیه جواد اللسان لافصاح حقایق المعانی ودقایق البیان وعلمه الاسماء وسیلة للقربان وذریعة للامان وطریقة لاعلام الوری فی التبیان والصلوة والسلام علی سر الانسان ومرکز دایرة الامکان الذی لایطریه باطراء المادح افتنان ولا بازراء القادح نقصان حاصل الثمار اشجار النبوة ومجمع فواید آثار المروة والفتوة اشرف الناس فی الحسب والنسب والمؤدب بآداب الرب المنصور المؤید ابی القاسم محمد وعلی آله الابرار وعترته الاخیار مفاتیح الرحمة ومصابیح الظلام مطالع انوار الفصاحة ومشارق شموس البلاغة الذین اذهب الله عنهم الرجس وطهرهم تطهیرا سیما ابن عمه وناصر دینه صراط الله المستقیم ومنهجه القویم درة الغواص ولسان الخواص الذی به کمل الشرف المستطرف واذعن بحسن خصاله المؤتلف والمختلف اسد الله الغالب وبغیة الطالب امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب وبعد چون روزگار همایون ودولت روزافزون پادشاه جهان سایه بان امن وامان شاهین اوج پادشاهی همای هوای تایید الهی سلطان سلاطین عالم فرمان فرمای ممالک عرب وعجم مبارک سایه اله ثانی خورشید وثانی وارث اکلیل وکا

اغر اذا یعلو السریر متوجا — تمنی الثریا ان تکون قوایمه

حمرو

خسرو فلک آستان خدیو ملک پاسبان ظل الله المبسوط فی بسیط

الأرض باسط نورا لطّول فی الآفاق بالطّول والعرض

ملکٌ تواضعت الملوک لعزّه — واطاعه الأفلاک والأدوار

جهان عدل وسخا سپهر فضل وعطا بخشنده بیدریغ خداوند

نگین وتیغ آئین کرم قانون همم مالک رقاب امم پناه بنی آدم

له همم لامنتهی لکبارها — وهمته الصغری اجلّ من الدهر

له راحة لو انّ معشار جودها — علی البرّ کان البرّ اندی من البحر

جهانداری که وجود پاکش مؤید عصمت است وگوهر تابناکش مؤکّد دین و

دولت سایه اجلالش مربّی فضل وهنر است وآفتاب اقبالش مروّج شرع انور

فلیس شبیهه للدین واف — ولیس نظیره للملک حام

فقدر العلم منه فی ارتفاع — وامر الملک منه فی انتظام

عادلتر وغازیتر ازو هیچ ملک نیست — الا ملک العرش تبارک وتعالی

دست گوهربارش روز بزم غیرت بحر وکان ومصدوقهٔ بل یداه مبسوطتان

وتیغ خونریزش گاه رزم صاعقه بار وآیت یرسل علیکما شواظ من نار

فیمطر یوم الجود من کفه الندی — ویقطر یوم الباس من سیفه الدم

دست او روز بزم گوهربار — تیغ او روز رزم خون افشان

قهرمان الماء والطین کهف الملوک والسلاطین المؤید من السماء المنصور

علی من یشاء ناصر اولیاء الله قاهر اعداء الله حامی مضاء الاسلام ماحی

آثار الجور والظلام شاهنشاه کامیاب کامکار مظهر جلال وجمال حضرت

کردگار ابوالنصر والفتح والظفر السلطان بن السلطان والخاقان بن الخاقان بن الخاقان

الناصر الملک الذی خضعت له — صید الملوک مشارقا ومغاربا

ناصر دین شه عجم وارث تاج وتخت جم — از پی بندگیش خم قامت شهریارها

لا زال رایاتُ نصرتِهِ و شوکتِهِ مرفوعةٌ وَ اطنابُ خیامِ دولتِهِ باوتادِ الدوامِ مشدودةٌ

تقبّل افواهُ الملوکِ بساطَهُ وَ یکبرُ عنها کمُّهُ و براجمُهُ

بحمد الله و منّه بهار اعصار ماضیه و جمال العهود سالفه است که مروّج

مرکونه هنروا زحسن معدلت و یمن مکرمت این شاهنشاه بنده نواز

خصم گداز ممالک ایران صانها الله عن الحدثان روضه ارم و ثانی حرم است

لقد جُمِعَتْ فیها المحاسنُ کلُّها وَ احسنُها الایمانُ و الیمنُ و الامنُ

و چون حسنه از حسنات ذات اقدس اعلی ادام الله دولته و شوکته بعد

انفراغ از حفظ مهمّات ملکی و مصالح دولتی استماع تواریخ احوال امم

و تجارب حالات عرب و عجم است که خاطر دریا مقاطر بدان مشغول میفرمایند

خاصّه اشعار عربیه و نکات ادبیّه

ملکٌ یری تعبَ المکارمِ راحةً وَ یعدُّ راحاتِ الفراغِ متاعبا

لهذا بامیرزادهٔ اعظم سلالهٔ مجد و کرم نوّاب محمد محسن میرزا ادام الله اقباله

که در علم و ادب یگانهٔ دهر و در فضل و حسب نادرهٔ عصر است

له نسبُ الفتی لشمس علیه ردائُها وَ حسبُ ارخت النجومُ علیهِ اضوائَها

لقد حاز اقسامَ الفواضلِ کلَّها فامسی وحیدًا فی فنونِ الفضائلِ

و چون بخت و سعادت مواظب آستان فلک عنوان و چون ظفر و نصرت

ملازم رکاب همایون است و در پایه سریر اعلی از دیگر ملکزادگان بار و بار

یافتگان دربار ممتاز و بمنصب جلیل امیراخوری سرافراز است

بالمشافهه الاعلی خطاب مبارک رفت بتصنیف کتابی شریف و تالیف

خطابی منیف که محتوی باشد باشعار فصیحهٔ جیّدهٔ عربی و نکات ملیحهٔ پسندیده

ادبی و مشحون باشد از ضروب مناقب و فنون محاسن خالی از اطناب مملّ و

ایجاز مخلّ در غایت سلاست و متانت و ایضاح مغنی از سایر تصانیف ادب

غناء الصباح عن المصباح بحيث يقال في وصفه

ففي كل لفظ منه روض من المنى — وفي كل سطر منه عقد من الدرر

نادر پیشگاه بخت همایون منظور نظر آفتاب اثر و مطمح خاطر انور کردد
وچون معظم اوقات میرزاده اعظم بخدمات محوله دیوانی مصروف بود
اتمام این امر وانجام این خدمت را بعهده اقل بندکان ابو القاسم بن
الحاج محمد ابرهیم الوشتی المعروف بالاصفهانی باز داشتند اگرچه با
اختلال احوال و ذهاب ثروت و مال وجلاء وطن وانزواء کنج محن و
خاطر درهم واسباب غیر فراهم شروع در این مهم بزرک لایق حال این بنده
نبود ولی بتوکل واعتماد بفضل اله واقبال وبخت بلند پادشاه عالم پناه اقدام
باتمام این خدمت وانجام این اشارت کرده بتفصیلی که در ذیل مقرر است از
دواوین عرب وعجم ودیوان ادبا زقصاید غرا وغزلهای طرب افزا که شایسته
نثار بزم همایون بود فی احسن تالیف واعجب تصنیف منتخب و ثبت افتاد

هي البحر الا ان فيها ثواقب — النجوم العلى واللامعات البوارق

امید که این خدمت کر خدا خواهد مطبوع طبع خسرو فلك رفعت ومایه
سعادت این بنده بی بضاعت کردد

فيا دهر ساعد على بغيتي — ويا عمر كن بعض اسبابها

وسميته بالتحفة الناصرية في فنون الادبية وارجو من الله ان يجعلها
تحفة لسدته السنية وحضرته العلية تبقى ببقاء الدهور ولا تفنى
بمرور الاعوام والشهور فانه خير مامول واكرم مسئول وها انا اشرع في
المقصود بعون الله الناصر المعبود ورتبته على مقدمة وعشرة ابواب
وخاتمة المقدمة في التوحيد والتحميد والمناجات الباب الاول في المناقب
والمدائح وفيه فصول الفصل الاول في مناقب سيد النبيين صلى الله عليه
واله وسلم الفصل الثاني في مناقب امير المؤمنين سلام الله عليه الفصل الثالث

فی مناقب الأئمة علیه السلام الفصل الرابع فی مناقب امام العصر صاحب الزمان سلام الله علیه وعجل الله فرجه الفصل الخامس فی مدائح الملوك الفصل السادس فی مدائح الوزراء والصدور الباب الثانی فی الأخلاق وفیه فصول الفصل الأول فی حسن الخلق ومدح اهله الفصل الثانی فی العقل والجهل الفصل الثالث فی العلم والأدب الفصل الرابع فی الحلم والحیا والعفه الفصل الخامس فی العفو والأنصاف الفصل السادس فی الجود والسخاء والممدوحین به الفصل السابع فی الضیف والقری الفصل الثامن فی الصبر والشکر الفصل التاسع فی النطق والسکوت الفصل العاشر فی المشورة والحزم والعزم الباب الثالث فی الحماسة وما یتعلق بها وفیه فصول الفصل الأول فی الشجاعة الفصل الثانی فی الحماسة والشجاعة الفصل الثالث فی السیوف والرماح الفصل الرابع فی الدروع والدلاص الفصل الخامس فی المراماة والسهام والقسی الفصل السادس فی الاستباق والفرس والبعیر والفیل وغیرها الفصل السابع فی الأراجیز الباب الرابع فی النسیب والمغازله والخمر والساقی والمجلس وما یتعلق بها وفیه فصول الفصل الأول فی النسیب والغزل الفصل الثانی فی الطلال والرسوم الفصل الثالث فی المجلس والندیم الفصل الرابع فی الخمر الفصل الخامس فی الساقی الفصل السادس فی المغنی الفصل السابع فی المقامرة والاّمها والملهو واللعب الباب الخامس فی الفصول والمیاه والأنهار والأشجار والبساتین وغیرها وفیه فصول الفصل الأول فی الربیع الفصل الثانی فی سائر الفصول الفصل الثالث فی المیاه والانهار الفصل الرابع فی الأشجار والبساتین الفصل الخامس فی الدور والقصور الفصل السادس فی الریاحین والریاحین الفصل السابع فی الفواکه والاطعمة والاشربة الفصل الثامن فی الحمام والنیران الباب السادس فی الصید وما یتعلق به وفیه

فصول

فصولٌ الفصل الأول في الصيد الفصل الثاني في الصقور الفصل الثالث
في الطيور الفصل الرابع في الظباء والآرام والوحوش الفصل الخامس
في السباع والكلاب الباب السابع في المكاتيب والمراسلات والسير
والسفر والزيارة وغيرها وفيه فصول الفصل الأول في المكاتيب و
المراسلات والإنها الفصل الثاني في الصديق والحبيب الفصل الثالث
في الوصال والفراق والوشاية والعذل الفصل الرابع في المعاتبة
الفصل الخامس في زيارة الإخوان والتهنية والهدية الفصل السادس
في السير والسفر والسياحة الباب الثامن في السماء والأرض والليل
والنهار وغيرها وفيه فصول الفصل الأول في السماء والكواكب
والشمس والقمر الفصل الثاني في الأرض والجبال والبحار والسفن
الفصل الثالث في الليل والنهار الفصل الرابع في الصباح والمسا
الباب التاسع في المراثي وفيه فصول الفصل الأول في مراثي النبي
وأبي طالب وخديجة عليهم السلام الفصل الثاني في مراثي أمير
المؤمنين والأئمة عليهم السلام الفصل الثالث في مراثي الحسين
عليه السلام الباب العاشر في المواعظ والنصايح
وتقلب حالات الدنيا وغيرها وفيه فصول
الفصل الأول في المواعظ والنصايح الفصل الثاني
في تقلب حالات الدنيا الفصل الثالث في
القضا والقدر الفصل الرابع في الشيب
والشباب الفصل الخامس في التوكل
وتفويض الأمر إلى الله الخاتمة
في الأشعار التي تجري مجرى
الأمثال فلنرجع إلى التفصيل
ث ٥ ث

المقدمة في التوحيد والتحميد والمناجاة لأمير المؤمنين علي عليه السلام

قد كنتَ يا سيّدي بالجود معروفا ... ولم تزل سيّدي بالعفو موصوفا

تحقیق بودی ای آقای من به بخشش کردن شناخته شده ... و پیوسته هستی آقای من به بخشودن گناه وصف شده

وكنتَ إذ ليس نورٌ يستضاء به ... ولا ظلامٌ على الآفاق معكوفا

و بودی هنگامیکه نبود نوریکه روشنی خواسته شود بآن ... و نه تاریکی بودی بر آفاق بازداشته شده

لأبي طالب عليه السلام

مر ابی طالب علیه السلام راست

مليكُ الناس ليس له شريكٌ ... هو الوهّاب والمبدي المعيد

خداوند و پادشاه مردم را نیست برای او انبازی ... اوست بسیار بخشنده و نخست آفریننده و دوباره زنده کننده

قال بعضهم

سبحان ربّ العزّة الفرد الصمد ... لم يتّخذ صاحبةً ولا ولد

پاک و منزه است پروردگار غالب یگانه بیچون ... که نگرفته است هرگز زنی و نگرفته است هرگز فرزندی

فاجلّ عن كلّ شبيهٍ وانفرد ... فما يساويه من الخلق أحد

بتحقیق بزرگ است از هر مثل و مانندی و فرد و یگانه است ... پس برابر نیست او را از همه آفریدگان کسی

وقال آخر

تبارك الله من لا عقل يدركه ... ولا تصوّره الأوهام والفكر

پاکست خدا از ناشایسته‌ها که هیچ عقلی درک نمیکند او را ... و هیچ تصور نتوانند کند او را اندیشه‌ها و فکرها

قال بعضهم

وإذا نظرتُ إلى السماء بنظرةٍ ... فأرى السماء تدلّ أنّك واحد

و در وقتیکه نگاه کنم بسوی آسمان به یک نگاه کردن ... پس می‌بینم آسمان را که رهنمائی میکند که تو یگانه‌ای

وإذا نظرتُ إلى الكواكب نظرةً ... فأرى الكواكب للمكوكب شاهد

و در وقتیکه نگاه کنم بسوی ستاره‌ها به یک نگاه کردن ... پس می‌بینم ستاره‌ها را که مر خالق و روشن کننده خود را گواهی بدهند

وقال آخر

وقال آخر

كلما يرتقي إليه بوهم ... من جلال ورفعة وسناء

هر چیزی که بالا رفته شود بسوی او بوهم و اندیشه ... از تصور بزرگی و بلندی و رفعت

فالذي أبدع البرية أعلى ... منه سبحان مبدع الأشياء

پس آنکسیکه آفریده است همه خلایق را بالاتر است ... از آن پاک و منزه است از هر نقص پدید آورنده همه چیزها

لأبي نواس ولابن المعتز

تأمل في رياض الأرض وانظر ... إلى آثار ما صنع المليك

درنگ کن و بیندیش در مرغزارهای زمین و نگاه کن ... بسوی آثار و نشانهای آن خوب کاری که کرده است خدا

عيون من لجين ناظرات ... على أحداقها ذهب سبيك

چشمهائیست دیده از نقره که گوئی نگاه میکند ... گویا بر حدقهای آنچشمها طلا و زر ریخته شده است

على قضب الزبرجد شاهدات ... بأن الله ليس له شريك

بایستاده بر ساقها و شاخهای زمردین و گواهی دهنده اند ... بآنکه بتحقیق نیست خداوند را شریک و انبازی

قال آخر

فيا عجبا كيف يعصى الإله ... وأم كيف يجحده الجاحد

پس العجب است که چگونه نافرمانی کرده میشود خدا ... و یا چگونه انکار میکنند او را انکار کننده

وفي كل شيء له آية ... تدل على أنه واحد

و حال آنکه در هر چیزی از برای او نشانه است ... که دلالت میکند آنچیز بر اینکه خداوند یگانه است

وقال بعضهم

كيفية المرء ليس المرء يدركها ... فكيف كيفية الجبار في القدم

چگونگی انسان را نیست که تواند درک کند انسان آنرا ... پس چگونه درک میکند چگونگی خداوند جبار در ازل همیشه را

وهو الذي أبدع الأشياء منشئها ... فكيف يدركه مستحدث النسم

و اوست سبحان خدائی که پدید آورده است همه چیزها را نخست بدون نمونه ... پس چگونه میشناسد او را تازه آفریده شده

وقال آخر

فيك يا أغلوطة الفكر	تاه فكري وانقضى عمري
در شناختن تو ای کسیکه درست نیامده اند فکرها	سرگردان شد فکر من و تمام شد عمر من
سافرت فيك العقول فما	ربحت إلا أذى السفر
سفر کرد در معرفت تو عقلها پس نکرد	نفعی عقلها مگر رنج و زحمت سفر
رجعت حسرى فما وقفت	لا على عين ولا أثر
برگشتند عقلها حسرت زده پس مطلع نشدند	نه بر معرفت ذاتی و نه بر نشانه ذاتی
فلحى الله الألى زعموا	أنك المعلوم بالنظر
[illegible] خدا آنها را که گمان کردند	بدرستیکه تو شناخته خواهی شد بفکر و نظر

لعلي عليه السلام في المناجاة

لك الحمد يا ذا الجود والمجد والعلى	تباركت تعطي من تشاء وتمنع
مر تراست حمد ای صاحب بخشش و بزرگی و بلندی	پاکی از هر ناشایسته میدهی کسیرا که میخواهی و باز میداری کسیرا که میخواهی
إلهي وخلاقي وحرزي وموئلي	إليك لدى الإعسار واليسر أفزع
ایخدای من و آفریننده من و نگهدارنده من و بازگشت من	بسوی تو نزد دشواری و آسانی پناه میبرم
إلهي لئن جلت وجمت خطيئتي	فعفوك عن ذنبي أجل وأوسع
ایخدای من هر آینه اگر بزرگ و بسیار شود گناه من	پس درگذشتن تو از گناه من بزرگتر و وسیعتر است
إلهي ترى حالي وفقري وفاقتي	وأنت مناجاتي الخفية تسمع
ایخدای من می بینی حال مرا و احتیاج و پریشانی مرا	و تو رازهای پنهانی مرا می شنوی
إلهي إذا لم تعف عن غير محسن	فمن لمسيء بالهوى يتمتع
ایخدای من در وقتیکه تو نبخشی از غیر نیکوکار	پس کیست درگذرد گناهکاری را که بخواهش نفس خود بهره ببرد

لأبي عبد الله الحسين عليه السلام

لبيك لبيك أنت مولاه	فارحم عبيدا إليك ملجاه
ایستاده ام [illegible]	پس رحم فرما بنده کی را که بسوی تو است پناه او

باذالمعلا

يا ذا المعالي عليك معتمدي — طوبى لمن كنت أنت مولاه

اى صاحب بزرگيها بر تست تكيه گاه من — خوشا مر كسيكه باشى تو آقاى او

طوبى لمن كان نادماً أرقاً — يشكو إلى ذي الجلال بلواه

خوشا مر كسيكه بوده باشد پشيمان از كردهاى خود و شب بيدار — و شكايت كند بسوى خداوند صاحب بزرگى آزمايشها و غمهاى خود را

إذا خلا في الظلام مبتهلاً — أجابه الله ثم لبّاه

در وقتيكه خلوت كند با خداى خود در تاريكى شب در حالت تضرع — اجابت كند او را خدا پس بجواب لبيك گفتن كند او را

لعلي بن الحسين عليهما السلام

يا من يجيب دعاء المضطر في الظلم — يا كاشف الضر والبلوى مع السقم

اى كسيكه اجابت و قبول ميكنى دعاى بيچاره را در تاريكيها — اى بردارنده سختى و آزمايشها با ناخوشيها

قد نام وفدك حول البيت وانتبهوا — وأنت يا حي يا قيوم لم تنم

بتحقيق خوابيدند رسيدگان تو در حول خانه تو و بيدار شدند — و تو اى زنده بى زوال اى بپا دارنده عالم هرگز نخوابى

أدعوك رب حزيناً هائماً قلقاً — فارحم بكائي بحق البيت والحرم

ميخوانم ترا اى پروردگار من اندوهناك و حيرانى و اضطراب — پس رحم كن گريه مرا بحق خانه خود و حرم خودت

إن كان جودك لا يرجوه ذو سفه — فمن يجود على العاصين بالكرم

اگر بوده باشد بخشش تو كه اميد نداشته باشد او را سفاهت كننده — پس كه بخشش ميكند بگناهكاران بكرم كردن بايشان

قال عليه السلام

ألا أيها المقصود في كل حاجة — شكوت إليك الضر فارحم شكايتي

اى آنچنان كسيكه تو مقصود در هر حاجتى — شكايت ميكنم بسوى تو بدحالى خود را پس رحم كن شكوه مرا

ألا يا رجائي أنت تكشف كربتي — فهب لي ذنوبي كلها واقض حاجتي

اى كسيكه توئى اميد من تو برميدارى اندوه و محنت مرا — ببخش مرا همه گناهانم را و روا كن حاجت و نيازمندى مرا

أتحرقني بالنار يا غاية المنى — فأين رجائي ثم أين مخافتي

آيا ميسوزانى مرا بآتش اى نهايت آرزوهاى من — پس كجاست اميد من پس از آن كجاست ترس من

الباب الأول في المناقب وفيه فصول الفصل الأول في مناقب النبي صلى الله عليه وآله وسلم

لأبي طالب عليه السلام في مدحه من قصيدة اللامية معروفة

أعوذ برب البيت من كل طاعن
پناه میبرم بپروردگار خانه خدا از هر طعنه زننده

علينا بسوء أو يلوح بباطل
بر ما به بدی یا آنکه می‌بندد ما را بناچیزی

ومن فاجر يغتابنا بمغيبة
و پناه میبرم از هر بدکاری که غیبت کند ما را به پنهانی

ومن ملحق في الدين ما لم نحاول
و پناه میبرم از هر الحاق کننده در دین آئین ما چیزی را که ما نیافته‌ایم

كذبتم وبيت الله نبزى محمداً
دروغ گفته‌اید شما قسم بخانه خدا بی‌سزا رها میکنیم محمد را

ولما نطاعن دونه ونناضل
و هنوز با نیزه و تیر در پیش او جنگ نکرده‌ایم

وننصره حتى نصرع دونه
و یاری میکنیم محمد را تا آنکه افتاده و افکنده شویم نزدیک پیش او

ونذهل عن أبنائنا والحلائل
و فراموش کنیم فرزندان و زنان خود را

وحتى نرى ذا الردع يركب ردعه
و یاری میکنیم تا آنکه ببینیم صاحب زره‌پوش را اگر میفتد بخون خود خوش

من الطعن فعل الأنكب المتحامل
از ضرب نیزه جنگ کسی که بی‌کمان است از بی‌باکی و یاد است

وينهض قوم في الحديد إليكم
و تا اینکه برخیزند گروهی در اسلحه آهن بسوی شما

نهوض الروايا من طريق جلاجل
مثل حرکت کردن شتران آبکش از راه جلاجل از کثرت ازدحام

وإنا وبيت الله إن جد جدنا
و بدرستیکه ما قسم بخانه خدا اگر کوشش و یاری کند بخت ما

لتلتبسن أسيافنا بالأماثل
هر آینه میرسد و مخلوط میشود شمشیرهای ما با اشراف و اقران ما

بكل فتى مثل الشهاب سميدع
بواسطه هر جوانمرد کریمی که مثل شهاب روشن و سوزاننده است

أخي ثقة عند الحفيظة باسل
و استوار و محکم است نزد حمیتها و شیر شجاع است

وما ترك قوم لا أبا لك سيداً
و چیست واگذاشتن گروه ما یکه مدری نباشد ترا آقایی را

يحوط الذمار غير نكس مواكل
که فرو گیرد کارهای بزرگ را و کوتاهی کننده نیست از نهایت کرم و او بلا کوبنده نیست

وأبيض يستسقى الغمام بوجهه
و آقائی است که طلب باران کرده میشود از ابر بواسطه روی او

ثمال اليتامى عصمة للأرامل
و فریادرسنده یتیمان و نگاه دارنده بیوه زنان است

يلوذ به الهلاك من آل هاشم
پناه میبرد بآنحضرت ضعیفان و فقیران از آل هاشم

فهم عنده في نعمة وفواضل
پس آل هاشم پیش او در نعمتها و غیره او اینهای نعمتند

وميزان صدق لا يخيس شعيرة
و آنحضرت ترازوی راستی است که خطا نمیکند باندازه جوی

ووزان صدق وزنه غير غائل
و سنجنده راستی است که هیچ تقصیر در وزن او نیست

أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ ابْنَنَا لَا مُكَذَّبٌ ... لَدَيْنَا وَلَا نَعْبَا بِقَوْلِ الْأَبَاطِلِ

نمیدانید بدرستیکه فرزند ما محمد هرگز تکذیب کرده نشده است ... پیش ما و ما باک نداریم بگفته‌های پوچ ناکسان

لَعَمْرِي لَقَدْ كُلِّفْتُ وَجْدًا بِأَحْمَدٍ ... وَأَحْبَبْتُهُ حُبَّ الْحَبِيبِ الْمُوَاصِلِ

قسم بزندگانی خودم هر آینه شیفته شدم احمد را الفت دوستی ... و دوست دارم او را مثل محبت داشتن دوستی که بوصل محبوبش رسیده باشد

وَجُدْتُ بِنَفْسِي دُونَهُ فَحَمَيْتُهُ ... وَدَافَعْتُ عَنْهُ بِالذُّرَى وَالْكَوَاهِلِ

و بخشیدم جان خود را براه او پس حمایت کردم او را ... و دفع کردم از او دشمنان را با سرها و دوشهای خود

فَلَا زَالَ لِلدُّنْيَا جَمَالًا لِأَهْلِهَا ... وَشَيْنًا لِمَنْ عَادَى وَزَيْنَ الْمَحَافِلِ

پس همیشه احمد در دنیا از برای اهل دنیا نیکوئی و جمال است ... و بدی است کسی را که دشمنی کند او را و زینت محفلهاست

وَأَيَّدَهُ رَبُّ الْعِبَادِ بِنَصْرِهِ ... وَأَظْهَرَ دِينًا حَقُّهُ غَيْرُ بَاطِلِ

و دستگیری کرده است احمد را پروردگار بندگان بیاری کردنش ... و آشکار کرده است دینی را که دین راست است و باطل نیست

أَيْضًا لَهُ فِي مَدْحِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَقِيلَ لِطَالِبٍ ابْنِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

إِذَا قِيلَ مَنْ خَيْرُ هَذَا الْوَرَى ... قَبِيلًا وَأَكْرَمُهُمْ أُسْرَةً

و هنگامیکه گفته شود کیست بهترین این مردم ... از حیثیت قبیله و کریمترین ایشان از حیثیت خویشاوند

أَنَافَ بِعَبْدِ مَنَافٍ أَبٌ ... أَبُو نَضْلَةَ هَاشِمُ الْغُرَّةِ

مشرف و بلند میگردد بعبد مناف پدر من ... هاشم که پاکیزه و نجیب است و کنیه‌اش ابو نضله است

وَقَدْ حَلَّ مَجْدُ بَنِي هَاشِمٍ ... مَكَانَ النَّعَائِمِ وَالنَّثْرَةِ

و بتحقیق رسیده است بزرگی و شرافت بنی هاشم ... ببلندی منزل نعایم و نثره که اسم دو منزل از منزلهای ماهند در آسمان هشتم

وَخَيْرُ بَنِي هَاشِمٍ أَحْمَدٌ ... رَسُولُ الْمَلِيكِ عَلَى فَتْرَةِ

و بهترین بنی هاشم احمد است ... رسول فرستاده خدا در زمان سستی دین که پیغمبری نبود

لَهُ أَيْضًا يَحُضُّ النَّجَاشِيَّ عَلَى نَصْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ

تَعَلَّمْ مَلِيكَ الْحَبْشِ أَنَّ مُحَمَّدًا ... نَبِيٌّ كَمُوسَى وَالْمَسِيحِ ابْنِ مَرْيَمِ

بدان ای پادشاه لشکر بدرستیکه محمد ... پیغمبریست از جانب خدا مثل موسی و عیسی پسر مریم

أَتَى بِهُدًى مِثْلِ الَّذِي أَتَيَا بِهِ ... فَكُلٌّ بِأَمْرِ اللهِ يَهْدِي وَيَعْصِمُ

آورده است هدایت را مثل آن هدایتی که آورده بودند موسی و عیسی آنرا ... پس همه انبیا بامر خدا هدایت و نگهداری میکنند خلق را

وأنكم تتلونه في كتابكم ... بصدق حديث لا حديث المرجم

و بدرستیکه شما خوانده اید خبر محمد را در کتاب خود ... که خبر راست و درست نه خبری که معلوم نباشد حقیقتش

وأنك ما يأتيك منا عصابة ... بفضلك إلا عاودوا بالتكرم

و بدرستی بتحقیق ای پادشاه نمی آید ترا از ما طایفه ... با بینه فضل و بخشش تو مگر آنکه برمیگردند از پیش تو گرامی داشته شده

فلا تجعلوا لله ندا وأسلموا ... فإن طريق الحق ليس بمظلم

پس قرار مدهید برای خدای یگانه شریکی و اسلام آورید ... پس بدرستیکه راه حق نیست تاریک و نا روشن

ايضا له في مدحه صلى الله عليه وآله

ألا أبلغا عني لؤيا رسالة ... بحق ولا تغني رسالة مرسل

آگاه باشید ای دو رفیق من برسانید از من قبیله لوی را رسالتی ... براستی و حال آنکه ثمری نمی بخشد آنها را فرستادگی فرستنده

بني عمنا الأدنين فيما يخصهم ... وإخواننا من عبد شمس ونوفل

برسانید عموزادگان نزدیک ما را رسالتی که خاص ایشان است ... و برسانید برادران ما را از طایفه عبد شمس و طایفه نوفل

أظاهرتم قوما علينا سفاهة ... وأمرا غويا من غواة وجهل

که آیا پشتی و کمک کردید گروهی را بر ما از روی سفاهت و نادانی ... و پشتی کردید کار گمراهی را که از گمراهان و جهال بودند

يقولون لو أنا قتلنا محمدا ... أقرت نواصي هاشم بالتذلل

میگویند آنها که اگر بکشیم محمد را ... اقرار و اعتراف میکنند اشراف بنی هاشم بذلت و خواری تن

كذبتم ورب الهدي تدمى نحوره ... بمكة والبيت العتيق المقبل

دروغ گفتید قسم بپروردگار شتر قربانی که خونریز شود گردنهای آنها ... در مکه بکعبه قربانی و قسم بآن خانه خدا که بوسیده شده است

تنالونه أو تعطلوا دون نيله ... صوارم تفري كل عضو ومفصل

نمیرسید بآن آرزو مگر آنکه بچشید شما نزد رسیدن بآن آرزو ... سوزش شمشیرها که میبرد و جدا میکند هر عضوی و هر بندی را

فمهلا ولما تنتج الحرب بكرها ... بحبل تمام أو بآخر معجل

پس مهلا آشیبید و شد برتو و هنوز تا ظاهر نکرده است جنگ اثر و نتیجه خود را ... نتیجه تمام و درستش را و نه دیگر نتیجه ناقصش را

وتلقوا ربيع الأبطحين محمدا ... على ربوة في رأس عنقاء عيطل

و تا آنکه ببینید در وقت جنگ بهار و خرمی ابطح وادی محمد را ... بر بلندی که در سر شیبهای بسیار بلند است بغیر جز گردن دست یابی باید

وتأوي إليه هاشم إن هاشما ... عرانين كعب آخرا بعد أول

و جا میگیرند بسوی او بنی هاشم بدرستیکه بنی هاشم ... مهتران و بزرگان با شرف و مجد هر یک از آنها پس از دیگری

فإن كنتم ترجون قتل محمد ... فروموا بما جمّعتم نقل يذبل

پس اگر بوده اید شما که امید دارید کشتن محمد را ... پس طلب کنید با آنچه جمع کرده اید از محال از جا کندن کوه یذبل

فإنا سنحميه بكل طمرة ... وذي ميعة نهد المراكل هيكل

پس بدرستیکه ما زود باشد که حمایت کنیم محمد را بهر اسبی که جهنده است از برای این ... و صاحب جوانی است آمده و چاق پهلوها کوشش کننده در دویدن

وكل رديني ظماء كعوبه ... وعضب كإيماض الغمامة مفصل

و حمایت کنیم بهر نیزه که تشنه است بندهای آن بخون ... و بهر شمشیری که مثل برق است که از ابر جدا میشود

ايضاً له في مدحه صلى الله عليه وآله

نصرت الرسول رسول المليك ... ببيض تلالا كلمع البروق

یاری کردم پیغمبر فرستاده را که فرستاده خداست ... بشمشیرها که میدرخشند مثل روشنی و درخشیدن برقها

أذب وأحمي رسول الإله ... حماية حام عليه شفيق

منع میکنم و یاد میدارم پیغمبر و فرستاده خدا را از اذیت دشمنان ... مثل حمایت کردن حمایت کننده که مهربان باشد براو

وما إن أدب لأعدائه ... دبيب البكار حذار الفنيق

و نیستم که حمایت کنم او را بحرکت آهسته سواری از دشمنان او ... مثل نرم و آهسته قدم برداشتن ناقه بکر از ترس شتر نر فحل

ولكن أزير لهم ساميا ... كما زار ليث بغيل مضيق

بلکه حمایت میکنم آشکارا با بانگ بلند آواز میکنم از برای دفع آنها ... همچنانکه بانگ میکند و می غرد شیر به بیشه تنگ

ايضاً لأبي طالب في مدحه صلى الله عليه وآله

لقد أكرم الله النبي محمداً ... فأكرم خلق الله في الناس أحمد

هر آینه بتحقیق گرامی داشت خدا پیغمبرش محمد را ... پس گرامی ترین خلق خدا در میان مردم احمد است

وشق له من اسمه ليجله ... فذو العرش محمود وهذا محمد

و جدا کرد خدا از برای اسم او از اسم خودش تا اینکه بزرگ کند او را ... پس صاحب عرش اسمش محمود است و این پیغمبر اسمش محمد است

ايضاً لأبي طالب في مدحه صلى الله عليه وآله

فلا تسفهوا أحلامكم في محمد ... ولا تتبعوا أمر الغواة الأشائم

پس وا مدارید بنادانی و سفاهت عقلهای خود را در باب محمد ... و پیروی نکنید امر و کار گمراهان شومها را

تمنيتم أن تقتلوه وإنما | أمانيكم هذي كأحلام نائم

آرزو کرده اید اینکه بکشید محمد را و جز این نیست | که این آرزوهای شما مثل خواب دیدن خوابیده است

وإنكم والله لا تقتلونه | ولما تروا قطف اللحى والجماجم

و بدرستیکه شما قسم بخدا نمیتوانید بکشید او را | و هنوز ندیده اید قطع و جدا شدن اطراف ریشها و کاسه های سر را از هم

زعمتم بأنا مسلمون محمدا | ولما نقاذف دونه ونزاحم

گمان کرده اید شما اینکه فرو میگذاریم محمد را | و حال آنکه آهنگ یکدیگر نکرده ایم در پیش او و تنگ نگرفته ایم با هم

من القوم مفضال أبي على العدى | تمكن في الفرعين من آل هاشم

بعضی از گروه ما بر فضل و دانش است و سرکش است بر دشمنان خود | تمکن و دست یافته است در اشراف و اموال بنی هاشم

أمين حبيب في العباد مسوم | بخاتم رب قاهر في الخواتم

امین و دوست داشته شده بندگان خداست و نشان داشته شده است | به مهری از مهرهای پروردگار قاهر غالب

يرى الناس برهانا عليه وهيبة | وما جاهل في قومه مثل عالم

می بینند مردمان دلیل و برهان بزرگی و هیبت را برای او | و نیست نادانی در قوم خود مثل دانای قوم برابر در شرف

نبي أتاه الوحي من عند ربه | ومن قال لا يقرع بها سن نادم

محمد پیغمبر است آمده است او را وحی از جانب پروردگار او | و کسیکه گوید و انکار کند میگزد بهم بسبب انکار سر دندان ندامت

لعلي أمير المؤمنين عليه السلام في مدح ابن عمه الرسول صلى الله عليه وآله

نبي أتى من كل وحي بخطة | فسماه ربي في الكتاب محمدا

محمد پیغمبری است که آورده است از هر گونه وحی البته قصه و خبر | پس نامیده است او را پروردگار من در کتاب خودش محمد

البدر

أغر كضوء الشمس صورة وجهه | جلا الغيم عنه ضوءه فتوقدا

سفید و روشن است مانند نور ماه شب چهارده روی آنحضرت | هنگام روشن کرده است ابر نور روی او پرده حجاب را پس ظاهر و برافروخته است

أمين على ما استودع الله قلبه | وإن كان قولا كان فيه مسددا

امین است بر اسراری که سپرده است خدا در دل او | و اگر بوده باشد آن سپرده گفته میشود در او گفته محکم

لعلي أمير المؤمنين عليه السلام في مدح ابن عمه الرسول ص في زمان هجرته إلى المدينة

وقيت بنفسي خير من وطئ الحصى | ومن طاف بالبيت العتيق وبالحجر

نگاهداری کردم بجانم بهترین کسیکه قدم گذاشته است سنگریزه را | و بهترین کسیکه طواف کرده است با آن خانه خدا و بحجر الاسود

رسول إله

رَسُولَ اِلٰهِ الْخَلْقِ اِذْ مَكَرُوا بِهٖ ... فَنَجَّاهُ ذُو الطَّوْلِ الْكَرِيمُ مِنَ الْمَكْرِ

فرستاده خداوند خلق را در وقتیکه مکر کردند کفار و تدبیر ... پس نجات داد او را خداوند صاحب بخشش و کرم کننده از حیله و مکر کفار

وَبَاتَ رَسُولُ اللّٰهِ فِي الْغَارِ اٰمِنًا ... مُوَقًّى وَفِي حِفْظِ الْاِلٰهِ وَفِي سِتْرِ

و شب را بسر برد رسول خدا در غار در حالتیکه ایمن بود ... و در حفظ خداوند نگاه داشته شده بود و در پرده خفا بود از دشمنان

اَقَامَ ثَلٰثًا ثُمَّ زُمَّتْ قَلَائِصُ ... قَلَائِصُ يَفْرِينَ الْحَصٰى اَيْنَمَا يَفْرِي

ایستاد آنحضرت سه روز در غار پس مهیا کرده شد ناقهای جوان نجیبه بجهت هجرت پیغمبر ... ناقهای جوانی که میبریدند و میشکافتند سنگریزه‌ها را و هرجاکه میبریدند ببریدند زمین را

اَرَدْتُ بِهٖ نَصْرَ الْاِلٰهِ تَبَتُّلًا ... وَاَضْمَرْتُهُ حَتّٰى اُوَسَّدَ فِي قَبْرِي

قصد کردم باین جان نثاری یاری دین خدا را از روی انقطاع بسوی او ... و پنهان داشتم در دل یاری او را تا اینکه دفن بشوم در قبر خودم

ایضاً له فی حق مکة فی فتح غزوة بدر

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَبْلٰى رَسُولَهٗ ... بَلَاءَ عَزِيزٍ ذِي اقْتِدَارٍ وَذِي فَضْلِ

آیا نمی بینی بدرستیکه خداوند آزمایش و گرامی فرمود پیغمبرش را ... امتحان فرمودن شخص عزیز صاحب قدرت صاحب فضل را

بِمَا اَنْزَلَ الْكُفَّارَ دَارَ مَذَلَّةٍ ... وَلَاقَوْا هَوَانًا مِنْ اِسَارٍ وَمِنْ قَتْلِ

باینکه نازل کرد و فرود آورد کافران را بخانه ذلت و خواری ... و دیدند کافران پستی و خواری را از اسیر شدن و کشته شدن

فَاَمْسٰى رَسُولُ اللّٰهِ قَدْ عَزَّ نَصْرُهٗ ... وَكَانَ اَمِينُ اللّٰهِ اُرْسِلَ بِالْعَدْلِ

پس در شبانگاه شد رسول خدا که بتحقیق غالب شد یاری او ... و بود آنحضرت امین خداوند که فرستاده شده بود براستی

فَجَاءَ بِفُرْقَانٍ مِنَ اللّٰهِ مُنْزَلٍ ... مُبَيَّنَةٍ اٰيَاتُهٗ لِذَوِي الْعَقْلِ

پس آورد قرآنی از جانب خداوند فرود آمده ... که ظاهر و آشکار است آیات آن قرآن از برای صاحبان عقل و خرد

فَاٰمَنَ اَقْوَامٌ كِرَامٌ وَاَيْقَنُوا ... وَاَمْسَوْا بِحَمْدِ اللّٰهِ مُجْتَمِعَ الشَّمْلِ

پس ایمان آوردند بآنحضرت گروهی چند کریمان و جزم کردند بایمان خود ... و در شبانگاه شدند بسبب حمد خداوند گرد کرده شده هر خوبی

وَاَنْكَرَ اَقْوَامٌ فَزَاغَتْ قُلُوبُهُمْ ... فَزَادَهُمُ الرَّحْمٰنُ خَبْلًا عَلٰى خَبْلِ

و انکار کردند آنحضرت را طایفه چند پس کج و وارونه گردیده شد دلهای ایشان ... پس افزون کرد ایشان را خداوند رحمن تباهی بر تباهی ایشان

وَاَمْكَنَ مِنْهُمْ يَوْمَ بَدْرٍ رَسُولَهٗ ... وَقَوْمًا غِضَابًا فِعْلُهُمْ اَحْسَنُ الْفِعْلِ

و تمکین و قدرت داد روز جنگ بدر رسولش را بر کفار ... و تمکین داد قومی را که غضبناک بودند بر دشمنان که کارهای ایشان بهتر از هر کار بود

بِاَيْدِيهِمْ بِيضٌ خِفَافٌ قَوَاطِعُ ... وَقَدْ حَادَثُوهَا بِالْجِلَاءِ وَبِالصَّقْلِ

بدستهای ایشان شمشیرهای برنده سبک جسم بود ... و بتحقیق تازه کرده بودند آن شمشیرها را بسبب صیقل و جلا دادن

ايضاً له خطاباً بعمرو بن عبد ود

يا عمرو قد لاقيت فارس بهمة — عند اللقاء معاودا لاقدام

ای عمرو پسر عبدود بتحقیق دیدی سوار دلیر بزرگ را — در وقت جنگ و میدان که مکرر عود کننده بجنگ بود

من آل هاشم من سناء باهر — ومهذب بين موجهين كرام

از خواص بنی هاشم از اهل رفعت و بزرگی غالب شده — و از اهل پاکیزه شده اخلاق از اهل جاه و از کریمان بود

يدعو الى دين الاله ونصره — والى الهدى وشرائع الاسلام

میخواند ترا بسوی دین خدا و یاری دین او — و میخواند بسوی هدایت و راهها و شریعتهای اسلام

بمهند عضب رقيق حده — ذي رونق يفري الفقار حسام

بشمشیر بران هندی که تنک است تندی دم او — صاحب آب نیکو است که میبرد و جدا میسازد استخوانهای پشت را

ومحمد فينا كأن جبينه — شمس تجلت من خلال غمام

و محمد صلی الله علیه وآله در میان ما گویا پیشانی مبارکش — آفتابیست که آشکار شده و برآمده است از میان ابر

والله ناصر دينه ونبيه — ومعين كل موحد مقدام

و خداوند یاری کننده است دین خود و پیغمبر خودش را — و اعانت کننده هر یگانه پرستی است که پیشرو جنگ و جهاد باشد

شهدت قريش والقبائل كلها — ان ليس فيها من يقوم مقامي

گواهی میدهند قریش و همه قبایل جمیع آنها — اینکه نیست در میان قریش کسیکه بایستد و برابری کند مقام مرا

ايضاً له في مدح محمد صلعم

اقيك بنفسي ايها المصطفى الذي — هدانا به الرحمن من عمه الجهل

نگهداری میکنم ترا بنفس خودم ای پیغمبر برگزیده آنچنانی — که هدایت کرد مارا بسبب او خداوند رحمن از پوشیدگی نادانی

ويفديك حوبائي وما قدر مهجتي — لمن انتمي معه الى الفرع والاصل

و فدا شود ترا پدر و مادر و نفسم و چه قدر دارد دل و جانم — از برای کسیکه نسبت میدارم با او در اصل و فرع و حسب و نسب

ومن جده جدي ومن عمه ابي — ومن نجله نجلي ومن بنته اهلي

و کسیکه جد او جد من است و کسیکه عم او پدر من است — و کسیکه فرزند او فرزند منست و کسیکه دختر او اهل و عیال منست

لك الفضل اني ما حييت لشاكر — لاحسان ما اوليت يا خاتم الرسل

مر تراست فضل ای پیغمبر برگزیده بدرستیکه من تا اینکه زنده ام هر آینه شکرگذارم — مر احسان آنچه که نزدیک گردانیدی مرا بخود ای نبی و آخر پیغمبران

قال بعضهم

قال بعضهم

فسبحان من في الليل أسرى بعبده إلى المسجد الأقصى ليزداد سؤددا
پس پاک و منزه است کسیکه در شب سیر داد بنده اش محمد را از مکه بسوی مسجد بیت المقدس و از آنجا بمعراج تا آنکه زیاد کند بزرگی که دارد او را

وصلى إماما بالنبيين كلهم وشاهد آيات بها خلقه هدى
و نماز گزارد در حالیکه امامت کرد همه پیغمبران در بیت المقدس و در آسمان چهارم و دید نشانها و آیات خدا را که با آن آیت هدایت کرد خلق خدا را

وأوحى إليه الله أسرار وحيه وأعطاه في الدارين ملكا مخلدا
و وحی فرمود خداوند بسوی او مخفیهای وحیش را و عطا فرمود بآنحضرت در دنیا و آخرت ملک همیشه بی زوال

ولو لم يكن لم يعبد الله واحد وكنا كأنعام على ظهرها سدى
و اگر نمیبود آنحضرت بندگی نمیکرد خدا را احدی از مردم و بودیم ما مثل چارپایان چریده بر پشت زمین

بأي لسان أحمد السيد الذي على منكب الجوزاء من مجده بدا
بکدام زبان حمد کنم سید و آقائی را آنچنان آقائی که بر دوش جوزاست از حمد و شکر او در دوش

لورقة عم خديجة الكبرى في مدح محمد صلى الله عليه وآله قبل بعثته

فإن يك حقا يا خديجة فاعلمي حديثك إيانا فأحمد مرسل
پس اگر بوده باشد راست ای خدیجه خبر دادن تو ما را پس بدان تو که احمد پیغمبر و فرستاده شده خداست

وجبريل يأتيه وميكال معهما من الله وحي يشرح الصدر منزل
و جبرئیل و میکائیل می آیند او را از جانب خدا که با آن دو است پیغام و نوشته فرود آمده که میگشاید سینه را [illegible]

يفوز به من فاز عزا لدينه ويشقى به الغاوي الشقي المضلل
رستگار میشود بسبب اطاعت او کسیکه رستگار شد از جهة عزت دین خدا و بدبخت میشود بسبب مخالفت او گمراه بدبخت خوار شده

فريقان منهم فرقة في جنانه وأخرى بأغلال الجحيم مغلل
دو طایفه اند از آنگروه طایفه بسبب اطاعت آنحضرت در بهشت خداوند و طایفه دیگر بسبب مخالفت او بغلهای دوزخ بسته و غل کرده شده اند

أيضا له قصيدة في مدحه صلى الله عليه وآله

وإن ابن عبد الله أحمد مرسل إلى كل من ضمت عليه الأباطح
و بدرستیکه احمد پسر عبد الله پیغمبر و فرستاده شده خداست بسوی هر کس جمع کرده شده اند [illegible] وادیها را

وَظَنِّي بِهِ أَنْ سَوْفَ يُبْعَثُ صَادِقاً ... كَمَا أُرْسِلَ الْعَبْدَانِ نُوحٌ وَصَالِحُ

و گمان من بما آنست که زود بر انگیخته میشود از روی راستی ... چنانچه فرستاده شده بودند دو بندهٔ خدا نوح و صالح

وَمُوسَى وَإِبْرٰهِيمُ حَتَّى يُرَى لَهُ ... بَهَاءٌ وَمَنْشُورٌ مِنَ الذِّكْرِ وَاضِحُ

و فرستاده شده بودند موسی و ابراهیم تا آنکه دیده میشود برای آنحضرت ... نیکوئی و بها و نوشته مهر نکرده واضح از کتاب خدا

لِأَعْرَابِيٍّ فِي مَدْحِهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ حِينَ رَأَى اسْتِنْطَاقَهُ الضَّبَّةَ

أَلَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّكَ صَادِقٌ ... فَبُورِكْتَ مَهْدِيّاً وَبُورِكْتَ هَادِياً

بدانسته و آگاه باش ای پیغمبر ای فرستادهٔ خدا بدرستیکه تو راست گوینده ... پس برکت داده شدهٔ در حالتیکه هدایت یافته شده و هدایت کننده

شَرَعْتَ لَنَا دِينَ الْحَنِيفِيِّ بَعْدَمَا ... عَبَدْنَا كَأَمْثَالِ الْحَمِيرِ الطَّوَاغِيَا

راه راست گذاردهٔ از برای ما کیش ابراهیم که دین خالص است بعد از آنکه ... می‌پرستیدیم ما مانند الاغها و نادانان بت‌ها را

فَيَا خَيْرَ مَدْعُوٍّ وَيَا خَيْرَ مُرْسَلٍ ... إِلَى الْإِنْسِ ثُمَّ الْجِنِّ لَبَّيْكَ دَاعِياً

پس ای بهترین خوانده شده از جانب خدا و ای بهترین فرستاده شده ... بسوی آدمیان پس پریان اجابت میکنم ترا در حالتیکه خواننده

أَتَيْتَ بِبُرْهَانٍ مِنَ اللّٰهِ وَاضِحٍ ... فَأَصْبَحْتَ فِينَا صَادِقَ الْقَوْلِ رَاضِياً

آوردی از جانب خدا برهان واضح روشن را ... پس صبح کردی در میان ما در حالتیکه راست گفته و خوشحالی

فَبُورِكْتَ فِي الْأَقْوَامِ حَيّاً وَمَيِّتاً ... وَبُورِكْتَ مَوْلُوداً وَبُورِكْتَ نَاشِياً

پس برکت کرده شده در همه طوایف در حالت زندگی و در حالت مردگی ... و برکت کرده شدی در حالت تولد و در حالت نشو و نما در همه حال

لِسَوَادِ بْنِ قَارِبٍ وَكَانَ كَاهِناً فِي مَكَّةَ فَأَتَاهُ جِنِّيٌّ لَهُ يُعْلِمُهُ مِنْ خَبَرِ الْجِنِّ بِبَعْثَتِهِ

أَتَانِي رَئِيِّي بَعْدَ هَدْءٍ وَرَقْدَةٍ ... وَلَمْ أَكُ فِيمَا قَدْ بَلَوْتُ بِكَاذِبِ

آمد مرا دیده شدهٔ من رفیق جنی من بعد از آنکه شب آرام گرفت و خوابیده بود ... و نبودم من در چیزی که تجربه کردم و آزمودم دروغ گوینده

ثَلَاثَ لَيَالٍ قَوْلُهُ كُلَّ لَيْلَةٍ ... أَتَاكَ رَسُولٌ مِنْ لُؤَيِّ بْنِ غَالِبِ

آمد مرا سه شب پی در پی گفته او در هر شب گفتن بود ... که آمد ترا پیغمبری از طایفهٔ لوی پسر غالب

فَشَمَّرْتُ عَنْ ذَيْلِ الْإِزَارِ وَوَسَّطَتْ ... بِيَ الذِّعْلِبُ الْوَجْنَاءُ بَيْنَ السَّبَاسِبِ

پس بر گرزدم دامن جامه‌ام را و بمیانه افکند مرا ... شتر قوی درشت من در میان بیابانها

وَأَشْهَدُ أَنَّ اللّٰهَ لَا رَبَّ غَيْرُهُ ... وَأَنَّكَ مَأْمُونٌ عَلَى كُلِّ غَائِبِ

و شهادت میدهم که خداوند نیست پروردگاری غیر از او ... و بدرستیکه تو ایمن گردیده شدی بر هر غایب کننده

فأنك أدنى

وأنك أدنى المرسلين وسيلة … إلى الله يا ابن الأكرمين الأطايب

و بدرستیکه تو نزدیکترین همه پیغمبرانی از جهت وسیله بودن … بسوی خدا ای پسر کریمترین و پاکیزه ترین همه قوم

فمرنا بما يأتيك يا خير من مشى … وإن كان فيما جاء شيب الذوائب

پس امر کن ما را بآنچه که آمده است از جانب خدا ای بهترین کسیکه راه رفته است … و اگر چه باشد در آن آمده سفید شدن موهای جلوی سر

وكن لي شفيعا يوم لا ذو شفاعة … بمغن فتيلا عن سواد بن قارب

و بوده باش مرا شفاعت کننده در روزیکه نیست شفاعت کننده … که بی نیاز کننده چیزی را از سواد پسر قارب

لسلمان الفارسي في مدحه

ما لي لسان فأقول شعرا … أسأل ربي قوة ونصرا

نیست مرا زبان شعری پس بگویم شعری را … سئوال میکنم پروردگار خود را توانائی و یاری را

على عدوي وعدو الطهرا … محمد المختار حاوي الفخرا

بر دشمن خودم و دشمن طاهر پاکیزه … محمد برگزیده خدا که جامع است همه افتخارات را

حتى أنال في الجنان قصرا … مع كل حوراء تحاكي البدرا

تا آنکه برسم بواسطه یاری کردن پیغمبر قصر بهشت را … با همه حوریه که حاکی است چهره آنها ماه شب چهارده

والشعراء الذين مدحوه وتشرفوا بمدحه صلى الله عليه كعب بن مالك وله

وإني وإن عنفتموني لقائل … فدى لرسول الله نفسي وماليا

و بدرستیکه من و اگرچه درشتی کنید مرا هر آینه گوینده ام … فدا است رسول خدا را جان من و مال من

أطعناه لم نعدله فينا بغيره … شهابا لنا في ظلمة الليل هاديا

اطاعت میکنیم او را برابر نمیکنیم او را در میان ما بغیر از خودش … در حالتیکه روشن و درخشنده است در تاریکی شب و راه دارنده و هدایت کننده ما

وفينا رسول الله نتبع أمره … إذا قال فينا القول لا نتطلع

و در میان ما است رسول خدا که پیروی میکنیم امر و فرمایش او را … از وقتیکه بگوید ما را گفته خبر گرفته نمیشود بر آن گفته از جهت راستی

يدلى عليه الروح من عند ربه … وينزل من جو السماء ويرفع

و حاضر کرده میشود بر او جبرئیل امین از نزد پروردگارش … و نازل میشود بر او جبرئیل از فضای آسمان و بالا میرود

وعبد الله بن رواحة قوله

وكذاك قد ساد النبي محمد ... كل الأنام وكان آخر مرسل

وهمچنین بتحقیق بزرگ آقا گشت محمد ... همه مردم را و بود آخر پیغمبر و فرستاده شده از جانب پروردگار

وحسان بن ثابت قوله

ألم تر أن الله أرسل عبده ... ببرهانه والله أعلى وأمجد

آیا نمی بینی تو بدرستیکه خداوند فرستاد بنده خویش محمد را ... ببرهان و کتاب خود و خداوند بلندتر و بزرگترست از همه

فشق له من اسمه ليجله ... فذو العرش محمود وهذا محمد

پس جدا کرد از برای نام او از نام خویش تا آنکه بزرگ کند او را ... پس نام خداوند عرش محمود است و این پیغمبر نامش محمد است

نبي أتانا بعد يأس وفترة ... من الرسل والأوثان في الأرض تعبد

پیغمبریست که آمده است ما را بعد از نومیدی و گسستگی [illegible] ... و از پیغمبران در حالتیکه بتها در روی زمین پرستیده میشد

تعاليت رب العرش من كل فاحش ... فإياك نستهدي وإياك نعبد

بلند مرتبه پروردگار عرش از هر کار بد ... پس از تو هدایت میجوییم و ترا بندگی میکنیم

فأرسله ضوءا منيرا وهاديا ... يلوح كما لاح الصقيل المهند

پس فرستاد او را پیغمبر در حالتیکه نور روشنی و راه نماینده است ... میدرخشد و آشکار است چنانچه شمشیر جلا داده شده هندی

والنابغة الجعدي قوله

أتيت رسول الله إذ جاء بالهدى ... ويتلو كتابا كالمجرة نيرا

آمدم رسول و فرستاده خدا را در وقتیکه آورده هدایت را ... و میخواند کتابی را مثل مجره روشن و نور دهنده بود

بلغنا السماء في مجدنا وسناءنا ... وإنا لنرجو فوق ذلك مظهرا

رسیدیم بآسمان در شرف و بزرگواری ... و بدرستیکه ما هر آینه امید داریم بالاتر از این جایگاه را

عبد الله ابن الزبعرى قوله

شهدا اللحم والعظام بربي ... ثم قلبي الشهيد أنت النذير

گواهی میدهد گوشت و استخوانهایم بیگانگی پروردگارم ... پس دل من گواهی دهنده است که تویی پیغمبر ترساننده

إلى آخره لا نعتذر من الهجاء فأمر له النبي صلى الله عليه وآله بحلة ولو

فلقد

وَلَقَدْ شَهِدْتُ بِاَنَّ دِينَكَ صَادِقٌ
و هرآینه بتحقیق گواهی میدهم بانکه دین وکیش تو راست است

بِرٌّ وَشَأنُكَ فِي الْعِبَادِ جَسِيمٌ
نیکوئی و قدر تو بر بندگان بزرگ است

وَاللهُ يَشْهَدُ اَنَّ اَحْمَدَ مُصْطَفًى
و خدا گواهی میدهد بدرستیکه احمد برگزیدهٔ اوست

مُسْتَقْبَلٌ فِي الصَّالِحِينَ كَرِيمٌ
در وی گردانیده شده است به بندگان صالح و کریم بزرگوار است

فَالْاٰنَ اَخْضَعُ لِلنَّبِيِّ مُحَمَّدٍ
پس اکنون فروتنی میکنم از برای پیغمبر خدا محمد

بِيَدٍ مُطَاوِعَةٍ وَقَلْبٍ تَائِبٍ
بدست فرمان برنده و دل توبه کننده از گناهان

وَمُحَمَّدٌ اَوْفَى الْبَرِيَّةِ ذِمَّةً
و محمد وفا کننده ترین همه مردم است عهد و پیمان را

وَاَعَزُّ مَطْلُوبًا وَاَظْفَرُ طَالِبٍ
و عزیزترین مقصود است و پیروزترین خواهنده است

هَادِي الْعِبَادِ اِلَى الرَّشَادِ وَقَائِدٌ
هدایت کنندهٔ بندگان است بسوی راه دریافت خدا و کشاننده است

لِلْمُؤْمِنِينَ بِضَوْءِ نُورٍ ثَاقِبٍ
مر مؤمنان را بسوی بهشت بروشنائی نور درخشنده

اِنِّي رَاَيْتُكَ يَا مُحَمَّدُ عِصْمَةً
بدرستیکه می بینم ترا ای محمد نگاه دارنده

لِلْعَالَمِينَ مِنْ عَذَابٍ وَاصِبٍ
مر همهٔ عالمیان را از عذاب دایم همیشه

وَالْعَبَّاسُ بْنُ مِرْدَاسٍ قَوْلُهُ

رَاَيْتُكَ يَا خَيْرَ الْبَرِيَّةِ كُلِّهَا
می بینم ترا ای بهترین همه مردمان

نَشَرْتَ كِتَابًا جَاءَ بِالْحَقِّ مُعْلِمًا
منتشر کردی کتابی را که آمده بود اعلام کنندهٔ بحق و راستی

سَنَنْتَ لَنَا فِيهِ الْهُدَى بَعْدَ جَوْرِنَا
راه قرار دادی از برای ما در آنکتاب هدایت بما را بعد از تیره و انحراف

عَنِ الْحَقِّ لَمَّا اَصْبَحَ الْحَقُّ مُظْلِمًا
از راه حق وقتی که صبح کرده بود از حق تاریک و سیاه

وَنَوَّرْتَ بِالْبُرْهَانِ اَمْرًا مُدَمَّسًا
روشن و نورانی کردی ببرهان و کتاب خدا امری که پوشیده و تاریک بود

وَاَطْفَاْتَ بِالْبُرْهَانِ جَمْرًا تَضَرَّمَا
و خاموش کردی بحجت و دلیل خدا آتش بت پرستی که برافروخته بود

اَقَمْتَ سَبِيلَ الْحَقِّ بَعْدَ اعْوِجَاجِهِ
برپا کردی راه راست و درست را بعد از کجی او

وَكَانَتْ قَدِيمًا وَجْهُهَا قَدْ تَهَدَّمَا
و نزدیک بود که روی قدیم راه دین حق بتحقیق خراب شود

وَكَعْبُ بْنُ نَمَطٍ قَوْلُهُ

وَمَا حَمَلَتْ مِنْ نَاقَةٍ فَوْقَ رَحْلِهَا
و برنداشته است هرگز شتر ماده بالای جهاز خودش

اَبَرَّ وَاَوْفَى ذِمَّةً مِنْ مُحَمَّدٍ
نیکوتر و وفا کننده تر از جهة عهد و پیمان از محمد

وَلَا وَضَعَتْ أُنْثَى لِأَحْمَدَ مُشْبِهًا ‌ ‌ ‌ مِنَ النَّاسِ فِي التَّقْوَى وَلَا فِي التَّعَبُّدِ

ونزائیده است زنی هرگز از برای احمد شبیه ومانندی ‌ ‌ ‌ از آدمیان در پرهیزکاری ونه در بندگی خداپرستی

وَكَعْبُ بْنُ زُهَيْرٍ وَقَوْلُهُ

إِنَّ الرَّسُولَ لَسَيْفٌ يُسْتَضَاءُ بِهِ ‌ ‌ ‌ مُهَنَّدٌ مِنْ سُيُوفِ اللهِ مَسْلُولُ

بدرستیکه رسول خدا برآینه شمشیریست که روشنی خواسته میشود باو ‌ ‌ ‌ مثل شمشیر هندی از شمشیرهای کشیده خدا بجهة دشمنان دین

فِي فِتْيَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ قَالَ قَائِلُهُمْ ‌ ‌ ‌ بِبَطْنِ مَكَّةَ لَمَّا أَسْلَمُوا زُولُوا

در میان جوانان از قریش است که گفت گوینده از قریش ‌ ‌ ‌ در مکه وقتیکه اسلام آوردند آنها بگوید وهجرت کنید

شُمُّ الْعَرَانِينِ أَبْطَالٌ لَبُوسُهُمُ ‌ ‌ ‌ مِنْ نَسْجِ دَاوُدَ فِي الْهَيْجَاءِ سَرَابِيلُ

وآن قریش بزرگان واشراف وشجاعانند که لباسهای آنها ‌ ‌ ‌ جامه‌هاست از زره‌های داودی در روز جنگ

مَهْلًا هَدَاكَ الَّذِي أَعْطَاكَ نَافِلَةَ ‌ ‌ ‌ الْقُرْآنِ فِيهَا مَوَاعِيظٌ وَتَفْصِيلُ

مدارا فرما ومهلت ده مرا راه نماید ترا آنکسیکه عطا کرده بتو ‌ ‌ ‌ زیاده بر عطاهای دیگر که در آن قرآن وعده‌های بهشت وتفصیل حق وباطل است

لَا تَأْخُذَنِّي بِأَقْوَالِ الْوُشَاةِ وَلَمْ ‌ ‌ ‌ أُذْنِبْ وَإِنْ كَثُرَتْ فِيَّ الْأَقَاوِيلُ

مگیر مرا بگفته‌های سخن چینان که گناه نکرده‌ام ‌ ‌ ‌ گناهی واگرچه بسیار شد در من گفته‌های سخن گویان

أُنْبِئْتُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ أَوْعَدَنِي ‌ ‌ ‌ وَالْعَفْوُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ مَأْمُولُ

خبر داده شدم بدرستیکه رسول خدا ترسانیده وبهدر خون مرا ‌ ‌ ‌ وبخشیدن از گناه نزد رسول خدا امید داشته شده است

فَقَدْ أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ مُعْتَذِرًا ‌ ‌ ‌ وَالْعُذْرُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ مَقْبُولُ

پس بتحقیق آمدم رسول خدا را در حالیکه عذرخواهم از تقصیر ‌ ‌ ‌ وپذیرفتن عذر نزد رسول خدا اجابت کرده شده است

صَلَّى الْإِلٰهُ وَمَنْ يَحُفُّ بِعَرْشِهِ ‌ ‌ ‌ وَالْأَطْهَرُونَ عَلَى النَّبِيِّ الْأَمْجَدِ

درود فرستد خدا وکسانی که میگردند وطواف میکنند بعرش خدا ‌ ‌ ‌ وملائکه پاکان بر پیغمبر با مجد وبزرگی

مَا إِنْ مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي ‌ ‌ ‌ لٰكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدِ

نیستم من که مدح کنم محمد را بشعر وگفته خودم ‌ ‌ ‌ بلکه مدح کنم شعر وگفته خودم را بسبب محمد

لِأَبِي زَكَرِيَّا جَمَالِ الدِّينِ الصَّرْصَرِيِّ فِي مَدْحِهِ

۱۴

قَصَدْتُكَ يَا خَيْرَ الْبَرِيَّةِ كُلِّهَا ‌ ‌ ‌ وَأَفْضَلَ مَبْعُوثٍ وَأَعْدَلَ مُنْصِفِ

اراده کردم ترا ای بهترین همه آفریدگان ‌ ‌ ‌ وافضل ترین برانگیخته شدگان وعادلترین انصاف دهندگان

الس

أَلَسْتَ سَلِيلَ الْغُرِّ مِنْ آلِ هَاشِمٍ أُولِي الْكَرَمِ الْهَابِي عَلَى كُلِّ مُعْتَفِ

آیا نیستی تو فرزند شریف از آل و خواص بنی هاشم که صاحب کرم بود هاشم بر همه مهمان و خواهنده خوبی

تَخَيَّرَكَ الرَّحْمٰنُ مِنْهُمْ وَإِنَّهُمْ لَأَشْرَفُ بَيْتٍ فِي قَبَائِلِ خِنْدِفِ

اختیار کرد تو را خداوند رحمن از میان بنی هاشم و بدرستیکه بنی هاشم هر آینه شریفترین خانواده ام در قبیله های عرب اند از دودمان خندف

بَلَى كُنْتَ لِلْآبَاءِ فَوْقَ فَخَارِهِمْ فَخَاراً وَمَنْ يَفْخَرْ بِمِثْلِكَ يَكْتَفِي

بسبب شرافت تو پوشیدند پدران تو بنی هاشم بالا از فخر ایشان فخر ایشان فخر را و کسیکه فخر کند بمثل تو بسریت او را

وَكُنْتَ نَبِيّاً قَبْلَ آدَمَ مُصْطَفَى كَرِيمٌ بِحَقٍّ أَنْتَ خَيْرُ مَنِ اصْطُفِي

و بودی تو پیغمبر پیش از آدم برگزیده شده گرامی براستی تو بهترین کسیکه برگزیده شده است

وَمِنْكَ اكْتَسَتْ أَعْطَافُ طَيْبَةَ حُلَّةً مِنَ الْفَخْرِ لَا أَهْدَابَ بُرْدٍ مُفَوَّفِ

و بسبب تو پوشیده سوره و اطراف مدینه طیبه جامه فخر و نازش را نه از کلکها و ریشه های جامه نازک و لطیف

وَلَوْلَاكَ مَا حَنَّتْ إِلَيْهَا عَلَى الْوَجَى رَكَائِبُ تَطْوِي نَفْنَفاً بَعْدَ نَفْنَفِ

و اگر نبودی تو مایل نمیکرد بسوی مدینه بسبب رنج راه و سوده شدن پا شتران بری که طی میکنند صحرا بیابانی را بعد از بیابانی

وَإِذْ رَأَتِ الْأَنْصَارُ أَوْسٌ وَخَزْرَجٌ بِكَ النَّصْرَ بِالسَّمْهَرِيِّ الْمُثَقَّفِ

و در وقتیکه دیدند انصار مدینه طایفه اوس و خزرج بسبب وجود تو نصرت را از سبب نیزه های راست کرده شده

لَكَ الْمِنَّةُ الْعُظْمَى عَلَيْهِمْ إِذَا اهْتَدَوْا بِنُورِكَ لِلدِّينِ الْقَوِيمِ الْمُخَفَّفِ

از برای توست منت بزرگ که است بر آنها در وقتیکه هدایت یافتند بسبب نور تو مردین محکم آسان و سبک را

فَأَضْحَوْا جَمِيعاً قَدْ تَأَلَّفَ شَمْلُهُمْ عَلَى طَاعَةِ الرَّحْمٰنِ خَيْرَ تَأَلُّفِ

پس گردیدند انصار همه آنها که بتحقیق الفت خو کرده بود جمعیت آنها بر فرمانبرداری خداوند رحمن بهتر خو گرفتن و الفتی

لِلشَّيْخِ السَّعِيدِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ الْحَارِثِيِّ الْهَمْدَانِيِّ

مُحَمَّدٌ الْمُصْطَفَى الْهَادِي الْبَشِيرُ رَسُولُ اللهِ أَفْضَلُ خَلْقِ اللهِ كُلِّهِمِ

محمد برگزیده شده هدایت کننده مژده دهنده رسول و فرستاده خداست فاضلترین همه خلق است بهمه کائنات خداست

لَوْلَا هُدَاهُ لَكَانَ النَّاسُ كُلُّهُمُ كَأَحْرُفٍ مَا لَهَا مَعْنًى مِنَ الْكَلِمِ

اگر نبود هدایت و راهنمائی او هر آینه بود همه مردم گمراه بمعنی چنانکه حروف تهجی که نیست آنها را معنی از کلمه ها

وَلَوْ تَفَرَّقَ بَعْضٌ مِنْ خَلَائِقِهِ فِي النَّاسِ لَمْ يَبْقَ ذُو جَهْلٍ وَلَا أَزَمِ

و اگر متفرق و جدا شود پاره از خلقهای آنحضرت در همه مردم باقی نماند صاحب جهل و نادانی در میان

لو لم يرد ذو المعالي جعله علماً / لم يخلق العالم الموجود من عدم

اگر اراده نکرده بود خداوند صاحب بلندیها قرار دادن آنحضرت را علم و کوه انور / نمی آفرید دنیا را که موجود است شده را از عدم و نیستی

لو لم تطأ رجله فوق التراب لما / غدا طهوراً وتسهيلاً على الأمم

اگر گذاشته نشده بود پای مبارکش بر روی خاک برای نمیگردید / خاک پاک و باعث آسانی بر همه طوایف

لو لم يكن سجد البدر المنير له / ما أثّر الترب في خدّيه بالوسم

اگر نبود که سجده برده بود ماه شب چهارده نورده بنده مر آنحضرت را / اثر در جا نمیگرفت خاک در گونه او در دو گونه ماه بداغ و نشانه بندگی

والشمس والبدر والأفلاك دائرة / عليه والسحب تبكيه بمنسجم

و آفتاب و ماه و فلکهای آسمان دایره کرده اند / بر محیط آنحضرت و ابرها میگریند اورا بقطره ریختان

فيا نجوم السماء طوفوا بكعبته / سعدتم إذ له صرتم من الخدم

پس ای ستارهای آسمان طواف کنید و بگردید بکعبه درگاه او / نیکبخت شدید در وقتی که گردید آنحضرت را از جمله خدام

ولو تكلّف صمّ فوق طاعته / سعت إليه جبال الحلّ والحرم

و اگر تکلیف کرده شود سنگی فوق و بالاتر از فرمان داریش / میشتابید بسوی آنحضرت کوههای مکه و حرم بجهت بندگی او

زاكي الفعال ومحمود الخصال و / مبذول النوال ومختار من القدم

پاکیزه کردار است و ستوده شده خوشخو نهاست و / بذل کرده بخشش است و برگزیده از جانب خداوند قدیم است

نصرت بالرعب حتى كاد سيفك أن / يسطو بغير انسلال في رقابهم

یاری کرده شدی بسبب خوف دشمنان تا اینکه نزدیک شد شمشیر / اینکه حمله کند بدون کشیدن از غلاف در گردنهای دشمنان

البدر يخبر أن النور مكتسب / فيه ونورك أصليّ وذو شمم

ماه شب چهارده خبر میدهد که پرتو او کسبی است / در او و نور روی تو ذاتی است و صاحب رفعت و بلندی است

كفاك فخراً كمالات خصصت بها / أخاك حتى دعوه باري النسم

بس است ترا از جهة فخر کمالاتی که مخصوص کردانیده شده بآنها / برادر خود علی را تا آنکه خواندند کروهی او را خالق همه آفریدگان

لعبد الرحيم البرعي

بلد به المجد المؤثّل والسنا / والبدر والبحر الطويل الأعرض

شهر مدینه که در وست صبر و نژاد بزرگی و جود و بخشش / و ماه شب چهارده و دریای دراز پهنا و بی پایان

بحر يموج غنى لمعترفيه لا / وشل به يتربّض المتربّض

دریا است آنحضرت که موج میزند از برای نیازمندی که اورا آنجا / نه اینست که آب کمی باشد که طلب قوت و کفاف کند و در طلب فوت کنند

ثم تسلسل من ذؤابة هاشم
او ماه خالص گردیده است از مرتبه بلندی که هاشم است

لمكانه عنها المآثر تخفض
بجهة مرتبه آن ماه از آن مرتبه بلند هاشم جمیع مرتبه است میشود

سر السراة صفوة العرب الذي
خلاصه خلاصه است و برگزیده عرب است آنچنان برگزیده

في الله يبرم ما يشاء وينقض
که بجهة خدا عهد میکند آنچه بخواهد و میشکند هر چه بشکند جهة خدا

رؤف بمن والى عدو للعدى
مهربان است بکسی که دوست میدارد او را و دشمن است مر دشمنان را

في الله شيمته يحب ويبغض
در راه خدا است خوی او که دوستی میکند و دشمنی میکند جهة رضای خدا نه از روی نفس

لبرهان الدين القيراطي من قصيدة طويلة

توجهي برسول الله ينقذني
پناه بردن و آوردن من برسول خدا است نجات میدهد مرا

في العرض ان راعني من يومه طول
در روز قیامت اگر بترساند مرا درازی آن روز

مقام احمد محمود اذا عظمت
مقام احمد ستوده شده و محمود است در وقتیکه بزرگ شود

يوم المعاد على الخلق المهاويل
روز قیامت که بر همه خلایق ترسها و هولهای قیامت

ردت أولوا العزم والرسل الكرام الى
برمیگردانند و حواله میکنند پیغمبران اولوالعزم و مرسلین کرام بسوی آنحضرت

امر الشفاعة يوم الحشر اذ سئلوا
امر شفاعت را بحضور او روز حشر در وقتیکه از ایشان سؤال کرده شود بجهة شفاعت

فحيث كان يرى للفخر مجتمع
پس هر جائیکه بوده باشد آنحضرت دیده میشود از برای فخر و شرف مجمعی

وحيث حل يرى للمجد تأثيل
و هر جا که وارد شود او دیده میشود از برای بزرگی ثبات و اصل

بدا بمولده المسعود طالعه
ظاهر شد بسبب تولد آنحضرت که نیکبخت و مسعود بود طالع او وقت ولادت

بدر الهدى واختفت فيه الاضاليل
ماه شب چهارده هدایت و پنهان گشت در آن وقت گمراهیها

وزال عن راس كسرى التاج حين علا
و زایل شد از سر پادشاه عجم کسری تاج سلطنت وقتیکه بالا رفت

من فوق بهرام للايمان اكليل
از فرق ستاره بهرام تاج ایمان و اسلام

بخاتم الرسل قد ذلت اساوره
بجهة آخر پیغمبران بتحقیق خوار شدند گروه و لشکر کسری

فعرشه بعد كرسي الملك مثلول
پس تخت او بعد از سریر پادشاهی او ویران گشته شد

سبحان من خص بالاسراء رتبته
پاک و منزه است خداوندی که مخصوص کرداند بر اسرای پیغمبری مرتبه آنحضرت را

بقربه حيث لا كيف وتمثيل
بسبب قرب خودش در جائی که نه چگونگی بود و نه مثل و مانند در شرع

بالجسم اسرى به والروح خادمه
بجسم برد او را سیر داد آنحضرت را بمعراج و جبرئیل خدمت کننده او بود

له من الله تعظيم وتبجيل
مر او را آنحضرت را از جانب خدا اکرام و بزرگواری است مر او

لَهُ البُراقُ جَوادٌ والسَّماءُ طُرُقٌ
از برای او براق اسب سواری بود و آسمان رهای او بود

مَسلوكَةٌ ودَليلُ السَّيرِ جِبريلُ
رفته شده و راهنما و دلیل رفتن جبرئیل بود

لَهُ شَريعَةُ حَقٍّ لِلهُدى وَلَهُ
مر او را طریقه راستی بود برای هدایت مردم و مر او را

شَريعَةٌ في النَّدى مِن دونِها النِّيلُ
طریقه بود در بخشش که در جنب آن کم و پست بود رود نیل

وجاءَهُ الرُّوحُ بالقُرآنِ يَنسَخُ مِن
و آورد او را جبرئیل قرآن که محو و نسخ کرد از

شَرائِعِ الرُّوحِ ما يَحويهِ إنجيلُ
دین عیسی آنچه را که دارا بود انجیل

وكُلُّ أسفارِ تَوراةِ الكَليمِ لَها
و همه سفرها و نوشتهای توریه موسی کلیم مر آنرا

مِن بَعدِ إسفارِ صُبحِ الذِّكرِ تَعطيلُ
از بعد روشنیهای صبح قرآن بیکار و باطل گشت

لَولاهُ ما كانَ لا عِلمٌ ولا عَمَلٌ
اگر نبود آنحضرت هیچ نبود نه علم و نه عمل

ولا كِتابٌ ولا نَصٌّ وتأويلُ
و نه کتابی و نه نصی و نه صریحی و نه تاویلی و نه تفسیری

ولا وُجودٌ ولا إنسٌ ولا مَلَكٌ
و نه هستی و نه آدمی و نه فرشته

ولا حَديثٌ ولا وَحيٌ وتَنزيلُ
و نه خبر و حدیثی و نه الهام و وحی و فرود آمدنی

لَهُ الخَوارِقُ فالعُرجونُ في يَدِهِ
مر او را معجزهاست پس شاخ خشکیده خرما در دست او

مُهَنَّدٌ مِن سُيوفِ اللهِ مَسلولُ
شمشیر هندی گشت از شمشیرهای خدا که کشیده بود

حُروبُهُ ومَغازيهِ لَها سِيَرٌ
حربها و جنگهای آنحضرت را سیرها و حکایاتی است

بِها يُحَدِّثُ جيلٌ بَعدَهُ جيلُ
که بآنها خبر میدهند طایفه بعد از طایفه

ومِن دِماءِ الأعادي واللُّحومِ بِها
و از خونها و گوشتهای دشمنان او و از آن جنگها

لِلطَّيرِ والوَحشِ مَشروبٌ ومَأكولُ
از برای پرنده و چرنده آشامیدنی و خوردنی بود

مِن بيضِ أحمَدَ أضحَوا إذ يُحَصِّنُهُم
از شمشیر احمد گردیدند دشمنان هنگامیکه نگاه داری مینمود ایشانرا

مِن نَسجِ داودَ في الهَيجاءِ سَرابيلُ
از زرهای داودی در روز جنگ جوشنها

لا تُمسِكُ الدَّمَ مِن طَعنٍ جُلودُهُمُ
نگاه نمیداشت خون را از ضرب نیزه پوستهای بدن آنها

إلّا كَما يُمسِكُ الماءَ الغَرابيلُ
مگر همچنانکه نگاه میداشت آب را غربیلها

وفي جُسومِهِمُ بالنَّبلِ كَم فَتَحوا
در بدنهای دشمنان بسبب پیکان تیر چه بسیار گشودند لشکر آنحضرت

عَينًا لَها بِغُبارِ الحَربِ تَكحيلُ
چشمیرا که مر آنچشم را از گرد و غبار جنگ سرمه کشیدن بود

بالنَّقعِ كَم كَتَبَت أقلامُ سُمرِهِمُ
چه بسیار نوشت در غبار گرد قلمهای نیزه لشکر آنحضرت

في صَفحَةِ الوَجهِ فَوقَ الخَطِّ تَذييلُ
در صفحه روی دشمنان خط گذر گرد بالای آنخط زخم خط دیگر بود

وفي دياجيه تبدو من أسنتهم ... على القنا حيث ما ساروا وأفنا بل

و در جنگ از تاریکیهای گرد ظاهر بود از برق سنانهای ایشان ... بر روی نیزه هر جا که سیر کنند شد پیدای چراغ

قد كحلت عين شمس الافق حكتهم ... فالنقع والرمح ذا كحل وذا ميل

بتحقیق سرمه کشیده بود چشم آفتاب افق را دانش آنها ... پس گرد سرمه آنها بود و نیزه میل سرمه

لشرف الدين أبي عبد الله محمد بن سعيد المصري البوصيري الملقب بالبردة

محمد سيد الكونين والثقلين ... والفريقين من عرب ومن عجم

محمد آقا و مولای دو دنیاست و آدمیان و پریان ... و آقای دو گروه است از عرب و عجم

هو الحبيب الذي ترجى شفاعته ... لكل هول من الأهوال مقتحم

اوست حبیب خدا که مر آنچنان حبیبی امید داشته شده است شفاعت او ... از برای هر ترس و بیمی از ترسها و بیمهای دشوار

فاق النبيين في خلق وفي خلق ... ولم يدانوه في علم ولا كرم

زبردستی جست همه انبیا را در حسن خلقت و در حسن اخلاق ... و نزدیک نشوانند شد آنحضرت را انبیا در دانش و علم و نه در بخشش

وكلهم من رسول الله ملتمس ... غرفا من البحر أو رشفا من الديم

و همه انبیا از رسول خدا التماس کننده اند ... از علم و فضل و بقدر کفی از دریا یا بقدر مکیدنی از باران ابر

وواقفون لديه عند حدهم ... من نقطة العلم أو من شكلة الحكم

و ایستاده اند انبیا در حضرت او بجای حد و اندازه خودشان ... مثل نقطه حروف علم یا از اعراب کلمه های حکمت

فهو الذي تم معناه وصورته ... ثم اصطفاه حبيبا بارئ النسم

پس آنحضرت کسیکه تمام و کامل شد حسن معنی و حسن صورتش ... پس برگزید او را بجهة محبوبی خود خالق مهربان

منزه عن شريك في محاسنه ... فجوهر الحسن فيه غير منقسم

منزه و دور است آنحضرت از شریک در جمیع نیکوییها ... پس اصل و جوهر خوبی در آنجناب غیر منقسم شده است

دع ما ادعته النصارى في نبيهم ... واحكم بما شئت مدحا فيه واحتكم

واگذار آنچه را که ادعا کردند نصارایان از خدائی در پیغمبرشان مسیح ... و حکم کن آنچه را که بخواهی از جهة مدح او و داور باش

فانسب إلى ذاته ما شئت من شرف ... وانسب إلى قدره ما شئت من عظم

پس نسبت بده بسوی ذات آنحضرت آنچه را که بخواهی از مجد و شرف ... و نسبت بده بسوی قدر و شان او آنچه را که میخواهی از بزرگی

فإن فضل رسول الله ليس له ... حد فيعرب عنه ناطق بفم

بدرستیکه فضل و شرف رسول خدا نیست از برای او ... اندازه پس نتواند ظاهر کند آنرا گوینده به دهان

لو ناسبت قدره آياته عظما ... أحيا اسمه حين يدعى دارس الرمم

اگر مناسب میداشت بقدر و شان آنحضرت معجزات بزرگ او ... زنده گردی نام او پوشش هنگامیکه خوانده شدی استخوانهای پوسیده

أعيا الورى فهم معناه فليس يرى ... للقرب والبعد فيه غير منفحم

مانده گردانید خلق را دریافتن معنی جوهر آنحضرت پس نیست آنکه دیده نشود ... در نزدیک و دور کسیکه از دریافتن معنی او جز عاجز باشد

كالشمس تظهر للعينين من بعد ... صغيرة وتكل الطرف من أمم

مانند آفتاب که ظاهر میشود مر چشمها را از دور ... بهیات خورد و مانده سازد چشم را از اشاره کردن

وكيف يدرك في الدنيا حقيقته ... قوم نيام تسلوا عنه بالحلم

و چگونه درک کنند در دنیا و دریابند کمالات خاصه او را ... مردمی بخواب رفته که خورسند گشته از او بخواب دیدنی

فمبلغ العلم فيه أنه بشر ... وأنه خير خلق الله كلهم

پس غایت دانش انسان در شان آنحضرت چنانکه فهمیده‌اند از نوع بشر است ... و از او این معنی آنکه او بهترین خلقان خدا است از همه ایشان

وكل آي أتى الرسل الكرام بها ... فإنما اتصلت من نوره بهم

و هر معجزه که آیان آورده‌اند بآن انبیاء عظام کرام ... پس رسیده الا از نور آنحضرت بایشان

فإنه شمس فضل هم كواكبها ... يظهرن أنوارها للناس في الظلم

پس بدرستیکه آنحضرت آفتاب فضل و کمال است و ایشان ستارگان آن ... در حالتیکه آشکارا میکردند نورها را از برای مردم در تاریکیها

أكرم بخلق نبي زانه خلق ... بالحسن مشتمل بالبشر متسم

گرامی نموده است خلقت پیغمبر را و زینت داده است آنرا خلق نیکوی او ... بخوبی و نیکوئی مشتمل است و به بشاشت و کشاده روئی

كالزهر في ترف والبدر في شرف ... والبحر في كرم والدهر في همم

مانند شکوفه در تازگی و نزاکت و مانند شب چهارده در شرف و بلندی ... و مانند دریا در بخشش و مانند دهر در همم و مقاصد گوناگون

كأنما اللؤلؤ المكنون في صدف ... من معدني منطق منه ومبتسم

گوئیا دردانه پوشیده و پنهانی است در صدف طهارت و نظافت ... از معدن نطق یعنی باطن زبان مبارک آنحضرت و مخرج تبسم او

يا خير من يمم العافون ساحته ... سعيا وفوق متون الأينق الرسم

ای بهترین کسیکه قصد ساحه او کنند و از هر جانب آیند ... پیاده و شتابان و سواره بر پشت شتران قوی شده رفتار

سريت من حرم ليلا إلى حرم ... كما سرى البدر في داج من الظلم

شب رفتی از مسجد الحرام در شب معراج بسوی مسجد بیت المقدس ... همچنانکه شب روی ماه تمام در تاریکیها از شب سیاه

وبت ترقى إلى أن نلت منزلة ... من قاب قوسين لم تدرك ولم ترم

و شب گذشتی در حال ترقی تا آنکه یافتی مرتبه و منزلی در قرب ... از مقام قاب قوسین که یافته نشد دیگری را و جسته هم نشد

وَقَدَّمَتْكَ جَمِيعُ الأَنْبِيَاءِ بِهَا ... وَالرُّسْلِ تَقْدِيمَ مَخْدُومٍ عَلَى خَدَمِ

ومقدم داشتند ترا همه انبیا بآن منزلت ... و همه رسولان مقدم داشتنی که مخدوم را از خادمان

للصفي الحلي من قصيدته البديعية وهي طويلة

مُحَمَّدٌ المُصْطَفَى الهَادِي النَّبِيُّ أَجَلُّ ... المُرْسَلِينَ ابْنُ عَبْدِ اللهِ ذُو الكَرَمِ

محمد برگزیده شده هدایت کننده پیغمبر بزرگ ترین ... همه پیغمبران پسر عبد الله که صاحب جود و بخشش است

الطَّاهِرُ الشِّيَمِ ابْنُ الطَّاهِرِ الشِّيَمِ ... ابْنُ الطَّاهِرِ الشِّيَمِ ابْنُ الطَّاهِرِ الشِّيَمِ

پاکیزه اخلاق پسر پاکیزه اخلاق ... پسر پاکیزه اخلاق پسر پاکیزه اخلاق است

كَمْ قَدْ جَلَتْ جُنْحَ لَيْلِ النَّقْعِ طَلْعَتُهُ ... وَالشَّيْبُ أَحْلَكُ أَلْوَانًا مِنَ الدُّهُمِ (والشهب)

چه بسیار روشن کرده میان تاریکی غبار را گرد روی مبارک آنحضرت ... و حال آنکه پایان سیاه تر رنگی بود از تاریکی شب

فِي مَعْرَكٍ لَا تُثِيرُ الخَيْلُ عِثْيَرَهُ ... مِمَّا تُرَوِّي المَوَاضِي تُرْبَهُ بِدَمِ

در جنگ گاهی که بر نمی‌انگیزانند اسپها گرد وی را ... از جهت سیراب کردن شمشیرها خاک معرکه را بخون

كَأَنَّمَا قَلْبُ مَعْنٍ مِلْءَ فِيهِ فَلَمْ ... يَقُلْ لِسَائِلِهِ يَوْمًا سِوَى نَعَمِ

گویا دل معن زائده وارد شده است در آنحضرت لیکن ... نگفت از برای سائل خود روزی سوای آری

فَجُودُ كَفَّيْهِ لَمْ تُقْلِعْ سَحَائِبُهُ ... عَنِ العِبَادِ وَجُودُ السُّحْبِ لَمْ يَدُمِ

پس بخشش دست آنحضرت هرگز بر طرف نشود ابرهای او ... از بندگان خدا و بخشش ابر نیست پاینده

أَفْنَى جُيُوشَ العِدَا غَزْوًا فَلَسْتَ تَرَى ... سِوَى قَتِيلٍ وَمَأْسُورٍ وَمُنْهَزِمِ

فانی و نابود کرد لشکرهای دشمنان را از جهت جنگ پس نبینی مگر ... دشمنان را سوای کشته شده و اسیر شده و گریخته شده

سَنَاهُ كَالبَدْرِ يَجْلُو كُلَّ مُظْلِمَةٍ ... وَالبَأْسُ كَالنَّارِ يُجْرِي كُلَّ مُجْتَرِمِ

نور روی آنحضرت مانند ماه چهارده شبه روشن میکند تاریکی را ... و غضب او مانند آتش میسوزاند هر گناهکار را

أَبَادَهُمْ فَلِبَيْتِ المَالِ مَا مَلَكُوا ... وَالرُّوحُ لِلسَّيْفِ وَالأَجْسَادُ لِلرَّخَمِ

هلاک کرد دشمنان را قسمت بیت المال است هر چه را که مالک شدند ... و روح قسمت شمشیر است و بدنها قسمت طیور چیده خورند

كُلُّ طَوِيلِ نِجَادِ السَّيْفِ يُطْرِبُهُ ... وَقْعُ الصَّوَارِمِ كَالأَوْتَارِ وَالنَّغَمِ

هر یک از ایشان شجاعند شمشیر بلند حمایل و طرب می آورد او را ... وقع شدن شمشیرها همچنانکه می‌شنوانند تارها و سازها

تَلَاعَبُوا تَحْتَ ظِلِّ السُّمْرِ مِنْ مَرَحٍ ... كَمَا تَلَاعَبَتِ الأَشْبَالُ فِي الأَجَمِ

بازی میکنند زیر سایه نیزه‌ها از خوشی حال ... همچنانکه بازی میکنند بچه شیرها در نیستانها

فی ظل أبلج منصور اللواء له — عدل یؤلف بین الذئب والغنم

در سایهٔ سفید روئی که نصرت علم مر او راست — عدلی است که الفت میدهد میان گرگ و گوسفند

سهل الخلائق سمح الکف باسطها — منزه لفظه عن لا و لن و لم

نیکو اخلاق است بخشنده است دست گشاده او — و راست و خالی است سخن او از نه و نیست و نخواهد بود

شخص هو العالم الکلی فی شرف — ونفسه الجوهر القدسی فی عظم

کسی است که او عالم جامع کلی است در شرف — و نفس مقدس او جوهر پاکیزهٔ قدسی است در بزرگواری

هو النبی الذی آیاته ظهرت — من قبل مظهره للناس فی القدم

اینست پیغمبر آنچنانی که نشانه‌ها از او پیدا شد — پیش از ظهور او از برای مردم در قدیم

صلی علیه إله العرش ما طلعت — شمس وما لاح نجم فی دجی الظلم

رحمت فرستد بر او خدای عرش مادامیکه طلوع نماید — آفتاب و مادامیکه ظاهر است ستاره در تاریکیهای سیاه

وآله أمناء الله من شهدت — لقدرهم سورة الأحزاب فی العظم

و اهل بیت او امینان خداوندند که گواهی داده — از برای قدر و شأن ایشان سورهٔ احزاب در بزرگی

آل الرسول محل العلم ما حکموا — لله إلا وعدوا سادة الأمم

اولاد و اهل بیت پیغمبر محل و مأوای علم‌اند حکم نکرده‌اند — از برای خدا مگر آنکه شمرده شده‌اند آقایان همه امتها

لأبی طالب فی مدحه صلی الله علیه وآله

هذا هو المختار والکنز الذی — منهاجه قد خص بالإرشاد

اینست آن پیغمبر مختار و گنج رحمت آنچنان پیغمبری که — طریقهٔ او بتحقیق مخصوص است بهدایت و ارشاد

هذا ابن زمزم والمشاعر والصفا — وابن الحطیم وبطن ذاک الوادی

اینست پسر زمزم و مشاعر و صفا — و پسر خانهٔ کعبه و فرزند شکم این خانه که مکه است

هذا هو الداعی الذی یدعو إلی — سبل الهدی وطریق کل رشاد

این است پیغمبر خواننده آنچنانی که میخواند مردم را بسوی — راههای هدایت و راه هرگونه رشادی

هذا الذی فی الله جاهد صابرا — بقیام دین الله أی جهاد

اینست پیغمبری که [illegible] در راه خدا جهاد کرد در حالتیکه صابر بود — بپای داشتن دین خدا را چگونه جهاد کردنی

هذا له الأشجار حین دعا أتت — تسعی علی ساق بغیر تمادی

اینست [illegible] درختان [illegible] وقتی که خواند آمدند — شتابنده بر پای بدون درنگ نمودن

هذا رسول الله أبلغ منذرٍ — حقّاً وأفصح ناطقٍ بالضّادِ

اینست فرستادهٔ خدا که رساننده‌ترین خبرهای بیم را — از روی راستی و فصیح‌ترین گوینده است حرف ضاد را

هذا الّذي بالسّيف لمّا أن أتى — كم من معادٍ صار غير معادِ

اینست آنکسی که با شمشیر وقتی که آمد — چه بسیار از دشمنان او که گردیدند غیر دشمن

لعليّ بن الحسين الباخرزي في مدحه صلّى الله عليه وآله

بولائه متشبّثي وبحبله — متمسّكي وبطوله استعدائي

بدوستی اوست چنگ زدن من و بریسمان اوست — متمسک شدن من و بپناه اوست دفع خواستن دشمنان من

وبه اهتدينا للرّشاد كما اهتدى — ساري الدّجى بالدّارة الكلفاء

و با او راه یافته‌ایم بسوی راه رست همچنانکه راه یافته — سیر کننده در شب تاریک بماه

تذكي النّبوّة في سواء جبينه — نوراً تلثّمه برادِ ضحاء

برمی‌افروزد نور نبوت در صفحهٔ پیشانی مستور او — نوری که میپوشد آنرا آفتاب روشن

شمسٌ له بطحاء مكّة مطلعٌ — فالسّقي ثمّ الرّعي للبطحاء

آفتابیست که برای او صحرای وسیع مکه مشرق است — پس سیرابی و رعایت باد از برای بطحاء مکه

يتشفّعون إلى الغمام بوجهه — فيغصّ واديهم من الأنداء

شفاعت میجویند بسوی ابر بجهة آمدن باران بروی مبارک او — پس تازه میشود وادیهای ایشان از آمدن باران

ودليل ما أحكيه مدحة عمّه — فيه وليس ثناؤه كثنائي

و دلیل آنچه حکایت کردیم در مدح این بزرگوار مدح عم اوست — در شأن او و نیست مدح عم آن بزرگوار مانند مدح من

أصحابه الأحياء أعلام الهدى — سمح الأنامل كاشف الغمّاء

و یاران و اصحاب یگان پیغمبر علامتهای راه‌اند — بخشنده است انگشتان آن یاران و برندگان غم و اندوهند

لمحمّد بن نصر الخزرجي السّعدي الأنصاري قصيدة طويلة

جنابك عند الله أعلى وأرفع — وجاهك يوم الحشر أغنى وأنفع

آستانهٔ فرقرای پیغمبر نزد خداوند بلندتر و بالاتر است — و جاه و بلندی تو در روز قیامت بی‌نیاز کننده‌تر و نفع دهنده‌تر است

وأنت الرّسول المصطفى المجتبى الّذي — إليه تناهى الفضل والفخر أجمع

و تویی فرستادهٔ برگزیده پسندیده آنچنانی که — بسوی تو منتهی است فضایل و مفاخر بالتمام

وحب رسول الله ذخري وعدتي   إذا الملك لا يغني ولا المال ينفع

و دوستی رسول خدا ذخیره و زاد و توشهٔ منست   وقتی که ملک بی نیازی نمیدهد و نه دولت و مال سود میرساند

أيا طامعا في حصر آيات مصطفى   كريم أفي حصر الكواكب تطمع

ای کسیکه طمع داری در شمردن معجزات محمد پیغمبر برگزیده   صاحب کرم آیا میشود در شمردن ستارها طمع میکنی

ودونك منها للتبرك نبذة   ينير بها قلب وينعم مسمع

و بگیر از معجزات آنحضرت از برای تبرک پارهٔ را   که نورانی میشود بان دل و خوش میشود گوش از شنیدنش

فأشهد أن الجذع حن تشوقا   إليه كما حن المشوق المودع

پس شهادت میدهم بآنکه شاخ درخت ناله کرد از شوقی که داشت   بسوی او همچنان که ناله کند مشتاق وداع کننده

وأشهد أن البدر ليلة تمه   له انشق تصديقا له وهو طلع

و گواهی میدهم بآنکه ماه در شبی که تمام بود   از برای او شق شد که تصدیق کند مر او را و آن ماه در حالتی بود که طلوع میکرد

وأشهد أن الشمس غابت فردها   فلم ينفرد بالرد للشمس يوشع

و گواهی میدهم بآنکه آفتاب پنهان شد پس برگردانید او را   پس نگشت منحصر معجزه برگردیدن از برای آفتاب یوشع

وكم من شجرات أقبلت من مكانها   تجيء إلى استدعائه ثم ترجع

و چه بسیار از درختها که آمدند و رو آوردند از جاهای خود   میآمدند نامکه خوانده بود آنها را پس برمیگردیدند

وإن كلام الذئب أبرع آية   له وكلام الضب من ذاك أبرع

بتحقیق سخن گفتن گرگ بهترین معجزه است   از برای او و سخن گفتن سوسمار از سخن گفتن گرگ بهتر است

وأشهد أن الجيش أشبع جمعه   بما لم يكن للواحد الفرد يشبع

و گواهی میدهم بآنکه لشکر سیر کرده شد همه آنها   بآن چیزیکه نبود از برای یکنفر تنها سیر کننده

ومن كفه قد كان للماء والحصى   كما صح تسبيح مبين ومنبع

و از کف دست مبارک آنحضرت که بتحقیق از برای آب و سنگریزه   چنانکه درست و صحیح است تسبیح آشکار سنگریزه و منبع آب است او

وأشهد بالمعراج قطعا بصدقه   وأشهد بالآيات فيه وأقطع

و گواهی میدهم بمعراج رفتن آنحضرت در حالت قطع براستی او   و گواهی میدهم بهمه معجزات و علامات بجزم علم قطعی

تجاوز الطباق السبع ليلة جازها   ويفتح منها كل باب ومشرع

پس درگذشت از طبقهای هفت آسمان در شبی که گذشت از آنها   گشوده میشد از آن آسمان هر در و هر راه که داشت

وكل سماء جاءها قيل مرحبا   وأرسلت للخلق الشفيع المشفع

و هر آسمانی که رسید آنرا آنحضرت گفته شد مرحبا مرحبا   و فرستاده شد از برای آفریده شدگان شفاعت کننده شفاعت پذیرفته

بِهِ لاذَ لَمّا اُسمِعَ العَتْبَ آدَمٌ ‏ وَقيلَ لَهُ مِن بَعدُ لا عَتْبَ تُسمَعُ

به او پناه برد وقتیکه شنید عتاب چند او در حضرت کریم ‏ و گفته شد مر آدم را که از این پس نخواهی شنید عتاب را

وَفي وَالضُّحى اَو سُورَةِ النَّجمِ وَحدَها ‏ بَلاغٌ لِاَفهامِ الاَنامِ وَمَقنَعُ

و در سوره والضحی یا سوره والنجم تنها از آنها ‏ خبریست از برای دانستن و فهمیدن مردم که کفایت میکند

لِاَبي زَكَرِيّا جَمالِ الدّينِ يَحيى بنِ يوسُفَ الصَّرصَرِيِّ رَحِمَهُ اللهُ في مَدحِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَآلِهِ

رَأَيتُ رَسولَ اللهِ اَنصَحَ مُرشِدٍ ‏ وَاَنجَحَ ذي جاهٍ كَريمٍ يُشَفَّعُ

دیدم رسول خدا را بهترین نصیحت کننده و راه نمو ‏ و بحاجت رساننده‌ترین صاحب جاه و بزرگوار کریم که شفاعت خواهد بود

عَلى عَرشِهِ خَطَّ اسمَهُ وَلَقَد عُفِي ‏ لِآدَمَ اِذ اَضحى بِهِ يَتَضَرَّعُ

بر عرش خداوند نوشته است نام او و بتحقیق که بخشیده شده است ‏ مر آدم وقتیکه گردید بسبب قبول توبه با وزاری کننده بود

وَكانَ صَفِيُّ اللهِ آدَمُ طينَةً ‏ وَفيهِ لِاَقمارِ النُّبُوَّةِ مَطلَعُ

و بود صفی الله حضرت آدم خلقت از گل ‏ و در آنحضرت از برای ماههای پیغمبری محل طلوع بود

وَقَد كانَ حَملاً وَالجِباهُ مُنيرَةٌ ‏ بِهِ فَسَمَت اَنوارُهُ وَهوَ مُرضَعُ

و بتحقیق که بود آنحضرت در شکم و پیشانیها نورانی بود ‏ با و نشان کرده بود نورها را او و حال آنکه او شیرخوار بود

وَشَبَّ شَباباً لِلنَّواظِرِ ناضِراً ‏ وَفيهِ لِسِرِّ المَجدِ مَرأًى وَمَسمَعُ

و جوان شد جوان شدنی در حالتیکه از برای چشمها سبب خوشی بود ‏ و در او بود برای سر بزرگواری دیدن و شنیدن

لَقَد شَرَحَت مِنهُ المَلائِكُ صَدرَهُ ‏ وَكانَ لَهُ مِن اَربَعٍ العُمرِ اَربَعُ

بتحقیق که شکافته اند فرشتگان سینه او را ‏ و بود مر آنحضرت را در آنوقت از سالهای عمر چهار سال

وَكانَ ابنَ خَمسٍ وَالغَمامُ تُظِلُّهُ ‏ وَفي العَشرِ نورُ الشَّرحِ فِي الصَّدرِ يَلمَعُ

و بود پسر پنجساله و ابر سایه بیانداخت بر او ‏ و در ده سالگی نور گشادگی در سینه او میدرخشید

اِلى اَن اَتاهُ الاَربَعونَ اَشُدَّهُ ‏ فَاَضحى بِسِربالِ الهُدى يَتَدَرَّعُ

تا آنکه دریافت او را چهل سالگی و سخت کرد او را ‏ پس گردید به لباس راه نمایندگی جوشن پوشیده شده

وَلَمّا تَجَلّى لِلنُّبُوَّةِ وَانتَهى ‏ اِلى مُستَوى عَنهُ المَلائِكُ تُوزَعُ

و چون جلوه کرد از برای پیغمبری و بنهایت رسید ‏ تا آنکه رسید آنجا که از جانب او فرشتگان قسمت و ترتیب شده

اَتى وَعَلى عِطفَيهِ اَفخَرُ حُلَّةٍ ‏ وَتاجٌ بِدُرِّ المَكرُماتِ مُرَصَّعُ

آمد به پیغمبری و بر دوشهای او بود بهترین رشته بافته شده ‏ و تاجی که بمرواریدهای بزرگی مرصع بود

بِهِ أَظْهَرَ اللهُ المُهَيْمِنُ دِينَهُ … فَأَصْبَحَ وَجْهُ الدِّينِ لَا يَتَبَرْقَعُ

بوجود مبارک آن حضرت خداوند نگهبان دین خود را … پس صبح کرد روی دین پیدا و بی پرده بود

وَكَلَّمَهُ الصُّمُّ الصَّوَامِتُ مِثْلَمَا … يُكَلِّمُهُ بَادِي الفَصَاحَةِ مِصْقَعُ

و سخن گو کرد او را کر ترین سنگها که سنگ است مانند … سخن گفتن عرب بدوی فصیح با مهارت در بلاغت

وَمِنْ لَبَنٍ فِي القَعْبِ أَشْبَعَ كُلَّ مَنْ … حَوَتْ صِفَةَ الإِسْلَامِ وَالقَوْمُ جُوَّعُ

و از شیری که در قدح بود سیر کرد از بند هر کسیکه … جمع شده بود در او صفات اسلام و مردم همه گرسنه بودند

وَلَمَّا اشْتَكَوْا يَوْمَ الحُدَيْبِيَةِ الصَّدَى … غَدَا المَاءُ مِنْ بَيْنِ الأَصَابِعِ يَنْبَعُ

و چون شکایت کردند روز غزوهٔ حدیبیه از تشنگی … فردای آن روز آب از میان انگشتان او جاری بود

رَوُوا وَسَقَوْا أَنْعَامَهُمْ وَتَطَهَّرُوا … وَهُمْ أَلْفُ نَفْسٍ وَالمِئِينَ فَأَرْبَعُ

آشامیدند و سیراب کردند چارپایان خود را و شستند و پاکیزه شدند … و ایشان هزار نفر بودند و دویست نفر و چهار نفر صلی الله علیه و آله

وَإِنْ رُمْتُ مِنْ أَخْلَاقِهِ ذِكْرَ بَعْضِهَا … فَذَلِكَ مِنَ المِسْكِ المُعَنْبَرِ أَضْوَعُ

و اگر قصد کردم از اخلاق آنحضرت بیان برخی از آنها را … پس آنچه ذکر کردم از اخلاق آنحضرت از مشک و عنبر خوشبوتر است

وَكَانَ لَهُ حُسْنُ التَّوَاضُعِ شِيمَةً … حَبَاهُ بِهَا الرَّحْمَنُ لَا يَتَصَنَّعُ

و بود مر آنحضرت را نیکوئی تواضع شیوه و عادت … عطا کرده بود آنها را خداوند بخشاینده و بخود بستن نبود

لِلشَّيْخِ الكَاظِمِ الأُزْرِيِّ مِنْ قَصِيدَتِهِ المَعْرُوفَةِ المُطَوَّلَةِ

مَا تَنَاهَتْ عَوَالِمُ العِلْمِ إِلَّا … وَإِلَى كُنْهِ أَحْمَدَ مُنْتَهَاهَا

بنهایت نرسید عالمهای علم و دانش مگر … بسوی حقیقت محمد صلی الله علیه و آله بنهایت رسید آن علم

مَنْ تَرَى مِثْلَهُ إِذَا شَاءَ يَوْمًا … مَحْوَ مَكْتُوبَةِ القَضَاءِ مَحَاهَا

کسی دیده مانند او را هرگاه خواسته باشد روزی که … پاک کند نوشته های احکام قضا را پاک نماید آنرا

آيَةُ اللهِ حِكْمَةُ اللهِ سَيْفُ اللهِ … وَالرَّحْمَةُ الَّتِي أَهْدَاهَا

علامت خداست حکمت خداست شمشیر خداست … و رحمت خداست آنچنان رحمتی که براه نمایندگی فرستاد او را

فَاضَ لِلْخَلْقِ مِنْهُ عِلْمٌ وَحِلْمٌ … أَخَذَتْ عَنْهُمُ العُقُولُ نُهَاهَا

... به از برای مردم از آنحضرت دانش و بردباری … گرفت از ایشان عقلها ادراک خود را

مَلَأَتْ كَفَّهُ العَوَالِمُ فَضْلًا … فَلِهَذَا اسْتَحَالَ وَجْهُ خَلَاهَا

بر کرد دست مبارک او را همه عالمها از فضل … پس برای اینست که محال است وجه خالی بودن

مسدفا

سيدٌ سلّم الغزالُ عليه وَالجمادات أفصحت بنداها

آقا و مولائی که سلام کرد آهو بر او و جمادات همه بزبان فصیح گویا شدند بخواندن او

إنما الكائنات نقطة خطٍّ بيديه نعيمها سعيدها وشقاها

جز این نیست که همهٔ موجودات نقطهٔ خطی است که در دو دست اوست سعادت آنها و شقاوت آنها

حاز من جوهر التقدس ذاتا تاهت الأنبياء في معناها

حایز و جامع از جوهر قدس و پاکیزگی ذاتی را که گم شدند پیغمبران در معنی و حقیقت آن ذات

لا تجل في صفات أحمد طرفا فهي الصورة التي لن تراها

جولان مده در صفات محمد ص چشم را پس آن صفات صورتی است آنچنان صورتی که هرگز نخواهی دید آنرا

ما عسى أن أقول في ذي معالٍ علة الكون كله إحداها

و در نیست اگر بگویم در صاحب بلند بها که سبب وجود هستی همه آنها یکی از آن معالی و بلند بهاست

حاز قدسية العلوم فإن لم يؤتها أحمد فمن يؤتاها

جامع و دارا است علوم قدسیه را پس اگر نه داده بود آن علوم را به احمد ص پس بکه میداد آنها را

من تسنى متن البراق ليطوي صحف أفلاكها به فطواها

یگست که بالا رفت بر پشت براق برای پیچیدن صحیفهای آسمانها با آن براق پس پیچید آسمانها را

وترقى لقاب قوسين حتى شاهد القبلة التي يرضاها

و بالا رفت بسوی مقام قاب قوسین تا آنکه شاهد کرد قبلهٔ آنچنانی که پسندید آنرا

وعلى منه يد الله مدت فأفاضت عليه روح نداها

و بر پشت او دست خدا کشیده شد پس افاضه کرد خدا بر او روح و جان بخشش آن را

وأراه ما لا يرى من كنوز الصمدانية التي أخفاها

و نمود او را آنچه دیده نشد از گنجهای بی نیازی آن گنجهائی که خدا پنهان کرده است آنها را

وهو سر السجود في الملأ الأعلى ولولاه لم تعفر جباها

و اوست ستر سجده در عالم بالا و اگر نه او بود بخاک سوده نمیشد پیشانیها

وهو الآية المحيطة بالكون ففي عين كل شيء تراها

و اوست نشانه که احاطه کرده است بعالم هستی پس در حقیقت هر چیزی می بینی آنرا

الفريد الذي مفاتيح علم الواحد الفرد غيره ما حواها

یگانه آنچنانی است که کلیدهای علم خداوند یگانه بی نظیر بجا کسی غیر او جامع نشد بهم

وهو الجوهر المجرد منه — كل نفس مليكها زكاها

و اوست گوهر مجرد از آلایشها که از اوست — وجو هر نفس که خداوند آن نفس تزکیه کرده آنرا

وهو طاوس روضة الملك بل — ناموسها الاكبر الذي يرعاها

و اوست طاوس بوستان ملک و پادشاهی بلکه — صاحب ناموس بزرگتر آنچنانی که رعایت میکند آنرا

ما رأت وجهه الغمامة الا — واراقت منه حياء حياها

ندید روی اورا ابر بارنده مگر — در حالتیکه ریخت بجهت حیا و شرم از او باران خود را

الفصل الثاني في مناقب امير المؤمنين علي عليه السلام عن علي عليه السلام في مناقب نفسه الشريفة

الله اكرمنا بنصر نبيه — وبنا اقام دعائم الاسلام

خداوند گرامی کرد ما را بیاری کردن پیغمبر خود — و بسبب ما بپا داشت ستونهای اسلام را

وبنا اعز نبيه وكتابه — واعزنا بالنصر والاقدام

و بسبب ما عزیز کرد پیغمبر خود را و کتاب خود را — و عزیز کرد ما را بسبب یاری و اقدام بر نصرت

ويزورنا جبريل في ابياتنا — بفرائض الاسلام والاحكام

و زیارت میکند ما را جبرئیل در خانهای ما — بواجبات اسلام و احکام دین

فنكون اول مستحل حله — ومحرم لكل حرام

پس میباشیم ما اول حلال کننده حلال او — و حرام کننده برای او هر حرام را

نحن الخيار من البرية كلها — ونظامها وزمام كل زمام

ماییم برگزیدگان از مخلوقات همه آنها — و ماییم نظام همه و مهار همه مهارها

الخائضوا غمرات كل كريهة — والضامنون حوادث الايام

و ماییم فرو رفته در بلاهای هر جنگ مکروهی را — و ماییم ملتزم شدگان واردات مشکله روزگار

والمبرمون قوى الامور بعزة — والناقضون مرائر الابرام

و ماییم محکم کننده رشتههای کارها بغلبه — و ماییم شکننده تلخهای قضاهای استوار شده

في كل معركة تطير سيوفنا — فيها الجماجم عن فراخ الهام

در هر جنگ و معرکه که بپرند شمشیرهای ما — در آن جنگها سرهای بزرگان زیاده از جوجههای مرغان است

انا لنمنع من اردنا منعه — ونجود بالمعروف للمعتام

بدرستیکه ما هر آینه منع میکنیم کسی را که قصد کردهایم منع اورا — و بخشش میکنیم به نیکیها از برای محتاجان

قرع

وَتَرُدُّ عَادِيَةَ الخَمِيسِ سُيُوفُنَا ... وَتُقِيمُ رَأْسَ الأَصْيَدِ القَمْقَامِ

وردمیکند دشمنان روز جنگ را شمشیرهای ما ... وراست میکنانیم سر صیدها بر ترک بزرگ را

ایضا له علیه السلام خطابا لمعویة

مُحَمَّدٌ النَّبِيُّ أَخِي وَصِهْرِي ... وَحَمْزَةُ سَيِّدُ الشُّهَدَاءِ عَمِّي

محمد ص پیغمبر برادر من وپدرزن من است ... وحمزه سید وآقای شهیدان عم من است

وَجَعْفَرٌ الَّذِي يُضْحِي وَيُمْسِي ... يَطِيرُ مَعَ المَلَائِكَةِ ابْنُ أُمِّي

وجعفر آنچنانیکه روز میکرد وشب میکرد ... می پرید با فرشتگان پسر مادر من است

وَبِنْتُ مُحَمَّدٍ سَكَنِي وَعِرْسِي ... مَشُوبٌ لَحْمُهَا بِدَمِي وَلَحْمِي

ودختر محمد ص محل استراحت من وعروس من است ... مخلوط وممزوج است گوشت او بخون من وگوشت من

وَسِبْطَا أَحْمَدٍ وَلَدَايَ مِنْهَا ... فَمَنْ مِنْكُمْ لَهُ سَهْمٌ كَسَهْمِي

دو فرزندزاده احمد اولاد منند از فاطمه دختر او ... پس کیست از شما مر او را قسمت وبهره مانند قسمت وسهم من

سَبَقْتُكُمْ إِلَى الإِسْلَامِ طُرًّا ... غُلَامًا مَا بَلَغْتُ أَوَانَ حِلْمِي

پیشی گرفتم شما را بسوی اسلام همه را کلا ... درحالیکه طفل بودم ونرسیده بود مرا زمان تکلیف

وَأَوْجَبَ لِي وِلَايَتَهُ عَلَيْكُمْ ... رَسُولُ اللهِ يَوْمَ غَدِيرِ خُمِّ

ولازم کردانید برای من دوستی وولایت خودش را بر شما ... جناب رسول خدا ص در روز غدیر خم

وَأَوْصَانِي النَّبِيُّ عَلَى اخْتِيَارٍ ... لِأُمَّتِهِ رِضًى مِنْكُمْ بِحُكْمِي

واندرز فرمود مرا پیغمبر ص از روی اختیار ... بجهة امت خودش از برای خوشنودی شما بحکم من

أَلَا مَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ بِهَذَا ... وَإِلَّا فَلْيَمُتْ كَمَدًا بِغَمِّ

آگاه باشید هرکه بخواهد پس باید بگرود باین ... واگر نه پس بمیرد از روی حزن بغم واندوه

أَنَا البَطَلُ الَّذِي لَمْ تُنْكِرُوهُ ... لِيَوْمِ كَرِيهَةٍ وَلِيَوْمِ سِلْمِ

منم شجاع آنچنانکه انکار نکرده اید اورا ... نه در روز جنگ ونه روز صلح وآشتی

ایضا له علیه السلام

لَقَدْ عَلِمَ الأُنَاسُ بِأَنَّ سَهْمِي ... مِنَ الإِسْلَامِ يَفْضُلُ كُلَّ سَهْمِ

هرآینه بتحقیق دانستند مردم اینکه بهره من ... از اسلام ودین زیادتی میکند هر بهره را

وأحمد النبي أخي وصهري — عليه الله صلى وابن عمي

واحمد پیغمبر برادر من و پیوند من است — بر او است از خدا درود و پسر عم من است

وإني قائد للناس طراً — إلى الإسلام من عرب وعجم

و بدرستیکه من پیش رو و راه نماینده ام از برای مردم همه — بسوی دین اسلام از عرب و عجم

وقاتل كل صنديد رئيس — وجبار من الكفار ضخم

و منم کشنده هر بزرگ و سر کرده — و هر گردنکش از کفار و سرکشان که درشت است

وفي القرآن ألزمهم ولائي — وأوجب طاعتي فرضاً بعزم

و در قرآن واجب کرد ایشان را دوستی مرا — و لازم کرد فرمانبرداری مرا از روی وجوب و اراده

كما هرون من موسى أخوه — كذاك أنا أخوه وذاك اسمي

همچنانکه هرون نسبت بموسی برادر اوست — همچنین منم برادر او و اینست بودن اسم من

لذاك أقامني لهم إماماً — وأخبرهم به بغدير خم

برای این برپا داشت مرا برای ایشان امام و پیشوا — و خبر داد ایشان را باین پیشوائی در غدیر خم

فمن منكم يعادلني بسهمي — وإسلامي وسابقتي ورحمي

پس کیست از شما که برابری کند مرا بسهم من — و اسلام آوردن من و پیشی گرفتن من در دین و خویشی من

فويل ثم ويل ثم ويل — لمن يلقى الإله غداً بظلمي

پس وای پس وای پس وای — از برای کسیکه ملاقات کند خدا را فردای قیامت بغصب حق من

لحسان بن ثابت الأنصاري في هذا أنشده يوم الغدير له هنية حين استأذن عن النبي صلعم

يناديهم يوم الغدير نبيهم — بخم واسمع بالرسول منادياً

ندا میکرد اصحاب را روز عید غدیر پیغمبر ایشان — در منزل خم بشنو و بشنوید ندای عجیب رسول در حالیکه ندا میکرد

يقول فمن مولاكم ووليكم — فقالوا ولم يبدوا هناك التعاديا

میگفت پس کیست آقای شما و صاحب اختیار امر شما — پس جواب گفتند ظاهر نشد در این منزل دشمنی

إلهك مولانا وأنت ولينا — ولن تجدن في ذلك اليوم عاصيا

خداوند تو آقای ما است و تو صاحب اختیار مائی — و نخواهی یافت در این روز مخالفت ما فرمان ترا

فقال له قم يا علي فإنني — رضيتك من بعدي إماماً وهاديا

پس گفت از برای او برخیز ای علی پس بتحقیق که من — برگزیدم ترا از بعد خود پیشوا و راهنما

فمن كنت

مَن كنتُ مولاه فهذا وليُّه
پس هر که را بودم من مولای او پس این شاه صاحب اختیار او

فكونوا له أنصارَ صدقٍ مواليا
پس باشید برای او یاری کننده براستی دوستی کننده

هناك دعى اللّهمّ والِ وليَّه
اینجا بود خواند خداوندا دوست دار دوست ورا

وكن للّذي عادى عليّاً معاديا
و باش ای خدایا از برای آنکسی که دشمن است علی را دشمن

فخصّ بها دون البريّة كلّها
پس مخصوص کرد بولایت نه مردم شهرها همه را

عليّاً وسمّاه الوزيرَ المواخيا
علی را و نام کرد علی را وزیر خود و برادر خود

ايضاً له وقيل ينسب الى الشافعي

قيل لي قل لعليٍّ مدحاً
گفته شد برای من بگو برای علی علیه السلام مدحی

ذكره يُخمد ناراً موصدة
ذکر علی خاموش میکند آتش برافروخته را

قلتُ لا أقدر في مدح امرءٍ
گفتم من قادر و توانا نیستم در مدح مردی که

ضلّ ذو اللبّ الى أن عبده
گمراه شد صاحب خرد حتی آنکه پرستید اورا

والنبيُّ المصطفى قال لنا
و پیغمبر برگزیده گفت از برای ما

ليلةَ المعراج لمّا صعده
در شب معراج وقتیکه بالا رفت معراج را

وضع الله بظهري يده
گذاشت خداوند به پشت من دست خود را

فأحسّ القلب أن قد برده
پس احساس کرد دل من که سرد کرد اورا

وعليٌّ واضعٌ أقدامه
و علی واگذارد پاهای خود را

في محلٍّ وضع الله يده
در محلی که واگذار کرد خدا دست خود را

لبعضهم في مدحه عليه السلام وذمّ الخلفاء نقله ابن ابي الحديد في شرح نهج البلاغة

اذا كنتم ممّن يروم لحاقه
هرگاه بودید شما از کسانی که میخواستید ملحق شوید علی را

فهلّا برزتم نحو عمروٍ ومرحبِ
پس چرا جنگ نکردید شما بجانب عمرو و مرحب

وكيف فررتم يوم أُحدٍ وخيبرٍ
و چگونه فرار کردید شما در روز غزای اُحد و خیبر

ويوم حنينٍ مهرباً بعد مهربِ
و روز غزوهٔ حنین فرار کردن بعد از فرار

ألم تشهدوا يوم الإخاء وبيعة الغدير
آیا گواهی ندادید روز برادری و بیعت غدیر خم را

وكلٌّ حضرٌ غيرُ غيّبِ
و همگی شما حاضر بودید در آنجا و غایب نبودید

فكيف غدا صنوا لنفيلى ويحه ... اميرا على صنو النبي المرجب

پسر چگونه گردید همتای کفتار و شغال که وای او را ... امیر بر همتای پیغمبر خدا که مرحبا باد بر او

وكيف على من لا يطا ثوب احمد ... على من علا من احمد فوق منكب

و چگونه است برکسیکه پا نگذاشته بود بجامهٔ احمد ... برکسی که بلند شد از احمد بالای شانهٔ او

امام هدى ردت له الشمس جهرة ... يصلي اداء عصره بعد مغرب

پیشوای رهنمائی که برگردید برای او آفتاب آشکارا ... که نماز عصر را ادا نماید بعد از غروب نمودن آفتاب

ومن قبله افنى سليمان خيله ... رجاء فلم يبلغ بها نيل مطلب

و پیش از او فانی نمود سلیمان اسبان خود را ... از روی امید پس نرسید بسبب آن بگردانیدن آسمان آرزوی خود

يجل عن الافهام كنه صفاته ... ويرجع عنها الذهن بحجة اخيب

بزرگ است از درک فهمها حقیقت صفات او ... و برمیگردد از درک حقیقت ذهنها برگردیدن ناامید

فليس بيان القول عنه بكاشف ... غطاء ولا فصل الخطاب بمعرب

پس نیست بیان سخن گفتن از او بجهه کشف کننده ... هیچ پرده را و نه خطاب جدا کننده آشکار نماینده

وحق لقبر ضم اعضاء حيدر ... وعود منه في صفيح مغيب

و سزاوار است مرگوری را که فراهم آورد اعضای حیدر را ... و پنهان شده از آن در صفحهٔ سنگی پنهان کرده شده

يكون ثراه سر قدس ممنع ... وحصباءه من نور وحي محجب

میباشد خاک او ز سر عالم قدس بزرگوار ... و سنگریزهٔ اوست از نور وحی که از چشمها پنهان است

وتغشاه من نور الاله غمامة ... تغاديه من قدس الجلال بصيب

و فرا پوشد بهشتیکه پوشاند او را از نور خدا ابری ... که بیارد بصبح براو از قدس جلال خداوندی بارانی

وتنقض اسراب النجوم عواكفا ... على حجرته كوكب بعد كوكب

و فرو ریزند طوایف ستارگان اقامت کنندگان ... بر دو طرف افلاک ستاره بعد از ستاره

فلولاه لم ينج ابن متى ولا نجا ... سعير لابرهيم بعد تلهب

پس اگر نبودی تو رهائی نیافت پسر متی یونس و نه افسرده شد ... آتش افروخته برای ابراهیم خلیل بعد از زبانه زدن

ولا فلق البحر ابن عمران بالعصى ... ولا فرت الاحزاب عن اهل يثرب

و نه میشکافت دریا را پسر عمران موسی با عصای خود ... و نه فرار میکردند گروههای لشکر دشمن از اهل مدینه

ولا قبلت من عابد صلواته ... ولا غفر الرحمن زلة مذنب

و نه قبول میشد از پرستنده درودهای او ... و نه می‌آمرزید خداوند بخشنده لغزش گناهکاری را

وَلَمْ يَقُلْ فِيكَ الْمُسْلِمُونَ جَهَالَةً … وَلٰكِنْ لِسِرٍّ فِي عُلَاكَ مُغَيَّبِ

و نه گفتند مسلمانان در حق تو بعضی از سخنان از روی نادانی … ولیکن این غلو کردن برای سری بود در بلندی مرتبهٔ تو پنهان

لبعض الكوفة في مدحه ع ايام صفين

اَنْتَ الْإِمَامُ الَّذِي نَرْجُو بِطَاعَتِهِ … يَوْمَ النُّشُورِ مِنَ الرَّحْمٰنِ غُفْرَانَا

تویی امام و پیشوای آنچنانیکه امید میداریم بفرمانبرداری او … روز قیامت و نشور از خداوند بخشنده آمرزش را

أَوْضَحْتَ مِنْ دِينِنَا مَا كَانَ مُشْتَبِهًا … جَزَاكَ رَبُّكَ عَنَّا فِيهِ إِحْسَانَا

آشکارا و واضح کردی از دین ما آنچه را که مشتبه بود … پاداش دهد ترا پروردگار تو از ما در اینکار نیکویی را

نَفْسِي فِدَاءٌ لِخَيْرِ النَّاسِ كُلِّهِمِ … بَعْدَ النَّبِيِّ عَلِيُّ الْخَيْرِ مَوْلَانَا

جانم فدا باد از برای بهترین مردم همه … بعد از پیغمبر ص علی ع خوب است آقای ما

أَخُو النَّبِيِّ وَمَوْلَى الْمُؤْمِنِينَ مَعًا … وَأَوَّلُ النَّاسِ تَصْدِيقًا وَإِيمَانَا

برادر پیغمبر ص و آقای مؤمنان باهم … و اول مردمان از جهة تصدیق و ایمان بخدا و رسول

لعبد الله بن ابي سفيان بن الحرث بن مالك بن عبد المطلب في مدحه صلوات الله عليه

وَمِنَّا عَلِيٌّ ذَاكَ صَاحِبُ خَيْبَرٍ … وَصَاحِبُ بَدْرٍ يَوْمَ سَالَتْ كَتَائِبُهْ

و از ماست علی و این علی صاحب واقعهٔ خیبر است … و صاحب واقعهٔ بدر روزیکه گریختند لشکرهای او

وَصِيُّ النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى وَابْنُ عَمِّهِ … فَمَنْ ذَا يُدَانِيهِ وَمَنْ ذَا يُقَارِبُهْ

وصی و جانشین پیغمبر برگزیده و پسر عم او … پس کیست کسی که نزدیک شود او را و کیست که برابری کند با او

لأبي الهيثم بن التيهان وكان بدريا في مدحه ع

قُلْ لِلزُّبَيْرِ وَقُلْ لِطَلْحَةَ إِنَّنَا … نَحْنُ الَّذِينَ شِعَارُنَا الْأَنْصَارُ

بگو از برای زبیر و بگو مر طلحه را بدرستیکه ما … ما کسانی آنچنانی هستیم که شعار ما کسانی هستند جماعت انصار

نَحْنُ الَّذِينَ رَأَتْ قُرَيْشٌ فِعْلَنَا … يَوْمَ الْقَلِيبِ أُولٰئِكَ الْكُفَّارُ

ما آن کسانیم که دیدند جماعت قریش کار ما را … روزیکه کشتگان بدر را در چاه انداختند این گروه کافرانند

كُنَّا شِعَارَ نَبِيِّنَا وَدِثَارَهُ … نَفْدِيهِ مِنَّا الرُّوحُ وَالْأَبْصَارُ

بودیم ما بجای لباس تن پیغمبران و پوشش بالاپوش او … فدا باد او را از ما روح ما و چشمهای ما

إنّ الوصيّ إمامنا وولينا — برح الخفاء وباحت الأسرار

بدرستیکه وصی پیغمبر علیه السلام پیشوای ما و صاحب اختیار ماست — ظاهر شد پنهان و آشکارا گردید رازها

لأبي هاشم اسمعيل بن محمد الحميري الملقب بالسيد في مدح علي عليه السلام من قصيدة المشهورة

عجبت من قوم أتوا أحمدا — بخطة ليس لها موضع

شگفت دارم از گروهی که آمدند پیغمبر را ص — در موضعیکه نبود از برای آن آمدن موقع و جایگاهی

قالوا له لو شئت أعلمتنا — إلى من الغاية والمفزع

گفتند مر او را اگر خواسته باشی می آموزی ما را — بسوی کیست برگشت و نهایت امور و محل فریادرسی

إذا توفيت وفارقتنا — وفيهم في الملك من يطمع

وقتیکه رحلت کردی و جدائی نمودی ما را — و در ایشان کیست . در پادشاهی طمع میکند

فقال لو أعلمتكم مفزعا — كنتم عسيتم فيه أن تصنعوا

پس فرمود که اگر اعلام کنم شما را آشکارا — خواهید امید بود بانکه کنید و بعد آورید

صنيع أهل العجل إذ فارقوا — هرون فالترك له أودع

کار گوساله پرستان را هنگامیکه جدائی کردند — هرون را پس ترک اعلام سزاوارتر و اصلح است

وفي الذي قال بيان لمن — كان إذا يعقل أو يسمع

و در آنچه پیغمبر گفت بیان است از برای کسیکه — بوده باشد آن هنگام خردمند با عقل یا بشنود

ثم أتته بعد ذا عزمة — من ربه ليس لها مدفع

پس آمد او را بعد از آن فرمایش از روی حتم — از پروردگارش که نیست از برای او بازگشتی

أبلغ وإلا لم تكن مبلغا — والله منهم عاصم يمنع

برسان و اگر نه نمیباشی رساننده — و خداوند از ایشان نگاه دارنده است و منع نماینده تورا

فعندها قام النبي الذي — كان بما يأمره يصدع

پس آن هنگام ایستاد پیغمبر آنچنانی که — هست بآنچه امر میکند او را پروردگارش و رنج برنده

يخطب مأمورا وفي كفه — كف علي ظاهرا يلمع

خطبه میگفت درحالیکه مأمور بود از خدا و در دست او بود — دست علی آشکارا و درخشنده

رافعها أكرم بكف الذي — يرفع والكف الذي يرفع

بلند کننده دست علی را چه کریم است دست کسی که — بلند کرده و دست آنچنانی که بلند کرده شد

يقول

يَقُولُ وَالأَملاكُ مِن حَولِهِ — وَاللّهُ فِيهِم شاهِدٌ يَسمَعُ
میگفت و ملائکه از اطراف او بودند — وخداوند در ایشان گواه دانا وشنوا بود

مَن كُنتُ مَولاهُ فَهذا لَهُ — مَولىً بِهِ النِّيرانُ تُستَدفَعُ
کسیکه من مولای او باشم پس این علی مر اوراست — مولا بآن علی آتش دوزخ دفع کرده میشود

فَاتَّهَمُوهُ وَحَنَت فِيهِمُ — عَلى خِلافِ الصّادِقِ الأَصلَعِ
پس متهم داشتند اورا وامید کرد در ایشان — بر مخالفت راستگوی کشاده پیشانی

وَظَلَّ قَومٌ غاظَهُم فِعلُهُ — كَأَنَّما آنافُهُم تُجدَعُ
وگردیدند گروهی در خشم از کار پیغمبر — گویا که بینیهای ایشان از غیظ کنده میشد

حَتّى إِذا وارَوهُ في قَبرِهِ — وَانصَرَفُوا عَن دَفنِهِ ضَيَّعُوا
تا آنکه پنهان کردند حضرت پیغمبر را در قبر او — وبرگشتند از دفن او ضایع کردند

ما قالَ بِالأَمسِ وَأَوصى بِهِ — وَاشتَرَوُا الضُّرَّ بِما يَنفَعُ
آنچه راکه دیروز گذشته واندرز کرده بود بآن در حق ع — وخریدند از نادانی ضرر را بآنچیزیکه نفع میرسانید

وَقَطَعُوا أَرحامَهُ بَعدَهُ — فَسَوفَ يُجزَونَ بِما قَطَعُوا
وقطع کردند صله ارحام اورا بعد از وفات او — پس زود باشد که پاداش داده شوند بسبب آنچه قطع نمودند

غَداً يُلاقي المُصطَفى حَيدَرٌ — وَرايَةُ الحَمدِ لَهُ تُرفَعُ
فردای قیامت ملاقات مینماید پیغمبر برگزیده حیدر را — ولوای حمد برای او برداشته وبلند کرده شده

مَولىً لَهُ الجَنَّةُ مَأمُورَةٌ — وَالنّارُ مِن إِجلالِهِ تَفزَعُ
بنده میشود برای او بهشت درحالیکه امر کرده شده آنرا بفرمانبرداری — وجهنم از هیبت جلالت او استغاثه میکند باو

بِذاكَ جاءَ الوَحيُ مِن رَبِّنا — يا شِيعَةَ الحَقِّ فَلا تَجزَعُوا
باین آمد وحی از جانب پروردگار ما — ای متابعان وشیعیان حق پس جزع مکنید وزاری منمائید

ايضاً له من قصيدة اخرى مشهورة بالمذهبة وهي طويلة

خَيرُ البَرِيَّةِ بَعدَ أَحمَدَ مَن لَهُ — مِنّي الهَوى وَإِلى بَنِيهِ تَطَرُّبي
بهترین خلایق بعد از احمد کسی است که از برای اوست — دوستی من وبسوی پسران اوست طرب آمدن من

رُدَّت عَلَيهِ الشَّمسُ لَمّا فاتَهُ — وَقتُ الصَّلاةِ وَقَد دَنَت لِلمَغرِبِ
برگردید برای او آفتاب زمانیکه فوت شد اورا — وقت نماز عصر وبتحقیق که نزدیک بمغرب شده بود

حتى تبلّج نورها في وقتها | للعصر ثم هوت هوي الكوكب

تا انكه آشكار شد روشنی آفتاب در وقت آن | از برای نماز عصر پس افتاد مثل افتادن ستاره

وعليه قد حبست ببابل مرة | أخرى وما حبست لخلق معرب

و برای او بتحقیق باز داشته شد آفتاب در بابل مرتبهٔ | دیگر و باز داشته نشد برای مخلوق دیگری زعرب

الا لاحمد او له ولردّها | ولحبسها تأويل أمر معجب

مگر از برای احمد یا برای او و در برگشتن آفتاب | و برای باز داشتن آفتاب تأویل امریست شگفت آورنده

وله بخيبر اذ دعاه لراية | ردّت عليه هناك اكرم منقب

و برای او در خیبر هنگامیکه خواند او را برای رایتی | که داد او را در آنجا گرامی ترین منقبتی است

فمشى بها قبل اليهود مصمّما | يرجو الشهادة لا كمشي الانكب

پس رفت با آن بجانب یهود در حالت عزم | امید میداشت شهادت را نه مثل رفتن کسی که شانه ترک کند

في فيلق فيه السوابغ والقنا | والبيض تلمع كالحريق الملهب

در لشکری که در آن جوشنها و نیزه ها | و شمشیرها میدرخشید مانند آتش زبانه زننده

والمشرفية في الاكف كأنها | لمع البروق بعارض متحلّب

و شمشیرها در دستها گویا آنها | درخشیدن برقها بود در ابرهای سیل باران

وذوي البصائر فوق كل مقلّص | نهد المراكل ذو سبيب سلهب

و صاحبان دیدها بالای هر اسب کمر جمع | پرگوشت دونده صاحب یال دم بلند بزرگ درشت

حتى اذا دنت الاسنّة منهم | ورموا فنالهم سهام المقنب

تا هنگامیکه نزدیک شد نیزه ها از ایشان | و انداختند پس رسید بایشان تیرهای سواران جنگی

فاسئل فانّك سوف تخبر عنهم | وعن ابن فاطمة الأغرّ الأغلب

پس بپرس پس بدرستیکه تو زود باشد که خبر داده شوی از ایشان | و از پسر فاطمه که عزیز و غالب است

وعن ابن عبد الله عمرو قبله | وعن الوليد وعن ابيه الصقعب

و از پسر عبد الله عمرو و پیشتر از او | و از ولید و از پدر او که صقعب است

وبخمّ اذ قال الاله بعزمة | قم يا محمد بالولاية واخطب

و در غدیر خم وقتیکه گفت خداوند بجهة عزم [illegible] | برخیز ای محمد ص بولایت علی و خطبه بخوان

وانصب ابا حسن لقومك انّه | هاد وما بلّغت ان لم تنصب

و منصوب ساز ابا الحسن را برای قوم خود بدرستیکه او | راه نماینده است و نرساننده رسالت را اگر نصب نکنی او را

فدعاه

فَدَعَاهُ ثُمَّ دَعَاهُمْ فَأَقَامَهُ ... لَهُمْ فَبَيْنَ مُصَدِّقٍ وَمُكَذِّبِ

بس خواند علی را پس خواند قوم خود را پس بر پا داشت علی را ... برای ایشان پس بود ... تصدیق کننده و تکذیب کننده

جَعَلَ الْوِلَايَةَ بَعْدَهُ لِمُهَذَّبٍ ... مَا كَانَ يَجْعَلُهَا لِغَيْرِ مُهَذَّبِ

گردانید پیغمبر ولایت را بعد از خود برای پاکیزه در خلق ... نبود پیغمبر که بگرداند ولایت را برای کسی که مهذب نیست

نقل الشيخ الطوسي في كتاب الأمالي أنّ إسماعيل الشاعر احتضر فاسودّ وجهه ... فالسيد ... عند ... ابيضّ بعد ا

أُحِبُّ الَّذِي مَنْ مَاتَ مِنْ أَهْلِ وُدِّهِ ... تَلَقَّاهُ بِالْبُشْرَى لَدَى الْمَوْتِ يَضْحَكُ

دوست میدارم آنرا کسی که مرد از اهل دوستی او ... استقبال میکند او را بشارت در وقت مردن در حال خنده

وَمَنْ مَاتَ يَهْوِي غَيْرَهُ مِنْ عَدُوِّهِ ... فَلَيْسَ لَهُ إِلَّا إِلَى النَّارِ مَسْلَكُ

و کسیکه مرد در حالیکه دوست میدارد غیر او را از دشمن او ... پس نیست مر او را مگر بسوی آتش جهنم راهی

أَبَا حَسَنٍ تَفْدِيكَ نَفْسِي وَأُسْرَتِي ... وَمَالِي وَمَا أَصْبَحْتُ فِي الْأَرْضِ أَمْلِكُ

یا ابا الحسن فدا باد ترا جان من و گروه عیال من ... و مال من و آنچه را که گردیده‌ام در زمین مالک آن

أَبَا حَسَنٍ إِنِّي بِفَضْلِكَ عَارِفٌ ... وَإِنِّي بِحَبْلٍ مِنْ هَوَاكَ لَمُمْسِكُ

یا ابا الحسن بدرستیکه من بفضل تو شناسا هستم ... و بدرستیکه من بریسمانی از دوستی تو هر آینه چنگ زده‌ام

وَأَنْتَ وَصِيُّ الْمُصْطَفَى وَابْنُ عَمِّهِ ... وَإِنَّا نُعَادِي مُبْغِضِيكَ وَنَتْرُكُ

و تو وصی حبیب خدا محمد صلی الله علیه و آله ... و پسر عم او ... و بدرستیکه ما دشمنی میکنیم دشمنان ترا و ترک میکنیم آنها را

مُوَالِيكَ نَاجٍ مُؤْمِنٌ بَيِّنُ الْهُدَى ... وَقَالِيكَ مَعْرُوفُ الضَّلَالَةِ مُشْرِكُ

دوستان تو رستگاران باایمانند و گروه آشکار راه یافته ... و دشمن دارنده تو معروف و مشهور به گمراهی و مشرک

وَلَاحَ لَحَانِي فِي عَلِيٍّ وَحِزْبِهِ ... فَقُلْتُ لَحَاكَ اللهُ إِنَّكَ أَعْفَكُ

بسیار شتم کننده شتم کرد مرا در باب علی علیه السلام و گروه او ... پس گفتم دشنام دهد ترا خدا بدرستیکه تو احمقی

منسوب إلى الشافعي في مدحه

لَوْ أَنَّ الْمُرْتَضَى أَبْدَى مَحَلَّهُ ... لَخَرَّ النَّاسُ طُرًّا سُجَّدًا لَهْ

اگر بتحقیق حضرت مرتضی علی ظاهر کند مقام خویش را ... هر آینه افتاده بودند مردم همگی بسجده از برای او

كَفَى فِي فَضْلِ مَوْلَانَا عَلِيٍّ ... وُقُوعُ الشَّكِّ فِيهِ أَنَّهُ اللهُ

کفایت میکند در بزرگواری و فضیلت مولا و آقای ما علی ... بهم رسیدن و واقع شدن شک درباره او که او خداست

وَمَاتَ الشَّافِعِيُّ لَيْسَ يَدْرِي   عَلِيٌّ رَبُّهُ أَمْ رَبُّهُ اللهُ

ومرد شافعی درحالیکه دانا نیست   که علی پروردگار اوست یا پروردگار او خداست

ایضاً له

أُحِبُّ عَلِيًّا لَا أُبَالِي وَإِنْ فَشَا   وَذَلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ

دوست میدارم علی را باک ندارم و هرچند آشکار شود   و این محبت فضلی است از جانب خدا میدهد آنرا بهر که میخواهد

أَنَا عَبْدٌ لِفَتًى أُنْزِلَ فِيهِ هَلْ أَتَى   إِلَى مَتَى أَكْتُمُهُ أَكْتُمُهُ إِلَى مَتَى

من بنده ام از برای جوانی که نازل کردید درشان او سوره هل اتی   تاکی بپوشم آنرا بپوشم آنرا تاکی

ایضاً له

إِلَامَ إِلَامَ وَحَتَّى مَتَى   أُعَاتَبُ فِي حُبِّ هَذَا الْفَتَى

تا چه تا چه و تا کی و چند   عتاب کرده شوم در دوستی این جوانمرد

وَهَلْ زُوِّجَتْ فَاطِمٌ غَيْرَهُ   وَفِي غَيْرِهِ هَلْ أَتَى هَلْ أَتَى

و آیا تزویج کرده شد فاطمه بغیر او   و در حق غیر او سوره هل اتی آیا آمد

ایضاً لبعضهم

أَلْعَقْلُ نُورٌ وَأَنْتَ مَعْنَاهُ   وَالْكَوْنُ سِرٌّ وَأَنْتَ مَبْدَاهُ

عقل نور است و تو معنی آنی   و هستی و موجودات سری است و تو ابتدای آنی

وَالْخَلْقُ فِي جَمْعِهِمْ إِذَا جُمِعُوا   أَلْكُلُّ عَبْدٌ وَأَنْتَ مَوْلَاهُ

و مخلوقات در قیامت هنگامیکه جمع شوند   همه بنده اند و تو آقا و مولای اوئی

يَا آيَةَ اللهِ فِي الْعِبَادِ وَيَا   سِرَّ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ.

ای آیت و نشان خدا در میان بندگان و ای   سر آنچنان خدائی که نیست خدا مگر او

فَقَالَ قَوْمٌ بِأَنَّهُ بَشَرٌ   وَقَالَ قَوْمٌ لَا بَلْ هُوَ اللهُ

پس گفتند گروهی بدرستیکه او بشر است   و گفتند گروهی نه بشر نیست بلکه اوست خدا

يَا صَاحِبَ الْحَشْرِ وَالْمَعَادِ وَمَنْ   مَوْلَاهُ حُكْمَ الْعِبَادِ وَلَّاهُ

ای صاحب حکم روز محشر و برگشتن خلایق در قیامت و آنکسیکه   آقای او او را مباشر حکم بندگان کرد و حساب را بگذارد

یا قائم

يا قاسم النار والجنان غداً — أنت ملاذ الراجي وملجاه

ای قسمت کننده جهنم وبهشت فردای قیامت — تو پناه امیدوارنده وگریزگاه او

لا يختشي النار عبد حيدرٍ — إذ ليس في النار من تولاه

نترسد آتش را بنده حیدر — زیرا که نیست در آتش کسیکه دوست دارد او را

للمأمون الخليفة العباسي في مدحه صلى الله عليه وآله نقله الصولي في كتاب الأوراق

ألام على شكر الوصي أبي الحسن — وذلك عندي من عجائب ذا الزمن

ملامت کرده میشوم بر شکرگذاری وصی پیغمبر ابوالحسن — واین نزد من از شگفتیهای این زمانه است

خليفة خير الناس والأول الذي — أعان رسول الله في السر والعلن

جانشین بهترین مردم است واو ابتدای آنکه — یاری کرد رسول خدا را در پنهان وآشکارا

ولولاه ما عدت لهاشم إمرة — وكانت على الأيام تقضي وتمتهن

واگر نبود علی حساب شده بود از برای هاشم امارتی — ووجود آنحضرت بر روزگار حکم میکرد وبکارش وامیداشت

فولى بني العباس ما اختص غيرهم — ومن منه أولى بالكرامة والمنن

پس والی کرد بنی عباس را بنو ولایت مخصوص غیر ایشان — واز منتی که سزاوارتر بکرامت وبزرگی ومنت است

فأوضح عبد الله بالبصرة الهدى — وفاض عبيد الله جوداً على اليمن

پس آشکارا کرد این عبدالله ببصره رهنمائی را — وجاری کرد این عبیدالله جود وبخشش را بر ولایت یمن

وقسم أعمال الخلافة بينهم — فلا زلت مربوطاً بذا الشكر مرتهن

وقسمت نمود کارهای خلافت را میان ایشان — پس همیشه هستم بسته شده باین شکرگذاری ودرگروم

للشيخ السعيد الحسين عبد الصمد الحارثي الهمداني في مدحه

خليفة المصطفى سيف الإله مجلي — الكرب ديان أهل الأرض بينهم

جانشین محمد برگزیده شمشیر خدا زداینده — اندوه جزا دهنده وحکم کننده اهل زمین میان ایشان

مولى الأنام وأقضاهم وأقربهم — من الرسول وباب العلم للأمم

آقای خلایق وحکم کننده ترین ایشان ونزدیکترین ایشان — نسبت برسول خدا ودر شهر علم بجهة مردمان

فحلمه حلم ذي علم وذي عمل — وسطوه سطو ذي حكم وذي حكم

پس بردباری او بردباری صاحب علم وصاحب عمل است — وقهر کردن او قهر کردن صاحب حکم وصاحب حکمت است

بيض القواضب كالبيض الكواعب ... يلقى الفوارس والشجعان كالغنم

شمشیرهای برنده مانند سفید بدنان نارپستان ... ملاقات کند سواران و دلیران معرکه را مثل گوسفند مانند

والبيض في كفه سود غوائلها ... حمر غلائلها تدلى على القمم

و شمشیرها در دست او سیاه است حادثه‌های بزرگ آن ... سرخ است پوشش آن که آویخته می‌شود بر بالای سرها

بيض متى ركعت في كفه سجدت ... لها رؤوس هوت من قبل للصنم

شمشیرها اند که هر وقت رکوع کردند و خم شدند در پنجه او سجده کنند ... برای آن سرهائی که سجده کرده بود از پیشتر برای بتها

يا نفس احمد لما ان علوت على ... كتف ابن عمك كم كسرت من صنم

ای نفس احمد زمانی که بالا رفتی بر ... دوش پسر عم خود چه بسیار شکستی از بتها را

ردت لك الشمس يا جار الاله وفي ... هرون موسى وخير الناس كلهم

برگردانیده شد برای تو آفتاب ای همسایه خدا و ای ... هارون موسی و بهترین مردمان همه

فضائل جعلت ليل الانام ضحى ... واخجلت كل ذي فخر وذي شمم

فضیلتهائی که گردانید شب را برای مردم روز ... و شرمنده کرد هر صاحب فخر و صاحب [illegible] را

من لم يكن بصميم الناد معتصما ... فما له من عذاب النار من عصم

کسی که نباشد عصمت کننده جهنم چنگ زننده ... پس نیست مر او را از عذاب آتش جهنم کسی که نگاه دارنده

للسيد الاديب يحيى بن احمد الاعرجي الحلي

ليث الملاحم ان علت نار الوغى ... وكبا الكماة لمستطير شرارها

شیر معرکه‌های بزرگ اگر بالا گیرد آتش جنگ ... و برو در افتند شجاعان بجهة شرارهٔ پراکندهٔ آن

اسد المعامع ان تقاعس شوسها ... رعبا يجوز السبق في مضمارها

شیر جنگها و [illegible] اگر بگریزند خشمناکان معرکه‌ها ... بجهة ترس می‌گذرد پیشی گرفتن را در میدان آن معرکه‌ها

سل عنه سلعا والنظير وخيبرا ... واستخبر الركبان عن اخبارها

بپرس از او و از سلع و نظیر و خیبر را ... و خبر بخواه سواران را از خبرهای آن

هدت له بجحفل سدت بهم ... لهوات شم رعانها وقفارها

برخواست بسوی او با لشکری که بسته شد بایشان ... کامهای بلند بیابانهای ناهموار و صحراهای درشت آنها

دمعت سنابك خيلها هام الربى ... وتلثمت شمس الضحى بغبارها

کوبان گرد اطراف سمهای اسبان موکرد در سرتلها و بلندیها ... و بوسه زد آفتاب چاشتگاهی بگرد و غبار معرکه

بغوادي

بِفَوارِسٍ يَتَسَرَّعُونَ اِلَى الْوَغَى — قَدْ عُوِّدُوا فِي الْحَرْبِ خَوْضَ غِمارِها

با سوارانی که سرعت میکنند بسوی جنگ — بتحقیق که معتاد شده اند در جنگ فرو رفتن در شدائد آنها

شُوسٌ تَهُشُّ اِلَى الطِّعانِ كَأَنَّها — أُسْدٌ تَمُجُّ الْمَوْتَ مِنْ أَظْفارِها

خشمناکان که نشاط میکنند بسوی زدن نیزه گویا آنان — شیرانند چنانکه میریزد مرگ از ناخنهای ایشان

يَبْغُونَ بِالْإِرْجافِ غُرَّةَ ماجِدٍ — ما حَدَّثَتْهُ نَفْسُهُ بِفِرارِها

میجویند بخوض در جنگها غره بزرگواری را — که خبر نداده است نفس او بفرار کردن آنها

فَأَبادَها ضَرْبًا فَقَصَّرَ سَيْفُهُ — ما طالَ بِالتَّقْصِيرِ مِنْ أَعْمارِها

پس هلاک کرد ایشانرا بزدن پس کوتاه کرده شمشیر او — آنچه طول یافته است بکوتاهی از عمرهای آنها

فَتَرَى فَوارِسَها مُسَرْبَلَةً دَمًا — أَشْلاءً فَوْقَ سُهُولِها وَوِعارِها

پس می بینی سواران آنها را پوشیده اند از خون — اعضاء ایشان بالای جاهای نرم و درشت معرکه را

نَسَجَتْ لَها بِيضُ الصِّفاحِ غَلائِلًا — حُمْرًا مُفَوَّفَةً لِأَجْلِ دِثارِها

بافته است مر آنها را شمشیرها جامهائی که پوشش آنها — سرخ است که خطها رسیده در آن است از برای بزرگی دثار را

أَكْفانُها قانِي النَّجِيعِ وَغُسْلُها — وَاِلَى جَهَنَّمَ مُسْتَقَرُّ قَرارِها

کفنهای ایشان خونهای سرخ و ... است شستن ایشان — و بسوی جهنم است جای قرار گرفتن و قرارگاه ایشان

صَرْعَى وَأَجْوافُ الضِّباعِ قُبُورُها — وَالنَّسْرُ وَالسِّرْحانُ مِنْ زُوّارِها

افتادگانند و شکمهای کفتارها گورهای ایشان است — و مردار خوار و گرگ از زیارت کنندگان آنهاست

يا آيَةَ الْجَبّارِ يا فَصْلَ الْقَضا — وَقَسِيمَ أَطْباقِ الْجِنانِ وَنارِها

ای نشانه خداوند جبار ای جدا کننده احکام حق از باطل — و قسمت کننده طبقهای بهشت و جهنم آن

يا نِعْمَةَ الْمَلِكِ الرَّؤُفِ عَلَى الْوَرَى — وَالنِّقْمَةَ الْعُظْمَى عَلَى كُفّارِها

ای نعمت پادشاه مهربان بر مردمان — و عذاب بزرگ بر کافران

صَلَّى عَلَيْكَ اللّٰهُ يا مَنْ حُبُّهُ — فِيهِ النَّجاةُ مِنَ الْجَحِيمِ وَنارِها

درود فرستد بر تو خدا ای کسیکه دوستی او — در او است رهائی از جهنم و آتش آن

ما عَسْعَسَ اللَّيْلُ الْبَهِيمُ وَما دَجَى — وَتَنَفَّسَ الْإِصْباحُ فِي إِسْفارِها

مادامیکه رو پشت میکند شب تیره و مادامیکه تاریک میشود — و نفس میزند صبح در آشکار شدن آن

أَوْ حَرَّكَ الْأَوْراقَ خَفّاقُ الصَّبا — وَتَغَنَّتِ الْأَوْراقُ فِي أَوْكارِها

یا حرکت دهد برگهای درختانرا وزنده جنباننده باد صبا — و سرود آیند کبوترها در آشیانهای شان

لأبي الحسين علي بن عبد العزيز الخليع الموصلي

سارت بأنوار علمك السير ... وحدثت عن جلالك السور

سیر کرده است بنورهای علم تو روشها وطریقه‌ها ... و خبر داده است از جلالت قدر تو سورهای قرآن

والمادحون المحبرون غلوا ... وبالغوا في ثناك واعتذروا

و ثناگویندگان داناهای در علوم غلو کرده‌اند ... و مبالغه کرده‌اند در ثنا و مدح تو و عذرخواهند از تقصیر

والأنبياء المكرمون وفوا ... فيك بما عاهدوا وما غدروا

و پیغمبران گرامی داشته شده وفا کردند ... در عهد تو بآنچه عهد کردند و غدر ننمودند

وعظمتك التورية والصحف الأولى ... وأثنى الإنجيل والزبور

و تعظیم کردند و بزرگ شمردند ترا توریة موسی و صحیفهای ابراهیم ... و ثنا کرد ترا انجیل عیسی ع و زبور داود ع

وأحكم الله في إمامتك الآيات ... واستبشرت بك العصر

و محکم و مبین کرد خدا در پیشوائی تو علامات را ... و بشارت یافت بوجود مبارک تو عصرها

وذكر المصطفى وأسمع من ... ألقى له السمع وهو مدكر

و متذکر کرد پیغمبر برگزیده و شنوانید هر کرا ... شنوائی داده بود برای تو و او متذکر شونده بود

وجد في نصحهم فما قبلوا ... ولا استقاموا كما أمروا

و جهد کرد در نصیحت کردن ایشان پس قبول نکردند ... و نه ایستادند آنها همچنانکه مأمور شده بودند

واختلفوا فيك أيها النبأ ... الأعظم إلا من دله النظر

و اختلاف کردند در تو ای خبر بزرگتر ... مگر کسی که دلالت کرده است او را فکر و نظر

فمعشر آمنوا فزادهم الله ... بيانا ومعشر كفروا

پس گروهی گرویدند پس زیاد کرد ایشانرا خدا ... بیان و نشان و گروهی کافر گردیدند

واكتموا الغل في صدورهم ... وأطنبوا في العناد واشتهروا

و پنهان کردند کینه و حسد را در سینهاشان ... و بسیار کردند در دشمنی و عداوت تا آنکه مشهور شدند

وابتدعوا ظلم فاطم ورووا ... في منعها الإرث ذلك الخبر

و بدعت کردند ستم فاطمه را و روایت کردند ... در منع آنجناب از ارث او آن حدیث مشهور را

أسماؤك المشرقات في أوجه ... القرآن من كل سورة غرر

نامهای روشن تو که تابنده است در رویهای ... قرآن از هر سوره روشنائی را

سماك

سَمَّاكَ رَبُّ الْعِبَادِ قَسْوَرَةً
نامیده و اسم نهاد ترا پروردگار بندگان شیر

مِنْ حَيْثُ فَرُّوا كَأَنَّهُمْ حُمُرُ
از این روی فرار کردند که گویا ایشان گور خر هستند

وَالْعَيْنُ وَالْجَنْبُ أَنْتَ وَالْوَجْهُ
و توئی چشم خدا و پهلوی خدا و توئی وجه آن

وَالْهَادِي فِي لَيْلِ الضَّلَالِ مُعْتَكِرُ
و توئی راه نماینده در حالتیکه شب گمراهی بسیار سیاهست

وَصَاحِبُ الْأَمْرِ فِي الْغَدِيرِ وَقَدْ
و توئی صاحب امر در غدیر خم و بتحقیق که

بَخْبَخَ لَمَّا وُلِّيتَهَا عُمَرُ
بخ بخ گفت وقتیکه والی امر و لایت شدی عمر

أَقَامَكَ اللهُ لِلْعِبَادِ فَلَمْ
برپا داشت ترا خدا برای بندگان پس نه

يَقْعُدْكَ عَمَّا أَقَامَكَ الْبَشَرُ
نشاند و دفع ننماید ترا البشر از آنچه برپاداشت ترا خداوند

لَوْ شِئْتَ مَا مَدَّ حَبْتَرٌ يَدَهُ
اگر خواسته بودی دراز نمیکرد پسر شغال دست خود را

لَهَا وَلَا نَالَ حُكْمَهَا زُفَرُ
برای آن امر و نمیرسید حکم خلافت را مرد دانه

لَكِنْ تَأَنَّيْتَ فِي الْأُمُورِ وَلَمْ
لکن درنگ کردی در کارها و نکردی

تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ مُقْتَدِرُ
شتاب برایشان در حالتیکه تو توانائی داشتی

طُوِيَتْ فِي ذَاكَ حِكْمَةٌ وَلَكَ
در نوردیده شد در این درنگ کردن حکمتی را و تراست

الْحِكْمَةُ تُطْوَى طَوْرًا وَتَنْتَشِرُ
حکمت در هم نوردیده میشود مرتبه و آشکار میگردد مرتبه دیگر

يَا خِيرَةَ اللهِ فِي بَرَاءَةَ إِذْ
ای برگزیده خدا در بردن سوره براءه وقتیکه

رُدُّوا وَقَدْ جَمَعَ مِنْهُمُ الضَّرَرُ
برگردانیده شد ابوبکر و بتحقیق که رسید شد از ایشان ضرر

سَيْرُكَ فَوْقَ الْبِسَاطِ نَبَّهَهُمْ
رفتن تو بر بالای بساط آگاه گردانید ایشان را

عَلَى مَعَانِي عُلَاكَ لَوْ شَعَرُوا
بر معنیهای بلندی قدر تو اگر بدانند

وَرَدُّكَ الشَّمْسَ فِي الدُّجَى نَبَأٌ
و برگردانیدن تو آفتاب را در تاریکی خبریست

فِيهِ لِأَهْلِ الضَّلَالِ مُزْدَجَرُ
در آن خبر مر اهل گمراهی را نهی کننده

وَاقْتَرَبَتْ سَاعَةُ انْتِقَامِكَ مِنْ
و نزدیک شد ساعت انتقام خواستن تو از

شَانِيكَ وَانْشَقَّ طَوْعَكَ الْقَمَرُ
دشمنان خود و منشق شدن برای اطاعت تو ماه

وَلَوْ رَأَوْا كُلَّ آيَةٍ عَرَضُوا
و اگر دیدند همه علامتی را اعراض کردند

عَنْهَا وَمَا اسْتَيْقَظُوا وَلَا اعْتَبَرُوا
از آن و بیدار نشدند از خواب جهالت و نه اعتبار کردند

يَا صَاحِبَ الْكَرَّةِ الْمُنَوَّرَةِ الْغَرَّاءِ
ای کسیکه صاحب رجعت روشن تابنده

جَارٍ بِحُكْمِهَا الْقَدَرُ
که جاریست بحکم آن رجعت قدر

يا من به تفخر المدائح فيهما — طرزت في نظامها الحبر

ای کسیکه بوی مفاخرت میکند مدحها درانجه — نکته بافته شده در هم بوستن آن دانشمند

للفاضل العلامة الجليل نصير الملة والدين خواجه نصير الطوسي

لو أن عبداً أتى بالصالحات غداً — وود كل نبي مرسل وولي

اگر بنده ای بیاورد عملهای نیکو را — دوست دارد هر پیغمبر مرسل و هر ولی را

وصام ما صام صوام بلا ملل — وقام ما قام قوام بلا كسل

و روزه دارد روزه داری که روزه دارد هر روزه داری بدون ملال — و بایستد ایستادنی که بایستد هر ایستاده بی کسالت

وحج كم حجة لله واجبة — وطاف بالبيت حافٍ غير منتعل

و حج کند چه بسیار حج برای خدا که واجب است — و طواف کند گرد خانه مکه پا برهنه بی نعلین

وطار بالجو لا يأوي إلى أحد — وغاص في البحر مأموناً من البلل

و پرواز کند بسوی هوا و مکان نگیرد و نسوی یکی از مردم — و فرو رود در دریا ایمن شده از رطوبت قطرات آب

واكسى اليتامى من الديباج كلهم — وأطعمهم من لذيذ البر بالعسل

و بپوشاند یتیمان را از دیبا لباس همه ایشان را — و بخوراند ایشان را از لذیذ گندم با عسل

وعاش في الناس آلافاً مؤلفة — عارٍ من الذنب معصوماً من الزلل

و زندگانی کند در میان مردم هزار هزار سال پیوسته — عاری از گناه و معصوم از خطا و لغزش

فليس في الحشر يوم البعث منتفعاً — إلا بحب أمير المؤمنين علي

پس نیست در قیامت روز برانگیختن مردم سود یابنده — مگر بمحبت و دوستی امیر مومنان علی علیه السلام

للصاحب بن عباد في مدحه

وقالوا علي علا قلت لا — فإن العلى بعلي علا

گفتند علی بلند مرتبه است گفتم نه — پس بتحقیق که علو و بلندی مرتبه بعلی بوجود علی بلند مرتبه شد

وما قلت فيه كقول الغلاة — وما كنت أحسبه مرسلا

و نگفتم در شأن او مانند گفتن غالیان — و نیستم من که گمان کنم آن حضرت را پیغمبر فرستاده شده

ولكن أقول بقول النبي — وقد جمع الخلق كل الملا

ولیکن میگویم من بگفته حضرت پیغمبر — و بتحقیق جمع کرد مردم را همه آشکارا در کمال جمعیت

أَلَا إِنَّ مَنْ كُنْتُ مَوْلًى لَهُ — يُوَالِي عَلِيًّا وَإِلَّا فَلَا

آگاه باشید هر کسی را که من باشم مولی و آقا برای او — دوست است علی را و اگر نه نیست ترتیب

لنصرانی فی مدحه نقله الخوارزمی

عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَزِيمَةً — وَمَا لِسِوَاهُ فِي الْخِلَافَةِ مَطْمَعُ

امیر مؤمنان است حکم است بدون شک — و نیست از برای غیر او در خلافت محل طمع و امیدی

لَهُ النَّسَبُ الْأَعْلَى وَإِسْلَامُهُ الَّذِي — تَقَدَّمَ فِيهِ وَالْفَضَائِلُ أَجْمَعُ

از برای اوست نسب بلندتر و اسلام او آن چیزی است — که پیش گرفت در آن و فضایل همه جمع [illegible]

وَلَوْ كُنْتُ أَهْوَى مِلَّةً غَيْرَ مِلَّتِي — لَمَا كُنْتُ إِلَّا مُسْلِمًا أَتَشَيَّعُ

و اگر بودم من که دوست میداشتم مذهبی غیر مذهب خودم را — هر آینه نبودم من مگر مسلم که پیروی میکردم تشیع را

لابن ابی الحدید فی ذکر فتح مکة و مدحه علیه السلام من القصائد السبعة المشهورة

طَلَعْتَ عَلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ بِعَارِضٍ — يَمُجُّ نَجِيعًا مِنْ ظُبَى الْهِنْدِ أَحْمَرَا

طلوع دادی بر خانه کهنه که کعبه است لشکر را — که میریخت خون سرخ از تیزی شمشیرهای هندی سرخ را

فَأَلْقَى إِلَيْكَ السِّلْمَ مِنْ بَعْدِ مَا عَصَى — جُلَنْدَى وَأَعْيَى تُبَّعًا ثُمَّ قَيْصَرَا

پس انداخت سوی تو صلح و انقیاد را پس از عصیان کردن — ملک عمان و خسته کرد پادشاه یمن را پس قیصر روم را

وَأَظْهَرْتَ نُورَ اللهِ بَيْنَ قَبَائِلٍ — مِنَ النَّاسِ لَمْ يَبْرَحْ بِهَا الشِّرْكُ نَيِّرَا

و آشکار کردی نور خدا را میان قبیله‌هائی — از مردمان در حالیکه در آنها شرک آشکار بود

وَكَسَّرْتَ أَصْنَامًا طَعَنْتَ حُمَاتَهَا — بِسُمْرِ الْوَشِيجِ اللَّدْنِ حَتَّى تَكَسَّرَا

و شکستی بتها را و با نیزه زدی حمایت کنندگان آنها را — به نیزه‌های نیکوی نرم تا آنکه شکست نیزه

رَقِيتَ بِأَسْمَى غَارِبٍ أَحْدَقَتْ بِهِ — مَلَائِكُ يَتْلُونَ الْكِتَابَ الْمُسَطَّرَا

بالا رفتی به بلندتر کتفی که نظر میکردند بآن — فرشتگان در حالیکه میخواندند کتاب مسطور را

بِغَارِبِ خَيْرِ الْمُرْسَلِينَ وَأَشْرَفِ الْـ — أَنَامِ وَأَزْكَى نَاعِلٍ وَطِئَ الثَّرَى

بکتف بهترین فرستاده شدگان از پیغمبران و شریف‌ترین — مردمان و پاکیزه‌تر نعل پوشی که راه رفت بر خاک

فَسَبَّحَ جِبْرِيلُ وَقَدَّسَ هَيْبَةً — وَهَلَّلَ إِسْرَافِيلُ رُعْبًا وَكَبَّرَا

پس تسبیح کرد جبرئیل و تقدیس نمود از روی هیبت — و تهلیل گفت اسرافیل از روی رعب و تکبیر گفت

فيا رتبة لو شئت أن تلمس السها ❊ بها لم يكن ما رمته متعذرا

پس ای رتبه که اگر خواسته بودی که ملامس کنی ستاره سها را ❊ با آن نبود آنچه قصد کرده بودی ناممکن باشد

ويا قدميه أي قدس وطئتما ❊ وأي مقام قمتما فيه أنورا

وای دو قدم آنجناب بکدام مکان پاکیزه راه رفتید ❊ وبکدام مقام نورانی ایستاده اید شما در آن

بحيث أفاءت سدرة العرش ظلها ❊ بضوجيه فاغتدت بذلك مفخرا

بجائیکه برگردانید سدرة المنتهی در عرش سایه خود را ❊ بدو جانب آن پس آماده کردی باین سبب مفاخرت را

وحيث لوميض الشعشعاني فائض ❊ من المصدر الأعلى تبارك مصدرا

وجائی که برق منبسط درخشنده قدرت جاری بود ❊ از مصدر اعلی که بزرگ مصدریست

صدمت قريشا والرماح شواجر ❊ فقطعت من أرحامها ما تشجرا

صدمه زدی قریش را درحالیکه نیزه‌ها زننده بود ❊ پس بریدی از ارحام قریش آنچه اختلاف میکرد

فلولا أناة في ابن عمك جعجعت ❊ بعضبك أجرى من دم القوم أبحرا

پس اگر نبود مهلتی در پسر عم تو که فلاه داشته اورا ❊ بشمشیر تو جاری میکرد از خون کرده دشمنان دریا

ولكن سر الله شطر فيكما ❊ فكنت لتسطو ثم كان ليغفرا

ولیکن سر خدا دو جزء شد در شما ❊ پس بودی تو از برای سطوت و قهر و بود او از برای بخشیدن

وردت حنينا والمنايا شواخص ❊ فذللت من أركانها ما توعرا

وارد شدی غزوه حنین را درحالیکه مرگها ناظر بود ❊ پس نرم کردی از ارکان مرگها آنچه را که صعب بود

فكم من دم أضحى بسيفك قاطر ❊ بها من كمي قد تركت مقطرا

پس چه بسیار از خون که گردید بشمشیر تو ریزان ❊ وچه بسیار شجاع دلاور که با آن واگذاشتی افتاده

وكم فاجر فجرت ينبوع قلبه ❊ وكم كافر في الترب أضحى مكفرا

وچه بسیار بزهکار را که شکافتی چشمه دل اورا ❊ وچه بسیار ناسپاس را که در خاک گردیده پوشیده شده

وكم من رؤس في الرماح عقدتها ❊ هنالك لاجسام محللة العرا

وچه بسیار از سرها که در نیزه‌ها بستی آنها را ❊ در آنجا بدنهائی است که درهم شکسته و برهنه است

وأعجب إنسانا من القوم كثرة ❊ فلم يغن شيئا ثم هرول مدبرا

وبشگفت آورد آنمرد را بسیاری آنگروه ❊ پس چاره نکرد چیزی را پس بهروله رفت درحالیکه برگشته بود

وليس بنكر في حنين فراره ❊ ففي أحد قد فر خوفا وخيبرا

ونیست عجیب در غزوه حنین گریختن آنمرد ❊ پس در غزوه احد بتحقیق که گریخت از ترس و در خیبر هم فرار کرد

فمنها

رُوَيدَكَ إنَّ المجدَ حلوٌ لطاعمٍ — غريبٍ فإن مارستَه ذقتَ ممقرا

بازدار خود را ای ابوبکر بدرستیکه بزرگی گوارا و شیرین است از برای طمع کننده — و غریب است اگر ممارست بکنی بزرگی را می چشی تلخ را

وما كلُّ من رامَ المعالي تحمّلت — مناكبُه منها الركامَ الكنهورا

و نیست هر کسیکه قصد کند بزرگیها را بتواند بردارد — دوشهای او از آن بزرگیها که مثل ابرهای بزرگ است

تنحَّ عن العلياءِ يسحبْ ذيولَها — همامٌ تردّى بالعلى وتأزّرا

دور شو ای ابوبکر از خلافت تا بکشد دامنهای استخلاف را — بزرگ و پادشاهی که ردا کرده است بزرگی را و جامه خود کرده است

فتىً لم يعرّق فيه تيمُ بنُ مرّةٍ — ولا عبدَ اللاتَ الخبيثةَ أعصرا

جوانمردیست که دخلیت ندارد در نسب او تیم پسر مره — و نه هرگز پرستش کرده بت لات نجس را در روزگار

ولا كان معزولاً غداةَ براءةٍ — ولا عن صلاةٍ أمَّ فيها مؤخّرا

و نبود معزول شده از بردن سوره برائه بمکه — و نه از پیشنمازی که قصد کرده بود در او دور شده

ولا كان في بعثِ ابنِ زيدٍ مؤمَّرا — عليه فأضحى لابنِ زيدٍ مؤمِّرا

و نبود در برانگیختن پیغمبر اسامه پسر زید را بجنگ در حالتیکه امیر باشد بر او — بر او پس گشته بحکم پیغمبر مر پسر زید را تابع و مطیع

ولا كان يومَ الغارِ يهفو جنانُه — حذاراً ولا يومَ العريشِ تستّرا

و نبود در روز غار بلرزد دل او — از جهت ترس و نه روز سایبان بود پنهان شونده در زیر سایبان

إمامُ هدىً بالقرصِ آثرَ فاقتضى — له القرصُ ردَّ القرصِ أبيضَ أزهرا

علامت پیشوای راه است بقرص نان بخشش کرد پس خواهش کرد — از برای او قرص نان برگردانیدن آفتاب روشن را

يزاحمُه جبريلُ تحت عباءةٍ — لها قيل كلُّ الصيدِ في جانبِ الفرا

وارد شد جبرئیل در زیر عبای پیغمبر همه زیاد نه و کسب شرف — از برای آن عبا گفته شد این مثل که همه شکارها در شکار گور است یعنی همه شرفها در جانب ...

حلفتُ بمثواهُ الشريفِ وتربةٍ — أحالَ ثراها طيبُ ريّاه عنبرا

سوگند میخورم بجایگاه شریف آنحضرت و بخاکی که — برگردانید خاک او را بوی خوش او بوی خوش عنبر

لأستنفدنَّ العمرَ في مدحي له — وإن لامني فيه العذولُ فأكثرا   ١٥

هر آینه تمام میکنم عمر خود را در مدح کردن از برای او — و اگرچه ملامت کند مرا در محبت او ملامت کننده بسیار زیاده کند ملامت را

أيضاً له في مدحه عليه السلام قصيدة مستتر الخفا

هو النبأُ المكنونُ والجوهرُ الذي — تجسّدَ من نورٍ من القدسِ زاهرِ

اوست خبر پوشیده شده و گوهر اصل الجنانی که — قبول تن کرده است از نور عالم قدس که درخشنده است.

ووارث علم المصطفى وشقيقه أخاً ونظيراً في العلى والأواصر

وارث علم پیغمبر برگزیده وهمتای پیغمبر در حالتیکه برادر — ونظیر اوست در بزرگی وبلندی

ولو رام كسف الشمس كوّر نورها وعطّل من أفلاكها كل دائر

واگر قصد کند کسوف آفتاب را در هم می پیچد نور آنرا — وباز میدارد از فلکهای آفتاب هر فلک گردنده را

هو الآية العظمى ومستنبط الهدى وحيرة أرباب النهى والبصائر

اوست آیه بزرگ خدا ودریابنده واستنباط کننده هدایت — ومحل حیرت وشگفتی دارندگان عقل وبینشها

ألا إنما الإسلام لولا حسامه كعفطة عنز أو قلامة حافر

آگاه باش بدرستیکه اسلام اگر نبود شمشیر آنحضرت — بود مثل خلط بینی بز یا مثل تراشیده سم از چهارپای وحشی

ألا إنما التوحيد لولا علومه كعرضة ضليل ونهبة كافر

آگاه باش بدرستیکه توحید خدا اگر نبود علوم آنحضرت — بود در معرض تلف شخص بسیار گمراه وغارت شده کافر

ألا إنما الأقدار طوع يمينه فبورك من وتر مطاع وقادر

آگاه باش بدرستیکه قضا وقدرها در فرمان قدرت اوست — پس زیاده کرده شود از برکت یگانه که اطاعت کرده شده وتواناست

فلو ركض الصم الجلامد واطئاً لفجّرها بالمترعات الزواخر

پس اگر پا زند در سنگ سخت در حالتیکه قدم گذارنده است — هرآینه جاری میکند اورا بنهرهای پر ودریاهای بزرگ

رمى الله منه يوم بدر خصومه بذي فذذ في آل بدر مبادر

دفع کرد خدا از آنحضرت روز وقعه بدر دشمنان اورا — به تیرهای باپر که پیشی گیرنده بود از اهل بدر از کفار قریش

سرى نحوهم رسلاً فصارت قلوبهم من الخوف وخل النحو في الحناجر

رفت آنحضرت بسوی ایشان در بدر همواره آهسته پس گردید دلهای ایشان — از شدت ترس لرزان وحیران سوی او در گلوهای ایشان

كأن ظبات المشرفية من كرى فما تبتغي إلا مقر المحاجر

گویا شده تیزیهای شمشیر از خواب است — پس نمیجوید مگر جا ومکان چشم را که سر است

فلا تحسبن الرعد رجس غمامة ولكنه من بعض تلك الزماجر

پس گمان مکن تو رعد را آواز ابر — ولیکن رعد از بعضیهای هوی این جنگجویان است

ولا تحسبن البرق نار الغمامة وميض أتى من ذي الفقار بفاقر

وگمان مکن تو برق را آتش پس بدرستیکه آن برق — شعله ایست که آمده است از ذو الفقار آنحضرت ... و بکوبها

ولا تحسبن المزن تهمي فإنها أنامله تهمي بأوطف هامر

وگمان مکن ابر را که فرو میبارد پس بدرستیکه آن — انگشتان آنحضرت است که میبارند بزمین پرآب

وقال

تَعالَيتَ عن مَدحٍ فأبلَغُ خاطبٍ ... بِمَدحِكَ بينَ النّاسِ أقصَرُ قاصرِ

بلندست مرتبهٔ تو از مدح مدح کنندگان پس بیشتر خطیب ... بمدح تو میان مردم عاجزتر و لال ترین است

صِفاتُكَ أسماءٌ وذاتُكَ جَوهَرٌ ... بَرِيُّ المَعاني مِن صِفاتِ الجَواهِرِ

صفات تو حقیقت لازم ذات تو اند و ذات تو گوهرست ... مبراست از معانی که از صفات گوهرها و دیگران است

يَجِلُّ عَنِ الأعراضِ والأينِ والمَتى ... ويَكبُرُ عن تَشبيهِهِ بالعَناصِرِ

منزه است ذات او از عرضها و زمان و مکان زیراکه مقدم است بر همه ... و بزرگست از شباهت داشتن بعناصر زیراکه از نور است

إذا طافَ قَومٌ في المَشاعِرِ والصَّفا ... فَقَبرُكَ رُكني طائفاً ومَشاعِري

در وقتیکه طواف کنند طایفه بجهة حج در مشعرها و صفا ... پس قبر تو رکن حج منست در جاییکه طواف میکنم و مشعر منست

ايضاً له رح قصيدة السادسة

يا بَرقُ إن جِئتَ الغَرِيَّ فَقُل لَهُ ... أتُراكَ تَعلَمُ مَن بِأرضِكَ مُودَعُ

ای برق اگر بیایی تو زمین نجف را پس بگو از برای او ... آیا می‌بینی خود را دانا که کیست بزمین تو دفن کرده شده و سپرده شده

فيكَ ابنُ عِمرانَ الكَليمُ وبَعدَهُ ... عيسى يُقَفّيهِ وأحمَدُ يَتبَعُ

در تو مدفونست پسر عمران موسی کلیم الله و بعد از او ... عیسی که تابع اوست و احمد ع بعد از آنهاست

بل فيكَ جِبريلٌ وميكالٌ وإسـ ... ـرافيلُ والمَلأُ المُقَدَّسُ أجمَعُ

بلکه در تست جبرئیل و میکائیل و اسرا ... فیل و گروه ملائکه که از عالم قدس اند همه

بل فيكَ نورُ اللهِ جَلَّ جَلالُهُ ... لِذَوي البَصائِرِ يَستَشِفُّ ويَلمَعُ

بلکه در تست نور خداوند جل جلاله ... که از برای صاحبان بصیرت درخشنده الان روشنی میدهد و میدرخشد

فيكَ الإمامُ المُرتَضى فيكَ الوَصِيُّ ... المُجتَبى فيكَ البَطينُ الأنزَعُ

در تو مدفون است پیشوائی که مرتضی است در تو مدفون است وصی ... که برگزیدهٔ پیغمبرست در تو مدفون است انزع البطین کسیکه است

هذا ضَميرُ العالَمِ المَوجودِ عَن ... عَدَمٍ وسِرُّ وُجودِهِ المُستَودَعُ

این مدفون در تست ضمیر و خلاصهٔ ما سوی الله که موجود شده اند ... از نیستی عدم و سر وجود عالم است که ودیعه گذاشته شده است

هذي الأمانةُ لا يَقومُ بِحَملِها ... خَلقاءُ هابِطَةٌ وأطلَسُ أرفَعُ

اینست آن امانتی که بر نمیتوانند داشت حمل آنرا ... کوهای زمین و اطلس ارفع که آسمان نهم است

تأبى الجِبالُ الشُّمُّ عَن تَقليدِها ... وتَضِجُّ تَيهاءُ وتُشفِقُ بُرقُعُ

ابا دارد کوههای بلند از تقلید و حمل آن امانت که دلالت است ... و ناله میکند از حمل آن بیابان و میترسد آسمان

هذا هو النور الذي عذباته … كانت بجبهة آدم تتطلع

اینست آن نور آنچنانی که اطراف آن نور … بود به پیشانی حضرت آدم که تابان بود و طلوع میکرد

يا من له ردت ذكاء ولم يفز … بنظيرها من قبل إلا يوشع

ای کسیکه از برای او برگشت آفتاب و رستگار نشد … بمثل این کرامت از پیشینیان مگر یوشع پیغمبر

يا قالع الباب الذي عن هزها … عجزت أكف أربعون وأربع

ای کننده در خیبر آنچنان دری که از حرکت دادن آن در … عاجز بود دستهای چهل و چهار نفر مرد

لولا حدوثك قلت إنك جاعل … الأرواح في الأشباح والمنتزع

اگر نمیبود حدوث تو میگفتم بدرستیکه تویی خلق کننده … روحها و جانها در بدنها و تویی گیرنده جانها

وخلقت ع

لولا مماتك قلت إنك باسط … الأرزاق تقدر في العطاء وتوسع

اگر نمیبود مردن تو میگفتم بدرستیکه تویی پهن کننده … روزیهای بندگان تنگ میگیری در عطا و وسعت میدهی گر خواهی

ما العالم العلوي إلا تربة … فيها لجثتك الشريفة مضجع

نیست عالم علوی و سموات مگر تربتی که … در آن تربت از برای جثه شریف تو خوابگاه است

ما الدهر إلا عبدك القن الذي … بنفوذ أمرك في البرية مولع

نیست روزگار مگر بنده خانه زاد تو آنچنان بنده که … بجاری کردن فرمان تو در میان آفریدگان حریص و شیدا است

لي فيك معتقد سأكشف سره … فليصغ أرباب النهى وليسمع

از برای من در شناخت تو معتقدیست بهیکی آشکار میکنم سر او را … پس باید گوش بدهند صاحبان خرد و باید که بشنوند

والله لولا حيدر ما كانت … الدنيا ولا جمع البرية مجمع

سوگند بخدا اگر نمیبود وجود حیدر نمیبود هرگز … خلقت دنیا و نمیبود همه خلق را که فراهم آمده

من أجله خلق الزمان وضوئت … شهب كنسن وجن ليل أدرع

از جهت وجود آنحضرت آفریده شده است زمانه و نورانی شده است … ستارهائی که پنهان میشوند در مغرب و تاریکی شب که سیاهیش روشن است

وإليه في يوم المعاد حسابنا … وهو الملاذ لنا غدا والمفزع

و بسوی اوست در روز قیامت حساب همه ما … و اوست پناه از برای فردای قیامت و ملجاء ما

ولقد علمت بأنه لا بد من … مهديكم وليومه أتوقع

و بتحقیق میدانم بدرستیکه لابد و ناچار است از ظهور … مهدی شما که امام عصر است و از برای روز ظهور او انتظار دارم

يحميه من جند الإله كتائب … كاليم أقبل زاخرا يتدفع

حمایت میکنند آنحضرت را از لشکر خدا لشکرهایی چند … که مانند دریای مواج رو می‌آورند و دفع میکنند دشمنان او را

بعطيه

لعلي بن الحسين الباخرزي

أَسَدُ الإلهِ وحبّذا أسدٌ لَهُ ... آنَسُ بِغابِ الصَّعدةِ السَّمراءِ

علی شیر خداست و خوشا شیری که مراورا است ... انس به بیشهٔ نیزهٔ بلند گندم گون

أَلِفَ الصُّفُوفَ فِي الوطابِ ولم يَكُنْ ... يغترُّ بالصفراءِ والبيضاءِ

الفت گرفت اندر دین را از ضعف و بنو ... که مغرور شود بزردی و سفیدی زر و سیم

ورمت يداه باب خيبر مُصعِداً ... نحو الهواءِ فخفّ مثل هباءِ

وافکند دو دست او در خیبر را بالا ... جانب هوا پس سبک گشت مانند گرد و غبار

وكأنّه هرون من موسى ولا ... تشبيهَ غيرُ وزارةٍ وإخاءِ

وگویا آنحضرت هرون بود از موسی ع و نسبت هدرین ... تشبیه غیر از وزارت و برادری با پیغمبر ص

صنو الرسولِ وزوجُ فاطمةَ التي ... مُلِئتْ ملاءتها من العلياءِ

همتای رسول است و شوهر جناب فاطمهٔ زهراست ... که پر گشته بود چادر انتخاب از بزرگی و شرف

للشيخ الأديب الكاظم الأزري في مدحه من قصيدته المعروفة

فارسُ المسلمين في كلّ حربٍ ... قطبُ محرابها إمامُ وغاها

آنحضرت سوار شجاع مسلمانان است در هر جنگ ... قطب دایرهٔ محرابگاه و پیشوای جنگ مسلمانان است

أسدُ اللهِ ما رأت مقلتاه ... نارَ حربٍ تشبّ إلّا اصطلاها

شیر خداست ندیده است و چشم مبارک او ... آتش جنگرا که برافروخته شود مگر که آنحضرت گرم کرده است او را

ذاك رأسُ الموحّدين وحامي ... بيضةِ الدين من أكفّ عداها

این بزرگوار سرگروه یگانه پرستان است و حمایت کننده ... اصل دین است از دستهای دشمنان دین

جمع اللهُ فيه جامعةَ الرسلِ ... وآتاه فوق ما آتاها

جمع کرده است خدا در او جمع شده های پیغمبرانرا ... و داده است خدا بآنحضرت فوق آنچه که داده است پیغمبرانرا

وبه استفتح الهدى يوم بدرٍ ... من طغاةٍ أبت سوى طغواها

و بدست آنحضرت گشود خدا هدایت را روز جنگ بدر ... از کفار طاغی سرکش که انکار داشتند سوای سرکشی و طغیان خودرا

وبأحدٍ كم فلّ آحادَ شوسٍ ... كلّما أوقدوا الوغى أطفاها

و در جنگ احد چه بسیار گردانید آنحضرت یکه های دلیر که گوشهٔ چشم نگاه میکردند ... هر چه برپا و روشن کردند کفار آتش جنگرا آنحضرت خاموش میکرد آنرا

يَوْمَ دَارَتْ بِلَا ثَوَابٍ سَمَاءٌ ... أَسَدُ اللّٰهِ كَانَ قُطْبَ رَحَاهَا

روزیکه میگردید دایرهٔ جنگ بود درنگ کننده کمر ... علی شیر خدا که بود قطب آسیای آن

ذَاكَ يَوْمٌ جِبْرِيلُ أَنْشَدَ فِيهِ ... مَدْحًا ذُو الْعُلَى لَهُ أَنْشَاهَا

این روزی بود که جبرئیل خواند و انشا کرد در آن ... مدحی را که خداوند اعلی برای او انشا کرده بود آنرا

لَا فَتَى فِي الْوُجُودِ إِلَّا عَلِيٌّ ... ذَاكَ شَخْصٌ بِمِثْلِهِ اللّٰهُ بَاهَى

نیست جوانمردی در وجود و آفرینش مگر علی بن ابیطالب ... این بزرگوار شخصی است که بمثل او خدا مباهات میکند

مَا حَوَى الْخَافِقَانِ إِنْسٌ وَجِنٌّ ... قَصَبَاتِ السَّبْقِ الَّتِي قَدْ حَوَاهَا

نگرفته است آسمان و زمین و آنچه میان آن از انس و پریان ... گویهای سبقت را و فضایل اینها نه که بتحقیق علی بر گرفته است اورا

لَا تَرُمْ وَصْفَهُ فَفِيهِ مَعَانٍ ... لَمْ يَصِفْهَا إِلَّا الَّذِي سَوَّاهَا

قصد مکن وصف آنحضرترا پس در او معنی چند است ... وصف نمیتوانند کرد آنها را مگر خداوند یکه در او خلق کرده است آن معنی را

مَنْ رَآهُ رَأَى تَمَاثِيلَ ذِكْرٍ ... عَنْ ثَنَاءِ الْإِلٰهِ لَا تَتَنَاهَى

کسیکه دیده است آنحضرت را دیده است مثالهای یاد شده را ... که از ثنای خداوند بنهایت و آخر نمیرسد

إِنَّمَا الْمُصْطَفَى مَدِينَةُ عِلْمٍ ... وَهُوَ الْبَابُ مَنْ أَتَاهُ أَتَاهَا

جز این نیست پیغمبر برگزیده شهر علم خداست ... و آنحضرت در شهر علم است کسیکه بپیش او رفته است بپیش پیغمبر رفته است

وَهُمَا مُقْلَتَا الْعَوَالِمِ يُسْرَاهَا ... عَلِيٌّ وَأَحْمَدُ يُمْنَاهَا

و این دو بزرگوار چشم عالمهای وجودند چشم چپ علی است ... و احمد چشم راست آنهاست

كَمْ أَدَارَتْ يَدَاهُ أَفْلَاكَ مَجْدٍ ... مُسْتَمِرٌّ عَلَى الزَّمَانِ بَقَاهَا

چه بسیار گردانیده دو دست علی فلکهای بزرگی و شرف را ... که پایدار است بر روزگار دوام و بقای آن فلکهای بزرگی

لُذْ إِلَى جُودِهِ تَجِدْ كَيْفَ تُهْدَى ... حُلَلُ الْمَكْرُمَاتِ مِنْ صَنْعَاهَا

پناه بر بسوی بخشش آنحضرت چنین بیابی که چه آورده شود ... جامهای کرمت را از اصحاب و با فندهٔ آن حلها

كَمْ لَهُ شَمْسُ حِكْمَةٍ تَتَمَنَّى ... غُرَّةُ الشَّمْسِ أَنْ تَكُونَ سَمَاهَا

چه بسیار است آنحضرت آفتاب حکمة و دانش که آرزو میکنند ... روشنی و پرتو آفتاب اینکه بوده باشد آسمان آن حکمت

لَمْ تَزَلْ عِنْدَهُ مَفَاتِيحُ كَشْفٍ ... قَدْ أَمَاطَتْ عَنْهُ الْغُيُوبُ غِطَاهَا

همیشه است نزد آنحضرت کلیدهای ظهور معارف و علوم ... بتحقیق برداشته از او پردهای اورا

لَوْ سَرَتْ فِي الثَّرَى بَقِيَّةُ طَلٍّ ... مِنْ نَدَاهَا لَرَوَّضَتْ حَصْبَاهَا

اگر سرایت کند و برسد در خاک اندک باقی مانده ... از بخشش آنحضرت هر آینه بستان میکند سنگهای آنرا

وهو

وهو للدائرات دائرة السعد

وانحضرت از برای شدتهای دهر دور زننده سعد و نیک است اگر گردشهای روزگار را

الا ساء حظ من ناواها

آگاه باش بد بخت است کسیکه عداوت کند دایره سعد را

همم لا ترى فلك الافلاك

از برای آنحضرت همتها و بخششهاست که نمی‌بینی با آنها آسمان نهم را

الا كحبة في فلاها

مگر مثل حبه و دانه در بیابان آنها

باسط عن يد الاله يمينا

گشاینده است آنحضرت از دست خدا دست بخشش را

يرسل الرزق للعباد عطاها

که میفرستد روزی از برای بندگان خدا عطا و بخشش آنست

هل اتى هل اتى بمدح سواه

آیا آمد سوره هل اتی بمدح سوای آنحضرت

لا ومولى بذكره حلاها

نیامد و خداوندی که بیاد آنحضرت زینت داد هل اتی را

كم عرى مشكلا فحل عراه

چه بسیار حلقه و گره دشوار را که بسر گشود آنحضرت گره دشواری او را

ليس للمشكلات الا فتاها

نیست آنحضرت برای دشواریها مگر جوانمرد آنها

بل هو الروح لم يزل يد وبر الحق

بلکه آنحضرت روح خداست همیشه میگردد و میرسد بوجود حق

وهل للنجوم الا سماها

و نیست از برای ستارگان مگر آسمانهای آنها

يا بن عم النبي انت يد الله

ای پسر عم پیغمبر توئی دست قدرت خداوند

التي عم كل شيء نداها

آنچنان دستی که فرو گرفته است هر چیز را جود و بخشش آن دست

انت قرآنه المجيد واوصافك

توئی حقیقت قرآن مجید خدا و اوصاف و صفات تو

آياته التي اوحاها

آیات قرآنست آنچنان آیاتی که خدا وحی نمود آنرا

انت بعد النبي خير البرايا

توئی بعد از پیغمبر بهترین همه آفریدگان

والسما خير ما بها قمراها

و آسمان بهترین چیزهائی که در آنست آفتاب و ماه

قد تواضعتما بثدي وصال

بتحقیق شیر خوردی تو و پیغمبر از پستان وصال و محبت خدا

كان من جوهر التجلي غذاها

که بود از اصل گوهر تجلی غذا و خوراک آنها

لك نفس من معدن اللطف صيغت

از برای تست نفس شریفی که از معدن لطافت محض پخته و خلق شده است

جعل الله كل نفس فداها

بگرداند خدا جمیع جانها را فدای آن نفس شریف

لك كف من ابحر الله تجري

از برای تو دستی است که رود دریاهای رحمت خدا جاری میشود

انهر الانبياء من جدواها

نهرهای بخشش پیغمبران همه از جود و بخشش آن دستهاست

يا ابا النيرين انت سماء

ای پدر آفتاب و ماه که حسن و حسین اند تو آسمانی

قد محى كل ظلمة نيراها

که بتحقیق محو کرده است هر تاریکی را آفتاب و ماه

لك ذات من الجلال له تحوى — عرش علم كان استواها

از برای تست گوهر ذاتی که از جلالت و بزرگی فرو گرفته است — عرش علم خدا را اگر بر آن عرش بود استواء و حافظ آن ذات

كيف تخشى العصاة بلوى المعاصي — وبك الله منقذ مبتلاها

بچگونه میترسند گناهکاران آزمایش و عذاب گناهان را — و حال آنکه بواسطهٔ تو خداوند دستگیر است گرفتار گناهان را

للشيخ البهائي رحمه الله في مدح علي عليه

مضى الزمان فقم يا غلام واملأ الجام — لعلنا نتلافى سوالف الأيام

گذشت روزگار پس برخیز ای پسر و پر کن جام را — شاید که ما تلافی کنیم گذشتهای روزگار را

بخمرة غرس الكرمون كرمتها — بفرقها عصرت قبل عصر سام وحام

با آن شرابی که نشانده اند و پرورش داده اند بزرگان تاک انگور آنرا — به انگور کشیده و چکیده شده است پیش از روزگار سام و حام پسران نوح

ولا تخف زمن السكر إثم بادرة — فإن حب علي يكفر الآثام

و مترس از روزگار مستی و سستی گناهی که مبادرت کرده — پس هر آینه دوستی علی ع کفاره است که میپوشد گناه را

إليه مرجع أسرار عالم الملكوت — ومنه مطلع أنوار جبهة الإسلام

بسوی علی است برگشت رازهای عالمهای ملک و ملکوت — و از علی است محل طلوع و روشنائی پیشانی اسلام

له العوالم منقادة برمتها — ولا يزال على الكل نافذ الأحكام

از برای آنحضرت همه عوالم فرمان بردارند همگی آنها — و همیشه آنحضرت بر همه عوالم فرمان رواست

ولو قضى بسكون على الشداد السبع — لما جرت على السير سائر الأعوام

و اگر حکم کند بایستادن بر هفت آسمانها — هر آینه حرکت نمیکند بر روش سایر سالها

وإن يشا دفع الدهر عن طبيعته — فلا يزال شفيقا على ذوي الأيتام

و اگر بخواهد آنحضرت منع میکند روزگار را از طبیعت اصلیش — پس همیشه با قدرت مهربان است بر زنان و یتیم دار

خصومه زعموا أنها تعادله — متى الثعالب صارت تعادل الضرغام

دشمنان آنحضرت گمان کردند که میتوانند برابری کنند او را — چه وقت روباهان گردیدند که برابری کنند با شیر

فنح نفسك عن اتباع ملتهم — وول وجهك تلقاء قبلة الإسلام

پس دور گردان خود را از پیروی ملت دشمنان آنحضرت — و بگردان روی خود را بسمت قبلهٔ اسلام که طاعت آنحضرت است

ودع عديا وتيما ومن يدين بهم — ووال حيدر واترك عبادة الأصنام

و واگذار ابوبکر و عمر را و کسیکه پیروی میکند آنها — و دوست دار حیدر را و واگذار بندگی بتها را

فهي ولايته الفوز والنجاة غداً — عليه من ملك العرش ألف ألف سلام

پس در دوستی آنحضرت رستگاری و نجات است فردای قیامت — بر آنحضرت باد از جانب خداوند عرش هزار هزار سلام و تحیت

للفاضل الأديب الملا علي الخوئي

ها عليٌّ بشرٌ كيف بشر — ربّه فيه تجلّى وظهر

آگاه باش علی ع بشر و مخلوق است لیکن چگونه بشری است — بشری که پروردگار در او تجلی کرده و ظاهر گردیده است

هو والمبدأ شمسٌ وضياء — هو والواجب نورٌ وقمر

ع با خدا از بسیاری قرب مانند آفتاب و روشنی او — آنحضرت با واجب الوجود مثل نور ماه با ماه است

أذن الله وعين الباري — يا له صاحب سمعٍ وبصر

آنحضرت گوش خدا است و چشم معنوی خدا است — بشنو ای کسیکه صاحب گوش و چشمی

علّة الكون ولولاه لما — كان للعالم عينٌ وأثر

آنحضرت باعث هستی و اگر نمی‌بود او هر آینه نه — بود از برای عالم اصلا دیده نشانه و نه اثری

وله أبدع ما تعقله من — عقولٍ ونفوسٍ وصور

و از برای آنحضرت ایجاد شد آنچه را که درک میکنی آنرا از — عقلها و جانها و صورتها

فلكٌ في فلكٍ فيه نجوم — صدفٌ في صدفٍ فيه درر

آسمانی است که در آسمانی است که در او ستاره‌ها است — صدفی است که در صدفی است که در او گوهرها است

مظهر الواجب للممكن — صورة الجاعل يا للمظهر

آنحضرت مظهر خدا است ای خوشا چنین ممکنی — آنحضرت صورت خالق است ای خوشا چنین مظهری

ما رمى رميةً إلّا وكفى — ما غزى غزوةً إلّا وظفر

نینداخت تیری در جنگ مگر آنکه کفایت کرد دشمنان را — جنگ نکرد در جنگی کاهی مگر آنکه ظفر یافت بدشمنان

أسد الله إذا جال وصال — أبو الأيتام إذا جاد وبرّ

آنحضرت شیر خدا است در وقتیکه حمله کند و صیحه زند در جنگ — پدر یتیمان است هنگامیکه بخشش و نیکی کند

حبّه مبدأ خلدٍ ونعيم — بغضه مبدأ نارٍ وسقر

دوستی آنحضرت سبب بهشت جاوید و نعمتهای بهشت است — دشمنی او سبب ورود آتش و جهنم است

هو في الكلّ إمام الكلّ — من أبو بكر ومن كان عمر

ع در همه عالم امام و پیشوای همه است — کیست ابوبکر و کیست عمر که شایسته پیشوائی باشند

لیس من أذنب یوما بإمام
نیست کسی که گناه کند در یک روزی شایسته امامت

کیف من أشرك دهرا وکفر
چگونه سزاوار است کسیکه مشرک باشد روزگاری را و کافر باشد

کل من مات ولم یعرفه
هر کس که بمیرد و نشناسد آنحضرت را

موته موت حمار وبقر
مردن او مثل مردن خر و گاو است

خصمه أبغضه الله ولو
دشمن آنحضرت را خداوند غضب میکند او را و اگر چه

حمد الله وأثنى وشکر
حمد کند خدا را و ثنا کند و شکر و سپاس گوید

خله بشره الله ولو
دوست آنحضرت را مژده داده است خدا بهشت را اگر چه

شرب الخمر وغنى وفجر
شرب خمر کند و خوانندگی کند و عمل بد کند

من له صاحبة کالزهراء
کیست از برای او زنی و جفتی مانند حضرت فاطمه زهرا

وسلیل کشبیر وشبیر
و فرزندی باشد مثل حسن و حسین علیهما السلام

عنه دیوان علوم وحکم
از آنحضرت است دیوان علوم و حکمتها آنچه هست

فیه طومار عظات وعبر
در او است طومار موعظهها و پندها

وهو النور وأما الشرکاء
و آنحضرت نور خالص است ولیکن شرکاء ادعای او

فظلام ودخان وشرر
پس اصل تاریکی و دود و ریزهای آتش اند

بوتراب وکنوز العالم
خاکنشین است از بسیاری تواضع و گنجهای عالم

عنده نحو سفال ومدر
نزد آنجناب از بیمقداری مثل سفال و کلوخ است

أیها الخصم تذکر سندا
ای دشمن آنحضرت یاد بیاور روایتی را از پیغمبر صلعم

منه صح بنص وخبر
که صحت آن روایت درست و راست است بتصریح راویهای [illegible]

إذ أتى أحمد فی خم غدیر
هنگامیکه آورد احمد صلعم در منزل خم غدیر

بعلی وعلى الرحل نبر
علی را و بر جهاز شتر بالا رفت

قال من کنت أنا مولاه
فرمود کسی که بوده باشم من که پیغمبرم مولا و آقای او

فعلی له مولى ومفر
پس علی ع از برای او مولی و آقا و پناه است

قبل تعیین وصی ووزیر
پیش از تعیین وصی و تشخیص وزیر

هل ترى فات نبی وهجر
هیچ دیدهٔ از دنیا برود پیغمبری یا از جائی بجائی هجرت کند

من أتى فیه نصوص بخصوص
کسیکه آمده باشد در حق او نصها و تصریحهای بخصوصه

هل بإجماع عوام ینکر
آیا باجماع بعضی از عوام انکار میتوان کرد

آيةُ الله وهل يجحدُ مَن　　خصّه الله بآيٍ وسُوَرِ

علی آیت خداست و آیا انکار کرده میشود کسیکه　　مخصوص کرده باشد او را خدا بآیات و سورهای قرآن

وُدُّهُ اوجبُ ما في القرآنِ　　اوجبَ الله علينا وأمَرْ

دوستی آن حضرت واجب‌ترین چیزیست که در قرآن است　　واجب کرده است خدا دوستی او را بر ما و امر فرموده است

مُدّعي حبِّ عليٍّ وعِداهُ　　مثلُ مَن انكرَ حقّاً واقرّ

ادعا کننده دوستی علی علیه السلام و دوستی دشمنان او　　مانند کسی است که انکار کند حقی را و اقرار کند

لنجل الملوك محمد محسن ميرزا ابن داراب النجا قاجار في تحصيل علي لقانا

وقيلَ تزوَّدْ للمعادِ من التُّقى　　فانّ التُّقى في الحشرِ اكرمُ زادِ

وگفته شده است توشه بردار از برای معاد از تقوی و پرهیزکاری　　پس بدرستیکه پرهیزکاری در قیامت گرامی‌ترین توشه است

وليسَ لنا زادٌ سوى حبِّ حيدرٍ　　وآلِه آلِ الله خيرِ عبادِ

و نیست از برای ما توشه سوای دوستی حیدر　　و اهل بیت حیدر که اهل بیت خدا و بهترین بندگانند

الفصل الرابع في مناقب اهل البيت والائمة عليهم السلام للعلي عليه السلام

قد يعلمُ الناسُ انّا خيرُهم نسباً　　ونحنُ افخرُهم بيتاً اذا فخروا

بتحقیق میدانند همه مردم اینکه ما بهترین آنها هستیم از جهت نسب　　و ما فخردارترین مردمیم از جهت خانواده هنگامیکه فخر کنند مردم

رهطُ النبيِّ وهم مأوى كرامتِه　　وناصرُ الدينِ والمنصورُ مَن نصروا

قبیله و خویشاوند پیغمبریم و قبیله او جایگاه کرامت پیغمبرند　　و یاری کننده دین او بند و یاری کرده شده کسیست که یاری کنند قبیله پیغمبر

والارضُ تعلمُ انّا خيرُ ساكنِها　　كما به يشهدُ البطحاءُ والمدرُ

و زمین هم میداند بدرستیکه ما بهترین سکنا کنندگانیم او را　　همچنانکه گواهی میدهد بآن وادی مکه معظمه و کلوخهای مکه

والبيتُ ذو السترِ لو شاؤا اتحفَهم　　نادى بذلك ركنُ البيتِ والحجرُ

و خانه خدا که صاحب ستر و پرده است اگر بخواهند مردم خبر میدهد آنها را　　ندا کرد براستی این سخن رکن خانه خدا و حجر الأسود

لمحمد بن ابي بكر في مناقب اهل البيت وقتال ابيه

يا أبانا قد وجدنا ما صَلَحْ　　خابَ مَن انتَ ابوهُ وافتضحْ

ای پدر ما بتحقیق یافتیم ما آنچیز را که درست است　　زیانکار است کسی که تو پدر او باشی و رسوا و مفتضح است

إنّما أخرجني منك الذي — أخرج الدرّ من الماء الملح
چه رسیکه بیرون آورد مرا از شر تو آنچنان خدائی — که بیرون آورد مروارید را از آب دریائی که شور است

أنسيت العهد في خمّ وما — قاله المبعوث فيه وشرح
آیا فراموش کردی تو عهد خلافت در غدیر خم و آنچه را که — فرمود آنرا پیغمبر برگزیده شده در خم غدیر و واضح کرد در حق

فيك وصّى أحمد في يومها — أم لمن أبواب خيبر قد فتح
درحق تو وصیت فرمود پیغمبر در روز غدیر خم — یا درحق کسیکه درهای خیبر را بتحقیق گشود و فتح کرد

ما ترى عذرك في الحشر غدا — يا لك الويل إذا الحقّ اتّضح
چه می بینی عذر خودت را در فردای قیامت یعنی عذر تو — ای وای بر تو در هنگامیکه حق و راستی آشکار شود

وعليك الخزي من ربّ السماء — كلّما ناح حمام وصدح
و بر تو باد رسوائی و خواری از پروردگار آسمان — هر وقتیکه بخواند مرغ و کبوتر و خوش خواند یعنی همیشه

يا بني الزهراء أنتم عدّتي — وبكم في الحشر ميزاني رجح
ای بنی فاطمه زهراء شمائید پناه و امیدگاه من — و بواسطه شما در روز قیامت ترازوی عمل حسنه من سنگینی خواهد کرد

وإذا صحّ ولائي لكم — لا أبالي أيّ كلب قد نبح
و هنگامیکه درست و صحیح باشد دوستی و خلاص من برای شما — باک ندارم هر سگی را که فریاد کند یعنی چه ضرر از مخالفت ابوبکر

لبعضهم

بئر معطّلة وقصر مشرف — مثل لآل محمّد مستطرف
چاه بسیار عمیق بی آب و قصر بسیار بلند که مشرف بر همه بناها — مثل و نظیر خوب و خوش آینده ایست از برای آل و اولاد محمد صلی الله علیه

فالقصر مجدهم الذي لا يرتقى — والبئر علمهم الذي لا ينزف
پس قصر مجد و بزرگی ایشان آنچنان قصریست که بالا رفته نمیشود — و چاه عمیق علوم جامع ایشان آنچنان چاهیست که آبش هرگز تمام نشود

للفرزدق في مدح علي بن الحسين عليهما السلام

هذا ابن خير عباد الله كلّهم — هذا التقيّ النقيّ الطاهر العلم
اینست پسر بهترین بندگان خدا همه ایشان — اینست پرهیزکار و پاک و پاکیزه و مشهور و بزرگ قریش

هذا الذي تعرف البطحاء وطأته — والبيت يعرفه والركن والحرم
اینست آنچنان کسیکه میشناسد بطحای مکه قدمگاه اورا — و خانه خدا میشناسد اورا و رکن و اطراف خانه و حرم خدا

هذا

هذا عليٌّ وليُّ الله والدهُ
اینست علی که علی ولی خدا پدر بزرگوار اوست

امست بنور هداه تهتدي الظلمُ
گردیده است بروشنائی نور پدرش که هدایت یافته میشوند تاریکیهای کفر

ينمي الى ذروة العزّ التي قصرت
بالا میرود بسوی بلندیهای عزت و بزرگی آنچنان بلندیها که قاصر است

عن نيلها عربُ الاسلام والعجمُ
از رسیدن آن بلندیها جمیع اهل اسلام از عرب و عجم

يكاد يمسكه عرفان راحته
نزدیک است چنگ زند او را بجهة شناختن کف دست مبارک

ركنُ الحطيم اذا ما جاء يستلمُ
اطراف کنارهای حجر الاسود هنگامیکه می آید بجهة استلام حجر الاسود

في كفّه خيزرانٌ ريحه عبقٌ
در پنجه اش چوب خیزران است که بوی او خوشبوست

من كفّ اروع في عرنينه شممٌ
از بوی کف دست صاحب حسن و جمال که در بینی او باریکی و خوش آیندگیست

يغضي حياءً ويغضى من مهابته
میپوشاند چشم را از بسیاری شرم و پوشیده میشود چشمها از مهابت آنحضرت

فما يكلّم الّا حين يبتسمُ
پس سخن گفته نمیشود با آنحضرت مگر وقتیکه تبسم کند

ينشقّ نور الهدى من نور غرّته
جدا میشود نور هدایت از روشنائی و نور پیشانی مبارکش

كالشمس تنجاب من اشراقها القتمُ
مثل آفتاب است که برطرف میشود از تابش او تاریکیها

مشتقّةٌ من رسول الله نبعته
بیرون آورده شده است از رسول خدا اصل و ریشه نسبت آنحضرت

طابت عناصره والخيمُ والشيمُ
پاک و پاکیزه است گوهرهای او و خو و سرشت او

هذا ابن فاطمة ان كنت جاهله
این پسر فاطمه زهرا است اگر هستی تو نادان بشناسش او

بجدّه انبياء الله قد ختموا
بجد او پیغمبران خدا بتحقیق که ختم کرده شدند

الله شرّفه قدماً وعظّمه
خداوند شرافت داد او را از پیش و بزرگی داد او را

جرى بذلك في لوحه القلمُ
جاری شد باین بزرگی در لوح قضا و قدر خدا قلم قدرت خدا

وليس قولك من هذا بضائره
و نیست گفتن تو که کیست این ضرر رساننده جلالت او

العرب تعرف من انكرت والعجمُ
همه عرب میشناسند کسی را که تو نمیشناسی و همه عجم میشناسند

كلتا يديه غياثٌ عمّ نفعهما
هر دو دست با کرمش فریادرس است که شامل است نفع آن هر دو کس را

يستوكفان ولا يعروهما عدمُ
و کفایت میکنند و عارض نمیشود آن هر دو دست را نیستی و بیچیزی

سهل الخليقة لا تخشى بوادره
ملایم و خوش خلق است که ترسیده نمیشود بهاو شتابزدگیهای آنحضرت

يزينه اثنان حسن الخلق والشيمُ
زینت داده است آنحضرت را دو چیز حسن خلق و خوبی سرشت

ما قال لا قطّ الّا في تشهّده
نگفته است لفظ لا هرگز مگر در تشهد نمازش که به نفی شریک از خدا

لولا التشهّد كانت لاءه نعمُ
اگر نمیبود تشهد نماز بود لای آنحضرت بلی آری و نعم

مِنْ مَعْشَرٍ حُبُّهُمْ دِينٌ وَبُغْضُهُمُ — كُفْرٌ وَقُرْبُهُمُ مَنْجىً وَمُعْتَصَمُ

از گروه و خانواده است آنحضرت که دوستی ایشان دین است و دشمنی آنها — کفر است و نزدیکی و قرب آنها مایه نجات و نگهدارنده از آتش است

إِنْ عُدَّ أَهْلُ التُّقَى كَانُوا أَئِمَّتَهُمْ — أَوْ قِيلَ مَنْ خَيْرُ أَهْلِ الْأَرْضِ قِيلَ هُمُ

اگر شمرده شوند اهل تقوی و پرهیزکاری باشند ایشان پیشوای پرهیزکاران — یا اگر گفته شود که کیست بهترین اهل زمین گفته میشود که آن خانواده بهترین است

لَا يَسْتَطِيعُ جَوَادٌ بُعْدَ غَايَتِهِمْ — وَلَا يُدَانِيهِمُ قَوْمٌ وَإِنْ كَرُمُوا

قدرت استطاعت ندارد هیچ بخشش کننده بنهایت بخشش آنها — و نزدیک نمیشود ایشان را هیچ قومی در بخشش و اگر چه آن قوم کریم باشند

لَا يُنْقِصُ الْعُسْرُ بَسْطاً مِنْ أَكُفِّهِمُ — سِيَّانِ ذَلِكَ إِنْ أَثْرَوْا وَإِنْ عَدِمُوا

کم نمیکند تنگی روزگار گشادگی وجود را از دستهای ایشان — مساوی و برابر است بخشش آنها اگر صاحب مال باشند و اگر بی چیز باشند

مُقَدَّمٌ بَعْدَ ذِكْرِ اللهِ ذِكْرُهُمُ — فِي كُلِّ بَدْءٍ وَمَخْتُومٌ بِهِ الْكَلِمُ

مقدم است بعد از ذکر خداوند ذکر ایشان و یاد کردن آنها — در هر حکمت و ابتدائی که با او ابتدا میشود و منتهی میشود

مَنْ يَعْرِفِ اللهَ يَعْرِفْ أَوَّلِيَّةَ ذَا — فَالدِّينُ مِنْ بَيْتِهِ قَدْ نَالَهُ الْأُمَمُ

کسیکه بشناسد خدا را میشناسد اولویت ابتدای این — دین اسلام از خانه آنحضرت است که بتحقیق رسیده است همه امم را

لِأَبِي فِرَاسٍ الْحَمْدَانِي يَمْدَحُ آلَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَيَذْكُرُ مَثَالِبَ بَنِي الْعَبَّاسِ

اَلْحَقُّ مُهْتَضَمٌ وَالدِّينُ مُخْتَرَمٌ — وَفَيْءُ آلِ رَسُولِ اللهِ مُقْتَسَمُ

اهل حق ستم کرده شده و دین پیغمبر شکافته و از بیخ بر کنده شده است — و غنیمت و مال اهل بیت رسول خدا قسمت کرده شده میان دشمنان ایشان

إِنِّي أَبِيتُ قَلِيلَ النَّوْمِ أَرَّقَنِي — قَلْبٌ تُصَارِعُ فِيهِ الْهَمُّ وَالْهِمَمُ

بدرستیکه من شب را بسر میبرم در حالیکه کم خوابم بیدار و بیخواب کرده است مرا — دلی که کشتی میگیرد در او هم و غم و خواهشها و همتهای او

وَعَزْمَةٌ لَا يَنَالُ اللَّيْلَ صَاحِبُهَا — إِلَّا عَلَى ظَفَرٍ فِي طَيِّهِ كَرَمُ

و عزمی است که نمیرسد شب را صاحب آن عزم — مگر بر ظفر و نصرتی که در ضمن او جوانمردی و کرم است

يُصَانُ مُهْرِي لِأَمْرٍ لَا أَبُوحُ بِهِ — وَالدِّرْعُ وَالرُّمْحُ وَالصَّمْصَامَةُ الْخَذِمُ

نگاه داشته شده است اسب من از برای کاری که حال آن کار را نمیگویم او را — و همچنین نگاه داشته شده است زره من و نیزه من و شمشیر برنده من

وَفِتْيَةٍ قَلْبُهُمْ قَلْبٌ إِذَا رَكِبُوا — يَوْماً وَرَأْيُهُمُ رَأْيٌ إِذَا عَزَمُوا

و همچنین جوانمردانی که دل ایشان یک دل است در روزیکه سوار شوند — روزی را از برای یاری من و رأیهای آنها رأی درست در روزی که عزم کنند

يَا لَلرِّجَالِ أَمَا لِلّٰهِ مُنْتَصِرٌ — مِنَ الطُّغَاةِ وَمَا لِلدِّينِ مُنْتَقِمُ

ای گروه مردان آیا نیست از برای دین حمد یاری کننده — از سرکشان دین دشمنان آل رسول و نیست از برای دین خدا انتقام کشنده

بنو علي

بنو علي رعايا في ديارهم

اولاد علی رعیت و مغلوب باشند در دیار و شهرهای خود

والأمر تملكه النسوان والخدم

و کارهای خلافت را مالک شده باشند زنان و خدمتکاران

فالأرض إلا على ملاكها سعة

پس زمین گشاده است بر همه کس مگر بر مالکین خود که تنگ شده است

والمال إلا على أربابه ديم

و مالها بر همه کس روان و بخشیده شده است مگر بر صاحبان مال که از آنها منع شده

فما السعيد بها إلا الذي ظلموا

پس نیست سعید بر روی زمین مگر کسانی که ستم کردند

وما الشقي بها إلا الذي ظلموا

و نیست شقی و بدبخت بر روی زمین مگر کسانی که ستم کردند آل رسول

لا يطغين بني العباس ملكهم

نباید سرکشی کنند ای بنی عباس البته ملک و خلافت آل علی را

بنو علي مواليهم وإن زعموا

اولاد علی آقایان بنی عباسند و اگرچه آنها گمان کرده‌اند غیر این را

أتفخرون عليهم لا أبا لكم

آیا فخر میکنید ای بنی عباس بر اولاد علی پدر مباد مر شما را

حتى كأن رسول الله جدكم

تا جائی که گویا رسول خدا جد شما بوده است نه جد آنها

وما توازن يوما بينكم شرف

و همسنگ و برابر نبوده هیچ روزی بین شما شرافت

ولا تساوت بكم في موطن قدم

و نه مساوی بوده در هیچ موضعی قدم گذاشتن شما با اولاد پیغمبر

قام النبي بها يوم الغدير لهم

برپا کرد پیغمبر خلافت را در روز غدیر خم از برای علی و اولادش

والله يشهد والأملاك والأمم

و خداوند میدید و گواه بود و همچنین فرشتگان و گروه مردم

حتى إذا أصبحت في غير صاحبها

تا آن هنگام که صبح کرد خلافت در دست غیر صاحب حقیقی

باتت تنازعها الذؤبان والرخم

شب را بسر بردند که منازعه میکردند در امر خلافت گرگها و کفتارها

وصيروا أمرهم شورى كأنهم

و گردانیدند امر خلافت را شوری که گویا ایشان

لا يعلمون ولاة الأمر أينهم

نمیدانند والیهای خلافت را که کدام یک از آنها هستند

تالله ما جهل الأقوام موضعها

سوگند بخدا نادان نبودند همه طایفه‌ها موضع و جای خلافت

لكنهم ستروا وجه الذي علموا

لکن پوشانیدند و مخفی کردانیدند روی آنچنان چیزی را که دانستند

ثم ادعوها بنو العباس إرثهم

پس از آنها ادعا کردند بنی عباس ارث آل رسول را

فما لهم قدم فيها ولا قدم

پس نبود از برای بنی عباس سابقه در خلافت و نه پای در او

هل جاحد يا بني العباس نعمته

آیا انکار مینمایند کردار اولاد عباس حق نعمت پیغمبر را

أبوكم أم عبيد الله أم قثم

پدر شما که عبد الله باشد یا عبید الله یا قثم که برادران عبد الله است

كم غدرة عندكم في الدين واضحة

چه بسیار مکرهای واضح پیش شماست که در دین واقع شد

وكم دم لرسول الله عندكم

و چه بسیار خون اولاد رسول خدا نزد شماست که مرتکب شده‌اید

أَنتُمْ لَهُ شِيعَةٌ فِيمَا تَرَوْنَ وَفِي … أَضْغَانِكُمْ مِنْ بَنِيهِ الطَّاهِرِينَ دَمُ

شما از برای پیغمبر پیرو و شیعه می پسندید خود را و در … کینه‌های شما خون اولاد طاهرین پیغمبر است

يَا جَاهِدًا فِي مَسَاوِيهِمْ يُكَتِّمُهَا … غَدْرُ الرَّشِيدِ بِمُوسَى كَيْفَ يَنْكَتِمُ

ای کسیکه کوشش کننده در بدیهای بنی عباس که بپوشانی آنرا … مکر و حیله هرون الرشید ملعون را بموسی بن جعفر ع چگونه پوشیده میشود

لَيْسَ الرَّشِيدُ كَمُوسَى بِالْقِيَاسِ وَلَا … مَأْمُونُكُمْ كَالرِّضَا إِنْ أَنْصَفَ الْحَكَمُ

نیست هرون الرشید مثل موسی بن جعفر ع بسنجیدن و قیاس و نه … مامون ملعون شما مثل حضرت رضا ع است اگر انصاف دهد حکم کننده

بَاؤُوا بِقَتْلِ الرِّضَا مِنْ بَعْدِ بَيْعَتِهِ … وَأَبْصَرُوا بَعْضَ يَوْمٍ رُشْدَهُمْ فَعَمُوا

بازگشتند بکشتن امام رضا ع بعد از بیعت کردن با او … و دیدند بعض از روز رشد و هدایت خود را پس کور شدند

عِصَابَةٌ شَقِيَتْ مِنْ بَعْدِ مَا سَعِدَتْ … وَمَعْشَرٌ هَلَكُوا مِنْ بَعْدِ مَا سَلِمُوا

گروهی بودند که گمراه شدند از پس آنکه سعید و نیکبخت بودند … و قومی بودند که هلاک شدند از پس آنکه قدری سالم گشته بودند

أَنَّى الْمَفَاخِرُ أَضْحَتْ فِي دِيَارِكُمُ … وَغَيْرُكُمْ آمِرٌ فِيهَا وَمُحْتَكِمُ

چه فخرهائیست که گردیده است در دیار و خانواده شما … و حال آنکه غیر از شما در آن مفاخر امر کننده و حکم کننده است

يَا بَاعَةَ الْخَمْرِ كُفُّوا عَنْ مَفَاخِرِكُمْ … عَنْ فِتْيَةٍ بَيْعُهُمْ يَوْمَ الْهِيَاجِ دَمُ

ای فروشنده‌های شراب بس کنید از فخرهای خود … از جوانمردی چند که بیع آنها در روز جنگ خون است در راه خدا

خَلُّوا الْفَخَارَ لِعَلَّامِينَ إِنْ فَخَرُوا … يَوْمَ السُّؤَالِ وَعَمَّالِينَ إِنْ عَمِلُوا

واگذارید فخرها را از برای دانایان فخرها اگر فخر کنند … در روز سؤال فخرها و عمل کنندگان بمفاخر اگر عمل کنند

يُنْشَا التِّلَاوَةُ فِي أَبْيَاتِهِمْ سَحَرًا … وَفِي بُيُوتِكُمُ الْأَوْتَارُ وَالنَّغَمُ

خوانده میشود تلاوت قرآن در خانه‌های آنها در وقتیکه صبح کنند … و در خانه‌های شما آواز تارها و سازها و خوانندگیهاست

لَا يَغْضَبُونَ لِغَيْرِ اللهِ إِنْ غَضِبُوا … وَلَا يُضِيعُونَ حَقَّ اللهِ إِنْ حَكَمُوا

خشمناک نمیشوند اولاد رسول خدا از برای غیر خدا اگر خشمناک شوند … و ضایع نمیکنند آنها حق خدا را اگر حکم کنند

اَلرُّكْنُ وَالْبَيْتُ وَالْأَسْتَارُ مَنْزِلُهُمْ … وَزَمْزَمٌ وَالصَّفَا وَالْحِجْرُ وَالْحَرَمُ

اطراف خانه خدا و مکه معظمه و پرده‌های خانه خدا جایگاه ایشان است … و همچنین زمزم و صفا و حجر الاسود و حرم خدا جایگاه آنهاست

أَبُو فِرَاسِ بْنِ حَمْدَانٍ غَنِيمَتُكُمْ … يَا شِيعَةَ الْحَقِّ فِيكُمْ صَفْوَةُ الْأُمَمِ

بو فراس پسر حمدان [illegible] شماست ای فرزندان آل … ای پیروان حق و آل رسول در شماست برگزیده و خلاصه امتها همه

لِلْكُمَيْتِ بْنِ زَيْدٍ الْأَسَدِيِّ فِي مَنَاقِبِ آلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ الْقَصَائِدُ الْهَاشِمِيَّاتُ

غیر

طَرِبْتُ وَمَا شَوْقاً إِلَى الْبِيضِ أَطْرَبُ
شادمان شدم و طربناکم نه بجهة شوق بسوی دختران بکر که طربناک گردیده‌ام
وَلَا لَعِباً مِنِّي وَذُو الشَّيْبِ يَلْعَبُ
و نیست از روی لهو و بازیچه و حال آنکه صاحب موی سفید بازی میکند

وَلَكِنْ إِلَى أَهْلِ الْفَضَائِلِ وَالنُّهَى
و لیکن شادی من بسوی اهل فضیلتها و عقلها و خردهاست
وَخَيْرِ بَنِي حَوَّاءَ وَالْخَيْرُ يُطْلَبُ
و شادی من بسوی بهترین اولاد حواست و نیکوئی و بهتری طلب کرده میشود

بَنِي هَاشِمٍ رَهْطِ النَّبِيِّ فَإِنَّنِي
بواسطهٔ بنی هاشم که طایفهٔ پیغمبرند و بهترین اولاد حوا است پس بدرستیکه من
بِهِمْ وَلَهُمْ أَرْضَى مِرَاراً وَأَغْضَبُ
بسبب آنها و برای آنها مکرر خوشنود شدم و غضب آلود میکردم

فَمَا لِيَ إِلَّا آلَ أَحْمَدَ شِيعَةٌ
پس نیست از برای من پیروی کردن احدی مگر آل احمد را
وَمَا لِيَ إِلَّا مَشْعَبَ الْحَقِّ مَشْعَبُ
و نیست از برای من فرقه راهی مگر راه حق که متابعت اهل بیت پیغمبر است

يَرَوْنَ لَهُمْ حَقّاً عَلَى النَّاسِ وَاجِباً
می بینند دشمنان بنی هاشم از برای خود حق واجب کردن مردم
سَفَاهاً وَحَقُّ الْهَاشِمِيِّينَ أَوْجَبُ
از روی سفاهت و حال آنکه حق بنی هاشم بر مردم واجب‌تر است

فَإِنْ هِيَ لَمْ تَصْلَحْ لِحَيٍّ سِوَاهُمُ
پس اگر خلافت صلاحیت نداشته باشد از برای طایفه و گروهی سوای آنها
فَإِنَّ ذَوِي الْقُرْبَى أَحَقُّ وَأَقْرَبُ
پس بدرستیکه نزدیکان و صاحبان قرابت پیغمبر سزاوارتر و نزدیکترند باینکار

أَلَمْ تَرَنِي مِنْ حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ
آیا نمی‌بینی مرا از دوستی اهل بیت محمد
أَرُوحُ وَأَغْدُو خَائِفاً أَتَرَقَّبُ
شام میکنم و صبح میکنم در حالتیکه ترسان نگرانم

أُنَاسٌ بِهِمْ عَزَّتْ قُرَيْشٌ فَأَصْبَحَتْ
آل محمد مردمانی هستند که بواسطهٔ آنها عزیز گردیدند قریش پس صبح کردند
وَفِيهِمْ خِبَاءُ الْمَكْرُمَاتِ الْمُطَنَّبُ
و در آنهاست بخشندگی بخششهای همت بجا مانده

إِذَا نَشَأَتْ مِنْهُمْ بِأَرْضٍ سَحَابَةٌ
هنگامیکه بلند و حادث شود از آنها بزمینی ابر جود و کرم
فَلَا النَّبْتُ مَحْظُورٌ وَلَا الْبَرْقُ خُلَّبُ
پس نه گیاه باز داشته میشود در آن زمین و نه برق بی باران میجهد

لَهُمْ رُتَبٌ فَضْلاً عَلَى النَّاسِ كُلِّهِمْ
از برای آل محمد رتبه‌هاست که زیادتی دارد بر همه مردم
فَضَائِلُ يَسْتَعْلِي بِهَا الْمُتَرَتِّبُ
و آنها فضیلتهائیست که بلند میشود بآنها کسیکه طلب رتبه میکند

ايضاً له في آل النبي صلوات الله عليه

بَلْ هَوَايَ الَّذِي أُجِنُّ وَأُبْدِي
بلکه دوستی من آنچنان دوستی که گاهی پنهان میکنم گاهی آشکار را
لِبَنِي هَاشِمٍ فُرُوعِ الْأَنَامِ
از برای بنی هاشم است که اشراف و بزرگان خلایقند

الْقَرِيبِينَ مِنْ نَدًى وَالْبَعِيدِينَ
نزدیکانند ز جود و کرم و دورند
مِنَ الْجَوْرِ فِي عُرَى الْأَحْكَامِ
از جور و تعدی کردن در فروگرفتن حکمها

المصيبين باب ما اخطأ الناس ومرسي قواعد الاسلام

راست و درست كارند در باب هر چه كه خطا كنند همه مردم — و بلند كنندگان و محكم نمايندگان قواعد دين اسلامند

والغيوث الذين ان امحل الناس فمأوى حواضن الايتام

و بارانها هستند آنچنان بارانهائی كه اگر خشكسال شوند مردم — پس آنها جايگاه پرستاران يتيمانند

والبحور التي بها تكشف الحرّة والداء من غليل الاوام

و درياهائی هستند كه بآنها برداشته ميشود حرارت و سوزش — و درد تشنگی از شخص بسيار تشنه

واضحي اوجه كريمي جدود واسطي نسبة لهام فهام

روشن رويانند كريم و بزرگ پدرانند — نيكو و كمی نسبند بسيار بخشنده و دانايانند

واذا الحرب اومضت لسنا البرق وسار الهمام نحو الهمام

و در وقتيكه جنگ اشاره كند مر روشنی برقش را و گرم كند — و برود مهتر جانب مهتر

فهم الاسد في الوغى لا اللواتي بين خيس العرين ذي الآجام

پس ايشانند شيرهای در شور و غوغا نه آن شيرهائی — كه ميان درختان بيشه است كه صاحب نيهاست

اسد حرب غيوث جدب بهاليل مقاويل غير ما افدام

شيران جنگند بارشهای قحط سالند بزرگان — نيكو كارانند زبان آوران خوش گويانند غير از آنكه مهتر و بزرگند و در شرف

لا مهاذير في الندى مكاثير ولا مصمتون بالافحام

نه بيهوده گويانند در جود و بخشش بسيار دهندگانند — و ساكت شونده نيستند از روی عجز و ساكت كردن

وهم الآخذون من ثقة الامر بتقواهم عرى لا انفصام

و ايشانند گيرندگان از محكمی و استواری كار خود — بسبب پرهيزگاری خود حلقه را كه شكستن ندارد

اسرة الصادق الحديث ابي القاسم فرع القدامس القدام

خويشان پيغمبر راستگفتارند كه كنيهٔ پيغمبر ابو — القاسم است و اشرف سادات بزرگ باشرفست

خير حي وميت من بني آدم طرا مأمومهم والامام

بهترين زنده و مرده است آنحضرت از اولاد حضرت — آدم همه كلا از مأموم بنی آدم و از امام و پيشوای آنها

وطبت نفسي الطروب اليهم ولها حال دون طعم الطعام

چرا كه دل ... نفس طربناك من از شدت محبت ... — چرائی كه شيرين گشت بدون چشيدن مزهٔ خورشها

للكميت في مناقب اهل البيت عليهم السلام

١٦

وهل

وهات الثناء لأهل العلاء — بأصوب قولك فالأصوب

وبيار سخن نيكو وثنا را از براى اهل بزرگى — بدرست تر گفته خودت پس بدرست تر گفته خود

بني هاشم فهم الأكرمون — بنو الباذخ الأفضل الأطيب

واهل بزرگى بنى هاشم اند پس ايشانند گرامى ترين همه مردم — اولاد گردنكشان بلند مرتبه اند واولاد فاضل ترين ونيكوترينند

وآباءهم فاتخذ أولياء — من دون ذي النسب الأقرب

وپدران ايشان را پس بگير دوستان خود — از غير كسانى كه صاحبان نسب پست اند

وفي حبهم فانهم عاذلا — نهاك وفي حبلهم فاحطب

و در محبت ايشان پس ظاهر ساز عجز بدگوى ملامت كننده را — كه نهى كند ترا و در ريسمان بنى هاشم پس هيزم بكش [illegible]

مساميح بيض كرام الجدود — مراجيح في الرهج الأصهب

جوانمردان روسفيدان وگرامى پدرانند — بردبارانند در روز فتنه وجنگ با دشمنان [illegible]

وردت مياههم صاديا — لمائهم وردهم مستعذب

وارد شدم آبهاى بنى هاشم را در حالتيكه تشنه بودم — مر آبهاى ايشان را داخل شدن كسى كه جوينده آب شيرين است

لئن طال شربي للآجنات — لقد طاب عندهم مشربي

اگر طول كشيد بود آشاميدن من مر آبهاى ناگوار ناخوش را — هر آينه بتحقيق نيكو شد نزد بنى هاشم آشاميدنگاه من

مطاعيم حين تروح الشمال — بشفان قطقطها الأشهب

اطعام كنندگانند وقتى كه بوزد باد شمال — ببادهاى سردى كه باران هاى پى در پى ونهايت سرد است

أكارم غر حسان الوجوه — مطاعيم لطارق الأجنبي

كريمان وآقايان ونيكو رويانند — طعام دهندگانند مر بيگانه را كه در شب وارد ميشود

مقاري للضيف تحت الظلام — مواري للقادح المثقب

مهماندارى كنندگانند مهمانان را در تاريكيهاى شب — آتش دهندگانند مر كسى را كه طلب آتش كند كه برافروزد

أناس إذا وردت بحرهم — صوادي الغرايب لم تضرب

مردمانى هستند وقتيكه وارد ميشود درياى كرم ايشان را — تشنگان غريب ناشناخت [illegible] نميشوند از آن

نجوم الأمور إذا أدلمت — بظلماء ديجورها الغيهب

ستارهاى روشن كارها يند هنگاميكه سياه شود كارها — بسبب تاريكى وسياهى ابرهاى تيره آن كار

للشيخ الفاضل السعيد الحسين بن عبد الصمد الهمداني في فضائل آل النبي صلى

مَنْ لَمْ يَكُنْ بِقَسِيمِ النَّارِ مُعْتَصِمًا … فَمَا لَهُ مِنْ عَذَابِ النَّارِ مِنْ عِصَمِ
کسیکه نبوده باشد به علی که بخشش کننده جهنم طلب نگاه داری کننده … پس نیست از برای او از عذاب آتش جهنم از نگاه داشتنی

مَنْ لَمْ يَكُنْ بِبَنِي الزَّهْرَاءِ مُقْتَدِيًا … فَلَا نَصِيبَ لَهُ فِي دِينِ جَدِّهِمِ
کسیکه نبوده باشد به اولاد فاطمه زهراء اقتدا کننده … پس نیست مر او را نصیبی در دین جد اولاد فاطمه

أَوْلَادِ طَه وَنُونٍ وَالضُّحَى وَكَذَا … فِي هَلْ أَتَى قَدْ أَتَى مَخْصُوصُ مَدْحِهِمِ
اولاد و فرزندان طه و نون و والضحی که اولاد پیغمبرند و همچنین … در سوره هل اتی بتحقیق آمده است فضایلی که مخصوص مدح ایشان است

قُرْبَى مَوَدَّتُهُمْ أَجْرُ الرِّسَالَةِ وَ … الْبَارِي مُطَهِّرُهُمْ مِنْ رِجْسٍ وَوَصَمِ
نزدیکان پیغمبرند که اهل بیت او اند که دوستی ایشان مزد رسالت است … و خداوند بدید آرنده پاک و طاهر کننده ایشان است از هر ناشایسته و عیب

إِنَّ الْكَلَامَ مَدَى الْأَيَّامِ مَعَ سَعَةِ … الْأَفْهَامِ يَقْصُرُ عَنْ مِعْشَارِ وَصْفِهِمِ
بدرستیکه سخن در مدت روزگار با وسعت … فهمها قاصر و کوتاه است از ده یک بلکه از هزار یک وصف ایشان

فَضَائِلٌ جَاوَزَتْ حَدَّ الْمَدِيحِ عَلَى … فَكُلُّ مَدْحٍ شَبِيهُ الْهَجْوِ لِلْفَهِمِ
فضایل ایشان فضایلیست که درگذشته است از اندازه مدح از جهت … پس هر مدحی که گفته شود شبیه هجو است از برای دانا

وَمَا دُخُولُهُمْ فِي النَّاسِ أَوْ مُضَرٍ … إِلَّا دُخُولُ كَلَامِ اللهِ فِي الْكَلِمِ
و نیست داخل بودن ایشان در میان مردم و قبیله مضر و قریش … مگر مثل داخل بودن قرآن خدا در میان کلامهای دیگر

وَإِنْ يُشَارِكْهُمُ الْأَعْدَاءُ فِي نَسَبٍ … فَالتِّبْرُ مِنْ حَجَرٍ وَالْمِسْكُ بَعْضُ دَمِ
و اگر شرکت داشته باشند ایشان آنانکه دشمنانند در نسب با ایشان … پس زر خالص از اصل سنگ است و مشک پاره از خون است

وَلَيْسَ سُكْنَاهُمُ الدُّنْيَا بِمَنْقَصِهِمْ … فَالْمِسْكُ يَسْكُنُ فِي بَيْتٍ مِنَ الْأَدَمِ
و نیست ساکن بودن ایشان در دنیا نقص بزرگی آنها … پس مشک هم ساکن میشود گاهی در خانه از پوست آهو

قَدْ شَرُفَا الْإِنْسُ إِذْ هُمْ فِي عِدَادِهِمِ … كَالْأَرْضِ إِذْ شَرُفَتْ بِالْبَيْتِ وَالْحَرَمِ
بتحقیق شرافت بهم رسانیدند آدمیان زیرا که آل پیغمبر در عداد آدمیانند … مثل زمین که شرافت داشته شد بخانه و حرم خدا

وَأَنْفُسٌ أَشْرَقَتْ بِالنُّورِ فَانْكَشَفَتْ … لَهَا حَقَائِقُ مَا يَأْتِي مِنَ الْقِدَمِ
و آن پیغمبر نفسهائی هستند که تابیده شده اند بنور خدا پس ظاهر گردید … از برای آنها حقیقتهای هرچیزی که می آید از ازل الدهر

وَمَنْ سَرَى نَحْوَهُمْ أَغْنَاهُ نُورُهُمُ … عَنِ الدَّلِيلِ وَنَجْمُ اللَّيْلِ فِي الْغَسَمِ
و کسیکه برود بجانب ایشان بی نیاز میکند او را نور ایشان … از دلیل و راهنما در حالتیکه ستاره شب در ظلمت و تاریکی ابر پنهان باشد

هُمُ الْوُلَاةُ وَهُمْ سُفُنُ النَّجَاةِ وَهُمْ … لَنَا الْهُدَاةُ إِلَى الْجَنَّاتِ وَالنِّعَمِ
ایشان والیها هستند و ایشان کشتیهای نجات اند و ایشان … از برای ما هدایت کنندگانند بسوی بهشتها و نعمتهای بهشت

إِنْ يَشْغَلِ النَّاسَ دُنْيَاهُمْ فَشُغْلُهُمُ ... بِدِينِهِمْ وَرِضَا الرَّحْمٰنِ وَالْكَرَمِ

اگر مشغول بکند مردم را دنیای ایشان پس شغل آل پیغمبر ... بدین خود و خوشنودی خدا و بخشنده و کرم خداوند است

فَضَائِلُ الْفَخْرِ فِيهِمْ غَيْرُ خَافِيَةٍ ... وَالشَّمْسُ أَكْبَرُ أَنْ تَخْفَى عَلَى الْأُمَمِ

فضیلتهای فخر و بزرگی در آل پیغمبر مخفی و ظاهر است ... و آفتاب بزرگتر است از آنکه مخفی و پوشیده باشد بر مردم از کثرت نور

بِمَنْ نُشَبِّهُهُمْ وَالنَّاسُ دُونَهُمُ ... بِمَا نُقَايِسُهُمْ وَالدَّهْرُ فِي الْخَدَمِ

بکه تشبیه کنم آل پیغمبر را و حال آنکه مردم پست‌ترند از رتبهٔ ایشان ... بکه قیاس کنیم ایشان را و حال آنکه روزگار در سلک خدمتکاران است

قَدْ أَوْضَحُوا لِلْوَرَى طُرُقًا لِكَالِئِهَا ... قَدْ صَيَّرُوا الْعِلْمَ بَيْنَ النَّاسِ كَالْعَلَمِ

بتحقیق روشن و هویدا کردند از برای خلایق راههای نگاه دارنده را ... بتحقیق گردانیدند علم و دانش را میان مردم مثل علم در ظهور و ظهور

رَجَوْتُهُمْ لِعَظِيمِ الْهَوْلِ مِنْ قِدَمٍ ... وَهَلْ يُرَجَّى سِوَى ذِي الشَّأْنِ وَالْعِظَمِ

امیدوارم آنها را از برای هول بزرگ از ابتدا و همیشه ... و آیا امید داشته میشود سوای صاحب شأن و بزرگی را

عَذَابُ قَلْبِي عَذْبٌ فِي مَحَبَّتِهِمْ ... وَمُرُّهَا مَرَّ بِي حُلْوٌ لِأَجْلِهِمِ

عذاب دل من شیرین و گوارا است در دوستی و محبت ایشان ... و تلخی هر چه گذشته است بر من شیرین است بجهة ایشان

أَقْصِرْ حُسَيْنُ فَلَنْ تُحْصِي فَضَائِلَهُمْ ... لَوْ أَنَّ فِي كُلِّ عُضْوٍ مِنْكَ أَلْفَ فَمِ

کوتاه کن ای حسین پس هرگز احصا نمیتوانی کرد فضائل ایشان را ... اگر چه باشد در هر عضوی از تو هزار دهن

عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ لَا انْتِهَاءَ لَهَا ... كَمِثْلِ قَدْرِهِمُ الْعَالِي وَعِلْمِهِمِ

بر آل پیغمبر درود بی دریغ خدا که آخر نباشد از برای آن درود ... مثل مقدار قدر و منزلت ایشان و علم ایشان که نهایت ندارد

لِلشَّيْخِ أَبِي سَعْدٍ الْحُسَيْنِ بْنِ مَنْصُورٍ الْعَلَّامَةِ الشَّهِيدِ زَيْنِ الدِّينِ طَابَ ثَرَاهُمَا فِي مَدْحِ النَّبِيِّ وَالْأَئِمَّةِ

مُحَمَّدٌ الْمُصْطَفَى الْمَبْعُوثُ مِنْ مُضَرٍ ... خَيْرُ الْبَرِيَّةِ مِنْ عُرْبٍ وَمِنْ عَجَمِ

محمد برگزیدهٔ خدا برانگیخته شده از قبیلهٔ مضر است ... بهترین خلق از عرب و از عجم است

لَوْلَاهُ لَمْ تُخْلَقِ الدُّنْيَا وَلَا بَرَزَتْ ... إِلَى الْوُجُودِ بِمَا فِيهَا مِنَ الْعَدَمِ

اگر نبود وجود مبارکش خلق نمیشد دنیا و نه ظاهر میگردید ... بسوی هستی و چیزهائی که در دنیا است از عالم نیستی

فَيَا شَفِيعَ الْوَرَى يَوْمَ الْجَزَاءِ لَقَدْ ... جَلَّ اكْتِسَابِي وَلَمْ أَكْسِبْ سِوَى النَّدَمِ

پس ای شفاعت کننده همه خلق در روز جزا و پاداش هر آینه بتحقیق ... بزرگ شده است کسب من و کسب کرده‌ام سوای پشیمانی را

فَلِي بِصِنْوِكَ عَقْدٌ غَيْرُ مُنْفَصِمٍ ... وَلِي بِسِبْطِكَ وَصْلٌ غَيْرُ مُنْصَرِمِ

پس مرا بجفت و همتای تو بستگی است که غیر جدا شونده است ... و مرا بفرزند تو وصل است غیر بریده شده

وَلِي بِضْعَتُكَ الغَرَّاءُ فَاطِمَةُ — الزَّهْرَاءُ فِي يَوْمِ حَشْرِي خَيْرُ مُعْتَصَمِ

وهم مرا بپاره تن تو سیده نساء فاطمه — زهراء که در روز محشور شدن من بهتر نگاه داشتی است

وحيث كان قسيم النار لي سندا — فكيف أخشى حلول البأس والنقم

و هر وقت که بوده باشد قسمت کننده آتش جهنم از برای من پشت گاه — پس چگونه میترسم رسیدن سختیها و عذابها را

وحيث سبطا رسول الله معتمدي — وعدتي يوم جمع الناس لم أضم

و هنگامیکه دو فرزند رسول خدا می باشند تکیه گاه من — و پناه من در روز فراهم آمدن مردمان ظلم کرده نشوم

هذا ولي جنة في الحشر واقية — أكون منها عن الأسواء في حرم

اینها پناه هستند و از برای من سپر دیگر است در قیامت که نگهدارنده است — که میباشم از آن سپر از بدیها در حرم امن و امان

بالساجد الباقر الآداب صادقهم — وكاظم والرضا ذي الجود والكرم

بجناب سید سجاد و باقر الآداب و صادق ایشان — و حضرت کاظم و رضا و صاحب جود و کرم که امام محمد تقی است

علي الحسن المهدي قائمهم — بالقسط والعدل باني كل منهدم

و جناب علی نقی و حسن عسکری و امام عصر مهدی که قائم ایشان است — بعدل و راستی و عمارت کننده هر خرابه است

فامنن علينا به يا رب معتضدا — بخير جند كموج البحر ملتطم

پس منت گذار بر ما ای خداوند بسبب حجة قائم در حالتیکه یاری کننده او — بهترین لشکری که مانند موج دریا متلاطم کننده است

واملأ به الأرض عدلا مثل ما ملئت — جورا وخذ لمواليه بخصمهم

و پر کن بواسطه جناب قائم زمین را از عدل مثل آنچه پر شده است — از ستم و جور و بگیر حق دوستان او را از دشمنان او

يا آل طه يسير من مناقبكم — لا يستطيع فصيح عده بفم

ای اولاد پیغمبر طه اندکی از مناقب و فضائل شما را — قدرت توصیف ندارد زبان آوری که بشمارد آنرا بدهن خود

وحيث كان إله الخلق مادحكم — فأين يبلغ أمثالي بمدحهم

و هنگامیکه بوده باشد خدای خلق کننده مدح گوینده شما — پس کجا میرسند امثال من بمدح نمودن آن بزرگواران

للسيد الأديب يحيى بن أحمد الأعرجي الحائري في مناقب النبي صلى الله عليه وآله

وأثن على أخيه وابن عمه — قسيم دار الخلد حقا ولظى

و مدح و ثنا گوی بر برادر پیغمبر و پسر عم پیغمبر که — قسمت کننده سرای جاودانی بهشت و جهنم است براستی

البطل الكرار والسميدع — المعوار ذي الفضل علي المرتضى

دلاور حمله کننده و آقای بزرگ کریم — مهتر قوم صاحب فضل علی مرتضی علیه السلام

فالحسن

والحسن المسموم ظلماً والحسين ... السيد السبط شهيد كربلا

و مع كه حسن زهر خورده از روی ستم را و حسين را ... كه آقا و فرزند پيغمبر است و كشته شده بزمين كربلا

والعابد السجاد والباقر الذي ... الفضل المبين والوقار والبهاء

و شاكر بر عابد سجاد و حضرت باقر كه صاحب ... فضل ظاهر و آشكار و صاحب وقار و بها و جلال است

والصادق الحبر النبيه جعفر ... والبر موسى وابنه علي الرضا

و بر راستگوی دانشمند آگاه حضرت جعفر ... و خوب نيكوكار موسى الكاظم و پسر او علي بن موسى الرضا

العالم الندب الجواد وابنه ... الجواد ذي العلم الغزير والتقى

كه دانای برگزيده با بخشش است و پسر او كه ... حضرت جواد است صاحب دانش و علم بسيار و پرهيزگاری

ونجله الهادي علي وابنه ... الحسن العسكري مصباح الدجى

و فرزند هدايت كننده او علي و پسر بزرگوار او ... امام حسن عسكری كه چراغ تاريكيهاست

والخلف الحجة من بعدهم ... غوث الورى كنز الرجا عين العلى

و بر جانشين او كه حجت خدا است از بعد ايشان ... و فريادرس همه خلق است گنج و معدن اميدواری و چشمه بزرگی است

القائم المنتظر العدل الذي ... يملأ بالعدل به رحب الفضا

قائم منتظر است حقيقت عدل و راستی آنچنان عدلی كه ... بواسطه او پر شود بعدل همه گشادی فضای زمين

فهم منار الحق للخلق فما ... أفلح من عاداهم ومن شنا

پس اين بزرگواران اند محل روشنايی خدا از برای خلق پس ... رستگار نشد كسی كه دوری كند از ايشان و هر كه دشمنی كند با آنها

للسيد حسين علي شبّر قم المدني في ذيل ثناء آل النبي صلى الله عليه وآله

كذا الآل أصحاب الكرامة حيدر ... وبضعتك الزهراء زاكية الجد

همچنين است اهل تو اصحاب كرامت و برگزيده حيدر است ... و پاره تن تو زهرا است

وسبطاك من حاز الفضائل كلها ... وسجادهم والباقر والصادق الوعد

و دو فرزند تو آنچنان كسانيكه جامع شدند فضائل را بالتمام ... و همچنين است سجاد آنها و حضرت باقر و حضرت صادق راست كننده وعده

وكاظمهم ثم الرضا وجوادهم ... كذاك علي ذو المناقب والزهد

و كاظم ايشان پس حضرت رضا و حضرت جواد ايشان ... همچنين است علي صاحب مناقب و زهد است

كذا العسكري الطهر ذو الفضل والتقى ... وقائمهم غوث الورى الحجة المهدي

همچنين است حسن عسكری كه پاكيزه و صاحب فضل و تقوی است ... و قائم ايشان محمد است كه فريادرس همه خلق و حجت خدا است

للصاحب اسمعیل بن عباد رحمه الله

یا سائراً زائراً الی طوس — مشهد طهر و ارض تقدیس

ای رونده که زیارت کننده بسوی زمین طوس — مشهد پاکیزه و زمین منزه مقدس

ابلغ سلامی الرضا وحط علی — اکرم رمس لخیر مرموس

برسان سلام مرا بحضرت رضا و فرود آور خود را بر — گرامی ترین دفن گاه مر بهترین دفن شده

والله والله حلفة صدرت — من مخلص فی الولاء مغموس

قسم بخدا قسم بخدا و این قسمیست که صادر شده است — از مخلصی که در دوستی ع الرضا فرو رفته شده است

انی لو کنت مالکاً اربی — کان بطوس الفناء تعریسی

بدرستیکه اگر بوده باشم من مالک تن و حاجت و امور خودم — میبود در زمین طوس محل انداز و عیش کردن من

یا ابن النبی الذی به قمع الله — ظهور الجبابر الشوس

ای پسر پیغمبری که بواسطه آن پیغمبر شکست خدا — پشتهای جبابره متکبران را

و ابن الوصی الذی تقدم فی — الفضل علی البزل والقناعیس

وای پسر وصی پیغمبر آنچنان وصیی که پیشی گرفت در — فضیلت بر همه مردم از کوچک و بزرگ

وحائز الفخر غیر منتقص — ولابس المجد غیر تلبیس

وای دارای جمیع فخر که هیچ نقص در او نیست — وای پوشنده لباس بزرگی که هیچ اشتباه در او نیست

ان ابن عباد استجار بکم — فما یخاف اللیوث فی الخیس

بدرستیکه صاحب بن عباد طلب پناه کرده است بشما — پس نمیترسد او شیرهای در بیشه را

کونوا ایا سادتی وسائله — یفسح له الله فی الفرادیس

بوده باشید ای آقایان من وسیله های او — تا جای دهد او را خدا در بهشتهای فردوس

بلغه الله ما یؤمله — حتی یزور الامام فی طوس

تا برساند او را خدا بچیزی را که آرزو میکند — تا اینکه زیارت کند امام رضا را که در طوس مدفون است

لابی نواس فی مدح الرضا علیه السلام

قیل لی انت افضل الناس طراً — فی المعانی وفی الکلام البدیه

گفته شد مرا که تو فاضلتری مردم را از همه — در محاسن معانی شعر و در گفتن سخنان تازه خوب

فلما

فلما ذا تركت مدح ابن موسى — والخصال التي تجمعن فيه

پس چرا ترک کردی مدح رضا پسر امام موسی علیه السلام را — و آن خصال محموده که جمع شده اند در آنحضرت

قلت كيف استطيع مدح امام — كان جبريل خادما لابيه

گفتم در جواب چگونه قدرت دارم مدح پیشوائی را — که بوده است جبرئیل خدمتکار از برای پدر بزرگوارش

قصرت السن المدايح عنه — ولسان العريض لا يحويه

قاصر و کوتاه است زبانهای مدح کننده گان از مدح او — و زبان عریض پهناور فهم و نمیگیرد او را

للشيخ الكاظم الازري في مناقب الائمة عليهم السلام قصيدة مطولة

لست ابني له منازل قدس — قد بناها التقى فاعلا بناها

نیستم من که بنا کنم از برای هر یک منزلهای قدس او را — که تحقیق بنا کرده است منزلها را تقوی پس بلند کرده است بنای آن را

وبحا لا اعزة في بيوت — اذن الله ان يعز حماها

[illegible] میکنم مردانی را که عزیزند در خانه هائی که — اذن داده است خدا که عزیز باشد قرق گاه آن

سادة لا تريد الا رضى الله — كما لا يريد الا رضاها

آقایانی هستند که اراده نمیکنند مگر خوشنودی خدا را — همچنانکه اراده نمیکند خدا مگر رضا و خوشنودی آنها را

خصها من كماله بالمعالي — وباعلى اسمائه سماها

مخصوص کرده است خدا آنها را از کمال خودش به بزرگیها — و به بلندترین اسمهای خودش نامیده است آنها را

لم يكونوا للعرش الا كنوزا — خافيات سبحان من ابداها

نبودند آنها از برای عرش خدا مگر گنجهای — پنهان منزه و پاک است کسیکه ظاهر کرد آن گنجها را

كم لهم السن عن الله تنبئ — هي اقلام حكمة قد براها

چه بسیار مر ایشان را زبانهائی است که از جانب خدا خبر میدهند — که آن زبانها گوئی قلمهای حکمتند که آنرا تراشیده است خدا

وهم الاعين الصحيحات تهدي — كل نفس مكفوفة عيناها

و ایشانند چشمهای صحیح درستی که هدایت میکنند — هر نفس را که پوشیده شده باشد چشمهای آن نفس

علماء ائمة حكماء — يهتدي النجم باتباع هواها

دانایانند پیشوایانند دانشمندانند — هدایت می‌یابد ستاره روشن بمتابعت کردن هوای آنها

ما ابالي ولو اهيلت على الارض — السموات بعد نيل ولاها

باک ندارم من و اگرچه بیاشد مثل خاک بر زمین — آسمانها همه بعد از رسیدن به دوستی ایشان

مَنْ يُبَارِيهِمُ وَفِي الشَّمْسِ مَعْنًى
که برابری میکند ایشانرا و حال آنکه در آفتاب معنی هست

مُتْعِبٌ مُجْهِدٌ لِمَنْ بَارَاهَا
که بتعب و رنج اندازنده است هر کسی را که برابری میکند آفتاب را

وَرِثُوا مِنْ مُحَمَّدٍ سَبْقَ أُولَاهَا
میراث بردند از محمد صلعم سابقه فضایل اولین را

وَحَازُوا مَا لَمْ تَحُزْ أُخْرَاهَا
و جامع و دارا گشتند مناقبی را که دارا نگشته بودند آخرین

لَا تَلُمْنِي يَا سَعْدُ فِي مَقْتِ قَوْمٍ
ملامت مکن مرا ای سعد بسبب دشمنی طایفه و گروهی

مَا وَفَتْ حَقَّ أَحْمَدٍ إِذْ وَفَاهَا
که وفا نکردند حق پیغمبر صلعم را چنانکه بسبب وفا کرد حق آنها را پیغمبر

أَوَ مَا قَالَ عِتْرَتِي أَهْلُ بَيْتِي
آیا نفرموده پیغمبر صلعم که عترت من اهل بیت منند

احْفَظُونِي فِي بِرِّهَا وَوِلَاهَا
محافظت حقوق مرا در نیکوئی کردن آنها و دوستی نمودن آنها

نَقَضُوا عَهْدَ أَحْمَدٍ فِي بَنِيهِ
شکستند عهد احمد صلعم را در سفارش اولادش

وَأَذَاقُوا الْبَتُولَ مَا أَشْجَاهَا
و چشانیدند حضرت فاطمه بتول را آن چیزی را که اندوهناک کند او را

وَهِيَ الْعُرْوَةُ الَّتِي لَيْسَ يَنْجُو
و حال آنکه آنحضرت دستگیری است که نیست نجات یابد

غَيْرُ مُسْتَعْصِمٍ بِحَبْلِ وِلَاهَا
کسیکه غیر چنگ زننده باشد بریسمان دوستی آنحضرت

لَمْ يَرَ اللهُ لِلنُّبُوَّةِ أَجْرًا
ندید خدا از برای پیغمبری پیغمبر صلعم مزدی شایسته

غَيْرَ حِفْظِ الْوِدَادِ فِي قُرْبَاهَا
غیر از حفظ دوستی را در عترت و نزدیکان آنحضرت

لَسْتُ أَدْرِي إِذْ رُوِّعَتْ فِي حِمَاهَا
نیستم که بدانم در وقتیکه ترسیده شد فاطمه و آنحضرت در موضع خودش

عَانَدَ الْقَوْمُ بَعْلَهَا وَأَبَاهَا
دشمنی کردند گروه دشمنان شوهر و پدران بزرگوار را

يَوْمَ جَاءَتْ إِلَى عَدِيٍّ وَتَيْمٍ
روزیکه آمد آنحضرت بسوی عمر و ابا بکر

وَمِنَ الْوَجْدِ مَا أَطَالَ بُكَاهَا
و از شدت حزن و اندوه چه دراز بود گریه آنحضرت

فَدَعَتْ وَاشْتَكَتْ إِلَى اللهِ شَجْوًا
پس خواند و شکایت کرد آنحضرت بسوی خدا از روی اندوه

وَالرَّوَاسِي تَهْتَزُّ مِنْ شَكْوَاهَا
و کوههای بلند حرکت میکرد از شکوه کردن او

تَعِظُ الْقَوْمَ فِي أَتَمِّ خِطَابٍ
موعظه میفرمود قوم را در تمامتر خطابی

حَكَتِ الْمُصْطَفَى وَحَكَاهَا
حکایت میکرد پیغمبر را بموعظه خود و حکایت میکرد او را پیغمبر

أَيُّهَا الْقَوْمُ رَاقِبُوا اللهَ فِينَا
میفرمود ای گروه بترسید خدا را در حق ما

نَحْنُ مِنْ رَوْضَةِ الْجَلِيلِ جَنَاهَا
که ما از بوستان خداوند جلیل میوه بستانیم

نَحْنُ مِنْ بَارِئِ السَّمَوَاتِ سِرٌّ
مائیم از سر آفریننده آسمان

لَوْ كَرِهْنَا مِنْ وُجُودِهَا مَا بَرَاهَا
اگر کراهت میداشتیم ما از خلقت آسمانها نمی آفرید آنرا

بل یا قارینا

بل بآثارنا ولطف رضانا ... سطح الأرض والسماء بناها

بلکه بسبب آثار ما ولطف خوشنودی ما ... پهن کرد خدا زمین را و آسمانها را بنا نهاد

واعلموا أننا مشاعر دين الله ... فيكم فأكرموا مثواها

و بدانید شما بدرستیکه ما ایم ارکان دین خدا ... در میان شما پس عزیز و گرامی دارید جایگاه ارکان دین خدا را

إن تروموا الجنان فهي من ... الله إلينا هدية أهداها

اگر قصد دارید شما بهشت را پس بهشت از جانب ... خدا بسوی ما هدیه است که فرستاده است آنرا

وكذاك الجحيم سجن عدانا ... حسبهم يوم حشرهم سكناها

و همچنین است جهنم زندان دشمنان ما ... بس است دشمنان ما را روز حشرشان برای سکنی جهنم

لدعبل الخزاعي في مناقب آل النبي ومدحهم

مدارس آيات خلت من تلاوة ... ومنزل وحي مقفر العرصات

مقر درس آیات قرآن خالی ماند از تلاوت قرآن ... و منزل وحی الهی ویران و بایر ماند صحنها و سراهایش

ديار لعبد الله بالخيف من منى ... وللسيد الداعي إلى الصلوات

خانه‌ها بود از برای عبد الله پدر پیغمبر بمحله خیف از منی ... و از برای سید پیغمبری که خواننده بود مردم را بسوی نمازها

لآل رسول الله بالخيف من منى ... وبالبيت والتعريف والجمرات

و خانه‌ها بودند از برای آل رسول خدا بمحله خیف از منی ... و بخانه خدا و بعرفات و بصفا و مروه

ديار علي والحسين وجعفر ... وحمزة والسجاد ذي الثفنات

خانه‌های علی و حسین و جعفر طیار بود ... و خانه‌ها برای حمزه و حضرت سجاد که از بسیاری سجود صاحب پینه‌ها بود

ديار لعبد الله والفضل صنوه ... نجي رسول الله في الخلوات

خانه‌ها بودند از برای عبد الله عباس و از فضل برادر عبد الله ... که همراز رسول خدا بود فضل در خلوتها

وسبطي رسول الله وابني وصيه ... ووارث علم الله والحسنات

و خانه‌هائی بود از برای دو فرزند رسول خدا و دو پسر وصی رسول خدا ... و وارث علم خدا و وارث

منازل وحي الله ينزل بينها ... على أحمد المذكور في الصلوات

آنجاها منازل وحی خدا بود که نازل میشد احکام میان آنها ... بر حضرت احمد که نام مبارکش مذکور میشود در نمازها

منازل قوم يهتدى بهداهم ... فيؤمن منهم زلة العثرات

آنجاها منازل قومی بود که هدایت یافته میشد مردم بهدایت ایشان ... پس ایمن گردیده میشد از ایشان لغزش گناهان

مَنازِلُ جَبْرَئِيلُ الأمِينِ يَحُلُّها　　مِنَ اللهِ بِالتَّسلِيمِ وَالبَرَكاتِ

منزلهائی بودند که جبرئیل امین ع وارد میشد آنمنزلها　　از جانب خداوند برآوردن سلامها و برکتها

مَنازِلُ وَحْيِ اللهِ مَعْدَنُ عِلْمِهِ　　سَبِيلُ رَشادٍ واضِحُ الطُّرُقاتِ

منزلهای وحی فرستادن خدا و معدن علم خدا بودند　　در راههای سامان رشد ا بودند که آشکار بود راههای آنها

مَنازِلُ كانَتْ لِلصَّلوٰةِ وَلِلتُّقىٰ　　وَلِلصَّوْمِ وَالتَّطْهِيرِ وَالحَسَناتِ

منزلهائی بودند از برای نماز و از برای تقوی و پرهیزکاری　　و از برای روزه و از برای تطهیر و عملهای نیکو حسنات

مَنازِلُ لا تَيْمٌ يَحُلُّ بِرَبْعِها　　وَلا ابْنُ صَهّاكٍ هاتِكُ الحُرُماتِ

منزلهائی بودند که نه ابابکر وارد شده بود بخانه آنها　　و نه پسر صهاک حبشیه عمر که پاره کننده حرمتها بود

حِمىً لَمْ تَزُرْهُ المُذْنِباتُ وَأَوْجُهٌ　　يُضِيءُ لَدَى الأسْتارِ وَالظُّلُماتِ

قرقگاهی بود که ندیده بود او را گنهکاران و روها بودند　　که روشنائی میدادند نزد پرده ها و تاریکیها

إذا وَرَدُوا خَيْلاً بِسُمْرٍ مِنَ القَنا　　مَساعِيرُ حَرْبٍ أَقْحَمُوا الغَمَراتِ

هنگامیکه وارد شوند سواران با نیزه های سمری بلند　　بجهة برافروختنهای شعله جنگ بیباکانه داخل شوند دریاهای جنگ را

فَإنْ فَخَرُوا يَوْماً أَتَوْا بِمُحَمَّدٍ　　وَجَبْرَئِيلَ وَالفُرْقانِ وَالسُّوَراتِ

پس اگر فخر کنند روزی میآورند در فخر خود محمد صلی الله علیه وآله　　و جبرئیل ع و قرآن مجید و سوره های قرآن را

وَعَدُّوا عَلِيّاً ذا المَناقِبِ وَالعُلىٰ　　وَفاطِمَةَ الزَّهْراءِ خَيْرَ بَناتِ

و میشمارند علی ع که صاحب مناقب و بزرگیهاست　　و میشمارند فاطمه زهرا را که بهترین دختران و زنانست

وَحَمْزَةَ وَالعَبّاسَ ذا العَدْلِ وَالتُّقىٰ　　وَجَعْفَرَها الطَّيّارَ فِي الحُجُباتِ

و میشمارند در مقام فخر خود حمزه و عباس که صاحب عدل و تقوی است　　و جعفر آنها که پرواز کننده است در حجابهای آسمانها

نَبَذْتُ إلَيْهِمْ بِالمَوَدَّةِ صادِقاً　　وَسَلَّمْتُ نَفْسِي طائِعاً لِوُلاتِي

انداختم بسوی ایشان خود را در حالتیکه در دوستی خود درستگویم　　و واگذار کردم جان خود را در حالتیکه فرمانبرنده ام بطوع آقایانم را

الفصل الرابع في مناقب امام العصر عجل الله فرجه للشيخ البهائي في مدح منقبته

فصل چهارم در مناقب امام عصر است عجل الله فرجه از شیخ بهائی رحمه در مدح آنحضرت

خَلِيفَةُ رَبِّ العالَمِينَ وَظِلُّهُ　　عَلىٰ ساكِنِي الغَبْراءِ مِنْ كُلِّ دَيّارٍ

آنحضرت خلیفه پروردگار جهانیان است و سایه خداست　　بر ساکنین روی زمین از هر جماعتی

هُوَ العُرْوَةُ الوُثْقَى الَّذِي مَنْ بِذَيْلِهِ　　تَمَسَّكَ لا يَخْشىٰ عَظائِمَ أَوْزارٍ

اوست دستگیر محکم آنچنانی که هرکه بدامن او　　چنگ زند نمیترسد بزرگیهای گناهان را

إمام هدى لاذ الزمان بظله ... وألقى إليه الدهر مقود خوّار
پیشوای هدایت پناه برده است روزگار بسایهٔ او ... و انداخته است بسوی او روزگار مهار و لگام نرم را

علوم الورى في جنب أبحر علمه ... كغرفة كفّ أو كغمسة منقار
دانشها و علمهای همه مردم در جنب دریاهای علوم و دانش او ... مانند یک مشت آب است یا مثل فرو بردن منقار مرغ است در آب

فلو زار أفلاطون أعتاب قدسه ... ولم يغشه عنها سواطع أنوار
پس اگر زیارت کرده بود افلاطون آستانهای درگاه قدس آنحضرت را ... و نپوشانیده بود او را از آن عتبه نورهای بلند شدهٔ آن

رأى حكمة قدسية لا يشوبها ... شوائب أنظار وأدناس أفكار
میدید حکمت قدسیهٔ پاکی را که مخلوط نشده بود آن حکمت را ... مخلوط شوندهای نظرها و چرکهای فکرها و اندیشها

بإشراقها كل العوالم أشرقت ... كما لاح في الكونين من نورها الساري
بتابش نورهای عتبهٔ آنحضرت همه عوالم روشن گردیده است ... همچنانکه روشن و درخشان است در هر کون از نور فرو گیرندهٔ آن

به العالم السفلي يسمو ويعتلي ... على العالم العلوي من دون إنكار
بواسطهٔ آنحضرت عالم سفلی خاک با وجود پستی بلندی و برتری مینماید ... ر عالم علوی و آسمانها از غیر انکار او

ومنه عقول العشر تبغي كمالها ... وليس عليها في التعلم من عار
و از فیض وجود آنحضرت عقول عشره که مربی موجودات اند کمال خود را اکتساب مینمایند ... و نیست بر عقلهای مذکوره در تعلم فیض از آنحضرت هیچ ننگی و عاری او

أيا حجة الله الذي ليس جاريا ... بغير الذي يرضاه سابق أقدار
ای حجت خدا آنچنان حجتی که نیست جاری شود ... بغیر از آنچیزی که راضی شود آنحضرت پیشی گیرنده قدرها

ويا من مقاليد الزمان بكفه ... وناهيك من مجد به خصك الباري
و ای کسیکه کلیدهای روزگار بکف مبارک اوست ... و آن بس است ترا از بزرگواری بکرکه مخصوص گردانیده است ترا خدا

أغث حوزة الإيمان واعمر ربوعه ... فلم يبق منها غير دارس آثار
دریاب و فریادرس جمعیت اهل ایمان را و آباد کن منازل او را ... پس باقی نمانده است از آن منازل بجز از آثار کهنه شده

وخلص عباد الله من كل غاشم ... وطهر عباد الله من كل كفار
و خلاص فرما بندگان خدا را از ستم هر ستم کننده ... و پاک کن بندگان خدا را از کفر همه کافرها

وعجّل فداك العالمون بأسرهم ... وبادر على اسم الله من غير إنظار
و تعجیل فرما فدای تو باد همه عوالم بتمامی آن ... و مبادرت فرما بر اسم خداوند تعالی از دون انتظار دادن

تجد من جنود الله خير كتائب ... وأكرم أعوان وأشرف أنصار
می یابی از لشکرهای خدا بهترین لشکرها را ... و گرامی‌ترین یاری کنندگان را و شریف‌ترین نصرت دهندگان را

إمام الورى طود النهى منبع الهدى ... وصاحب سر الله في هذه الدار
پیشوا و امام خلایق است کوه رفیع عقل است منبع هدایت است ... مصاحب اسرار حضرت الله در این دار دنیا

لأبي البحر شرف الدين جعفر بن محمد بن الحسين العبدي الخطي يمدح الإمام المنتظر

سميُّ النبيِّ المصطفى وأمينُه — على الدينِ في إيرادِ حكمٍ وإصدارِ

آنحضرت هم نام پیغمبر برگزیده است و امین پیغمبر است — بر دین خدا در مداخله و صدور در حکم

ومضطلعٌ بالفضلِ زُرَّت قميصُه — على كنزِ آثارٍ وعيبةِ أسرارِ

و توانا است بحمل دانش و فضل و تکمه شده است جامهٔ آنحضرت — بر گنج آثار و بقچهٔ محفظهٔ اسرار خدا

به قامَ بعدَ الميلِ وانتصبت به — دعائمُ قد كانت على جُرُفٍ هارِ

بواسطهٔ آنحضرت ایستاد بعد از کجی و راست شد با و — ستونهائی که بتحقیق بودند بر کنارهٔ افتاده ریزنده

ومنتظرٌ ما أخّرَ اللهُ وقتَه — لشيءٍ سوى إبرازِ حقٍّ وإظهارِ

و آنحضرت منتظر است که تأخیر نکرده است خدا وقت او را — بچیزی بجز آشکار کردن حق و اظهار حقایق

له عزمةٌ تثني القضاءَ وهمّةٌ — تؤلِّفُ بين الشاةِ والأسدِ الضاري

از برای او عزمیست که برمیگرداند قضا را و همتی است — که الفت میدهد میان گوسفند و شیر درنده

أبا القاسمِ انهضْ واشفِ غيظَنا — قضى وطرًا من ظلمِها كلُّ كفّارِ

یا ابا القاسم بنشین بر سریر پادشاهی و شفا بده غیظ ما — کام برده است خواهش خود را از ستم نمودن با آنها همه کفار

إلى مَ وحتّى مَ المنى وانتظارُنا — سحائبَ قد أظللنَ دونَ أمطارِ

تا کی و تا چند آرزو و انتظار بریم ما — ابرهائی را که بتحقیق سایه انداخته اند بدون باریدن باران

أبِحْ حرمَ الجورِ المنيعَ جنابُه — بجرِّ خميسٍ يملأُ الأرضَ جرّارِ

دست یاب حرم جور را که بلند است درگاه او — بکشیدن لشکری که پر میکنند زمین را و سنگین سیر است از بسیاری

للفاضل النحرير الأديب الفقيه ميرزا محمد التبريزي في مدحه صلوات الله عليه

وليُّ الإلهِ صاحبُ الأمرِ في الورى — بسيفِه شملُ الحقِّ يُرجى انتظامُه

آنحضرت ولی خدا است صاحب امر خلافت است در خلایق — بشمشیر او جمعیت و انبوهی حق امید داشته انتظام او

إمامُ الهدى بحرُ الندى من به اقتدى — مسيحٌ فطوبى من به ائتمامُه

پیشوای هدایت است دریای جود است کسی است آنحضرت که باو اقتدا کرد — حضرت عیسی پس خوشا کسی که بآنحضرت است طلب پیشوا کردنش

هو الشمسُ في الإشراقِ لولا أفولُها — هو البدرُ في الأنوارِ لولا اغتمامُه

اوست آفتاب در تابش و نور اگر نبود آفتاب غروب کننده — اوست ماه شب چهارده در روشنائیها اگر نبود ماه را فرو گرفتن

هو العروة الوثقى ومنتجع التقى
اوست دستگیر محکم و پناه دهنده پرهیزکاران
لقد فاز حقاً من به اعتصامه
هر آینه رستگار شد براستی کسی که با آنحضرت اعتصام او

هو الآية الكبرى ومفتخر الورى
اوست آیت ونشانه بزرگ خدا ومحل افتخار همه خلایق
امام الانام في الثرى وهمامه
پیشوای خلقت در روی زمین و مهتر خلق است

هو الخلف المهدي من آل احمد
اوست جانشین و مهدی از اولاد احمد صلی الله علیه وآله
عنان الهدى في كفه وزمامه
که لگام هدایت در دست اوست و مهار او

هو المستجار للمنى وولاءه
اوست ملجأ وپناه از برای تمنی وآرزو ودوستی او
لذي الحجر ركن لازم التزامه
از برای صاحب حجر ورکن واجب است التزام آن دوستی

وكعبة آمال الورى وحريمه
واوست کعبه امانی وآمال وآرزوهای خلایق وحریم محترم او
حطيم لحطم الذنب يرجى استلامه
شکننده است امر درهم شکستن گناه را که امید داشته شده بوسیدن آن

وملتثم الاملاك موطئ نعله
ومحل بوسه گاه فرشتگان است قدمگاه کفش مبارک او
على كحل عين الحور يزهو رغامه
بر سرمه چشم حور العین میبالد خاک قدم او

سيملأ دهراً قسطه بعد ما ملا
زود باشد پر کند روزگار را عدل او بعد از آنکه پر شده باشد
بسيط البسيط ظلمه واهتضامه
روی زمین پهن شده را ستم روزگار وشکست روزگار

فلولاه ساخ الارض بالناس والتقى
پس اگر نبود وجود مبارک سر فرو میبرد زمین مردم را وخاک زمین
تزلزل طراً وهده واكامه
متزلزل میگردانید همه را همواران وبلندان آن

ولولاه لم يخضر روض ولم يفض
واگر نبود آنحضرت سبز نمیشد بستانی و پائین نمی آمد
من المزن قطر جوده ودهامه
از ابر بارنده باران بسیار او باران ضعیف او

ولولاه دين الحق ذل ومابدى
واگر نبود آنحضرت دین حق خوار میشد وظاهر نمیگردید
على كل دين عزه وتمامه
بر هر دینی عزة دین حق وتمامی او

فديتك قد طال المدى واعتدى العدى
فدای تو کردم بتحقیق دراز شد مدت غیبت واز حد درگذشتن دشمنان
وركن الهدى والعدل بان انثلامه
ودیوار هدایت وعدل وراستی آشکار گردید رخنه وسوراخ او

وقد غيروا دين النبي بجهلهم
وبتحقیق تغییر دادند دشمنان دین پیغمبر را بسبب جهل ونادانی خود
فحرم حل الشرع حل حرامه
پس حرام شد حلال شریعت پیغمبر وحلال شد حرام او

كرام الورى في الدهر صاروا اذلة
کریمان خلق در روزگار گردیدند ذلیلان
وساد على الاشراف فيها لئامه
وبزرگ شدند بر اشراف خلایق در روزگار بخیلان او

إلى م أقاسي لوعة الوجد في النوى
تا بکی رنج کشم سوزش حزن را در دوری حضرت

بقلبي جرح ليس يرجى التيامه
در دل من زخمی است که نیست امید داشته شده بهم آمدن و بهبود را

للشيخ حسن البرسي في مدحه صلوات الله عليه

فليس للدين من حام ومنتصر
پس نیست برای دین حمایت کننده و یاری کننده

الا الامام الفتى الكشاف للظلم
مگر پیشوا و جوانمردی که بر دارنده ستمها است

القائم الخلف المهدي سيدنا
قائم و خلیفهٔ حق مهدی است که آقای ما است

الطاهر العلم ابن الطاهر العلم
پاکیزهٔ با شرف ابن پاکیزهٔ با شرف

بدر الغياهب بل بحر المواهب من
ماه شب چهارده تاریکیها است بلکه دریای بخشش است

سور الكتائب حامي الحل والحرم
و یاری کرده شده است لشکرهای آنحضرت حامی حل و حرم است

يا ابن النبي ويا ابن الطهر حيدرة
ای پسر پیغمبر و ای پسر پاک حیدر

يا ابن البتول ويا ابن الحل والحرم
ای پسر زهرای بتول و ای پسر حل و حرم

أنت الفخار ومعناه وصورته
تویی اصل فخر و معنی مفخره و صورت فخر

ونقطة الحكم لا بل خطة الحكم
و تویی نقطه و اصل حکم نه بلکه تویی شاه راه حکمها

متى نريك فلا ظلم ولا ظلم
چه وقت به بینیم ترا پس نبوده باشد هیچ ستمی و نه تاریکیها

والدين في رغد والكفر في رغم
در حالتیکه دین در آسایش باشد و کفر در رشک

أقبل فسبل الهدى والدين قد طمست
رو فرما پس راه هدایت و دین بتحقیق کهنه و مندرس گشت

ومسها نصب والحق في عدم
و رسید او را رنج و تعب و دین حق در نیستی است

الفاضل الخان في مدائح الملوك للأديب مرتضى قلي خان ابن نظام الدولة

فضل نجم در مدایح پادشاهان است مراد دانشمند مرتضی قلی خان پسر نظام الدوله

ابن امين الدولة في مدح ملك ملوك العصر سلطان السلاطين ابو
پسر امین الدوله در مدح شاهنشاه دوران سلطان السلاطین ابو

النصر السلطان ناصر الدين شاه قاجار خلد الله ملكه
النصر السلطان ناصر الدین شاه قاجار خلد الله ملکه و دولته

هذا المليك ابن المليك ومن غدت
این پادشاه پسر پادشاه است و کسیست که گردیده

أياديه كالأطواق في الأجياد
نعمتهای او مانند قلادها در گردن ها

هذا الذي

هذا الذي ضربت له دون الورى ... قبب الجلال له فوق سبع شداد

این جهان پادشاهیست که زده شده است برای او جز همه مردم ... قبهای بزرگی و جلالت بالای هفت طبقهٔ آسمان

هذا الذي بحسامه وسهامه ... ملك الورى حضاره والبادي

این جهان پادشاهیست که بشمشیر خود و سهام خود ... مالک گشت همهٔ خلق را از شهرها و بادیه نشین ها

هو ناصر الدين الحنيف ومن له ... ألفت ملوك الأرض فضل قياد

اوست ناصر و یاری کننده دین اسلام و کسی است که برای او ... افکنده اند شاهان روی زمین زیادتی رسن گردن نهادن خود را

ذي عزمة تحكي القضاء مضاؤها ... في همة جلت عن الأنداد

با عزمیست که حکایت میکند قضا را گذشت آن عزم را ... در همتی که بزرگ گشت از اشباه و مانندها

ساس الأنام بعزمة ملكية ... تغني عن الأعوان والأجناد

فرمان رواگشت همهٔ خلق را بعزم شاهانه ... که بی نیاز میکند آن عزم از اعوان و لشکریان

كم فل جيشا سد عثيرها الفضا ... وانحط عنها شامخ الأطواد

چه بسیار رخنه کرده و گریزاند لشکر را که سد کرد گرد او فضای هوا را ... و فرو ترگشت از آن گرد کوهها بس بلند

بمهند عضب تخال خلاله ... برق تولد في سواد قتاد

بشمشیر هندی برنده که می پنداری در خلال او ... برقیست که زایش کرده است در تاریکی گرد

ومثقف لدن يظن لدى الوغا ... حنشا تركب في سما الأعواد

و به نیزهٔ راست کرده شده نرمی که گمان کرده میشود نزد جنگ ... مرگی را که ترکیب گشته است در بالای چوبهای نیزه

أمن اللهيف حمى الضعيف رجا ... المجير غنى الفقير شريعة الوراد

امان اندوهگین است حمایت کننده ناتوان است امید ... زینهار خواه است بی نیازی فقیر و شریعهٔ آب آیندگان است

غيث الندى حتف العدى ليث ... الشرى كهف الورى من رائح أو غادي

باران بخشش است مرگ دشمنان است شیر ... بیشه است پناه خلق است از شام کننده و صبح کننده

من معشر شم الأنوف سموا على ... هام السماك بسودد وسداد

از گروه و طایفه ایست بزرگان که بلندی یافته اند بر ... فرق ستارهٔ سماک ببزرگی و استحکام رای

ملكوا ملوك الأرض في سلطانهم ... وبذكرهم باهت ذرى الأعواد

مالک گشتند پادشاهان روی زمین در سلطنت ایشان ... و بذکر و یاد ایشان بالیده است بلندیهای منبرها

وله ايضا

و مر او راست نیز

مَلِكٌ يَقتَفِي المُلوكُ عُلاهُ — وَعَنِ الشَّمسِ يَكسِبُ النُّورَ بَدرُ

پادشاهی است که پیروی میکنند پادشاهان رفعت اورا — وازآفتاب کسب میکند ماه بدر نور وروشنائی را

ذاكَ كِسرى المُلوكِ خَيرُ مَليكٍ — مَلَكَ الدَّهرَ مِنهُ نَهيٌ وَأمرُ

این شاه شاهان است وبهترین پادشاهی است — که مالک گشته است دهر را وازاوست امر ونهی

ذاكَ ظِلُّ الإلهِ مَن عَزَّ فيهِ — الدِّينُ عَدلاً وَذَلَّ ظُلمٌ وَكُفرُ

این سایهٔ خداست وکسی است که عزیز گشته است دراو — دین از روی عدل وخوار گشته است ظلم وکفر

وَلَهُ أيضاً

ومراوراست نیز

ذاكَ كِسرى المُلوكِ ناصِرُ دِينِ — اللهِ بِالمَشرَفِيِّ فِي الآفاقِ

این شاه شاهان است ویاری کنندهٔ دین — خداست بشمشیر خویش در آفاق

ذاكَ ظِلُّ الإلهِ مَن رَفَعَ اللهُ — لَهُ فِي الفَخارِ أعلى رِواقِ

این سایهٔ خداست وکسی است که بلند کرده است خدا — برای او در فخر ونازش بلندتر رواقی را

مَلِكٌ عَلَّمَ المُلوكَ نَوالاً — جودُ كَفَّيهِ حالَةَ الإنفاقِ

پادشاهی است که یاد داده است بپادشاهان بخشش را — جود دو پنجهٔ او در حالت بذل وانفاق

لِلميرزا محمّد حسين الكرمرودي في مدحه حين ورود موكب الهمايون بدار السلطنة تبريز

مر میرزا محمد حسین کرمرودی راست در مدح ایشان هنگام ورود موکب همایون بدار السلطنه تبریز

جاءَ البَشيرُ بِأنباءٍ فَأحيانا — وَالنَّفسُ يُحيي مِنَ الأنباءِ أحيانا

آمد مژده دهنده بخبرها پس زنده کرد مارا — وجان زنده میشود از خبرها دادن پارهٔ اوقات

يا نَضرَةً وَسُروراً لِلبَشيرِ فَقَد — أهدى لأنفُسِنا رَوحاً وَرَيحانا

ای شکفتگی وشادمانی باد مر مژده دهنده را پس براستی — که تحفه آورد برای جانهای ما آسودگی وراحت را

عَنِ السَّعادَةِ وَالإقبالِ نَبّانا — وَبِالكَرامَةِ وَالإفضالِ حَيّانا

از نیکبختی وروآوردن طالع خبر داد مارا — وبکرامت وبخشش درود گفت مارا

فَكَالَّذي قَد تَرَجَّيناهُ بَشَّرَنا — وَمِثلَ ما قَد تَمَنَّيناهُ مَنّانا ١٦

پس مانند آنچه امید داشتیم مژده داد مارا — ومثل آنچه آرزو داشتیم اورا امیدوار کرد مارا

أتى فَأخبَرَنا عَن كُلِّ مُنيَتِهِ — بِها تَعَلَّلَنا الأيّامُ أزمانا

آمد پس خبر داد مارا از همه آرزوی — که بهانه میکرد مارا با روزگار در روزگاران

عن عدوکم

عن دولة أقبلت عن رحمة وسعت
از دولتی که رو آورد از رحمتی که فراخ و گشاده گشت

عن نعمة أسبلت عن مقصد حانا
از نعمتی که فرو گذاشته شد از مرادی که هنگام او رسید

عن طلعة البدر يا أجمل بها بلجا
از جلوه ماه ای چه نیکوست نور و روشنی او

عن ليلة القدر يا أعظم بها شانا
از شب قدر ای چه بزرگست قدر و مرتبه او

عن السماء عن الشمس المضيئة عن
از آسمان از آفتاب تابان از

ظل الإله فتم القول تبيانا
سایه خدا پس تمام شد سخن از بیان نمودن

عن ناصر الدين لا زالت عساكره
از ناصر الدین شاه که همیشه لشکرهای او

تعلو بشوكتها كسرى وخاقانا
بالا میروند از شوکت و جلال خود بر فرق کسری و خاقان چین

أكفى الملوك وأنداهم وأسمحهم
کافی تر از پادشاهان و بخشنده تر و سخی تر از آنها

يدا وأقدمهم عزا وسلطانا
از دست و دیرینه تر آنها از عزت و پادشاهی

أبهى السلاطين أسماهم وأرفعهم
نیکوروی تر از پادشاهان است بالاتر و برتر از آنهاست

شانا وأعظمهم برا وإحسانا
از قدر و مرتبه و بزرگتر از آنهاست از نیکی و احسان کردن

سلطان عز بدت للدهر شوكته
پادشاه با عزتیست که هویدا شد برای روزگار جلال و شکوه او

فجاءه الدهر مطواعا ومذعانا
پس آمد او را روزگار در حالتیکه فرمان بردار و رام بود

ملك عطوفته بالقرب تأمرنا
پادشاهیست که مهربانی او به نزدیکی او امر میکند ما را

لكن مهابته تبدو فتنهانا
ولیکن ترس او ظاهر میکرد پس ما را باز میدارد

حتى إذا قربت رجل تباعدت
تا چونکه نزدیک گشت پا بسوی او دور گشتی

الأخرى فيصد عنا فعل سكرانا
پای دیگر پس سر میزند از ما کردار مست مدهوش

من عزه ومزايا بره ملك
از عزت خود و افزونی نیکوئیش پادشاهیست

لكنه ملك خلقا وديدانا
لکن او فرشته ایست از خلق و خوی و سرشت

له مكارم لا تخفى لمذكر
مر او راست کرمهائی که پنهان نیست مر یاد کننده را

ومن مكارمه أن ليس ينسانا
و از جمله کرمهای او اینست که فراموش نمیکند ما را

يا رحمة الله قد شرفتنا كرما
ای رحمت خدا بدرستیکه شرافت دادی ما را از روی کرم

فلنفدينك أشياخا وشبانا
پس باید قربان کنیم ترا پیران و جوانان را

ولنبسطن على أرض تحل بها
و باید پهن کنیم بر زمین که منزل میگیری تو در آن

تخشعا لك آماقا وأجفانا
بجهة فروتنی برای تو گوشه های چشم و پلکهای چشم را

يا كعبةً أقبلتْ نحو الحجيجِ فقد … خصصتنا بهباتٍ فوق دعوانا

اى قبله كه رو آورده است بسوى حاجيها پس براستى … مخصوص ساختى ما را به بخششهاى بالاتر از درخواست ما

يا جنةً أزلفتْ للمتقين لقد … أيدتنا لكتابِ الله إذعانا

اى بهشتى كه نزديك شده است مر پرهيزكاران را هر آينه … توفيق دادى ما را براى كتاب خدا اعتقاد كردن را

نكبرُ اللهَ هل هذا سرادقُك … السامي يلوحُ على عينٍ بمرآنا

تكبير ميگوييم خدا را آيا اينست سراپردهاى بلند … تو است كه آشكار ميشود برابر چشمهاى منظرگاه ما

وذا جمالُك أصبحنا نشاهدُه … سبحانَ بارئنا سبحانَ سبحانا

واين جمال تو است كه بامداد كرديم و مى بينيم او را … منزه است آفريننده ما از هر نقصى منزه است و منزه است

في قبةٍ كالسمواتِ العلى لمعتْ … أوتادُها كالنجومِ فوق مثوانا

درميان خرگاهى مانند آسمانهاى بلند كه درخشنده است … ميخهاى او مانند ستارگان بالاى منزلگاه ما

وأنتَ في جوِّها كالمزنِ إذ سكبتْ … وغيثُ جودِك منصبٌّ لسقيانا

وتو در هواى او مانند ابر باران هنگاميكه بريزد آب او … وباران بخشش تو ريخته شده است براى آب ميدادن ما

وحولك اصطفتْ جندٌ لا عديدَ لهم … ملءُ البسيطةِ أنجادًا ووهدانا

ودر دور تو صف زده است لشكرى كه نيست شماره مر ايشان را … در پرى زمين از فراز و نشيب

قومٌ ألبّاءُ أشرافٌ ذوو حسبٍ … معنونَ عن عجزِهم وسعًا وإمكانا

گروه خردمندانى بزرگوارانى نيكو نژادانى … كه بى نياز شدگان از عجز خويشند از جهت توانائى

مرّوا على ضعفاءِ الخلقِ مذ ركبوا … فما ارتضوا لهمُ خسرًا ونقصانا

كه نشستند بر مردمان ناتوان وقتيكه سوار شدند … پس نپسنديدند براى ايشان زيان و نقصى را

فالحمدُ للهِ لا حطمٌ لنملتِنا … وإن أتتنا جنودٌ من سليمانا

پس سپاس خداوندرا نيست پايمالى براى مورچه ما … وهرچند آمد ما را لشكرهائى از سليمان

يا آيةَ المجدِ يا ظلَّ الإلهِ لقد … أتاكَ ربُّك ما آتاه لقمانا

اى آيت بزرگوارى اى سايه خداوند هر آينه كه … داد ترا پروردگارت آنچه كه داد بحضرت لقمان

تنهى وتأمرُ والأحكامُ صادرةٌ … عن بيّناتِ الهدى حزمًا وإتقانا

باز ميدارى و امر ميكنى درحاليكه فرمانها صادر ميباشد … از گواهان راستى و هدايت از استوارى و درستى

فباركَ اللهُ في عزمٍ تضمّنَ من … مصالحِ الملكِ ما استخفى وما بانا

پس ميمون كناد خدا در عزمى كه دربردارد از … مصلحتهاى پادشاهى آنچه را كه پنهان و آشكار است

أيتها

أتيت نشرا للآيات العلى بيد
آمدی تو در حالتیکه پراگنده کننده بودی آیات برتر را بدست نورانی

بيضاء تجلى بها موسى بن عمرانا
در روشنی که حکایت میکردی با آن دست موسی پسر عمران را

لها عصا شرف إن تلقها لقفت
مر آن دست راست عصای شرفی که اگر بیندازی آن عصا را بشکنند

منها فراعنة الأيام ثعبانا
از او فرعون های روزگار اژدها را

وقد حففت بجند كلما عزموا
و بدرستیکه فرو گرفته شدی بلشکری که هر وقت عزم کنند

دكوا بلا نصب رضوى وثهلانا
بکوبند بی زحمت و رنج کوه رضوی و ثهلان را

من معشر تركوا أهواء أنفسهم
از گروهی اند که واگذاردند خواهشهای نفسهای خود را

وذللوا لك أرواحا وأبدانا
و ذلیل و رام نمودند برای تو جانها و بدنها را

فلو أمرتهم بالنار لاستبقوا
پس اگر امر فرمائی که آنها با آتش در آیند هر آینه پیشی گیرند

ليدخل البعض قبل البعض نيرانا
تا که در آیند بعضی پیش از بعضی در آتش

لهم قلوب على ظن العدى قطع
مر ایشان راست دلهائی که بر گمان دشمنان پاره است

من الحجارة لا يرحمن إنسانا
از سنگ که رحم نمیکنند آدمیزادی را

لكن لدى من تولاهم فقد حسبوا
ولیکن نزد کسیکه دوست دارند ایشان را پس بر آستی که پنداشته شده اند

فرط العطوفة آباء وإخوانا
از زیادتی مهربانی پدران و برادران

أما الولي فصدقنا مقالته
اما دوست را پس راست دانستیم گفتار او را

أما العدو فسله ثوب برهانا
و اما دشمن را پس بپرس از او تا که بیاورد دلیل او را

كم جربتهم أعاديهم وشدتهم
چه قدر تجربه کردند شدت ایشان را دشمنان ایشان

وكم لقوا منهم شرا وخسرانا
و چه قدر دیدند از ایشان بدی و زیان کاری را

وكم رأوا حين ما ولوا على فزع
و چه قدر دیدند وقتیکه پشت کردند از ترس

فؤاد أشجعهم بالخوف ملآنا
دل دلاور آنها پر از ترس بود

والدرع ناءت بهم والسيف أعجزهم
پس زره دور شد از ایشان و شمشیر ناتوان کرد ایشان را

واستثقلوا أسمهريات وصعدانا
و سنگین شمردند نیزه های سخت بلند را

٣

خانتهم من سلاح الحرب طائفة
نا راستی نمود ایشان را از اسلحهٔ کارزار گروهی

فملكوا الأرض منها كل ما خانا
پس مالک شدند زمین او را هر وقت که نا راستی نمودند

قد أدركوا حيثما ولوا بلا مهل
بر آستی که دریافتند هر جا که پشت نمودند بدون مهلتی

وجرد السيف حتى كان ما كانا
و کشیده شد شمشیر تا که بود آنچه بود

هذا جزاء الذي في قلبه مرض   يمسي ويصبح كفاراً وخوانا

اینست پاداش کسیکه در دل او مرض است   که شام میکند و بامداد میکند ناسپاسی کننده و نارستی نماینده

يا نعمة الله إن الله فضلنا   على العباد بما أتاك إتيانا

ای نعمة خداوند بدرستیکه خدا افزونی داد ما را   بر بندگان بانچه آورد ترا برامی

هو لأبي فراس الحارث بن سعيد بن حمدان في مدح سيف الدولة

مر ابی فراس حارث پسر سعید پسر حمدان راست در مدح سیف الدوله

أشدة ما أراه منك أم كرم   تجود بالنفس والأرواح تصطلم

آیا شجاعت است آنچه برا درمی بینم یا سخاوت   می بخشی نفس خودرا و حال آنکه ارواح مستاصل اند

يا باذل النفس والأموال مبتسما   أما يهولك لا موت ولا عدم

ای کسیکه بخشنده نفس و مال هستی درحالیکه خندانی   آیا نمی ترساند ترا مرگ و پریشانی و نیستی مال

لقد ظننتك بين الجحفلين ترى   أن السلامة من وقع القنا تصم

تحقیق که گمان کردم ترا میانهٔ دو لشکر عظیم که می بینی تو   اینکه سلامة از بلندی و صورت نیزها ننگ و زشته میشود

نشدتك الله لا تسمح بنفس علا   حياة صاحبها تحيي بها أمم

قسم میدهم ترا بخدا جود مکن بنفس بلند بکه   زندگی صاحب آن نفس احیا میشود بآن نفس گروهی

هي الشجاعة إلا أنها سرف   وكل فضلك لا قصد ولا أمم

این جو بنفس شجاعت است مگر آنکه او اسراف است   و هر فضلیکه تراست بخششیست که نه اندازه دارد و نه قصد

إذا لقيت رقاق البيض منفردا   تحت العجاج فلم تستكثر الخدم

در وقتیکه ملاقات کنی شمشیرها را درحالتیکه فرد هستی   در زیر غبار پس زیاد نمی شمری خدم را

تفدي بنفسك أقواما صنعتهم   وكان حقهم أن يفتدوك هم

فدا میدهی بنفس خود اقوامی را که تربیت کرده ایشان را   و از حق ایشان اینست که فدا بشوند ایشان ترا

من ذا يقاتل من تلقى القتال به   وليس يفضل عنه الخيل والبهم

کیست آن کسیکه قتال کند با کسیکه روی می آورد حرب با او   و نیست که جدا شود در گرد اسبان و چارپایان

تضن بالطبع عنا ضن ذي بخل   ومنك في كل حال يعرف الكرم

بخل میکنی تو بالذات و بالطبع از ما بخل کردن صاحب بخل   و حال آنکه از تو در هر حالتیکه شناخته میشود بخشش و کرم

لا تبخلن على قوم إذا قتلوا   أثنى عليك بنو الهيجاء دونهم

بخل مکن البته بر قومی که هرگاه کشته شوند   ثنا خواهند خواند بر تو پسران جنگ و جنگ آوران بعد از ایشان

اَلْبَسْتَ مَا لَبِسُوا اَرْكَبْتَ مَا رَكِبُوا ــــ عَرَّفْتَ مَا عَرَفُوا اَعْلَمْتَ مَا عَلِمُوا

وشانیده تو آنچه ایشان پوشیده اند و بسوار کردی آنچه ایشان سوار شدند ــــ شناسانیدی آنچه را ایشان شناخته اند تعلیم داده آنچه را دانسته اند

هُمُ الْفَوَارِسُ فِي اَيْدِيهِمِ اَسَلٌ ــــ فَاِنْ رَاَوْكَ فَاُسْدٌ وَالْقَنَا اَجَمُ

ایشان سواران هستند که در دست ایشان است نیزها ــــ پس اگر ببینند ترا شیرانی هستند و نیزها نیزار ایشان است

لِاَبِي الْعَبَّاسِ اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ النَّامِي فِي مَدْحِ سَيْفِ الدَّوْلَةِ الْعَلِيَّةِ

مر ابی عباس احمد پسر محمد نامی راست در مدح سیف الدوله علیه عالیه

خُلِقْتَ كَمَا اَرَادَتْكَ الْمَعَالِي ــــ فَاَنْتَ لِمَنْ رَجَاكَ كَمَا يُرِيدُ

مخلوق شده تو چنانکه اراده کرده است ترا بزرگیها ــــ پس تو از برای کسیکه آرزو کند ترا همچنانکه اراده میکند

عَجِيبٌ اَنَّ سَيْفَكَ لَيْسَ يَرْوَى ــــ وَسَيْفُكَ فِي الْوَرِيدِ لَهُ وُرُودُ

بسیار عجب است که شمشیر تو سیراب نمیشود هرگز ــــ وحال آنکه درود و آبگاه او در رگ گردن است

وَاَعْجَبُ مِنْهُ رُمْحُكَ حِينَ يُسْقَى ــــ فَيَصْحُو وَهُوَ نَشْوَانٌ يَمِيدُ

وعجب تر از آن اینکه نیزه تو هنگامیکه سیراب کرده شود ــــ هوشیار میشود وحال آنکه در مستی متحرک است

اَيْضًا لِلنَّامِي فِي مَدْحِ سَيْفِ الدَّوْلَةِ

نیز مر نامی راست در مدح سیف الدوله

كَاَنَّ قَلْبِي مُعَارٌ لِلنَّوَى جَزَعًا ــــ مِنْ قَلْبِ قِرْنِ عَلِيٍّ وَهُوَ مُنْهَزِمُ

گویا که دل من عاریه داده شده است هر فراق را از جهة خوف ــــ از قلب همتا و قرین علی وحال آنکه آن قرین شکست خورده است

نَاطَ الْحَمَائِلَ فِي لَيْثٍ وَفِي قَمَرٍ ــــ وَفِي الْحَمَائِلِ قَدْ نِيطَتْ بِهِ الْهِمَمُ

بسته است حمایل را در شیر و در ماه ــــ و در حمایل تحقیق که بسته شده است بآن همتها

يَا مُظْمِئَ الْخَيْلِ اِذْ تُرْوَى ذَوَابِلُهُ ــــ وَالْخَيْلُ تَشْرَبُ فِي اَشْدَاقِهَا اللُّجُمُ

ای تشنگی دهنده اسپان در وقتیکه سیراب شود نیزهای لاغر او ــــ وحال آنکه اسپان می آشامند و در چاکهای ایشان لجامها

اِذَا مَلَائِكَةُ النَّصْرِ بِهَا اخْتَلَطَتْ ــــ تَشَابَهَ الْعَالَمُ الْعُلْوِيُّ وَالنَّسَمُ

در وقتیکه ملائکه نصر با آن خیل مخلوط شده اند ــــ متشابه میشوند ملائکه نصر عالم علوی و مردمان

لَمْ تُدْعَ يَا عَالِمَ الْمَجْدِ الْقَنَا لِلِقَا ــــ اِلَّا وَسَبَّحَ اِجْلَالًا لَكَ الْعَلَمُ

نخوانده تو ای عالم بزرگی نیزها را بجهة ملاقات دشمنان ــــ مگر آنکه تسبیح کرده است بجهة اجلال از برای تو علم جنگ

لَا يَكْتُمُ النَّصْرُ يَوْمًا اَنْتَ شَاهِدُهُ ــــ وَالْيَوْمُ مِنْ نَقْعِهِ قَدْ كَادَ يَنْكَتِمُ

پنهان نمیشود نصرت در روزی که تو حاضر آنروزی ــــ وحال آنکه آنروز از غبارش تحقیق نزدیک است که پنهان شود

النَّصْرُ أَسْرَجَهَا وَالْعَزْمُ أَلْجَمَهَا — وَالْحَزْمُ أَمْسَكَ بِالْأَسْرَاجِ لَا الْحُزُمِ

نصر و فتح زین کرده است این اسبها را و عزمت لجام کرده است — و در دست عزم نگاه داشته است زینها را نه تنگها را

فَالْآنَ لَنَهَارُ لَهَا وَالشَّمْسُ مُغْمَدَةٌ — وَلِلْمَنَايَا شُمُوسٌ غِمْدُهَا الْقِمَمُ

کشته و زمرها که نصر را و حال آنکه آفتاب پوشیده بود — و از برای مرگها آفتابهاست که غلاف آنها سرهاست

هٰذَا عَجَاجٌ فَأَيْنَ الْأُفْقُ وَهُوَ قَنًا — وَتِلْكَ خَيْلٌ وَأَيْنَ الْأَرْضُ وَهِيَ دَمُ

اینکه دیده میشود گرد است پس افق کجاست این نیزه است — و این اسبان است و کجاست زمین و این خون است

بِحَدِّ سَيْفِكَ سَيْفَ الدَّوْلَةِ انْحَطَمَتْ — قَوَاعِدُ الشِّرْكِ وَالْأَرْوَاحُ تَنْحَطِمُ

بتیزی شمشیر تو ای سیف الدوله شکسته شده است — قاعدهای شرک و جانها شکسته شده است

يُحَدِّثُ الذِّئْبُ ذِئْبًا وَهُوَ مُبْتَهِجٌ — وَيُخْبِرُ النَّسْرُ نَسْرًا وَهُوَ مُبْتَسِمُ

خبر میدهد گرگ گرگ دیگر را و حال آنکه خرسند است — و اخبار میکند مرغ نسر نسر را و حال آنکه خندان است

قَدْ أَرْضَعَتْكَ ثُدِيُّ الْحَرْبِ نَيِّئَهَا — وَرُمْحُكَ ابْنُ رِضَاعٍ لَيْسَ يَنْفَطِمُ

همچنین که تو شاینده است ترا پستان جنگ شیر خوزاد — و حال آنکه نیزه تو طفل رضیع است که باز داشته از شیر نمیشود

أَلَسْتَ مِنْ مَعْشَرٍ قَامَتْ مَدَائِحُهُمْ — عَلَى الْقَنَا وَهِيَ بِالْأَرْوَاحِ تَنْتَظِمُ

آیا نیستی تو از گروهی که ایستاده است مدحهای ایشان — بر نیزهها و آن نیزهها بجانها نظام دهنده است

مِنْ آلِ حَمْدَانَ حَيْثُ الْمُلْكُ مُقْتَبَلٌ — وَالْمَالُ مُقْتَسَمٌ وَالْحَمْدُ مُغْتَنَمُ

از آل حمدان و جائیکه مملکت رو آورنده بود — و مال قسمت کرده شده و حمد غنیمت بود

قَوْمٌ إِذَا حَكَمُوا يَوْمًا لِأَنْفُسِهِمْ — جَارَ السَّمَاحُ عَلَيْهِمْ فِي الَّذِي حَكَمُوا

آن قوم هرگاه حکم میکردند روزی از برای خویشان — جور میکرد جود بر ایشان در آنچه حکم کرده بود

أَمِنْ عُلًا أَمْ نَدًى أَدْعُوكَ أَمْ بِهِمَا — فَأَنْتَ ذَا وَالنَّدَى وَالصَّارِمُ الْخَذِمُ

آیا به بلندی یا جود بخوانم ترا یا بهر دو — پس تو آنی که صاحب هستی جود و شمشیر برنده

أَنْ يَعْجَلِ الرَّأْيُ تَلْحَقْهُ بِغَايَتِهِ — كَذَا الْجَوَادُ مِنَ الْإِعْجَالِ يَجْتَذِمُ

اگر رای تعجیل کند ملحق میکنی اورا بغایت خو — همچنین است مرد با بخشش از تعجیل محترز است

وَإِنْ تَأَنَّيْتَ عَزْمًا لَمْ يَفُتْكَ غَدٌ — إِنَّ الْأُسُودَ تَمَطَّى ثُمَّ تَعْتَزِمُ

و اگر درنگ کردی تو از جهة عزم فوت نمیشود ترا دشمن — بتحقیق که شیرها بعد از دراز شدن و کشش عزم میکنند

لِأَبِي الطَّيِّبِ الْمُتَنَبِّي فِي مَدْحِ سَيْفِ الدَّوْلَةِ

مر ابی طیب متنبی راست در مدح سیف الدوله

غابَ الأميرُ فغابَ الخيرُ عن بلدٍ ... كادَتْ لفقدِ اسمهِ تبكي منابرُهُ

پنهان شد امیر پس پنهان شد نیکی از شهری که ... نزدیک بود برای یافتن نام او بگریند منبرهای او

حتّى إذا عُقِدَتْ فيهِ القِبابُ لهُ ... أهَلَّ لله باديهِ وحاضِرُهُ

تا آنکه برگشت و بسته شد در آن شهر قبّها برای او ... اهلا و مرحبا گفتند او را برای خدا صحرانشین و شهری او

دخلتَها وشعاعُ الشمسِ متّقدٌ ... ونورُ وجهِكَ بينَ الخلقِ باهِرُهُ

داخل شدی شهر حمص را در حالتیکه روشنی آفتاب تابان بود ... و روشنی روی تو میان مردم فزونی داشت آفتاب را

في فيلقٍ من حديدٍ لو قذفتَ بهِ ... صرفَ الزمانِ لما دارتْ دوائرُهُ

در لشکری از آهن که اگر بیفکنی او را ... در گردش روزگار هر آینه دور نزند دور زننده‌های روزگار

تمضي المواكبُ والأبصارُ شاخصةٌ ... منها إلى الملكِ الميمونِ طائرُهُ

میگذرند سواران در حالتیکه دیده‌ها نگران بود ... از آنها بسوی پادشاهی که مبارک بود بخت او

قد حِرْنَ في بشرٍ في تاجهِ قمرٌ ... في درعهِ أسدٌ تدمى أظافرُهُ

بتحقیق حیران شدند در انسانی که در تاج او ماهی است ... و در زره او شیری است که خونین است چنگالهای او

حلوٌ خلائقُهُ شوسٌ حقائقُهُ ... تُحصى الحصى قبلَ أن تُحصى مآثرُهُ

شیرین است خصلتهای او بزرگ است در سینه‌های او ... شماره میشود سنگریزه پیش از آنکه شماره شود هنرهای او

تضيقُ عن جيشهِ الدنيا ولو رحبتْ ... كصدرهِ لم تبنْ فيها عساكرُهُ

تنگ است لشکر او را دنیا و اگر وسیع باشد ... مانند سینه او که آشکار نمیشود در او لشکرهای او

إذا تغلغلَ فكرُ المرءِ في طرفٍ ... من مجدهِ غرقتْ فيهِ خواطرُهُ

هرگاه فرو رود خیال مرد در یک سمتی ... از بزرگواری او فرو رود در او خیالهای او

تحمى السيوفُ على أعدائهِ معهُ ... كأنهنَّ بنوهُ أو عشائرُهُ

نگهداری میکند شمشیرها بر دشمنانش با او ... گویا آنها پسران اویند یا قبیله‌های او

كم من دمٍ رويتْ منهُ أسنّتُهُ ... ومهجةٍ ولغتْ فيها بواترُهُ

چه بسیار خونی که سیراب گشت از او نیزه‌های او ... و جانی که فرو رفت در او شمشیرهای او

وحائنٍ لعبتْ سمرُ الرماحِ بهِ ... فالعيشُ هاجرُهُ والنسرُ زائرُهُ

و با خیانت کاری که فرو رفت نیزه‌های گندم گون در او ... پس برزند که دور گشته است از او و کرکسها زیارت کننده او

لا يجبرُ الناسُ عظماً أنتَ كاسرُهُ ... ولا يهيضونَ عظماً أنتَ جابرُهُ

باز نمی‌بندند مردم استخوان شکسته را که تو شکننده اوئی ... و نمی‌شکنند استخوانی را که تو شکسته بند اوئی

للمتنبي في مدح سيف الدولة

و متنبی راست در مدح سیف الدوله که

تقبّل أفواه الملوك بساطه ... ويكبر عنها كمّه وبراجمه

می‌بوسند دهنهای پادشاهان فرشش را ... و بزرگ است از بوسیدن آستین و سر انگشتان او

قياماً لمن يشفي من الداء كيّه ... ومن بين أذني كل قرم مواسمه

برپا ایستند هر کسی را که شفا جوید داغ او درد را ... و از میان دو گوش هر سالاری داغگاه اوست

قبائعها تحت المرافق هيبة ... وأنفذ مما في الجفون عزائمه

پنهان شود آنچه در زیر بازوها است از هیبت ... و گذرنده‌تر است از آنچه در نرگسها است عزمهای او

له عسكرا خيل وطير إذا رمى ... بها عسكراً لم تبق إلا جماجمه

مر او راست دو لشکر اسبان و مرغان چون بیفکند آنها را ... به لشکری باقی نماند مگر کاسه‌های سر آنها

أجلّتها من كل طاغ ثيابه ... وموطئها من كل باغ ملاغمه

جلهای آنها از هر سرکشی رختهای اوست ... و قدمگاه آنها از هر ستمی پیرامون دهان اوست

فقد ملّ ضوء الصبح مما تغيره ... وملّ سواد الليل مما تزاحمه

پس به ستوه آمد روشنی بامداد از آنچه تغییرش می‌دهد ... و ملول شد سیاهی شب از بس مزاحم شد او را

وملّ القنا مما تدقّ صدوره ... وملّ حديد الهند مما تلاطمه

و ملول شد نیزه از بس کوبیده شد سینه‌های او ... و ملول شد آهن هندی از بس که بجنبش آورد او را

سحاب من العقبان ترحف تحتها ... سحاب إذا استسقت سقتها صوارمه

ابری است که از کرکسها که می‌لرزد زمین زیر آنها ... و ابر لشکری که طلب آب کند سیراب کند آنها را شمشیرهای او

فأبصرت بدراً لا يرى البدر مثله ... وخاطبت بحراً لا يرى العبر عائمه

پس دیدم ماه تمامی را که دیده نمی‌شد ماه مانند او ... و گفتگو کردم با دریائی را که نبیند سیر کننده او کنارا را

غضبت له لما رأيت صفاته ... بلا واصف والشعر تهذي طماطمه

خشم گرفتم برای او چون دیدم صفتهای او را ... بی وصف کننده و در حالیکه فرستاده بیهوده گوئی و در بافتن شعر

وكنت إذا يممت أرضاً بعيدة ... سريت فكنت السر والليل كاتمه

و بودم که اگر آهنگ کردمی زمین دوردستی را ... شب راه رفتمی پس بودم رازی که شب پوشاننده اوست

لقد سلّ سيف الدولة المجد معلماً ... فلا المجد مخفيه ولا الضرب ثالمه

بجنبش که از غلاف برآورد شمشیر دولت بزرگوار را آشکارا ... پس نه بزرگواری پنهان کننده اوست و نه زدن رخنه کننده او

عَلَى عَاتِقِ المَلِكِ الأَغَرِّ نِجَادُهُ ۝ وَفِي يَدِ جَبَّارِ السَّمٰوَاتِ قَائِمُهُ
بر دوش پادشاه بزرگ است بند آن شمشیر ۝ و در دست پروردگار آسمانهاست قبضهٔ آن

تُحَارِبُهُ الأَعْدَاءُ وَهِيَ عَبِيدُهُ ۝ وَتَدَّخِرُ الأَمْوَالَ وَهِيَ غَنَائِمُهُ
کارزار میکنند با او دشمنان در حالیکه آنها بندگان او هستند ۝ و ذخیره میکنند مالها را در حالیکه آنها غنیمتهای او هست

وَيَسْتَكْبِرُونَ الدَّهْرَ وَالدَّهْرُ دُونَهُ ۝ وَيَسْتَعْظِمُونَ المَوْتَ وَالمَوْتُ خَادِمُهُ
و بزرگ میشمرند روزگار را در حالیکه روزگار پست تر از او ۝ و عظیم میشمرند مرگ را در حالیکه مرگ خدمتگزار اوست

وَإِنَّ الَّذِي سَمَّى عَلِيًّا لَمُنْصِفٌ ۝ وَإِنَّ الَّذِي سَمَّاهُ سَيْفًا لَظَالِمُهُ
و بدرستیکه آن کسیکه نام گذاشت او را علی هرآینه عدل کننده است ۝ و آن کسیکه نام نهاد او را شمشیر هرآینه ستم کننده است او

فَمَا كُلُّ سَيْفٍ يَقْطَعُ الهَامَ حَدُّهُ ۝ وَتَقْطَعُ لَزْبَاتِ الزَّمَانِ مَكَارِمُهُ
پس نیست هر شمشیری که ببرد سرها را تیزی او ۝ و میبرد سختیهای روزگار را بزرگواریهای او

لِأَبِي الطَّيِّبِ المُتَنَبِّي فِي مَدْحِ سَيْفِ الدَّوْلَةِ وَفَتْحِ بَعْضِ بِلَادِ الرُّومِ

مر ابو طیب متنبی راست در مدح سیف الدوله و گشودن بعضی شهرهای ولایت روم را

فَلَا تَعْجَبَا إِنَّ السُّيُوفَ كَثِيرَةٌ ۝ وَلٰكِنَّ سَيْفَ الدَّوْلَةِ اليَوْمَ وَاحِدُ
پس تعجب مکنید اینکه شمشیرها بسیارند ۝ و لیکن سیف الدوله امروز یکی است

لَهُ مِنْ كَرِيمِ الطَّبْعِ فِي الحَرْبِ مُنْتَضٍ ۝ وَمِنْ عَادَةِ الإِحْسَانِ وَالصَّفْحِ غَامِدُ
مر او راست از طبع بزرگوار در جنگ شمشیر کشیده ۝ و از عادة نیکی کردن و درگذشتن از گناه شمشیر در غلاف

وَلَمَّا رَأَيْتُ النَّاسَ دُونَ مَحَلِّهِ ۝ تَيَقَّنْتُ أَنَّ الدَّهْرَ لِلنَّاسِ نَاقِدُ
و چونکه دیدم مردم را پست تر از مرتبهٔ او ۝ یقین کردم اینکه روزگار مردم را برگزیننده و صراف است

أَحَقُّهُمُ بِالسَّيْفِ مَنْ ضَرَبَ الطُّلَى ۝ وَبِالأَمْرِ مَنْ هَانَتْ عَلَيْهِ الشَّدَائِدُ
سزاوارترین مردم بشمشیر کسیست که ببرند گردنها را ۝ و بامر پادشاهی کسی است که آسان شود بر او دشوارها

وَأَشْقَى بِلَادِ اللهِ مَا الرُّومُ أَهْلُهَا ۝ بِهٰذَا وَمَا فِيهَا لِمَجْدِكَ جَاحِدُ
و بدترین شهرهای خدا آنست که روم اهل آنجاست ۝ باین و نیست در آنجا بزرگواری ترا انکار کننده

شَنَنْتَ بِهَا الغَارَاتِ حَتَّى تَرَكْتَهَا ۝ وَجَفْنُ الَّذِي خَلْفَ الفِرَنْجَةِ سَاهِدُ
پراکنده ساختی بآن غارت کردنها را تا که واگذاردی او را ۝ و حالیکه چشم کسی که پشت فرنگ بود بیدار بود از ترس

تُنَكِّسُهُمْ وَالسَّابِقَاتُ جِبَالُهُمْ ۝ وَتَطْعَنُ فِيهِمْ وَالرِّمَاحُ المَكَايِدُ
سرنگون گردانی آنها را و اسبان پیشی گیرنده جبال ایشان بود ۝ و نیزه زدی در ایشان در حالیکه نیزه ها مکر کننده بود

مُخَضَّبَةٌ وَالْقَوْمُ صَرْعَى كَأَنَّهَا ... وَإِنْ لَمْ يَكُونُوا سَاجِدِينَ مَسَاجِدُ

رنگين بود و آن گروه بخاک افتاده بودند گويا آنها ... وهرچند نبودند سجده کننده سجده کنندگانند

وَتَضْرِبُهُمْ هَبْرًا وَقَدْ سَكَنُوا الْكُدَى ... كَمَا سَكَنَتْ بَطْنَ التُّرَابِ الْأَسَاوِدُ

وزدى آنها را که پاره پاره شدند وبرسنگى که آرميده بودند در کوه ... چنانکه آرميد در شکم خاک مارها وافعيهاى سياه

وَتُضْحِي الْحُصُونُ الْمُشْمَخِرَّاتُ فِي الذُّرَى ... وَخَيْلُكَ فِي أَعْنَاقِهِنَّ قَلَائِدُ

وچاشت کردند قلعه‌هاى بلند در قله‌هاى کوه ... درحالتيکه لشکر تو در گردنهاى آنها چون گردن بند بودند

عَصَفْنَ بِهِمْ يَوْمَ اللُّقَانِ وَسُقْنَهُمْ ... بِهِنْزِيطَ حَتَّى ابْيَضَّ بِالسَّبْيِ آمِدُ

هلاک کردند آنها را در جنگ لقان وراندى آنها را ... تا هنزيط تا که آباد کرد بگرفتن زنى شهر آمد

وَأَلْحَقْنَ بِالصَّفْصَافِ سَابُورَ فَانْهَوَى ... وَذَاقَ الرَّدَى أَهْلَاهُمَا وَالْجَلَامِدُ

وملحق ساختند بصفصاف شاپور را پس سرنگون شد ... وچشيدند مرگ را باوران آنها با سنگهاى آنجا

أَخُو غَزَوَاتٍ مَا تُغِبُّ سُيُوفُهُ ... رِقَابَهُمُ إِلَّا وَسَيْحَانُ جَامِدُ

صاحب جنگهاست که پنهان ميکرد شمشيرهاى او ... گردنهاى دشمنان را مگر آنکه رود سيحان خشک است از بيم او

فَلَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ حَمَاهَا مِنَ الظُّبَى ... لَمَى شَفَتَيْهَا وَالثُّدِيُّ النَّوَاهِدُ

پس باقى نماند از آنها مگر کسيکه حمايت کرد آنها را از دمهاى شمشير ... جز که لبهاى آن زنان وپستانهاى برآمده آنها

تُبَكِّي عَلَيْهِنَّ الْبَطَارِيقُ فِي الدُّجَى ... وَهُنَّ لَدَيْنَا مُلْقَيَاتٌ كَوَاسِدُ

ميگريند برآنها سرهنگان روم در شب تاريک ... درحالتيکه آنها نزد ما افکنده‌شدگان وبيمقدارانند

بِذَا قَضَتِ الْأَيَّامُ مَا بَيْنَ أَهْلِهَا ... مَصَائِبُ قَوْمٍ عِنْدَ قَوْمٍ فَوَائِدُ

همچنين حکم کرد روزگار مابين اهل آنها ... که مصيبتهاى گروهى نزد گروهى منفعتهاست

وَإِنَّ دَمًا أَجْرَيْتَهُ بِكَ فَاخِرٌ ... وَإِنَّ فُؤَادًا رُعْتَهُ لَكَ حَامِدُ

وبدرستيکه خونيکه روان ساختى بتو فخرکننده است ... وبدرستيکه دلى که ترسانيدى ورا مرترا ثناگوست

هَبَتَ مِنَ الْأَعْمَارِ مَا لَوْ حَوَيْتَهُ ... لَهُنِّئَتِ الدُّنْيَا بِأَنَّكَ خَالِدُ

غارت کردى از عمرها آنچه را که اگر جمع کنى اورا ... هرآينه تهنيت گويد دنيا بآنکه تو جاويدى در او

وَأَنْتَ حُسَامُ الْمُلْكِ وَاللّٰهُ ضَارِبٌ ... وَأَنْتَ لِوَاءُ الدِّينِ وَاللّٰهُ عَاقِدُ

پس تو شمشير ملکى وخدا زننده اوست ... وتو علم دينى وخدا گره زننده اوست

وَلَهُ أَيْضًا فِي مَدْحِهِ وَفِي تَهْنِئَتِهِ لِلْعِيدِ

ومراورست نيز در مدح او ومبارکباد ميگويد اورا بعيد

لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْ دَهْرِهِ مَا تَعَوَّدَا ... وَعَادَاتُ سَيْفِ الدَّوْلَةِ الطَّعْنُ فِي الْعِدَى

مر هر مردی راست از روزگارش آنچه عادت کرده است ... و عادتهای سیف الدوله نیزه زدن در دشمنان است

وَمُسْتَكْبِرٍ لَمْ يَعْرِفِ اللهَ سَاعَةً ... رَأَى سَيْفَهُ فِي كَفِّهِ فَتَشَهَّدَا

و بسا گردنکشی که نشناخت خدا را یکساعت ... دید شمشیرش را در کف وی پس اسلام آورد

هُوَ الْبَحْرُ غُصْ فِيهِ إِذَا كَانَ سَاكِنًا ... عَلَى الدُّرِّ وَاحْذَرْهُ إِذَا كَانَ مُزْبِدَا

او دریاست فرو رو در او وقتی که باشد آرام ... بجهة گوهر و بترس او را هرگاه باشد صاحب کف

فَإِنِّي رَأَيْتُ الْبَحْرَ يَعْثُرُ بِالْفَتَى ... وَهٰذَا الَّذِي يَأْتِي الْفَتَى مُتَعَمِّدَا

پس بدرستیکه من دیدم دریا را که میلغزاند جوان را ... و این آن کسی است که می آید جوان را از روی عمد

تَظَلُّ مُلُوكُ الْأَرْضِ خَاشِعَةً لَهُ ... تُفَارِقُهُ هَلْكَى وَتَلْقَاهُ سُجَّدَا

همیشه پادشاهان زمین فروتنی کننده اند مر او را ... اگر جدا شوند از او هلاک شوند و اگر ببینند او را سجده کنند

يَصُولُ عَلَى الْمُسْتَصْعَبَاتِ بِخَيْلِهِ ... فَلَوْ كَانَ قَرْنُ الشَّمْسِ مَاءً لَأَوْرَدَا

حمله کننده است بر سختیها با سپاه خود ... پس اگر باشد فرق آفتاب آب هر آینه آنجا فرو آرد

هَنِيئًا لَكَ الْعِيدُ الَّذِي أَنْتَ عِيدُهُ ... وَعِيدٌ لِمَنْ سَمَّى وَضَحَّى وَعَيَّدَا

گوارا باد مر ترا عیدی که تویی عید او را ... و تویی عید برای کسیکه تسمیه گفت و قربانی کرد و عید گرفت

وَلَا زَالَتِ الْأَعْيَادُ لُبْسَكَ بَعْدَهُ ... تُسَلِّمُ مَخْرُوقًا وَتُعْطَى مُجَدَّدَا

و پیوسته باد عیدها پوشش تو بعد از آن عید ... که واگذاری کهنه را و عطا کنی نو را

رَأَيْتُكَ مَحْضَ الْحِلْمِ فِي مَحْضِ قُدْرَةٍ ... وَلَوْ شِئْتَ كَانَ الْحِلْمُ مِنْكَ الْمُهَنَّدَا

دیدم ترا محض بردباری در محض توانایی ... و اگر بخواهی میباشد بردباری تو شمشیر هندی

إِذَا أَنْتَ أَكْرَمْتَ الْكَرِيمَ مَلَكْتَهُ ... وَإِنْ أَنْتَ أَكْرَمْتَ اللَّئِيمَ تَمَرَّدَا

هرگاه تو گرامی داری مرد کریم را مالک شوی او را ... و اگر تو گرامی داری پست فطرت را گردن کشی کند

وَوَضْعُ النَّدَى فِي مَوْضِعِ السَّيْفِ بِالْعُلَى ... مُضِرٌّ كَوَضْعِ السَّيْفِ فِي مَوْضِعِ النَّدَى

و گذاشتن بخشش در جای شمشیر رفعت و بلندی ... زیان رساننده است مانند گذاردن شمشیر در جای بخشش

وَلٰكِنْ تَفُوقُ النَّاسَ رَأْيًا وَحِكْمَةً ... كَمَا فُقْتَهُمْ حَالًا وَنَفْسًا وَمَحْتِدَا

ولیکن بالاتری بر مردم از عقل و دانایی ... همچنانکه بالاتری از ایشان از حالت و نفس و بخشش

11

لَهُ أَيْضًا فِي هٰذِهِ فِي انْسِلَاخِ شَهْرِ رَمَضَانَ

مرسیفی راست نیز در مدح سیف الدوله در پایان رسیدن ماه رمضان

الصومُ والفطرُ والأعيادُ والعصرُ — منيرةٌ بكَ حتى الشمسُ والقمرُ

روزه وافطار کردن وعیدها وروزگاران — تابانست بسبب تو تا آفتاب وماه

ترى الأهلّةَ وجهاً عمَّ نائلُهُ — فما يخصُّ بهِ مِن دونِها البشرُ

می بینی ماههای نو را بارویکه شامل است اوعطاراو — پس مخصوص نمیسازد بروی جز او آدمی را غیر از ماهها

ما الدهرُ عندكَ إلّا روضةٌ أُنُفٌ — يا مَن شمائلُهُ في دهرِهِ زهرُ

نیست روزگار نزد تو مگر مرغزار خرّم — ای کسیکه شمایل او در روزگارش شکوفهاست

ما ينتهي لكَ في أيامِهِ كرمٌ — فلا انتهى لكَ في أعوامِهِ عمرُ

بپایان نمیرسد مرترا در روزگارش بخششی — پس بپایان مرساد ترا در سالهای عمری

فإنَّ حظَّكَ مِن تكرارِها شرفٌ — وحظُّ غيرِكَ منهُ الشيبُ والكبرُ

پس بدرستیکه بهرهٔ تو در بپای آمدن او بزرگواری و شرفست — و بهرهٔ غیر تو از او پیریست و بزرگی سن .

للسريّ ابن احمد الموصلي في مدح سيف الدولة

مرسری پسر احمد موصلی راست در مدح سیف الدوله

أعزمُكَ أم الشهابُ أمِ النهارُ — وراحتُكَ السحابُ أمِ البحارُ

آیا عزم تو یا ستاره است یا روز تابان — و بخشندهٔ تو ابراست یا دریاها

خُلِقتَ منيّةً ومُنىً فأضحى — تمورُ بكَ البسيطةُ أو تمارُ

آفریده شدی از مرگ و آرزو پس چاشت کردی — که میلرزد بسبب تو زمین یا جنبیده میشود

تحلّى الدينَ أو تحمي حماهُ — فأنتَ عليهِ سورٌ أو سوارُ

زینت میدهی دین را یا نگاه میداری قرقگاه او را — پس تو برای این باروئی یا دست بندی

سيوفُكَ مِن شكاةِ الثغرِ بُرءٌ — ولكن للعِدا فيها بوارُ

شمشیرهای تو از شکایت کردن اهل سرحدات برائت — ولیکن مر دشمنان را دراو هلاکست

وكفّكَ الغمامُ الجودُ يسري — وفي أحشائِهِ ماءٌ ونارُ

و دو کف دست تو ابریست که بخشش روان میشود — و در اندرون او آب است و آتش

يمينٌ مِن سجيّتِهِ المنايا — ويسرى مِن عطيّتِها اليسارُ

او راست دست راستی است که از طبیعتش مرگهاست — و دست چپی است که از بخشش او توانگریست

حضرنا والملوكُ لهُ قيامٌ — تغضُّ نواظراً فيها انكسارُ

حاضر شدیم ما در حالیکه پادشاهان برابر او بپا ایستاده بودند — فرو می بستند چشمها را که دراو شکستگی بود

فمنها

وزرنا منه ليث الغاب طلقا ❊ ولم نر قبله ليثا يزار

وزیارت کردیم شیر بیشه را که رها بود ❊ و ندیدیم پیش از او شیری که زیارت کرده شود

وكان لجوهر المجد انتظام ❊ وكان لجوهر الجود انتثار

و بود مر گوهر بزرگواری را پیوستگی ❊ و بود مر گوهر بخشش را پراکندگی

فعشت مخيرا لك في الأماني ❊ وكان على العدو لك الخيار

پس زندگانی کن که اختیار داده باشی در آرزوها ❊ و باشد مر ترا بر دشمن اختیار

فضيفك للحيا المنهل ضيف ❊ وجارك للربيع الطلق جار

پس مهمان تو مر بارش فرو آینده را مهمان است ❊ و همسایه تو مر بهار فرخنده را همسایه است

قاد الجياد الى الجياد عوابسا ❊ شعثا ولولا بأسه لم تنقد

کشید اسبان نیکو را بسوی جواد در حالتیکه ترش روبند ❊ و گردآلود بودند و اگر نبودی دلیری او رام نشدندی

في جحفل كالسيل او كالليل او ❊ كالقطر طاف موج بحر مزبد

در سپاهی مانند رو یا مانند شب یا ❊ مانند باران که پر و لبریز کند موج دریای کف را

متوقد الجنبات تعتنق القنا ❊ فيه اعتناق تواصل وتودد

برافروخته بود اطراف که هم آغوش میشدند نیزه ها ❊ در آن مانند هم آغوشی دوستی و وصال محبوبی

متفجر بظبى الصوارم مبرق ❊ تحت الغبار وبالصواهل مرعد

درخشنده بود بدم شمشیرهای برق زننده ❊ در زیر غبار و با اسبهای فریاد کننده غرنده بود

ردا الظلام على الضحى واسترجع ❊ الاظلام من ليل العجاج الاربد

برگردانید تاریکی را بر روز و طلب کرد برگشتن ❊ تاریکی را از شب غبار آلود تاریک

وكانما نقشت حوافر خيله ❊ للناظرين اهلة في الجلمد

و گویا که نقش بست سمهای اسبه او ❊ مر نگرندگان را ماههای نو در سنگ سخت

وكان طرف الشمس مطروف وقد ❊ جعل الغبار له مقام الاثمد

و گویا چشم آفتاب دردناک است و بتحقیق ❊ قرار داده بود غبار را برای او در جای سرمه

لأبي الفرج [illegible] في مدح عضد [illegible]

اسلم ودم للرتبة العلياء ❊ وتمل ملكك في مدى بقاء

سالم باش و پاینده برای مرتبه بلند ❊ و کشیده باد پادشاهی تو در طولانی تر پایندگی

واستقبل العيد الجديد بغبطة ... ومسرة وزيادة ونماء

وپيش آمد عيد نو با شادمانی ... وشادكامی وفزونی وبلندی

وكفاك من نحر الأضاحي فيه ما ... نحرت يمينك من طلى الأعداء

وبس است ترا از كشتن قربانيها در آنچه كه ... بريده است راست تو از گردنهای دشمنان

بهم تعفر كالبهائم جثث ... أشلاؤها في حومة الهيجاء

جوانهائی خاك آلوده شده مانند چوانها كه بزرگ ... اندام آنها درجای سخت كارزار

حرمت مآكلها علينا واغتدت ... خلاء لوحش القفرة البيداء

حرام شد خوردنهای او برما وآنها ديده ... خالی برای وحشهای بيابان تهی از آب وعلف

هذي مناسكك التي قضيتها ... بالسيف وبالصعدة السمراء

اينها مناسك عبادتهای تو بود كه بجا آوردی آنهارا ... بشمشير وبانيزه گندم گون

ووراء ذلك للعفاة منائح ... هطلت هطول الديمة الوطفاء

وپس اين مرجويندگان وسائلان را بخششهاست ... كه فرو ريزد مانند ريختن باران زياد

ومواهب ومناقب ومفاخر ... ومآثر اوفت على الاحصاء

وبخششها ومدحها ومفخرتهاست ... ونيكويها كه فزون است برشماره كردن

له ايضا في مدح عضد الدولة وتهنئة للعيد

مر اوراست نيز در مدح عضد الدوله ومباركباد ميگويد بعيد اورا

يا سنة البدر في الدياجي ... وغرة البدر في الصباح

ای روشنی ماه در شبهای تاريك ... وسفيدی ماه در بامداد

صمصام حرب وغيث سلم ... ناهيك في البأس والسماح

ای شمشير كارزار وباران صلح وآشتی ... بازدارنده تو است در دلاوری وبخشش

اسعد بفطر مضى واضحى ... وافاك باليمن والنجاح

نيكبخت باش بعيد روزه كه گذشت وعيد قربانی ... كه در رسيد ترا بمباركی وفيروزی

١٤

وانحر اعادي بني بويه ... بالسيف في جملة الاضاحي

وبكش دشمنان اولاد بويه را ... بشمشير درميان قربانيها

فالكل منهم ذوو قرون ... يصلح للذبح والنطاح

پس همه آنها صاحبان شاخند ... شايسته اند برای قربانی وكشتن

للسيد الرضي في مدح الطائع لله العباسي

مر سيد رضي راست در مدح الطائع لله عباسي

لله ثم لك المحل الأعظم ... وإليك ينتسب العلاء الأقدم

مخصوص خداست پس تراست جایگه بزرگ ... وبسوی تو پیوند میکرد علا و رفعت

ولك التراث من النبي محمد ... البيت والحجر العظيم وزمزم

و مر تراست ارث از حضرت محمد پیغمبر ... خانه کعبه و حجر الاسود بزرگ قدر و چاه زمزم

تمضي الملوك وأنت طود ثابت ... يتجاب عنك متوج ومعمم

میگذرند پادشاهان و تو کوه برقراری ... جدا میکردند از تو صاحب تاج و عمامه

ماذاك إلا أن عزمك منهم أمضى ... وأن علو مجدك أعظم

نیست این مگر اینکه عزم تو گذرنده تر است از ایشان ... و بلندی بزرگواری تو بزرگ تر است

لله أي مقام دين قمته ... والأمر مردود القضية مبهم

بجهة خدا است جایگه دینی که بپا داشتی او را ... و حال اینکه حکم او برگردانیده و نامعلوم بود

فكأنما كنت النبي مناجيا ... بالقول أو بلسانه تتكلم

پس گویا بودی تو پیغمبر که مناجات کننده باشد ... بگفتار یا بزبان خود سخن گوید

أيام طلقها المطيع وأوحشت ... فدنا لعز الغاب ذاك الضيغم

روزگاریکه رها کرده بود خلافت را مطیع و بی مونس شده بود ... نزدیکی که بطرف شده بود ازآن بیشه آن شیر

فمضى وأعقب بعده متيقظا ... سجلاه بؤسى في الرجال وأنعم

پس گذشت و جانشین گذارد بعد از خود هوشمندی را ... که جوانمردیها دلیریهاست در مردان و بخششهاست

كالغيث يخلفه الربيع وبعضهم ... كالنار يخلفها الرماد المظلم

مانند باران که عقب درآید او را بهار و بعضی مردان ... مانند آتشند که عقب درآید خاکستر تاریک او را

لا يهتدي نوب الزمان لدولة ... الله فيها والنبي وأنتم

راه نمی یابد مصیبت روزگار مرد و سلطنتی را ... که خداوند در او باشد و پیغمبر و شما

شرفا بني العباس مد رواقه ... وعلا تشايدها القنا والأنجم

کنگرهای قصر بنی عباس که بگشایند و طولانی نماید خدر و آل الله ... و بلند کرداند پشتیبانان او را از نیزها و ستارها

يجري الحيا الغض من قسماتهم ... في حين يجري من أكفهم الدم

روان میشود باران تازه از قسمتهای آنها ... در حینیکه روان میشود از سر پنجهای ایشان خون دشمنان

وإذا غضبت فأنت أنت شجاعه
وهرگاه خشم گیری تو بس تو ئی تو دلاوری هستی

توفي على غضب الردى وهم هم
که بگیرد روح دشمن را به شمشیر مرگ وایشان ثنا اند

بحمائل الملك الجليل مقلد
که بحمایل خداوند جلیل در قلاده شده

وبخاتم النبأ العظيم مختم
وبانگشتر پیغمبر بزرگ مهر نهاده شده

وعظمت قدرا أن يروقك مغنم
وبلندیت قدر تو از اینکه خوش آید غنیمتی ترا

أو أن تصر على بنانك درهم
یا اینکه بر سر انگشت تو درمی

هي راحة ما تستفيق من الندى
آن کف دستی است که بهوش نمی آید از بخشش

أبد الزمان وبدرة لا يختم
تا پایان روزگار وبدره زریست که مهر نمی شود

للسيد الشريف الرضي في مدح الطائع لله العباسي

مر سید شریف رضی راست در مدح الطایع لله عباسی

ألسنا بني البيض من هاشم
آیا نیستیم ما پسران سفید رویان از آل هاشم

أعز جنابا وأوفى ذماما
جناب ما عزیزتر وحق ما تمام تر است

إذا ما أنخنا إلى ابن المطيع
هرگاه فرود آییم بسوی پسر مطیع

حمدنا السرى وأطلنا المقاما
سپاس کنیم شب روی را وطول دهیم ایستادن را

إمام يرى سلك آبائه
پیشوائیست که می بیند روش پدران خود را

بعيد الرسول إماما إماما
بعد از پیغمبر امامی بعد از امامی

يعد لعليائه هاشما إذا
میشمارد برای سرافرازی خود هاشم را هرگاه

ما الأراذل عدوا هشاما
دنی طبعان بشمارند هشام را

من الراكزين الرماح الطوال
از فرو برندگان بزمین نیزه های بلند را

من الرافعين العماد العظاما
وبلند کنندگانند ستونهای بلند را

إذا ما بنوا بيتنا كرومة
هرگاه بنیاد کنند خانهٔ بزرگواری را

أطالوا السموك ومدوا الدعاما
بلند سازند سقفها را وبکشند ستونها را

مع الشمس قد فرشوه نجوما
با آفتاب بتحقیق که فرش کردند آنخانه را ستاره ها

من العز أو ظللوه غماما
از عزت یا سایه افکندند آنرا از ابر

كأنك تلقى بدورا تضيء
گویا تو می بینی ماهها ئی که روشنی میدهد

إذا طلعوا أو قروما تساما
هرگاه طلوع کنند یا بزرگانی که فخریه کرده شود باایشان

لهم نسبٌ كاشتباك النجوم ترى للمناقب فيه ازدحاما
مر ایشان را پیوندیست مانند درهم شدن ستارگان بیکدیگر می بینی تو از برای هنرها انبوهی در او

مضيءٌ كشعشعة المشرفي ينفي الظلام ويأبى الظلاما
تابانست مانند درخشیدن شمشیر بر می اندازد تاریکی را و اباء و امتناع میکند از ظلم کردن

يذرّ السماح عليه الشفوف ويلبسه العز بيضاً ولاما
وامیگذارد جود او بر او پرده ها را و میپوشاند او را عزت خودها و زرهها ی تنگ حلقه

عليه من المصطفى لامعٌ يميط القذى ويجلي القتاما
بر اوست از محمد مصطفى شمشیر درخشان که دور میکند خس و خاشاک را و روشن میسازد غبار را

علاؤك أعظم من أن يرام ومجدك أمنع من أن يضاما
بلندی تو بزرگ تر است از اینکه طلب کرده شود و بزرگواری تو منع کننده تر است از اینکه ظلم کرده شود

وأنت المعظم من هاشم إذا ما بدا بادروه قياما
و تویی بزرگوار از آل هاشم هرگاه هویدا گردد پیشی گیرند او را بایستادن

وما كنتم الدهر إلا الرعاة ولا سائر الخلق إلا السواما
و نیستید شما در روزگار مگر شبانان و نیستند سایر مردم مگر چون چرندها

وله أيضاً في مدح القادر بالله العباسي

مر او راست نیز در مدح القادر بالله عباسی

هل عهدنا بعد التفرق راجعٌ أو غصننا بعد التسلب مورقُ
آیا پیمان ما بعد از جدائی برگردنده است یا شاخه ما بعد از برهنه بودن برگ آورنده است

وإلى أمير المؤمنين بخت بهم ميل الجماجم سيرهن تدفقُ
و بسوی امیر المؤمنین که بشتاب راند آنها را میل کردن سرهاست و رفتن سرها بلندی و سرعت است

يطلبن زائدة المكارم والندى حيثا تستقر بها العلاء المعرقُ
میجویند افزونی بزرگواریها و بخشش‌ها را در جائیکه آرام میگیرد در آن سرافرازی اصل مند

أبغاة المجد إن مرامه دحضٌ يذل الصاعدين ويزلقُ
ای جویندگان این بزرگواری بدرستیکه منزلگه او لغزاننده است سست میسازد بالا روندگان را و میلغزاند

ودعوا مجاذبة الخلافة إنها أرجٌ بغير ثيابهم لا يعبقُ
و واگذارید کشیدن خلافت را بدرستیکه او عطریست که بغیر جامه ایشان بویا نیست

فهم لذروتها التي لا ترتقى
پس ایشان مخصوصند مر بلندی او را که بالا رفته نمیشود هرگز

أبدا وبيضتها التي لا تفلق
و مخصوصند به بیضه او که شکافته نمیشود

أنتم موارد كل خطب يتقى
شمایید جایگه وارد شدن مر هر خطرناکی که ترسیده شود

وبكم يفرج كل باب يغلق
و بشما گشوده میشود هر در بسته

ما منكم إلا ابن أم للندى
نیست هیچیک از شما مگر برادر مر بخشش

أو مصبح بدم الأعادي مغبق
یا بامداد کننده است با شامیدن خون دشمنان و شام کننده

لله يوم أطلعتك به العلى
مر خدا راست روزی که آورد ترا و بالا برد ترا بلندی و رفعت

علما تزاول بالعيون وترشق
کوه بلندی را که در خواب میشدی بچشمها و تیر نگاه انداخته میشدی

لما سمت بك غرة موموقة
چون برتری داد ترا روی دوست داشته شده

كالشمس تبهر بالضياء وتونق
مانند آفتاب که درخشان میشود بروشنی و دوست داشته میشود

ومرقت في برد النبي وللهدى
و گذشتی در برد یمانی پیغمبر و مر هدایت را

نور على الأطراد وجهك يشرق
نوریست که اطراف و پیشانی روی تو میتابد

وكأنما فوق السرير وقد سما
و گویا که در بالای تخت وقتی که بالا رفته باشد

أسد على نشزات غاب مطرق
شیریست که بر بلندیهای بیشه سر فرو افکنده است

والناس إما راجع متهيب
و مردم یا برگردنده ترسنا کنند

مما رأى أو طالع يتشوق
از آنچه دیدند یا رو کننده و آرزومند است

مالوا إليك محبة فتجمعوا
میل کردند بسوی تو از دوستی پس فراهم آمدند

ورأوا عليك مهابة فتفرقوا
و دیدند بر تو مهابت و ترس پس متفرق شدند

عطفا أمير المؤمنين فإننا
مهربانی کن ای امیر المؤمنین پس بدرستیکه ما

في دوحة العلياء لا نتفرق
در باغ رفعت و بلندی جدا نیستیم

ما بيننا يوم الفخار تفاوت
نیست میان ما روز فخر کردن تفاوتی هرگز

أبدا كلانا في العلاء معرق
ما هر دو در بلندی اصل داریم

إلا الخلافة ميزتك فإنني
مگر خلافت را که جدا ساخته است ترا پس بدرستیکه من

أنا عاطل منها وأنت مطوق
از خلافت خالی بی زینتم و تو طوق دارنده از آن

أيضا للشريف الرضي في مدح الملك بهاء الدولة

این نیز مر شریف رضی راست در مدح پادشاه بهاء الدوله

بالمجد

بالجد لا بالمساعي يدرك الشرف ... تمشي المجود بأقوام وإن وقفوا

بطالع میکوششتها دریافته میشود بزرگواری ... را بهمیشه بدستها کروهی را و هرچند که بایستند آنها

لأرحلن المطايا ثم أبركها ... حيث اطمأن الندى واستوثق الشرف

هرآینه سوار شوم شترانرا پس بخوابانم اورا ... در جاییکه آرام گرفته است بخشش و تکیه کرده است بزرگواری

بدار أغلب ما في وعده خلف ... للراغبين ولا في حكمه جنف

بسرای شیری که نیست در نوید او خلافی ... مر رغبت کنندگان را و نیست در حکم کردن او ستم

يحيي المكارم أولاد له ولدوا ... كما بنى المجد آباء له سلفوا

زنده میکنند بزرگواریها را فرزندانی که آیند مر اورا ... چنانکه بنا کردند شرف را پدرانی که مر اورا پیش گذشته اند

يابن الأولى تركوا علياء خالية ... منازل الدر يرمى وفيه الصدف

ای پسر آنهائیکه واگذاردند مرتبهٔ بلند را تهی ... جایهایی که گوهر انداخته میشود نزد او صدف

لي فيهم خلف من كل مفتقد ... وربما جاز قدر الذاهب الخلف

مرا است جانشینی در ایشان از هر نایافته شده ... و بسا هست که درگذرد از مرتبهٔ گذشته جانشینی

فمن شعاب ندى أمواهه دفع ... ومن طعان قنا أبدانه خسف

پس از پراکندگیها بخشش آبهای او دفع کرده شده ... و از زدن نیزها جایهای او کنده شده است

كأن سيفك ضيف الشيب ليس له ... عن الرؤوس إذا ما جاء منصرف

گویا شمشیر تو مهمان پیریست که نیست مر اورا ... از سرها وقتیکه آید برگردانده شده

فاستأنفوا العز مخضرا زمانكم ... كأنما الدهر فيكم روضة أنف

پس از سر گیرید عزت را در حالیکه سبز باد روزگار شما ... گویا روزگار ... مرغزاریست خرم و ناچرانیده

وابقوا بقاء الدراري في مطالعها ... إلا البدور فإن البدر منكسف

و پاینده باشید پایندگی ستارها در طلوعگاهان ... مگر ماهها پس بدرستیکه ماهها منکسف است

لو أن عين أبيك اليوم ناظرة ... تعجب الأصل مما أثمر الطرف

اگر چشم پدر تو امروز نگران بود ... شگفتی کردی اصل را از آنچه میوه داده است شاخهٔ او

له أيضا في مدح الملك سلطان بهاء الدولة في تهنيته بالملك بعد وفاة أبيه

مراو راست نیز در ستایش پادشاه سلطان الدوله پسر بهاء الدوله و مبارکباد میگوید به پادشاهی بعد از مردن پدرش

تمضي العلى وإلى ذراكم ترجع ... شمس تغيب لكم وأخرى تطلع

میگذرد رفعت و بلندی و بسوی بلندیهای شما بر میگردد ... آفتابی پنهان میشود از شما و آفتاب دیگری طلوع میکند

مُتَداوِلِينَ لِباسَ آثارِ العُلى
ستانندهٔ پوشیدن جامهای سرافرازی را

هذا يُجابُ لَهُ وهذا يَنزِعُ
این پوشانیده میشود و از آن کنده میشود

في كُلِّ يَومٍ لِلنَّواظِرِ مِنكُمُ
در هر روزی مربینندکان شمارا

أعلامُ عَلياءَ تُحَطُّ وتُرفَعُ
علمهای سرافرازیست که سرنگون میشود وبلند میشود

لا مِثلَ مَن مَلِكُ العُلى مُستَقبِلٌ
نیست مانند کسیکه مالک سرافرازیرا که روآورنده است

فينا ومَن طَوفُ المَنونِ مُوَدِّعُ
درما وکسیکه دربوردیده مرگهارا ووداع کننده است

عَينانِ عَينٌ لِلمَزيدِ قَريرَةٌ
وچشم مایکی برای زیاده شدن روشن است

مِنّا وعَينٌ لِلنَّقيصَةِ تَدمَعُ
ویک چشم برای کم شدن گریان است

لِلمَجدِ مِن عَليائِكُم ومُصابِكُم
مربزرکواریرا از سرافرازی شما ومصیبت شما

أنفٌ بِهِ شَمَمٌ وآخَرُ أجدَعُ
یک بینی او بوبابست ویک بینی او بریده

لَولا الأعَزُّ أبو شُجاعٍ لَم يَكُن
اگر نبود بزرگی که ابوشجاع است نبودی

وَهيَ النَّوائِبُ عَن قَليلٍ تُرفَعُ
سستی مصیبتهارا ازقدرت اندک که برپسته شود

لَولاهُ ما انجَبَرَ الكَسيرُ ولا سَما
اگر نبودی او بهبود نشدی استخوان شکسته وبلند نشدی

طَرفُ الحَسيرِ ولا أسا المُتَفَجِّعُ
چشم کند خسته وتسلی نیافتی دردمند

ما كانَتِ العَلياءُ بَعدَ مُصابِها
ونبودی سرفرازی بعد ازمصیبت او

لَولاهُ بِالبَذلِ المُجَدَّدِ تُقنَعُ
اگر نبودی او به بخشش کردن تازه اینکه معجزه شود

سَبَقَت بِبَيعَتِكَ القُلوبُ أكُفَّها
پیشی گرفت به بیعت کردن تو دلها دستهای آنها

أيدٍ أطاعَتكَ والضَّمائِرُ أطوَعُ
دستهائی اندکه فرمان بردترا ودلها فرمان برنده ترند

اللهُ أيَّدَ مُلكَكُم وسَما بِهِ
خداوند یاری داده است پادشاهی شمارا وبلند کرده بسبب او

مَجدُ القَواعِدِ والبِناءُ الأرفَعُ
بناهای بزرگوارست وبنیاد بلند را

بَيتٌ تَسَقَّفَ بِالسَّماءِ رِواقُهُ
خانه که سقف زده میشود باسمان رواق او

وتَهابُ ذِروَتَهُ الحَمامُ الوُقَّعُ
وبترسیده میشود دربلندی او کبوتر فرودآینده

أطنابُ قُبَّتِهِ أنابيبُ القَنا
طنابهای بارگاه او سنی نیزهاست

وسُجوفُ ظُلَّتِهِ المَواضي اللُّمَّعُ
وپردهای خیمه او شمشیرهای برنده درخشنده است

إن ساخَتِ الأركانُ أشرَقَ رُكنُهُ
اگر بزمین فرو رود ستونها برپا وبلند است ستون او

أو ضَعضَعَ البُنيانَ لا يَتَضَعضَعُ
یا ویران شود بنیادها ویران نمیشود بنیاد او

فعلى ذوائهم يحوم المعتفي
بسر بر بخشش ایشان گرد می آید سؤال کننده

والى ذوائبهم يشير الاصبع
و بسوی خوشه روی ایشان اشاره میکند انگشت

ايديهم طرق الندى وحيا
دستهای ایشان راههای بخشش اند و پیشا پناهی

هم ابهى من النيران لا بل المع
ایشان روشن ترند از ماه بلکه درخشنده ترند

فهم لايام الحفائظ مفزع
پس ایشان در روزگار نگهداری پناه اند

وهم لايام المكارم مطمع
و ایشان در روزگار بزرگواری محل طمع اند

تحنو الملوك عليه من جنباته
خم میشوند پادشاهان بر او از پهلوهای او

كالقلب حانية عليه الاضلع
مانند دل که خم شوند بر او استخوانهای پهلو

يا باني الشرف الموطد حيث لا
ای بنیاد کننده بنای بزرگواری محکم و ثابت

تصل العيون ولا تنال الاذرع
در جائیکه نرسد چشمها و نرسیده نشود بازوها

لابي اسمعيل مؤيد الدين الطغرائي يمدح السلطان مسعود

مر ابو اسمعیل مؤید الدین طغرائی راست مدح میکند سلطان مسعود را

ولقد شكيت عزاحهن الى حما
و هر آینه گله بردم سوختن آنها را بسوی قرقگاه

ملك له رب السماء معين
پادشاهی که مراو را پروردگار آسمان یاور است

مسعود الميمون طائره الذي
نیکبختی که مبارکست فال او آنکسیکه

جد المنيخ ببابه ميمون
بخت فرود آینده بدر سرای او مبارکست

ملك الملوك ابن السلاطين الاولى
پادشاه پادشاهانست پسر پادشاهانی که

ملكوا رقاب العالمين ودين
مالک شدند گردنهای خلایق را

ركزوا ببرقة والصعيد رماحهم
فرو بردند بکوه برقه و صعید نیزهای خودشان را

والهند مربط خيلهم والصين
و هند محل بستن اسبان ایشانست و چین

مجد توارث كابرا عن كابر
بزرگواریست که میراث برده بزرگی از بزرگی

والدهر مقتبل وآدم طين
در حالتیکه روزگار غیر معمور و موقنی بود و آدم گل بود

شغفت بدعوته المنابر يافعا
شیفته شده اند بدعا کردن او منبرها وقتیکه کودک نورس بود

وصبا اليه الملك وهو جنين
و عاشق شد بسوی او پادشاهی در حالتیکه او [illegible] بود

شرف البنان بجوده عرف الندا
صاحب انگشتان عزیز است بخشیدن او معروف شده جود و سخا

كلتا يديه للعفاة يمين
هر دو دستان او در جویندگان بخشش را دست راست است

لِلْمُلْكِ مَأْوًى فِي ظِلَالِ لِوَائِهِ ... يَأْوِي إِلَيْهِ النَّصْرُ وَالتَّمْكِينُ

مر پادشاهی را منزلست در سایهٔ علم او ... منزل میگیرد بسایهٔ او یاری و آراسته‌گی

يَنْجَابُ عَنْهُ النَّقْعُ وَهُوَ كَأَنَّهُ ... قَمَرٌ لَهُ سَعْدُ السُّعُودِ قَرِينُ

برخاسته میشود ازو غبار در حالیکه او ... ماهیست که مر او را اختر نیک اختران همدم است

وَالْمَشْرَفِيَّةُ فِي الْعَجَاجِ لَوَامِعٌ ... وَالْأَعْوَجِيَّةُ فِي الصُّفُوفِ صُفُونُ

در حالیکه شمشیرها در غبار درخشنده است ... و اسپها در صفهای کارزار بر پاها ایستاده اند

وَعَلَيْهِ نُوشُ مِظَلَّةٍ مَكْفُوفَةٍ ... بِالدُّرِّ وَالْيَاقُوتِ وَهُوَ ثَمِينُ

و بر اوست فراکوفتن سراپرده که دوخته شده است ... بگوهر و یاقوتی که گران بهاست

رُفِعَتْ بِبُرْدِ الشَّمْسِ عَنْ شَمْسٍ لَهُ ... نُورٌ إِذَا اعْتَكَرَ الظَّلَامُ مُبِينُ

بلند شده با فضا بآفتاب [illegible] چون آفتاب او ... نوری که هرگاه فرو گیرد تاریکی تابان است

فَلَكٌ يَدُورُ عَلَى ذَوَائِبِ تَاجِهِ ... وَيَكُونُ أَنَّى دَارَ حَيْثُ يَكُونُ

آسمانیست که گردش میکند بر جعد چتر او ... و دور میزند او در جائیکه او باشد

تَمْشِي مُلُوكُ الصَّيْدِ تَحْتَ رِكَابِهِ ... وَيُظِلُّهُ بِجَنَاحِهِ جِبْرِيلُ

راه میروند پادشاهان گردنکشان در زیر رکاب او ... و سایه میگستراند او را ببال خود جبرئیل

بِأَخِيهِ شَدَّ اللهُ أَزْرَ جَلَالِهِ ... فَوَزِيرُهُ مِنْ أَهْلِهِ هَرُونُ

ببرادر او سخت کرده خدا بازوی جلال او را ... پس وزیر او از اهلش هرون است

لِلطُّغْرَائِي أَيْضًا يَمْدَحُ السُّلْطَانَ مَحْمُودَ

مر طغرائی راست نیز مدح میکند سلطان محمود را

وَحَظِّي مِنْ أَيَّامِ مُلْكٍ بِعِزِّهَا ... تُقَامُ مَوَاقِيتُ الْعُلَا وَتُؤَرَّخُ

و بهرهٔ من از روزگار پادشاهی که بعزت آن ... بر پا میشود وقتهای سرافرازی و تاریخ کرده میشود

سُلَالَةُ ظِلِّ اللهِ فِي الْأَرْضِ إِنْ جَرَتْ ... لَهُ ذِكْرَةٌ عِنْدَ السَّلَاطِينِ بَخْبَخُوا

سلالهٔ سایهٔ خداست در زمین اگر روان شود ... یاد او نزد پادشاهان [illegible]

وَيَعْنُو لَهُ صِيدُ الْمَمَالِكِ خُضَّعًا ... إِذَا اصْطَفَّ حَوْلَيْهِ كُهُولٌ وَشُيَّخُ

و فروتنی کنند مر او را پادشاهان [illegible] از روی تواضع ... هرگاه صف زنند بدور [illegible] پیر مردان

مُلُوكٌ هُمْ حَاطُوا الْخِلَافَةَ بَعْدَمَا ... تَهَضَّمَهَا أَعْدَاؤُهَا وَتَنَوَّخُوا

پادشاهانند که فرو گرفته اند پادشاهی را بعد از آنکه شکستند ... ستم و بیداد کنند او را دشمنان او و غالب شوند او را

بهم ثبّت الله الهدى وتزلزلت … أخامص قوم في الضلالة أرسخوا

بسبب ایشان ثابت و محکم ساخت خدا هدایت را و بجنبش در آمد … خراشید پیهای گروهی که در گمراهی فرو رفته بودند

إذا الملك دبّت فيه وعكة فتنة … سقوها الظبا مشحوذة فتنسخوا

هرگاه مملکت را ابتدا کند رو در او تب فتنه … سیراب کنند او را شمشیرهای تیز شده پس بر زدایند آن تب را

فأسيافهم بالأمن والخوف ترتعي … وأيديهم بالمال والدم تنضخ

پس شمشیرهای ایشان با آسودگی و ترس را می‌رانند … و دستهای ایشان بمال و خون را میپاشند

ثقال إذا اصطفّ السماطان حولهم … خفاف إلى الداعي المنون مصرّخ

سنگین اند هنگامیکه صف زنند دو آویخته کان دور ایشان … سبک گردند بسوی او خواهی کننده از سختیها و فریاد رسند

بنى قبّة الإسلام بالسيف بعدما … تهاوت مبانيه وكادت تسرّخ

بنیاد کرد قبه اسلام را بشمشیر بعد از آنکه … فرو ریخته بود بناهای او و نزدیک بود ویران شود

وقد علم الأنجاد مذ نصر الهدى … بأن ليس للدين الحنيفي منسخ

بتحقیق که دانستند نژادها از وقتیکه یاری کرد هدایت را … بآنکه نیست مر دین پیغمبر را فانی کننده

لأبي سعيد في مدح مؤيد الدولة

مر ابی سعید راست در مدح مؤید الدوله

ينير الدجى من وجهه وهو حالك … ويندي الندى من كفه وهو خامل

روشنی میدهد شب را از روی در حالتیکه او تاریک است … وتری میدهد باران را از کف خود در حالتیکه او ضعیف است

أيا ملكاً فاق الملوك وبزّهم … فراح سناناً والملوك عوامل

ای پادشاهی که بلندی گرفتی از پادشاهان و سبقت کردی ایشان را … وگردان بار گردید نیزه را و حال آنکه پادشاهان نزاقان نیزه‌اند

وذو لحظات كلهن فواضل … وذو حركات كلهن فضائل

وصاحب نظرهاست که همه آنها بخشندگیست … وصاحب جنبشهائی که همه آنها ستوده است

دهاء عليه رأي أكثم آفل … وجود لديه حاتم الجود باخل

زیرکیست بر او که عقل اکثم نزد او … شد بافراست … وبخششی است نزد او که حاتم بخشنده بخیل است

وحلم لديه ركن يذبل ذابل … وعزم لديه فارس الخيل راجل

وبردباریست نزد او که رکن کوه یذبل پژمرده است … وعزمیست او را که نزد او اسب سوار پیاده است

للسان الدين يمدح السلطان بالأندلس محمد بن يوسف بن نصر الخزرجي لما آل إليه الملك بعد أبيه

مر لسان الدین راست مدح میکند پادشاه اندلس محمد پسر یوسف پسر نصر خزرجی را هنگامیکه پادشاه شد بر مملکت بعد از مردن پدرش

وإنّ أحقّ الغيث أن يروي الثرى ۞ لغيثٌ زكيٌّ صاب من منشأ المجد

و بدرستیکه سزاوارتر بارانی که سیراب کند خاک را ۞ هر آینه بارانی پاکیزه است که فرود آید از آسمان بزرگواری

إمامُ هدىً من آل سعدٍ نجارُه ۞ ونصر الهدى ميراثُه لبني سعد

پیشوای هدایتی که از آل سعد نژاد اوست ۞ و یاری هدایت ارث اوست از بنی سعد

وفرعٌ زكيٌّ من أصولٍ كريمةٍ ۞ حكاها كما قُدَّ الشراكُ من الجلد

و فرع پاکیزه از اصلهای بزرگواری است ۞ که حکایت میکند او را چنانکه بند نعلین از پوست است

من النفر الوضّاح السادة الأُلى ۞ يغيثون في الجُلّى ويوفون بالعهد

از آن گروه کشاده رویان و بزرگانی که ۞ پناه میدهند در روز اندوه و وفا میکنند به پیمان

إذا حدّثوا تروي الرواةُ حديثهم ۞ عن الأسمر الخطّي والأبيض الهندي

هرگاه حدیث گویند روایت کنند روایت کنندگان خبرهاشانرا ۞ از نیزه های گندمگون راست و شمشیرهای هندی

محمّدُ قد أحييتَ دينَ محمّدٍ ۞ وأنجزتَ من نصر الهدى صادقَ الوعد

ای محمد براستی که زنده کردی دین محمد را ۞ و وفا کردی از یاری خداوند بوعده راست

طلعتَ على الدنيا بأسعدِ غرّةٍ ۞ أضاء بها نورُ السعادة في المهد

طلوع کردی بر دنیا با پیشانی مبارکی ۞ که روشنی داد بسبب او نور سعادت در گهواره

هنيئاً بملكٍ فاتحتك سعودُه ۞ وعزٍّ على الأيام منتظمِ العقد

گوارا باد دست پادشاهی که گشود برای تو مبارکیهای او ۞ و عزتی که بروزگار پیچیده است گردن بند

ومن ما يدٌ إلّا يدُ الله فوقها ۞ ومن شِيَم المولى التلطّفُ بالعبد

و نیست دستی مگر آنکه دست خدا بالای اوست ۞ و از خوی خوش آقا است مهربانی به بنده

وأنتَ بمال الله فابسُط نوالَه ۞ إذا بسط المحتاجُ راحةَ مُستجدي

و مال خدا مال تو است پس بگستران بخشش او را ۞ هرگاه پهن کند محتاج کف دست سؤال کردن را

وأوجِب لأرباب السوابق حقّها ۞ ولا تمنع المعروفَ من لك من جند

و واجب دان برای ارباب سابقه ها حق ایشانرا ۞ و باز مدار بخشش را از کسیکه لشکر تو باشد

هم الحتفُ في نحر العدوّ وهل ترى ۞ دفاعاً لما يلقى العدوّ بلا حدّ

ایشان شمشیر قبرند در گلوی دشمن و آیا می بینی ۞ که ستیزه کند با دشمن کسیکه نبیند او را بی شمشیر

وكن بكتاب الله تأتمّ دائماً ۞ هو الحقّ والنور المبين الذي يهدي

و باش بجناب خدا اقتدا کننده همیشه ۞ آن حق است و نور روشنی است که هدایت میکند

وله أيضاً في مدح سلطان المغرب أبي سالم إبراهيم وحثه على نصرة محمد بن نصر الخزرجي لما التجأ إليه

مرا او راست نیز در مدح سلطان مغرب ابا سالم ابراهیم و یاری محمد پسر نصر خزرجی چونکه پناه برد بسوی او

زَجَرْنَا بِإِبْرَاهِيمَ بُرْءَ هُمُومِنَا — فَلَمَّا رَأَيْنَا وَجْهَهُ صَدَقَ الزَّجْرُ

فال نیک زدیم بابراهیم رستن اندوه خود را — پس چونکه دیدیم روی او راست شد فال نیک

نَدًى لَوْ حَوَاهُ الْبَحْرُ لَذَّ مَذَاقُهُ — وَلَمْ يَتَعَقَّبْ مَدَّهُ أَبَدًا جَزْرُ

باران بخششی است که اگر جمع او را دریا شیرین لذیذ شود مزه او — و عقب در نیاید مد او را هرگز جزری

قَصَدْنَاكَ يَا خَيْرَ الْمُلُوكِ عَلَى النَّوَى — لِتُنْصِفَنَا مِمَّا جَنَى عَبْدُكَ الدَّهْرُ

قصد کردیم ترا ای بهترین پادشاهان بر سفر کردن بسوی تو — تا عدالت داد دهی ما را از آنچه بدی رسانده است بنده تو روزگار

كَفَفْنَا بِكَ الْأَيَّامَ عَنْ عُلَوَائِهَا — وَقَدْ رَابَنَا مِنْهَا التَّعَسُّفُ وَالْكِبْرُ

باز داشتیم بسبب تو روزگار را از گردنکشی او — و بتحقیق دیدیم از او زور گوئی و بزرگی را

وَعُذْنَا بِنَاكَ الْمَجْدَ فَانْصَرَفَ الرَّدَى — وَلُذْنَا بِنَاكَ الْعِزَّ فَانْهَزَمَ الذُّعْرُ

و پناه بردیم بآن بزرگواری پس برگشت هلاک — و پناه بردیم بآن عزت پس گریخت جزع

وَقَدْ كَانَ مَوْلَانَا أَبُوكَ مُصَرِّحًا — بِأَنَّكَ فِي أَبْنَائِهِ الْوَلَدُ الْبَرُّ

و براستی که بود آقای ما پدر تو تصریح کننده — بانکه تو در پسران او فرزند نیکی

وَكُنْتَ حَقِيقًا بِالْخِلَافَةِ بَعْدَهُ — عَلَى الْفَوْرِ لَكِنْ كُلُّ شَيْءٍ لَهُ قَدْرُ

و بودی تو سزاوار بپادشاهی بعد از او — بر شتاب ولکن هر چیزی اندازه ایست مر او را

وَأَوْحَشْتَ مِنْ دَارِ الْخِلَافَةِ هَالَةً — أَقَامَتْ زَمَانًا لَا يَلُوحُ بِهَا الْبَدْرُ

و برطرف کردی از سرای پادشاهی گرد و غبار را — که برپا بود روزگاری که بسبب او ماه آشکار نمیشد

وَزَادَكَ بِالتَّمْحِيصِ عِزًّا وَرِفْعَةً — وَأَجْرًا وَلَوْلَا السَّبْكُ مَا عُرِفَ التِّبْرُ

و زیاد کرد ترا خداوند بآزمایش و برتری را — و پاداش را و اگر نبود گداختن طلا شناخته نشدی طلای خوب

وَأَنْتَ الَّذِي تُرْجَى إِذَا دَهَمَ الرَّدَى — وَأَنْتَ الَّذِي تُدْعَى إِذَا أَخْلَفَ الْقَطْرُ

و توئی آنکسیکه امید داشته شدی وقتی که ناگاه آید مرگ — و توئی آنکسیکه خوانده بشوی هرگاه نیاید باران

وَأَنْتَ إِذَا جَارَ الزَّمَانُ مُحَكَّمٌ — لَكَ النَّقْضُ وَالْإِبْرَامُ وَالنَّهْيُ وَالْأَمْرُ

و تو هرگاه ستم کند روزگار حکم کننده — مر تراست شکستن و استوار کردن و نهی کردن و فرمان دادن

وَهَذَا ابْنُ نَصْرٍ قَدْ أَتَى وَجَنَاحُهُ — مَهِيضٌ وَمِنْ عَلْيَاكَ يَلْتَمِسُ الْجَبْرُ

و این محمد پسر نصر است که آمده است ترا در حالتیکه بال او — شکسته است و از سربلندی تو درخواست میکند شکسته بندی را

وخذ يا إمام الخلق بالحق ثاره   فهي ضمن ما يأتي به العز والأجر

وبگير اى پيشواى مردم براستى خون خواهى اورا   پس در ضمن آنچه كه مى آورى عزت است و پاداش

فإن قيل مال فما لك وافر   وإن قيل جيش فعندك عسكر البحر

پس اگر گفته شود مال پس مال تو بسيار است   واگر گفته شود لشكر پس نزد تو است لشكر دريا

يكف بك العادي ويحيي بك الهدى   ويبنى بك الإسلام ما هدم الكفر

باز ميدارد بسبب تو دشمن را و زنده ميكند هدايت را   و بنياد كرده ميشود بسبب تو دين آنرا كه ويران شود كفر

أعد إلى أوطانه عنك نائبا   وطوقه نعماك التي ما لها حصر

برگردان اورا بسوى وطن او در حاليكه نايب است از جانب تو   و گردن انداز اورا نعمتهايى كه نيست مر آنرا شماره

لشهاب الدين محمود يذكر فتح عكة ويمدح الملك الأشرف خليل بن قلاوون وقد فتحت على يديه

مر شهاب الدين محمود راست ياد ميكند فتح عكه را وستايش ميكند پادشاه اشرف خليل پسر قلاوون را و بتحقيق فتح شد عكه بر دست او

الحمد لله ذلت دولة العصب   وعز بالترك دين المصطفى العربي

سپاس خدا را كه رام گشت دولت دشوار   و فيروزى يافت بسبب ترك دين محمد عربى

هذا الذي كانت الآمال لو طلبت   رؤياه في النوم لاستحيت من الطلب

اين آنچنان فتحى است كه اگر آرزوها خواهش كردى از   ديدنش را در خواب هر آينه شرمنده شدى از طلب كردن

كانت تخيلها آمالنا فنرى   أن التفكر فيها أعجب العجب

انديشه ميكرد اورا آرزوهاى ما و ميديديم   كه انديشه در او تعجب ترين تعجب ها است

أما الحروب فكم قد أنشأت فتنا   شاب الوليد بها هولا ولم يشب

اما كارزارها پس چه بسيار برپا كرد فسادها را   پير شد كودك نورس از ترس او و او خود پير نشد

كم رامها ورماها قبلها ملك   جم الجيوش ولم يظفر ولم يصب

چه بسيار قصد كرد او را و افكند در او پيش از آن فتح پادشاهى   لشكرهاى بسيار را پس ظفر و فيروزى نيافت بر او

لم ترض همته إلا الذي يقف   للعجز منها ملوك العجم والعرب

خورسند نشد همت او مگر فتحى را كه دور بود   از جهة عجز از او پادشاهان عجم و عرب

يا يوم عكة قد أنسيت ما سبقت   به الفتوح وما قد خط في الكتب

اى روز فتح عكه كه فراموش كردى آنچه را كه پيشى گرفت   با و ظفرها و آنچه را كه نوشته شد در كتابها

كانت تمنى بك الأيام عن أمم   الحمد لله شاهدناك عن كثب

و بوده در خواست ميكرد ترا روزگارها از انتهاى پيش   سپاس خداوند را كه ديديم ترا از كنارهاى نزديك

وأطلع الله عليك النصر فابتدرت ... طلائع الفتح بين السمر والقضب

وآشکار کرد خدا بر دست تو فیروزی را پس پیشی گرفت ... طلایه‌های فتح وظفر و میان نیزه‌ها و شمشیرها

وسار في الأرض مسرى الريح سمعته ... والبر في طرب والبحر في حرب

ورفت در زمین چون رفتن باد آوازه او ... پس بیابان در نشاط بود و دریا در جنگ

وخاضت البيض في بحر الدما فما ... أبدت من البيض إلا ساق مختضب

وغوطه ور شد شمشیرها در دریای خونها پس ... پیدا نشد از آن شمشیرها مگر دسته‌ها بخون رنگین

وغاص سمر القنا في زرق أعينهم ... كأنها أشطن تهوي إلى قلب

وفرو رفت نیزه‌های گندم در چشمهای کبود آنها ... گویا او ریسمانیست که سرازیر شود بسوی چاهها

توقدت وهي تروى من نحورهم ... فزادها الري في الإشراق واللهب

شعله ور میشد در حالتیکه سیراب گشتی از خون گلوهای ایشان ... پس افزون کرد سیرابی ورا درتابیدن او و شعله شدن

أجرت إلى البحر بحرا من دمائهم ... فراح كالراح إذ قتلاه كالحبب

روان کرد بسوی دریا دریائی را از خون ایشان ... پس روی کرد مثل شراب که کشته‌ها بجای حباب بودند

كم أنبتت بطلا كالطود قد بطلت ... حواسه فغدا كالمنزل الخرب

چه بسیار دلاوری که پیدا شد مانند کوه که باطل شد ... حواس او پس بامداد کرد مانند جایگاه ویران

كأنه وسنان الرمح يطلبه ... برج هوى وذؤابة كوكب الذنب

گویا او در حالتیکه پیکان نیزه جستجو کردی او را ... برج سرنشیبی است که بالای وی ستاره دنباله دار است

بشراك يا ملك الدنيا لقد شرفت ... بك الممالك واستعلت على الرتب

مژده باد ترا ای پادشاه دنیا براستی که ارجمندی یافت ... این مملکتها و بلندی یافت بر مرتبه‌ها

فانهض إلى الأرض فالدنيا بأجمعها ... مدت إليك نواصيها بلا تعب

پس حرکت کن بسوی زمین پس دنیا ... کشیده شده است بسوی تو پیشانیهای آن بی رنج

لأبي الفارس عبد العزيز في مدح صاحب المغرب المنصور

مر ابی فارس عبد العزیز راست در مدح صاحب مغرب پادشاه منصور

إذا اقتسم المداح فضل فخارهم ... ففيهم بالمنصور ظاهر رجحان

هرگاه قسمت کنند مدح کنندگان افزونی فخر خود را ... پس قسمت من بسبب منصور آشکار و افزون است

إمام له في جبهة الدهر ميسم ... ومن عزه في مفرق الدهر تاجان

پیشوائیست که مر او راست در پیشانی روزگار داغی ... و از عزت اوست در سر روزگار دو تاج

سما فوق هامات الملوك بهمة — يحوم بها فوق السموات نسران

بلند شد بالای زبهای پادشاهان همتی که — با مرغ رود مدور آن در بالای آسمان دو ستاره نسر

واطلع في افق المعالي خلافة — عليها وشاح من علاه وسمطان

وطلوع کرد در افق بلندیها در حال خلافت — که بر او بود حمایل از مرتبه بلند او و رشتها

اذا ما احتبى فوق الاسرة وارتدى — على كبرياء الملك نخوة سلطان

هرگاه بخود گیرد جامه را بالای تختها و ردا پوشد — بر مملکت بزرگی تکبر پادشاهی

توسمت لقمان الحجى وهو ناطق — وشاهدت كسرى العدل في صدر ايوان

بفراست دریابی لقمان خردمند را در حالیکه او سخن گوید — و به بینی نوشیروان عادل را در بالای ایوان خود

وان هزه حر الثناء تدفقت — اناملـه عرفا تدفق خلجان

واگر برزاند او را گرمی مدح بریزد — سر انگشتان او بخشش را مانند ریختن ابر پر بارش

ايا ناظر الاسلام شيم بارق المنى — ويا كرم الروض في ذرى المجد فينان

ای نگرنده اسلام بنگر برق دهنده آرزو را — و ای بیشی گرم مرغزاری را که در بلندیهای بزرگواری کوه فینان

قضى الله في عليا لك ان تملك الدنا — وتفتحها ما بين سوس وسودان

تقدیر کرده است خدا در مرتبه بلند تو که مالک شوی دنیا را — و بگشائی او را در میان شهر سوس و سودان

وانك تطوي الارض غير مدافع — فمن ارض سودان الى ارض بغدان

و آنکه در نوردی تو زمین را بی زحمت دهنده — پس از زمین سودان تا زمین بغداد

وتملأها عدلا يرف لواؤه — على الهرمين او على راس غمدان

و پر کنی او را از عدل و داد که بدرخشد برق علم او — بر دو قصر هرم یا بر سر قصر غمدان

فكم هنأت ارض العراق بك العلى — ووافت بك البشرى لاطراف عمان

پس چه بسیار تهنیت گفت زمین عراق بلندیها رفعتها — و در رسید ترا مژده برای کنارهای دریای عمان

فلو شارفت شرق البلاد سيوفكم — اتاك استلابا تاج كسرى وخاقان

پس اگر نزدیک شود بولایتهای شرق شمشیرهای شما — آید ترا در حالتیکه ربانیده است افسر کسری خاقان چین را

ولو نشر الاملاك دهرك اصبحت — عيالا على عليا لك ابناء مروان

واگر زنده شوند پادشاهان در روزگار تو بامداد کنند — که عیال باشند بر رفعت تو پسران مروان

وشايعك السفاح يقتاد طائعا — برايته السوداء آل خراسان

و متابعت کند ترا سفاح در حالیکه پیش آید ترا که فرمانبردار باشند — با علم سیاه او آل خراسان

فالمجد

فما المجد الا ما رفعت سماكه   على عمدي سمر طوال ومران
پس نیست بزرگواری مگر آنچه بلند ساختی سقفهای او را   بر دو ستون گندم گون دراز

فلا زلت للدنيا تحوط جهاتها   وللدين تحمي بملك سليمان
پس همیشه باشی مر دنیا را که احاطه کنی کنارهای او   و مر دین نگهدار گشتی با مملکت سلیمان

ولا زلت بالنصر العزيز مؤيدا   تقاولك الاملاك في زي عبدان
و همیشه باشی یاری خداوند باری داده شده   پیش آیند مر ترا پادشاهان در لباس بندگان

لبهاء الدين زهير يمدح الكامل ناصر الدين ابا الفتح محمد ابن الملك العادل ابي بكر بن ايوب وبسيط
مر بهاء الدين زهير راست مدح میکند ملک کامل ناصر الدين ابو الفتح محمد پسر پادشاه عادل پسر ایوب را

بك اهتز عطف الدين في حلل النصر   وردت على اعقابها ملة الكفر
بسبب تو بالید عطف جانب دین در حلهای نصرت و یاری   و برگشته شد بر پشتهای خود ملت کفر

تميس به الايام في حلل الصبا   وترفل منها في مطارفها الخضر
بخرامد بسبب او روزگار در جامهای نوروز وشی   و ببالد روزگار در پوششهای سبز خود

يدين له الاملاك بالكره والرضا   وتخدمه الافلاك في النهي والامر
نزدیک میشوند برای او شاهان بکراهت و خوشنودی   و خدمت مینماید او را آسمانها در امر و نهی

فيا ملكا ضاهى الملائك رفعة   من الملأ الاعلى له اطيب الذكر
پس ای پادشاهی که مانندی فرشتهها را از روی رفعت   از ملاء اعلی برای او نیکوتر ذکری است

ليهنك ما اعطاك ربك انها   مواقف بين العز في موقف الحشر
باید تهنیت کرده شوی آنچه را عطا کرد خدا ترا بدرستیکه آن عطیه   جاهای توقف است میان عزت در موقف حشر و قیامت

وما فرحت مصر بذا الفتح وحدها   لقد فرحت بغداد اكثر من مصر
و خوشنود نگشت مصر تنهایی در این فتح و نباط   بلکه هرآینه خوشنود گشت بغداد بیشتر از مصر

فمن مبلغ هذا الهنا بمكة   ويثرب ينهيه الى ذلك القبر
پس کیست رساننده این تهنیت بمکه معظمه   و بزمین یثرب که برساند بسوی قبر مطهر پیغمبر

فقل لرسول الله ان سميه   حمى بيضة الاسلام من حادثة الدهر
پس بگو ای خبر رساننده مر رسول خدا را بدرستیکه همنام آنحضرت   حمایت کرد بیضه اسلام را از حادثه روزگار

به ارتجعت دمياط قهرا من العدا   وطهرتها بالسيف والملة الطهر
بیاری او برگشت شهر دمیاط از روی غلبه از دست دشمنان   و پاک کرد او را بشمشیر و ملت پاک و پاکیزه

وردّ على المحراب منها صلاته — وكم بات مشتاقاً الى الشفع والوتر

وبر كرد هميشه بر محراب ان دمياط نماز اورا — وچه بسيار شب بروز آورده كه مشتاق نماز شفع و وتر بود

صبرنا الى ان انزل الله نصره — لذلك قد احمدت عاقبة الصبر

صبر كرديم تا آنكه نازل فرمود خدا يارئ اورا — از براى همين بتحقيق سپاس كرده شد پايان صبر

فيا ليلة قد شرّف الله قدرها — فلا غرو ان سمّيتها ليلة القدر

پس اى بسا شبى كه بتحقيق شرافت داد خدا قدر اورا — پس نيست تعجب اگر ناميدى اورا شب قدر

فما زلت حتى ايّد الله حزبه — واشرق وجه الدين والحق بالنصر

پس پيوسته بودى تا آنكه تائيد كرد لشكرش را — و درخشان گشت روى دين و روى راستى بيارى خدا

فروّيت منهم ظامى البيض والقنا — واشبعت منهم جايع الوحش والنسر

پس سيراب كردى از ايشان شمشيرها و نيزه هاى تشنه را — و سير كردى از ايشان گرسنه از وحشى و كركس را

وجاءت ملوك الارض نحوك خضّعا — تجرّر اذيال المذلّة والصغر

و آمد پادشاهان روى زمين جانب تو فروتنى كننده — كه ميكشيدند بخاك دامنهاى مذلت و كوچكى را

اتوا ملكاً فوق السماء محلّه — فمن جوده ذاك السحاب الذى يسرى

آمدند پادشاهى را كه بالاى آسمان است مكان او — پس از جود و بخشش اوست اين ابرى كه سير ميكند از هوا

فمنّ عليهم بالامان تكرّما — على الرغم من بيض الصوارم والسمر

پس منت گذار بر ايشان بامان دادن از روى كرم — على رغم شمشيرهاى برنده و نيزه هاى گندم گون

ايضاً لها يمدح صلاح الملك الدين ابا المظفر يوسف بعد رجوعه الى اليمن والى مصر

نيز مر زهير است مدح ميكند صلاح الدين ابو المظفر يوسف را بعد از رجوعش بسوى مصر و يمن

الى الملك المسعود ذى الباس والندى — فاسيافه حمر وساحاته خضر

بسوى ملك مسعود كه صاحب شجاعت و بخشش است — پس شمشيرهاى او سرخ از خون دشمنان و ساحتهاى او سبز و خرمند

يراعى حمى الاسلام لا ارض الحمى — ويحلو له ثغر المخافة لا الثغر

نگاهدارى ميكند قرقگاه اسلام را نه قرقگاه معشوقه را — و شيرين است براى او ثغر و سرحد از دشمن نه ثغر و دندان معشوقه

فيا ملكاً عمّ البسيطة ذكره — يرجّى ويخشى عنده النفع والضرّ

پس اى پادشاهى كه فرو گرفت روى زمين را ياد او — اميد داشته ميشود و ترسيده ميشود نزد او سود و زيان

لك الفضل قد ازرى بفضل وجعفر — واصبح فى خسر لديه فيا خسر

براى تست بخششى كه بتحقيق خوار كرد فضل و جعفر را — و بامداد كردند نزد او در زيان كه برسى اى چه زيانى

وكم لك

وَكَمْ لَكَ مِنْ فِعْلٍ جَمِيلٍ فَعَلْتَهُ — فَأَصْبَحَ مُعْتَدًّا بِهِ الْبَيْتُ وَالْحِجْرُ

و چه بسیار است برای تو از کار نیکوئی که بجا آوردی اورا — پس اعتداد کرده در حالتیکه شمار کرده شده با او خانه که حجر

لِأَبِي تَمَّامٍ حَبِيبِ بْنِ أَوْسٍ الطَّائِيِّ يَمْدَحُ الْمُعْتَصِمَ بِاللهِ الْعَبَّاسِيَّ وَيَذْكُرُ فَتْحَ الْعَمُورِيَّةِ

مر ابی تمام حبیب پسر اوس طائی راست که مدح میکند معتصم بالله عباسی را و یاد میکند فتح عموریه را

السَّيْفُ أَصْدَقُ أَنْبَاءً مِنَ الْكُتُبِ — فِي حَدِّهِ الْحَدُّ بَيْنَ الْجِدِّ وَاللَّعِبِ

شمشیر راست گوینده تر است خبر دادن را از کتابها — در تیزی اوست بحث طالع میان درست گوئی و بازی

بِيضُ الصَّفَائِحِ لَا سُودُ الصَّحَائِفِ فِي — مُتُونِهِنَّ جَلَاءُ الشَّكِّ وَالرِّيَبِ

شمشیرهای هند نه نامهای سیاه که در — دم شمشیرهاست روشن شدن شک و گمان

وَالْعِلْمُ فِي شُهُبِ الْأَرْمَاحِ لَامِعَةً — بَيْنَ الْخَمِيسَيْنِ لَا فِي السَّبْعَةِ الشُّهُبِ

و دانائی در نیزهای رونده کان جنگ درخشان است — میان دو لشکر نه در ستارهای هفتگانه

أَيْنَ الرِّوَايَةُ أَمْ أَيْنَ النُّجُومُ وَمَا — صَاغُوهُ مِنْ زُخْرُفٍ فِيهَا وَمِنْ كَذِبِ

کجا است خبر دادن یا کجا است ستارگان و آنچه — ساختهاند اهل ستاره از سخنان بیهوده در آنجرها و از دروغ

تَخَرُّصًا وَأَحَادِيثًا مُلَفَّقَةً — لَيْسَتْ بِنَبْعٍ إِذَا عُدَّتْ وَلَا غَرَبِ

از سخنان بی صحت و گفتگوهای بافته شده از دروغ — نیست باستواری درخت نبع و غرب که شمرده شوند در حسب

وَخَوَّفُوا النَّاسَ مِنْ دَهْيَاءَ مُظْلِمَةٍ — إِذَا بَدَا الْكَوْكَبُ الْغَرْبِيُّ ذُو الذَّنَبِ

و ترسانیدند اهل نجوم مردم را از حادثه و تار سیاهی — وقتیکه پیدا شود ستارهٔ مغربیه دنباله دار

يَقْضُونَ بِالْأَمْرِ عَنْهَا وَهِيَ غَافِلَةٌ — مَا دَارَ فِي فَلَكٍ مِنْهَا وَلَا قُطُبِ

حکم میکنند بکار کردن از جانب ستارها و آنها غافلند — گردش نمیکند در آسمان از آنها و نه قطب آسمان

فَتْحُ الْفُتُوحِ تَعَالَى أَنْ يُحِيطَ بِهِ — نَظْمٌ مِنَ الشِّعْرِ أَوْ نَثْرٌ مِنَ الْخُطَبِ

فتح فتحها که فتح عموریه است بلندتر است از اینکه فرا گیرد اورا — بیتی از شعر یا نثری از خطبها

أَيْقَنْتُ جَدَّ بَنِي الْإِسْلَامِ فِي صَعَدٍ — وَالْمُشْرِكِينَ وَجَدَّ الشِّرْكِ فِي صَبَبِ

یقین کردم که بخت مسلمانان در بلندی است — و کافران و طالع کفر در پستی است

يَا يَوْمَ وَقْعَةِ عَمُّورِيَّةَ انْصَرَفَتْ — مِنْكَ الْمُنَى حُفَّلًا مَعْسُولَةَ الْحَلَبِ

ای روز جنگ عموریه برگشت از تو آرزو — با پستان پر شیر با عسل و شیرین شده

أَيْضًا لِأَبِي تَمَّامٍ الطَّائِيِّ فِي مَدْحِ الْمُعْتَصِمِ بِاللهِ

نیز مر ابی تمام طائی راست در مدح المعتصم بالله عباسی

قصرنا السرى بالوخد في كل صحصح
بازی کردیم شبروی را شبا حتی شتران در هر زمین هموار

وبالسهد الموصول والنوم خاذله
و به بیخوابی پیوسته شده در حالیکه خواب فروگذاشته بود یاری او

الى قطب الدنيا الذي لو بفضله
بسوی قطب دنیا آن کسیکه اگر به بزرگواری او

مدحت بني الدنيا كفتهم فضائله
مدح کنی اهل دنیا را بس است آنها را بزرگواری او

من الباس والمعروف والدين والتقى
از دلیری و بخشش و دین داری و پرهیزگاری

عيال عليه رزقهن شمائله
عیال اویند که روزی آنها خوشخوئی اوست

جلى ظلمات الظلم عن وجه امة
روشن کرد تاریکیهای ستم را از روی گروهی

اضاء له من كوكب الحق آفله
روشنی داد مر او را از ستاره حق غروب کننده او

ولاذت بحقويه الخلافة فالتقت
و پناه برد به دو پهلوی او خلافت و پادشاهی و پیچید

على خدريها ارماحه ومناصله
بر سراپرده خلافت نیزهها و پیکانهای او را

فاضحوا وقد فاضت اليه قلوبهم
پس چاشت کردند در حالیکه روان بود بسوی او دلهای ایشان

ورحمته فيهم تفيض ونائله
و مهربانی او در ایشان پر شده بود و بخشش او

وقام فقام العدل في كل بلدة
ایستاد بامر خلافت پس برپا داشت عدالت او در هر شهری

خطيبا واضحى الملك قد شد بازله
خطبه خوانی را و چاشت کرد مملکت که او را [illegible]

بيمن ابي اسحق طالت يد الهدى
بیمنت ابو اسحق دراز شده دست هدایت

وقامت قناة الدين واشتد كاهله
و برپا شده نیزه دین و استوار شده پشت و شانه او

هو البحر من اي النواحي اتيته
او دریاست از هر طرف که آیی او را

فلجته المعروف والجود ساحله
پس میان آن دریا عطای اوست و بخشش کناره آن دریاست

تعود بسط الكف حتى لو انه
عادت داده است گشودن دست را از بخشش تا آنکه اگر او

ثناها لقبض لم تطعه انامله
دوتا کند او را بجهت قبض کردن فرمان نبرد او را انگشتان او

ولو لم يكن في كفه غير نفسه
و اگر نباشد در کف دست او بجز جان او

لجاد بها فليتق الله سائله
هر آینه ببخشد او را پس بپرهیزد از خدا سؤال کننده او

عطاء لو اسطاع الذي يستميحه
بخششی است که اگر تواند آنکه سؤال میکند او را

لاصبح من بين الورى وهو عاذله
هر آینه بامداد کند از میان خلایق در حالیکه ملامت کننده اوست

امام الهدى وابن الهدى اي فرحة
پیشوای هدایت و پسر هدایت کننده است چه شادمانی

تعجلها منك القريض وقائله
شتاب کرد ترا مدح در شعر و گوینده مدح

لمنعمه

لمنصور النمري في مدح الرشيد

مر منصور نمری راست در ستودن هارون

إنّ المكارم والمعروف أوديةٌ — أحلّك الله منها حيث تجتمع

بدرستیکه بزرگواریها و عطاها رودخانه هاست — که منزل داده است خدا ترا در جائی که جمع شوند آنها

إذا رفعتَ امرأً فالله رافعه — ومن وضعتَ من الأقوام متّضع

هرگاه بلند مرتبه سازی مردیرا پس خدا بلند کننده اوست — وکسیرا که پست رتبه کنی از طایفها پست است او

من لم يكن بأمين الله معتصماً — فليس بالصلوات الخمس ينتفع

کسیکه نباشد با مین خدا چنگ زننده — پس بنمازهای پنجگانه نفع نمیبرد

إن أخلف الغيث لم تُخلف أنامله — أو ضاق أمرٌ ذكرناه فيتّسع

اگر خلف کند باران خلاف وعده نمیکند سر انگشتان او — یا اگر تنگ شود کاری یاد کنیم او را پس گشاده میشود

لمحمد بن وهيب في مدح المعتصم بالله

مر محمد پسر وهب راست در مدح المعتصم بالله عباسی

ثلاثةٌ تشرق الدنيا ببهجتها — شمس الضحى وأبو إسحاق والقمر

سه اند که روشن میسازند دنیارا بنور خود — آفتاب چاشتگاه و ابو اسحق و ماه تابان

فالشمس تحكيه في الإشراق طالعةً — إذا تقطّع عن إدراكها النظر

پس آفتاب حکایت میکند او را در تابش هنگام طلوع — هرگاه خیره شود از دریافتن او چشم

والبدر يحكيه في الظلماء منبلجاً — إذا استنارت لياليه به الغرر

و ماه حکایت میکند او را در شب تاریک وقت برآمدنش — هرگاه درخشان گردد شبهای روشنش باو

يحكي أفاعيله في كلّ نائبةٍ — الغيث والليث والصمصامة الذكر

حکایت میکند کردار او را در هر کار سختی — باران و شیر و شمشیر برنده

فالغيث يحكي ندى كفّيه منهمراً — إذا استهلّ بصوب الديمة المطر

پس باران حکایت میکند بخشش دو کف او را هنگام ریختن — هرگاه فرو ریزد بریختن باران ابرهای پی در پی

وربّما صال أحياناً على حنقٍ — شِبه صولته الضرغامة الهصر

وبسا هست که حمله آورد بعض اوقات از روی خشم — مانند حمله آوردنش حمله آوردن شیر درنده

وأنت جامع ما فيهنّ من حسنٍ — فقد تكامل فيك النفع والضرر

و تو جمع کننده آنچه در آنها است از نیکی — پس بدرستیکه تمام شد در تو سود و زیان

فالخلق جسم له رأس يدبّره — وأنت جارحتاه السمع والبصر

پس مردم همی هستند که مر او راست سری که کار فرماید او را — و تو دو عضو اوئی که گوش و چشم است

لأبي تمام الطائي يمدح الواثق بالله ويهنيه بالخلافة

مر ابی تمام طائی راست مدح میکند الواثق بالله را و مبارک میگوید بش خلافت

لمّا دعوتهم لأخذ عهودهم — طال السرور بمعرقٍ وشآمِ

چونکه خواندم ایشان را برای گرفتن پیمانهای آنها — دراز شد شادمانی در عراق و شام

لو يقدرون مشوا على وجناتهم — وعيونهم فضلاً عن الأقدامِ

اگر توانستندی آمدندی بر پیشانیهای خود — و چشمهاشان خواه جای قدمهای خود

ما أحسب القمر المنير إذا بدا — بدراً بأضوء منك في الأوهامِ

نمی پندارم ماه تابان را وقتی ظاهر شود — ماه شب چهارده روشن تر از تو در خیالها

هي بيعة الرضوان يشرع وسطها — باب السلامة فادخلوا بسلامِ

خلافت بیعت خوشنودی است که نهاده شده است میان او — در آشتی است که پس در آیید او را با ایمنی

ملكٌ يرى الدنيا بأيسر لحظةٍ — ويرى التقى رحماً من الأرحامِ

پادشاهی که می بیند دنیا را بآسانتر نگهی — و می بیند پرهیزکار را خویشی از خویشیهای خود

لا قدح في عود الإمامة بعدما — متّت إليك بحرمةٍ وذمامِ

نیست ضرری در برگشتن پیشوائی بعد از آنکه — نزدیک شده بسوی تو با احترام و مرتبه بلند

هيهات تلك قلادة الله التي — ما كان يتركها بغير نظامِ

دور است از دیگران خلافت گردن بند خدا است که — خدا وا نمیگذارد او را بی پیوستگی و نظام

إرث النبي وحجزة الله التي — لم تخل من لهبٍ منكم وضرامِ

میراث پیغمبر و دانش خدا است که — نهی نیست از زبانه و فروزنده و شعله از شما

مذخورة أحرزتها بحكومةٍ — لله تعلو رؤوس الحكّامِ

پنهان شده است که جمع آوردی بحکم رای خود — از جانب خداست که بلندی جوید سرهای حکم کنندگان

الصبح مشهورٌ بغير دلائلٍ — من غيره ابتغيت ولا إعلامِ

صبح مشهور است بجز سببی برهانی — از غیر خود که بر انگیخته شود و نه خبر دادنی

يا ابن الكواكب من أئمة هاشمٍ — والرجّح الأحساب والأحلامِ

ای پسر ستارگان از امامهای اولاد هاشم — که افزونند در حسبها و بردباریها

ایضاً له

ايضاً لأبي تمام الطائي في مدح المأمون

نيز مر ابي تمام طائي راست در مدح مأمون

مَنْ شَرَّدَ الإِعْدَامَ عَنْ أَوْطَانِهِ ... بِالْجُودِ حَتّٰى اسْتُطْرِفَ الإِعْدَامُ

كيست كه بيرون كند درويشي را از وطنهاي خود ... به بخشش تا آنكه طلب كرده شود بيچارگي

وَتَكَفَّلَ الأَيْتَامَ عَنْ آبَائِهِمْ ... حَتّٰى وَدِدْنَا أَنَّنَا أَيْتَامُ

و پرستاري كند بي پدران را از جانب پدران آنها ... تا آنكه دوست داريم كه ما هم يتيم باشيم

يَا أَيُّهَا الْمَلِكُ الْهُمَامُ وَعَدْلُهُ ... مَلِكٌ عَلَيْهِ فِي الْقَضَاءِ هُمَامُ

اي پادشاه بزرگ كه عدالت او ... پادشاهيست بزرگ براو در حكم كردن

مَا زَالَ حُكْمُ اللهِ يُشْرِقُ وَجْهُهُ ... فِي الأَرْضِ مُذْ نِيطَتْ بِكَ الأَحْكَامُ

هميشه حكم خدا ميتابد روي او ... در زمين از وقتي كه بسته است بتو حكمها

أَسَرَتْ لَكَ الآفَاقَ هِمَّةُ عَزْمَةٍ ... جُبِلَتْ عَلَى أَنَّ الْمَسِيرَ مُقَامُ

اسير كرده است براي تو اطراف عالم را همت عزمي ... كه مجبول است براينكه راه و سفر چون منزل است

إِلَّا تَكُنْ أَرْوَاحُهَا لَكَ سُخِّرَتْ ... فَالْعَزْمُ طَوْعُ يَدَيْكَ وَالإِقْدَامُ

اگر نباشد جان آنها مر ترا مسخر ... پس عزم و اراده فرمان بردار دو دست تست و پيشي گرفتن

إِنَّ الْمَكَارِمَ لِلْخَلِيفَةِ لَمْ تَزَلْ ... وَاللهُ يَعْلَمُ ذَاكَ وَالأَقْوَامُ

بدرستيكه بزرگواريها مر خليفه را هميشه بوده است ... خدا ميداند اين را و طايفه ها

كُتِبَتْ لَهُ وَلِأَوَّلِيهِ خِلَافَةٌ ... فِي اللَّوْحِ حَتّٰى جَفَّتِ الأَقْلَامُ

نوشته شده است براي او و براي پيشينيان او خلافت ... در لوح محفوظ تا آنكه خشك شد قلمها و تغيير نپذيرفت

ايضاً لأبي تمام يمدح الواثق بالله

نيز مر ابي تمام راست مدح ميكند الواثق بالله را

سِيرُوا بَنِي الْحَاجَاتِ يُنْجِحْ سَعْيَكُمْ ... غَيْثٌ سَحَابُ الْجُودِ مِنْهُ هَتُونُ

برويد اي حاجتمندان تا برآيد حاجت شما را ... باران ابري كه بخشش از او بارنده است

فَالْحَادِثَاتُ بِوَبْلِهِ مَصْفُودَةٌ ... وَالْمَحْلُ فِي شُؤْبُوبِهِ مَسْجُونُ

پس حوادث روزگار بعطاي او در زنجير است ... وقحطي در بارش عطاي او در زندان است

حَتّٰى إِذَا أَلْقَوْا عَنْ أَكْتَافِهِمْ ... بِالْعَزْمِ وَهُوَ عَلَى النَّجَاحِ ضَمِينُ

تا آنكه اگر بيندازند او را از دوشهاي خود ... به آهنگ بسوي او و او برفتن روزي ضامن ⟨?⟩

وَجَدُوا جَنابَ المُلْكِ أَخْضَرَ وَ
یافتند پیرامون مملکت را سبز و
أَحَلُّوا هارُونَ فِيهِ كَأَنَّهُ هارُونُ
نگه کردند بسوی هرون که گویا او هرون عمران است

أَلِفُوا أَمِيرَ المُؤْمِنِينَ وَجُودَهُ
آرمیدند با امیر المؤمنین و بخشش او
خَضِلُ الغَمامِ وَظِلُّهُ مَسْكُونُ
که باران ابر است و سایهٔ او که آرامگه است

فَغَدَوْا وَقَدْ وَثِقُوا بِرَأْفَةِ واثِقٍ
پس بامداد کردند در حالتیکه اعتماد کرده بودند بمهربانی واثق
بِاللّٰهِ طائِرُهُ لَهُمْ مَيْمُونُ
بالله که فال نیک مرایشان را مبارک بود

قَرَّتْ بِهِ تِلْكَ العُيُونُ وَأَشْرَقَتْ
روشن شد باو آن چشمها و تابان شد
تِلْكَ الخُدُودُ وَإِنَّهُنَّ لَجُونُ
آن رویها در حالتیکه آن رویها هر آینه سیاه بود

مَلِكٌ إِذا خاضَ المَسامِعَ ذِكْرُهُ
پادشاهی که اگر فرو رود گوشها را یاد او
خَفَّ الرَّجاءُ إِلَيْهِ وَهُوَ رَكِينُ
سبک شود امیدواری بسوی او در حالیکه آن امیدواری محکم باشد

يا ابْنَ الخَلائِفِ إِنَّ بُرْدَكَ مِلْؤُهُ
ای پسر پادشاهان بدرستیکه جبهٔ تو پر است
كَرَمٌ يَذُوبُ المُزْنُ فِيهِ وَلِينُ
از سخاوت و نرمی که میگدازد ابر در او

نُورٌ مِنَ الماضِي عَلَيْكَ كَأَنَّهُ
نوریست از گذشتها بر تو که گویا او
نُورٌ عَلَيْهِ مِنَ النَّبِيِّ مُبِينُ
نوریست که از پیغمبر بر او تابیده است

تَيَمَّوْا بِكَ السَّفّاحُ وَالمَنْصُورُ وَ
بلند مرتبه شدند بسبب تو سفاح و منصور
المَهْدِيُّ وَالمَعْصُومُ وَالمَأْمُونُ
و مهدی و هرون و مأمون

قَوْمٌ غَدا المِيراثُ مَضْرُوباً لَهُمْ
گروهیکه بامداد کرد میراث پیغمبر در حالیکه زده بود برای آنها
سُورٌ عَلَيْهِ مِنَ القُرْآنِ حَصِينُ
باروی محکم و استواریکه از قرآن است

فِيهِمْ سَكِينَةُ رَبِّهِمْ وَكِتابُهُ
در میان ایشان بود سکینهٔ پروردگارشان و کتاب او
وَإِمامَتاهُ وَاسْمُهُ المَخْزُونُ
و دولایت او و نام پنهان او

فِي دَوْلَةٍ غَرّاءَ هارُونِيَّةٍ
در دولت تابان هرونی
مُتَكَنِّفاها النَّصْرُ وَالتَّمْكِينُ
که بدو جانب اوست نصرت و تمکین

قَدْ أَصْبَحَ الإِسْلامُ فِي سُلْطانِهِ
براستی که بامداد کرد اسلام در پادشاهی او
وَالهِنْدُ بَعْضُ ثُغُورِهِ وَالصِّينُ
در حالتیکه هند بعض سرحدات اوست با چین

ما فَوْقَ مَجْدِكَ مُرْتَقَى فَخْرٍ كَما
نیست بالای بزرگواری تو بلندی فخری همچنانکه
كُلُّ افْتِخارٍ مِنْ فَخارِكَ دُونُ
هر فخریکه در فخرهای تو پست است

محمد بن

لمحمد بن هانی الاندلسی فی المعز الدین و قد اغرق فی المدح

مرمحمد بن هانی اندلسی راست در مدح معز الدین و بالا روی کرده است در مدح

ما شئت لا ما شاءت الاقدار — فاحکم فانت الواحد القهار

آنچه تو خواهی میشود نه آنچه خواهد قضا و قدرها — پس حکم کن که توئی یگانه توانا

وکانما انت النبی محمد — وکانما انصارک الانصار

وگویا تو حضرت محمد پیغمبری — وگویا یاوران تو یاوران پیغمبرند

انت الذی کانت تبشرنا به — فی کتبها الاخیار والاخبار

توئی آن کسیکه مژده دادند ما را بتو — در کتاب های خود نیکان و خبرها

ایضاً لابن هانی الاندلسی فی مدحه

نیز مر ابن هانی اندلسی راست در مدح او

والنور انت وکل نور ظلمة — والفوق انت وکل قدر دون

روشنی توئی و هر روشنائی تاریکیست — بالا توئی و هر مرتبه پست است

لو کان رایک شایعا فی امة — علموا بما سیکون قبل یکون

اگر دانشوری تو آشکار شود در گروهی — هر آینه دانند آنچه را که میشود پیش از آنکه شود

لابن النبیه فی مدح الخلیفة الناصر لدین الله و هو ایضا اغرق فی المدح غایة

مر ابن نبیه راست در مدح خلیفه الناصر لدین الله و او نیز بالا روی کرده است در مدح نهایة بالا روی

بغداد مکتنا واحمد احمد — حجوا الی تلک المناسک واسجدوا

بغداد کعبهٔ ما است و احمد خلیفه احمد پیغمبر است — حج بروید بسوی آن جایگاه عبادت و سجده کنید

یا مذنبین ضعوا اوزارکم — وتطهروا بترابها وتهجدوا

ای گناهکاران بگذارید بارگناه خود را — و تیمم کنید بخاک او و نماز شب کنید

فهناک من جسد النبوة بضعة — بالوحی جبریل لها یتردد

پس در اینجا از بدن پیغمبری جگر گوشه ایست — که بوحی آوردن جبرئیل مر او را آمد و رفت میکند

باب النجاة مدینة العلم التی — ما زال کوکب هدیها یتوقد

در رستگاری است و شهر علم آنچنانکه — همیشه ستاره هدایت کردن او درخشان است

هذا هو السر الذی بهر الوری — فی ظهر آدم والملائک سجد

این آن سریست که عاجز کرد مردم را — در پشت آدم بود در حالتیکه ملائکه سجده کنندگان بود

هٰذا الصِّراطُ المُستَقيمُ حَقيقَةً — مَن زَلَّ عَنهُ فَفي الجَحيمِ مُخَلَّدُ

این راه راست است براستی از روی حقیقت — کسیکه لغزد ازو پس در جهنم جاوید است

لجرير يمدح بها عمر بن عبد العزيز

مر جرير راست مدح میکند باو عمر پسر عبد العزیز را

أَأَذكُرُ الجَهدَ وَالبَلوى الَّتي نَزَلَت — أَم قَد كَفاني ما بُلِّغتَ مِن خَبَري

آیا یاد کنم سختی و مصیبتی را که فرود آمده است — یا بس است مرا آنچه بتو رسیده است از خبر من

كَم بِاليَمامَةِ مِن شَعثاءَ أَرمَلَةٍ — وَمِن يَتيمٍ ضَعيفِ الصَّوتِ وَالنَّظَرِ

چه قدر هست در شهر یمامه از زن آشفته موی بیچاره — و از بی پدر ضعیف صدا و ضعیف چشم از گرسنگی

يَدعوكَ دَعوَةَ مَلهوفٍ كَأَنَّ بِهِ — خَبلاً مِنَ الجِنِّ أَو ما دَعوَةُ البَشَرِ

دعا میکند ترا دعای اندوهگینی که گویا آمده است او را — لشکری از خدا یا مینت دعای بشر

خَليفَةَ اللهِ ماذا تَأمُرونَ بِنا — لَسنا إِلَيكُم وَلا في دارِ مُنتَظَرِ

ای خلیفه خدا بچه امر میکند مارا — نیستیم بسوی شما و نه در سرای چشم دارنده

ما زِلتَ هَمُّكَ في أَمرٍ يُؤَرِّقُني — قَد طالَ في الحَيِّ إِصعادي وَمُنحَدَري

همیشه همت تو در کاری بود که بیدار میکرد مرا — بتحقیق طول کشید در طایفه خودم بلندی و پستی من

إِنّا لَنَرجو إِذا ما الغَيثُ أَخلَفَنا — مِنَ الخَليفَةِ ما نَرجو مِنَ المَطَرِ

بدرستیکه ما امید واریم هرگاه باران نیاید مارا — از خلیفه آنچه را که امید داریم از بارش

نالَ الخِلافَةَ إِذ كانَت لَهُ قَدَراً — كَما أَتى رَبَّهُ موسى عَلى قَدَرِ

رسید پادشاهی را که بود مر اورا اندازه — چنانکه آمد پروردگار را موسی بر اندازهٔ او

هٰذا الأَرامِلُ قَد قَضَّيتَ حاجَتَها — فَمَن لِحاجَةِ هٰذا الأَرمَلِ الذَّكَرِ

این بیچاره ها که روا کرده تو حاجت آنهارا — پس کیست مر حاجت این بیچارگان مردان را روا کننده

أَلخَيرُ ما دُمتَ حَيّاً لا يُفارِقُنا — بورِكتَ يا عُمَرَ الخَيراتِ مِن عُمَرِ

خوبی جدا نمیشود مارا مادام که تو زنده — زیاد کرده شوی ای عمر خوبیهارا از عمر

ايضاً لجرير يمدح بها عمر بن عبد العزيز

نیز مر جریر راست مدح میکند باو عمر پسر عبد العزیز را

يَعودُ الفَضلُ مِنكَ عَلى قُرَيشٍ — وَتَفرُجُ عَنهُمُ الكُرَبَ الشِّدادا

برمیگردد احسان از تو بر طایفه قریش — و گشایش میدهی از ایشان اندوههای سخت را

وقد آمنت وحشهم برفق ... ويعيي الناس وحشك ان يصادا

وتحقيق آسوده كرده وحشت آنها را بمدارا و مهرباني ... وعاجز ميكند مردم را وحشيهاي تو از اينكه رام و دستگير شود

وتدعوا الله مجتهداً ليرضى ... وتذكر في رعيتك المعادا

وميخواني خدا را بكوشش خود تا كه خوشنود شود ... وياد ميكني او را در رعيت خود روز قيامت را

وما كعب بن مامة وابن سعدى ... باجود منك يا عمر الجوادا

ونيست كعب پسر مامة واوس حارثة طائي ... بخشش كننده تر از تو اي عمر بخشش كننده

تعود صالح الاخلاق اني ... رأيت المرء يألف ما استعادا

عادت كن صفتهاي نيك را بدرستيكه من ... ديده ام كه مرد آرام گيرد بآنچه عادت كرده است

لجرير في مدح هشام بن عبد الملك

مر جرير راست در مدح هشام پسر عبد الملك

وانت اذا نظرت الى هشام ... عرفت نجار منتجب كريم

و تو هرگاه نگه كني بسوي هشام ... شناسي نژاد بلند اختر بزرگواري را

ولي الحق حين يؤم حجا ... صفوفا عند زمزم والحطيم

دوست حق را هنگاميكه قصد كند حج گزاردن را ... صفهائيست نزد چاه زمزم و حطيم

يرى للمسلمين عليه حقا ... كفعل الوالد الرؤف الرحيم

مي بيند براي مسلمانان بر خويش حق را ... مانند كردار پدر مهربان دلسوز

اذا بعض السنين تعرقتنا ... كفى الايتام فقد ابي اليتيم

هرگاه بعضي سالها جدا كند ما را از فرزندان از قحطي ... بس است او مر پدران را نيافتن پدر يتيمان

امير المؤمنين جمعت دينا ... وحلما فاضلا لذوي الحلوم

اي پيشواي مؤمنان فراهم آورده دين داري را ... و بردباري را كه افزون است مر بردباران را

لك المتخير ابا وخالا ... فاكرم بالخؤلة والعموم

براي تست و جمع كرده شده شرف كه پدر و مادر باشد ... پس چه بزرگوارند خالوها و عموهاي تو

سما بك خالد وبنو هشام ... الى العلياء في الحسب الجسيم

بالا رفتند بسبب تو خالد و پسران هشام ... بسوي مرتبه بلند در نژاد بزرگ

فما الام التي ولدت قريشا ... بمقرفة النجار ولا عقيم

پس بدرستيكه معروف شده است اسب با نشان از نسبهاي پاكان ... بد نژاد و نه نازاد

وما مخلد بأنجب من أبيكم | ولا خال بأكرم من تميم
و نیست مردی نیک گوهرتر از پدر شما | و نیست خالوئی بزرگوارتر از تمیم

لك الغرر السوابق من قريش | فقد عرف الأغر من البهيم
مر تو راست بزرگواران و پیشینان از قریش | پس براستی شناخته شد نژاد نیکو از بد

ايضا له في مدح المأمون العباسي

هم مر او راست در مدح مأمون عباسی

يا خير منتسب لمكرمة | في المجد حيث يحجّج العدد
ای بهتر نژادی مر اصل بزرگواری را | در شرف در جائیکه عاجز کنند شمارهای مردم

في كل أنملة براحته | نوء يسح وعارض حشد
در هر سر انگشتی به پنجهٔ او | بارانیست که میبارد و ابریست فراهم آمده

وإذا القنا رعفت أسنته | علقا وضم كعوبها قصد
و هرگاه نیزه‌ها خونین شود سرهای آنها | از خون سیاه و گرد آورد نه آن نیزه‌ها را درجت عوج

فكأن ضوء جبينه قمر | وكأنه في صولة أسد
پس گویا نور پیشانی او ماهی هست | و گویا در حمله کردن شیر است

وكأنه روح تدبرنا | حركاته وكأننا جسد
و گویا او جانیست که کار فرماید ما را | و گویا ما تنیم او را

للسلامي في مدح عضد الدولة

مر سلامی راست در مدح عضد الدوله

فكنت وعزمي في الظلام وصارمي | ثلاثة أشياء كما اجتمع النسر
پس بودم من با عزم خود در تاریکی و شمشیر خود | سه چیز مانند همچنانکه فراهم آیند ستارهای نسر

وبشرت آمالي بملك هو الورى | ودار هي الدنيا ويوم هو الدهر
و مژده دادم آرزوی خود را بپادشاهی که اوست مردم | و خانه که اوست همه دنیا و روزیکه اوست همه روزگار

وقال الأرجاني في بعض الملوك

و گفته است ارجانی در مدح بعضی پادشاهان

يا سائلي عنه لما جئت أمدحه | هذا هو الرجل العاري من العار
ای سوال کننده من از احوال او چونکه آمدم مدح کنم او را | این آن مردیست که دور است از کار زشت

لقيته

لَقِيتُهُ فَرَأَيْتُ النَّاسَ فِي رَجُلٍ ... وَالدَّهْرَ فِي سَاعَةٍ وَالْأَرْضَ فِي دَارِ

الفصل السادس في مدح الوزراء والصدور

فصل ششم در مدح وزرا و صدور

لأبي الطيب المتنبي يمدح علي بن احمد بن عامر الانطاكي

مر ابي طيب متنبي راست مدح میکند علی پسر احمد پسر عامر انطاکی را

وَلَا تَحْسَبَنَّ الْمَجْدَ زِقًّا وَقَيْنَةً ... فَمَا الْمَجْدُ وَالسَّيْفُ وَالْفَتْكَةُ الْبِكْرُ

و مپندار بزرگواری را خیک شراب و زن بازیگری ... پس نیست بزرگواری مگر شمشیر و دلیری بکر

وَمَنْ يُنْفِقِ السَّاعَاتِ فِي جَمْعِ مَالِهِ ... مَخَافَةَ فَقْرٍ فَالَّذِي فَعَلَ الْفَقْرُ

وکسیکه بخشد ساعتهای خودرا در فراهم آوردن مال خود ... از ترس بیچیزی پس آنچه کرده است بیچیزی و فقر است

تُدِيرُ بِأَطْرَافِ الرِّمَاحِ عَلَيْهِمُ ... كُؤُوسَ الْمَنَايَا حَيْثُ لَا تُشْتَهَى الْخَمْرُ

بگردش درمیاآورد باکنارهای نیزه‌ها برایشان ... جامهای مرگرا درجائیکه خواهش نشده باشد شراب

وَكَمْ مِنْ جِبَالٍ جُبْتُ تَشْهَدُ أَنَّنِي ... الْجِبَالُ وَبَحْرٍ شَاهِدٌ أَنَّنِي الْبَحْرُ

و چه بسیار کوهها که در نوردیدم و گواهی میداد که منم ... کوهها و چه بسیار دریائی گواه است که منم دریا

وَيَوْمٍ وَصَلْنَاهُ بِلَيْلٍ كَأَنَّمَا ... عَلَى أُفْقِهِ مِنْ بَرْقِهِ حُلَلٌ حُمْرُ

و بسا روزیکه پیوستیم اورا بشب گویا ... بر افق او از برق او جامهای سرخ است

وَلَيْلٍ وَصَلْنَاهُ بِلَيْلٍ كَأَنَّمَا ... عَلَى مَتْنِهِ مِنْ دَجْنِهِ حُلَلٌ خُضْرُ

و بسا شبی که پیوستیم اورا بشبی گویا که ... بر پشت آواز تاریکی او جامهای سبز بود

وَغَيْثٍ ظَنَنَّا تَحْتَهُ أَنَّ عَامِرًا ... عَلَا لَمْ يَمُتْ أَوْ فِي السَّحَابِ لَهُ قَبْرُ

و بسا بارانی که گمان کردیم زیر او که عامر است ... بالا رفته و نمرده است یا در ابر مر او راست قبری

أَوِ ابْنَ ابْنِهِ الْبَاقِي عَلِيَّ بْنَ أَحْمَدٍ ... يَجُودُ بِهِ لَوْ لَمْ أَجُدْ وَيَدِي صِفْرُ

یا پسر پسر او که پاینده است علی پسر احمد است ... که بخشش میکند اورا اگر نکنم درحالیکه دست من تهی باشد

وَإِنَّ سَحَابًا جُودُهُ مِثْلُ جُودِهِ ... سَحَابٌ عَلَى كُلِّ السَّحَابِ لَهُ فَخْرُ

و بدرستیکه ابریکه باران او مانند بخشش اوست ... ابریست که بر همه ابرها مر او راست نازشی

فَتًى لَا يَضُمُّ الْقَلْبُ هِمَّاتِ قَلْبِهِ ... وَلَوْ ضَمَّهَا قَلْبٌ لَمَا ضَمَّهَا صَدْرُ

جوانی است که دربر نگیرد دل همتهای دل اورا ... و اگر برگیرد اورا دلی هرآینه دربر نگیرد اورا سینه

ولا ينفع الإمكان لولا سخاؤه — وهل نافعٌ لولا الأكفُّ القنا السُّمرُ

و نفع نمی بخشد دست بهم دادن مال اگر نباشد سخاوت او — و آیا سود دهنده اند نیزه های گندم گون اگر نباشد سر پنجه ها

وما زلت حتى قادني الشوق نحوه — يسايرني في كل ركبٍ له ذكرُ

و همیشه بودم من تا که کشید مرا شوق بجانب او — راه میسپرد مرا در هر کاروانی یاد او

فجئناك دون الشمس والبدر في النوى — ودونك في أحوالك الشمس والبدرُ

پس آمدیم ترا نزد آفتاب و ماه در سفر — و پست تراست از احوال تو آفتاب و ماه

دعاني إليك العلم والحلم والحجى — وهذا الكلام النظم والنائل النثرُ

خواند مرا بسوی تو دانش و بردباری و خردمندی — و این سخن پیوسته من و بخشش پراکنده تو

وما قلت من شعرٍ تكاد بيوته — إذا كتبت يبيضُّ من نورها الحبرُ

و نگفتم هیچ شعری مگر اینکه نزدیک بود خانهای او — وقتیکه نوشته شود سفید شود از نور او مرکب سیاه

كأن المعاني في فصاحة لفظها — نجوم الثريا أو خلائقك الزهرُ

گویا که معنیها در فصاحت و خوبی لفظهای او — ستارگان آسمانند یا خوهای روشن تو

للسيد الشريف الرضي في مدح أبي سعد بن خلف وتهنئته بخلع السلطان

مر سید شریف رضی راست در مدح ابی سعد پسر خلف و مبارکباد میگویدش بخلعت پادشاه

قرَّت عيون المجد والفخرِ — بخلعة الشمس على البدرِ

روشن شد چشمهای شرف و نازش — بخلعت آفتاب بر ماه

ضمَّت على عطفيه أطرافها — مُعلَمةً بالعزّ والنصرِ

رسیده شد بر دو پهلوی او کنارهای او — که نقش کرده شده بود بعزت و یاری خدا

كأنها خلعة ثوب الدجى — في عاتق العيوق والنسرِ

گویا او خلعت جامهٔ تاریکی شب بود — در دوش ستاره عیوق و نسر

زرَّ عليك الملك فضفاضها — ضافٍ وإنما زرَّ على البحرِ

آنکه زد بر تو پادشاه فراخیهای — او را و بدرستیکه تکمه شده جامه بر دریا

خطوت فيها غير مستكبرٍ — خطوَ السها في خلع الفجرِ

خرامیدی در آن درحالتیکه تکبر کننده نبودی — مانند خرامیدن ستاره سها در خلعتهای صبح

جاءت عواناً من تحياته — وأنت منها في علاً بكرِ

آمد آن خلعت و زنیکه مشرف زن شوهر دیده بود از عطیهای او — و حال اینکه تو از او در بزرگواری مثل باکره بودی

تعلق

تعدو بك الايام نهاضة ... تطلع من مجد الى فخر
بامداد کرد بسبب تو روزکار که بال و پر کشاینده بود ... و طلوع میکرد از شرف بسوی فخر

فانهض فلو رمت العلا ... صافحت ايدي الانجم الزهر
پس برخیز که اگر اراده کنی بلندی را ... مصافحه کنی مر دستهای ستارهای درخشان را

ولو زجرت المزن عن صوبه ... لصنت الاقطار بالقطر
واگر منع کنی ابر را از بارانش ... هر آینه بخل کنند بارانها بباریدن

تبرجت منك وجوه المنى ... مبهجة في النائل الغمر
آراسته شد از تو رویهای آرزو ... و کنده زبان بست در بخشش بسیار تو

فانت سر في ضمير العلا ... كالعقد بين الجيد والنحر
پس تو رازی در دل بلندی ... مانند گردن بند میان سینه و گردن

فاسعد ابا سعد باقباله ... ما الهدي محمول الى النحر
پس نیکبخت باش ای ابا سعد به بخت او ... ما شتر قربانی برداشته شده است برای کشتن

ما هو انعاما ولكنه ما ... خلع الغيث على الزهر
نیست او انعام و بخشش و لیکن او چیزیست ... که خلعت پوشانیده است باران بر شکوفها

وله رحمه الله في مدح ابي نصر سابور بن اردشير

مراد و رحمه الله ابونصر سابور پسر اردشیر

ولولا الوزير ابن اردشير وحده ... لغاض المعالي والندى والمحامد
واگر نبود وزیر پسر اردشیر تنها ... هر آینه کاستی بلندیها و بخششها و ستایشها

وسدت طرق المجد عن كل سالك ... وضاقت على الآمال هذي الموارد
و بسته شدی راه شرف از هر رونده ... و تنگ گشتی بر آرزوها راههای رفت

تحلى له عن كل عز وسودد ... وتلقى اليه في الامور المقالد
زینت داده شد برای او هر ارجمندی و بزرگی ... و انداخته شود بسوی او در کارها کلیدها

لك الله لا الآمال الا ركائب ... وانت لها هاد وحاد وقائد
گواه باد ترا خدا نیست آرزوها مگر کاروانی ... و تو مر او را راه برنده و حدی خواننده و پیش روی

ابا لك الا الفضل نفس شريفة ... ورأي الى فعل الجميل معاود
قبول نکرد نفس بزرگوار از برای تو مگر بخشش و فضل را ... و دیدی که رجوع کننده بسوی کردار نیک

وطودٌ من العلیاء مدّت سموکه　　وطالت ذراه واطمأنّت القواعد

وکوهی از سر افرازی کشیده شده است بلندیهای او　　ودراز شده است بلندیهای او وبرقرار است ستونهای او

ویوماً یظلّ الخافقین بعزّه　　رذاذ غوادیها الرّؤوس الشّوارد

ودر روزیکه سایه بیفکند از مشرق ومغرب را بابر لشکر خود　　که باران باران اوسرهای سرکشان است

لأعقد مجداً تعجز النّاس حلّه　　وینحلّ من هام الأعادی معاقد

هرآینه بند بسته خودراکه ناتوان شوند مردم از کشودن او　　وکشاید ازسرهای دشمنان بندها وپیوندها را

علیّ رداءٌ من جمالک واسع　　وعندی عزٌّ من جلالک خالد

برمن است رداء فراخ از زیبایی تو　　ونزد منست عزی از جلال جاوید تو

کأنّک للأرض العریضة مالک　　وحیداً وللدّنیا العظیمة والد

گویا تو مرزمینهای پهن را صاحب هستی　　تنهایی ومردنیای بزرگ را پدری

علی بن حلبا فی مدح الوزیر ابی نصر سابور بن اردشیر

علی بن حلبا است در مدح وزیر ابی نصر شاپور پسر اردشیر

رویدک قد تعالیت اطّلاعا　　علی العلیاء همّاً وارتفاعا

مهلت بده تو ای هستی که برتری یافتی از روی اطلاع　　بر بلندیها از جهت همت وطلب رفعت

ونفسک لا تری ببلوغ مجدٍ　　ولو أوفی علی النّجم اقتناعا

وجان تو نمیگردد رسیدن شرف را　　وهرچند در رسد برستارگان در بلندی مرتبه

برأیٍ ما رأته الشّمس إلّا　　تمنّت أن تکون لها شعاعا

رای وبینشی که نمی‌بیند اورا آفتاب مگر اینکه　　آرزو کند اینکه بوده باشد روشنی او

أذلّ بعزّه صرف اللیالی　　ورام عصیّها حتّی أطاعا

خوار کرد بعزت گردش شبها را　　ورام کرد نافرمانان آنها را تا که فرمان بردند

لأبی الفرج الببغاء فی مدح الوزیر ابی نصر سابور

مرابی فرج ببغاست در مدح وزیر ابی نصر شاپور

لمت الزّمان علی تأخیر مطّلبی　　فقال لما وجه لومی وهو محذور

سرزنش کردم روزگار را بر پس افتادن مطلب خود　　پس گفت چیست راه سرزنش من در حالیکه او رسیده بود

فقلت لو شئت ما فات القضاء أملی　　فقال أخطأت بل إنشاء سابور

پس گفتم اگر میخواستی فوت نمیکرد قضا آرزوی مرا　　پس گفت خطا کردی بلکه اگر بخواهد شاپور

عُذْ بالوزیرِ أبی نصرٍ وقُلْ شَطَطاً ... أشرِفْ فإنّكَ بالإشرافِ معذورُ

پناه جوی با بو نصر وزیر و بگو ای ستم و بیدا ... گرامی بشو پس تو بسبب صاحبان شرف معذوری

وقد تقبّلتُ هذا النصحَ من زمنی ... والنصحُ حتّی من الأعداءِ مشکورُ

وبتحقیق پسندیدم این نیکخواهی را از روزگار خود ... ونصیحت حتی از دشمنان پسندیده شده است

وما لِطرفِ رجائی عنكَ منصرَفٌ ... وهل یفارقُ جرمَ المشتری النورُ

و نیست مرچشم امید مرا از تو برگردانیدنی ... وآیا جدا میشود از جرم مشتری نور وروشنی

لابن بابك یمدح الوزیر أبا نصر سابور

مر ابن بابك راست مدح میکند وزیر ابی نصر شاپور را

شِمتُ برقَ الوزیرِ وانحلَّ حتّی ... لم أجِدْ مهرباً إلی الإعدامِ

نگریستم برق بخشش وزیر را پس فرو ریخت باران بخشش تا که ... نیافتم گریزگاهی را بسوی بی چیزی

وکأنّی وقد تقاصرَ باعی ... خائضٌ فی عُبابِ أخضرَ طامی

وگویا من در حالتیکه کوتاه است بازوی من ... فرورونده ام در دریای بزرگ پر موج

مستفیضُ الندی کریمُ السجایا ... عاجلُ العفوِ آجلُ الانتقامِ

که فروریزنده بخشش و بزرگوار طبیعتها است ... شتاب کننده بعفو است پس اندازنده باز خواست

کذبَ الزاعمونَ أنّ المعالی ... فی صدورِ المثقّفاتِ الدوامی

دروغ گفتند گمان کنندگان اینکه سرافرازیها ... در سینهای نیزهای خون آلود است

إنّما المجدُ والندی والمساعی ... والردی فی أسنّةِ الأقلامِ

جز این نیست که بزرگواری وبخشش وکوششها ... ومرگها در پیکانهای قلمهاست

لأبی الفرج الأصبهانی الناشی فی مدح المهلبی الوزیر وتهنیته بالعید

مر ابو فرج اصفهانی شاعر راست در مدح مهلبی وزیر ومبارکباد میگویدش بعید

إذا ما علا فی الصدرِ للنهیِ والأمرِ ... وبثّهما فی النفعِ منهُ وفی الضرِّ

هرگاه بلند شود وبالا نشیند درصدر با امر و نهی ... وجای گرفتن آنها در سود و زیان

وأجری ظُبا أقلامِهِ وتدفّقتْ ... بدیهتُهُ کالمستمِدِّ من البحرِ

وروان شود دم قلمهای او وبریزد ... مطلبهای بی اندیشه مانند موج دریا

رأیتُ نظامَ الدُّرِّ فی نظمِ قولِهِ ... ومنثورَ الرَّقراقِ فی ذلكَ النثرِ

می بینم مروارید پیوسته را در گفتار پیوسته او ... ومروارید پراکنده درخشان را در آن سخن پراکنده او

ويقتضب المعنى الكثير بلفظة ... ويأتي بما تحوي الطوامير في سطر

وسوار ميكند معنى بسيار را بيك لفظى ... ومى آورد آنچه را جمع كرده است طومارها در يك سطرى

أيا غرة الدهر ائتلف غرة الشهر ... وقابل هلال الفطر في ليلة الفطر

اى غرۀ روزگار الفت گير اول ماه نو را ... وبرابر شو با ماه نو عيد فطر در شب فطر

بأيمن إقبال وأسعد طائر ... وأفضل ما ترجوه في أفسح العمر

بمبارك طالعى وبخت نيكى ... وافزونتر از آنچه اميد ميدارى در گشاده ترين عمرى

مضى عنك شهر الصوم يشهد صادقا ... بطهرك فيه واجتنابك للوزر

گذشت از تو ماه روزه وگواهى ميدهد براستى ... بپاكى تو دراو ودورى كردن تو از گناه

وزكاك أوراق المصاحف وانتهى ... إلى الله منها طول درسك والذكر

وپاكيزه كرد ترا ورقهاى قرآن وبپايان رسيد ... بسوى خدا از آن طول دادن درس وذكر تو

وقبضك كف البطش عن كل مجرم ... وبسطكها بالعرف في الخير والبر

وگرفتنت پنجه خشم را از هر گناهكارى ... وگستردن تو اورا به بخشش در خوبى ونيكى

للسيد الشريف الرضي يمدح الصاحب إسماعيل بن عباد

مر سيد شريف رضى راست مدح ميكند صاحب اسمعيل پسر عباد را

وسرنا على رغم الظلام كأننا ... بدور نلاقي من جنابك أسعدا

وروشنيم در شب برغم تاريكى گويا كه ما ... ماهائى بوديم كه ميديديم از آستان نيكوئى را

فلله نور في محياك إنه ... يمزق جلبابا من الليل أربدا

پس مر خدا راست نور در روى تو در حاليكه او ... پاره ميكند پيراهن شب تاريك را

ولله ما ضمت ثناياك إنها ... ثنايا جبال يطلع البأس والندى

ومر خدا راست آنچه را دربر گرفته ثناهاى تو بدرستيكه آنها ... پشتها وبلنديهاى كوهند كه هويدا ميسازند شجاعت وبخشش را

أعرضوه ها يا قبلة المجد إنني ... أرى غرر الآمال نحوك سجدا

عارضه ده روشنى اورا اى قبلۀ بزرگوارى براستى كه من ... مى بينم درهاى آرزوها را بجانب تو در سجده

وأنت الذي ما احتل في الأرض مقعدا ... من المجد إلا اشتق في الجو مصعدا

وتوئى آن كسيكه فرود نيامد در زمين نشيننده ... از مجد وبزرگوارى مگر آنكه چاك كرد هوا را در حاليكه بالا رونده

إذا ظمئت عيس إليك فإنما ... حقائبها تروي لجينا وعسجدا

هر گاه تشنه شود بسوى تو شترى پس بدرستيكه ... تنگهاى آن مى آشامند نقره وطلا را

وماكت

وما كنت الا السيف يعرف منتضى
ونيستی تو مگر شمشیر که شناخته میشود در حالیکه برهنه است
وينكر في بعض المواطن مغمدا
و ناشناخته میشود در بعضی جاها در حالیکه در غلاف است

لك القلم الماضي الذي لو قرنته
مر تو راست قلم برنده که اگر او را همدم سازی
بحر العوالي كان اجرى واجودا
با دریای سر اولها هست رواتر و نیکوتر از آنها

اذا انسل في عقد البنان حسبته
هرگاه کشیده شود از بند سر انگشت پنداری او را
يحوك على القرطاس بردا معمدا
که میبافد بر کاغذ جامهٔ منقش را

فلا عرفتني الارض غيرك مطلبا
پس نشناساند مرا زمین بجز تو مطلب و خواهشی را
ولا بلغتني العيس الا لك مقصدا
و نرساند مرا اشتر نجیب بجز تو مرادی را

ولست براض منهن لك تحفة
و نیستم خوشنود از این مدحها برای تو تحفه
اضمنها فيك الثناء المخلدا
فراهم آورم او را در مدح با ستایش جاوید

ايضا له في مدحه

نیز مر او راست در مدح او

ان لم ترى كافي الكفاة فلا يزل
اگر ندیدید کافی الکفاة را پس پیوسته باد
منكم مسقط طالع او مود
از شما ستاره‌ای سقوط طالعی یا هلاک شده

بهداه يستضوي الورى وبهديه
بهدایت او طلب روشنی میکند خلایق و بپرورش او
قرب الطريق لهم الى المعبود
نزدیک شده است راه مر آنها را بسوی خداوند

اسد اذا اجر القنابل خلفه
شیریست که اگر بکشد گروه لشکر را در پشت سر خود
حل الطلى بلوائه المعقود
گشودن پیوند گردنها بعلم بسته شدهٔ او

ما مر سحب منه الا رده
نگذشت ابری از او مگر اینکه برگردانید او را
ريان يقطر من دماء الصيد
سیراب که میچکید از خونهای پادشاهان گردنکش

والجيش يرفع غمه من قسطل
و لشکر بر میدارد غم او را از گرد و غبار
فوق القنا ويجر ذيل حديد
بالای نیزه‌ها و میکشد دامن آهن را

في غلمة حملوا الفتى وتحملوا
در غلامانی که برداشتند جوانمردی را و متحمل گشتند
اعباء يوم المازق المشهود
سختیهای روز از هم درنده دیده شده را

قوم اذا ركبوا الجياد تجلببوا
گروهی اند که اگر سوار شوند اسبان را پیراهن پوشند
بقساطل وتعمموا ببنود
از گردها و عمامه بر سر نهند از علمها

وَإِذَا سَرَوْا أَكْنُوا كُمُونَ أَرَاقِمٍ	وَإِذَا الْقَوْا بَرَزُوا بُرُوزَ أُسُودٍ
و هرگاه راه روند پنهان شوند مانند پنهان شدن مارها	و هرگاه ببینند یکدیگر را آشکار شوند مانند آشکار شدن شیرها
كَثَرُوا الْحَصَى بِجُمُوعِهِمْ وَتَلَاحَقُوا	بِكَ مِنْ قِيَامٍ فِي السُّرُوجِ قُعُودٍ
بسیار کردند سنگریزها را با انبوهی خود و پیوستند	بتو از ایستادنی که در زینها نشسته بودند

للصاحب ابن عباد في مدح ابن العميد وقد قدم أصبهان

مر صاحب ابن عباد راست در مدح ابن العمید در حالیکه آمد در صفهان

قَدِمَ الرَّئِيسُ مُقَدَّمًا فِي سَبْغِهِ	وَكَأَنَّمَا الدُّنْيَا جَرَتْ فِي طَرْقِهِ
آمد سالار قوم در حالیکه پیش داشته شده بود	و گویا دنیا روان شد در راههاے او
فَجِبَالُهُ مِنْ حِلْمِهِ وَبِحَارُهَا	مِنْ جُودِهِ وَرِيَاضُهَا مِنْ خُلْقِهِ
پس کوههای دنیا از بردباری اوست و دریاهای او	از بخشش اوست و مرغزارهای او از خوی خوش نهاد او
وَكَأَنَّمَا الْأَفْلَاكُ طَوْعُ يَمِينِهِ	كَالْعَبْدِ مُنْقَادًا لِمَالِكِ رِقِّهِ
و گویا آسمانها فرمانبردار دست راست اویند	مانند بندهٔ که فرمانبردار باشد صاحب اختیار خود را
قَدْ قَاسَمَتْهَا نُجُومُهَا وَنُحُوسُهَا	لِعَدُوِّهِ وَسُعُودُهَا فِي رُفْقَتِهِ
براستی که بخشش کردند او را ستارکان پس نحسهای آنها	مر دشمنانش راست و نیکهای آن در یاوران اوست
مَا زِلْتُ مُشْتَاقًا لِنُورِ جَبِينِهِ	شَوْقَ الرِّيَاضِ إِلَى السَّحَابِ وَوَدْقِهِ
همیشه بودم آرزومند مر نور پیشانی او را	مانند آرزوی مرغزار بسوی ابر و باران او
يَحْكِي السَّحَابَ طُلُوعُهُ فَصَهِيلُهُ	مِنْ رَعْدِهِ وَمَسِيرُهُ مِنْ بَرْقِهِ
حکایت میکند ابر را ... پس نعره اسب او	از رعد اوست و رفتن اسب او از برق اوست
فَنَظَمْتُ مَدْحًا لَا وَفَاءَ بِمِثْلِهِ	وَسَجَدْتُ شُكْرًا لَا نُهُوضَ بِحَقِّهِ
پس بشعر آوردم مدحی را که نیست رسیدنی بمانند او	و سجده کردم از جهت شکر که نیست برخاستن بحق گذاری او

أيضا له في مدحه

هم مر او راست در مدح او

قَالُوا رَبِيعُكَ قَدْ قَدِمْ	فَلَكَ الْبِشَارَةُ بِالنِّعَمْ
گفتند که بهار تو آمد و رسید	پس مژده باد ترا بنعمتها
قُلْنَا الرَّبِيعُ أَخُو الشِّتَا	أَمِ الرَّبِيعُ أَخُو الْكَرَمْ
گفتیم که بهار برادر زمستان	یا بهار برادر بخشش

قالوا

قالوا الذي بنواله — يغني المقل من العدم

گفتند آنکسیکه باحسان او — بی‌نیاز بشود فقیر از بیچیزی

قلت لو ترئيس ابن العميد — اذا فقالوا لما نغم

گفتم سالار قوم را پسر عمید

ايضاً له في مدحه

نیز مر او راست در مدح او

اودع حضرتك العاليه — ونفسي لادمعي هاميه

وداع میکنم درگاه بلند مرتبهٔ ترا — درحالیکه جان من مر اشکهای مرا فرو ریزنده است

ومن ذا يودع هذا الجناب — فنهناه بعده العافيه

وکیست که وداع کناد این آستان را — پس گوارا شود ویش عافیت بعد از او

جناب رعيت به جنة — وطوف مكارمها داعيه

درگاهی که عیش کردم بسبب او در بهشتی — درحالتیکه طواف بزرگواریهای وی خواننده است

رأيت بها قابضات العلى — وعلمت ما الهمم العاليه

دیدم باو فراگیرنده‌گان بلندی را — ودانستم که چیست همتهای بلند

كأني بغداد في شوقها — اليك وادمعها الجاريه

گویا که من بغدادم در شوق او — بسوی تو درحالتیکه اشکهای او روان است

وانت المرجى لاظفارها — فيا ما لها ويا ما ليه

و توئی امیدداشته شده مر رستگاریهای او — ای آنچه مر او راست وای آنچه مراست از نیک

ولو كنت تأذن لي خدمة — اذا سرت في جملة الحاشيه

واگر اجازت فرمائی مرا بجهت خدمتکاری — آنوقت روان شوم درمیانهٔ چاکران

سبقت جوادك مد الطريق — وسرت وفي يدي الغاشيه

پیشی گیرم از اسب تو در درازی راه — وروان شوم ودر دست من باشد غاشیهٔ تو

لأبي الطيب المتنبي في مدح ابن العميد

مر ابوطیب متنبی راست در مدح ابن العمید

من مبلغ الاعراب اني بعدهم — شاهدت رسطاليس والاسكندرا

که میرساند عربها را اینکه بعد از ایشان — دیدم رسطالیس را و اسکندر را

وَلَقِيتُ كُلَّ الفاضِلِينَ كأنَّما ‏ رَدَّ الإلهُ نُفوسَهُمْ والأعْصُرا

ودیدم همه بزرگواران را گویا ‏ برگرداند خداوند جانها و روزگارهاشانرا

نُسِقُوا لَنا نَسَقَ الحِسابِ مُقَدَّمًا ‏ وأتَى فَذَلِكَ إذْ أتَيْتَ مُؤَخَّرا

بترتیب آمدند ما را بترتیب حساب در حالتیکه پیش بودند ‏ آمد فذلک هنگامیکه آمدی تو پس آنها

بِأَبِي وأُمِّي ناطِقٌ فِي لَفْظِهِ ‏ ثَمَنٌ تُباعُ بِهِ النُّفوسُ وتُشْتَرَى

پدر و مادرم فدای کسیکه گویاست در سخن او ‏ بهائی که فروخته میشود بآن جانها و خریده میشود

قَطَفَ الرِّجالُ القَوْلَ وَقْتَ نَباتِهِ ‏ وقَطَفْتَ أنْتَ القَوْلَ لَمّا نَوَّرا

چیدند مردان سخن را وقتی گیاه بود ‏ و چیدی تو سخن را چونکه شکوفه کرد

أيضاً له في مدحه وتهنيته بالنيروز

و نیز مراورا هست در مدح او و مبارکباد گفتن نوروز

جاءَ نَيْرُوزُنا وأنْتَ مُرادُهُ ‏ ووَرَتْ بِالَّذِي أرادَ زِنادُهُ

آمد عید نوروز ما و توئی مراد و مطلب او ‏ و افروخت آنچه خواست آتش زنه خود را

هٰذِهِ النَّظْرَةُ الَّتِي نالَها مِنْكَ ‏ إلى مِثْلِها مِنَ الحَوْلِ زادُهُ

این نگاهیست که رسیده است اورا از تو ‏ مانند خودش از سال توشه خود را

نَحْنُ فِي أرْضِ فارِسٍ فِي سُرُورٍ ‏ ذا الصَّباحَ الَّذِي أنْتَ مِيلادُهُ

ما در زمین فارس در نشاط هستیم ‏ آن بامدادی که تو زائیده شده در او هستی

ما لَبِسْنا فِيهِ الأكالِيلَ حَتَّى ‏ لَبِسَتْها تِلاعُهُ ووِهادُهُ

نپوشیدیم در زیورها تا که ‏ پوشید اورا زمینهای فراز و نشیب او

عِنْدَ مَنْ لا يُقاسُ كِسْرَى أبُو ‏ ساسانَ مُلْكًا بِهِ ولا أوْلادُهُ

نزد کسیکه قیاس نتوان کرد با او کسری که پدر ‏ ساسان است در پادشاهی با او و نه فرزندان او

عَرَبِيٌّ لِسانُهُ فَلْسَفِيٌّ ‏ رَأْيُهُ فارِسِيَّةٌ أعْيادُهُ

زبان او عربیت و فلسفی است ‏ دانش او و عجمیت عیدهای او

كُلَّما قالَ نائِلٌ أنا مِنْهُ ‏ سَرَفٌ قالَ آخَرٌ ذا اقْتِصادُهُ

هر وقت گوید بخششی که من از او ‏ اسراف بی اندازه میباشم دیگری گوید که این بخشش کم او است

هَلْ لِعُذْرِي إلى الهُمامِ أبِي ‏ الفَضْلِ قَبُولٌ سَوادُ عَيْنِي مِدادُهُ

آیا مر عذر مرا بسوی سالار ابو ‏ الفضل قبول هست که سیاهی چشم من مرکب اوست

اما مرثية

أنا من شدة الحياء عليل ... مكرمات المعلّى عوّاده

من از سختی شرمندگی بیمارستم ... بخششهای بیماریها عیادت کنندهای ویند

ما كفاني تقصير ما قلت فيه ... عن علاه حتى ثناه انتقاده

بس نیست مرا کی آنچه گفتم در مدح او ... از بلندی او تاکه ثنا گفت اورا بخشش او

إنني أصيد البزاة ولكن ... أجلّ النجوم لا أصطاده

من شکار کننده تر از بازهای شکاریم ولکن ... بزرگ میشمارم ستارگان را شکار بکنم

إن للموج للغريق لعذرا ... واضحا أن يفوته تعداده

بدرستیکه در موج دریا مرغرق شده را هرآینه بهانه ... آشکاراست اگر فوت شود اورا شماره او

للندى الغلب إنه فاض والشعر ... عماده وابن العميد عماده

برای بخشش بسیارش بدرستیکه او روانست و شعر ... ستون منست وابن العمید ستون اوست

نال ظني الأمور إلا كريما ... ليس لي نطقه ولا فيّ آده

رسیدگان من بکارها مگر به بزرگواری ... که نیست مرا گفتگوی او و نیست در من توانائی او

ظالم الجود كلما حل ركب ... سيم أن تحمل البحار مزاده

ستم کننده بخشش است در هر جاکه منزل کاروانی ... داشته میشود اینکه بردارد دریاها توشه های اورا

ما سمعنا بمن أحب العطايا ... فاشتهى أن يكون فيها فؤاده

نشنیدیم کسی راکه دوست دارد بخششها را ... پس خواهش داشته باشد اینکه باشد دل او در آنها

خلق الله أفصح الناس طرا ... في مكان أعرابه أكراده

آفریده است اورا خدا فصیحترین همه مردم ... در جائی که عربهای او کردهای اوست

وأحق الغيوث نفسا بحمد ... في زمان كل النفوس جراده

وسزاوارترین بارانها نفس را بسپاس ... در روزگاریست که همه جانها ملخ اوست

مثل ما أحدث النبوة في العالم ... والبعث حين شاع فساده

مانند آنکه پدیدار کرد پیغمبری را در عالم ... و برانگیختن مردم را هنگامیکه آشکار بود فساد او

زانت الليل غرة القمر ... الطالع فيها ولم يشنها سواده

مر آراید شب را اول ماهیکه برآینده است ... در او و زشت نمیسازد او سیاهی او

لأبي الفتح ذي الكفايتين في مدح أبيه ابن العميد الملقب بالأستاذ الرئيس ويهنيه بالنيروز

مر ابی الفتح ذی الکفایتین راست در مدح پدرش ابن العمید که نام نهاده شده باستاد رئیس و مبارکباد میگوید بنوروز

أبشر بنيروز أتاك مبشرا — بسعادة وزيادة ودوام

مژده باد ترا بنوروزی که آمد ترا درحالیکه مژده دهنده است — به نیک بختی و افزونی و پاینده گی

واشرب فقد حل الربيع نقابه — عن منظر متهلل بسام

و بیاشام که گشود بهار نقاب خود را — از روی شادان خندان خود

وهدية مني شعر عجيب نظمه — ومديحة تبقى على الأيام

و تحفهٔ من شعریست که خوش است نظم او — و مدحی است که باقی بماند بر روزگار

فاقبله واقبل عذر من لم يستطع — إهداء غير نتيجة الأفهام

پس قبول کن او را و بپذیر بهانهٔ کسیرا که توانا نیست ندارد — تحفه فرستادن را بجز نتیجه حس فهما

لأبي اسمعيل مؤيد الدين الطغرائي يمدح نظام الملك

مر ابو اسمعیل مؤید الدین طغرائی راست مدح میکند نظام الملک را

أما درت الأيام أني في حمى — ولي أمير المؤمنين ممنع

آیا ندانست روزگار که من در قرقگاه — دوست امیر المؤمنین در منعتم

حمى لو عصى حكم المقادير جانح — لكان له مما يقدر مفزع

قرقگاهیست که اگر فرمان نبرد پناه برنده او تقدیرها را — هرآینه هست او را از آنچه تقدیر شده است پناهی

يهون عليه المال وهو مكرم — ويغلو لديه الحمد وهو مضيع

خوار است نزد او مال درحالیکه او گرامیست — وگران قیمت است نزد او مدح درحالیکه او بیمقدار است

أخو الحزم مشبوب العزيمة رأيه — إذا كاد يأبى الآراء لا تتطلع

صاحب استواریست افروخته آهنگست دانش او — وقتیکه نزدیک شود دانشورها دور نشود او

تدلى على هام الغيوب كأنما — له من وراء الغيب مرأى ومسمع

بالا رفته است بر سرهای پنهانیها گویا که — مر او راست از پس پرده غیب دیدن و شنودنی

ويومي به أقصى المكارم همة — لها فوق متن المجرة مربع

و افکنده میشود اورا بالاترین بزرگواریها از همت — و مر او راست بالای راه کاهکشان منزل گاهی

إذا ما مشى في سمعه العذل لجة — كما طرد النوم الجبان المفزع

وقتی که برود در گوش او ملامت کسی اندازد او را — چنانکه براند خواب را ترسان بهم کرده شده

تساهم فيه الجود والبأس والحجى — وزهر المعاني والبنان المضرع

قسمت شده است درآن بخشش و دلیری و خردمندی — و معنیهای روشن و سر انگشتان بزرگ

أولها

أولئك مطارون والعام أغبر ‏ ‏ من الجدب تبّامون واليوم أسفع

اینها بارندگانند درحالیکه سال پرغبار وگرد است ‏ ‏ از قحط دخنده گسنه‌گانند درحالیکه روز سیاه‌گون

لهم شجر المرّان يغرس في الطلا ‏ ‏ فتحمل أثمار المعالي وتونع

مرایشانراست شجر مران که نشانده میشود در گردنها ‏ ‏ پس برمیدارد میوه‌های بلندیها وچیده میشود

أسنّتها نوّارها وثمارها ‏ ‏ جماجم والأغصان بوع وأذرع

نیزه‌های آنها شکوفه‌های اوست ومیوه‌هاسیء او ‏ ‏ وکاسه‌های سرهاست وشاخهای او بازوهاست

ومصقولة تغشي العيون كأنها ‏ ‏ من الشمس طهراً أو من الشيب تطبع

ودیباجلاداده شده که مدهوش میکند دیدها را گویا ‏ ‏ پرتویست از آفتاب بهریست ویا از پیری ساخته میشود

ترى كلّ درّي الفرند كأنما ‏ ‏ تناثر في متنيه عقد مقطّع

می‌بینی هر شمشیر درخشان جوهردار راکه گویا ‏ ‏ پراکنده شده در دو طرفاو بند مروارید بریده شده

ظماء إلى ماء الوريد وإنها ‏ ‏ ليطفي بها حدّ من الماء مترع

تشنه است بسوی آب رگ گردن و او ‏ ‏ فرومی‌نشاند تشنگی او تیزی کناری که از آب مملو و پر است

قواصد إلا أنهن جوائر ‏ ‏ تمرّ على علاتها وهي توجع

قصدکننده اند مگر اینکه آنها برگردنده اند

ايضاً له في مدحه

نیز مراوراست درمدح او

طموح إلى العلياء تقدّم همّة ‏ ‏ على المجد حتى لا يرى متقدّما

نگرنده است بسوی بلندی پیش است از همت ‏ ‏ بربزرگواری تاکه دیده نمیشود پیش افتاده از او

إذا الموا بالملك ثلماً تبادروا ‏ ‏ إليه يرجّون الصفيح المثلّما

هرگاه بنگرند بملکت رخنه پیشی گیرند ‏ ‏ بسوی او وبلرزه آورند صفحهٔ رخنه کننده را

لهم دارت الأفلاك طوعاً وأظهرت ‏ ‏ بجلمتهم في صفحة البدر ميسما

برای فرمان ایشان میگردد آسمان از روی طاعت وپدیدار شد ‏ ‏ بخدمتگذاری آنها در صفحهٔ روی ماه داغ ونشانه

رمى نظرة نحو العدا فتخاذلت ‏ ‏ مفاصلهم فيها لحوماً وأعظما

انداخت نگاهی جانب دشمنان پس سست وضعیف شد ‏ ‏ رگهای آنها درگوشتها واستخوانها

وكرّبها نحو البلاد فأصبحت ‏ ‏ تمازجه العافين نهباً مقسّما

وتکرار نمود نگاه را بجانب شهرها پس بامداد کرد شهرها ‏ ‏ که میآمیزند اورا سؤال کنندگان غارت قسمت شده را

ثمائل مدلول على طرق العلى — طلعن على افق المكارم انجما

شمائلی و خلقهائی است که راه نمائی شده براهها ی بلندی در شرف — طلوع کردند بر افق آسمان بزرگواری در حالتیکه ستاره بودند

اذا نسخت من سورة المجد آية — اتين بها وحيا من الدين محكما

هرگاه نسخ و زایل شود از سوره بزرگواری یک آیه — آوردند او را در حالتیکه وحی استوار از دین است

اذا ما استقلت بالبراع بنانه — تاملت بحرا يمطر الدر خضرما

هرگاه تسلط یابد بقلم سر انگشت او — بنگری دریای پر آبی که میبارد مروارید را

للطغرائي في مدح نظام الملك

مر طغرائی راست در مدح نظام الملک

غداة كساك الروض وهو منمنم — وليس له الا السماحة من وبل

بامداد کردی که پوشانید ترا مرغزار در حالتیکه او منقش بود — و نیست مر او را بجز بخشش تو باران را

رفلت بها في مثل اخلاقك التي — بها عاد شعب الملك ملتئم الشمل

خرامیدی در آن با مانند آن اخلاق خود که — با آن اخلاق برگشت شکافهای مملکت منضم و فراهم آمده

ومستعطف فضل العنان كانها — يلاعب عطفيه سجوف من النخل

و بر میگردانید زیادتی دهنه و دوال را مثل اینکه — بازی بکند باطراف خود سقفهای درخت خرما

محلى باز قاض النجوم معلق — عليه هلال الافق في موطن النعل

زینت داده شده است بستارهای جنبنده و آویخته است — بر او ماه نو آسمان در جایگه نعل

لطاف به صيد الملوك نواكسا — عيونهم يمشون هونا على رسل

هر آینه طوف کنند باو پادشاهان که سر نگون در حالتیکه سر زیر افکنده — چشمهای ایشان راه میروند از خواری برهمواری

يرومون تقبيل الركاب ودونه — انامل مطرح يطرد اليد بالرجل

عزم میکنند بوسیدن رکاب را و در نزد او — نه امر بلندی است که دور میکند دست را بپای خود

فنسوا الى امير المؤمنين علي عليه السلام في الاخلاق

منسوب است بسوی امیر المؤمنین ع این اشعار در اخلاق

اني امرؤ بالله عزتي كله — وورثت المكارم آخرا عن اول

بدرستیکه من مردی هستم که از خدا است عزت من همه تمام — ارث برده است محاسن اخلاق را آخر من از اول

واذا اصطنعت صنيعة اتبعتها — بصنيعة اخرى وان لم اسئل

و هرگاه بجا آورم نیکی و احسانی را مکرر کنم او را — بنیکی و احسانی دیگر اگرچه سوال کرده نشوم

فاذا

وَإِذَا يُصَاحِبُنِي رَفِيقٌ مُرْمِلٌ ... آثَرْتُهُ بِالزَّادِ حَتَّى يَمْتَلِي

وچون همراهی نماید مرا رفیقی فقیر و بیچاره ... توانگر گردانم او را توشه تا آنکه پر گردد

وَإِذَا دُعِيتُ لِكُرْبَةٍ فَرَّجْتُهَا ... وَإِذَا دُعِيتُ لِغَدْرَةٍ لَمْ أَفْعَلِ

وهرگاه خوانده شوم از برای حزن و اندوهی زایل کنم آنرا ... وهرگاه خوانده شوم بجهت غدر دیگرے نکنم آنرا

وَإِذَا يَصِيحُ بِيَ الصَّرِيخُ لِحَادِثٍ ... وَافَيْتُهُ مِثْلَ الشِّهَابِ الْمُشْعَلِ

وهرگاه صدا نماید مرا فریادرس خواننده بجهت وقوع حادثه ... دریابم او را مانند تیر شهاب شعله زننده

وَأَعُدُّ جَارِي مِنْ عِيَالِي إِنَّهُ ... اِخْتَارَ مِنْ بَيْنِ الْمَنَازِلِ مَنْزِلِي

ومیشمارم همسایه مرا از اهل و عیال خودم بدرستیکه او ... اختیار کرده است از میان همه منازل و مساکن منزل مرا

الْبَابُ الثَّانِي فِي الْأَخْلَاقِ فِيهِ فُصُولٌ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِي حُسْنِ الْخُلُقِ وَالْمَدْحِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

باب دویم در اخلاق و در آن چند فصل است فصل اول در حسن خلق و مدح کرده شده است از امیر المؤمنین علیه

إِنَّ الْمَكَارِمَ أَخْلَاقٌ مُطَهَّرَةٌ ... فَالدِّينُ أَوَّلُهَا وَالْعَقْلُ ثَانِيهَا

بدرستیکه بزرگیها و بزرگ منشیها اخلاق پاکیزه است ... پس دینداری نخستین است و عقل و خردمندی دویم آن

وَالْعِلْمُ ثَالِثُهَا وَالْحِلْمُ رَابِعُهَا ... وَالْجُودُ خَامِسُهَا وَالْفَضْلُ سَادِسُهَا

و علم و دانش سوم است و حلم و بردباری چهارم آن ... و جود و بخشش پنجم است و نصیب ششم آن

وَالْبِرُّ سَابِعُهَا وَالصَّبْرُ ثَامِنُهَا ... وَالشُّكْرُ تَاسِعُهَا وَاللِّينُ بَاقِيهَا

و بر و نیکوئی هفتم آن است و صبر و شکیبائی هشتمین آن ... و سپاس و شکر نهم است و نرمی در همه آن

وَالنَّفْسُ تَعْلَمُ أَنِّي لَا أُصَدِّقُهَا ... وَلَسْتُ أَرْشُدُ إِلَّا حِينَ أَعْصِيهَا

و نفس من میداند بدرستیکه من تصدیق نمیکنم او را بخواهشهای او ... و نیستم که راه یابم راه بهشت مگر هنگامیکه نافرمانی کنم نفس را

مَنْسُوبٌ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

منسوب است بسوی حضرت ابی عبد الله الحسین علیه السلام

لَئِنْ كَانَتِ الْأَفْعَالُ يَوْمًا لِأَهْلِهَا ... كَمَالًا فَحُسْنُ الْخُلْقِ أَبْهَى وَأَكْمَلُ

گر بوده باشد کارها روزی برای اهل آن ... کمال و تمامی پس بیگمان حسن روش نیکو بهتر و تمام تر است

مَنْسُوبٌ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

منسوب است این شعر بحضرت ابی عبد الله الحسین علیه السلام

لَوْ أَنَّنِي خُيِّرْتُ كُلَّ فَضِيلَةٍ ... مَا اخْتَرْتُ غَيْرَ مَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ

اگر اگر من مخیر شوم همه فضیلتها را ... اختیار نمیکنم بجز نیکوئی خلقها

لبعضهم في ذلك

مر بعضی شعرا راست در این معنی

الق بالبشر من لقيت من الناس ❊ جميعا ولاقهم بالطلاقه

ملاقات کن بخوشروئی هرکسی را که ببینی از مردمان ❊ همه وملاقات کن ایشانرا بانبساط وگشاده روئی

ودع التيه والعبوس عن الخلق ❊ فان العبوس راس الحماقه

واگذار بدی وترشروئی را از مردم ❊ پس بدرستیکه ترش روئی سر حماقت ونادانی است

منسوب الی امیر المؤمنین علیه السلام

منسوبست این اشعار بسوی حضرت امیر المؤمنین علیه السلام

یا من تقاعد عن مکارم خلقه ❊ لیس التفاخر بالعلوم الفاخره

ای کسیکه اهمال میکنی از محاسن ونیکوئی خلق خو ❊ نیست فخر نمودن بعلم ودانش بسیار

من لم یهذب علمه اخلاقه ❊ لم ینتفع بعلومه فی الآخره

کسیکه پاکیزه نکند دانش او اخلاق وطبیعت اورا ❊ بهره ور نمیشود بدانشهای خود در آخرت

لسلم بن عمرو الخاسر

از سلم پسر عمرو خاسر است

لا تسئل المرء عن خلائقه ❊ فی وجهه شاهد من الخبر

مپرس مرد را از چگونگی اخلاق او ❊ در روی او هویدا وظاهرست از خبر دادن خلقش

عن البحتری

از بحتری است

سلام علی تلک الخلائق انها ❊ مسلمة من کل عار ومأثم

درود باد بر این مردمان بدرستیکه آنها ❊ سالم ومبرا اند از هر ننگ وعار وگناهی

وقال بعضهم

وگفته است بعضی از ایشان

الق العدو بوجه لا قطوب له ❊ یکاد یقطر من ماء البشاشات

ملاقات کن دشمن را بروئی که نباشد مر آن روی را چین ودر هم کشیدگی ❊ نزدیک باشد که بچکد از آن روی آب خرمیها وانبساط

فاحزم الناس من یلقی اعادیه ❊ فی جسم حقد وثوب من مودات

پس با حزم ترین مردم کسیست که ملاقات کند دشمنان خودرا ❊ در بدنهای کینه ولباسهای از دوستیها

منسوب

منسوب الى امير المؤمنين

منسوب است بحضرت امیر المؤمنین ع

وَمُحْتَرِسٌ مِنْ نَفْسِهِ خَوْفَ زَلَّةٍ ... تَكُونُ عَلَيْهِ حُجَّةً هِيَ مَا هِيَا

و محفوظ داشته است از نفس خود بیم خطا و لغزش را ... میشناسد براه برهانی و حجتی که آن صدور لغزش است

وَصَانَ عَنِ الْفَحْشَاءِ نَفْسًا كَرِيمَةً ... أَبَتْ هِمَّةً إِلَّا الْعُلَى وَالْمَعَالِيَا

و نگاه داشته است از بدیها نفس کریم خود را ... که ابا و انکار دارد بدیها را از روی همت که بزرگی و بلندیها

صَبُورًا عَلَى رَيْبِ الزَّمَانِ وَصَرْفِهِ ... كَتُومًا لِأَسْرَارِ الضَّمِيرِ مُدَارِيَا

با شکیبائی بر نکبت و سختی روزگار و گردش زمانه ... پوشنده است مر نهانیهای باطن خود را و مدارا کننده است در همه حال

لَهُ هِمَّةٌ تَعْلُوا عَلَى كُلِّ هِمَّةٍ ... كَمَا قَدْ عَلَى الْبَدْرُ النُّجُومَ الدَّرَارِيَا

مر او راست همتی که بالا تری میجوید بر همه همتها ... همچنانکه بتحقیق بلندی یافته است ماه چهارده بر ستارهای روشن

لِأَبِي تَمَّامِ الطَّائِي

مر ابی تمام طائی راست

إِنَّ الْكِرَامَ إِذَا مَا أَسْهَلُوا ذَكَرُوا ... مَنْ كَانَ يَأْلَفُهُمْ بِالْمَنْزِلِ الْخَشِنِ

بدرستیکه کریمان و بزرگان هرگاه بخیر رسند که هیچ باشد یاد نمایند ... کسی را که با ایشان الفت داشته است بمکان درشت نا هموار

لِبَعْضِهِمْ

از بعضی شعراست این شعر

جَمَالُ أَخِي النُّهَى كَرَمٌ وَفَضْلٌ ... وَلَيْسَ جَمَالُهُ عَرْضًا وَطُولًا

جمال و نیکوئی صاحب عقلها بخشندگی و فضل است ... و نیست جمال و نیکوئی او بسبب عرض و طول قامت

وَقَالَ آخَرُ فِي هَذَا الْمَعْنَى

و گفته اند در این معنی دیگری

وَمَا الْحُسْنُ فِي وَجْهِ الْفَتَى شَرَفًا لَهُ ... إِذَا لَمْ يَكُنْ فِي فِعْلِهِ وَالْخَلَائِقِ

و نیست نیکوئی در روی جوان شرف از برای او ... هرگاه نباشد نیکی در کارهای او و اخلاقش

لِابْنِ نُبَاتَةَ السَّعْدِي

مر ابن نباته سعدی راست

وَلَا تَجْعَلِ الْحُسْنَ دَلِيلًا عَلَى الْفَتَى ... فَمَا كُلُّ مَصْقُولِ الْحَدِيدِ يَمَانِ

و قرار مده نیکی صورت را نشانه بر نیکوئی جوان ... پس نیست هر آهن جلا داده شده شمشیر یمانی

فی الممدوحین بمکارم الأخلاق قال بعضهم

در مدح کرده شدگان به نیکوئی اخلاق گفته اند بعضی از شعرا

وَإِذَا الْمَطِيُّ بِنَا بَلَغْنَ مُحَمَّدًا — فَظُهُورُهُنَّ عَلَى الرِّجَالِ حَرَامُ

و چون شتران ما را برسانند بمحمد — پس پشت آنها یعنی سواری شان بر مردان حرام است

قَرَّبْنَنَا مِنْ خَيْرِ مَنْ وَطِئَ الْحَصَا — فَلَهَا عَلَيْنَا حُرْمَةٌ وَذِمَامُ

نزدیک گردانیدند ما را نزد بهتر کسیکه قدم گذاشته است بر سنگریزه — پس مر ایشان راست بر ما حرمت داشتن و عهدی از سوار نشدن که به آنها

من تخلیص الرسائل لبعضهم

از کتاب تخلیص الرسائل از بعضی شعراست

إِنَّ الْمَكَارِمَ قَدْ بَدَا عُنْوَانُهَا — فِي وَجْهِكَ الْمُتَبَسِّمِ الْبَرَّاقِ

بدرستیکه مکارم و نیکیها بتحقیق ظاهر میشود عنوان و ابتدای آن — در روی تو که خندان و درخشنده است

وَكُسِيتَ مِنْ أَنْوَارِ كُلِّ فَضِيلَةٍ — فَغَدَوْتَ مِثْلَ الشَّمْسِ فِي الْإِشْرَاقِ

و پوشانیده شده ای از نورهای همه فضیلتها — پس گردیدی مانند آفتاب در نور و روشنی

وَمَكَارِمُ الْأَخْلَاقِ قَدْ أَلْبَسْتَهَا — جُدَدًا فَمَا الْأَخْلَاقُ بِالْإِخْلَاقِ

و نیکی و مکارم اخلاق بتحقیق که پوشانیدی آنها را — بالباسهای تازه پس نیست نیکی اخلاق که کهنه شود

منه أیضا لبعضهم

از آن کتاب نیز بعضی از شاعران را

خُصِّصْتَ بِآيَةِ الطَّبْعِ الْكَرِيمِ — وَحُزْتَ مَنَاقِبَ الشَّرَفِ الْجَسِيمِ

مخصوص شده به آیه و نشانه طبع کریم — و دارا گشته منقبتهای شریف بزرگ را

فَهَنَّاكَ الْمُهَيْمِنُ ثُمَّ هَنَّا — بِمَا آتَاكَ مِنْ خُلُقٍ عَظِيمِ

پس گوارا کند ترا خداوند مهیمن پس گوارا کند — بآنچه داده است ترا از نیکی خلق بزرگ

من راحة الأسرار فی ذلك

از کتاب راحة الأسرار است در این معنی

هَشٌّ إِذَا نَزَلَ الْوُفُودُ بِبَابِهِ — سَهْلُ الْحِجَابِ مُهَذَّبُ الْخُدَّامِ

شاد و خرسند گشته است هرگاه وارد شوند آیندگان بدر خانه او — سهل و آسان حجاب و نیکو و پسندیده خدمتگذاران است

وَإِذَا رَأَيْتَ شَقِيقَهُ وَصَدِيقَهُ — لَمْ تَدْرِ أَيُّهُمَا أَخُو الْأَرْحَامِ

و چون بیبینی تو برادر او را و دوست او را — نمیدانی که کدام از ایشان برادر هم شکمی رحم اویند

للبحتري في هذا المعنى

از بحتری است در این معنی

أقول إذا سئلوني عن مرتفع من … ما إن يقاس بأنداد وأكفاء

میگویم من چون بپرسند مرا از مرتفعتر کسی که … نیست اینکه قیاس کرده شود با انباز و همتائی

محمد لمرجاة الأنام غدا … كالزند للنار والينبوع للماء

محمد است مرجوه تمنای خلایق که گردیده است … مانند آتش زنه برای آتش و مانند چشمه برای آب را

لابن الرومي في ذلك

از ابن رومی است در این معنی

إذا أبو قاسم جادت لنا يده … لم يحمد الأجودان البحر والمطر

هرگاه ابو القاسم جود و بخشش کند برای ما دست او … مدح کرده نشود دو برادران که دریا و باران اند

وإن أضاءت لنا أنوار غرته … تضاءل النيران الشمس والقمر

و هرگاه روشنی بخشد ما را روشنیهای پیشانی او … حقیر و ذلیل شوند دو نوردهنده که آفتاب و ماه است

وإن مضى رأيه أو حد عزمته … تأخر الماضيان السيف والقدر

و اگر بگذرد رای او یا کوشش کند عزم او … از پس مانند دو برنده گذرنده که شمشیر و قدر است

من لم يبت حذرا من سطو صولته … لم يدر ما المزعجان الخوف والحذر

کسیکه شب بروز نیاورد در حالیکه بترسد از سطوت حمله او … نمیداند که چیست دو مضطرب کننده که ترس و بیم است

كأنه وزمام الدهر في يده … يرى عواقب ما يأتي وما يذر

گویا که او و مهار روزگار در دست اوست … می بینند آخرهای آنچه می آید و آنچه میگذرد

للخوارزمي

از خوارزمی است

وأبيض وضاح الجبين كأنما … محياه قد ذرت عليه شمائله

و سفید رو و روشن پیشانی است که گویا … عارض او بتحقیق براو تابیده است شمایل و خلق او

تقبل رجليه رجال أقلهم … تقبل في الدست الرفيع أنامله

میبوسند پاهای او را مردانی که کمترین ایشان … بوسیده میشود در تخت بلند انگشتان او

من تخليص الرسائل لبعضهم

از کتاب تخلیص الرسائل از بعضی از شعراست

عَلَى جَبِينِكَ نُورُ السَّعْدِ مُنْتَشِرٌ   لَا زِلْتَ يَخْدِمُكَ التَّأْيِيدُ وَالظَّفَرُ
بر پیشانی تو نور روشنی سعادت پراکنده است   همیشه خدمت کند ترا تایید خدا و فتح و فیروزی

سَعَادَةٌ لَكَ تُدْنِي مَا هَمَمْتَ بِهِ   فَمَا يَفُوقُكَ حَتَّى الْأَنْجُمُ الزُّهُرُ
سعادتیست مر ترا که نزدیک میگرداند آنچه را که قصد کرده باشی   پس بلندی نجوید بر تو حتی ستارگان درخشنده

وَمِنْهُ أَيْضًا لِآخَرَ فِي هَذَا الْمَعْنَى

و از آن کتابست نیز مردیگر را در این معنی

يَا هِمَّةً لَكَ مَا أَعْلَى مَرَاتِبَهَا   كَأَنَّهَا قُرِنَتْ بِالْكَوْكَبِ السَّارِي
ای خوشا همتی که مر تراست چه بلندست مرتبه‌های او   گویا که مقارنه و نزدیکی کرده بستاره سیر کننده

لَمْ يَبْلُغِ الْبَدْرُ عِزًّا فِي مَطَالِعِهِ   إِلَّا كَمَا نَالَ مِنْهَا صُحْبَةَ الْجَارِ
هرگز نمیرسد ماه چارده بعز تو در طلوع کردن او   مگر همچنانکه برسد از آن بمصاحبت همسایه

لِأَبِي الْعَلَاءِ الْمَعَرِّي

از ابو العلاء معریست

تَرَى مَا نَالَنَا الْأَضْيَافَ نَزْرًا   وَلَوْ مُلِئَتْ مِنَ الذَّهَبِ الْجِفَانُ
می‌بینی آنچه رسیده است مهمانان را اندک   و اگر پر کرده شود از طلا کاسه‌های بزرگ

وَيُطْلَبُ مِنْكَ مَا هُوَ فِيكَ طَبْعٌ   فَمَطْلُوبٌ مِنَ اللَّسِنِ الْبَيَانُ
و طلب کرده میشود از تو آنچه او در تو طبع و جبلتست   پس مطلوب از زبان آور بیان کردن آن

تَضَمَّنَ مِنْكَ ذِي الدُّنْيَا مَلِيكًا   عَلَيْهِ لِكُلِّ مَكْرُمَةٍ ضَمَانُ
در بر گرفته است از تو این دنیا پادشاهی را   که بر او هر کرمت و بزرگواری را ضمان و کفالتست

كَأَنَّ بِحَارَهَا الْحَيَوَانُ فِيهَا   وَقُرْبُكَ خُلْدُهَا وَهِيَ الْجِنَانُ
گویا دریاهای دنیا آب حیوانند در آن   و نزدیکی تو جاوید در آن دنیاست و آن دنیا بهشتست

وَتُعْذَلُ حِينَ لَمْ تُجْنَنْ سُرُورًا   وَتُعْذَرُ حَيْثُ لَيْسَ لَهُ جَنَانُ
و ملامت کرده شود وقتیکه دنیا دیوانه نمیشود از شادی   و معذورست زیرا که نیست مر او را دلی که دیوانه شود

وَلَوْ طَرِبَ الْجَمَادُ لَكَانَ أَوْلَى   شُرُوبُ الرَّاحِ بِالطَّرَبِ الدِّنَانُ
و اگر سرمست و بیخود گشت جماد هر آینه بود سزاوارتر   پیوسته نوشنده باده بطرب کردن خمهای باده

وَلَوْلَا قَوْلُكَ الْخَلَّاقُ رَبِّي   لَكَانَ لَنَا بِطَلْعَتِكَ افْتِتَانُ
و اگر نبود سخن تو که آفریننده خلق پروردگار منست   هر آینه بود ما را بصورت تو مفتونی

إِذا ضُرِبَتْ خِيامُكَ في مَكانٍ ۞ فَذلِكَ حَيْثُ تُلْتَقَطُ الجُمانُ

هرگاه زده شود خیمه‌های تو در جایگاهی ۞ پس آن مکانیست که برچیده میشود درها

وَتَدَّخِرُ الكَواعِبُ مِن حَصاهُ ۞ وَحُقَّ لَها ادِّخارٌ وَاخْتِزانٌ

ذخیره میکنند دختران نارپستان از سنگریزهای آن ۞ وسزاوار است مر آن ریگهارا ذخیره نمودن و خزینه نهادن

مِن راحَةِ الأَسرارِ لِبَعْضِهِم

از کتاب راحة الاسرار بعضی از شعرا است

تَخاصَمَ الجُودُ وَالجَمالُ ۞ فيكَ فَصارا إِلى جِدالِ

دشمنی کردند باهم بخشش و نیکویی ۞ در تو پس گردیدند بسوی جنگ و جدال

فَقالَ هذا فَكَفُّهُ لي ۞ بِالجُودِ وَالبَذْلِ وَالنَّوالِ

پس گفت این پس دست او بجهت من است ۞ بسخا وجود و بذل وبخشش وبخشندگی

وَقالَ ذاكَ وَوَجْهُهُ لي ۞ بِالحُسْنِ وَالبِشْرِ وَالجَمالِ

و گفت آن و رویِ او مر راست ۞ بنیکویی وگشاده رویی ونیکویی جمال

فَافْتَرَقا عَنْكَ عَنْ تَراضٍ ۞ كِلاهُما صادِقُ المَقالِ

پس جدا شدند هردو از تو از روی رضا و خوشنودی ۞ هردو آنها راستگو از روی گفتار

مِن سَقْطِ الجَواهِرِ لِلمَنْصُورِ التَّمِيمِيِّ

از کتاب سقط الجواهر از منصور تمیمی است

إِنَّ المَكارِمَ وَالمَعْرُوفَ أَوْدِيَةٌ ۞ أَحَلَّكَ اللهُ مِنْها حَيْثُ تَجْتَمِعُ

بدرستیکه نیکویی و مکارم اخلاق و نیکی وادیهاست ۞ که وارد کرده است ترا خدا از هرجا که جمع کرده شود

إِذا رَفَعْتَ امْرَأً فَاللهُ رافِعُهُ ۞ وَمَن وَضَعْتَ مِنَ الأَقْوامِ مُتَّضِعُ

هرگاه بلند کنی مردی را پس خدا بلند کرده است او را ۞ وکسی راکه فروگذاری از خویشان فروگذاشته شده است

إِنْ أَخْلَفَ الغَيْثُ لَمْ تُخْلِفْ أَنامِلُهُ ۞ أَوْ ضاقَ أَمْرٌ ذَكَرْناهُ فَيَتَّسِعُ

اگر مخالفت کند باران از باریدن مخالفت نمیکند انگشتان او ۞ یا اگر تنگ شود کاری یاد میکنیم او را پس گشاده میگردد کار

وَمِن سَقْطِ الجَواهِرِ لِلخَوارِزْمِيِّ

واز کتاب سقط الجواهر از خوارزمی است

لَهُ مَناقِبُ لا تُحْصى مَحاسِنُها ۞ وَيُحْسَبُ الأَكْثَرانِ الرَّمْلُ وَالشَّجَرُ

از برای ممدوح مناقبی است که بحساب در نمی آید نیکی آن ۞ وحال آنکه بحساب می آید دو چیز بسیار که ریگ و درخت است

ما سار موكبه إلا ويخدمه ... في ظله الأسنيان الفتح والظفر

سیر نمیکند موکب او مگر آنکه خدمت میکنند اورا ... در سایه او دو روشنائی که فیروزی وظفر است

دامت يقبلها صيد الملوك كما ... يقبل الأكرمان الركن والحجر

پیوسته است که میبوسد عتبه اورا بزرگت پادشاهان همچنانکه ... بوسیده میشوند دو گرامیان که رکن کعبه وحجر الأسود ند

من نزهة الأبصار لأبي الطيب المتنبي

ازکتاب نزهة الأبصار از ابی الطیب متنبی است

مكارم لجت في علو كأنما ... تطالب ثأرا عند بعض الكواكب

مکارم است در ممدوح که کوشش کرده است در بلندی گویا ... طلب میکند خون بهائیرا نزد بعضی از ستارگان

وقال بعضهم

وگفته اند بعضی از ایشان

حميد السجايا كلما ازداد رفعة ... تواضع حتى قيل ماذا التواضع

ستوده خلائق است که هرچه زیاد گرد بلندی ورفعت را ... فروتنی کرد تا اینکه گفته شد چیست این فروتنی کردن

وقال آخر

وگفته است دیگری از شعرا

لو قسمت أخلاقه لم تجد ... معيبا ولا خلقا من الناس عائبا

هرگاه قسمت کرده شود اخلاق پاکیزه او یافته نشود ... معیب داری ونه آفریده از مردمان عیب کننده

إذا شئت أن تحصي فواضل كفه ... فكن كاتبا أو فاتخذ له كاتبا

هرگاه بخواهی اگر بشمری فضیلتهای دست او را ... پس باش نویسنده یا بگیر مر او را نویسنده

من سقط الجواهر

ازکتاب سقط الجواهر است

لولا عجائب صنع الله ما نبتت ... تلك الفضائل في لحم ولا عصب

اگر نمیبود شگفتیهای صنع خداوند نمی روئید . ... این فضیلتها در گوشت ونه عصبها ونه پیها

لحسان بن ثابت الأنصاري

از حسان بن ثابت انصاری است

بيض الوجوه كريمة أحسابهم ... شم الأنوف من الطراز الأول

سفید رویانند قوم ممدوح که کریم است حسبهای ایشان ... بلند مرتبه وبزرگانند یعنی از بزرگان قدیمند

وقال بعضهم

وَقَالَ بَعْضُهُمْ

وگفته اند بعضی ازشان

اِذَا عُدَّ الْمَكَارِمُ كُنْتَ مِنْهَا ... بِمَنْزِلَةِ الْجِبَالِ مِنَ الْوِهَادِ

هرگاه شمرده شود مکارم و بزرگیها هستی تو از آنها ... بمنزلهٔ کوهها از پشته ها

فَاِنْ ذَكَرُوا الْاَكَارِمَ كُنْتَ نَارًا ... مُضَرَّمَةً فَكَانُوا كَالرَّمَادِ

پس اگر یاد کرده شود بزرگان هستی آتشی ... افروخته شده پس هستند آنها مانند خاکستر

الْفَصْلُ الثَّانِي فِي الْعَقْلِ وَالْاَدَبِ مَنْسُوبٌ اِلَى عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ

فصل دویم در مدح عقل و ادب منسوب است این چند شعر بامیرالمؤمنین ع

وَاَفْضَلُ قَسْمِ اللّٰهِ لِلْمَرْءِ عَقْلُهُ ... فَلَيْسَ مِنَ الْاَشْيَاءِ شَيْءٌ يُقَارِبُهُ

و فاضلترین بهرهای خدا از برای مرد عقل است ... پس نیست از چیزها چیزی که نزدیک گردد بعقل

اِذَا اَكْمَلَ الرَّحْمٰنُ لِلْمَرْءِ عَقْلَهُ ... فَقَدْ كَمُلَتْ اَخْلَاقُهُ وَمَآرِبُهُ

هرگاه کامل کند خداوند بخشنده از برای مرد عقل و خرد او را ... پس بتحقیق کامل گردیده است اخلاق او و آرزوهای او را

يَعِيشُ الْفَتَى بِالْعَقْلِ فِي كُلِّ بَلْدَةٍ ... عَلَى الْعَقْلِ يَجْرِي عِلْمُهُ وَتَجَارِبُهُ

زندگانی میکند جوان بعقل و خرد در هر شهری ... بسبب عقل جاری میشود دانشهای او و تجربه های او

يَزِينُ الْفَتَى فِي النَّاسِ صِحَّةُ عَقْلِهِ ... وَاِنْ كَانَ مَحْصُورًا عَلَيْهِ مَكَاسِبُهُ

می آراید جوان را در میان مردم درستی عقل او ... و اگر چه بوده باشد تنگ گردیده شده بر او کسبهای او

يَشِينُ الْفَتَى فِي النَّاسِ قِلَّةُ عَقْلِهِ ... وَاِنْ كَرُمَتْ اَعْوَانُهُ وَمَنَاسِبُهُ

زشت میکند جوان را در میان مردم کمی عقل او ... و اگر چه گرامی باشند یاوران او و منسوبان او

وَقَالَ بَعْضُهُمْ

وگفته اند بعضی از شعراء

مَا وَهَبَ اللّٰهُ لِامْرِءٍ هِبَةً ... اَفْضَلَ مِنْ عَقْلِهِ وَمِنْ اَدَبِهِ

نبخشیده است خدا از برای مردی از روی بخشش ... فاضلتر از عقل او و از ادب او

هُمَا جَمَالُ الْفَتَى فَاِنْ فُقِدَا ... فَفَقْدُهُ لِلْحَيَاةِ اَجْمَلُ بِهِ

آن دو جمال جوانند پس اگر نیست شوند از او ... پس نیست شدن او از زندگانی بهتر است بحال او

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری از شعراء

وَمَنْ كَانَ ذَا عَقْلٍ أَجَلَّ لِعَقْلِهِ وَأَفْضَلُ عَقْلٍ عَقْلُ مَنْ يَتَدَيَّنُ

وكسى كه باشد صاحب عقل بزرگ ميشود بجهة عقل خود و فاضلترين عقل عقل است كه صاحب آن بادين باشد

وَقَالَ آخَر

وگفته است ديگرى

إِذَا تَمَّ عَقْلُ الْمَرْءِ تَمَّتْ فَضَائِلُهُ وَقَامَ عَلَى الْإِحْسَانِ مِنْهُ دَلَائِلُهُ

چون كامل و تمام شد عقل مرد كامل و تمام شده است همه فضيلتهاى او و ايستاد بر نيكى و احسان از او نشانهاى او

فَلَا تُنْكِرُ الْأَبْصَارُ مَا هُوَ فَاعِلُهُ وَلَا تُنْكِرُ الْأَسْمَاعُ مَا هُوَ قَائِلُهُ

پس انكار نميكند چشمها آنچه را كه او كننده اوست و انكار نميكند گوشها آنچه او گوينده اوست

وَقَالَ آخَر

وگفته است ديگرى

إِذَا أَعْجَبَتْكَ خِصَالُ امْرِئٍ فَكُنْهُ يَكُنْ فِيكَ مَا أَعْجَبَكْ

هرگاه بشگفت آورد ترا خصلتهاى مردى پس باش مثل او تا باشد در تو چيزيكه بشگفت مى آورد ترا

فَلَيْسَ عَلَى الْجُودِ وَالْمَكْرُمَاتِ إِذَا جِئْتَهَا حَاجِبٌ يَحْجُبُكْ

پس نيست بر جود و سخا و كرمها هرگاه بيائى آنها را حاجبى كه پوشيده دارد ترا از آنها

وَقَالَ آخَر

وگفته است ديگرى

مَنْ لَمْ يَكُنْ أَكْبَرُهُ عَقْلُهُ أَهْلَكَهُ أَكْبَرُ مَا فِيهِ

كسى كه نباشد بزرگ تر از او عقل او هلاك ميكند او را بزرگتر چيزيكه در او هست

أَصْلُ الْفَتَى يَخْفَى وَلَكِنَّهُ بِفِعْلِهِ يَظْهَرُ خَافِيهِ

اصل مرد مخفى و پنهانست و ليكن او بكردار و افعال خود ظاهر ميكند پنهانى خود را

وَقَالَ آخَر

و گفته است ديگرى

لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ يُسْتَطَبُّ بِهِ إِلَّا الْحَمَاقَةَ أَعْيَتْ مَنْ يُدَاوِيهَا

از براى هر دردى دوائيست كه معالجه ميشود آن درد با آن مگر حماقت كه عاجز ميكند كسى كه مداوا كند او را

قَالَ أَبُو الطَّيِّبِ الْمُتَنَبِّي

گفته است ابو الطيب متنبى

وان عناء

وإنّ عناءً أن تُفهِّمَ جاهلاً ويحسبُ جهلاً أنّه منكَ أعلمُ

وبدرستیکه رنج است که تعلیم کنی نادانی را و گمان کند از نادانی اگه او از تو داناتر است

متى يبلغُ البنيانُ يوماً تمامَهُ إذا كنتَ تبنيها وآخرُ يهدِمُ

چه وقت میرسد بنیان چیزی با تمام و کمال اگر در وقتیکه تو بسازی او را و دیگری خراب کند

وقال آخر

وگفته است دیگری

إنّي لآمنُ من عدوٍّ عاقلٍ وأخافُ خِلّاً يعتريه جنونُ

بدرستیکه من هر آینه ایمنم از دشمنی که عاقل و خردمند است و میترسم از یاری که عارض میشود او را دیوانگی

فالعقلُ فنٌّ واحدٌ وطريقُهُ أهدى وأرصدُ والجنونُ فنونُ

پس عقل فن واحد است و روش یگانه است و راه او راست و محکم است و دیوانگیها مختلف

وقال آخر في هذا المعنى

وگفته است دیگری در این معنی

أنّ اللبيبَ من العدى في بغضِهِ أحنى عليكَ من الصديقِ الأحمقِ

بدرستیکه عاقل خردمند از دشمنان در بغض و کینه خود مهربان تر است بر تو از دوست نادان احمق

لا تيأسنّ من اللبيبِ وإن جفا واصرِم حبالَكَ من حبالِ الأحمقِ

نا امید مباش از مرد خردمند و اگرچه جفا کند و ببر دوستی و پیوندهای خود را از پیوندهای مرد احمق نادان

فعداوةٌ من عاقلٍ متجمّلٍ أولى وأسلمُ من صداقةِ أحمقِ

پس دشمنی از عاقل با خرد نیکوکار سزاوارتر و سالم تر است از دوستی مرد احمق

وقال آخر

وگفته است دیگری

وما سبقت من جاهلٍ قطُّ نعمةٌ إلى أحدٍ إلّا أضرّ بها الجهلُ

و پیشی نگرفته است از مرد جاهل نادان هرگز نعمتی بسوی نفری مگر ضرر رسانده است بآن نادانی و جهالت او

وقال بعضهم

وگفته اند بعضی از ایشان

اعمل صواباً تنل بالحزمِ مأثرةً فلم يُذمّ لأهلِ العقلِ تدبيرُ

کار کن براستی و صواب تا برسی بسبب عاقبت اندیشی اثر نیکو را پس مذمت کرده نشده است از برای صاحب خرد تدبیری

وان عملت على جهل وفزت به ... فقالوا جهول اعانته المقادير

واگر عمل کنی از روی جهالت و نادانی و فیروزی یابی بآن ... میگویند جاهلست که یاری کرده است او را تقدیرهای خدا

وقال اخر

وگفته است دیگری

هذب النفس بالعلوم لترقى ... وترى الكل فهي للكل بيت

نیکو و پاکیزه کن نفس را بدانشها و علمها تا بالا روی ... و ببینی همه چیز را پس آن از برای همه چیز خانه است

انما النفس كالزجاجة والعقل ... سراج وحكمة الله زيت

بدرستیکه نفس مانند شیشه است و عقل ... مانند چراغ است و حکمة خدا تعالی زیتون است

فاذا اشرقت فانك حي ... واذا اظلمت فانك ميت

پس چون روشن کرده شود شیشه پس بدرستی که تو زنده ... و هرگاه تاریک گشت پس بدرستیکه تو مرده

وقال اخر

وگفته است دیگری

ولم ار من عدم اضر على الفتى ... اذا عاش بين الناس من عدم العقل

و ندیدم از نیستی ضرر رساننده تر بر جوان ... هرگاه زندگی نماید میان مردم از نداشتن عقل

وقال اخر

وگفته است دیگری

زعمت اخا الدعوى بانك جامع ... فنونا من الاداب يجمعها الفضل

گمان کردی ای برادر دعوی بانکه تو جامع و دارائی ... فنونی را از آداب که جمع کرده است آنها را فضل تو

فهبك تقول الحق اي فضيلة ... تكون لانسان وليس له عقل

پس نزدیکست ترا که راست میگوئی کدام فضیلت است ... که میباشد از برای انسان و حال آنکه نباشد از برای او عقل و خرد

وقال اخر

وگفته است دیگری

وما السيف الا زبرة لو تركته ... على الخلقة الاولى لما كان يقطع

و نیست شمشیر مگر پاره از آهن که اگر واگذاری او را ... بر خلقت و طبیعت اصلی خود نمیباشد که ببرد چیزی را

وقال اخر

وگفته است دیگری

إِذَا طَالَ عُمْرُ الْمَرْءِ فِي غَيْرِ آفَةٍ — أَفَادَتْ لَهُ الْأَيَّامُ فِي كَرِّهَا عَقْلَا

چون دراز شود مدت زندگانی مرد در غیر رنج و آفتی — فایده میدهد از برای او روزگار در رفتن و در آمدن خود عقل و خرد را

وَقَالَ بَعْضُهُمْ فِي الْأَدَبِ

وگفته اند بعضی از ایشان در ادب

لِكُلِّ شَيْءٍ زِينَةٌ فِي الْوَرَى — وَزِينَةُ الْمَرْءِ كَمَالُ الْأَدَبِ

از برای هر چیز زینت و نمایش است در میان خلایق — و زینت و آرایش مرد تمامی و کمال ادب است

قَدْ يَشْرُفُ الْمَرْءُ بِآدَابِهِ — فِينَا وَإِنْ كَانَ وَضِيعَ النَّسَبِ

بتحقیق با شرف میگردد مرد بسبب ادبهای خود — در میان ما واگرچه بوده باشد پست نسب و بی اصل

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

لَيْسَ الْفَتَى كُلُّ الْفَتَى — إِلَّا الْفَتَى فِي أَدَبِهِ

نیست جوان هر جوانی — مگر جوان در ادب خود

وَبَعْضُ أَخْلَاقِ الْفَتَى — أَوْلَى بِهِ مِنْ نَسَبِهِ

و پاره اخلاق و طبیعت مرد — سزاوارتر است باو از نسب و حسب او

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

رَأَيْتُ الْعِزَّ فِي عَقْلٍ وَأَدَبٍ — وَفِي الْجَهْلِ الْمَذَلَّةُ وَالْهَوَانُ

دیدم عزت را در عقل و ادب — و در نادانی و جهالت ذلت و خواری را

وَمَا حُسْنُ الرِّجَالِ لَهُمْ بِحُسْنٍ — إِذَا لَمْ يُسْعِدِ الْحُسْنَ الْبَيَانُ

و نیست نیکوئی مردان مر ایشانرا نیکوئی — هرگاه مساعدت نکند نیکوئی را گفتار و بیان نیکو

وَقَالَ بَعْضُ الْحُكَمَاءِ

وگفته اند بعضی از حکماء

إِنْ كُنْتَ تَطْمَعُ فِي الْعَلْيَاءِ تَخْطُبُهَا — وَتَبْتَغِي مَنْزِلَ الْكُرَمَاءِ تَسْكُنُهُ

اگر هستی آرزومند در بزرگیها که خطبه کنی آنرا بنام خود — و خواهش داری جا و منزل جوانمردانرا که ساکن شوی آنرا

لَا تُخْلِ نَفْسَكَ مِنْ عِلْمٍ تَسُودُ بِهِ — فَقَدْرُ كُلِّ امْرِئٍ مَا كَانَ يُحْسِنُهُ

خالی مگذار جان خود را از علم و دانش و هنر که شوی بسبب آن — پس قدر و قیمت هر مردی آن چیزیست که نیکو کند آنرا

منسوب الى امير المؤمنين عليه السلام

منسوب بسوى امير المؤمنين عليه السلام است

لَوْ صِيغَ مِنْ فِضَّةٍ نَفْسٌ عَلَى قَدَرٍ ... لَعَادَ مِنْ فَضْلِهِ لَمَّا صَفَى ذَهَبَا

اگر ساخته شود از نقره نفسى باندازه ... هر آينه برميگردد از جهت كرم وفضيلت و نيكوئى خالص باشد طلاى احمر

مَا لِلْفَتَى حَسَبٌ إِلَّا إِذَا كَمُلَتْ ... آدَابُهُ وَحَوَى الْآدَابَ وَالْحَسَبَا

نيست از براى مرد حسبى كه هرگاه كامل گردد ... آداب او و دارا شود آداب نيكو و شرافتهاى نفس را

لِلّٰهِ دَرُّ فَتًى أَنْسَابُهُ كَرَمٌ ... يَا حَبَّذَا كَرَمٌ أَضْحَى لَهُ نَسَبَا

خدا راست خير و خوبى جوانمردى كه نسبهاى او كرم و جود است ... اى خوشا كرمى كه گرديده است از براى او بجاى نسب

ايضاً منسوب اليه سلام الله عليه

نيز منسوب است بسوى آنحضرت كه درود خدا بر او باد

كُنِ ابْنَ مَنْ شِئْتَ وَاكْتَسِبْ أَدَبَا ... يُغْنِيكَ مَحْمُودُهُ عَنِ النَّسَبِ

باش پسر هر كه خواهى و بياموز ادب را ... بى نياز ميگرداند ترا نيكى ادب و نيكوئى نسبت

فَلَيْسَ يُغْنِي الْحَسِيبَ نِسْبَتُهُ ... بِلَا لِسَانٍ لَهُ وَلَا أَدَبِ

پس نيست كه بى نياز كند صاحب حسب را نسبت او ... با آنكه نباشد او را زبانى خوش و نباشد ادبى

إِنَّ الْفَتَى مَنْ يَقُولُ هَا أَنَا ذَا ... لَيْسَ الْفَتَى مَنْ يَقُولُ كَانَ أَبِي

بدرستيكه مرد آن است كه بگويد اين منم من ... نيست جوانمرد كسيكه بگويد بود پدر من چنين وچنان

لعلي عليه السلام

مر على عليه السلام است

حَرِّضْ بَنِيكَ عَلَى الْآدَابِ فِي الصِّغَرِ ... كَيْمَا تَقَرَّ بِهِمْ عَيْنَاكَ فِي الْكِبَرِ

تحريص كن پسران خود را بر اكتساب آداب در كوچكى ... تا آنكه روشن گردد بآن چشمهاى تو در زمان پيرى

وَإِنَّمَا مَثَلُ الْآدَابِ تَجْمَعُهَا ... فِي عُنْفُوَانِ الصِّبَى كَالنَّقْشِ فِي الْحَجَرِ

وجز اين نيست كه مثل آدابى كه دارا و جامع ميگردى آنرا ... در اوايل روزگار كودكى مانند نقش كردن در سنگ است

هِيَ الْكُنُوزُ الَّتِي تَنْمُو ذَخَائِرُهَا ... وَلَا يُخَافُ عَلَيْهَا حَادِثُ الْغِيَرِ

آن آداب گنجهائى است كه ربع ميكند ذخيرهاى او ... و ترسيده نمى شود بر آن حادثه كه تغيير دهد

إِنَّ الْأَدِيبَ إِذَا زَلَّتْ بِهِ قَدَمٌ ... يَهْوِي إِلَى فُرُشِ الدِّيبَاجِ وَالسُّرُرِ

بدرستيكه صاحب ادب هرگاه بلغزد بسبب آن قدمش ... ميل ميكند بسوى فرشهاى ديبا و تختها

اَلنّاسُ اِثنانِ ذو عِلمٍ وَمُستَمِعٌ … واعٍ وَسائِرُهُم کَاللَّغوِ وَالعَکَرِ

مردمان دو صنف‌اند صنفی صاحب علم و صنفی دیگر شنونده … گوش دهنده و باقی ایشان مانند بیهوده و آب زنگ و درد سیاه

ایضاً منسوب الیه علیه السلام

نیز منسوب است بسوی آنحضرت علیه السلام.

اِذا کُنتَ ذا عَقلٍ وَلَم تَکُ عالِماً … فَاَنتَ کَذی نَعلٍ وَلَیسَ لَهُ رِجلُ

هرگاه بوده باشی تو صاحب عقل و خرد و نباشی دانشور … پس تو مانند صاحب نعلین باشی در حالی که نباشد از برای آن نعلین پای

وَاِن کُنتَ ذا عَقلٍ وَلَم تَکُ عالِماً … فَاَنتَ کَذی رِجلٍ وَلَیسَ لَهُ نَعلُ

واگر بوده باشی صاحب دانشور و نبوده باشی با عقل و خرد … پس تو مانند صاحب پائی و حال آنکه نیست برای او نعلینی

اَلا اِنَّمَا الاِنسانُ غِمدٌ لِعَقلِهِ … وَلا خَیرَ فی غِمدٍ اِذا لَم یَکُن لَهُ نَصلُ

بدانکه جز این نیست که انسان غلافست از برای عقل خود … و نیست خیر و خوبی در غلاف هرگاه نباشد از برای او پیکانی

ایضاً علیه السلام

نیز از آنحضرت علیه السلام است

لَیسَ الجَمالُ بِاَثوابٍ تُزَیِّنُها … اِنَّ الجَمالَ جَمالُ العِلمِ وَالاَدَبِ

نیست نیکوئی بسبب لباسهائی که زینت دهی آنرا … بدرستیکه نیکوئی نیکوئی دانش و ادب است

لَیسَ الیَتیمُ الَّذی قَد ماتَ والِدُهُ … اِنَّ الیَتیمَ یَتیمُ العَقلِ وَالحَسَبِ

نیست یتیم آنکسیکه مرده است پدر او … بدرستیکه یتیم یتیم است که عقل و حسب ندارد

وَمِمّا قیلَ فِی العَقلِ لِاَبِی الطَّیِّبِ المُتَنَبّی

و از جمله چیزهائی که گفته شده است در عقل ابیاتیست از ابو الطیب متنبی

ذُو العَقلِ یَشقی فِی النَّعیمِ بِعَقلِهِ … وَاَخُو الجَهالَةِ فِی الشَّقاوَةِ یَنعَمُ

صاحب عقل بدبخت میشود در نعمتها بسبب عقلش … و صاحب نادانی در شقاوه خود تنعم میکند

وَقالَ آخَرُ

و گفته است دیگری

وَقَد یَحکُمُ الاَیّامُ مَن کانَ جاهِلاً … وَیُردِی الهَوی ذَا العَقلِ وَهُوَ لَبیبُ

و گاهی حاکم میکند روزگار کسی را که باشد جاهل و نادان … و پست میکند خواهش نفس عقل را و حال آنکه او خردمند است

وَیُحمَدُ فِی الاَمرِ الفَتی وَهُوَ مُخطِئٌ … وَیُعذَلُ فِی الاِحسانِ وَهُوَ مُصیبُ

و گاهی ستوده میشود جوان در کار خود و حال آنکه او خطا کننده است … و گاهی ملامت کرده میشود در احسان و نیکوئی کردن و حال آنکه او درستکار است

وقال آخر

و گفته است دیگری از شعراء

رأيت العقل ينفع وهو قصد ... ويلقي في المهالك إذ يزيد

دیدم عقل را که نفع میرساند وحال آنکه باعتدال باشد ... و می افکند عقل در مهلکه ها چون زیاد میگردد

كمثل الماء يروي منه قدر ... ويقتل منه بالغرق المزيد

مانند آب که سیراب میکند از او قدری و اندازه ... و کشنده است از او بغرق کردن زیادتی او

ومثل الدرع إن خفت أجنت ... وإن ثقلت فصاحبها جهيد

و مانند زره است اگر سبک باشد نگاه داری میکند ... و اگر گران شود پس صاحب آن مشقت کشنده است

وقال آخر

و گفته است دیگری

رأيت العقل لا يغني قتيلا ... إذا ما البيت أعوزه الدقيق

دیدم عقل را که بی نیاز نمیکند بقدر پوست خرمائی ... در وقتیکه در اوطاق یافته نشود آردی

وقال آخر

و گفته است دیگری

ومن الرجال معالم ومجاهل ... ومن النجوم غوامض ودراري

و بعضی از مردان دانشمند هستند و بعضی نادانند ... و بعضی از ستاره ها کم نور و ضعیفند و بعضی درخشان

ولربما اعتضد الحليم بجاهل ... لا خير في اليمنى بغير يسار

و بسا است که یاری کرده میشود مرد حلیم بشخص نادان ... نیست خیری در دست راست بدون دست چپ

قال بعضهم

گفته اند بعضی از ایشان

تهدى الأمور بأهل الرأي ما صلحت ... وإن تولت فبالأشرار تنقاد

راه یافته میشود کارها باهل رای اگر شایسته است رای ... و اگر برگردد کارها پس باعانت اشرار منقاد میگردد

منسوب الى امير المؤمنين عليه السلام

منسوب است بسوی حضرت امیر المؤمنین علیه السلام

للناس حرص على الدنيا وقد فسدت ... والصفو ممتزج منها بتكدير

از برای مردمان حرص شدیدی است بر طلب دنیا و حال آنکه قسمت کرده شد ... و صاف آن آمیخته است از آن بکدر

لم يذوقوها

لَمْ يُرْزَقُوهَا بِعَقْلٍ عِنْدَمَا رُزِقُوا ... لَكِنَّهُمْ رُزِقُوهَا بِالْمَقَادِيرِ

روزی داده نمی‌شوند از دنیا بعقل و خرد نزد آنچه روزی داده شدند ... لکن ایشان روزی داده شوند از دنیا بمقدار و اندازه

الفصل الثالث في العلم منسوب إلى أمير المؤمنين عليه السلام

فصل سیم در علم منسوب است بسوی امیر المؤمنین علیه السلام

اَلْعِلْمُ زَيْنٌ وَتَشْرِيفٌ لِصَاحِبِهِ ... فَاطْلُبْ هُدِيتَ فُنُونَ الْعِلْمِ وَالْأَدَبَا

علم و دانش زینت و شرف است از برای صاحب علم ... پس طلب کن تا راه یافته شوی فنون دانش و ادب

اَلْعِلْمُ كَنْزٌ وَذُخْرٌ لَا نَفَادَ لَهُ ... نِعْمَ الْقَرِينُ إِذَا مَا عَاقِلٌ صَحِبَا

دانش گنج و ذخیره است که تمامی نیست مر او را ... خوب همنشینی است علم هرگاه عاقل همراهی کند او را

أَضْحَى عَزِيزًا عَظِيمَ الْقَدْرِ مُشْتَهِرًا ... فِي كُلِّ مَنْزِلَةٍ فَلْتَحْلُ مُحْتَجِبَا

میگردد با عزت و بزرگ قدر و مرتبه و مشهور ... در هر منزلت و شرافتی که دارد پوشیده میشود بآن شرف

لَا خَيْرَ فِيمَنْ لَهُ أَصْلٌ بِلَا أَدَبٍ ... نَالَ الْمَعَالِي وَالْأَمْوَالَ وَالنَّشَبَا

نیست خیر و خوبی در کسی که مر او راست اصل و نسب نیکو بدون ادب ... برسد بلندی و بزرگی و اموال و مواشی را

يَا جَامِعَ الْعِلْمِ نِعْمَ الذُّخْرُ تَجْمَعُهُ ... لَا تَعْدِلَنَّ بِهِ دُرًّا وَلَا ذَهَبَا

ای دارا و جامع علم و دانش خوب ذخیره است که جمع کرده ... برابر مکن بعلم خود مروارید را و نه طلا را

فَاشْدُدْ يَدَيْكَ بِهِ تُحْمَدْ مَغَبَّتُهُ ... بِهِ تَنَالُ الْغِنَى وَالدِّينَ وَالْحَسَبَا

پس محکم کن دو دست خود را بآن ستایش کرده میشود عاقبتش را ... بسبب آن میرسی توانگری و دینداری و حسب نیکو

وَجَامِعُ الْعِلْمِ مَغْبُوطٌ بِهِ أَبَدًا ... فَلَا يُحَاذِرُ مِنْهُ الْفَوْتَ وَالسَّلَبَا

و دارای علم و دانش آرزو برده شده است بآن همیشه ... پس نمی‌ترسد از خود نیستی و ربودن را

لأبي الطيب المتنبي

از ابو الطیب متنبی است

وَلَمْ أَرَ فِي عُيُوبِ النَّاسِ عَيْبًا ... كَنَقْصِ الْقَادِرِينَ عَلَى التَّمَامِ

و ندیدم در عیبهای مردمان عیبی ... مانند کوتاهی کردن توانایان بر رسانیدن بسر کار

وقال بعضهم

و گفته شد لبعضی از ایشان

بِالْعِلْمِ تَحْيَى نُفُوسٌ قَطُّ مَا عَلِمَتْ ... مِنْ قَبْلُ مَا الْفَرْقُ بَيْنَ الصِّدْقِ وَالْمَيْنِ

بعلم و دانش زنده است نفسها هرگز نمیدانستند ... پیشتر از علم که چیست فرق مابین راستی و دروغ

العلمُ للنفسِ نورٌ تستدلُّ بهِ ، علی الحقایقِ مثلُ النورِ للعینِ
دانش از برای نفس نوریست که استدلال میشود با آن نور ، بر حقایق اشیاء مانند نور از برای چشم

وقال آخر

و گفته است دیگر از شعراء

تطیبُ العیشَ إن تلقی حکیماً ، غذاهُ العلمُ والنظرُ المصیبُ
پاکیزه میگذاری زندگانی را اگر ببینی حکیمی را ، که خورش او دانش و نظر صایب و رای درست است

فیکشفُ عنکَ حیرةَ کلِّ جهلٍ ، وفضلُ العلمِ یعرفهُ الأدیبُ
پس بر میدارد از تو حیرت هر جهل و نادانی را ، و فضیلت علم و دانش ادیب است اورا آن کسی وی

سقامُ الحرصِ لیسَ لهُ دواءٌ ، وداءُ الجهلِ قلَّ لهُ الطبیبُ
بیماری حرص و شره را نیست از برای او دوائی ، و درد جهل و نادانی کم است از برای او علاج کننده

وقال آخر

و گفته است دیگری

أجلُّ ما یبتغی مرءٌ ویکتسبُ ، وینتقیه من حلی الدنیا وینتخبُ
بزرگتر چیزی که خواهش میکند مرد و کسب نماید ، و سرمایه میگیرد از زیور دنیائی و انتخاب میکند

علمٌ شریفٌ عمیمُ النفعِ قد رفعت ، لحاملیهِ بآفاقِ العلی رتبُ
علم با شرافتی است که بسیار نفع است و بتحقیق بلند کرده شده ، از برای بردارنده آن علم باطراف بزرگی رتبه های چند

إن عاشَ عاشَ حمیداً سامیاً أبداً ، لا یستضامُ ولا ینسی فیجتنبُ
اگر زندگی کند عالم زندگی کند ستوده با رفعت دائم ، ظلم کرده نمیشود و فراموش نمیشود پس دور کرده شود

وإن یمت فثناءٌ شایعٌ حسنٌ ، وبعدُ رحمةٌ ترجی وترتقبُ
و اگر بمیرد پس ثنای فاش و مدح نیکوست ، و پس از او رحمت است او را که امید داشته و انتظار برده شده است

وقال آخر

و گفته است دیگری

ما أحسنَ العلمَ والمحمودُ من عقلا ، وأقبحَ الجهلَ والمذمومُ من جهلا
چه نیکوست دانش و ستوده کیست که عاقل و خردمند است ، و چه زشت است جهل و نادانی و مذموم است کسیکه نادان است

العلمُ أفضلُ شیءٍ نالهُ رجلٌ ، من لم یکن فیهِ علمٌ لم یکن رجلا
دانش بهتر چیزیست که رسیده است او را مرد ، هرکرا نباشد در او علم و دانشی نمیباشد مرد

الْعِلْمُ زَيْنٌ فَكُنْ لِلْعِلْمِ مُكْتَسِبًا — وَكُنْ لَهُ طَالِبًا مَا كُنْتَ مُقْتَبِسًا

علم و دانش زینت است پس باش مر علم را کسب کننده — و باش مر علم را طلب کننده مادامیکه طلب روشنی کننده

وَارْكَنْ إِلَيْهِ وَثِقْ بِاللهِ وَاغْنَ بِهِ — وَكُنْ حَلِيمًا رَزِينَ الْعَقْلِ مُحْتَرِسًا

و میل کن بسوی او و اعتماد کن بخدا و بی نیاز شو از همه چیز بعلم — و باش بردبار و محکم عقل و نگاه دارنده نفس

لَا تَأْسَنْ فَإِمَّا كُنْتَ مُنْهَمِكًا — فِي الْعِلْمِ يَوْمًا وَإِمَّا كُنْتَ مُنْغَمِسًا

اندوه و دلگیر مشو پس اگر بوده کوشش کننده — در تحصیل علم روزی را و اگر بوده فرو رونده در راه

وَكُنْ فَتًى نَاسِكًا مَحْضَ التُّقَى وَرِعًا — لِلدِّينِ مُغْتَنِمًا لِلْعِلْمِ مُفْتَرِسًا

و باش مرد جوان پرهیزکار عبادت کننده محض پرهیزکار و پارسا — از برای دین غنیمت برنده و از برای علم و دانش ربا ینده

فَمَنْ تَخَلَّقَ بِالْآدَابِ ظَلَّ بِهَا — رَئِيسَ قَوْمٍ إِذَا مَا فَارَقَ الرُّؤَسَا

پس هر کس که متخلق شود بآداب نیکو میگردد بسبب آن — رئیس و سرکرده طایفه هرگاه مفارقت کنند رؤساء دیگران

وَاعْلَمْ هُدِيتَ بِأَنَّ الْعِلْمَ خَيْرُ صَفًا — أَضْحَى لِطَالِبِهِ مِنْ فَضْلِهِ سَلِسًا

و بدان که هدایت یافته شوی باینکه علم بهترین برگزیده است — که میگردد از برای طالب علم از فضیلت آن روان و جاری

لبعضهم

مر بعضی راست

الْعِلْمُ صَعْبٌ لَيْسَ يُدْرِكُهُ الْفَتَى — إِلَّا بِتَوْفِيقِ الْإِلَهِ وَبَسْطِهِ

علم دشوار و استوار است نیست که دریابد آنرا جوان — مگر بتوفیق خداوند و گشادگی دادن او

لَكِنَّ لِلتَّوْفِيقِ شَرْطًا لَازِمًا — وَهُوَ التُّقَى إِنَّ التُّقَى مِنْ شَرْطِهِ

و لکن از برای توفیق یافتن درک علم شرط واجب است — و آن شرط پرهیزکاری است بدرستیکه پرهیزکاری از شرائط است

وقال آخر

و گفته است دیگری از شعراء

تَمَنَّيْتَ أَنْ تُمْسِي فَقِيهًا مُنَاظِرًا — بِدُونِ عَنَاءٍ وَالْجُنُونُ فُنُونُ

آرزو داری اینکه بگردی فقیه و دانشمند مناظره کننده — بدون رنج بردن و دیوانگی اقسام مختلف است

إِذَا كَانَ كَسْبُ الْمَالِ دُونَ مَشَقَّةٍ — مُحَالًا فَكَسْبُ الْعِلْمِ كَيْفَ يَكُونُ

هرگاه بوده باشد کسب کردن مال بدون زحمت — محال پس کسب علم و دانش را چگونه میباشد

وقال بعضهم

و گفته اند بعضی از ایشان

يا مَن تقاعد عن مكارم خلقه ... ليس التفاخر بالعلوم الزاخرة

اى كسيكه اهمال كرده از نيكوئى و مكارم اخلاق خود ... نيست فخر نمودن بسبب علمهاى بسيار

من لم يهذب علمه اخلاقه ... لم ينتفع بعلومه في الآخرة

كسيكه نيكو و پاكيزه نباشد علم او نيكوئى اخلاقش ... هرگز نفع نبرد بسبب علمهاى خود در آخرت

وقال آخر ايضاً

وگفته است ديگرى از شعرا نيز

قالوا فلان عالم فاضل ... فاكرموه مثل ما يرتضي

گفتند كه فلان كس دانشمند و با فضيلت است ... پس گرامى داريد ورا مانند آنچه خوشنود ميكند او را

فقلت لما لم يكن ذا تقى ... تعارض المانع والمقتضي

پس گفتم من هرگاه نباشد صاحب تقوى و پرهيزكارى ... معارضه ميكند مانع و مقتضى

وقال آخر

وگفته است ديگرى

واذا طلبت العلم فاعلم انه ... حمل فانظر اي حمل تحمل

وهرگاه طلب كنى علم را پس بدان بدرستيكه علم ... باريست پس نگاه كن كدام بار است كه بر ميدارى

واذا علمت بانه متفاضل ... فاشغل فؤادك بالذي هو افضل

وهرگاه دانستى كه علم بعضى بر بعضى فضيلت دارد ... پس مشغول دار دل خود را بآنچه او فاضلتر است

قال بعضهم

گفته است بعضى از شعرا

اُقدّم استاذي على برّ والدي ... وان كان من اهل المودة والشرف

مى پيشتر نيكوئى كردن استادم را اوّل بر نيكوئى پدرم ... واگرچه بوده باشد پدرم از اهل محبت و شرف

فهذا مربي الروح والروح جوهر ... وهذا مربي الجسم والجسم من صدف

پس استاد تربيت ميكند روح را و روح جوهر است نفيس ... و پدرم تربيت ميكند جسم را و جسم از صدف است

منسوب الى امير المؤمنين عليه السلام

منسوب است بسوى حضرت امير المؤمنين عليه السلام

لو كان هذا العلم يحصل بالمنى ... ما كان يبقى في البرية جاهل

اگر بوده باشد اين علم كه حاصل شود بآرزو ... نبود كه باقى ماند در خلايق جاهل و نادانى

اِجْهَدْ وَلَا تَكْسَلْ وَلَا تَكُ غَافِلًا — فَنَدَامَةُ الْعُقْبَى لِمَنْ يَتَكَاسَلُ

کوشش کن و کاهل مشو در تحصیل علم و غافل مباش — پس پشیمانی آخرت از برای کسی است که کسالت ورزد

الْفَصْلُ الرَّابِعُ فِي الْحِلْمِ وَالْحَيَاءِ وَالْعِفَّةِ

فصل چهارم در حلم و حیا و عفت است

قَالَ بَعْضُهُمْ

گفته است بعضی از ایشان

خَامِلْ عَدُوَّكَ مَا اسْتَطَعْتَ فَإِنَّهُ — بِالْحِلْمِ يُطْمَعُ فِي صَلَاحِ الْفَاسِدِ

نیکوئی و مدارا کن دشمن خود را مادام که میتوانی پس بدرستیکه او — بحلم و بردباری طمع برده میشود در اصلاح آوردن ضایع شده ها

وَلَرُبَّمَا رَضِيَ الْعَدُوُّ إِذَا رَأَى — مِنْكَ الْجَمِيلَ فَصَارَ غَيْرَ مُعَانِدِ

و بسا است که خشنود میشود دشمن چون ببیند — از جانب تو نیکوئی پس میگردد دشمن غیر دشمن

قَالَ أَبُو الْفَتْحِ الْبُسْتِي

گفته است ابو الفتح بستی

تَأَنَّ فِي الشَّيْءِ إِذَا رُمْتَهُ — لِتَعْرِفَ الرُّشْدَ مِنَ الْغَيِّ

تأنی و مدارا کن در چیزیکه چون قصد کردی او را — تا آنکه بشناسی رشد و هدایت را از گمراهی

لَا تَتْبَعَنَّ كُلَّ دُخَانٍ تَرَى — فَالنَّارُ قَدْ تُوقَدُ لِلْكَيِّ

پیروی مکن هر دودی را که می بینی — پس آتش گاهی افروخته میشود از برای داغ کردن

وَقِسْ عَلَى الشَّيْءِ بِأَمْثَالِهِ — يَدُلُّكَ الشَّيْءُ عَلَى الشَّيْءِ

و قیاس کن بر چیزی بمانند آن — دلالت میکند ترا چیزی بر چیز دیگر

قَالَ أَبُو السُّعُودِ فِي مُعَارَضَةِ الْحِلْمِ وَالْعَقْلِ

گفته است ابو سعود در معارضه نمودن حلم و عقل

حِلْمُ الْحَلِيمِ وَعَقْلُ الْعَاقِلِ اخْتَلَفَا — مَنْ ذَا الَّذِي مِنْهُمَا قَدْ أَحْرَزَ الشَّرَفَا

حلم حلیم و عقل عاقل اختلاف کردند باهم — کدام یک از آن دو است که محافظت کرده شرف را

فَالْحِلْمُ قَالَ أَنَا أَحْرَزْتُ غَايَتَهُ — وَالْعَقْلُ قَالَ أَنَا اللّٰهُ بِي عُرِفَا

پس حلم گفت که من دارا گشتم پایان شرف را — و عقل گفت منم که خدا بسبب من شناخته شده

وَأَفْصَحَ الْحِلْمُ إِفْصَاحًا وَقَالَ لَهُ — بِأَيِّنَا اللّٰهُ فِي تَنْزِيلِهِ اتَّصَفَا

و تکلم کرد حلم تکلم کردنی و گفت عقل را — کدام یک ما را خدا در کتاب خود ستائیده وصف کرده است

فبان للعقل انّ الحلم سيّده — فقبّل العقل راس الحلم وانصرفا

پس آشکارا شد مر عقل را که حلم بزرگ و سید اوست — پس بوسید عقل سر حلم را و بازگردید

قال علي بن هشام

گفته است علی پسر هشام

لعمرك انّ الحلم زين لاهله — وما الحلم الّا عادة وتحلّم

سوگند بجان تو بدرستیکه حلم زینت است از برای اهل آن — و نیست حلم مگر عادتی و حلم کردنی

قال القطامي

گفته است قطامی

قد يدرك المتأنّي بعض حاجته — وقد يكون مع المستعجل الزلل

گاهی در مییابد درنگ کننده بعض حاجت خود را — و گاهی میشود با شتابکننده خطا و لغزش

منسوب الى امير المؤمنين عليه السلام

منسوب است بسوی امیر المؤمنین علیه السلام

الرفق يمن والاناة سعادة — فتأنّ في امر تلاق نجاحا

مدارا کردن میمونست و تأنّی نمودن سعادت است — پس تأنّی کن در کارها تا برسی رستگاری و رسیدن بمطلوب را

ايضا منسوب اليه سلام الله عليه

نیز منسوب است بسوی آنحضرت سلام الله علیه

وذي سفه يواجهني بجهل — واكره ان اكون له مجيبا

و صاحب جهل و سفاهتی روبرو شد مرا بجهل گفتن — و کراهت دارم که باشم مراورا جواب دهنده

يزيد سفاهة وازيد حلما — كعود زاده في الاحراق طيبا

زیاد کرد او سفاهت را و زیاد کردم من حلم و بردباری را — مانند چوب عود که زیاد میشود در سوزاندن بوی خوش او

ايضا له عليه السلام

نیز مر آنحضرت راست علیه السلام

فكن معدنا للحلم واصفح عن الاذى — فانّك راء ما عملت وسامع

پس بوده باش معدن و قرارگاه حلم را و درگذر از بدی رسیدن — پس بدرستیکه تو بیننده آنچه میکنی و شنونده آنرا

لفضل بن عبّاس بن عتبة بن ابي لهب

از فضل پسر عباس پسر عتبه پسر ابی لهب است

زعم ابن سلمى أن حلمي ضرني ... ما ضر قبلي أهله الحلم

گمان کرد پسر سلمی آنکه بردباری من ضرر رساند بمن ... ضرر نرسانده است پیش از من اهل حلم را حلم ایشان

إنا أناس من سجيتهم ... صدق الحديث ورأيهم حتم

بدرستیکه ما مردمانی هستیم که از طبیعت ایشان ... راستی سخن است ورای ایشان حتم و محکم است

لبسوا الحياء فإن نظرت حسبتهم ... سقموا ولم يمسسهم سقم

پوشیده اند حیا را پس اگر نگاه کنی گمان میکنی ایشان را ... که بیمار اند و حال آنکه بر نخورده است ایشان را بیماری

إني وجدت العدم أكبره ... عدم العقول وذلك العدم

بدرستیکه من یافته ام نیستی را بزرگترین آن را ... نیستی عقلها و اینست در حقیقت نیستی

والمرء أكثر عيبه ضررا ... خطل اللسان وصمته حكم

و مرد بیشتر عیب او از روی ضرر ... خطای زبانست و خاموشی او حکمت است

قال الفرزدق

گفته است فرزدق

يغضي حياء ويغضى من مهابته ... فما يكلم إلا حين يبتسم

چشم میپوشاند از جهت حیا و چشم پوشیده میشود از مهابت او ... پس نیست که سخن گوید مگر هنگام خندیدن و تبسم کردن

سهل الخليقة لا تخشى بوادره ... يزينه اثنان حسن الخلق والشيم

ملایم و خوش خلق است ترسیده نمیشود تندی و غضبهای او ... زینت داده است او را دو چیز نیکوئی خلق و شیوه خوب

لأبي الطيب المتنبي

مر ابو الطیب متنبی راست

وأوجه فتيان حياء تلثموا ... عليهن لا خوفا من الحر والبرد

و جوانانی هستند که روی خود را از حیا لثام بسته اند ... بر آنها نه از ترس از گرما و سرما

وليس حياء الوجه في الذئب شيمة ... ولكنه من شيمة الأسد الورد

و نیست حیا و شرم روی در گرگ شیوه او ... ولکن آن حیا از شیوه و عادت شیر غضبناک است

قال الموسوي

گفته است موسوی شاعر

يجري الحباء الغض من قسماتهم ... في حين يجري من أكفهم الدم

جاری میشود بخشش تازه از بخششهای آنها ... در وقتیکه جاری میشود از دستهای ایشان خون

من أشعار الحماسة

از شعرهای کتاب حماسه است

فلا وأبيك ما في العيش خيرٌ … ولا الدنيا إذا ذهب الحياءُ

بس نه قسم بپدر تو نیست در زندگانی خیری … و نه هست در دنیا چیزی هرگاه برود حیا و شرم

يعيش المرء ما استحيى بخيرٍ … ويبقى العود ما بقي اللحاءُ

زندگانی میکند مرد مادام که زندگانی میکند با حیا بچیز خوب … و باقی میماند چوب مادام که باقی است پوست او

ومما قيل في الحلم قال بعضهم

و از آنچه گفته شده است در حلم گفته است بعضی از شعرا

أرى الحلم في بعض المواطن ذلةً … وفي بعضها عجزاً إذا لم يكن عزٌّ

می بینم حلم و بردباری را در بعضی مقامها خواری و ذلت … و در بعضی از جاها دلیل بر عجز و ناتوانی هرگاه نباشد عزت با او

فحلم الفتى في عزه حلم عاقلٍ … وليس له في ذله حلمه يعزوا

پس حلم و بردباری جوانمرد در عزت حلم و بردباری خردمند است … و نیست از برای او در خواری بردباری نسبت داده شود با حلم

وقال بعضهم

و گفته اند بعضی از ایشان

ولا خير في حلمٍ إذا لم يكن له … بوادر تحمي صفوه أن يكدّرا

و نیست چیزی در حلم و بردباری هرگاه نباشد از برای او … تندی غضبی که نگاه دارد صفای حلم او را از اینکه کدر و تیره گردد

وقال آخر

و گفته است دیگری

وبعض الحلم عند الجهل للذلة إذعانٌ … وفي الشر نجاةٌ حين لا ينجيك إحسانٌ

و بعضی از بردباری حلم نزد نادانی و جهل از برای خواری اقرار است … و در بدی کار رهائی است هنگامی که رهائی ندهد ترا نیکوئی

وقال آخر

و گفته است دیگری

إنما الجاهل إن لا تنته … فهو في غفلته لا ينتبه

جز این نیست که جاهل اگر ملامت نکنی او را … پس او در غفلت و نادانی خود آگاه نشود

خذه بالغلظة كي تنفعه … فلقد أضررته إذ لا تنبه

فرا گیر او را بدرشتی کردن شاید نفع برسانی او را … پس بتحقیق ضرر رسانده او را اگر ملامت نکنی او را

وقال آخر

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

وَمَنْ يَحْلُمْ وَلَيْسَ لَهُ سَفِيهٌ ... يُلَاقِ الْمُعْضِلَاتِ مِنَ الرِّجَالِ

وکسیکه حلم کند و حلم نمودن جایز نباشد مر او را او سفیه است ... و می بیند دشوار بها را از مردان

لِبَعْضِهِمْ

مر بعضی از شعرا راست

إِذَا كَانَ عَفْوُ الْمَرْءِ عَوْنَ عَدُوِّهِ ... عَلَيْهِ فَإِنَّ الْجَهْلَ أَعْفَى وَأَرْوَحُ

هرگاه بوده باشد عفو بخشش مرد سبب اعانت دشمنش ... بر او پس بدرستیکه جهل بخشنده تر و راحت تر است

وَفِي الْحِلْمِ ضَعْفٌ وَالْمُجَازَاةُ هَيْبَةٌ ... إِذَا كُنْتَ تَخْشَى كَيْدَ مَنْ عَنْهُ تَصْفَحُ

و در حلم کاهی سستی است و جزا دادن هیبت است ... هرگاه هستی تو که میترسی مکر کسی را که از او در گذشته

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

إِذَا كُنْتَ بَيْنَ الْحِلْمِ وَالْجَهْلِ قَاعِدًا ... وَخُيِّرْتَ أَنَّى شِئْتَ فَالْحِلْمُ أَفْضَلُ

هرگاه بوده باشی ما بین حلم و جهل نشسته ... و مخیر باشی که کدام را بخواهی پس حلم با فضیلت تر است

وَلٰكِنْ إِذَا أَنْصَفْتَ مَنْ لَيْسَ مُنْصِفًا ... وَلَمْ يَرْضَ مِنْكَ الْحِلْمَ فَالْجَهْلُ أَمْثَلُ

ولی هرگاه انصاف دهی کسی را که انصاف ندهد ... و نباشد خوشنود از تو بحلم پس جهل سزاوارتر است

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

بِالرِّفْقِ مَارِسْ وَلَايِنْ مَنْ تُخَالِطُهُ ... وَغَالِظَنْ إِذَا لَمْ يَنْفَعِ اللِّينُ

بمدارا ممارسات کن و نرمی کن با کسی که مخالطه کرده او را ... و درشتی کن هرگاه نفع نبخشد نرمی و ملایمت با او

لِأَبِي الطَّيِّبِ الْمُتَنَبِّي

از ابی الطیب متنبی

إِذَا قِيلَ رِفْقًا قَالَ لِلْحِلْمِ مَوْضِعٌ ... وَحِلْمُ الْفَتَى فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ جَهْلُ

هرگاه گفته شود مدارا کن بگو از برای حلم مقامی است ... و حلم نمودن جوانمرد در غیر مقام و موضع حلم از جهل و نادانی

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

إِذَا أَنْتَ أَكْرَمْتَ الْكَرِيمَ مَلَكْتَهُ ... وَإِنْ أَنْتَ أَكْرَمْتَ اللَّئِيمَ تَمَرَّدَا

هرگاه تو گرامی داری کریم را مالک شوی اورا ... واگر تو گرامی داری لئیم و پست مرتبه را سرکشی کند

أيضاً للمتنبي

نیز از متنبی است

وَوَضْعُ النَّدَى فِي مَوْضِعِ السَّيْفِ بِالْعُلَى ... مُضِرٌّ كَوَضْعِ السَّيْفِ فِي مَوْضِعِ النَّدَى

و بخشش نمودن بجای شمشیر زدن برفعت و بزرگی ... زیان است مانند شمشیر زدن بجای بخشش نمودن

في العفة قال الشاعر

در فضیلت و مدح عفت گفته است شاعری

إِنْ أَكُنْ طَامِحَ اللِّحَاظِ فَإِنِّي ... وَالَّذِي يَمْلِكُ الْقُلُوبَ عَفِيفُ

گر بلند باشم دو رنظر با محبوبان پس بدرستیکه من ... قسم بکسیکه مالک دلهاست از معصیت عفیفم

وقال بعضهم

و گفته است بعضی از شاعران

فَإِنِّي لَعَفٌّ عَنْ فُكَاهَةِ جَارَتِي ... وَإِنِّي لَمَشْنُوءٌ إِلَيَّ اغْتِيَابُهَا

و بدرستیکه من هر آینه نگاه دارنده ام خود را از شوخی کردن با زن همسایه خود ... و بدرستیکه بد می آید مرا غیبت زن همسایه

إِذَا غَابَ عَنْهَا بَعْلُهَا لَمْ أَكُنْ لَهَا ... صَدِيقًا وَلَمْ يَأْنَسْ إِلَيَّ كِلَابُهَا

هرگاه غایب و پنهان شود از او شوهر او نمی باشم مر او را ... دوست و رفیق و انس نمیگیرد بسوی من سگهای او

وَلَمْ أَكُ طَلَّابًا أَحَادِيثَ سِرِّهَا ... وَلَا عَالِمًا مِنْ أَيِّ حَوْكٍ ثِيَابُهَا

و نمی باشم جویا خبرهای پنهانی او را ... و نیستم دانا که از کدام جولاهیست جامهای او

وقال بعضهم

و گفته است شاعری از ایشان

لَا وَالَّذِي تَسْجُدُ الْجِبَاهُ لَهُ ... مَا لِي بِمَا ضَمَّ ثَوْبُهَا خَبَرُ

نه قسم بخدائی که سجده میکنند پیشانیها مر او را ... نیست مرا خبر آنچه را در بر گرفته است او را جامه های او و چیزی یعنی بدن او

وَلَا بِفِيهَا وَلَا هَمَمْتُ بِهِ ... مَا كَانَ إِلَّا الْحَدِيثُ وَالنَّظَرُ

و نه بدهان بند و نه اراده کرده ام بوسیدن او را ... نبود مگر سخن گفتن و نظر کردن

وقال آخر

و گفته است دیگری

ثنثار

ثِنْتَانِ لَا أَصْبُو لِوَصْلِهِمَا ... عِرْسُ الصَّدِيقِ وَجَارَةُ الْجَنْبِ

دو چیزند که میل نکنم بوصل آن دو چیز ... زن دوست دوستم وزن همسایهٔ پهلوی من

أَمَّا الصَّدِيقُ فَلَسْتُ خَائِنَهُ ... وَالْجَارُ أَوْصَانِي بِهِ رَبِّي

اما دوست را پس نیستم که خیانت کنم اورا ... و همسایه را وصیت کرده است مرا بآن پروردگار من

وَقَالَ بَعْضُهُمْ

و گفته اند بعضی از شعرا

أَمَّا الْحَرَامُ فَالْمَمَاتُ دُونَهُ ... وَالْحِلُّ لَا حِلَّ فَأَسْتَبِينَهُ

اما حرام را پس مردن ورای اوست ... واما حلال نیست حلالی پس ظاهر و هویدا کنم اورا

فَكَيْفَ بِالْأَمْرِ الَّذِي تَبْغِينَهُ ... يَحْمِي الْكَرِيمُ عِرْضَهُ وَدِينَهُ

پس چگونه است کاریکه خواهش داری اورا ... نگهداری میکند کریم عرض خودرا و دین خودرا

وَقَالَتْ لَيْلَى الْأَخْيَلِيَّةُ لِتَوْبَةَ بْنِ حُمَيِّرٍ

و گفته است لیلی اخیلیه توبه پسر حمیر عاشق خودرا

وَذِي حَاجَةٍ قُلْنَا لَهُ لَا تَبُحْ بِهَا ... فَلَيْسَ إِلَيْهَا مَا حَيِيتُ سَبِيلُ

وبسا صاحب آرزوئی که گفتیم آشکارا مکن آرزوی خودرا ... پس نیست بسوی آن آرزو مادامی که زنده ام راهی

لَنَا صَاحِبٌ لَا يَنْبَغِي أَنْ نَخُونَهُ ... وَأَنْتَ لِأُخْرَى صَاحِبٌ وَخَلِيلُ

مرا یاری و شوهری است سزاوار نیست که خیانت کنیم اورا ... و تو مر دیگری را یاری و دوستی

لِابْنِ مَيَّادَةَ فِي ذَلِكَ

مر ابن میاده راست درین معنی

مَوَانِعُ لَا يُعْطِينَ حَبَّةَ خَرْدَلٍ ... وَهُنَّ دَوَانٍ فِي الْحَدِيثِ أَوَانِسُ

از زنان بازدارنده از خودرا نمیدهند بقدر دانهٔ سپندیرا ... و ایشان نزدیکند در سخن گفتن شناسائی گیرند

وَيَكْرَهْنَ أَنْ يَسْمَعْنَ فِي اللَّهْوِ رِيبَةً ... كَمَا كَرِهَتْ صَوْتَ اللِّجَامِ الشَّوَامِسُ

و کراهت دارند آنکه بشنوند در بازی سخن بدیرا ... همچنانکه کراهت میشمارند آواز لجام را اسبان شموس سرکش

وَقَالَ آخَرُ فِي هَذَا الْمَعْنَى

و گفته است دیگری از شعرا درین معنی

بِيضٌ أَوَانِسُ مَا هَمَمْنَ بِرِيبَةٍ ... كَظِبَاءِ مَكَّةَ صَيْدُهُنَّ حَرَامُ

از زنان سفید رویان و شعر گیرنده اند قصد نمیکنند بدیرا ... مانند آهوان مکه که صید کردن ایشان حرامست

يحسبن من لين الكلام زوانيا — ويصدهن عن الخنا الإسلام

گمان کرده میشوند از نرمی سخن گفتن که زانیه اند — و باز میگرداند ایشان را از خیانت زنا اسلام ایشان

وقال آخر في هذا المعنى

و گفته است دیگری در این معنی

ما إن دعاني الهوى لفاحشة — إلا نهاني الحياء والكرم

نیست آنکه بخواند مرا هوای نفس بعمل منکر بدی — مگر آنکه باز داشت مرا حیا و شرم و کرم نفس

ولا إلى محرم مددت يدي — ولا مشت بي لريبة قدم

و نه بسوی حرامی دراز کردم دست خود را — و نه راه رفته است بسوی بدی پای من

وقال بعضهم في ذلك

و گفته است بعضی از ایشان در همین معنی

كم قد ظفرت بمن أهوى فيمنعني — منه الحياء وخوف الله والحذر

چه بسیار ظفر یافتم با هر که بسیار آرزو داشتم پس منع کرد مرا — از آن آرزو حیا و شرم و ترس خدا و بیم او

وكم خلوت بمن أهوى فيقنعني — منه الفكاهة والحديث والنظر

و چه بسیار خلوت کردم با کسیکه دوست میداشتم پس قانع ساخت مرا — از او شوخی و مزاح و سخن گفتن و نظر کردن

أهوى الملاح وأهوى أن أجالسهم — وليس لي في حرام منهم وطر

دوست میدارم زنان نمکین را و دوست میدارم که بنشینم با ایشان — و نیست در حرام از ایشان حاجتی مرا

كذلك الحب لا إتيان معصية — لا خير في لذة من بعدها سقر

همچنین است محبت نه بجا آوردن نافرمانی خدا است — نیست خیر در لذتی که پس از آن لذات عذاب جهنم باشد

وقال آخر في هذا المعنى

و گفته است دیگری در این معنی

فقالت بحق الله إلا أتيتنا — إذا كان لون الليل لون الطيالس

پس گفت معشوقه قسم بخدا که مگر آنکه بیائی بسوی ما — هر گاه باشد رنگ شب برنگ طیلسانهای سیاه

فجئت وما في القوم يقظان غيرها — وقد نام عنها كل واش وحارس

پس رفتم او را و نبود در قوم و گروه بیداری غیر معشوقه — و تحقیق خوابیده بودند از آنها هر ملامت کننده و نگاهبان

فبتنا مبيتا طيبا نستلذه — جميعا ولم أمدد لها كف لامس

پس خوابیدیم خوابیدنی پاکیزه لذت بردیم از آن خواب — هر دومان و دراز نکردم بسوی معشوقه دست مالنده را

وقال بعضهم

وقال بعضهم
وگفته است بعضی از ایشان

فلهو بهن كذا من غير فاحشة — لهو الصيام بتفاح البساتين
بازی میکنیم بازنان همچنین از غیر بدفعلی — مثل بازی کردن روزه داران بسیبهای باغها

الفصل الخامس في العفو والانصاف لبعضهم
فصل پنجم در عفو و انصاف است مر بعضی را

لذة العفو ان نظرت بعين العقل — اشفى من لذة الانتقام
لذت عفو که گذشتن از جرایم اگر نگری بچشم عقل — شفا دهنده تر است از لذت انتقام کشیدن

هذه تكسب المحامد والمجد — وهذه تجنى بالاثام
این عفو کسب میکند نیکیها بر صفت و بزرگواری را — و این انتقام می آورد شخص را گناهها

وقال بعضهم
وگفته است بعضی از ایشان

ولقد جمعت من الذنوب فنونها — فاجمع من العفو الكريم فنونه
و بر آینه تحقیق جمع کردی از گناهان تمام انواع را — پس جمع کن از عفو کرم تمام انواع را

من كان يرجو العفو ممن فوقه — عن ذنبه فليعف عمن دونه
کسیکه امید میدارد بخشش از بالاتر از خود را — از گناه خود پس باید عفو کند و در گذرد از پستتر از خود را

وقال آخر
وگفته است دیگری

ان كنت تطلب رتبة الاشراف — فعليك بالاحسان والانصاف
اگر هستی تو که میطلبی رتبه اشراف بزرگان را — پس بر تو باد باحسان کردن و انصاف دادن

وان اعتدى احد عليك فخله — والدهر فهو له مكاف كاف
واگر جور کند کسی بر تو پس واگذار اورا — بار روزگار پس روزگار مر او را مکافات کننده کافیست

وقال آخر
وگفته است دیگری

ما احسن العفو على قادر — لاسيما عن غير ذي ناصر
چه نیکوست عفو از شخص قادر توانا — سیما از کسی که بی یار و معین است

وقال البحتري
وگفته است بحتری

إذا أنت لم تصفح عن الجهل لم تفز ... بشكر ولم تسعد بتقريظ مادح

هرگاه تو نيستی که درگذری از کينه فايز در سپاس نمیشوی ... بسپاس کردن و سعادت نيابی بمدح مدح کننده

وقال علي بن الجهم
وگفته است علی پسر جهم

يعاقب تأديبا ويعفو تطولا ... ويجزي على الحسنى ويعطي فيجزل

عقوبت میکند ادب و عفو میکند و می‌بخشد بکرم و احسان ... و پاداش میدهد بر نیکی و عطا میکند پس بسیار میکند عطا را

وقال محمد بن حازم
وگفته است محمد پسر حازم

إذا ما امرؤ من ذنبه جاء تائبا ... إليك فلم تغفر له فلك الذنب

هرگاه مردی از گناه خود بیاید بازگردنده توبه‌کننده ... بسوی تو پس نبخشی و نیامرزی او را پس مر تراست گناه

وقال بعضهم
وگفته است بعضی از شعراء

أقرر بذنبك ثم اطلب تجاوزنا ... عنه فإن جحود الذنب ذنبان

اقرار کن بگناه خود پس طلب کن درگذشتن ما را ... از آن گناه پس بدرستیکه انکار کردن از گناه دو گناه است

وقال أبو فراس
وگفته است ابو فراس

إن لم تجاف عن الذنب ... وجدتها فينا كثيرة

اگر دور نشوی و درنگذری از گناه ... که می‌یابی آن گناه را در ما بسیار و فراوان

لكن عادتك الجميلة ... أن تغض على الجريرة

لکن عادت و شیوهٔ تو که نیکو و پسندیده است ... اینست که درگذری و چشم پوشی بر گناه گناهکار

وقال بعضهم
وگفته است بعضی از ایشان

إن للاعتذار حظا من العفو ... يراه المقر بالإنصاف

بدرستیکه از برای عذر خواستن حظی است از عفو و بخشش ... می‌بیند او را اقرار کننده بانصاف

وَلَعَمرِي لَقَدْ جَاءَكَ مَنْ جَاءَ ... مُقِرًّا بِذَنْبِهِ الاِعْتِرَافِ

و بجان خودم هرآئینه بنزدیک تو شرمنده آمده است ... اقرارکننده بگناه از برای اعتراف خود بگناه

وَقَالَ آخَرُ

و گفته است دیگری

فَإِنْ تَعْفُ عَنِّي تَعْفُ عَنْ غَيْرِ جَاحِدٍ ... لِمَا كَانَ وَالإِقْرَارُ بِالذَّنْبِ أَرْوَحُ

پس اگر عفو کنی از من عفو کرده از کسیکه عذرخواه گناهکار کننده است ... از گناهی که بوده است و اقرار کردن بگناه راحت تر است

فَدَاوِيَتُهُ بِالْحِلْمِ وَالْمَرْءُ قَادِرٌ ... عَلَى سَهْمِهِ مَا دَامَ فِي كَفِّهِ السَّهْمُ

پس مداوا کردم با او بحلم خود و مرد قادر و توانا است ... بر تیر خود مادام که در دست اوست تیر

الفَصْلُ السَّادِسُ فِي الجُودِ وَالسَّخَاءِ وَالمَمْدُوحِينَ بِهِ لِبَعْضِهِمْ

فصل ششم در جود و سخاوت و مدح کرده شدگان بجود و سخا از بعضی از شعرا است

وَلَمْ أَرَ كَالْمَعْرُوفِ أَمَّا مَذَاقُهُ ... فَحُلْوٌ وَأَمَّا وَجْهُهُ فَجَمِيلٌ

و ندیدم هرگز مانند نیکوئی چیزی را اما مزه و طعم او ... پس شیرین است و اما روی او پس نیکوست

لِأَبِي الطَّيِّبِ الْمُتَنَبِّي فِي هٰذَا الْمَعْنَى

از ابو الطیب متنبی است در این معنی

وَأَحْسَنُ وَجْهٍ فِي الْوَرَى وَجْهُ مُحْسِنٍ ... وَأَيْمَنُ كَفٍّ فِيهِمْ كَفُّ مُنْعِمِ

و نیکوترین روی در میان خلایق روی نیکوئی کننده ... و بایمن و برکت ترین دستی در ایشان دست کف مردم نعمت دهنده است

لِمُحَمَّدِ بْنِ غَالِبٍ فِي ذٰلِكَ

از محمد بن غالب است در این معنی

وَمَا اسْتَطَعْتَ مِنْ بَذْلِ الْكَرُومَةِ ... فَلَا يَمْنَعُكَ عَنْهَا التَّوَانِي

و آنچه را توانی از بذل و بخشش ... پس باز ندارد ترا از آن بخشش و جوانمردی سستی

فَإِنَّكَ فِي زَمَنٍ دَهْرُهُ ... كَيَوْمٍ وَدَوْلَتُهُ سَاعَتَانِ

پس بدرستیکه تو در روزگاری هستی زمان او ... مانند روزی است مدت آن دو ساعت است

وَقَالَ بَعْضُهُمْ

و گفته اند بعضی از ایشان

لَا تَبْخَلَنَّ بِدُنْيَا وَهِيَ مُقْبِلَةٌ ... فَلَيْسَ يَنْقُصُهَا التَّبْذِيرُ وَالسَّرَفُ

بخل و امساک مکن بمال دنیا در حالتیکه رو آورنده است ... پس نیست که کم کند آن را تبذیر و بیهوده و اسراف کردن

وَإِنْ تَوَلَّتْ فَأَحْرَى أَنْ تَجُودَ بِهَا ‌ ‌ فَالشُّكْرُ مِنْهَا إِذَا مَا أَدْبَرَتْ خَلَفُ

واگر برگشت دنیا پس سزاوارتر است اینکه بخشش کنی با تو ‌ ‌ پس شکرگذاری از آن وقتیکه پشت کرد دنیا جانشین است

منسوبٌ إلى أمير المؤمنين عليّ عليه السلام

منسوب است بسوی امیرالمؤمنین علی علیه السلام

إِذَا هَبَّتْ رِيَاحُكَ فَاغْتَنِمْهَا ‌ ‌ فَإِنَّ لِكُلِّ خَافِقَةٍ سُكُونُ

هرگاه بجنبد بادهای اقبال دنیا ترا پس غنیمت شمر آنرا ‌ ‌ پس بدرستیکه از برای هر جنبشی آرامی است

وَلَا تَغْفُلْ عَنِ الْإِحْسَانِ فِيهَا ‌ ‌ فَمَا تَدْرِي السُّكُونَ مَتَى يَكُونُ

و غافل مشو از نیکی کردن و بذل مال در آن جنبش ‌ ‌ پس نمیدانی سکون و آرام را که چه وقت میباشد

أيضاً منسوبٌ إليه سلام الله عليه

نیز منسوب است بسوی آنحضرت درود خدا بر او باد

إِذَا جَادَتِ الدُّنْيَا عَلَيْكَ فَجُدْ بِهَا ‌ ‌ عَلَى النَّاسِ طُرًّا إِنَّهَا تَتَقَلَّبُ

هرگاه جود و بخشش دنیا برای تو پس جود کن تو بآن ‌ ‌ بر مردمان همه بدرستیکه آن برگردنده است

فَلَا الْجُودُ يُفْنِيهَا إِذَا هِيَ أَقْبَلَتْ ‌ ‌ وَلَا الْبُخْلُ يُبْقِيهَا إِذَا هِيَ تَذْهَبُ

پس نیست بخشش که فانی و تمام کند آنرا هرگاه دنیا رو کند ‌ ‌ و نه بخل و امساک باقی میگذارد آنرا هرگاه آن دنیا میرود و پشت میکرد

وقال بعضهم في هذا المعنى

و گفته است بعضی از ایشان در این معنی

لَيْسَ فِي كُلِّ سَاعَةٍ وَأَوَانٍ ‌ ‌ تَتَهَيَّا صَنَائِعُ الْإِحْسَانِ

نیست در هر ساعت و هر آن ‌ ‌ که مهیا شود کردهای نیکو و احسان

فَإِذَا أَمْكَنَتْ فَبَادِرْ إِلَيْهَا ‌ ‌ حَذَرًا مِنْ تَعَذُّرِ الْإِمْكَانِ

پس هر وقت ممکن شد پس بشتاب بسوی او ‌ ‌ بجهة ترسیدن از ندانستن تمکن احسان

وقال آخر

و گفته است دیگری

أَحْسِنْ كَفَى بِكَ أَنْ تُسَمَّى مُحْسِنًا ‌ ‌ مَا أَحْسَنَ الْأَخْبَارَ عَمَّنْ أَحْسَنَا

نیکوئی کن بس است ترا اینکه نامیده شوی محسن نیکوکار ‌ ‌ چه نیکو است خبرهای خوب از کسیکه نیکی کرده است

وَاغْنَمْ مِنَ الْفِعْلِ الْجَمِيلِ أَجَلَّهُ ‌ ‌ وَأَجَلُّ كَسْبِ الْفَتَى حُسْنُ الثَّنَا

و غنیمت شمار از کارهای نیکو بزرگتر آنها را ‌ ‌ و بزرگتر کار نیک کسب کردن جوان است نیکی مدح و ثنا را

وقال

وقال آخر في هذا المعنى

و گفته است دیگری در این معنی

أَوْلِ الجميلَ إذا قدرتَ فإنّه ... لا شيءَ أنفعُ منهُ للإنسانِ

بجا آور نیکوئی را هرگاه توانا باشی پس بدرستیکه ... نیست چیزی نافع تر از نیکوئی برای مردم

واستبقِ بين الناسِ ذكراً صالحاً ... فجميعُ ما فوقَ البسيطةِ فانِ

و باقی گذار میانه مردم یاد کردن خوب پسندیده را ... پس همه آنچیزی که در روی زمین است فانی شونده است

وقال آخر في هذا المعنى

و گفته است دیگری در این معنی

لا يلحقنّك ضجرةٌ من سائلٍ ... فدوامُ عزّكَ أن تُرى مسؤولا

نرسد ترا البته دلتنگی و خشمی از خواهش سائل ... پس پایندگی عزت تو اینست که دیده شوی سؤال کرده شده

واعلم بأنّكَ عن قليلٍ صائرٌ ... خبراً فكن خبراً يروقُ جميلا

و بدان بدرستیکه تو اندکی بعد از این میگردی ... خبر پس بوده باش خبری که بدرخشد درخشیدن نیکو

لبعضهم

از بعضی شعر است

لا ينفعُ البخلُ مع دنيا مولّيةٍ ... ولا يضرُّ مع الإقبالِ إنفاقُ

نفع نمی بخشد بخل کردن با دنیائی که پشت کننده است ... و ضرر نمیکند با رو کردن دنیا بخشش کردن

لأبي الشيص

مر ابی شیص راست

يقولُ الفتى ثمّرتُ مالي وإنّما ... لوارثهِ من ثمّرَ المالَ كاسبُه

میگوید جوان بار ثمر و بهره کردم مال خود را و جز این نیست ... که از برای وارث اوست کسیکه کسب کننده مال است

يحاسبُ فيه نفسَه لحياتِه ... ويتركُه نهباً لمن لا يحاسبُه

حساب میکند او در مال مر حیات خود را ... و وامیگذارد مال را بعد از خود بجهت غارت نمودن از برای کسیکه حساب نمی نماید

لأبي العتاهية

از ابو العتاهیه است

ومن الحزمِ أن أكونَ لنفسي ... قبلَ موتي فيما ملكتُ وصيّا

و از دوراندیشی است اینکه بوده باشم مر جان خود را ... پیشتر از مردنم در چیزیکه مالکم وصی

لمحمود الوراق في هذا المعنى

از محمود وراق است در این معنی

وقائلٍ اذخر ما حزته وجمعته … لعقبك ان الحزم ادنى من الرشد

و گوینده گوینده ذخیره کن آنچیز را که دارا گشته و جمع کرده‌ای … از برای اولاد است بدرستیکه دوراندیشی نزدیکتر است از رشد

فقلت سامضيه لنفسي ذخيرة … واجعل ربي الذخر للاهل والولد

پس گفتم در جواب زود باشد که بگذارم مال مرا ذخیره جان خود … و قرار میدهم پروردگار خود را ذخیره برای اهل و اولاد هم

لبشار بن برد

از بشار بن برد است

أخالد ان الجود يبقي لاهله … جمالا ولا يبقي الكنوز على الكد

ای خالد بدرستیکه جود و بخشش باقی میگذارد مر اهل جود را … نیکوئی و باقی نمیماند گنجها با رنج بودن در کد داری

لبعضهم في ذلك

از بعضی از ایشان است در این معنی

ذريني فان البخل لا يخلد الفتى … ولا يهلك المعروف من هو فاعله

واگذار مرا پس بدرستیکه بخل پاینده نمیدارد جوانمرد را … و هلاک نمیکند بخشش کسی را که او بجا آورنده بخشش است

للموصلي

از موصلی است

ارى الناس خلان الجواد ولا ارى … بخيلا له في العالمين خليل

می‌بینم مردم را بسیار دوست دارنده مرد بخشش کننده و نمی‌بینم … بخیل را که از برای او دوستی باشد در همه عالمها

لبعضهم في ذلك

از بعضی از ایشان است در این معنی

ذريني فان البخل يا ام هيثم … لصالح اخلاق الرجال سروق

واگذار مرا پس بدرستیکه بخل ای ام هیثم … مر نیکوئی اخلاق مردان را دزد و رباینده است

لهبيرة السلولي

از هبیره سلولی است

وما الفرق بين المال لولا امتهانه … وبين المجموع او كثب الرمل

و چه فرق است میانه مال اگر نبود خوار کردن او … و میان جمع شده از دیگر یا تلهای ریگ

في الجود وجهه

في الممدوحين بالسخاء والجود من راحة الأسرار

در مدح شدگان بسخا و جود از کتاب راحة الاسرار

سحائب الجود غيث في أنامله — أمطارها الفضة البيضاء والذهب

ابرهای بخشش بارانی است در انگشتان او — که قطره های آن ابرها نقره سفید و طلای سرخ است

يقول في العسر إن أيسرت ثانية — أمسكت عن بعض ما أعطي وما أهب

میگوید در حالت تنگی اگر فراخی یابم دفعه دیگر — نگاه میدارم بعض از مالی را که میدهم و میبخشم

حتى إذا عدن اليسار له — رأيت أمواله في الناس تنتهب

تا آنکه برگشتند روزگار وسعت و فراخی مر او را — دیدی مالهای او را در میان مردم بخشیده شده

من راحة الأسرار لبعضهم

از کتاب راحة الاسرار مر بعضی شعرا راست

قالوا رجوت الذي منه بلا سبب — فقلت هل سبب أقوى من الكرم

گفتند کسی را که امیدوار شدی بخشش را بدون سبب است — پس گفتم در جواب آیا سببی هست قوی تر از کرم او

وسيلتي أنه غيث وبي ظماء — وإن ظمئنا ترحلنا إلى الديم

وسیله من اینکه او باران است و مرا تشنگی است — واگر تشنه شویم میرویم بسوی ابرهای پی در پی پاینده

من سقط الجواهر لزياد الأعجم

از کتاب سقط الجواهر از زیاد اعجم است

أشم إذا ما جئت للعرف طالبا — حباك بما تحوي عليه أنامله

با رفعتی است که هرگاه بیائی او را مر بخشش او را خواهنده — مر بخشد ترا بآن قدری که فرو میگیرد بر او انگشتان او ازوی

ولو لم يكن في كفه غير نفسه — لجاد بها فليتق الله سائله

واگر نبوده باشد چیزی در دست او غیر از جان خودش — هرآینه میبخشد جان خود را پس باید بپرهیزد خدا را سائل او از این خواهش

ومنه لأبي تمام الطائي

واز سقط الجواهر است از ابی تمام طائی

تعود بسط الكف حتى لو أنه — ثنى كفه لم تستطعه أنامله

عادت داده است گشودن پنجه اش را ببسیاری بخشش تا اینکه اگر — دو تا و جمع کند پنجه اش را اطاعتش نمیکنند انگشتان او

ومنه لزهير بن أبي سلمى

واز آن کتاب است مر زهیر بن ابی سلمی را

تراه إذا ما جئته متهللا   كأنك تعطيه الذي أنت سائله

می‌بینی او را گشاده رو هرگاه بیابی او را   گویا تو می‌بخشی او را آن چیزی را که تو سؤال کننده اوئی

له رحمة الله

مر او راست رحمت خدا

أخو ثقة لا يهلك الخمر ماله   ولكنه قد يهلك المال نائله

صاحب اعتماد و پرهیزست که تباه نمیکند شراب مال او را   ولکن گاهی تباه و فانی میکند مال او را بخشش او

من راحة الأسرار لبشار برد

از کتاب راحة الاسرار از بشار پسر برد است

تيممت عمرا وكم دونه   من الأرض من مهمه ذي علم

قصد کردم عمرو را و چه بسیارست تا پیش او   از زمین و راه از بیابان صاحب کوه

يطوف العفاة بأبوابه   طواف الحجيج ببيت الحرم

طوف میکنند خواهندگان بر درهای خانه او   مثل طواف کردن حاجیان بخانه محترم کعبه معظمه

ومنه لسهل الحضرمي

و از کتاب راحة الاسرار از سهل حضرمی است

وإذا الرجال تصرفت أهواؤها   فهواه لحظة سائل أو آمل

و در وقتی که مردان بگردد هواها و خواهشهای ایشان   پس خواهش او ملاحظه سؤال کننده و آرزو دارنده است

وتكاد من فرط السخاء يمينه   تحت العطاء تقول هل من سائل

و نزدیک است از بسیاری بخشش که دست او   زیر بخشش بگوید آیا دیگر سائلی هست که بخواهد

ومنه لأبي تمام الطائي أيضا

و از آن کتاب است از ابی تمام طائی نیز

هو البحر من أي النواحي أتيته   فلجته المعروف والجود ساحله

وی است دریا از هر طرف که بیائی او را   پس بزرگی و ژرفی آن دریا احسان است و بخشش ساحل اوست

عطاء لو اسطاع الذي يستميحه   لأصبح من بين الورى وهو عاذله

بخشش او بخششی است که اگر تواند کسی که طلب بخشش میکند او را   هر آینه صبح کند از میانه خلق و حال آنکه او ملامت کننده است ممدوح خود را از کثرت جود

ومنه لأبي تمام الطائي أيضا

و از آن کتاب است از ابی تمام طائی نیز

تعوّد

لَقَدْ وَهَبَ الْأَنَامَ الْمَالَ حَتَّى ... لَقَدْ خِفْنَا بِأَنْ يَهَبَ الْخِلَافَهْ

هر آینه بخشید مردم را اموال تا آنکه ... هر آینه بتحقیق ترسیدیم با اینکه ببخشد خلافت را

بِهِ عَاشَ السَّمَاحُ وَكَانَ قِدْمًا ... مَعَ الْأَمْوَاتِ مَيْتًا فِي لِفَافَهْ

بواسطهٔ او زندگی یافت بخشش و بود بخشش از پیش ... که با مردگان مرده بود در یک لفافه

مِنْ سِقْطِ الْجَوَاهِرِ لِابْنِ الرُّومِي

از کتاب سقط الجواهر مر ابن رومی است

مَهْمَا أَتَى النَّاسُ مِنْ طَوْلٍ وَمِنْ كَرَمٍ ... فَإِنَّمَا دَخَلُوا الْبَابَ الَّذِي فَتَحَا

هر وقت بیایند مردم از جهة فزونی مال و بخشش او ... پس هر آینه که داخل شوند دری را که گشوده است

إِنْ قَالَ لَا قَالَ لِلْآمِرِينَ بِهَا ... وَلَمْ يَقُلْهَا لِمَنْ يَسْتَمْنِحُ الْمِنَحَا

اگر بگوید نه گفته است مر کسانی را که امر کنند به نگفتن ... و هرگز نگفته است : مر کسی را که طلب میکند بخشش را

مِنْ دِيوَانِ الْوَأْوَاءِ

از دیوان واوا است

مَنْ قَاسَ جَدْوَاكَ بِالْغَمَامِ فَمَا ... أَنْصَفَ فِي الْحُكْمِ بَيْنَ شَكْلَيْنِ

کسیکه سنجید بخشش ترا با ابر پس نه ... انصاف کرده در این حکم میان این دو

أَنْتَ إِذَا جُدْتَ ضَاحِكًا أَبَدًا ... وَهُوَ إِذَا جَادَ بَاكِي الْعَيْنَيْنِ

تو هرگاه ببخشی خندانی همیشه ... و ابر هرگاه بخشش کند چشم گریان است

مِنْ سِقْطِ الْجَوَاهِرِ لِأَبِي الطَّيِّبِ الْمُتَنَبِّي

از کتاب سقط الجواهر از ابو الطیب متنبی است

يَسْتَصْغِرُ الْخَطَرَ الْجَلِيلَ لِوَفْدِهِ ... وَيَظُنُّ دِجْلَةَ لَيْسَ يَكْفِي شَارِبًا

کوچک میشمارد بخششهای بزرگ را از برای آیندگان ... و گمان میکند شط دجله را که نیست کفایت کند تشنه را

كَالْبَحْرِ يَقْذِفُ لِلْقَرِيبِ جَوَاهِرًا ... جُودًا وَيَبْعَثُ لِلْبَعِيدِ سَحَائِبَا

مانند دریاست میاندازد شخص نزدیک را گوهرهای پاکیزه را ... از روی بخشش و برمی انگیزاند از برای دور ابرها را

مِنْ نُزْهَةِ الْأَبْصَارِ لِحَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ

از کتاب نزهة الابصار مر حسان پسر ثابت انصاری است که در حق پیغمبر گفته

فَتًى تَهْرُبُ الْأَمْوَالُ مِنْ جُودِ كَفِّهِ ... كَمَا هَرَبَ الشَّيْطَانُ مِنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ

جوانمردیست که فرار میکند مالها از بخشش پنجه مبارک او ... چنانکه میگریزد شیطان از شب قدر

لَهُ هِمَمٌ لا مُنْتَهى لِكِبارِها — وَهِمَّتُهُ الصُّغْرى أَجَلُّ مِنَ الدَّهْرِ

مر آنحضرت را همتهاست که نهایت نیست بزرگیهای آنرا — وهمت کوچک آنحضرت بزرگتر است از روزگار

لَهُ راحَةٌ لَوْ أَنَّ مِعْشارَ جُودِها — عَلَى البَرِّ كانَ البَرُّ أَنْدى مِنَ البَحْرِ

مر او را دستی است که اگر بتحقیق صد یک جود آن — بود بر بیابان بود بیابان بخشنده تر از دریا

لأبي نواس

از ابو نواس است

فَتًى يَشْتَرِي حُسْنَ الثَّناءِ بِمالِهِ — وَيَعْلَمُ أَنَّ الدّائِراتِ تَدُورُ

جوانمردیست که بخرد نیکوئی ثنا را بمال خود — و میداند انکه روزگار متغیر و گردنده است

فَما فاتَهُ جُودٌ وَلا ظَلَّ دُونَهُ — وَلٰكِنْ يَسِيرُ الجُودُ حَيْثُ يَسِيرُ

پس فوت نشد او را بخششی و نگردید پیش او — ولکن سیر میکند بخشش هر جا که او سیر میکند

لأبي الطيب المتنبي

از ابو طیب متنبی است

قَدْ شَغَلَ النّاسَ كَثْرَةُ الأَمَلِ — وَأَنْتَ بِالمَكْرُماتِ فِي شُغُلِ

بتحقیق مشغول ساخت مردم را زیادتی آرزوها — وحال انکه تو ببخشندگیها مشغولی

تَمَثَّلُوا حاتِماً وَلَوْ عَقَلُوا — لَكُنْتَ فِي الجُودِ غايَةَ المَثَلِ

مثل زدند حاتم را در جود و اگر درمی یافتند — هر آینه تو بودی در بخشش منتهای مثل

للأسلمي الشاعر

از اسلمی شاعر است

يا مَنْ عَلَى الجُودِ صاغَ اللهُ راحَتَهُ — فَلَيْسَ يُحْسِنُ غَيْرَ البَذْلِ وَالجُودِ

ای انکه بر بخشش ریخته است خدا کف او را — پس نکو نمیداند بجز از بذل و بخشش را

عَمَّتْ عَطاياكَ أَهْلَ الأَرْضِ قاطِبَةً — فَأَنْتَ وَالجُودُ مَنْحُوتانِ مِنْ عُودِ

فرو گرفت عطاهای تو همه اهل زمین را — پس تو و بخشش تراشیده شده اید از یک چوب

لرشيد الوطواط

مر رشید الدین وطواط راست

ما نَوالُ الغَمامِ وَقْتَ رَبِيعٍ — كَنَوالِ الأَمِيرِ يَوْمَ سَخاءِ

نیست بخشش ابر هنگام بهار — مثل عطای امیر در روز بخشش

فنوال

فنوال الامير بدرة عين ... ونوال الغمام قطرة ماء

پس عطای امیر بدره بدره زر است ... و عطای ابر قطره قطره آب است

لبعض العرب

مر بعضی از شعرای عرب راست

من قاس جدواك يوما ... بالسحب اخطأ مدحك

کسیکه سنجید بخشش ترا روزی ... با ابر خطا کرد مدح ترا

السحب يعطي ويبكي ... وانت تعطي وتضحك

ابر میبخشد و میگرید ... و تو میبخشی و میخندی

وقال بعضهم

و گفته است بعضی از شعراء

لم تحك نائلك السحاب وانما ... حمت به فصبيبها الرحضاء

حکایت نکرد بخشش ترا ابر و جز این نیست ... که تب کرد بواسطهٔ جود تو پس قطرات او عرق است

لابن النطاح

مر ابن نطاح راست

يا طالبا للكيمياء وعلمه ... مدح ابن عيسى الكيمياء الاعظم

ای کسیکه طالبی مر کیمیا و علم اورا ... مدح پسر عیسی کیمیای بزرگ است

لو لم يكن في الارض الا درهم ... ومدحته لاتاك ذاك الدرهم

اگر نبوده باشد در زمین مگر یک درهم ... و مدح کنی اورا هرآینه میرسد بتو این یک درهم را.

من تحفة الاديب

از کتاب تحفة الادیب است

ما ان ارى امثاله فيمن ارى ... ام الكرام قليلة الاولاد

نمی بینم مانندهای اورا در میان کسانی که میبینم ... مادر کریمان کم اولادند

ومن تحفة الاديب ايضا

و از کتاب تحفة الادیب است نیز

ولقيت منه مواهبا مشكورة ... لو كن في فلك لكن نجوما

و دیدم از او بخششهای شکر کرده شده ... که اگر می بودند در آسمانها هرآینه میبودند ستارها

وقال آخر

دیگری گفته است

قومٌ إذا مطرت سماءُ نوالهم ذمّ الأنامُ سحائبَ الأمطارِ

گروهی که هرگاه ببارد آسمان عطا و بخشش ایشان مذمت میکرد مردمان ابرهای بارانها را

وقال آخر

دیگری گفته است

يجود فيستحيي البحارُ إذا رأت نداه وتخطيه الغيوثُ المواطر

بخشش میکند پس شرم میگیرد دریاها چون ببینند جود او را بخشش او را و خطا میکنند او را بارانهای بارنده

وقال آخر

دیگری گفته است

إذا انبسطت بالمكرمات أكفّهم رأيتَ الحيا من سيبهنّ قد استحيا

هرگاه بگشایند بخششها دستهای خود را می‌بینی باران را که از بخشش آنها شرمنده است

من سقط الجواهر لرجل من قضاعة في البرامكة

از کتاب سقط الجواهر است از مردی از قضاعه در مدح برامکه

ألم ترَ أنّ الجود من صلب آدمٍ تحدّر حتى كان معدنه الفضلُ

آیا نمی‌بینی که جود و بخشش از پشت آدم علیه السلام سرازیر گشت تا اینکه گردید معدنگاه او فضل پسر یحیی برمکی

إذا أمّ طفلٍ ساءها جوعُ طفلها غذته باسم الفضل فاستطعم الطفلُ

هرگاه مادر طفلی خوش ندارد گرسنگی طفلش را غذا میدهد طفل را با اسم فضل پس خودداری میکند طفل

ألا يا أبا العباس يا أكرم الورى ويا من خدودُ العالمين له نعلُ

آگاه باش ای پدر عباس ای گرامی‌ترین همه خلق وای کسیکه رویهای عالم مر او را کفش است

إليك وفودُ الناس من كلّ جانبٍ فرادى وأزواجاً كأنّهم النملُ

بسوی تست وفود همه مردم از هر طرف یک یک و جفت جفت که گویا ایشان مورچگانند

أيضاً له في البرامكة

ایضا آن مرد قضاعی راست در مدح برامکه

ولائمةٍ لامتك يا فضل في العطا فقلت لها أكثرتِ عذلك في الأمر

و ملامت کننده که ملامت کرد ترا ای فضل در عطای تو پس گفتم مر او را بسیار کردی سرزنش خود را درکار

انفهم

أتنهين فضلاً عند إعطائه المجدا ... ومن ذا الذي ينهى السحاب عن القطر

آیا باز میداری فضل را نزد عطا کردن او بخشش را ... وکیست آنکسیکه باز دارد ابر را از باران

كأن وقوع الفضل في كل بلدة ... تحادر ماء المزن في البلد القفر

که گویا در آمدن فضل در هر شهری ... سرازیر شدن آب باران است در وادی بی آب گیاه

كأن وفود الناس من كل جانب ... إلى الفضل لاقوا عنده ليلة القدر

گویا رسیدن مردم از هر طرف ... بسوی فضل دیده اند پیش او شب قدر

ولبعضهم في مدحهم أيضاً

ومر بعضی ایشان راست در مدح برامکه نیز

ويكاد من كرم الطباع وليدهم ... يهب التمائم ليلة الميلاد

ونزدیکست از بخشش گوهرهای ایشان زادهٔ ایشان ... بخشد بازوبندها را در شب زادن

وإذا امتطى مهداً فليس ينيمه ... إلا نشيد مدائح الأجداد

و در وقتیکه زادهٔ ایشان گهواره رو پس نیست که بخواب کند او را ... مگر خواندن مدحهای پدران او

وقيل أيضاً فيهم

وگفته شده است نیز در مدح آنها

سألت الندى هل أنت حر فقال لا ... ولكنني عبد ليحيى بن خالد

پرسیدم بخشش را که آیا تو آزادی پس گفت نه ... ولیکن من بنده ام مر یحیی پسر خالد را

فقلت شراءً قال لا بل وراثةً ... توارثني عن والد بعد والد

پس گفتم از روی خرید گفت نه بلکه بندهٔ ارثی ... ارث برده است مرا یحیی از پدری بعد از پدری

وقال بعضهم أيضاً

وگفته اند بعض از ایشان نیز

إذا نزل الفضل بن يحيى ببلدة ... رأيت بها غيث السماحة ينبت

وقتی وارد شود فضل پسر یحیی بشهری ... می بینی بآن شهر باران بخشش میرویاند

فليس بسعال إذا سيل حاجة ... ولا بمكب في ثرى الأرض ينكت

پس نیست سرفه کننده وقتیکه پرسیده شود خواهش را ... و نیست هم سر زده در خاک زمین که فکر کند

وقيل أيضاً فيهم

وگفته شده است نیز در مدح ایشان

تبرعت لي بالجود حتى نعشتني / وأعطيتني حتى حسبتك تلعب

بدون عوض و محض خدا بخشش کردی تا آنکه نشاط آوردی مرا / و عطا کردی مرا تا آنکه گمان کردم ترا که بازی میکنی به بخشش

فأنت الندى وابن الندى وأخو الندى / حليف الندى ما للندى عنك مذهب

پس توئی جود بخشش و پسر بخشش و برادر بخشش / و هم عهد بخشش نیست مر بخشش را راهی بجز تو

من تحفة الأديب

از کتاب تحفة الادیب است

ما لقينا من جود فضل بن يحيى / جعل الناس كلهم شعراء

آنچه دیدیم ما از جود و سخاوت فضل پسر یحیی / گردانیده همه مردم را شاعران

أيضاً لرجل من قضاعة فيهم

بیتی از مردی از اهل قضاعه است در مدح ایشان

حكى الفضل عن يحيى سماحة خالد / فقاربه التقوى وقارب الفضل

مانند گشت فضل از پدرش یحیی بخشش جدش خالد را / پس نزدیک شد او را پرهیزکاری و نزدیک شد او را فضل

وقام بر المعروف شرقاً ومغرباً / ولم يك للمعروف شرقاً ومغرباً

و بر پا شد بفضل بخشنده که در شرق و مغرب / و نبود مر بخشش را آخری و اولی بجز فضل

أيضاً لهم في البرامكة

بیتی مر او راست در مدح برامکه

ملّت جهابذ فضل دون نائله / وملّ كاتبه إحصاء ما يهب

ملول شد صراف و شمارنده مال جعفر نزد بخشش او / و ملول شد نویسنده فضل در یافتن آنچه را می بخشد

لولا ما فضل لم يمدح بمكرمة / خلق ولم يرتفع مجد ولا حسب

اگر نبودی نوال فضل مدح کرده نمیشد بنکوئی / آفریده و بلند نمیشد بزرگی و نه شرافتی

الفصل السابع في الضيف والقرى من أشعار الحماسة

فصل هفتم در مهمان و مهمانداری است از اشعار حماسه است

يعاتبني في الدين قومي وإنما / ديوني في أشياء تكسبهم مجداً

عتاب میکنند مرا در وام قوم من و جز این نیست / که وامهای من در چیزهائی است که کسب میکند آنها شرف و بزرگی را

وفي جفنة ما يغلق الباب دونها / مكللة لحماً مدفقة ثرداً

و در کاسه بزرگیست که بسته نمیشود در خانه نزد خوردن در آن / که تاج داشته شده است از بسیاری گوشت و ریخته شده است ثرید

وَفِي فَرَسٍ نَهْدٍ عَتِيقٍ جَعَلْتُهُ ‏ حِجَاباً لِبَيْتِي ثُمَّ أَخْدَمْتُهُ عَبْدَا

و در اسب فربه نجیبی است که قرار داده ام آنرا ‏ حجاب پرده برای خانه خود پس پرستاری او واداشته ام بنده

وَإِنَّ الَّذِي بَيْنِي وَبَيْنَ بَنِي أَبِي ‏ وَبَيْنَ بَنِي عَمِّي لَمُخْتَلِفٌ جِدَّا

و بدرستیکه آنچیزیکه میانه من و میانه پدرزادگان من ‏ و میانه عموزادگان منست هر آینه مختلف است حقیقتا

فَإِنْ أَكَلُوا لَحْمِي وَفَرْتُ لُحُومَهُمْ ‏ وَإِنْ هَدَمُوا بَيْتِي بَنَيْتُ لَهُمْ مَجْدَا

پس اگر بخورند آنها گوشت مرا زیاد میکنم گوشت ایشانرا ‏ واگر خراب کنند خانه مرا میسازم برای ایشان خانهٔ شرف

وَإِنْ ضَيَّعُوا غَيْبِي حَفِظْتُ غُيُوبَهُمْ ‏ وَإِنْ هُمْ هَوَوْا غَيِّي هَوَيْتُ لَهُمْ رُشْدَا

واگر ضایع گذارند پنهانی مرا محافظت میکنم پنهانی ایشانرا ‏ واگر بخواهند گمراهی مرا میخواهم برای ایشان رشد و صلاح را

وَإِنْ زَجَرُوا طَيْراً بِنَحْسٍ تَمُرُّ بِي ‏ زَجَرْتُ لَهُمْ طَيْراً تَمُرُّ بِهِمْ سَعْدَا

واگر برانند مرغ را به بدی که بگذرد مرا ‏ میرانم مرغ برایشان را که بگذرد برایشان به نیکی

لَهُمْ جُلُّ مَالِي إِنْ تَتَابَعَ لِي غِنًى ‏ وَإِنْ قَلَّ مَالِي لَمْ أُكَلِّفْهُمْ رِفْدَا

از برای ایشان است همهٔ مال من اگر پی درپی شود مرا بی نیازی ‏ واگر کم شود مال من رنج نمیدهم ایشانرا که وادار نمایم ایشانرا

وَإِنِّي لَعَبْدُ الضَّيْفِ مَا دَامَ ثَاوِياً ‏ وَمَا شِيمَةٌ لِي غَيْرُهَا تُشْبِهُ الْعَبْدَا

و بدرستیکه من هر آینه بندهٔ میهمانم مادامیکه منزل کننده است ‏ و نیست خوئی مر مرا غیر از آنها که شبیه است خوی بنده را

أَيْضاً مِنَ الْحَمَاسَةِ

نیز از کتاب حماسه است

يَا بَدْرُ وَالْأَمْثَالُ يَضْرِبُهَا ‏ لِذِي اللُّبِّ الْحَكِيمُ

ای بدر و مثلها میزنند آنهارا ‏ از برای صاحب دل بسیار مرد دانشمند

دُمْ لِلْخَلِيلِ بِوُدِّهِ مَا ‏ خَيْرُ وُدٍّ لَا يَدُومُ

بپای مر دوست را بدوستی او بهشت ‏ خوب دوستی که نپاید او

وَاعْرِفْ لِجَارِكَ حَقَّهُ ‏ وَالْحَقُّ يَعْرِفُهُ الْكَرِيمُ

و بشناس برای همسایه ات حقش را ‏ و حق همسایه را میشناسد اورا مرد کریم

وَاعْلَمْ بِأَنَّ الضَّيْفَ يَوْماً ‏ سَوْفَ يَحْمَدُ أَوْ يَلُومُ

و بدان بدرستیکه مهمان روزی را ‏ زود باشد که ثنا گوید یا ملامت کند

منسوب الى الحاتم الطائي خطاباً بالزوجة

منسوب است این اشعار بحاتم طائی که بزنش خطاب کننده است

إذا ما صنعت الزاد فالتمسي له … أكيلاً فإني لست آكله وحدي
هرگاه بسازی خورشی پس طلب کن برای او … همخور و همکاسه را پس بدرستیکه من نیستم خورنده خورش تنهائی

قصيًّا بعيدًا أو قريبًا فإنني … أخاف مذمات الأحاديث من بعدي
همخور دور باشد یا نزدیک پس بدرستیکه من … میترسم بدگوئیهای مردم را بعد از خودم

كفى بك عارًا أن تبيت ببطنة … وحولك أكباد تحن إلى القد
بس است ترا از جهت عار اینکه شب را بسر بردی با شکم پر … در اطراف و کنار تو جگرهائیست که مشتاق و شادمانند بسوی خوردنی

وإني لعبد الضيف ما دام نازلاً … وما من خلالي غيرها شيمة العبد
و بدرستیکه من بنده‌ام میهمان را مادامیکه میرسد … و نیست مرا راهی غیر از او که شیوه بنده است

وقال بعضهم

و گفته است بعضی از شعراء

ولم يغلقوا أبوابهم دون ضيفهم … ولا ستروا خدامهم ساعة الأكل
و نمی‌بندند درهای خانه خود را نزد رسیدن میهمان خود … و پنهان نمیکنند خدمتکاران خود را در ساعت خوردن غذا که حاضر است

وقال آخر

و گفته است دیگری

وإذا حضرنا الباب عند غذائه … أذن الغداء لنا برغم الحاجب
و هرگاه حاضر شویم در خانه او نزد غذا خوردن او … اذن میدهد ما را برای غذا خوردن برغم دربان

وقال آخر

و گفته است دیگری از شعراء

أضيف ولم أفحش إليه ولم أقل … لا حرمه إن الفناء مضيق
مهمانی کردم و فحش نگفتم بمهمان و نگفتم … مر حرمان مهمان را از اینکه جا تنگ است

وقال بعضهم

و گفته اند بعضی از ایشان

لنا بيت على طرق الثريا … بعيد مذاهب الأطناب سامي
از برای ما خانه ایست بر دین … که دور و بلند کشیده شده است راههای طنابهای او

تظلله الفوارس بالعوالي … وتفرشه الولائد بالطعام
سایه دار میکنند آنخانه را سواران بنیزه ها … و فرش میکنند او را پرستاران بالوان طعامها

وقال آخر

وَقالَ آخَر

وگفته است دیگری

وَقُمْتُ إِلَيْهِ مُسْرِعاً فَغَنِمْتُهُ ... مَخافَةَ قَوْمِي أَنْ يَفُوزُوا بِهِ قَبْلِي

وبرخاستم بسوی مهمان با سرعت پس غنیمت شمردم او را ... بجهت ترس قوم خود اینکه دریابند او را پیش از من

فَأَوْسَعَنِي حَمْداً وَأَوْسَعْتُهُ قِرىً ... وَأَرْخَصُ مَجْدٍ كانَ كاسِبَهُ الأَكْلُ

پس وسعت داد و زیاد کرد در حمد من و وسعت دادم او را در خوراک مهمانی ... و ارزان تر بزرگی است که بوده باشد کسب کننده او خوردن

وَقالَ دِعْبِلُ الخُزاعِي

وگفته است دعبل خزاعی

اَللّٰهُ يَعْلَمُ أَنَّنِي ما سَرَّنِي ... شَيْءٌ كَطارِقَةِ الضُّيُوفِ النُّزَّلِ

خدا میداند اینکه مسرور نمیکند مرا ... چیزی مثل در شب رسیدن مهمانهای وارد شونده

ما زِلْتُ بِالتَّرْحِيبِ حَتّى خِلْتَنِي ... ضَيْفاً لَهُ وَالضَّيْفُ رَبُّ المَنْزِلِ

پیوسته بودم بخوش آمد گفتن مهمان تا اینکه گمان میکرد مرا ... مهمان او و مهمان را صاحب منزل

اَيْضاً لِدِعْبِلِ الخُزاعِي

ایضاً مر دعبل خزاعی راست

نَغَماتُ الضَّيْفِ أَحْلى عِنْدَنا ... مِنْ ثُغاءِ الشّاةِ أَوْ تِلْكَ الرُّغى

آوازهای مهمان که […] نزد ما ... از فریاد گوسفند یا از این فریاد شتر

وَقالَ آخَرُ فِي هٰذا المَعْنى

وگفته است دیگری در این معنی

صَوْتُ مَضْغِ الضُّيُوفِ أَحْسَنُ عِنْدِي ... مِنْ غِناءِ القِيانِ بِالعِيدانِ

آواز غذا جاویدن مهمانها بهتر است نزد من ... از خواندن کنیزکان خواننده با سازها

وَقالَ آخَر

وگفته است دیگری

أُنادِيهِ بِالشُّكْرِ قَبْلَ حُلُولِهِ ... فَإِنْ حَلَّ بِي صَيَّرْتُ خَدِّي لَهُ نَعْلا

سبقت میگیرم مهمان را بشکر گذاری پیش از ورود او ... پس اگر وارد شد مرا قرار میدهم روی خود را نعلین او جهت احترام

وَقالَ آخَر

وگفته است دیگری

كَأَنَّ الزَّائِرِينَ إِذَا أَتَوا مُفَاجَاةً أَتَوهُ عَلَى اتِّعَادِ

گویا زیارت کنندگان وقتی که بیایند اورا ناگهان آمده‌اند اورا با وعده

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

إِذَا أَنْتَ لَمْ تُشْرِكْ رَفِيقَكَ فِي الَّذِي يَكُونُ قَلِيلاً لَمْ تُشَارِكْهُ فِي الْفَضْلِ

هنگامی که تو شریک نگردانی رفیق خود را در آن چیزی که باشد کم شریک نمیگردانی اورا در چیز زیاد

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

لَقَدْ قَلَّ عَاراً إِذَا ضَيْفٌ تَضَيَّفَنِي مَا كَانَ عِنْدِي إِذَا أَعْطَيْتُ مَجْهُودِي

هر آینه بتحقیق کم است ای روی عار هرگاه که مهمانی کند مهمان خود را آنچیزی که بوده است نزد من هنگامی که بجا آورم کوشش خود را

جُهْدُ الْمُقِلِّ إِذَا أَعْطَاكَ نَائِلَهُ وَمُكْثِرٌ فِي الْغِنَى سِيَّانِ فِي الْجُودِ

کوشش تنگدست هرگاه بدهد ترا بخشش و بسیار دهنده در بی نیازی برابرند هر دو در بخشش

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

حُسْنُ أَكْلِ الْفَتَى يَدُلُّ عَلَى إِينَاسِهِ ضَيْفَهُ وَبَسْطِ أَكِيلِهِ

نیکو خوردن جوانمرد میزبان نشانه است بر انس و مهربانی او بمهمان خود و گشاده‌رو کردن همکاسهٔ خود را

وَتَرَاهُ يُقِلُّ مِنْهُ وَيَدْعُو ذَاكَ أَضْيَافَهُ إِلَى تَبْخِيلِهِ

و می‌بینی کم خوردن میزبان را و حال آنکه علامت این مهمانان را بزدی بخیل کردن او

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

وَزَادٍ وَضَعْتُ الْكَفَّ فِيهِ تَأَنُّساً وَمَا بِي لَوْلَا أُنْسُهُ الضَّيْفِ مِنْ أَكْلِ

و بسا خوردنی که دست گذاردم در او بجهت انس گرفتن مهمان بخوردن و نبود مرا اگر انس مهمان نبود میل خوردن

وَقَالَ بَعْضُهُمْ

وگفته است بعضی از ایشان

يَا أُمَّ طَارِقٍ لَيْلٌ قَدْ أَلَمَّ بِنَا اسْتَغْنِمِي أَجْرَهُ فَالأَجْرُ مُغْتَنَمُ

ای ام طارق رسیده در شب است که وارد شده است ما را غنیمت شمارم مزد او را مزد را غنیمت شمردنی است

كوني له أمة فيما يحل له ... ورفهيه ففي ترفيهه كرم

بنده باش مر او را بجای کنیز در چیزیکه وارد میشود مر او را ... و وسعت بده او را در جهان نداری پس در وسعت دادن او جوانمردیست

قال أحمد بن أبي طاهر

گفته است احمد پسر ابی طاهر

وأكثر ما ألتذ به وألهو ... محادثة الضيوف على الطعام

و بیشتر چیزیکه لذت میبرم باو و دوست میدارم ... سخن کردن با میهمانهاست در حال غذا خوردن

وقال بعضهم

و گفته است بعضی از ایشان

أضاحك ضيفي قبل إنزال رحله ... ويخصب رحلي والمحل جديب

خنده میکنم با میهمان خود پیش از رسیدن بارش ... و فراوانست چیز و جهان نداری من و حال آنکه منزل تنگ و خشک است

وما الخصب للأضياف أن يكثر القرى ... ولكنما وجه الكريم خصيب

و نیست فراوانی مر میهمانها را اینکه بسیار گردد مائده‌ها ... ولیکن گشاده روئی میزبان کریم فراوانی نعمت است

وقال المضرس

و گفته است مضرس

وإني لأدعو الضيف بعد ما كسا ... الأرض نضاح الجليد وجامده

و بدرستیکه من میخوانم مهمان را بعد از آنکه بپوشاند و کسوت دهد ... زمین را ریزش شبنمهای بسته و یخ کرده و نشده سود

له نار تشب بكل واد ... إذا النيران ألبست القناعا

از برای او آتشی است که برافروخته میشود بهر وادی ... در وقتیکه آتشها پوشیده شوند بپرده

وقال آخر

رفعوا الوقود على الجبال توقعا ... أن يستدل عليهم بنباح

بلند میکنند برافروختن آتش را بر کوهها از جهة بلندی ... تا آنکه نشانه باشد بر میهمانان با آواز کردن

وقال العبد الأشعري

وناراه نار يجذب الضيف ضوؤها ... وأخرى يصيب المجرمين سعيرها

و دو آتش است او را آتشی که میطلبد مهمانان را روشنائی او ... و آتش دیگریست که میرسد گناهکاران را شعله او

وقال آخر
و گفته است دیگری

مَتَى تَأْتِهِ تَعْشُو إِلَى ضَوْءِ نَارِهِ ... تَجِدْ خَيْرَ نَارٍ عِنْدَهَا خَيْرُ مُوقِدِ
بوقت بیایی او را که شام جوئی بروشنائی آتش او ... بیابی بهتر آتشی را که نزد او بهتر برافروزنده است آتش را

وقال آخر
و گفته است دیگری

وَدَلَّ ضَيْفِي فِي الظَّلَامِ عَلَى الْقِرَى ... إِشْرَاقُ نَارِي وَنُبَاحُ كِلَابِي
و راه نمایند مهمان مرا در تاریکیها بر مهمانداری ... روشنائی آتش من با آواز کردن سگان من

حَتَّى إِذَا وَاجَهْنَهُ وَعَرَفْنَهُ ... فَدَّيْنَهُ بِبَصَابِصِ الْأَذْنَابِ
تا وقتیکه روبرو شوند سگان مهمان را و بشناسند او را ... تملق کردن و دمها بر زمین مالیدن

وقال عبد الأعلى العبدي
و گفته است عبد الأعلی عبدی

فَلِلْكَلْبِ لَمَّا أَنْ هَدَاهُ إِلَى الْقِرَى ... نَصِيبٌ وَلِلنُّورِ الدَّلِيلِ نَصِيبُ
پس از برای سگ وقتیکه راه نمائی کرد مهمان را بسوی مهمانداری ... حظ و بهره و از برای آتش راه نماینده هم بهره است

يُشَارِكُ فِيهَا الْكَلْبُ وَالضَّيْفُ وَالصَّلَا ... وَكُلٌّ إِلَى قَلْبِ الْكَرِيمِ حَبِيبُ
شرکت دارند در او سگ و مهمان و دعوت نمودن ... و همه اینها بسوی دل کریم محبوب و مطلوب است

وقال حسان
و گفته است حسان

يُغْشَوْنَ حَتَّى مَا تَهِرُّ كِلَابُهُمْ ... لَا يَسْأَلُونَ عَنِ السَّوَادِ الْمُقْبِلِ
وارد میشوند مهمانها بر آنها چندانکه آواز نمیکند سگان ایشان ... و نمی پرسند هرگز از سیاهی که روی آورند بر ایشان از جهت دوستی مهمان

وقال الفرزدق
و گفته است فرزدق شاعر

وَإِنِّي سَفِيهُ النَّارِ لِلْمُبْتَغِي الْقِرَى ... وَإِنِّي حَلِيمُ الْكَلْبِ لِلضَّيْفِ يَطْرُقُ
و بدرستیکه من بیهوده سوزنده آتشم مر خواهش مهماندار را ... و بدرستیکه بی آزار است سگ من مر مهمانی را که شب برسد

للطغرائي
مر طغرائی راست

تبيتُ نارُ الهوى منهنّ في كبدٍ ... حرّى ونارُ القِرى منهم على القُلَلِ

شب تا صبح آتش محبت آن زنان در جگر سوخته است ... و آتش مهمانداری مردان ایشان بر بلندیهای کوه است

يقتلن أنضاءَ حبٍّ لا حراكَ بهم ... وينحرون كرامَ الخيلِ والإبلِ

میکشند زنان ایشان لاغر شدگان محبت را که جنبشی نیست ایشان را ... و نحر میکنند مردان ایشان اسبان و شتران را جهت مهمانی

وقال الحطيئة

و گفت حطیئه شاعر

وطاوي ثلاثٍ عاصبِ البطنِ مرملٍ ... ببيداءَ لم يعرف بها ساكنٌ رسما

و بسا شب گرسنه که از گرسنگی شکم بسته درویشی ... به بیابانی بود که شناخته نشده بود آن بیابان رسم سکنا کننده

أخي جفوةٍ فيه من الإنس وحشةٌ ... يرى البؤسَ فيها من شراستهِ نُعمى

صاحب جفائی بود که در او از انس گرفتن با مردم وحشت بود ... میدید شقت را در آن بیابان از غیظ و کج خلقی خود نعمت و آسایش

تفرّد في شعبٍ عجوزاً إزاءها ... ثلاثةُ أشباحٍ تخالُهمُ بَهما

تنها شده بود در طایفه پیره زنی که برابر آن ... سه کالبدی بودند که گمان میکردی ایشان را بچه های گوسفند

حفاةٌ عراةٌ ما اغتذوا خبزَ ملّةٍ ... ولا عرفوا للبُرِّ مذ خُلقوا طعما

بی کفش و برهنه بودند که نچشیده بودند نان بخاکستر گرم پخته را ... و نشناخته بودند مزه گندم را از وقتیکه آفریده شده بودند

رأى شبحاً عند العشاءِ فراعه ... فلما رأى ضيفاً تسوّر واهتمّا

دید سیاهی کالبدی را هنگام شام خوردن پس ترسید او را ... پس وقتیکه دید مهمانست برجست و مهموم شد

وقال هيا ربّاه ضيفٌ ولا قِرى ... بحقّك لا تحرمه تا الليلةَ اللحما

و گفت بار خدایا مهمانست این و نیست چیز مهمانداری ... بحق خودت محروم مکن او را در این شب گوشت را

فقال ابنُه لمّا رآه بحيرةٍ ... أيا أبتِ اذبحني ويسّر له طعما

پس گفت پسر آن وقتیکه دید پدرش را در حیرت ... ای پدر من بکش مرا و بساز از برای او طعامی

ولا تعتذر بالعدم علّ الذي طرا ... يظنّ لنا مالاً فيوسعنا ذمّا

و بعذر میاور به نیستی شاید آنکه رسیده ... گمان میکند از برای ما مالی پس زیاد میکند مذمت را

فروّى قليلاً ثم أحجم برهةً ... وإن هو لم يذبح فتاه فقد همّا

پس فکر کرد پدر اندکی پس تأمل کرد زمانی را ... و اگر چه نکشت جوانش را پس بتحقیق مهموم شد

فبيناه إذ عنّت على الوِدِ عانةٌ ... قد انتظمت من خلف مسحلها نظما

پس در این بین ناگاه ظاهر شد جماعت خر کله از گور ... که بتحقیق ردیف شده بودند از پشت خر نرشان ردیف شدنی

ظَمَاءٌ تُرِيدُ الْمَاءَ فَانْسَابَ نَحْوَهَا عَلَى أَنَّهُ مِنْهَا إِلَى دَمِهَا أَظْمَى

که تشنه بودند اراده کرده بودند آب را پس روان شد جانب آنها علاوه بر آنکه او از آنها بسوی کشتن آنها تشنه‌تر بود

فَأَمْهَلَهَا حَتَّى تَرَوَّتْ عِطَاشُهَا وَأَرْسَلَ فِيهَا مِنْ كِنَانَتِهِ سَهْمَا

پس مهلت داد آنها را تا آنکه سیراب شد تشنه‌های آنها و انداخت در آنها از تیردان خود تیری را

فَخَرَّتْ بِحَوْضٍ ذَاتُ جَحْشٍ فَتِيَّةٌ قَدِ اكْتَنَزَتْ لَحْماً وَقَدْ طَبَقَتْ شَحْمَا

پس خود آن تیر دار ماده بحوض آب صاحب کره جوانی از آن گورها که بتحقیق جمع شده بود از گوشت و پر شده بود از پیه

فَيَا بِشْرَهُ إِذْ جَرَّهَا نَحْوَ قَوْمِهِ وَيَا بِشْرَهُمْ لَمَّا رَأَوْا أَكْلَهَا يُدْمَى

پس ای خوشا حال او وقتیکه کشید آن شکار را نزد قومش و خوشا حال آنها وقتیکه دیدند زخم آن شکار خونین است

وَبَاتُوا كِرَاماً قَدْ قَضَوْا حَقَّ ضَيْفِهِمْ وَمَا غَرِمُوا غُرْماً وَقَدْ غَنِمُوا غُنْمَا

و شب را بسر بردند کریمان که بتحقیق بجا آورده بودند حق مهمان خود را و غرامت نبردند در این مهمانی غرامتی را و بتحقیق غنیمت بردند غنیمت یافتنی

وَبَاتَ أَبُوهُمْ مِنْ بَشَاشَتِهِ أَباً لِضَيْفِهِمْ وَالْأُمُّ مِنْ بِشْرِهَا أُمَّا

و شب را بسر برد پدرشان از شادی خود پدری کردن مر مهمان خود را و مادرشان از خوشحالی مادری را

الفصل الثامن في الصبر والشكر منسوب الى امير المؤمنين عليه السلام

فصل هشتم در صبر و شکر منسوب بسوی امیر المؤمنین علیه السلام

تَرَدَّ رِدَاءَ الصَّبْرِ عِنْدَ النَّوَائِبِ تَنَلْ مِنْ جَمِيلِ الصَّبْرِ حُسْنَ الْعَوَاقِبِ

طلب ردا کن بجامهٔ صبر نزد واقعه‌ها میرسی از نیکوئی صبر نیکوئی عواقب را

وَكُنْ حَافِظاً عَهْدَ الصَّدِيقِ وَرَاعِياً تَذُقْ مِنْ كَمَالِ الْحِفْظِ صَفْوَ الْمَشَارِبِ

و باش نگاهدارندهٔ عهد و پیمان دوست و مراعات کننده آن می چشی از کمال حفظ عهد مشرب صاف گوارا

ايضا له عليه السلام

نیز منسوب بآنحضرت علیه السلام است

صَبْراً عَلَى شِدَّةِ الْأَيَّامِ إِنَّ لَهَا عُقْبَى وَمَا الصَّبْرُ إِلَّا عِنْدَ ذِي الْحَسَبِ

صبر کن بر سختی روزگار بدرستیکه مر شدهٔ روزگار را نهایتی است و نیست صبر مگر نزد صاحب حسب و بزرگی

سَيَفْتَحُ اللهُ عَنْ قُرْبٍ بِنَافِعَةٍ فِيهَا لِمِثْلِكَ رَاحَاتٌ مِنَ التَّعَبِ

زود باشد که بگشاید خدا بزودی از برای تو گشایشی را که مر مثل ترا در آن گشایش آسایشها بود از مشقت

ايضا عليه السلام في هذا المعنى

نیز مر آنحضرت علیه السلام راست در این معنی

فإن تسأليني كيف أنت فإنني — صبور على ريب الزمان صليب

پس اگر بپرسی که چگونه تو پس بدرستیکه من — صبر کننده ام بر حوادث روزگار و سختم

حريص على أن لا يرى بي كآبة — فيشمت عاد أو يساء حبيب

حریصم بر آنکه دیده نشود بمن حزن و اندوهی — پس شماتت کند دشمنی یا خوش نیاید دوستی را

ايضا له عليه السلام في ذلك

ایضا مر آنحضرت علیه السلام در این معنی

إن عضك الدهر فانتظر فرجا — فإنه نازل بمنتظره

اگر سخت گزد ترا روزگار پس انتظار برگشایش را — پس بدرستیکه گشایش میرسد بانتظار برنده او

أو مسك الضر وابتليت به — فاصبر فإن الرخاء في أثره

یا برخورد ترا بلیته و گرفتار شوی او را — پس صبر کن بدرستیکه آسانی در دنبال و اثر اوست

وقال بعضهم في هذا المعنى

و گفته اند بعضی از ایشان در این معنی

إذا دهمتك نائبة — فكن بالصبر لواذا

هرگاه غمگین کند ترا بلیته — پس بوده باش بصبر پناه برنده

وإلا فاتك الأجر — فلا هذا ولا هذا

و اگر صبر نکنی فوت میشود ترا مزد بلیته — پس نه مزد هست و نه صبر

وقال آخر

و گفته است دیگری

فلا تجزع لريب الدهر واصبر — فإن الصبر في العقبى سليم

پس بیتابی مکن مر حوادث روزگار را و صبر کن — پس بدرستیکه صبر در آخر کار سالم و بی عیب است

فما جزع بمغن عنك شيئا — ولا ما فات ترجعه الهموم

پس نه جزع که بی نیاز میکند ترا از چیزی — و نه آنچه فوت شود ترا اندوهها برمیگرداند او را

وقال آخر في ذلك

و گفته است دیگری در این معنی

وربما كان مكروه الأمور إلى — محبوبها سبب ما مثله سبب

و بسا بوده است چیزهای مکروه و ناخوش بسوی — چیزهای خوش و دوست داشته شده است وسیله که نیست مثل او سببی

وقال بعضهم
و گفته است بعضی از ایشان

وَعاقِبَةُ الصَّبْرِ الجَمیلِ جَمیلَةٌ ... وَأَحْسَنُ أَخلاقِ الرِّجالِ التَّحَمُّلُ
و عاقبت صبر نیکو نیکوست ... و بهترین اخلاق مردان تحمل و خودداری است

منسوب الی امیر المؤمنین علی علیه السلام
منسوب است بسوی امیر المؤمنین علی علیه السلام

لَئِنْ ساءَنی دَهْرٌ عَزَمْتُ تَصَبُّراً ... فَکُلُّ بَلاءٍ لا یَدُومُ یَسیرٌ
هر آینه اگر بدی کند مرا روزگار اراده و قصد میکنم صبر را ... پس هر بلائی که نپاید اندک است

لعلی علیه السلام
از علی علیه السلام است

وَإِنْ سَرَّنی لَمْ أَبْتَهِجْ بِسُرُورِهِ ... فَکُلُّ سُرُورٍ لا یَدُومُ حَقیرٌ
و اگر مسرور کند مرا روزگار خوشحال نمیشوم بسرور او ... پس هر خوشی که نپاید کوچک است و بیمقدار است

ایضاً له علیه السلام فی ذلک
نیز مر آنحضرت راست علیه السلام در این معنی

لَئِنْ ساءَنی دَهْرٌ فَقَدْ سَرَّنی دَهْرٌ ... وَإِنْ مَسَّنی عُسْرٌ فَقَدْ مَسَّنی یُسْرٌ
هر آینه اگر بدی کند مرا روزگار پس بتحقیق خوشنود ساخته است مرا روزگار دیگر ... و اگر برخورد مرا تنگی پس بتحقیق برخورده است مرا وسعت و گشایش فراخ دیگر

لِکُلٍّ مِنَ الأَیّامِ عِنْدی عادَةٌ ... فَإِنْ ساءَنی صَبْرٌ وَإِنْ سَرَّنی شُکْرٌ
مر هر وقت از روزگار را نزد من عادت و پیشه است ... پس اگر بدی کند عادت من صبر است و اگر مسرور کند شکر است

ایضاً له علیه السلام
نیز مر آنحضرت راست علیه السلام

فَاصْبِرْ عَلی ثِقَةٍ بِاللهِ وَارْضَ بِهِ ... فَاللهُ أَکْرَمُ مَنْ یُرْجی وَیُتَّبَعُ
پس صبر کن بر اعتماد بلطف خدا و راضی باش از او ... پس خداوند کریمتر است از هر که امید داشته و پیروی کرده شود

ایضاً لامیر المؤمنین علی علیه السلام
نیز از حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام است

لا تَجْزَعَنْ إِذا نابَتْکَ نائِبَةٌ ... وَاصْبِرْ فَفِی الصَّبْرِ عِنْدَ الضّیقِ مُتَّسَعٌ
بیتابی مکن هرگاه برسد ترا مصیبت ... و صبر کن پس در صبر هنگام تنگی وسعت و گشایش است

إنّ الكريم إذا نابته نائبة — لم يبد منه على علاته الهلع

بدرستیکه شخص کریم هرگاه برسد او را بلیه — آشکار نمیکند از آن بلیه بر هر حالی شتاب و بیصبری را

لبعض العرب

مر بعضی از شعرای عرب راست

صبر النفس عند كل ملم — إنّ في الصبر حيلة المحتال

صبر دادن جان خود را نزد هر حادثه — بدرستیکه در صبر کردن چاره چاره کننده است

لا تضيقنّ في الأمور ذرعاً فقد — يكشف غمّاءها بغير احتيال

تنگ مگیر در کارها خاطر خود را پس بتحقیق — برداشته میشود از او بلیه بدون حیله و چاره گری

من أشعار الحماسة

از اشعار کتاب حماسه است

إنّ الأمور إذا انسدّت مسالكها — فالصبر يفتح منها كل ما ارتتجا

بدرستیکه کارها هرگاه بسته شود راههای او — پس صبر میگشاید از آن راهها هر چیزیکه امید دشته شده است

لا تيأسنّ وإن طالت مطالبه — إذا استعنت بصبر أن ترى فرجا

و نا امید مباش و اگرچه طول کشد مطالب امید — هرگاه یاری جستی بصبر اینکه ببینی گشایش را

أخلق بذي الصبر أن يحظى بحاجته — ومدمن القرع للأبواب أن يلجا

چه سزاوار است کسیکه صبر کننده است اینکه فایز شود حاجت خود — و چه شایسته است کوبنده مر درها را اینکه گشوده شود برای او درها

منسوب إلى أمير المؤمنين علي عليه السلام

نسبت داده شده است بسوی امیر المؤمنین علی علیه السلام

الصبر مفتاح ما يرجى — وكل خير به يكون

صبر کلید هر امیدی است — و هر چیزی بسبب صبر حاصل میشود

فاصبر وإن طالت الليالي — فربما طاوع الحرون

پس صبر کن و اگرچه طول کشد شبها — پس بسا که منقاد و رام شده است اسب سرکش

وربّما نيل باصطبار — ما قيل هيهات لا يكون

و بسیار رسیده شده است بسبب صبر کردن — آنچیزیکه گفته شده بود دور است که بشود و نمیشود

أيضاً له عليه السلام في ذلك

ایضاً مر آنحضرت راست علیه السلام در این معنی

عسى منهل يصفو فيروي ظميه — اطال الصدا ها المنهل المتكدر

نزدیک است که آبشخور صاف گوارا شود پس سیراب کند تشنه را — که دراز کرده بود تشنگی او را آبگاه تیره و تار

عسى بالجنوب العاريات ستكتسي — وبالمستذل المستضام سينتصر

نزدیک است پهلوهای برهنه که زود پوشیده شوند — و نزدیک است شخص ذلیل و خوار ظلم کرده شده که زود یاری کرده شود

ايضا له عليه السلام في هذا المعنى

نیز مر آنحضرت راست علیه السلام در این معنی

اني وجدت وفي الايام تجربة — للصبر عاقبة محمودة الاثر

بدرستیکه من یافتم و در روزگار تجربه است — از برای صبر عاقبتی است که نیکو اثر است

وقل من جد في امر يطالبه — فاستصحب الصبر الا فاز بالظفر

و کم است کسیکه کوشش کند در کاری که طلب میکند او را — پس همراهی کند صبر را مگر آنکه رستگار شود بظفر

في الشكر منسوب الى امير المؤمنين علي عليه السلام

در شکر منسوب است بسوی امیر المؤمنین علی علیه السلام

وكن شاكرا لله في كل نعمة — يثيبك على النعمى جزيل المواهب

و بوده باش شکرگذارنده مر خدا را در هر نعمتی — اجر میدهد ترا بر شکرگذاری نعمتها بخششهای فراوان را

ايضا له عليه السلام

نیز مر آنحضرت راست علیه السلام

اذا كنت في نعمة فارعها — فان المعاصي تزيل النعم

هرگاه بوده باشی تو در نعمتی پس مراعات کن آنرا — پس بدرستیکه معاصی محو و زائل میکند نعمتها را

له عليه السلام

مر او راست علیه السلام

وحافظ عليها بشكر الاله — فان الاله شديد النقم

و نگاه دار نعمت را بسپاس گذاری خدا — پس بدرستیکه خداوند سخت انتقام کشنده است مر کافر نعمت را

وقال محمود الوراق في ذلك

و گفته است محمود وراق در این معنی

اذا كان شكري نعمة الله نعمة — علي له في مثلها يجب الشكر

[illegible] شکرگذاری من نعمت خدا را نعمتی — بر من مر خدا را در مثل آن نعمت شکر واجب است

فكيف

فكيف بلوغ الشكر الا بفضله — وان طالت الايام واتصل العمر

پس چگونه است رسیدن شکر مگر بفضل و کرم خداوند — و اگر چه دراز کشد روزگار و پیوسته گردد زندگانی

اذا عم بالسراء عم سرورها — وان مس بالضراء اعقبها الاجر

هرگاه شامل کند ترا خدا با آسانیها و نرمیها شامل میشود سرور آنها ترا — و اگر برخورد ترا دشواریها عقب در میآید ترا مزد آنها

فما منهما الا له فيه نعمة — يضيق بها الاوهام والبر والبحر

پس نیست چیزی از این دو حالت مگر آنکه خدا راست در او نعمتی — که تنگ میشود در رک او وهمها و بیابان و دریا

ومن روضة العقلاء

و از کتاب روضة العقلاست

اذا المرء لم يشكر قليلا اصابه — فليس له عند الكثير شكور

هرگاه مرد شکرگذاری نکند نعمت اندکی که میرسد او را — پس نیست مر او را نزد نعمت بزرگ شکرگذاری

ومن يشكر المخلوق يشكر لربه — ومن يكفر المخلوق فهو كفور

و کسیکه سپاس گوید مخلوق را در نعمتی سپاس گفته است پروردگار خود را — و کسیکه کفران کند مخلوق را پس او کفران کننده است

ومن نزهة الابصار ايضا

و نیز از کتاب نزهة الابصار است

ولو كان يستغني عن الشكر ماجد — لعزة حال او علو مكان

و اگر بود مستغنی و بی نیاز از سپاس گوئی بزرگی — بجهة عزت و غلبه حالش یا بلندی مکانش

لما امر الله العباد بشكره — فقال اشكروا لي ايها الثقلان

ومن نزهة الابصار ايضا

و از کتاب نزهة الابصار

ولو ان لي في كل منبت شعرة — لسانا يبث الشكر كنت مقصرا

و اگر بوده باشد مرا در هر محل روئیدن موئی — زبانی که بجا آورد شکر و سپاس مرا بوده ام باز کوتاهی کننده و مقصر

ومنه ايضا لبعضهم

و از آن کتاب است نیز مر بعضی از ایشان را

بطر النعمة من ضيعها — ومضيع الشكر مستدعي الغير

سخت شادی کننده بنعمت کسیست که ضایع گذارد نعمت را از ناسپاسی — و ضایع گذارنده شکر و سپاس خواهنده دگرگونی نعمت است.

فاجعل الشكر عليها حارسًا — ربما اثنى الفتى النعم البطر

پس قرار بده شکر و سپاس گذاری را بر نعمت حارس و نگهبان — بسا باشد که بگرداند نعمتهای جوان را شادی سخت

من نزهة الابصار ايضا

از کتاب نزهة الابصار است نیز

اننى شكري قليل — وأياديك كثيرة

بدرستیکه شکر گذاری و سپاس من کم است — و نعمتها و بخششهای تو بسیار است

لم يقل فيه لساني — قط فاستوفى ضميره

نگفته است در آن شکر زبان من — هرگز پس استیفا کرده است ظاهر من و باطن من

لابي الطيب المتنبي

مرا ابو الطیب متنبی راست

فلما جئته أعلى مكاني — وأقعدني على السبع الشداد

پس وقتیکه رفتم نزد او بلند کرد مکان مرا — و نشانید مرا بر بالای هفت طبقهٔ آسمان

تهلل قبل تسليمي عليه — وألقى كيسه قبل الوساد

گشاده روئی پیش از سلام دادن من بر او — و انداخت کیسهٔ خود را بسوی من پیش از تکیه کردن بر متکا

وقال بعضهم

و گفته اند بعضی از ایشان

أوليتني نعمًا أبوح بشكرها — وكفيتني كل الامور باسرها

نعمت دادی مرا که آشکارا میکنم سپاس او را — و کفایت کردی مرا همه امور و کارهای مرا

فلاشكرنك ما بقيت وان امت — فلتشكرنك اعظمي في قبرها

پس هر آینه سپاس و شکر گذاری میکنم ترا مادامیکه زنده‌ام و اگر بمیرم — پس هر آینه سپاس گوید ترا استخوانهای من در قبرش

لابي نواس

مرا ابو نواس راست

قد قلت للعباس معتذرًا — من ضعف شكري له ومعترفا

بتحقیق گفتم مر عباس را در حالتیکه عذرخواه بودم — از ضعف شکر گذاری خود او را و در حالتیکه معترف بودم بضعف

أنت امرؤ حملتني نعمًا — أوهت قوى شكري فقد ضعفا

که تو مردی بار کردی مرا نعمتهائی را — که عاجز کرد قوتهای سپاس این بتحقیق ضعیف شد یکبار

وقال البحتري

وقال البحتري

وگفته است بحتری

فإن أنا أشكر لنعماك جاهداً ... فلا نلت نعمى بعدها توجب الشكرا

پس اگر من سپاس نکنم مر نعمتهای ترا از روی کوشش ... پس نرسم نعمتهای دیگر را بعد از آنکه واجب شود سپاس مرا

وقال ابن أبي طاهر

وگفته است پسر ابی طاهر شاعر

شكرت عليّاً برّه وبلاءه ... فقصّر بي شكري وإني لجاهد

سپاس کنم علی را نیکی او و امتحان او را ... پس کوتاهی کرد مرا سپاس من و هر آینه من کوشش کننده

وما أنا من شكري عليّاً بواحد ... ولكنّه في الفضل والجود واحد

ونیستم من از سپاس گوئی خود علی را یگانه ... ولیکن علی در فضل و بخشش یگانه دهر است

وقال آخر

وگفته است دیگری

بدأت بمعروف وثنّيت بالرضا ... وثلّثت بالحسنى وربّعت بالكرم

ابتدا کردی بمن بنیکوئی و بخشش و باره دگر کردی باظهار خوشنودی ... و سه مرتبه فرمودی باحسان و چهارمین کردی بجود و کرم

وباشرت أمري واعتنيت بحاجتي ... وأخّرت لا عنّي وقدّمت لي نعم

ونزدیک شدی کار مرا و غمخواری کردی بحاجت من ... و موخر داشتی نی گفتن را از من و مقدم داشتی گفتن بلی از برای من

وإن نحن كافأنا بشكر فواجب ... وإن نحن قصّرنا فإنّا أولو التّهم

واگر ما پاداش دهیم بسپاس تو پس واجب است ... واگر کوتاهی کنیم پس نیست ما تهمت زده بلکه عاجزیم از سپاس تو

من تحفة الأديب

از کتاب تحفة الأديب است

شكرتك لما قيل إنّك ذاكري ... وإنّك تبدي عند ذكري تبسّما

سپاس کنم ترا وقتیکه گفته شد که تو یاد کرده مرا ... و هر آینه که تو ظاهر کردی نزد یاد کردن من تبسم را

فهنت على الدنيا سروراً وغبطة ... ولم أرض أرضاً للمقام ولا سما

پس بالیدم بر دنیا از جهة خوشحالی و شادی ... و راضی نشدم زمین را از برای مقام خود و نه آسمان را

ومن خطرت منه ببالك خطرة ... حقيق بأن يسمو وأن يتعظّما

وکسیکه بگذرد از او بدل خاطر تو خیالی ... سزاوار است آنکه بلند شود و آنکه بزرگ گردد

لِأَبِي تَمَّامٍ الطَّائِي

مر ابي تمام طائي راست

لَئِن جَحَدتُكَ مَا أَولَيتَ مِن حَسَنٍ — إِنِّي لَفِي اللُّؤمِ أَحظَى مِنكَ فِي الكَرَمِ

اگر انکار کنم آنچه عطا کردی مرا از نیکی و بخشش — هر آینه من در لئامت سهم برنده ترم از تو در کرم

رَدَدتَ لِي مَاءَ وَجهِي فِي صَحِيفَتِهِ — رَدَّ الصِّقَالِ بَهَاءَ الصَّارِمِ الخَذِمِ

برگردانیدی آبروی مرا در گونه روی من — مثل برگردانیدن جلا و صیقلگر آب شمشیر برنده را

ايضاً لِأَبِي تَمَّامٍ

نیز مر ابی تمام راست

وَمَا سَافَرتُ فِي الآفَاقِ إِلَّا — وَمِن نُعمَاكَ رَاحِلَتِي وَزَادِي

سفر نکردم در آفاق دنیا مگر آنکه — و از نعمتهای تو بود راحلهٔ من و توشهٔ من

مُقِيمُ الظَّنِّ عِندَكَ وَالأَمَانِي — وَإِن قَلِقَت رِكَابِي فِي البِلَادِ

ایستاده بود گمان و آرزوهای من نزد تو — و اگر چه زحمت میرسد بار کشهای من در شهرها

وَقَالَ بَعضُهُم

و گفته اند بعضی از ایشان

فَقَد جُدتَ لِي بِاللُّهَا حَتَّى ضَجِرتُ بِهَا — وَكِدتُ مِن ضَجَرِي أُثنِي عَلَى البُخلِ

تحقیق بخشش کردی مرا بفراوان بخشش تا آنکه دلتنگ شدم بآنها — و نزدیک شدم از دلتنگی ثنا گویم بر بخل

لَم يُبقِ جُودُكَ لِي شَيئًا أُؤَمِّلُهُ — تَرَكتَنِي أَصحَبُ الدُّنيَا بِلَا أَمَلِ

باقی نگذارد جود تو از برای من چیزی را که آرزو کنم آنرا — واگذاشتی مرا که همراهی کنم دنیا را بدون آرزو و خواهشی

الفَصلُ التَّاسِعُ فِي السُّكُوتِ قَالَ بَعضُهُم

فصل نهم در سکوت و خاموشی است گفته اند بعضی از شعرا

احفَظ لِسَانَكَ إِن تُرِد أَن تَسلَمَا — حَتَّى تُحَقِّقَ مَغرَمًا أَو مَغنَمَا

نگهدار زبان خود را اگر اراده داری اینکه سالم باشی — تا آنکه درست و پایدار کنی غرامت یا غنیمت را

إِن كَانَ خَيرًا فَاغتَنِمهُ وَإِن يَكُن — شَرًّا فَلَا تَفتَح بِهِ يَومًا فَمَا

اگر بوده باشد زبان تو بخیر و خوبی پس غنیمت شمار و اگر بوده باشد — شر و بدی پس مگشا بآن دهان خود را

فَلَرُبَّمَا نَفعُ الكَلَامِ وَرُبَّمَا — أَهوَى بِصَاحِبِهِ لِنَارِ جَهَنَّمَا

پس چه بسیار است که نفع میدهد سخن گفتن و بسا است — که سر از بر میکند سخن بصاحب خود مر آتش جهنم را

وَقَالَ

ولقلّ ما ينجو امرئ من لفظه — إلّا الذي عصم الإله وكرّما

وهرآینه کم است اینکه نجات یابد مردی از گفته خود — مگر کسی را که نگاه داشته باشد خدا و گرامی داشته باشد

وقال آخر

گفته است دیگری

تبوح بسرّك ضيقاً به — وتبغي لسرّك من يكتم

آشکارا میکنی سر خود را از تنگدلی بآن — و خواهش داری سر خود کسی را که بپوشاند

وكتمانك السرّ ممّن تخاف — ومن لا تحاذره أحزم

و پنهان داشتن تو سرّ خود را از کسیکه میترسی — و از کسیکه نمیترسی او را استوارتر و محکمتر

فإن ذاع سرّك من مخبر — فأنت وإن لمته ألوم

پس اگر فاش شد سر تو از خبر دهنده — پس تو و اگر چه ملامت کنی او را سزاوارتری بملامت

وقال آخر في هذا المعنى

و گفته است دیگری در این معنی

أسيرك سرّك إن صنته — وأنت أسير له إن ظهر

گرفتار تو سرّ تست اگر نگاه داری او را — و تو گرفتاری مر سر خود را اگر آشکار شود

صن السرّ عن كلّ مستخبر — وحاذر فما الحزم إلّا الحذر

نگاهدار سرّ خود را از هر جویا شونده — و بترس پس نیست حزم و هشیاری مگر ترسیدن از مردم

وقال بعضهم

و گفته است بعضی از ایشان

وكم ساكت نال المنى بسكوته — وكم ناطق يجني عليه لسانه

و چه بسیار خاموشی که رسیده است بآرزوها بسبب خاموشی خود — و چه بسیار گویایی که ضرر میرساند بروی زبان او

منسوب الى امير المؤمنين علي عليه السلام

نسبت داده شده است این اشعار بحضرت امیر المؤمنین علیه السلام

أدّبت نفسي فما وجدت لها — بغير تقوى الإله من أدب

ادب کردم نفس و جان خود را پس نیافتم مر او را — بغیر از پرهیزکاری خداوند از ادبی

في كلّ حالاتها وإن قصرت — أفضل من صمتها عن الكذب

در هر حالی از حالات نفس و اگر چه کوتاهی کرد — که بهتر باشد از خاموشی او از دروغ

إن كان من فضة كلامك — يا نفس إن السكوت من ذهب
اگر بوده باشد از نقره خالص کلام تو — ای نفس بدرستیکه خاموشی از زر سرخ است

إن القليل من الكلام بأهله — حسن وإن كثيره ممقوت
بدرستیکه کم گفتن از اهل سخن — نیکوست و بدرستیکه بسیار گوئی خشمگین است

ما زل ذو صمت وما من مكثر — إلا يزل وما يعاب صموت
هرگز نلغزید صاحب خاموشی هرگز و نیست بسیار گوئی — مگر آنکه میلغزد و عیب کرده نشد خاموش

إن كان ينطق ناطق من فضة — فالصمت در زانه ياقوت
اگر بوده باشد گوینده گفتنش از نقره — پس سکوت و خاموشی مرواریدیست که زینت داده است او را یاقوت

وقال الحجة ابن الحلاج
وگفته است الحجه پسر حلاج

والصمت أجمل بالفتى — ما لم يكن عي يشينه
و خاموشی نیکوتر است بجوان — مادامیکه نبوده باشد عجزی که زشت کند زبان گنگی او را

والقول ذو خطل إذا — ما لم يكن لب يعينه
و گفته صاحب تباهی و خطاست هرگاه — نبوده باشد مغز و بینش و عقل که اعانت کند او را

وقال آخر
وگفته است دیگری

صموتا في المجالس غير عي — جديرا حين ينطق بالصواب
خاموش است در مجلسها در حالتیکه زبان بسته و عاجز نیست — سزاوار است بگفتن هنگامیکه تکلم میکند بسخنهای درست

وقال أبو العتاهية
وگفته است ابو العتاهیه

كل امرئ في نفسه — أعلى وأشرف من قرينه
هر مردی در پیش نفس خودش — بلندتر و شریفتر است از قرین خود

والصمت أجمل بالفتى — من منطق في غير حينه
و خاموشی نیکوتر است بجوان — از گفتنی که بی هنگام باشد

وقال علي بن هشام في ذلك
وگفته است علی پسر هشام در این معنی

إذا

إذا لم يكن صمت الفتى من بلادةٍ ... وعيٍّ فإنّ الصمت أهدى وأسلم

هرگاه نبوده باشد خاموشی جوان از کندی فهم ... و زبان بستگی پس بدرستیکه خاموشی راه‌نماتر و سالم‌تر است

وممّا قيل في الصمت قال بعضهم

و از چیزهائی که گفته شده است در مذمت سکوت گفته‌اند بعضی

تكلّم وسادِدْ في الكلام فإنّه ... كلامك حيٌّ والسكوت جمادُ

سخن گوی و استوار و درست گوی در سخن پس بدرستیکه ... کلام تو چون زنده است و خاموشی جماد و بیجان است

فإن لم تجد قولاً سديداً تقوله ... فصمتك عن غير السداد سدادُ

پس اگر نیابی گفته درستی را که بگوئی اورا ... پس خاموشی تو از غیر گفته درست درست و استوار است

وقال آخر

و گفته است دیگری

خُلق اللسان لنطقه وكلامه ... لا للسكوت وذاك حظّ الأخرس

آفریده شده است زبان مر گویائی و گفتنش را ... نه از برای خاموشی و خاموشی حظ و بهره گنگ است

فإذا نطقت فكن مجيباً سائلاً ... إنّ الكلام يزين ربّ المجلس

پس هرگاه سخن گوئی پس بوده باش جواب دهنده و هم پرسنده ... بدرستیکه سخن گفتن زینت میدهد صاحب مجلس را

وقال آخر

و گفته است دیگری

كن ابن من شئت وكن مؤدّباً ... فإنّما المرء بفضل حسبه

باش پسر هر که خواهی و بوده باش صاحب ادب ... پس بدرستیکه مرد بفضل و شرف عیان خود است

وليس من تكرمه لغيره ... مثل الذي تكرمه لنفسه

و نیست کسیکه گرامی داری ورا از برای دیگرے ... مانند کسیکه گرامی داری اورا از برای شخص خودش

الفصل العاشر في المشورة والحزم والعزم قال بعضهم

فصل دهم در مشورت و حزم و هشیاری و عزم گفته است از جماعه

اقرن برأيك رأي غيرك واستشر ... فالحقّ لا يخفى على اثنين

جمع کن برای خود رای غیر خود ترا و مشوره کن در کارها ... پس حق و راستی پنهان نمیشود بر دو نفر

المرء مرآةٌ تريه وجهه ... ويرى قفاه بجمع مرآتين

مرد آینه ایست که مینماید آینه روی مرد را بدو ... و می‌بیند مرد پشت خود را بجمع شدن دو آینه

وَقالَ آخَرُ في ذلِكَ
وگفته است دیگری در اینمعنی

ذَكِّرْ أَخاكَ إِذا تَناسى واجِبًا ... أَوْ عَنَّ في آرائِهِ تَقْصيرُ
یاد بیاور برادرت را هرگاه فراموش کند واجبی را ... یا آشکار شود در رایهای او کوتاهی و تقصیری

فَالرَّأْيُ يَصْدَءُ كَالْحُسامِ لِعارِضٍ ... يَطْرَءُ عَلَيْهِ وَصَقْلُهُ التَّذْكيرُ
پس رای گاهی زنگ میگیرد شمشیر از جهة عارضی ... که بیاید براو وصیقل دادن او یاد آوری است

وَقالَ بَشّارُ بْنُ بُرْدٍ رَحِمَهُ
وگفته است بشار بن برد شاعر

إِذا بَلَغَ الرَّأْيُ الْمَشُورَةَ فَاسْتَعِنْ ... بِرَأْيِ لَبيبٍ أَوْ نَصاحَةِ حازِمِ
هرگاه برسد رای مشوره را پس استعانت جو ... برای عاقلی یا نصیحت مرد هشیاری

وَلا تَحْسَبِ الشُّورى عَلَيْكَ غَضاضَةً ... فَإِنَّ الْخَوافِيَ رافِداتُ الْقَوادِمِ
وگمان مکن مشورت کردن را برخود ذلت و منقصتی ... پس بدرستیکه پرهای ریزه مرغ اعانت کننده‌اند برپرهای بزرگ را

وَما خَيْرُ كَفٍّ أَمْسَكَ الْغُلُّ أُخْتَها ... وَما خَيْرُ سَيْفٍ لَمْ يُؤَيَّدْ بِقائِمِ
و نیست بهتر دستی که نگه دارد زنجیر جفت او را ... و نیست بهتر شمشیری که دستگیر نشود بدستهٔ او را

وَقالَ بَعْضُهُمْ في ذلِكَ
وگفته اند بعضی از شعراء در اینمعنی

لا تُحْقِرَنَّ الرَّأْيَ وَهُوَ مُوافِقٌ ... حُكْمَ الصَّوابِ إِذا بَدا مِنْ ناقِصِ
کوچک مشمار رای را وحالانکه او موافق باشد ... حکم درست را هرگاه شود آن رای از شخص ناقصی

فَالدُّرُّ وَهُوَ أَجَلُّ شَيْءٍ يُقْتَنى ... ما حَطَّ رُتْبَتَهُ هَوانُ الْغائِصِ
پس مروارید وحالانکه او بزرگترین چیزیست که ذخیره کرده شود ... پست نکرده است رتبهٔ او را پستی و خواری غواص او

وَقالَ آخَرُ
وگفته است دیگری

شاوِرْ صَديقَكَ فِي الْخَفِيِّ الْمُشْكِلِ ... وَاقْبَلْ نَصيحَةَ ناصِحٍ مُتَفَضِّلِ
مشوره کن دوست خودرا در کار پنهان مشکل ... وقبول کن پند پند دهنده با فضیلت را

وَبِذاكَ قَدْ أَوْصَى الْإِلٰهُ نَبِيَّهُ ... في قَوْلِهِ شاوِرْهُمْ وَتَوَكَّلِ
وهمین امر بتحقیق وصیت فرمود خدا پیغمبرش را ... در کلام خودش مشوره کن قوم را و توکل کن برخدا

لأبي الفتح

لأبي القاسم الغرناطي
مر ابو القاسم غرناطی راست

وعليك إعمال المشورة إنها تجلو صحيحا أو توضح سقيما
وبر تو باد بکار بردن مشورت بدرستیکه مشوره نگاه میدارد درست را و درست میکند نادرست را

وقال بعضهم
وگفته اند بعضی از ایشان

تأنّ وشاور فإنّ الأمور منها مضيءٌ ومستغمض
نرمی و بردباری کن و مشورت کن پس بدرستیکه کارها بعضی از آنها درخشان و روشن است و بعضی پوشیده و کم نور

ورأيان أفضل من واحد ورأي الثلاثة لا ينقض
و دو رای افضل است از یک رای و رای سه نفر پراکنده و متفرق نمیشود

وقال آخر
و گفته است دیگری

إذا عنّ أمرٌ فاستشر فيه صاحبا وإن كنت ذا رأي تشير على الصحب
هرگاه ظاهر شود کاری پس مشورت کن در او رفیق خود را و اگر بوده باشی صاحب رای که مشورت کرده شوی نزد رفقا

فإني رأيت العين تجهل نفسها وتدرك ما قد حل في موضع الشهب
پس بدرستیکه من دیده ام چشم را که نمی بیند خودش را و درک میکند آنچه را که بتحقیق رسیده است در مکان ستاره ها

وقال الأرجاني أيضا
و گفته است شاعر ارجانی نیز

شاور سواك إذا نابتك نائبة يوما وإن كنت من أهل المشورات
مشورت کن غیر خودت را هرگاه برسد ترا بلیه روزی و اگر بوده باشی از اهل مشورت

فالعين تلقى كفاحا ما نأى ودنا ولا ترى نفسها إلا بمرآة
پس چشم می بیند باجهت خود آنچه را که دور است و آنچه نزدیک است و نمی بیند خودش را مگر با آینه

في الحزم قال بعضهم
در حزم گفته اند بعضی از ایشان

العجز ذل وما بالحزم من ضرر وأحزم الحزم سوء الظن بالناس
عجز و ناتوانی ذلت است و نیست بحزم و هشیاری ضرری و هشیارترین هشیاری بدگمانی با مردم است

لا تترك الحزم فی شیء تحاوله | فإن سلمت فما بالحزم من باس
وا مگذار هشیاری را در کاریکه چاره جوئی میکنی آنرا | پس اگر سالم باشی پس نیست بهشیاری از باکی

وقال ابن هانی المغربی
و گفته است ابن هانی مغربی

وما الرأی إلا بعد طول تثبت | ولا الحزم إلا بعد طول تلوم
و نیست رای مگر بعد از طول ثبات و پاداری | و نیست هشیاری مگر بعد از طول مدت سرزنش کردن

وقال ابن هانی المغربی
و گفته است پسر هانی مغربی

یمثل ذو العقل فی نفسه | مصائبه قبل أن تنزلا
بخاطر میآورد صاحب عقل و دانش در پیش نفس خود | مصیبتهای خودش را پیش از آنکه برسد اورا

فإن نزلت بغتة لم یرع | لما کان فی نفسه مثلا
پس اگر رسید مصیبت اورا ناگاه نمیترسد از آن | از جهت آنکه بود در نفس خود بخاطر آورده بود

رأی الأمر یفضی إلی آخر | فصیّر آخره أوّلا
دیده بود صاحب دانش کار را که میکشاند بسوی آخر | پس گرداند آخرش را اول

وذو الجهل یأمن أیامه | وینسی مصارع من قد خلا
و صاحب جهل و نادانی ایمنست روزگارش را | و فراموش میکند افتادنهای کسانی که بتحقیق گذشته اند

فإن بدهته صروف الزمان | ببعض مصائبه أعولا
پس اگر ظاهر شود اورا تغیرات زمانه | بپارهٔ از مصیبتهای آن فریاد و ناله میکند

ولو قدم الحزم فی نفسه | لعلّمه الصبر عند البلا
و اگر صاحب دانائی پیش داشته بود هشیاری را در نفس خود | هرآینه تعلیم کرده بود او را صبر نمودن را در نزول رسیدن بلا

وقال المتنبی
و گفته است متنبی

الرأی قبل شجاعة الشجعان | هو أول وهی المحل الثانی
رای و تدبیر مقدم و بهترست از شجاعت شجاعان | آن رای نخستین است و این شجاعت محل دوّمین

ولربما طعن الفتی أقرانه | بالرأی قبل تطاعن الأقران
و بسا همت که حمله کند جوان همسران خود را | برای و تدبیر بیشتر از نیزه زدن شجاعان و دلیران

وقال آخر

وقال آخر
گفته است دیگری

إذا المرء لم يستخلص الحزم نفسه … فذروته للحادثات وغاربه
هرگاه مرد خالص نکرداند هشیاری در شیر نفس خود … پس بلندی او و بالا رفتنش بر حادثه‌های روزگار است

قال بعضهم في العزم
گفته اند بعضی از شعرا در عزم

إذا كنت ذا رأي فكن ذا عزيمة … فإن فساد الرأي أن يترددا
هرگاه بوده باشی صاحب رای پس بوده باش صاحب عزم … پس بدرستیکه تباهی رای این است که برگردد و عزم نکند

وقال محمد بن يزداد لما سمع هذا الفرد
گفته است محمد بن یزداد چون شنید این فرد را

وإن كنت ذا عزم فأنفذه عاجلا … فإن فساد العزم أن يتفندا
و اگر بوده باشی صاحب عزم پس بر هان او را از روی تعجیل … پس بدرستیکه تباهی عزم اینست که پشیمان گردد عزم

وقال آخر
گفته است دیگری

له عزمة ما استبطأ الملك نجحها … ولا استتعب الإسلام وري زنادها
از برای او عزمیست که پس نینداخته است کار ملک افروزی العزم … و به تعب نینداخته است دین اسلام را فروزنده و افروختگی العزم

وقال آخر
گفته است دیگری

صعب الكريهة لا يرام جنابه … ماضي العزيمة كالحسام المصقل
دشوار و سخت جنگ که قصد نمیشود درگاه و اطراف او … گذرنده عزم است مثل شمشیر جلا داده برنده

من أشعار الحماسة لسعد المطرزي
از اشعار کتاب حماسه مر سعد مطرزی راست

إذا هم ألقى بين عينيه عزمه … ونكب عن ذكر العواقب جانبا
هرگاه قصد کند کار را اندازد میان دو چشمش عزمش را … و دور میکرداند از یاد کردن عواقب کار پهلو را

ولم يستشر في أمره غير نفسه … ولم يرض إلا قائم السيف صاحبا
و شور نمیکند در کار خود غیر نفس و عضو خویش را … و راضی نشود مگر بدستهٔ شمشیر رفیقی را

الباب الثالث في الحماسة وفيه فصول الفصل الأول في شجاعة أمير المؤمنين عليه السلام

باب سیم در حماست وشجاعت وآلات جنگست ودر آن چند فصلست فصل اول در شجاعتهاست از حضرت امیر المؤمنین ع است

ستشهد لي بالكرّ والطعن راية ... حباني بها الطهر النبي المهذب

زود باشد که گواهی دهد مرا برو آوردن بجنگ وطعنه زدن علم که عطا فرمود آن علم را بمن پیغمبر پاکیزه طاهر

وتعلم أني في الحروب إذا التظت ... بنيرانها الليث الهموس المجرب

ومیداند اینکه من در جنگها هرگاه برافروخته شود باتش جنگها شیر دلیر شکار کننده آزموده ام

ومثلي لاقى الهول في مفظعاته ... وفلّ له الجيش الخميس العطبطب

وانند من کسی بر میخورد بیم را در فزع آمدن کار بزرگ وحال آنکه اندک کرد او را لشکر پنجگانه هلاک کننده

وقد علم الأحياء أني زعيمها ... وأني لدى الحرب العذيق المرجب

وبتحقیق دانسته اند قبیلها بدرستیکه منم سید وپیشوای آنها وبدرستیکه من در نزد جنگها ثابت قدم ومحکم وپایدار

وله عليه السلام في الأحزاب وقعة عمرو بن عبد ود

ومر آنحضرتراست علیه السلام در جنگ خندق دو وقعهٔ عمرو پسر عبد ود

أعليّ تقتحم الفوارس هكذا ... عني وعنهم أخّروا أصحابي

آیا بر من در سپاه آیند وهجوم میاورند سوارانی چنین از من واز ایشان دور شوید یاران من

اليوم يمنعني الفرار حفيظتي ... ومصمّم في الهام ليس بناب

امروز باز میدارد مرا فرار را حمایت کردن من وامروز جدا کننده ام فرق سر را شمشیر که برنمیگردد

آلى ابن عبد حين شدّ ألية ... وحلفت فاستمعوا من الكذّاب

قسم خورد پسر عبد ود هنگامیکه محکم کرد قسمش را که بکشد یا گرفتار گرداند ما را وقسم خوردم من بکشتنش پس بشنوید که کیست دروغگو

أن لا يصدّ ولا يهلّل فالتقى ... رجلان يضطربان كلّ ضراب

قسم خورد اینکه رو نگرداند ولا اله الا الله نگوید پس بر خورد با هم دو مردی که میزدند یکدیگر را همه زدن را

فصددت حين رأيته متقطّرا ... كالجذع بين دكادك وروابي

پس واگذاشتم او را هنگامیکه دیدم او را کشته وافتاده بخون مانند ساقه درختی که بیفتد میان زمینهای هموار وبلند

وعففت عن أثوابه ولو انني ... كنت المقطّر بزّني أثوابي

ونگاهداشتم خود را از کندن لباسهای او واگر میبودم من بخون غلطیده کننده بود او لباسهای مرا

عبد الحجارة من سفاهة رأيه ... وعبدت ربّ محمد بصواب

پرستید بت را از سفاهت ونادانی عقلش وپرستیدم من پروردگار محمد را براستی ودرستی

عمرو بن

عَرَفَ بْنُ عَبْدٍ حِينَ أَبْصَرَ صَارِماً — يَهْتَزُّ أَنَّ الْأَمْرَ غَيْرُ لِعَابِ

شناخت پسر عبدود هنگامیکه دید شمشیر — جنبنده را اینکه کار جنگ بازیچه نیست

أَرْدَيْتُ عَمْراً إِذْ طَغَى بِمُهَنَّدٍ — صَافِي الْحَدِيدِ مُهَذَّبٍ قَصَّابِ

کشتم عمرو پسر عبدود را وقتیکه سرکشی کرد بشمشیر هندی نو — صیقلی آهن نو پاکیزه و بسیار برنده

أيضاً له عليه السلام

نیز مر آنحضرت راست علیه السلام

إِذَا اجْتَمَعَتْ عُلْيَا مَعَدٍّ وَمَذْحِجٍ — بِمَعْرَكَةٍ يَوْماً فَإِنِّي أَمِيرُهَا

هر وقتیکه جمع شوند بزرگان قبیلهٔ معد و مذحج — بجنگگاه روزی را پس بدرستیکه منم امیر و بزرگ آنها

مُسَلَّمَةٌ أَكْفَالُ خَيْلِي فِي الْوَغَا — وَمَكْلُومَةٌ لَبَّاتُهَا وَنُحُورُهَا

سالم و بی زخم است کفلهای اسبان من در روز جنگ — و زخم دار است سینه‌ها و گردنهای آنها

حَرَامٌ عَلَى أَرْمَاحِنَا طَعْنُ مُدْبِرٍ — وَتَنْدَقُّ مِنْهَا فِي الصُّدُورِ صُدُورُهَا

حرام است بر نیزه‌های ما ضرب زدن پشت کننده فرار کننده را — و کوبیده میشود از آن نیزه‌ها در سینه‌ها سینه آن نیزه‌ها

أيضاً له عليه السلام في مدح بعض طوائف العرب بالشجاعة

نیز مر آنحضرت علیه السلام راست در مدح بعضی طوایف عرب بشجاعت و خلاص سیما قبیله ازد .

الْأَزْدُ سَيْفِي عَلَى الْأَعْدَاءِ كُلِّهِمُ — وَسَيْفُ أَحْمَدَ مَنْ دَانَتْ لَهُ الْعَرَبُ

طایفهٔ ازد شمشیر منند بر همه دشمنان من — و شمشیر حضرت احمدند آنچنان احمدی که پست و ناتوان شدند مر او را عرب

قَوْمٌ إِذَا فَاجَئُوا أَوْفَوْا وَإِنْ غُلِبُوا — لَا يُحْجِمُونَ وَلَا يَدْرُونَ مَا الْهَرَبُ

قومی هستند ازد هرگاه ناگهان بر سر دشمن برزند تمام میکنند کار خود را و اگر مغلوب شوند — برنمیگردند از دشمن و نمیدانند که فرار چه چیز است

قَوْمٌ لَبُوسُهُمُ فِي كُلِّ مُعْتَرَكٍ — بِيضٌ رِقَاقٌ وَدَاوُدِيَّةٌ سَلَبُ

قومی هستند ازد که جامه‌های ایشان در هر جنگ — شمشیرهای تند و باریک است و زره‌های داودی بلند و سبک است

الْبِيضُ فَوْقَ رُؤُوسٍ تَحْتَهَا الْيَلَبُ — وَفِي الْأَنَامِلِ سُمْرُ الْخَطِّ وَالْقُضُبُ

کلاه خود بر بالای سرهاست که زیر آنها زره کوسر است — و در دستهای ایشان نیزه‌های گندم گون و شمشیر است

الْبِيضُ تَضْحَكُ وَالْآجَالُ تَنْتَحِبُ — وَالسُّمْرُ تَرْعُفُ وَالْأَرْوَاحُ تَنْتَهِبُ

شمشیرها میخندند و اجلها تمام میشوند یا میگریند — و نیزه‌ها ازده میشود و جانهای دشمنان غارت میشود

الْأَزْدُ أَزْيَدُ مَنْ يَمْشِي عَلَى قَدَمٍ — فَضْلاً وَأَعْلَاهُمُ قَدْراً إِذَا رَكِبُوا

طایفهٔ ازد زیادتر از هر کسند که راه میرود بر پا — از جهت فضل و شرف و بلندترند از هر کسند از جهت رتبه هرگاه سوار شوند

يا معشر الأزد أنتم معشر أنف — لا يضعفون إذا ما اشتدت الحقب

ای گروه ازد شما گروه بزرگان سرافرازید — که ضعیف است نمیشوند هرگاه سخت شود روزگارها

وفيتم ووفاء العهد شيمتكم — ولم يخالط قديما صدقكم كذب

وفا کردید شما و وفاء عهد صحبت خوی شما است — و مخلوط نشد از پیش هرگز راستگوئی شما را دروغ

إذا غضبتم يهاب الخلق سطوتكم — وقد يهون عليكم منهم الغضب

هرگاه خشمگین شوید میترسند خلق سطوت شما را — و بتحقیق سهل و آسان است بر شما خشمگینی مردم

يا معشر الأزد إني من جميعكم — راض وأنتم رؤوس الأمر لا الذنب

ای گروه ازد بدرستیکه من از همه شما — خوشنودم و شما سران کارید نه دنباله کار

والأزد جرثومة إن سوبقوا سبقوا — أو فوخروا فخروا أو غولبوا غلبوا

و ازد طایفه هستند اگر سبقت کرده شوند سبقت میگیرند — یا اگر فخر کرده شوند فخر میکنند یا اگر غلبه کرده شوند غالب میشوند

ألغيث إما رضوا من دون نائلهم — والأسد ترهبهم يوما إذا غضبوا

باران اگر خوشنود شوند پست تر از بخشش ایشان است — و شیران میترسند ایشانرا روزیکه خشمگین گردند

أندى الأنام أكفا حين تسألهم — وأربط الناس جأشا إن هم ندبوا

بخشنده ترین مردمند از جهة دستها هنگامیکه سوال کنی ایشانرا — و محکم ترین مردمند از قوة دل اگر ایشان استغاثه کرده شوند

ايضا لأمير المؤمنين علي عليه السلام

نیز در حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام راست

صيد الملوك أرانب وثعالب — وإذا ركبت فصيدي الأبطال

شکار شاهان خرگوشها و روباهها است — و هرگاه سوار شوم پس آن هنگام شکار من شجاعان است

صيدي الفوارس في اللقاء وإنني — عند الوغا لغضنفر قتال

شکار من سواران است در روز جنگ و بدرستیکه من — نزد جنگ هر آینه شیر بسیار کشنده ام

لما لاقى بسر صحابة أمير المؤمنين علي عليه الصلوة والسلام

در ملاقات بسر تحریر است که از اصحاب حضرت امیر المؤمنین علی صلوات الله و سلامه علیه بود

بقيت وفري وانحرفت عن العلى — ولقيت أضيافي بوجه عبوس

باقی گذارم مالم را مانند بخیلان و بگردم از شیوه بزرگی — و ملاقات کنم میهمانانم را بروی درهم کشیده

إن لم أشن على ابن حرب غارة — لم تخل يوما من ذهاب نفوس

اگر متفرق و پراکنده نکنم بر معاویه پسر حرب تاراجی را — که خالی نباشد روزی از رفتن و هلاک شدن جانها

خَيْلاً كَأَمْثَالِ السَّعَالِي شُزَّباً
سوارانی که مثل غولهای بیابان قوی هیکلند

تَعْدُو بِبِيضٍ فِي الْكَرِيهَةِ شُوسِ
میدوند با شمشیرها در کارزار در روز جنگ که نگاه کننده از زیر گوشه

حَمِيَ الْحَدِيدُ عَلَيْهِمُ فَكَأَنَّهُ
گرم شده است اسلحهٔ آهن بر آنها پس گویا آن اسلحه

وَمَضَانُ بَرْقٍ أَوْ شُعَاعُ شُمُوسِ
روشنی برق است یا شعاع و پرتو آفتابهاست

لِقَطَرِيِّ بْنِ الْفُجَاءَةِ الْمَازِنِيِّ

از قطری پسر فجاءه مازنی است

لَا يَرْكَنَنْ أَحَدٌ إِلَى الْإِحْجَامِ
باید میل و اعتماد نکند کسی بسوی پس رفتن از جنگ

يَوْمَ الْوَغَى مُتَخَوِّفاً لِحِمَامِ
در روز جنگ از جهت ترس مرگ

فَلَقَدْ أَرَانِي لِلرِّمَاحِ دَرِيئَةً
پس هر آینه دیده مرا از برای نیزهها نشانه گاه

مِنْ عَنْ يَمِينِي مَرَّةً وَأَمَامِي
از جانب دست راستم دفعه و از پیش رویم

حَتَّى خَضَبْتُ بِمَا تَحَدَّرَ مِنْ دَمِي
تا اینکه خضاب کردم بآنچه سرازیر شد از خون من

أَكْنَافَ سَرْجِي أَوْ عِنَانَ لِجَامِي
اطراف زین اسبم را یا عنان لگام اسبم را

مِنْ أَشْعَارِ الْحَمَاسَةِ

از اشعار کتاب حماسه است

قَوْمٌ إِذَا الشَّرُّ أَبْدَى نَاجِذَيْهِ لَهُمْ
طایفه هستند مازن که هرگاه شر و فتنه ظاهر کند خشمش را بر ایشان

طَارُوا إِلَيْهِ زَرَافَاتٍ وَوُحْدَانَا
میپرند بسوی شر دسته دسته و یکیک

لَا يَسْأَلُونَ أَخَاهُمْ حِينَ يَنْدُبُهُمْ
نمیپرسند برادرشان را هنگامیکه میخواند ایشان را

فِي النَّائِبَاتِ عَلَى مَا قَالَ بُرْهَانَا
در حادثهها بر آنچه گفته است بینه و حجتی را

لَكِنَّ قَوْمِي وَإِنْ كَانُوا ذَوِي عَدَدٍ
لکن قوم و خویشانم اگرچه بودند صاحب عدد و جمعیت

لَيْسُوا مِنَ الشَّرِّ فِي شَيْءٍ وَإِنْ هَانَا
نیستند از برای شر و فتنه و اگرچه ظاهر شود شر

يَجْزُونَ مِنْ ظُلْمِ أَهْلِ الظُّلْمِ مَغْفِرَةً
پاداش میدهند از ستم اهل ستم بخشش و آمرزش را

وَمِنْ إِسَاءَةِ أَهْلِ السُّوءِ إِحْسَانَا
و از بدی بدکاران پاداش میدهند نیکی را

كَأَنَّ رَبَّكَ لَمْ يَخْلُقْ لِخَشْيَتِهِ
گویا پروردگار تو نیافریده است مر ترسیدنش را

سِوَاهُمُ مِنْ جَمِيعِ النَّاسِ إِنْسَانَا
سوای ایشان از همه مردم انسانی را

فَلَيْتَ لِي بِهِمُ قَوْماً إِذَا رَكِبُوا
پس کاشکی مرا بود عوض ایشان قومی که هرگاه سوار شدند

شَنُّوا الْإِغَارَةَ رُكْبَاناً وَفُرْسَانَا
پراکنده میشدند تاراج را شتر سواره و اسب سواره

لابي الطيب المتنبي رحمه الله

مرابو الطيب متنبي راست رحمة الله

يجد الحديد على بضاضة جلده ثوبا أخف من الحرير وألينا

مي‌يابد آهن را بر نرمی پوست بدنش جامه که سبکتر از حرير ونرم‌تر است

لابي تمام الطائي

مرابي تمام شاعر طائي راست

ومن تيمت سمر الحسان فؤاده فما زلت بالسمر العوالي متيما

وکسيکه فريفته کرده است زنان گندم‌گون دل او را پس پيوسته تو به نيزه‌های گندم‌گون بلند فريفته

لمسلم ابن الوليد

از مسلم پسر وليد راست

تجود بنفس ما يجاد بمثلها فأنت بها يوم اللقاء خطيب

بذل وبخشش ميکنی جانی را که بذل کرده نميشود بمثل آن پس تو بآن جان روز جنگ افروزنده

لابي الشيص

مرابي الشيص شاعر راست

فأوردها بيضا ظماء صدورها وأصدرها بالري ألوانها حمر

پس وارد کرد نيزه‌ها را بسينه دشمنان در حالتيکه سفيد وتشنه بود سينه‌ها وبيرون آورد آنها را با سيرابی در حالتيکه رنگهای آنها سرخ بود

لابي تمام الطائي أيضا

مرابي تمام طائي راست ايضا

تسربل سربالا من الدم وانثني عليه بعضب في الكريهة فاصل

پوشيد پيراهنی از خون ورو داکرد وپوشيد بالای پيراهن شمشيری که در جنگ برنده وکوتاه کننده است

وقد ظللت عقبان أعلامه ضحى بعقبان طير في الدماء نواهل

وهمچنين سايه انداخت عقابهای رايات اسلام چاشت بعقابهای پرنده که در خونها آب نوشنده‌اند

أقامت مع الرايات حتى كأنها من الجيش إلا أنها لم تقاتل

پایداری نمودند پرندگان با رايتها تا اينکه گويا آنها از جمع لشکرند مگر آنکه آنها جنگ نکنند

لمسلم ابن الوليد

مر مسلم پسر وليد راست

قد تعود

قَدْ عَوَّدَ الطَّيْرَ عَادَاتٍ وَثِقْنَ بِهَا ‌ ‌ ‌ فَهُنَّ يَتْبَعْنَهُ فِي كُلِّ مُرْتَحَلِ

بتحقیق عادت داده است پرندگان را عادتها بکه اعتماد کرده اند بآن ‌ ‌ ‌ پس پرندها پیروی میکنند او را در هر منزلگاه

لِلسَّرِيِّ الرَّفَّا

مر سری رفا راست

طَلَعْتَ عَلَى الدِّيَارِ وَهُمْ نَبَاتٌ ‌ ‌ ‌ وَأَغْمَدْتَ السُّيُوفَ وَهُمْ حَصِيدٌ

ناگهان آمدی بر شهرها در حالتیکه آنها چون گیاه سبز بودند ‌ ‌ ‌ و در غلاف کردی شمشیرها را و حال آنکه آنها درو گشته بودند

فَمَا أَبْقَيْتَ إِلَّا مُخْطَفَاتٍ ‌ ‌ ‌ حَمَى الْأَخْطَافُ مِنْهَا وَالنُّهُودُ

پس باقی نگذاشتی مگر زنان باریک میان را ‌ ‌ ‌ که حمایت و نگاهداری کرد باریکی میان و پستانها آنها را

لِمُسْلِمِ بْنِ الْوَلِيدِ

مر مسلم بن ولید راست

يَفْتَرُّ عِنْدَ افْتِرَارِ الْحَرْبِ مُبْتَسِمًا ‌ ‌ ‌ إِذَا تَغَيَّرَ وَجْهُ الْفَارِسِ الْبَطَلِ

آشکار میکند دندان خود را نزد آشکار شدن جنگ در حالیکه خندانست ‌ ‌ ‌ وقتیکه دگرگون شود روی سوار شجاع دلیر

مُوفٍ عَلَى مُهَجٍ فِي يَوْمِ ذِي رَهَجٍ ‌ ‌ ‌ كَأَنَّهُ أَجَلٌ يَسْعَى إِلَى أَمَلِ

مشرف و بلند میشود بر جانها در روز جنگ ‌ ‌ ‌ گویا که او مرگیست که میرود بسوی آرزوها

يَكْسُو السُّيُوفَ نُفُوسَ النَّاكِثِينَ بِهِ ‌ ‌ ‌ وَيَجْعَلُ الْهَامَ تِيجَانَ الْقَنَا الذُّبُلِ

میپوشاند بشمشیرها جانهای عهد شکنندگان را ‌ ‌ ‌ و میگرداند سرها را تاجهای نیزه‌های باریک

إِذَا انْتَضَى سَيْفَهُ كَانَتْ مَسَالِكُهُ ‌ ‌ ‌ مَسَالِكَ الْمَوْتِ فِي الْأَبْدَانِ وَالْعِلَلِ

هرگاه بکشد شمشیر خود را باشد راههای او ‌ ‌ ‌ مثل راههای مرگ و ناخوشیها در بدنها

لِنَشِيطٍ الشَّاعِرِ

نشیط شاعر راست

وَإِذَا الْفَوَارِسُ عُدِّدَتْ أَبْطَالُهَا ‌ ‌ ‌ عَدُّوكَ أَوَّلَ فَارِسٍ بِالْخِنْصِرِ

و در وقتیکه سواران شمرده شوند دلیران ایشان ‌ ‌ ‌ میشمارند ترا سوار اول با انگشت کوچک.

لِلنَّابِغَةِ الذُّبْيَانِيِّ رَحِمَهُ اللّٰه

مر نابغه ذبیانی راست

إِذَا مَا غَزَوْا بِالْجَيْشِ حَلَّقَ فَوْقَهُمْ ‌ ‌ ‌ عَصَائِبُ طَيْرٍ تَهْتَدِي بِعَصَائِبِ

هرگاه جنگ کنند با لشکر بلند میشود بالای سر آنها ‌ ‌ ‌ گروهها از پرنده که راه میبرند بطایفهٔ لشکرها

جوانح قد أيقنّ أن قبيله — إذا ما التقى الجمعان أول غالب

گروهی اند که بتحقیق یقین دارند که طایفهٔ او — هرگاه برابر شوند دو لشکر اول غالب است

يصاحبنهم حتى يغرن مغارهم — من الضاريات بالدماء الدوارب

همراهی میکنند پرنده‌ها لشکر را تا اینکه تاراج کنند تاراج شدن لشکرها — از پرنده‌هائی که روزی جوینده اند خونهای روان را

لهن عليهم عادة قد عرفنها — إذا عرض الخطي فوق الكواثب

مر آن پرنده‌ها را بر لشکر عادتست که شناخته اند او را — در وقتیکه باز داشته شود نیزهٔ خطی در روی تلهای ریگ

لأبي العلاء المعري

مر ابو العلاء معری راست

يمل بها السباسب والموامي — فتى لم تخش همته ملالا

ملول میشود بسبب زیادی لشکر او صحراها و بیابانها — و او جوانمردیست که نمیترسد همت او ملال را از کثرت جد و سعی

إذا سقت السماء الأرض سجلا — سقاها من صوارمه سجالا

در وقتیکه آب دهد آسمان زمین را از بسیاری بارش — آب میدهد او زمین را از شمشیرهای خود بارش باضعاف باران

ويضحي والحديد عليه شاك — وتكفيه مهابته النزالا

ظاهر و آشکار میشود در وقت چاشت بر دشمن و حال آنکه پوشنده است سلاح را — و کفایت میکند او را مهابت او در وقت جنگ

يبيت مسهدا والليل يدعو — بضوء الصبح خالقه ابتهالا

شب را بسر برد در حالتیکه بیدار است و شب میخواند خالق را — بروشنائی صبح از روی تضرع بجهت فتح که باو رسیده از زبان دشمنان

إذا سئمت مهنده يمين — لطول الحمل بدله شمالا

هر وقت بستوه بیاید دست راست او از گرفتن شمشیر را — از طول برداشتن بدل میکند شمشیر را بدست چپ

وجنح يملأ الفودين شيبا — ولكن يجعل الصحراء خالا

و شبی است که از کثرت در زی سفید میکند موهای سر را — ولیکن میگرداند بیابان را از شدت تاریکی مثل خال سیاه

تكاد قسيه من غير رام — تمكن في قلوبهم النبالا

نزدیکست که کمانهای او بدون آنکه تیر بیندازد — جای دهد در دلهای دشمنان کشیدن را

تكاد سيوفه من غير سل — تجد إلى رقابهم انسلالا

نزدیکست شمشیرهای او بدون آنکه از غلاف کشیده شود — کوشش کند بسوی گردنهای دشمنان کشیدن را

لأبي العلاء المعري

مر ابی العلاء معری راست

فكم فريسة ضرغام ظفرت بها
چه بسیار اسیر که طعمه شیر و بدست دشمن گرفتار بود که ظفر یافتی بر او

فخرتها وهي بين الناب والظفر
پس گرفتی او را و حال آنکه میان دندان و چنگال شیر بود

ماجت نمير فهاجت منك ذا لبد
جنبیدند قبیله نمیر نسبتی تو پس بهیجان آمد از تو قوه شیری

والليث أفتك فعالا من النمر
وحال آنکه شیر شجاع تر و دلیر تر کارهاست از پلنگ

هموا فأموا فلما شارفوا وقفوا
عزم کردند پس قصد کردند ترا پس چونکه نزدیک شدند ایستادند

كوقفة العير بين الورد والصدر
مانند توقف کردن گورخرها بین داخل شدن آبگاه و بیرون رفتن

وأضعف الرعب أيديهم فطعنهم
و بست و ضعیف کرد ترس تو دستهای ایشان را پس ضرب ایشان

بالسمهرية دون الوخز بالإبر
به نیزه پست تر از زخم سوزن بود

لعنترة العبسي

از عنتره عبسی است

إذا نحن خالفنا شفار البواتر
هرگاه ما سوگند خوریم هندی شمشیر برنده را

وسمر القنا فوق الجياد الضوامر
و نیزهای گندم گون را بالای اسبان نجیب باریک میان

على حرب قوم كان فينا كفاية
بر جنگ قومی چنان باشد سوگند ما در ما کافی از برای جنگ

ولو أنهم مثل البحور الزواخر
و اگرچه بوده باشند دشمنان مانند دریاهای پر و بسیار

وما الفخر في جمع الجيوش وإنما
و نیست مفاخرت در فراهم آوردن لشکرها و جز این نیست

فخار الفتى تفريق جمع العساكر
که فخر و بالیدن جوانمرد پراکنده کردن جمعیت لشکرهاست

سلي يا ابنة الأعمام عنا وقد أتت
بپرس ای دختر عموها از حال ما و بتحقیق آمدند ما را

قبائل كلب مع غني وعامر
قبیلهای کلب با قبیلهای غنی و عامر

تموج كموج البحر تحت غمامة
که حرکت میکردند مانند جنبش دریا در زیر ابر

مكدرة من وقع ركض الحوافر
تیره و تار از گرد سودن و دویدن سمهای اسبان

وكيف تولوا والقنا في ظهورهم
و چگونه فرار میکنند و حال آنکه نیزها در پشت ایشان

تزود الكما بين الحشا والحواطر
بر میجوید و میجهد سینه میان دل و حشاهای ایشان

ولو ثبتوا أخلفت في البر منهم
و اگر مانده بودند برجای خود وامیگذاشتم در بیابان از ایشان

عظاما ولحما للنسور الكواسر
استخوانها و گوشتها از برای کرکسهای شکار کننده

وما غر قومي غير قوم ابن ظالم
و نفریفت قوم مرا بجنگ مگر از خویشان پسر ظالم

وكان خبيثا قوله قول غادر
و بود گفته او پلید مثل گفته مرد مکر کننده

بغى وادّعى أن ليس في الأرض مثله — فلمّا التقينا بان فخر المفاخر

سر کشی کرد و دعوا کرد اگر نیست در روی زمین مانند او — پس وقتیکه ملاقات کردیم با هم ظاهر شد فخر فخر کننده

وكان لأعدانا معين وناصر — فقاد بسيفي قاصرا غير ناصر

و بود او مر دشمنان ما را کمک و یاری کننده — پس گردید بسبب شمشیر من از روی عجز و بی یاوری

أحبّ بني عبس وإن هدروا دمي — محبّة عبد صادق القول صابر

دوست میدارم طایفه بنی عبس را و اگرچه هدر و باطل کردند خون مرا — مثل دوستی بنده راستگوی صبر کننده

وأرفق بهم إن أبعدوني وأتّقي — رماح العدا عنهم بنور نواظري

و مدارا و همراهی میکنم با ایشان اگرچه دور کردند مرا و بر محذور میگردم — نیزهای دشمنان را از ایشان بروشنی چشمانم

تولّى زهير والرّماح هواتف — إليه وأطراف السّيوف البواتر

پشت کرد زهیر و حال آنکه نیزها آواز کننده بودند — بسوی او و همچنین دمهای شمشیرهای برنده

وكان أجلّ النّاس قدرا وقد غدا — أجلّ قتيلا زار أهل المقابر

و بود زهیر بزرگترین مردم از روی قدر و منزلت و همچنین گردید — بزرگترین کشته که زیارت کرد اهل قبرها را

فوا أسفا كيف اشتفى قلب خالد — بثار بني عبس وشمس العشائر

پس ای وای و اندوه من چگونه شفا یافت دل خالد — بخون طایفه بنی عبس و آفتاب قبیله‌ها

فوالله ما أبقيت من بعد قتله — لخالد بيتا في بطون الحواير

پس قسم بخدا باقی نمیگذارم بعد از کشته شدن زهیر — از برای خالد خانه را در شکمهای ... پا با نا

وكيف أنام اللّيل عن أخذ ثاره — وقد كان قرما في الأمور الكبائر

و چگونه بخوابم شب را از گرفتن خون زهیر — و تحقیق بود زهیر آقا و بزرگ در کارهای بسیار بزرگ

ايضا العنتر العبسى

ایضا مر عنتر عبسی راست

لا يحمل الحقد من تعلو به الرّتب — ولا ينال العلا من طبعه الغضب

بر نمیدارد کینه را کسیکه بلند میشود بسبب او رتبه‌ها بزرگی — و نمیرسد بزرگی را کسیکه در طبع او خشم است

من كان سيّد قوما لا يخاصمهم — يرضى رضاهم ويرضيهم إذا غضبوا

کسیکه بوده باشد مهتر و آقای قومی دشمنی و جدال نمیکند با ایشان — خوشنود میشود بخوشنودی ایشان و خوشنود میکند ایشان را هرگاه خشم کنند

إن كنت تعلم يا نعمان أنّ يدي — قصيرة عنك فالأيّام تنقلب

اگر بوده که چنین میدانی ای نعمان بدرستیکه دست من — کوتاه است از تو پس روزگار بر میگردد چنین مباش

فَسَلْ دِيَارَ الأَعَادِي كَمْ بَنَيْتُ بِهَا ... بَيْتًا مِنَ النَّقْعِ لَمْ يُضْرَبْ لَهَا طُنُبُ

پس بپرس سرایهای دشمنان را چه بسیار بنا کردم در ایشان ... خانه از گرد و غبار که زده نشده و نه مر آن را طنابی

لِلّٰهِ دَرُّ بَنِي عَبْسٍ إِذَا ذُكِرُوا ... لَا شَكَّ أَنَّهُمُ السَّادَاتُ وَالنُّجُبُ

از خداست خیر و خوبی بنی عبس هرگاه یاد کرده شوند ... بی شک که ایشانند مهتران و نجیبان مردم

عَبْدٌ لَهُمْ جَعَلَ الأَبْطَالَ صَاغِرَةً ... وَبِتُّ فِي سِنَانِ الرُّمْحِ مُخْتَضِبُ

بنده ایشان گردانید دلیران را خوار و بی مقدار ... و من میگردم از جنگ ... و سنان نیزه ... از خون ایشان

لِيَ النُّفُوسُ وَلِلطَّيْرِ اللُّحُومُ ... وَلِلْوَحْشِ العِظَامُ وَلِلْخَيَّالَةِ السَّلَبُ

مر مراست جانهای ایشان و از برای پرنده هاست گوشتهای ایشان ... و از برای وحش صحراست استخوانها و مر سواران لشکر است جامه و سلاحها

لِأَبِي تَمَّامٍ الطَّائِي

مر ابو تمام طائی راست

كَمْ بَيْنَ حِيطَانِهَا مِنْ فَارِسٍ بَطَلٍ ... قَانِي الذَّوَائِبِ مِنْ آنِي دَمٍ سَرِبِ

چه بسیار میان دیوارهای آن شهر از سواران دلیر ... که گردیده سرخ گیسوان از خون سرخ روان

بِسُنَّةِ السَّيْفِ وَالحِنَّاءُ مِنْ دَمِهِ ... لَا سُنَّةِ الدِّينِ وَالإِسْلَامِ مُخْتَضِبِ

که رنگین شده بسنت و قاعده شمشیر و خضاب از دم شیر ... نه از سنت دین و اسلام خضاب کننده

فَبَيْنَ أَيَّامِكَ اللَّاتِي نُصِرْتَ بِهَا ... وَبَيْنَ أَيَّامِ بَدْرٍ أَقْرَبُ النَّسَبِ

و میان روزگار تو که یاری کرده شدی بآن ... و میان روز جنگ بدر نزدیکتر نسبت و خویشاوندی است

أَيْضًا لِأَبِي تَمَّامٍ الطَّائِي

هم مر ابی تمام طائی راست

وَجَرَّدَ سَيْفَ الحَقِّ حَتَّى كَأَنَّهُ ... مِنَ السَّيْلِ مُودٍ غِمْدُهُ وَحَمَائِلُهُ

و برهنه کرد شمشیر حق را از غلاف تا اینکه گویا او ... که بجهت سیل جاری غلاف ساکن است هلاک کننده است حمایل او

فَإِنْ بَاشَرَ الإِصْحَارَ فَالبِيضُ وَالقَنَا ... قِرَاهُ وَأَحْوَاضُ المَنَايَا مَنَاهِلُهُ

پس اگر صحرا ... کند صحرا را پس شمشیر و نیزه او ... مهمان داری اوست و حوضهای مرگها ابکاه های وی

لِأَبِي الحُسَيْنِ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ العَظِيمِ الجَزَّارِ

مر ابی الحسین یحیی بن عبد العظیم جزار راست

إِنِّي لَمِنْ مَعْشَرٍ سَفْكُ الدِّمَاءِ لَهُمْ ... دَأْبٌ وَسَلْ عَنْهُمُ إِنْ رُمْتَ تَصْدِيقِي

بدرستیکه من از گروهی هستم که ریختن خونها مر ایشان را ... دابی و عادتست و بپرس از ایشان اگر قصد کرده تصدیق مرا

تضیءُ بالدمِ إشراقاً عِراصُهُم ... فکلُّ أیامِهِم أیامُ تشریقِ

روشنی میدهد بسبب درخشنده گی خون عرصه‌های آنها ... پس همه روزهای آنها روزهای خشک شدن خون است در عرصه‌ها

من اشعار الحماسة

ولا یکشفُ الغمّاءَ إلّا ابنُ حُرّةٍ ... یری غمراتِ الموتِ ثمّ یزورُها

و بر نمیدارد اندوه را مگر پسر جوانمردی که ... می‌بیند بزرگیهای تشنه و مرگ را پس زیارت میکند او را

ببیضٍ کأنّ المِلحَ فوقَ متونِها ... إذا لم تطعْ من دماءٍ تمیرُها

با شمشیرهایی که گویا از شدت سفیدی نمک است بر روی آنها ... هرگاه نرسید بروی آن شمشیر از خونها بیکه خوراک دهد او را

نُقاسمُهم أسیافَنا شرَّ قسمةٍ ... ففینا غواشیها وفیهم صدورُها

قسمت کنیم شمشیرهای خود را میان خود و ایشان بد قسمتی است ... پس از ما است غلافها و پوششهای شمشیر و در جانهای آنهاست سینهٔ آن شمشیر

أیضاً منه لبلعاءِ بن قیس الکنانی

نیز از کتاب حماسه مر بلعاء پسر قیس کنانه راست

وفارسٍ فی غمارِ الموتِ منغمسٍ ... إذا تألّی علی مکروهةٍ صدقا

و بسا سوار دلیری که در شدت جنگ و مرگ فرو رونده بود ... که هرگاه قسم میخورد بر احداث فتنه و جنگ راست بود قسمش

غشّیتُه وهو فی جأواءَ باسلةٍ ... عضباً أصابَ سواءَ الرأسِ فانفلقا

که فرا گرفتم او را در حالت اینکه او با سلاح جنگ مشغول است ... بشمشیری که برخورد میانه سرش را پس شکافت سرش

بضربةٍ لم تکنْ منّی مخالسةً ... ولا تعجّلتُها جبناً ولا فرَقا

بضربتی که نبود از من از روی بودن غافل مغبون بلکه از روی قوه شجاعت بود ... و تعجیل نکردم ضرب را از روی جبن و نه از روی ترس

لرجلٍ من بنی قیس قیل لبشامةَ بن حزنٍ النهشلی

از مردی از بنی قیس است و گفته شده است مر بشامه پسر حزن نهشلی را

إن تبتدرْ غایةٌ یوماً لمکرمةٍ ... تلقَ السوابقَ منّا والمصلّینا

اگر پیشی و سبقت کرده شود پایان روزی مر کرمت و بزرگیها را ... خواهی دید اول دونده‌ها از ما و دوم دونده‌ها را

ولیس یهلکُ منّا سیّدٌ أبداً ... إلّا افتلینا غلاماً سیّداً فینا

و نیست که هلاک کشته شود از ما مهتری و بزرگی هرگز ... مگر آنکه جدا میکنیم و از شیر باز میکنیم در میان خود پسری که مهتر و بزرگ است

إنّا لنُرخصُ یومَ الروعِ أنفسَنا ... ولو نُسامُ بها فی الأمنِ أُغلینا

بدرستیکه ما هر آینه ارزان میکنیم روز ترس و جنگ جانهای خود را ... و اگر داد و ستد کرده شویم بجانها روز امنیت گرانبهائیم ما

بیضٌ مفارقُنا تغلی مراجلُنا ... نأسو بأموالِنا آثارَ أیدینا

سفید است سرهای ما از مداومت کلاه خود و میجوشد دیگهای ما بجهت مهمانان ... نیکوئی میکنند با مالها بخششهای دستهای ما

إني لمن معشر أفنى أوائلهم ... قيل الكماة ألا أين المحامونا

بدرستیکه من از گروهی هستم که فانی کرد پیشینیان آنهارا ... گفته دلیران در مقام استغاثه که ای کجایند حمایت کنندگان

لو كان في الألف منا واحد ... فدعوا من فارس خالهم إياه يعنونا

اگر بوده باشد در هزار نفر از ما یکنفر ... پس بخوانند ویرا که کیست سوار دلیر گمان کنند ایشان که اورا قصد میکنند

إذا الكماة تنحوا أن يصيبهم ... حد الظباة وصلناها بأيدينا

هرگاه شجاعان دور شوند اگر برسد ایشانرا ... تندی دمهای شمشیر میرسانیم ایشانرا بدستهای خود به پیش رفتن

ولا تراهم وإن جلت مصيبتهم ... مع البكاة على من مات يبكونا

ونمی بینی کرده مرا واگرچه بزرگ باشد مصیبت ایشان ... با گریه کنندگان بر کسی که میمیرد از ما گریه کنند

ونركب الكره أحيانا فيفرجه ... عنا الحفاظ وأسياف تواتينا

و سوار میشویم ... گاهی از وقتها پس میگشاید ... از ما عزت وحمیت ، و شمشیرهای

لسموءل بن عاديا

مر سموءل پسر عاديا راست

إذا المرء لم يدنس من اللؤم عرضه ... فكل رداء يرتديه جميل

هرگاه مرد چرکین نکند از سرزنش لوم عرض خویش را ... پس هر جامه که بپوشد اورا نیکوست

وإن هو لم يحمل على النفس ضيمها ... فليس إلى حسن الثناء سبيل

واگر مرد بار نکند بر نفس خویش ظلمش را ... پس نیست از برای او بسوی حسن ثنا و مدح راهی

تعيرنا أنا قليل عديدنا ... فقلت لها إن الكرام قليل

سرزنش میکند مارا که کم است عدد و شمرده ما ... پس گفتم مر ایشانرا بدرستیکه کرام وجوانمردان کم میباشند

وإنا لقوم لا نرى القتل سبة ... إذا ما رأته عامر وسلول

و بدرستیکه ما هر آینه گروهی هستیم که نمی بینیم کشته شدن را ننگ وعار ... هرگاه به بینند اورا ننگ و عار طایفه عامر و سلول

يقرب حب الموت آجالنا لنا ... وتكرهه آجالهم فتطول

نزدیک میکند دوستی کشته شدن اجلهای ما را برای ما ... و خوش ندارد دوستی مردن را اجلهای آنها پس دراز میشود عمر آنها

وما مات منا سيد في فراشه ... ولا طل منا حيث كان قتيل

و نمرده است از ما بزرگی در رختخواب خویش ... و بدر نرفته است از ما هر وقت که ابدا خون کشته را

تسيل على حد الظباة نفوسنا ... وليست على غير الظباة تسيل

ریخته میشود بر تندی دمهای شمشیر جانهای ما ... ونیست که ریخته شود بر غیر دمهای شمشیر خونهای ما

وَنُنكِرُ إِنْ شِئْنَا عَلَى النَّاسِ قَوْلَهُمْ ... وَلَا يُنكِرُونَ الْقَوْلَ حِينَ نَقُولُ

وانکار میکنیم اگر بخواهیم بر مردم گفته ایشان را ... وانکار نمیکنند مردم گفته ما را هنگامیکه بگوییم

إِذَا سَيِّدٌ مِنَّا خَلَا قَامَ سَيِّدٌ ... قَؤُولٌ بِمَا قَالَ الْكِرَامُ فَعُولُ

هرگاه مهتر و بزرگی از ما بگذرد برخیزد بجای او سید دیگر ... که گوینده است بآنچه گفته اند بزرگان و بجا آورنده است

وَأَيَّامُنَا مَشْهُورَةٌ فِي عَدُوِّنَا ... لَهَا غُرَرٌ مَعْرُوفَةٌ وَحُجُولُ

و روزهای ما مشهور است در میان دشمنان ما ... که برای آنها پیشانیهای سفید معروف است و پایهای سفید که نشان

وَأَسْيَافُنَا فِي كُلِّ شَرْقٍ وَمَغْرِبٍ ... بِهَا مِنْ قِرَاعِ الدَّارِعِينَ فُلُولُ

و شمشیرهای ما در هر سمت شرق و مغرب پیچیده است ذکرش ... که بآن شمشیرها از بس زدن زرهها کند است

مُعَوَّدَةٌ أَلَّا تُسَلَّ نِصَالُهَا ... فَتُغْمَدَ حَتَّى يُسْتَبَاحَ قَتِيلُ

و عادت داده شده است اینکه کشیده نشود تیغهای شمشیر ما ... پس غلاف کرده شود تا اینکه مباح و ریخته شود خون کشته

سَلِي إِنْ جَهِلْتِ النَّاسَ عَنَّا وَعَنْهُمُ ... وَلَيْسَ سَوَاءً عَالِمٌ وَجَهُولُ

بپرس ای محبوبه من اگر نمیدانی مردم را از حال ما و ایشان ... و نیست برابر و یکسان دانا و نادان

فَإِنَّ بَنِي الدَّيَّانِ قُطْبٌ لِقَوْمِهِمْ ... تَدُورُ رَحَاهُمْ حَوْلَهُمْ وَتَجُولُ

پس بدرستیکه قبیله بنی دیان قطب و اصل اند مر قوم خود را ... که میگردد آسیای آنها گرد آنها و جولان میکند

لِوَدَّاكِ بْنِ نُمَيْلٍ الْمَازِنِيِّ

مر وداک بن نبیل مازنی راست

رُوَيْداً بَنِي شَيْبَانَ بَعْضَ وَعِيدِكُمْ ... تُلَاقُوا غَداً خَيْلِي عَلَى سَفَوَانِ

آهسته و هموار ای بنی شیبان باره از وعید و تهدید خود را ... می بینید فردا سواران مرا بر سفوان که قرارگاه جنگ است

تُلَاقُوا جِيَاداً لَا تَحِيدُ عَنِ الْوَغَى ... إِذَا مَا غَدَتْ فِي الْمَأْزِقِ الْمُتَدَانِي

می بینید اسبانی را که رخ نمیگردانند از جنگ ... هرگاه برسند و وارد شوند در تنگنای میان معرکه

عَلَيْهَا الْكُمَاةُ الْغُرُّ مِنْ آلِ مَازِنٍ ... لُيُوثُ طِعَانٍ عِنْدَ كُلِّ طِعَانِ

که بر آن سواران شجاعان سفیدرو باشند از اهل مازن ... که شیرهای ضربت زننده اند در هر جنگها و طعنها

تُلَاقُوهُمُ فَتَعْرِفُوا كَيْفَ صَبْرُهُمْ ... عَلَى مَا جَنَتْ فِيهِمْ يَدُ الْحَدَثَانِ

می بینید ایشان را پس میشناسید که چگونه است صبر ایشان ... بر جایی که کرده است در آنها دست حادثه روزگار

مَقَادِيمُ وَصَّالُونَ فِي الرَّوْعِ خَطْوَهُمْ ... بِكُلِّ رَقِيقِ الشَّفْرَتَيْنِ يَمَانِ

پیشروانند و در رسانندهاند در جنگ قدمهای خود ... به هر باریک دو دهانه شمشیرهای یمانی

إِنَّا سَنُجْلِدُوا لَا يَسْأَلُونَ دَمًا — لِأَيَّةِ حَرْبٍ لَمْ بِأَيِّ مَكَانٍ

هرگاه باری خواسته شوند [illegible] خوانده شوند — که از برای چه جنگ با کجا نام [illegible] بنامی [illegible]

مِنْ أَشْعَارِ الحَمَاسَةِ

از شعرهای کتاب حماسه است

جَمَعْنَا لَهُمْ مِنْ حَيِّ عَوْفٍ وَمَالِكٍ — كَتَائِبَ يُرْدِي المُقْرِفِينَ نَكَالُهَا

جمع کردیم از برای ایشان از بطن و قبیله عوف و مالک — لشکرهایی را که هلاک میکرد نزدیک شوندگان عقوبت آنها

فَلَمَّا الْتَقَيْنَا بَيَّنَ السَّيْفُ بَيْنَنَا — لِسَائِلَةٍ عَنَّا خَفِيٍّ سُؤَالُهَا

پس هنگامیکه دیدیم یکدیگر را ظاهر و آشکار کرد شمشیر میان ما — مر سؤال کننده از ما را که پنهان بود سؤال او

وَلَمَّا تَدَانَوْا بِالرِّمَاحِ تَضَلَّعَتْ — صُدُورُ القَنَا مِنْهُمْ وَعَلَّتْ نِهَالُهَا

و وقتیکه نزدیک شدند نیزه‌های ما را پهلودار شد — سینه‌های نیزه از خون آنها و پی در پی شد [illegible]

وَلَمَّا عَصَبْنَا بِالسُّيُوفِ تَقَطَّعَتْ — وَسَائِلُ كَانَتْ قَبْلُ سِلْمًا حِبَالُهَا

و هنگامیکه بستیم بجود شمشیرها را پاره پاره شد — وسیله‌ها که بود پیش از این سالم و [illegible]

فَوَلَّوْا وَأَطْرَافُ الرِّمَاحِ عَلَيْهِمْ — قَوَادِرُ مَرْبُوعَاتُهَا وَطِوَالُهَا

پس فرار کردند و حال آنکه طرفهای نیزه‌ها بر آنها — توانا و غالب چه کوتاهای نیزه‌ها و چه بلندهای آنها

لِأَبِي العَلَاءِ المَعَرِّي

مر ابو العلای معری راست

إِلَى حَارِمٍ قَادَ العِتَاقَ سَوَاهِمًا — لَهَا مِنْ نَشَاطٍ بِالكُمَاةِ زِمَالُ

بسوی شهر حارم کشیده اسبهای نجیب که دگرگون رنگها بودند — از برای آن اسبها از نشاط [illegible]

فَجَاشَ عَلَيْهَا البَحْرُ وَهُوَ كَتَائِبُ — وَخَرَّتْ إِلَيْهِ الشُّهْبُ وَهِيَ نِصَالُ

پس جوشید بر آن شهر حارم دریایی از لشکر — و افتاد بسوی آن شهر ستاره‌های درخشان که پیکان [illegible]

فَوَارِسُ قَوَّالُونَ لِلْخَيْلِ أَقْدِمِي — وَلَيْسَ عَلَى غَيْرِ الرُّؤُوسِ مَجَالُ

و آن لشکرها سوارانی بودند که گویندگان بودند مر اسبها را [illegible] — و حال آنکه نبود [illegible] جولانگاه [illegible]

بِأَيْدِيهِمُ السُّمْرُ العَوَالِي كَأَنَّمَا — تَشُبُّ عَلَى أَطْرَافِهِنَّ ذُبَالُ

در دستهای آن سواران نیزه‌های بلند بود که گویا — روشن و برافروخته شده بر اطراف نیزه‌ها فتیله‌ها

وَمَأْكُولَةُ الأَغْمَادِ مُرْهَفَةُ الظُّبَا — بَرَاهَا قِرَاعٌ دَائِمٌ وَصِقَالُ

و بدست آنها شمشیرها بود که [illegible] — که [illegible] کرده شمشیرها را [illegible]

حكت رونق البيض الحسان وفعلها ... وليس لها إلا الغمود حجال

حکایت میکرد شمشیرها رونق و صفای زنان سفید روی و عمل آنها را ... و نیست از برای شمشیرها مگر غلافها حجلها

فسيف له غمد من السيف قاني ... وطرف له مما يثير جلال

پس شمشیری است که از برای او غلافی است از خون سرخ ... و اسبی است که از برای او از آنچه گرد میکند جلها است

ففي كل يوم غارة مشمعلة ... وفي كل عام غزوة ونزال

پس در هر روز میبود برای آن لشکر غارتی پراکنده مر دشمنان را ... و در هر سالی از برای آنها جنگ و جدال است

وقد فل من فرسانهن صوارم ... وحطم في لباتهن الال

و بتحقیق کند شده است از سواران ایشان شمشیرها از بسیار زدن ... و شکسته شده است در گردنها و سینه‌های ایشان حربه‌ها

من اشعار الحماسة

از اشعار کتاب حماسه است

تأخرت أستبقي الحيوة فلم أجد ... لنفسي حيوة مثل أن أتقدما

تأخیر کردم در جنگ بجهت ابقای زندگی پس نیافتم ... از برای نفس خود زندگی مثل اینکه پیش بروم در جنگ

فلسنا على الأعقاب تدمى كلومنا ... ولكن على أقدامنا تقطر الدماء

پس نیستیم که اگر بر پشتهای ما خونین شود زخمهای ما ... ولکن بر پیش رو پاهای ما چکیده میشود خونها

نفلق هاما من رجال أعزة ... علينا وهم كانوا أعق وأظلما

میشکافیم فرقها و سرها از مردانی که عزیز میشمارند خود را ... بر ما و حال آنکه آنها بوده‌اند بدکارتر و ظالم‌تر

إذا المرء لم يغش المكاره أوشكت ... حبال الهوينا بالفتى أن يجذما

هرگاه که مرد فرا نگیرد مکاره و شدائد را نزدیک شود ... که رسنهای خواری بجوانمرد اینکه سخت و محکم کرده شود

لنضلة السلمي

مر نضله سلمی راست

ألم تسل الفوارس يوم غول ... بنضلة وهو موتور مشيح

آیا نپرسیدی سواران را در روز غول ... از شجاعت نضله و حال آنکه او هنوز خونخواهی کشته خود نکرده و بدخلق [illegible]

رأوه فازدروه وهو خرق ... وينفع أهله الرجل القبيح

دیدند سواران او را پس خوار شمردند او را و حال آنکه او دانا و مرد بود ... و نفع میبخشد اهل خود را مردی که زشت باشد

فشد عليهم بالسيف صلتا ... كما عض الشبا الفرس الجموح

پس حمله کرد بر آن سواران بشمشیر کشیده خود ... چنانکه میگزد و بدندان میگیرد دهنه اسب سرکش

فاطلق

فاطلق غل صاحبه واردى	قتيلا منهم ونجا جريح
پسر را كرد غل وبند رفيقش را وهلاك كرد	كشته از آنهارا ونجات يافت زخمدار
ولم يخشوا مصالته عليهم	وتحت الرغوة اللبن الصريح
ونترسيدند شمشير كشيدنش را برايشان	وحال آنكه زير كف شير خالص است

لبعضهم

مر بعضى شعراراست

اذا جلسوا للشرب كان اقتراحهم	على من يغنيهم حديث الملاحم
هرگاه بنشينند اين قوم از براى شراب خوردن پيشنهاد ايشانها	بر كسيكه وارد ميشود آنهارا خبر دادن جنگ ها
ولم يصبهم الا قراع سيوفهم	ولم يلههم الا سماع الغماغم
ونمى كشد آشاميدن ايشانرا مگر زدن شمشيرهاى ايشان	ومشغول نمى سازد ايشانرا مگر شنيدن آوازها

ايضا لبعضهم

نيز مر بعضى از ايشان راست

قوم اذا قيل النجاة فما لهم	عن الحفاظ في الوغى من مهرب
قومى هستند كه هرگاه گفته شود نجات پس نيست براى ايشان	غير از محافظت وغيرت در هلاك شدن چاره و فرارگاهى
يمشون تحت ظبى السيوف الى الوغى	مشى العطاش الى برود المشرب
ميروند در زير دمهاى شمشيرها بسوى جنگ	مثل رفتن تشنه ها بسوى آبهاى خنك

ايضا لبعضهم

نيز مر بعضى از شعراراست

وعصائب يتهافتون اذا دعى	بهم الوغى في غمرة الهيجاء
وايشان گروهها بندكه پراكنده ميشوند هرگاه افكنده شده	جنگ را در شدت نبرد وجدال
مثل اليراع بدت له نار وقد	بقته ظلمة ليلة ليلاء
مانند كرمهاى شب تاب ظاهر ميشوند وظاهر ميشود از روشنائى مثل آتش	وبپوشد پراكنده وظاهر ميشود روشنائى از تاريكى شب تار
يمشون في زغف كأن متونها	في كل معركة متون نهاء
ميروند در لباس زره ها سفيد وسبيع كه گويا متن فرق ها	در هر جنگ گاهى از صفا روى آبگيرها در موضعها
ابناء موت يطرحون نفوسهم	تحت المنايا كل يوم لقاء
پسران مرگند مياندازند جانهاى خودرا	زير مرگها وكشته شدنها در هر روز جنگ

لبعضهم

مر بعضی از شاعران راست

التاركين من الأشياء أهونها   والراكبين من الأشياء ما صعبا

ایشان واگذارنده‌اند از چیزها خوارتر و سست‌تر را   و سوار شونده‌اند از چیزها آنچه را که صعب و دشوار است

مبرقعي خيلهم بالبيض متخذي   هام الكماة على أرماحهم عذبا

پوشانندگانند اسبهای خود را با شمشیرها گیرندگان   فرق دلیرانند بر نیزه‌های خود سر و گوارا

إن المنية لو لاقتهم وقفت   خرقاء تتهم الإقدام والهربا

بدرستیکه مرگ اگر برسد ایشان را می‌ایستد   سرگردان و شرمنده و احمق تهمت میشود نزدیک آمدن و گریختن از گریز را

ايضا لبعضهم

نیز مر بعضی از شعرا راست

يتسرعون إلى الحتوف كأنها   وفر بأرض عدوهم يتنهب

می‌شتابند بسوی مرگها گویا مرگها   بخششی است بزمین دشمن ایشان غارت کرده میشود

لكعب بن مالك الصحابي شاعر رسول الله قالها في يوم الخندق

مر کعب بن مالک صحابی راست که شاعر رسول خدا صلی الله علیه و آله بود گفته است این شعر را در روز جنگ خندق

من سره ضرب يمعمع بعضه   بعضا كمعمعة الأباء المحرق

کسیکه مسرور میکند او را ضرب و جنگی که بسوزاند و با آواز در آورد   بعض او بعض دیگر را مثل سوختن و آواز کردن نی‌های بر افروخته

فليأت مأسدة تسن سيوفها   بين المذاد وبين جزع الخندق

پس بیاید بمحل شیران رزمگاه‌ها که تیز کرده میشود شمشیرهای آن   مابین مذاد که موضعی است و بین جزع خندق

في عصبة نصر الإله نبيه   بهم وكان بعبده ذا مرفق

در میان گروهیکه یاری کرده است خدا پیغمبرش را   بایشان و هست خدا به بنده خود پیغمبر صاحب مرفق و لطف

في كل سابغة تخط فضولها   كالسبي هبت ريحه المترقرق

در آن گروه در زرهی هستند که سرازیر و افتاده است زیادتیهای زره   مثل پوست ماری که بجنبد و بدرخشد هنگام وزیدن باد

بيضاء محكمة كأن قتيرها   عين الجنادب ذات سك موثق

سفید محکم است که گویا سر میخهای آن زره   چشمهای ملخ است از صفا و بر آمدگی و صاحب حلقه‌های تنگ و محکم آورنده است

جدلاء يحفزها نجاد مهند   صافي الحديدة صارم ذي رونق

تابیده و محکم است حلقه‌هایش و بلند میسازد آن زره را به بند شمشیر هندی   صاف و صیقلی است آهنش و برنده و صاحب رونق و جلاست

نصل

نصل السيوف إذا قصرن بخطونا — قدماً ونلحقها إذا لم تلحق

میرسانیم شمشیرها را بعرق دشمن گاه کوتاهی کنند بقدر گامها — به پیش پیش رفتن در میابیم ایشان را هرگاه شمشیرها در نیابند

تذر الجماجم ضاحياً هاماتها — بله الأكف كأنها لم تخلق

وامیگذارند شمشیرها کاسهای سر را که شده در غار سرهای آنها — مثل واگذاشتن دستها که گویا هیچ آفریده نشده اند

للنابغة الذبياني يمدح بها النعمان بن الحارث

مر نابغه را که نابغه ذبیانی است مدح کرده است باین اشعار نعمان پسر حارث و قومش را

لهم شيمة لم يعطها الله غيرهم — من الناس والأحلام غير عوازب

از برای ایشان عادت خوبیست که عطا نکرده است غیر ایشان را — از مردمان دیگر و عقلهای ایشان ظاهر و غیر پنهان است

ولا عيب فيهم غير أن سيوفهم — بهن فلول من قراع الكتائب

و نیست عیبی در ایشان مگر اینکه شمشیرهای ایشان — با آنها کندیست از بس که زده شده است بلشکرها

فهم يتساقون المنية بينهم — بأيديهم بيض رقاق المضارب

پس ایشان مینوشند مرگ و کشتن را میان خود — بدستهای ایشان شمشیرهائی است که نازک و باریک تمام است

فلا تحسبون الخير لا شر بعده — ولا تحسبون الشر ضربة لازب

پس گمان مکنید خیر و خوبی را که نیست شری بعد از آن — و گمان مکنید شر و بدی را که ضربت ثابتی است

لعنترة بن شداد العبسي رحمه الله

مر عنتره پسر شداد عبسی شاعر راست رحمه الله

وخليل غانية تركت مجدلاً — تمكو فريصته كشدق الأعلم

و بسا شوهر زن صاحب جمالی را که واگذاشتم بخاک افکنده شده — که آواز میداد زخمهای دریده او مثل شکاف لب شکافته

سبقت يداي له بعاجل طعنة — ورشاش نافذة كلون العندم

پیشی گرفت دو دست من مر او را بضربت زودی — که خون میپاشید از آن ضربت مثل رنگ بقم

هلا سألت الخيل يا ابنة مالك — إن كنت جاهلة بما لم تعلمي

چرا نپرسیدی سواران را ای دختر مالک — از حالت جنگ من اگر تو نمیدانستی او را

إذ لا أزال على رحالة سابح — نهد تعاوره الكماة مكلم

زیرا که پیوسته بودم سوار بر زین اسب تندرو زخمدار شده — که میگرفت نوبت بنوبت دشمنان و بنوبه شجاعان او را زخم میزدند

طوراً يجرد للطعان وتارة — يأوي إلى حصد القسي عرمرم

دفعه دور کرده میشد از صف از برای حمله دشمنان و دفعه — بر میگشت و منضم میشد بسوی قومی که محکم کمانها و بسیار بودند

يُخْبِرْكَ مَنْ شَهِدَ الْوَقَائِعَ أَنَّنِي — أَغْشَى الْوَغَى وَأَعِفُّ عِنْدَ الْمَغْنَمِ

اگر بپرسی خبر میدهد ترا کسیکه حاضر بود جنگها را بدرستیکه من — درآیم جنگ را و دلیری خود را میکردم از غنیمت بودن آنها

وَمُدَجَّجٍ كَرِهَ الْكُمَاةُ نِزَالَهُ — لَا مُمْعِنٍ هَرَبًا وَلَا مُسْتَسْلِمِ

و بسا دلیر تمام سلاح که ناخوش دارند شجاعان قتال او را — که هرگز سرعت در فرار نمیکرد و آرام نمیگرفت از شدت شجاعت

جَادَتْ لَهُ كَفِّي بِعَاجِلِ طَعْنَةٍ — بِمُثَقَّفٍ صَدْقِ الْكُعُوبِ مُقَوَّمِ

که بخشش کرد او را دست من بضرب زود سریع — با نیزه که راست و محکم بود بندهای او

فَشَكَكْتُ بِالرُّمْحِ الْأَصَمِّ ثِيَابَهُ — لَيْسَ الْكَرِيمُ عَلَى الْقَنَا بِمُحَرَّمِ

پس بر دوختم بنیزه سخت و محکم لباسهای او را — نیست مرد کریم بر زخم به بیگانه

فَتَرَكْتُهُ جَزَرَ السِّبَاعِ يَنُشْنَهُ — يَقْضِمْنَ حُسْنَ بَنَانِهِ وَالْمِعْصَمِ

پس واگذاشتم او را قسمتهای درندگان که تناول میکردند او را — و میخوردند درندگان از دندانهای شان انگشتان و دست نیکوی او را

وَمِشَكِّ سَابِغَةٍ هَتَكْتُ فُرُوجَهَا — بِالسَّيْفِ عَنْ حَامِي الْحَقِيقَةِ مُعْلِمِ

و بسا پیوند حلقهای زرههای وسیع را که پاره کردم سوراخهای او — بشمشیر خود از دلیری که حمایت کننده و مشهور بود در جنگ

لَمَّا رَآنِي قَدْ نَزَلْتُ أُرِيدُهُ — أَبْدَى نَوَاجِذَهُ لِغَيْرِ تَبَسُّمِ

همینکه دید مرا که بتحقیق پایین آمدم از اسب که بکشم او را — ظاهر کرد دندانهای خود را نه بجهة خنده بلکه از روی ترس

عَهْدِي بِهِ مَدَّ النَّهَارِ كَأَنَّمَا — خُضِبَ اللَّبَانُ وَرَأْسُهُ بِالْعِظْلِمِ

دیدم او را امتداد روز بعد از آنکه کشتم او را که گویا — رنگ شده است انگشتان و سر او بعظلم که علف سرخ است

فَطَعَنْتُهُ بِالرُّمْحِ ثُمَّ عَلَوْتُهُ — بِمُهَنَّدٍ صَافِي الْحَدِيدَةِ مِخْذَمِ

پس ضرب زدم او را بنیزه پس بر بالای او رفتم — با شمشیری که صاف و صیقلی آهن و برنده بود

وَلَقَدْ حَفِظْتُ وَصَاةَ عَمِّي بِالضُّحَى — إِذْ تَقْلِصُ الشَّفَتَانِ عَنْ وَضَحِ الْفَمِ

و هر آینه بتحقیق حفظ کردم وصیت عم خود را در روز جنگها — در وقتیکه کوتاه شود لبها و آشکار و نمایان شود دندانها از آن

فِي حَوْمَةِ الْحَرْبِ الَّتِي لَا تَشْتَكِي — غَمَرَاتِهَا الْأَبْطَالُ غَيْرَ تَغَمْغُمِ

در بزرگی میدان جنگیکه شکایت نمیکنند — شدائد آنها را شجاعان مگر صداهای جنگ را

إِذْ يَتَّقُونَ بِيَ الْأَسِنَّةَ لَمْ أَخِمْ — عَنْهَا وَلَكِنِّي تَضَايَقَ مُقْدَمِي

بدرستیکه محافظت میکردند قوم من خود را از نیزهها بواسطه من — و نترسیدم از آن نیزهها از پیش رفتن ولیکن تنگ بود جاهای از کثرت کشته

لَمَّا رَأَيْتُ الْقَوْمَ أَقْبَلَ جَمْعُهُمْ — يَتَذَامَرُونَ كَرَرْتُ غَيْرَ مُذَمَّمِ

همینکه دیدم دشمنان را که رو کرده است جمعیت شان — که تشر میکنند بجنگ با حمله کردم بر ایشان درحالیکه بد حمله نبودم

يدعون

يدعون عنتر والرماح كأنها | أشطان بئر في لبان الأدهم

میخواندند قوم مرا کای عنتر بجنبه و نیزها درسر خود در حالتیکه نیزها گویا | از بلندی ریسمانهای چاهند در سینه اسب سیاه

ما زلت أرميهم بثغرة نحره | ولبانه حتى تسربل بالدم

و پیوسته دور میکردم دشمنان را که گودال گردن | و سینه اسب خود تا آنکه گویا جامه از خون پوشیده بود

ولقد شفى نفسي وأذهب سقمها | قيل الفوارس ويك عنتر أقدم

و هر آینه بتحقیق شفا داد جان مرا و برد ناخوشی او را | گفته سواران که ای وای تو عنتره پیش رو در جنگ

فازور من وقع القنا بلبانه | وشكا إلي بعبرة وتحمحم

پس نالکرد اسبم از خوردن نیزه بسینه او | و شکایت کرد بسوی من باگریه و همهمه کردن

لو كان يدري ما المحاورة اشتكى | ولكان لو علم الكلام مكلمي

اگر میدانست اسب من که سخن چیست گفتگو و سخن کردن او شکایت میکرد | و هر آینه بود اگر میدانست گفتن را زخم همراه دل مرا

لعمرو بن كلثوم التغلبي

مر عمرو بن کلثوم تغلبی راست

نزلتم منزل الأضياف منا | فأعجلنا القرى أن تشتمونا

متعرض شده بودید که وارد شده بدشمن در و مهمانها از ما | پس تعجیل کردیم مهمانی شما را از جهت آنکه دشنام ندهید ما را

قريناكم فعجلنا قراكم | قبيل الصبح مرداة طحونا

مهمانی کردیم و کشتیم شما را پس تعجیل کردیم کشتن شما را | پیش از طلوع صبح بکشتنی که سخت و کشنده بود

نطاعن ما تراخى الناس عنا | ونضرب بالسيوف إذا غشينا

نیزه میزنیم جائیکه دور میشوند دلیران از ما | و شمشیر میزنیم هنگامیکه نزدیک شوند و بسر آیند ما را

بسمر من قنا الخطي لدن | ذوابل أو ببيض يعتلينا

میزنیم گندم گون از نیزهای خطی نرم | باریکها یا شمشیرها که بلند میشود سرهای آنها

كأن جماجم الأبطال فيها | وسوق بالأماعز يرتمينا

گویا سرهای شجاعان از بزرگی در آن جنگها | بارهای شتران است که بر بیابان سنگستان افتاده اند

نشق بها رؤوس القوم شقا | ونختلب الرقاب فيختلينا

میشکافیم با آن شمشیرها سرهای دشمنان را شکافتنی | و میبریم و جدا میکنیم گردنهای آنها را پس بریده میشود

نجز رؤوسهم في غير بر | فما يدرون ماذا يتقونا

میبریم سرهای ایشان را از غیر قصد ثواب | پس نمیدانند آنها که چه چیز ما را نگاه میدارد از کشتن آنها

كَأَنَّ سُيُوفَنَا مِنَّا وَمِنْهُمْ — مَخَارِيقٌ بِأَيْدِي لَاعِبِينَا

... بچه کی شمشیرهای ما و شمشیرهای ایشان — دستمالهای تابیده است که بدستهای بازی کنندگان است که هم میزنند

كَأَنَّ ثِيَابَنَا مِنَّا وَمِنْهُمْ — خُضِبْنَ بِأُرْجُوَانٍ أَوْ طُلِينَا

گویا لباسهای ما و لباسهای ایشان — رنگین شده اند ارغوان یا مالیده شده اند با او

عَلَيْنَا الْبِيضُ وَالْيَلَبُ الْيَمَانِي — وَأَسْيَافٌ يَقُمْنَ وَيَنْحَنِينَا

بر ماست سپرها دوزه های یمانی — و شمشیرها که راست میشوند و کج میشوند از بسیاری ضرب زدن

عَلَيْنَا كُلُّ سَابِغَةٍ دِلَاصٍ — تَرَى فَوْقَ النِّطَاقِ لَهَا غُضُونَا

بر تن ماست هر زره وسیع ... — که می بینی روی کمربند از برای زره شکستها و چروکها از کشادی

كَأَنَّ غُضُونَهُنَّ مُتُونُ غُدْرٍ — تُصَفِّقُهَا الرِّيَاحُ إِذَا جَرَيْنَا

که گویا آن چروکها پشتهای آبگیرها اند — که میزنند آنها را بادها در وقتیکه جاری در روان شوند

كَأَنَّا وَالسُّيُوفُ مُسَلَّلَاتٌ — وَلَدْنَا النَّاسَ طُرًّا أَجْمَعِينَا

گویا ما درحالیکه شمشیرها کشیده شده است — زائیده ایم همه مردم قبیله را از شدت حوادث ایشان

وَقَدْ عَلِمَ الْقَبَائِلُ مِنْ مَعَدٍّ — إِذَا قُبَبٌ بِأَبْطَحِهَا بُنِينَا

وتحقیق دانستند همه طایفه ها از قبیله معد — هرگاه قبه ها بوادیهای آنها بنا کنیم

بِأَنَّا الْمُطْعِمُونَ إِذَا قَدَرْنَا — وَأَنَّا الْمُهْلِكُونَ إِذَا ابْتُلِينَا

بانکه مائیم طعام دهندگان بجوع هرگاه قدرت داشته باشیم — و مائیم هلاک کنندگان دشمن هرگاه مبتلا شویم بجنگ آنها

لِطَرَفَةَ بْنِ عَبْدٍ الْبَكْرِي

مر طرفه پسر عبد بکری راست

أَنَا الرَّجُلُ الضَّرْبُ الَّذِي تَعْرِفُونَهُ — خَشَاشٌ كَرَأْسِ الْحَيَّةِ الْمُتَوَقِّدِ

وَآلَيْتُ لَا يَنْفَكُّ كَشْحِي بِطَانَةً — لِعَضْبٍ رَقِيقِ الشَّفْرَتَيْنِ مُهَنَّدِ

حُسَامٍ إِذَا مَا قُمْتُ مُنْتَصِرًا بِهِ — كَفَى الْعَوْدَ مِنْهُ الْبَدْءُ لَيْسَ بِمِعْضَدِ

أَخِي ثِقَةٍ لَا يَنْثَنِي عَنْ ضَرِيبَةٍ — إِذَا قِيلَ مَهْلًا قَالَ حَاجِزُهُ قَدِي

إِذَا ابْتَدَرَ الْقَوْمُ السِّلَاحَ وَجَدْتَنِي مَنِيعًا إِذَا بَلَّتْ بِقَائِمِهِ يَدِي

و هرگاه سبقت گیرند قوم اسلحه جنگ را می‌یابی مرا که مغلوب نمیشوم هرگاه برسد و ظفر یابد به قبضه شمشیر دست من

فَلَوْ كُنْتُ وَغْلًا لِلرِّجَالِ لَضَرَّنِي عَدَاوَةُ ذِي الْأَصْحَابِ وَالْمُتَوَحِّدِ

پس اگر میبودم ضعیف از مردمان هر آینه ضرر میرساند مرا دشمنی صاحب یاران و قبیله و دشمنی شخص بی یار و فرد

وَلَكِنْ نَفَى عَنِّي الرِّجَالَ جَرَاءَتِي عَلَيْهِمْ وَإِقْدَامِي وَصِدْقِي وَمَحْتِدِي

و لکن دور ساخته است از من دشمنی مردم را جرأت و شجاعت من بر ایشان و اقدام من بجنگ و راستی عزم و اصل و نجابت من

لِأَبِي الطَّيِّبِ الْمُتَنَبِّي رَحِمَهُ اللّٰهُ

مر ابو طیب متنبی راست رحمه الله

يَزُورُ الْأَعَادِي فِي سَمَاءِ عَجَاجَةٍ أَسِنَّتُهُ فِي جَانِبَيْهَا الْكَوَاكِبُ

زیارت میکند دشمنان را در آسمان غبار که نیزه‌های او در دو طرف آن ستاره کانند

فَتَسْفِرُ عَنْهُ وَالسُّيُوفُ كَأَنَّمَا مَضَارِبُهَا مِمَّا انْفَلَلْنَ ضَرَائِبُ

پس منکشف میگردد غبار از او در حالیکه شمشیرها گویا دمهای آنها از بسیاری زدن کند گشته اند کوبیده شده اند

طَلَعْنَ شُمُوسًا وَالْغُمُودُ مَشَارِقٌ لَهُنَّ وَهَامَاتُ الرِّجَالِ مَغَارِبُ

طالع گشتند شمشیرها در حالیکه آفتاب بودند و غلافها مشرقهاست برای آنها و فرق سرهای مردان مغرب هاست

أَيْضًا لِأَبِي الطَّيِّبِ الْمُتَنَبِّي

نیز مر ابو طیب متنبی راست

نَفَرٌ إِذَا غَابَتْ غُمُودُ سُيُوفِهِمْ عَنْهَا فَآجَالُ الْعِبَادِ حُضُورُ

گروهی اند که هرگاه پنهان گردد غلافهای شمشیرهای ایشان از شمشیرها پس اجلها و مرگهای بندگان حاضرند

وَإِذَا لَقُوا جَيْشًا تَيَقَّنَ أَنَّهُ مِنْ بَطْنِ طَيْرِ تَنُوفَةٍ مَحْشُورُ

و هرگاه ملاقات کردند لشکری را یقین کرده است آنکه او از شکم مرغان بیابان تنوفه محشور گردد

لَمْ تُثْنَ فِي طَلَبٍ أَعِنَّةُ خَيْلِهِمْ إِلَّا وَعُمْرُ طَرِيدِهَا مَبْتُورُ

برگشته نشود در طلب گریخته عنانهای اسبهای ایشان مگر آنکه عمر گریخته ایشان بریده شده است

لِأَبِي فِرَاسٍ الْحَارِثِ بْنِ سَعْدِ بْنِ حَمْدَانَ

مر ابو فراس حارث بن سعد بن حمدان راست

وَتَدْعُو كَرِيمًا مَنْ يَجُودُ بِمَالِهِ وَمَنْ يَبْذُلُ النَّفْسَ الْكَرِيمَةَ أَكْرَمُ

و میخوانی کریم کسی را که بخشش میکند مال خود و کسیکه بخشش میکند جان گرامی را کریم تر است

سَنَضرِبُهُم ما دامَ لِلسَّيفِ قائِمٌ — وَنَطعَنُهُم ما دامَ لِلرُّمحِ لَهذَمُ

زود بزنيم ايشانرا مادامیکه برای شمشير دسته است — وطعن نيزه زنيم ايشانرا مادامیکه برای نيزه سنان برنده است

وَأَرماحُنا في كُلِّ لَبَّةِ فارِسٍ — نُثَقِّبُ تَثقيبَ الجُماةِ وَتَنظِمُ

و نيزه‌های ما در سينهٔ هر سوار سپاهی — سوراخ میکند مانند سوراخ کردن مهرها و بر رشته میکشد

وَنَنقُلُ الصُّمَّ العَوالي لِأَنَّها — طَريقٌ إِلى نَيلِ المَعالي وَسُلَّمُ

و منتقل میکنیم نيزه‌های سخت بلند را برای آنکه آنها — طريقند بسوی رسيدن برتريها و نردبانند

ايضاً لابي فراس بن حمدان

نيز مر ابو فراس بن حمدان راست

وَنَحنُ أُناسٌ يَعلَمُ اللهُ أَنَّنا — إِذا جَمَحَ الدَّهرُ الغَشومُ شَكائِمُه

و ما مردانی هستيم که ميداند خدا بدرستيکه ما — هرگاه سرکشی کرده است روزگار ستمکار دهنه‌ها ولگامهای اوييم

إِذا وُلِدَ المَولودُ مِنّا فَإِنَّما — الأَسِنَّةُ وَالبيضُ الرِّقاقُ تَمائِمُه

هرگاه زاييده شود مولود ما پس جز اين نيست — که نيزه‌ها و شمشيرهای باريک بازوبندهای اوست

إِذا نَزَلَ الخَطبُ الجَليلُ فَإِنَّنا — نُصابِرُهُ حَتّى تَضيقَ حَيازِمُه

هرگاه نازل گردد حادثهٔ بزرگ پس بدرستيکه ما — صبر داريم بر آن تا تنگ شود سينه‌های او

فَوا عَجَباً لِلسَّيفِ لَمّا انتَضَيتَهُ — مِنَ الجَفنِ لَم يورِق بِكَفِّكَ قائِمُه

پس ای شگفتا برای شمشير وقتيکه کشيدی اورا — از غلاف چگونه برگ نياورد به پنجهٔ تو دستهٔ او

وَوا عَجَباً لِلطِّرفِ لَمّا رَكِبتَهُ — غَداةَ الوَغى كَيفَ استَقَلَّت قَوائِمُه

وای شگفتا برای اسب نجيبی که سوار شدی اورا — در بامداد جنگ چگونه قرار گرفت پاهای او

بِلَيثٍ إِذا ما اللَّيثُ عادَ عَنِ الوَغى — وَغَيثٍ إِذا ما الغَيثُ أَكدَت سَواجِمُه

مانند شيری هرگاه شير برگشت از جنگ — و مانند باران هرگاه باران بخل کرد ريزشهای او

لابي الحسن علي بن محمد التهامي

مر ابو الحسن علی بن محمد تهامی راست

قَومٌ إِذا لَبِسوا الدُّروعَ حَسِبتَها — سُحُباً مُزَرَّرَةً عَلى أَقمارِ

گروهيند که هرگاه پوشيدند زره‌ها را گمان کنی آنهارا — ابرهائی که گره وتکمه شده اند بر ماهها

وَدَحَوا فُوَيقَ الأَرضِ أَرضاً مِن دَمٍ — ثُمَّ انثَنَوا فَبَنَوا سَماءَ غُبارِ

و گستردند بر روی زمين زمينی را از خون — پس برگشتند و بنا کردند آسمانی از گرد

وترى سيوف الدارعين كأنها
و می‌بینی شمشیرهای زره‌پوشان را که گویا آنها

خلج تكف بها أكف بحار
نهرهای خردیست که کشاده میدارد آنهارا پنجه‌های دریاها

لو شرعوا أيمانهم من طولها
اگر دست کردند دستهای راست خود را از طول آن

طعنوا بها عوض القنا الخطار
ضربت زدندی با او بجای نیزه‌های جنبنده لرزان

شوس إذا عدموا الوغى انتجعوا لها
خشمناکند که هرگاه نیابند جنگ را طلب کردند او را

في كل أوب نجعة الأمطار
در هر ناحیه مانند طلب کردن بارانها

فتدرعوا متون ماء راكد
پس زره پوشیدند از متن آب ایستاده

وتقنعوا بحباب ماء جار
و پوشیدند خود را از حباب آب روان

ايضا له
نیز مراورا ست

والليث إن ثاورته لم يعتمد
و شیر اگر برجهی و غضب آری ورا تکیه نمیکند

إلا على الأنياب والأظفار
مگر بر دندانها و چنگالهای خود

وإذا هو اعتقل القناة حسبتها
و هرگاه او بگذارد میان ساق و رکاب سر نیزه را گمان میکنی او را

صلا تأبطه هزبر ضار
ماری که زیر بغل گرفته است شیر درنده را

زرد الدلاص من الطعان بريحه
درهم بافد زرههای نرم براق را از ضربتهای نیزه او

في الجحفل المتضايق الجرار
در لشکر درهم شده سنگین رفتار

ما بين ترب بالدماء ملبد
میان خاک بخون آلوده گشته

لزق ونقع بالطراد مثار
چسبنده و گرد برانگیخته شده براندن

لأبي بكر بن النطاح
مر ابو بکر بن نطاح راست

قالوا وينظم فارسين بطعنة
گفتند و میدوزد دو سوار را بیک ضرب نیزه

يوم الهياج ولا تراه كليلا
در روز معرکه جنگ و نمی‌بینیم او را خسته

لا تعجبوا فلو أن طول قناته
تعجب مکنید پس اگر بوده باشد طول نیزه او

ميلا إذا نظم الفوارس ميلا
بقدر میلی درآورده است سوارها را بقدر میل

لبشار بن برد
مر بشار بن برد راست

وكنا اذا دب العدو لسخطنا ... وراقبنا في ظاهر لا نراقبه

وبوديم ما كه هرگاه جنبيد دشمن مر خشم كردن ما را ... ونگهبانی كرد ما را در ظاهر، نگهبانی نميكنيم او را

ركبنا له جهرا بكل مثقف ... وابيض تستسقي الدماء مضاربه

سوار شديم براى جنگ آشكارا با هر نيزه راست كرده شده ... و شمشير كه می آشامد خونها را دمهايش او

وجيش كجنح الليل يزحف بالحصا ... وبالشوك والخطي حمر ثعالبه

ولشكرى مثل پاره شب كه ميآرند و كردن كشتى ميكند سنگ ... و آلت جنگ و نيزه خطى كه خونين است نوك سنانهاى او

بضرب يذوق الموت من ذاق طعمه ... وتدرك من نجى الفرار مثالبه

و با ضربى كه بچشد مرگ را كسيكه چشيد طعم آن ضرب را ... و درك كرده ميشود كسيكه ستيزه كرد فرار را عيبهاى او

كأن مثار النقع فوق رؤوسنا ... واسيافنا ليل تهاوى كواكبه

گويا برانگيخته شده گرد بالاى سرهاى او ... و شمشيرهاى ما شبى است كه فرو مى آيد ستارهاى آن

في السماحة والشجاعة لأحمد بن أبي طاهر

در وصف جوانمردى و دلاورى است مر احمد بن ابى طاهر را است

له يوم بؤس فيه للناس أبؤس ... ويوم نعيم فيه للناس أنعم

براى اوست روزى سختى كه در او براى آدم ها بدترى سختى است ... و روز نعمت است كه در او براى مردم نعمتها است

فيقطر يوم الجود من كفه الندى ... ويقطر يوم البؤس من كفه الدم

ميريزد روز جود از پنجه او بخشش ... و ميچكد روز دليرى از پنجه او خون

ولو ان يوم الجود فرغ كفه ... لبذل الندى ما كان في الارض معدم

واگر اينكه روز بخشش سرازير كند پنجه خود را ... براى بذل بخشش نبوده است در روى زمين بيچيزى

ولو ان يوم البؤس لم يثن كفه ... عن الناس لم يصبح على الارض مجرم

واگر اينكه روز دليرى باز نگرداند پنجه خود را ... از مردم صبح نميكند بر روى زمين گناهكارى

من سقط الجواهر لبكر بن النطاح

از كتاب سقط الجواهر مر بكر بن نطاح است

واذا تبسم سيفه ... بكت النساء من القبائل

وهرگاه خندد شمشير او و كشيد از غلاف ... گريستند زنان قبيله

واذا تخضب بالدما ... خرجن في سود الغلائل

وهرگاه رنگين شد شمشير بخونها ... بيرون آمدند زنان در پيراهن هاى سياه

لا شيءَ أحسنُ عندَه — مِن نائلٍ في كفِّ سائلِ

نیست چیزی نیکوتر نزد او — از بخششی که در دست سائل است

مِن تلخيص الرسائل

از کتاب تلخیص الرسائل است

تُدمي مضاربُ سيفِه يومَ الوغى — مُهَجًا وتُندي كفُّه بنوالِه

خونین میسازد دمهای شمشیر او روز جنگ — جانهائی را و بخشش میکند دست او بعطای او

جمعَ السماحةَ والشجاعةَ فاجتنى — ثمرَ العلا بنوالِه ونبالِه

جمع کرده است جوانمردی و شجاعت را پس چیده است — ثمر برتری را به بخشش خود و به تیر و تیغ خود

فإذا أردتَ مُجمَلًا في وصفِه — فهو الجوادُ بنفسِه وبمالِه

پس هرگاه اراده کنی مجملی در وصف او — پس اوست جواد بجان خود و بمال خود

أيضًا مِن تلخيص الرسائل لبعضهم

نیز از کتاب تلخیص الرسائل است مر بعضی راست

فتًى يملأُ الأبصارَ بأسًا ونائلًا — معًا حين يرضى ويغضبُ

جوانمردیست که پر میسازد چشمها را از دلیری و بخشش — باهم هنگامیکه خوشنود میگردد و غضب میکند

فيُغني إذا أعطى ويُفني إذا سطا — فما هو إلّا البحرُ يُعطي ويَعطِبُ

پس بی‌نیاز میکند هرگاه عطا کند و فانی کند هرگاه سطوت کند — پس نیست او مگر مانند دریا عطا میکند و هلاک میکند

لأبي الطيّب المتنبّي رحمه الله

مر ابو طیب متنبی راست رحمه الله

هو السهمُ في الهيجا هو السَّمحُ في الندى — هو الليثُ والغيثُ الذي جادَ مُغدِقًا

اوست تیر در افروختن جنگ و اوست جوانمرد در بخشش — اوست شیر و اوست بارانی که باریده است در حالت بسیاری

وما قالَ لا في حاجةٍ ولو أنَّها — قالَ يومًا صامَ ثمَّ تصدَّقا

و نگفته است لفظ نه در حاجتی و اگر اینکه او مر نه را — گفته است روزی روزه گرفته است پس تصدق کرده است

لأبي الطيّب المتنبّي

مر ابو طیب متنبی راست

قومٌ بلوغُ الغلامِ عندَهم — طعنُ نحورِ الكماةِ لا الحُلُمِ

گروهی اند که بالغ شدن پسران نزد ایشان — ضرب نیزه زدن گردنهای دلاوران است نه احتلام

كأنما يولد الندى معهم ... لا صغر عاذر ولا هرم

گويا زائيده ميشود بخشش با ايشان ... نه كوچكى عذر خواه است و نه پيرى ايشان

إذا تولوا عداوة كشفوا ... وإن تولوا صنيعة كتموا

هرگاه كردن گرفتند دشمنى را ظاهر سازند ... واگر كردن گرفتند نيكى كردن را پنهان كنند

إن ترقوا فالحتوف حاضرة ... أو نطقوا فالصواب والحكم

اگر تندى كردند در خشم پس مرگها حاضر است ... يا اگر سخن گفتند پس سخن صواب و دانش است

ايضاً لأبي الطيب المتنبي

نيز مر ابو طيب متنبى راست

هم المحسنون الكر في حومة الوغى ... وأحسن منها كرهم في المكارم

ايشانند نيكوكاران حمله و باز گرديدن را در شدت جنگ ... و نيكوتر از آن كر كردن ايشان است در بخششها و كرمها

ولولا احتقار الأسد شبهتها بهم ... ولكنها معدودة في البهائم

واگر نبودى پستى شيرها تشبيه ميكردم ايشان را بشيرها ... ولكن شيرها شمرده شده در بهايم و چرندگان

لمروان ابي حفصة

مر مروان ابى حفصه راست

بنو مضر يوم اللقاء كأنهم ... أسود لها في بطن خفان أشبل

قريش كه بنو مضر اند در روز جنگ گويا ايشان ... شيرها اند كه مر ايشان راست در ميان وادى خفان بچه شيرها

وهم يمنعون الجار حتى كأنهم ... لجارهم بين السماكين منزل

وايشان اند كه منع ميكنند دشمن را از همسايه خود تا آنكه گويا ... براى همسايه ايشان ميان سماكين منزل است از رفعت

من سقط الجواهر لبعض العرب

از كتاب سقط الجواهر مر بعض عرب راست

إذا قيل أي فتى تعلمون ... أهش إلى البأس والنائل

هرگاه گفته شود كدام جوانمرد را ميدانيد شما ... كه شادان تر است بسوى دليرى و بسوى بخشش

وأضرب للهام يوم الوغى ... وأطعم في الزمن الماحل

زننده تر است مر فرق دشمن را روز جنگ ... و خوراننده تر است در زمان تنگى و قحط

أشارت إليك جميع الأنام ... إشارة غرقى إلى الساحل

اشاره كرده است بسوى تو جميع مردم ... مثل اشاره غرق شده بسوى ساحل و كنار

لِلّٰهِ شَيْبَانُ قَوْمٌ لَا يَشُوبُهُمُ رَوْعٌ — إِذَا الرَّوْعُ شَابَتْ مِنْهُ وِلْدَانُ

خدا را طايفه شيبان گروهيند كه اصلا نميشود ايشانرا ترسى — در وقتيكه ترس سپيد شود از او طفلان

قَوْمٌ سَمَاحَتُهُمْ غَيْثٌ وَنَجْدَتُهُمْ غَوْثٌ — وَآرَاؤُهُمْ فِي الْخَطْبِ شُهْبَانُ

وگروهى اند كه بخشش ايشان باران است ودليرى ايشان فريادرس — ورايهاى ايشان در حادثه آتشهاى فروزنده روشنند

تَلْقَاهُمْ وَرِمَاحُ الْخَطِّ حَوْلَهُمُ — كَالْأُسْدِ أَلْبَسَهَا الْآجَامَ خَفَّانُ

ملاقات ميكنى ايشانرا در حاليكه نيزه هاى خطى در اطراف ايشان است — مانند شيرانيكه پوشانيده است ايشانرا بيشه خفان

لِأَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ التِّهَامِيِّ

مر ابو الحسن على بن محمد تهامى راست

أُسْدٌ وَلٰكِنْ يُؤْثِرُونَ بِزَادِهِمْ — وَالْأُسْدُ لَيْسَ تَدِينُ بِالْإِيثَارِ

ايشان شيرانند ولكن بخشش ميكنند بزاد وتوشه خود ايشان — وحال آنكه شير آنى است كه سرشته باشند به بخشش كردن

يَتَزَيَّنُ النَّادِي بِحُسْنِ وُجُوهِهِمْ — كَتَزَيُّنِ الْهَالَاتِ بِالْأَقْمَارِ

زينت ميپايد مجلس بنيكوئى روهاى ايشان — مانند زينت يافتن هالها بماهها

وَتَمُدُّ نَحْوَ الْمَكْرُمَاتِ أَنَامِلًا — لِلرِّزْقِ فِي أَثْنَائِهِنَّ مَجَارِ

وميكشند جانب بخششها انگشتانى را — كه براى روزى درميان آنها گذرگاه است

الْفَصْلُ الثَّالِثُ فِي السُّيُوفِ وَالرِّمَاحِ لِبَعْضِهِمْ

فصل سيم در وصف شمشيرها ونيزه ها است مر بعضى ايشانرا است

بِيضٌ تُصَافِحُ بِالْأَيْدِي مَقَابِضُهَا — وَحَدُّهَا صَافَحَ الْأَعْنَاقَ وَالْقِمَمَا

شمشيرهائى است كه مصافحه ميكند بدستها دستهاى آنها — وتيزى ودم آنها مصافحه كرده است گردنها را

ضَحِكْنَ مِنْ خَلَلِ الْأَغْمَادِ مُسَلَّتَةً — حَتَّى إِذَا اخْتَلَفَتْ ضَرْبًا بَكَيْنَ دَمَا

خنده ميكنند شمشيرها درميان نيامها درحالت كشيدگى — تا وقتيكه مختلف شدند از ضرب وزدن گريستند خون را

لِأَبِي الْعَلَاءِ الْمَعَرِّيِّ

مر ابو علاء معرى راست

سَلِيلُ النَّارِ دَقَّ وَرَقَّ حَتَّى — كَأَنَّ أَبَاهُ أَوْرَثَهُ السِّلَالَا

زاينده آتش است باريك ونازك گشت تا اينكه — گويا پدر او ارث داده است اورا ... سل را

مُحَلَّى الْبُرْدِ تَحْسَبُهُ تَرَدَّى — نُجُومَ اللَّيْلِ وَانْتَعَلَ الْهِلَالَا

آراسته بنام است گمان ميبرى اوراكه رداء وچادر كرده است — ستارهاى شبها وبجاى نعل ... بسته است هلال

تبين فوقه ضحضاح ماء ... وتبصر فيه للنار اشتعالا

ظاهر نمایانی در روی او جوی آب را ... و می بینی در او شعله های آتش را

ودبت فوقه حمر المنايا ... ولكن بعد ما مسخت نمالا

و جنبیده است روی او مرگهای سرخ ... ولکن بعد از آنکه مسخ کرده شده است از مورچه‌ها یعنی با جوهرها

يذيب الرعب منه كل عضب ... فلولا الغمد يمسكه لسالا

میگدازد خوف او هر شمشیری را ... پس اگر نبود نیام که نگاه میدارد او را هر آینه جاری گشت

ايضا لابي العلاء المعري

نیز مر ابو العلاء معری راست

وكل ابيض هندي به شطب ... مثل التكسر في جار بمنحدر

و هر گز هر شمشیر هندی که او را پهنائی است از جوهر ... مانند شکستگی آب جاری در زمین سرازیر

ما كنت احسب جفنا قبل مسكنه ... في الجفن يطوي على نار ولا نهر

نبودم که گمان کنم نیامی را پیش از سکنی شمشیر ... در نیام که پیچیده میشود بر آتش و بر نهر جاری

ولا ظننت صغار النمل يمكنها ... مشي على اللج او سعي على السعر

و گمان نکردم که مورچه های کوچک را ممکن باشد ... رفتار بر ژرفی دریا یا کوشش بر آتشهای فروخته

لبعضهم

مر بعض ایشان راست

ماض وان لم تمضه يد فارس ... بطل ومصقول وان لم يصقل

شمشیریست گذرنده و اگر چه نگذراند او را دست سوار ... شجاع و جلاداده شده است و اگر چه صیقل نکرده شده است

يغشى الوغى فالترس ليس بجنة ... من حده والدرع ليس بمعقل

فرا میگیرد جنگ را پس سپر نیست که نگاه دارد او را ... از تندی او و زره نیست حرز و نگاهدارنده از او

فكانما سود النمال وحمرها ... دبت بايد في قراه وارجل

پس گویا مورچه های سیاه و سرخ آنها ... جنبش کرده اند بدستها در پشت او و پاها

وقال بعضهم

و گفته است بعض ایشان

اخضر اللون بين خديه برد ... من زعاف تميس فيه المنون

سبز رنگی است که میان دو روهای او جامه ایست ... از سم که جولان میکنند در او مرگها

او فكل

أوقدت فوقه الصواعق نارًا — ثم شابت فيه الزعاف القيون

افروخته است روی او صاعقه‌ها آتشی را — پس در هم مخلوط کرده است در آن آتش زهر را آهنگران

ابو الهول الحميري

ابو الهول حميری راست

فإذا ما سللته بهر الشمس — ضياء فلم تكد تستبين

پس هرگاه کشیدی آن شمشیر را زیادتی کرد آفتاب را — از روشنی پس نزدیک نیست که آشکار نمائی اورا

وكأن الفرند والرونق — على صفحتيه ماء معين

و گویا جوهر و رونق — بر دو صفحهٔ او آب معین است

ما يبالي من انتضاه لحرب — أشمال سطت به أم يمين

باکی ندارد کسیکه کشیده است اورا برای جنگ — آیا دست چپ است که دراز کرده اورا یا دست راست

لأبي العلاء المعري

مر ابو العلاء معری راست

سيوفه تعشق الرقاب فما — ينجز حتى اللقاء موعدها

شمشیرهای او عاشق میکرد گردنها را پس نیست — که وفا کرده شود تا هنگام ملاقات وعدهٔ آنها

يكاد من قبل أن يجردها — يعتنق الدارعين مغمدها

نزدیکست پیش از آنکه بکشند شمشیرها را — که هم آغوش کرد زره پوشان را با نیام آنها

أيضًا لأبي العلاء المعري

نیز مر ابو العلاء معری راست

يعد الثوب زغفا سابريا — ويرضى الخل هنديا صقيلا

مهیا میکند جامه را که زره وسیع نازکست — و خوشنود میکرد دوستی را که شمشیر هندی جلادار

كأن أراقمًا نفثت سمامًا — عليه فآض مبيضًا نحيلا

گویا مارها دمیده اند زهرهای را — بر آن شمشیر پس گردیده است سفید شده و لاغر

كأن فرنده واليوم حمت — أفاض بصفحتيه سجلًا سجيلا

گویا جوهر آن شمشیر و حال آنکه روز بسیار گرم باشد — ریخته است بصفحهٔ او دلو پر آبی را

تردد ماؤه علوًا وسفلًا — وهم فما تمكن أن يسيلا

برگردیده است آب او در حالتیکه زیر و بالا میرود — و قصد کرد که ریخته شود پس ممکن نیافت که ریخته شود

يكاد سناه يحرق من فراه — ويغرق من نجا منه كلولا

نزدیک است که روشنی او بسوزاند از برنده او — و غرق کند کسی که نجات یافت از برش او بحالتیکه کند است

وقال بعضهم

وگفته است بعضی ایشان

يمان تبرج من خدره — وحلى الثريا على نحره

شمشیر یمانی است که آشکار گشته است از نیام خود — و زیور ستارهای پروین بر گردن اوست

كضوء سنا الشمس في كوة — تموج المياه على ظهره

مانند روشنیست از آفتاب در روزنه — موج میزنند آبها بر پشت او

وقال آخر

وگفته است دیگری

ارى سيوفهم بيضا كاوجههم — فما لاعينهم محمرة غضبا

می بینم شمشیرهای ایشان را سفید مانند روهای ایشان — پس چه سبب مر چشمهای ایشانراست که سرخ گشته است از غضب

يحمون نجدا بارماح مثقفة — تحكي الاسنة في اطرافها الشهبا

حمایت میکنند نجد را بنیزهای راست کرده شده — که حکایت میکند سنانهای نیزه در اطراف نیزها ستاره‌ها

وقال آخر

وگفته است دیگری

وبيض ترى الهامات عند نزالها — تطير كما طار الشرار عن الزند

و شمشیرهائی است که می بینی فرقها را نزد جنبش شمشیرها — میپرند چنانچه میپرد شرارهٔ آتش از آتش افروز

ايضا لبعضهم

نیز مر بعض ایشانراست

يابس النجيع عليه وهو مجرد — من غمده وكانما هو مغمد

خشکیده است خون تازه بر آن شمشیر در حالتیکه برهنه کشیده شده است — از نیام او و گویا او با نیام است از خون

ريان لو قذف الذي اسقيته — لجرى من المهجات بحر مزبد

شمشیر سیرابیست که اگر بیندازد آنچه را که سیراب کرده شده — هر آینه جاری گردد از جانها دریائی با کف

لابي الطيب المتنبي

مر ابی طیب متنبی راست

کمال طاهر

كأن الهام في الهيجا عيون — وقد طبعت سيوفك من رقاد

گویا فرقهای سر در روز جنگ چشم مانند — وتحقیق ساخته شده است شمشیرهای تو از خواب

وقد صغت الأسنة من هموم — فما يخطرن إلا في الفؤاد

وتحقیق تیزها از اندوهها — پس خطور میکنند مگر در دلها

وقال بعضهم

وگفته اند بعض ایشان

وفي أكفهم النار التي عبدت — قبل المجوس إلى اليوم تضطرم

و در کفهای ایشان آتشی است که آماده کشته است — پیش از گبران تا امروز برافروخته میشود

هندية إن تصغر معشرا صغروا — بحدها أو تعظم معشرا عظموا

شمشیر هندی است که اگر کوچک کند گروهی را کوچک گردند — بدم و تندی او یا بزرگ کند گروهی را بزرگ گردند

لأبي العلاء المعري

مر ابو العلا معری راست

من كل بيض مهتز ذوائبه — يمسي ويصبح فيه الموت مسنونا

از هر شمشیر که متحرک است گیسوان او — شام میکند وصبح میکند که در او مرگ تیز کرده شده است

ترى وجوه المنايا في جوانبه — يخلن أوجه جنان عفا ربنا

می بینی رویهای مرگها را در پهلوی او از بسیاری — خیال کرده میشوند رویهای جنیان و دیوها را

بر وبحر مبيد لا تحس به — ضب العرار ولا ظبيا ولا حوتا

مانند بیابان و دریای هلاک کننده است که حس نمیکرد او را — سوسمار عرار را ونه آهو را ونه ماهی را

كأن أهل قرى نمل علون قرى — رمل فغادرن آثارا أنخا فينا

گویا اهل وادی مورچه بالا رفته اند بر — ریگها پس رها کرده اند از آنها آثار

لأبي الطيب المتنبي رحمه الله

مر ابو طیب متنبی رحمه الله راست

قواض مواض نسج داود عندها — إذا وقعت فيه كنسج الخدرنق

شمشیرهائی است برندگان وگذرندگان که زره داود نزد آنها — هرگاه واقع گشته شود در او مانند بافته عنکبوت است

لقيس

مر قیس راست

بسيفٍ كأنّ الماءَ في وجناتِهِ طخاريرُ غيمٍ أو قرونُ جنادبِ

بشمشیریکه گویا آب در رویهای او

لبعضهم

وكأنّ السيوفَ والنقعُ عالٍ شُهُبُ نارٍ في ساطعٍ ودخانِ

دکویا شمشیرها در حالت بالا رفتن گرد شعلهای آتشی است در بلند شدن ودر میان دود

للمتنبي

از متنبی است

طلعنَ شموساً والغمودُ مشارقٌ لهنّ وهاماتُ الرجالِ مغاربُ

طالع گشتند شمشیرها در حالیکه آفتابند ونیامها مشرقها برای آنها وفرقهای مردان مغربهاست آنهارا

للنابغة الذبياني

از نابغه ذبیانی است

ولا عيبَ فيهم غيرَ أنّ سيوفَهم بهنّ فلولٌ من قراعِ الكتائبِ

ونیست عیبی در ایشان غیر از اینکه شمشیرهای ایشان کندیست آنهارا از کوبیدن لشکرها

لدعبل الخزاعي

از دعبل خزاعی است

إذا الناسُ حلّوا باللجينِ سيوفَهم وددتُ السيوفَ بالفلولِ حواليا

هرگاه مردم زینت کردند بنقره شمشیرها دوست داشتم شمشیرها را بکندی زیورها را

وقال بعضهم

وگفته است بعض ایشان

سمرٌ وبيضٌ إن عرينَ تسربلتْ بدلَ الجفونِ جماجمَ الأبطالِ

نیزها وشمشیرهائی است که اگر برهنه گشتند پوشیدند عوض نیامها کاسه‌های سرهای دلیران را

أوردتهنّ تواضعاً لججَ الردى فصدرنَ في قُمُصٍ من الجريالِ

واخل ساختی آنهارا از تواضع بلجّ هلاکت پس بیرون آمدند در پیراهنهای سرخ

لمسلم

مر مسلم راست

يكسوا السيوف رؤس الناكثين بهم ... ويجعل الهام تيجان القنا الذبل

بپوشاند شمشیرها را سرهای مخالفین با آن ... وقرار میدهد فرق سرها را تاجهای نیزهای باریک

لابي تمام الطائي

مر ابو تمام طائی راست

وليس يجلي الكرب رای مسدد ... اذا هو لم يؤنس برمح مسدد

ونیست که بر دارد اندوه را رای محکمی ... هرگاه آن رای انس نگیرد بنیزه راست کرده شده

لامرء القيس

مر امرء القیس راست

جمعت ردينيا كأن سنانه ... سنا لهب لم يستعن بدخان

جمع کردم نیزها را که گویا سنان او ... روشنی آتشی است که اعانت نجسته است بدودی

للمتنبي

مر متنبی راست

تهدي نواظرها والحرب قاتمة ... من الاسنة نار والقنا شمع

راه مینماید دیدهای آنها را در حالتیکه جنگ تاریک است ... آتش سنانها وشمع نیزها

لابن نباتة

مر ابن نباته راست

يجر العوالي والسهام بجسمه ... كحاطب بالحمل ليس يطيق

میکشد نیزها را وتیرها را بجسم خود ... مانند هیزم کشی که طاقت نداشته باشد بار را

لعابد الهليسة

مر عابد هلیسه راست

كتبت على وجوههم سطورا ... غرائب حبرهن دم همول

نوشتم بر روهای ایشان سطرها ... غریب را که مداد آنها خون جاری است

وقال بعضهم

و گفته است بعض ایشان

يترجمها الاعادي للاعادي ... ويقرؤها على الحي القتيل

ترجمه میکند آن سطرها را دشمنان برای دشمنان ... ومیخواند آنها را بر زنده کشته شده

لجرير

مر جریر راست

قوم اذا شهدوا الكريهة صيروا ... صم الرماح جماجم الفرسان

گروهند هرگاه حاضر گشتند روز جنگرا گردانیدند ... نیزهای سخت را کاسهای سر سواران

كأن رؤس القوم فوق رماحنا ... غداة الوغى تيجان كسرى وقيصر

گویا سرهای گروه دشمنان بالای نیزهای ما ... در صبح جنگ افسرهای پادشاه کسری وقیصر است

لعنترة العبسي

مر عنتره عبسی راست

فشككت بالرمح الطويل ثيابه ... ليس الكريم على القنا بمحرم

پس پاره پاره کردم بنیزه بلند جامه او را ... نیست مرد کریم بر قصد نیزه ممنوع و باز داشته شده

للسري الرفاء

مر سری رفا راست

إذا ركع القنا الخطي صلوا — لبعضهم — صلاة جل واجبها السجود

هرگاه رکوع کرد نیزهٔ خطی نماز کردند آنها — مر بعض ایشان راست — نمازی که بزرگ واجب آنها سجود

نثرت على الخليج الهام حتى — لأبي تمام الطائي — كأن حصى الخليج طلى وهام

پراکنده کردم بر نهر سرها را تا اینکه — مر ابی تمام طائی راست — گویا ریگهای نهر گردنها و سرها

مثقفات سلبن الروم زرقتها — والعرب سمرتها والعاشق القصفا

نیزهایست راست کرده شده که ربوده‌اند از اهل روم کبودی آنها را — و از طایفهٔ عرب گندم گونی آنها را و از عاشق لاغری را

لأبي العلاء المعري

مر ابو علاء معری راست

وذي ظمأ وليس به حياة — تيقن طول حامله فطالا

و تشنه‌ای که نیست او را حیاتی — یقین کرد بخشش حامل خود را پس بلند گشت

توهم كل سابغة غديرا — أيضاً لأبي — فرنق يشرب الحلق الدخالا

گمان کرد هر زرهی را آبگیر — نیز مر ابی — پس پرواز کرد

ملأت به صدور وأمن بان — العلاء المعري — فلاقت عن ضغائنها اشتغالا

پر کردی بآن سینه‌ها — علاء معری راست — پس ملاقات کرد سینه‌ها کینه‌های خود

بأيديهم السمر العوالي كأنها — وقال الموسوي — يشب على أطرافهن ذبال

بدستهای ایشان نیزه‌های بلند گندم گون است گویا — افروخته میشوند بر اطراف آنها فتیله‌ها

خطبنا بالظبى مهج الأعادي — وقال الموسوي — فزفت والرؤوس لها نثار

خواستگاری کردیم جانهای دشمنان را — وگفته است موسوی — پس عروسی کرده شد و سرها برای جانها نثار بود

وأسمر يهتز في راحتي — للبحتري — كما هزت القلم الأصبع

و نیزهٔ گندم گون که میجنبد در پنجهٔ من — مر بحتری راست — همچنانکه می‌جنباند قلم را انگشت

إذا بدوا في جرحات القنا — أيضاً للبحتري — حسبت أسد الأرض في غيلها

هرگاه ظاهر کردند در زخمهای نیزه‌ها — نیز مر بحتری راست — گمان کنی شیران زمین را در بیشه‌های ایشان

ملوك يعدون الرماح مخاصرا — إذا زعزعوها والدروع غلائلا

شاهانیند که می‌شمارند نیزه‌ها را کمرگاهی باریک — هرگاه حرکت دهند آنها را و می‌شمارند زرهها را پیراهن

لبعضهم

وقال آخر

وتجعل هامات أعدائه — فلا زلن يلبسهن الرماحا

و قرار میدهد بر فرق های سر دشمنانش — کلاه که میپوشند آنها را نیزه ها

ولأبي العلاء المعري

عليه سماء من قتام خيوله — كواكبها فيها الأسنة تلمع

بر او آسمانی است از گرد اسبان او — که ستاره های آن آسمان سنانهاست که میدرخشد

دع اليراع لقوم يفخرون به — وبالطوال الردينيات فافتخر

و واگذار قلم را برای گروهی که فخر میکنند بآن — و بنیزه های بلند ردینی تو فخر کن

فهن أقلامك اللائي إذا كتبت — مجداً أتت بمداد من دم هدر

پس آن نیزه ها قلمهای تواند که هرگاه نوشتند — مجد بزرگی را آوردند مدادی از خون هدر رفته

الفصل الرابع في الدروع والدلاص لابن المعتز

فصل چهارم در وصف زرهها است مر ابن معتز راست

كأنها ماء عليه جرى — كلثوم — حتى إذا ما غاب فيه جمد

گویا زره آبیست که بر او روان گشته — مر کلثوم راست — تا وقتیکه پنهان گشت در او بسته شد

كأن سنا الماذي فوق متونهم — مواقد نار لم تشب بدخان

گویا روشنی زره بالای پشتهای آنها — افروخته های آتش است که مخلوط نگشته است بدود

قال قيس بن الحطيم

گفته است قیس پسر حطیم

ولما رأيت الحرب حرباً تجردت — لبست مع البردين ثوب المحارب

و هنگامیکه دیدم جنگ را که کشیده جنگی را — پوشیدم با دو جامه خود جامه جنگی را

مضاعفة يغشى الأنامل ريعها — كأن قتيريها عيون الجنادب

زره دو حلقه که میپوشاند انگشتان را زیادی او — گویا میخهای او چشمهای ملخها اند از برای

لأبي العلاء المعري

مر ابو العلاء معری راست

مناجد لباسون كل مفاضة — كأن غديراً فاض منها على الجسم

دلیرانند که پوشنده اند هر زره دو حلقه را — که گویا غدیر آبی روان گشته است از آن زره بر بدنها

قال بعضهم

كأنهم فيها أسود خفية — ولكن على أكتادها حلل الرقم

و گویا ایشان شیرهای پنهان گشته اند در آن زره — ولکن بر گرده های آنها جامه های نقش دار است

وعلى سابغة كأن قتيرها — لابن ابي الحديد — برد كسابيه الشجاع الأرقم

و بر من زرهی است که با میخ آن — مر ابن ابی الحدید راست — جامه است که پوشانیده مرا مار ارقم

وقضاء زغف كالحباب قتيرها — واسمر عسال وابيض مخشوب

و زره فراخ استوار است که مانند حباب است سر میخ ها — و نیزه گندم گون لرزان که شونده و شمشیر جوهردار است

للمعتمد بن عباد

مر معتمد بن عباد راست

فلما اقتحمت الوغى دارعا — وقنعت وجهك بالمغفر

و هنگامی که داخل شدی جنگ را زره پوشیده — و مقنعه بستی روی خود را کلاه خود

حسبنا محياك شمس الضحى — عليها سحاب من العنبر

گمان کردیم روی ترا آفتاب چاشتگاهی — که بر او ابریست از عنبر

لابي العلاء المعري

مر ابو العلاء معری راست

اذا ألقيت في الارض وهي مفاضة — الى الماء خلت الارض يجري معينها

هرگاه افتاده شود زره در زمین و حال آنکه گشاده باشد — تا از آب باشد گمان کنی زمین را که جاری میشود آب او

وتبغي على القاع المستوي تبثثا — فيمنعها من أن تبث لينها

خواهش میدارد آن زره بر زمین هموار استوی در یکدیگر — پس باز میدارد آن زره را از اینکه ثابت باشد نرمی او

وما برحت في ساهر السهل تزجي — بها موجها حتى نفتها حزونها

و پیوسته آن زره در زمین هموار می گذشته — او را موج او تا اینکه باز داشت او را زمین ناهموار او

غدير وشته الريح وشي صناع — فلم تتغير حين دام سكونها

غدیر آبی است که نقش و نگار کرده است او را باد مانند نقش کردن صنعتگر — پس تغییر نمیکند جوهر نقش وقتیکه ساکن شده باد

كأن الدبا غرقى بها غير أعين — اذا ردد فيها ناظر يستبينها

گویا سرهای میخ زره ملخ ها اند که غرق شده اند بآن غیر چشمهای ایشان — هرگاه برگرداند در آن نظر کننده ظاهر میشود او را

لابي الحسين السلامي

مر ابو حسین سلامی راست

يا رب سابغة حبتني نعمة — كافأتها بالسوء غير مفند

ای بسا زرهی که بخشیده مرا نعمتی را — پاداش دادم او را بیدی در حالیکه غیر نکوهیده ام او را

أضحت تصون عن المنايا مهجتي ... وظللت أبذلها لكل مهند

دیگر دیده در جایگاه که نگاه میداشت از مرگها جان مرا ... دیگر آوردم در روز که بدل میکردم او را برای شمشیر هندی

لابي العلاء المعري

مر ابو علای معری راست

وكادت قلوص حمّلتها جنيبة ... تبضّ بماء كورها ونسوعها

و نزدیک بود ناقه که بار کرده بود ظرف و جای آن زره را ... آب روان کند پالان او و تنگ او

إذا ألقيت في مهمه تحت جنّة ... تخيّلت أن الشمس لاح صديعها

هرگاه افتاده شد آن زره در بیابانی میان تاریکی ... گمان کردی که آفتاب آشکار و طلوع گشته است

وقد نزلتها الصيف رجل بقفرة ... بها حدق قاما إن نظن هجوعها

و بتحقیق فرود آمده است در او در تابستان گروه از نوع بشر ... بآن زره چشمهائی را که گمان رفته شود خواب آنها

ايضا له

هم مر او راست

وشاها ابن أشيب جاهل في شبابه ... إلى أن جلت عن مفرقيه الحنادر

و باشد به آن زره را داد و پسر پیر آشنی در جوانی خود ... تا آنکه روشن و سفید گشت از دو طرف سرش سیاهیها

ترى المرء فيها يحمل الماء جامدا ... وأما علاها مغفر فهو غامر

می بینی مرد را در آن زره که حمل میکند آب بسته را ... و اما بالای آن خود است پس آن خود عوض گشته در بسیاری

إذا قاربتها للرماح ثعالب ... ضغت فتنادي القوم تلك المحاجر

هرگاه نزدیک شود آن زره را سرهای نیزها شکسته شود ... و آواز کنند پس نرم گشتند قوم که این آواز از دهان است

وغرت عيون الوحش فاقتربت لها ... صوادي وباغي الورد منهن لاحر

و فریفت آن زره چشمهای وحشیها را پس نزدیک گشتند او را ... در حالت تشنگی ...

تقيم الاقتدار من الأرض حاجرا ... وتجري إذا ما فرقتها الامالر

می ایستد زره هرگاه ملاقات کرد از زمین مانع و مسدود را ... و جاری میشود ...

لها حلق ضيق لو ان وضينه ... فؤادك لم يخطر بقلبك هاجر

برای آن زره حلقهای تنگ است که اگر باشد آن زره ... دل تو بود خطور نمیکرد بدل تو خیال و اندیشه

يا رب وفقني لنحت قوسي — فإنها من لذتي لنفسي

ای پروردگار من توفیق ده مرا برای تراشیدن کمانم — پس بدرستیکه آن از لذت منست برای جان من

وانفع بقوسي ولدي وعرسي — أنحتها صفراء كالورس

و نفع ده بکمان من اولاد من و زن مرا — میتراشم او را در حالتیکه زرد است مثل ورس

أيضا له — صفراء ليست كالقسي النكس — في السهام

نیز مر او راست — زرد که نیست مانند کمانهای برگشته — در تیرها

هن وربي أسهم حسان — تلذ للرامي بها البنان

آن تیرها قسم بپروردگارم تیرهای نیکو است — لذت میبرد آنها را انگشتان تیر انداز

كأنها قومها ميزان — فابشروا بالخصب يا صبيان

گویا آنها را راست نموده است میزانی — پس مژده باد شما را بارزانی ای کودکان

وقال إسمعيل — إن لم يعقني الشوم والحرمان — ابن علي

و گفته است اسمعیل — اگر باز ندارد مرا شومی بخت و حرمان — پسر علی

إذا تمطى فإنما ثم انحنى — ومدها أحسن مد فانثنى

هرگاه بکشد رامی ایستاده پس خم شود — و بکشد کمان را نیکو کشیدنی پس دوتا شود

سيان منه ما نأى وما دنى — وقال الكشي — يسوق أسباب النحوس والغنى

یکسان است برابر است دور و آنچه دور است و آنچه نزدیک است — و گفته است کشیر شاعر — میکشد اسباب نحوست و بی نیازی را

ومعابل الأضلاع الظباة كأنها — جمر عليه كبة شب المصطلي

و با پیکانهای ... کج ... که گویا آنها — آتش است ... که بر او ... میشود برای گرم شونده

تجفا بذلتها خوافي ناهض — حشر القوادم كاللفاع الأطحل

پیکانهای پهنی است که بذل شده است برای آن — شاه پرهای — نرم — و باریک

وإذا تسل تخشخشت أرياشها — وقال آخر — خشف الجنوب بيابس من إسحل

و هرگاه کشیده میشود آواز کند پرهای آن — و گفته است دیگری — مانند آواز کردن باد جنوب بچوب خشک از درخت اسحل

صفراء نبع خطموها بوتر — لا أم ممر مثل حلقوم النغر

کمان زرد است که مهار کرده ام او را بزهی — که سخت و نرم است مانند حلق نغر

لأبي الطيب — خذ نظبات أسهم مثل الشرر — المتنبي

مر ابو طیب — برای است دم تیرها — مانند شراره آتش — متنبی راست

چهار

يَكَادُ يُصِيبُ الشَّيْءَ مِنْ قَبْلِ رَمْيِهِ   وَيُمْكِنُهُ مِنْ سَهْمِهِ الْمُرْسَلِ الرَّدُّ

نزدیک میشود که رساند جزو را بشیرا از انداختن تیر بشیر   وممکن میشود او را برگردانیدن تیر را شده و

وَيُنْفِذُهُ فِي الْعَقْدِ وَهُوَ مُضَيَّقٌ   مِنَ الشَّعْرَةِ السَّوْدَاءِ وَاللَّيْلُ مُسْوَدُّ

ونفوذ میدهد تیر را در گرهی که تنگ است   از موی سیاه و در حالیکه شب تار باشد

قَالَ آخَرُ

وگفته است دیگر

النَّبْلُ كَالشُّهُبِ فِي لَيْلِ الْعَجَاجِ   وَبَابُ الْأَمْنِ نَاءٍ وَالرَّدَى دَانٍ

تیرها مانند تیرهای شهاب بودند در شبی که از غبار است   ودر ایمنی و سلامت دور است و هلاکت نزدیک است

وَالشَّمْسُ تَبْكِي دَمًا وَالنَّجْمُ مُبْتَسِمٌ   وَاللَّيْلُ دَاجٍ وَلَوْنُ الْمُلْتَقَى قَانٍ

وآفتاب خون میگرید و هوا خندان است   وشب تاریک است و رنگ ملاقات کرده شده بسیار سرخ است

أَيْضًا لِأَبِي الطَّيِّبِ الْمُتَنَبِّي

هم مر ابو طیب متنبی راست

يُصِيبُ بِبَعْضِهَا أَفْوَاقَ بَعْضٍ   فَلَوْلَا الْكَسْرُ لَاتَّصَلَتْ قَضِيبَا

میرساند ممدوح بعض تیرها بالای بعض دیگر   پس اگر شکستن نبود هر آینه متصل شدی تیرها در حالیکه یک چوب بودی

بِكُلِّ مُقَوَّمٍ لَمْ يَعْصِ أَمْرًا   لَنَا حَتَّى ظَنَنَّاهُ لَبِيبَا

با هر تیر راست شده که معصیت نمیکند کاری را   مر ای ممدوح تا آنکه گمان کردیم آن تیر را هوشمندی

يُرِيكَ النَّزْعَ بَيْنَ الْقَوْسِ مِنْهُ   وَبَيْنَ رَمِيَّهِ الْهَدَفِ اللَّهِيبَا

می‌نماید تراکشش میان کمان او   ومیان نشانه گاه او آتش را از شدت

الْفَصْلُ السَّادِسُ فِي الْفَرَسِ وَالْأَسْتَبِ وَالْبَعِيرِ وَالْفِيلِ وَغَيْرِهَا الَّتِي تَجْرِي

فصل ششم در وصف اسب واسب دوانی و شتر و فیل و غیر آن که مرکب ...

كَالْهَيْكَلِ الْمَبْنِيِّ إِلَّا أَنَّهُ   فِي الْحُسْنِ جَاءَ كَصُورَةٍ فِي هَيْكَلِ

اسبی است استوار مانند بناهای ساخته شده گر اینکه او   در حسن و نیکوئی آمده مانند مثالی آراسته در هیکل

تَتَوَهَّمُ الْجَوْزَاءَ فِي أَرْسَاغِهِ   وَالْبَدْرَ غُرَّةَ وَجْهِهِ الْمُتَهَلِّلِ

گمان میکنی ستاره جوزا در پنجه‌های او   وگمان میکنی ماه را سفیدی پیشانی و روی سفید او

يَهْوِي كَمَا هَوَتِ الْعُقَابُ وَقَدْ رَأَتْ   صَيْدًا وَيَنْتَصِبُ انْتِصَابَ الْأَجْدَلِ

فرو می آید چنانچه فرو آید عقاب و تحقیق دیده است   شکاری را و بالا میرود مانند بالا رفتن چرغ

كَالرَّائِحِ النَّشْوَانِ أَكْثَرُ مَشْيِهِ   عَرْضًا عَلَى السَّنَنِ الْبَعِيدِ الْأَطْوَلِ

مانند رونده با نشاط و بیشتر رفتنش   پهنای راه است بر راههای دور و دراز میرود

هَزِجًا الصَّهِيلِ كَأَنَّ فِي نَغَمَاتِهِ نَبَرَاتُ مَعْبَدَ فِي الثَّقِيلِ الْأَوَّلِ

ترجیع دارد شیهه او که گویی در آوازش ... آهنگهای معبد است در نغمه ثقیل اول

لِامْرِئِ الْقَيْسِ

مر امرء القیس راست

وَقَدْ أَغْتَدِي وَالطَّيْرُ فِي وُكُنَاتِهَا بِمُنْجَرِدٍ قَيْدِ الْأَوَابِدِ هَيْكَلِ

و تحقیق صبح کردم و حال آنکه مرغان در آشیانهای خود بودند با اسب تندرو کم موی استواری که گیرنده وحشیها است

مِكَرٍّ مِفَرٍّ مُقْبِلٍ مُدْبِرٍ مَعًا كَجُلْمُودِ صَخْرٍ حَطَّهُ السَّيْلُ مِنْ عَلِ

برگردنده و گریزنده و رو کننده و پشت کننده با هم یکجا است و مانند سنگ بزرگ سختی است که غلطانیده آن را سیل از بلندی

كُمَيْتٍ يَزِلُّ اللِّبْدُ عَنْ حَالِ مَتْنِهِ كَمَا زَلَّتِ الصَّفْوَاءُ بِالْمُتَنَزِّلِ

کهر رنگی است که میلغزد نمد زین از پشت او از نرمی ... چنانکه لغزانید سنگ سخت نرم باران فرود آینده

عَلَى الذَّبْلِ جَيَّاشٍ كَأَنَّ اهْتِزَامَهُ إِذَا جَاشَ فِيهِ حَمْيُهُ غَلْيُ مِرْجَلِ

بسیار جوش زننده است با لاغری ... آوازش ... هرگاه جوش زند در وی گرمی او جوشش دیگ است

مِسَحٍّ إِذَا مَا السَّابِحَاتُ عَلَى الْوَنَى أَثَرْنَ الْغُبَارَ بِالْكَدِيدِ الْمُرَكَّلِ

جاری روان است هنگامی که اسبهای دونده ... سست گردند و گرد انگیزند بزمین سخت خورد شده از سستی رفتار

يَزِلُّ الْغُلَامُ الْخِفُّ عَنْ صَهَوَاتِهِ وَيُلْوِي بِأَثْوَابِ الْعَنِيفِ الْمُثَقَّلِ

میلغزد غلام سبک عنان از پشت او و می افکند جامهای ماهر حاذق در سواری از بسیاری دویدن

لَهُ أَيْطَلَا ظَبْيٍ وَسَاقَا نَعَامَةٍ وَإِرْخَاءُ سِرْحَانٍ وَتَقْرِيبُ تَتْفُلِ

مر او راست دو تهیگاه آهو و دو پای شتر مرغ و دویدن گرگ و رفتار بچه روباه

ضَلِيعٍ إِذَا اسْتَدْبَرْتَهُ سَدَّ فَرْجَهُ بِضَافٍ فُوَيْقَ الْأَرْضِ لَيْسَ بِأَعْزَلِ

جادار و پهلو دار اسبی که هرگاه نگاه بدنبال او کنی سد کرده است کشادگی ... بدم درازی که بالای زمین است و نیست یکسو نگاه دارنده

كَأَنَّ عَلَى الْمَتْنَيْنِ مِنْهُ إِذَا انْتَحَى مَدَاكَ عَرُوسٍ أَوْ صَلَايَةَ حَنْظَلِ

و گویا خونهای پیشرو رمه‌های وحشی بگردن او فشرده حناست بموی گشوده فرو هشته شده

كَأَنَّ دِمَاءَ الْهَادِيَاتِ بِنَحْرِهِ عُصَارَةُ حِنَّاءٍ بِشَيْبٍ مُرَجَّلِ

و گویا خونهای پیشرو رمه‌های وحشی بگردن او فشرده حناست بموی گشوده فرو هشته شده

لِأَبِي الْعَلَاءِ الْمَعَرِّي

مر ابو العلاء معری راست

نَشَأْنَ مَعَ النَّعَامِ بِكُلِّ دَوٍّ فَقَدْ أَلِفَتْ نَتَائِجُهَا الرِّئَالَا

پرورش یافته‌اند با نهادهای شتر مرغ به هر وادی بیابانی پس بتحقیق الفت کرده است بچه‌های آنها بچه‌های شتر مرغ را

وله

وَلَمّا لَمْ يُسابِقْهُنَّ شَيْءٌ | مِنَ الحَيَوانِ سابَقْنَ الظِّلالا
و چونکه پیشی نگرفت آنها را در دویدن هیچ | جوانی اراده کردند که سبقت گیرند سایهٔ خود

تَرى أَعْطافَها تَرْمي حَميماً | كَأَجْنِحَةِ البُزاةِ رَمَتْ نُسالا
می‌بینی اطراف آنها را که می‌افکند از دو بدن عرق سفید را | مانند بالهای بازها که افکند پرها را

وَقَدْ ذابَتْ بِنارِ الحِقْدِ مِنْها | شَكائِمُها فَمازَجَتِ الزُّلالا
و بتحقیق آب گشت بآتش کینهٔ آنها با دشمنان | آهن دهنهٔ ایشان پس مخلوط گشت با آب صاف دهانشان

أَذالَ الجَرْيُ مِنْهُ زَبَرْجَدِيّاً | وَما حَقُّ المُكَرَّمِ أَنْ يُذالا
خار کرد رفتار او سم زمردین سبزی را | و نیست حق گرامی داشته شده اینکه خار کرده شود

وَقَدْ يَلْقى زَبَرْجَدُهُ عَقيقاً | إِذا شَهِدَ الأَميرُ بِهِ القِتالا
و گاهی برخورده میشود زمرد او عقیق سرخ را | هرگاه حاضر گردد امیر با او جنگ را از خون کشتگان

وَكُلُّ ذُؤابَةٍ في رَأْسِ خَوْدٍ | تَمَنّى أَنْ تَكونَ لَهُ شِكالا
و هر گیسوئی در سر زن جمیله نرم اندامی | آرزو دارد اینکه بوده باشد برای او پابندی

يَوَدُّ التِّبْرُ لَوْ أَمْسى حَديداً | إِذا حُذِيَ الحَديدُ لَهُ نِعالا
دوست میدارد طلا که شام کند بگردد آهن | هرگاه قطعه شود آهن برای او نعل را

أَيْضاً لِأَبي العَلاءِ المَعَرّي

ایضاً مر ابو علا معری راست

كَأَنَّ أُذْنَيْهِ أَعْطَتْ قَلْبَهُ خَبَراً | عَنِ السَّماءِ بِما يَلْقى مِنَ الغِيَرِ
گویا دو گوش او از شدت عطا کرده است دل او را خبر را | از آسمان با آنچه که دیده میشود از حادثها

يُحِسُّ وَطْءَ الرَّزايا وَهِيَ نازِلَةٌ | فَيَنْهَبُ الجَرْيُ نَفْسَ الحادِثِ المَكِرِ
احساس میکند ورود بلیه‌ها را در حالتیکه نازل میگردد | پس غارت میکند شدت رفتار او اصل حادثه منکر شده را

مِنَ الجِيادِ اللَّواتي كانَ عَوَّدَها | بَنو الفَصيصِ لِقاءَ الطَّعْنِ بِالثُّغَرِ
از جملهٔ اسبان نیکوئی است که عادت داده بود او را | بنی الفصیص برخوردن ضرب نیزه بگردن‌ها و سینه‌ها

تُغْني عَنِ الوِرْدِ إِنْ سَلّوا صَوارِمَهُمْ | أَمامَها لِاشْتِباهِ البيضِ بِالغُدُرِ
بی نیاز میگردد از آبگاه اگر کشیدند شمشیر خود را | پیش روی ایشان از جهت مشتبه شدن شمشیرها بگیرها

أَيْضاً لِأَبي العَلاءِ المَعَرّي

ایضاً مر ابو العلا معری راست رحمه الله

من كل معطية الأعنة سرجها ... رقي فوارسها إليه بسلّم
از جمله اسبان فراخ دو دهنده ... كه زين او ... بلند ميكند سواران آنرا بسوى او بنردبان از بلندى

غرّاء سهلبة كأن لجامها ... نال السماء به بنان الملجم
سفيد پيشانى دراز روى است كه گويا لگام آن ... رسيده است آسمانرا انگشت لگام كننده بسبب او

قلق السماك لركضه ولربما ... نفض الغبار على جبين المرزم
مضطرب كرده است ستاره سماكرا از دويدنش وبسا است ... كه پاشيده است گرد را بر پيشانى ستاره مرزم

مثل العرائس ما انثنت من غارة ... إلا مخضبة السنابك بالدم
مانند عروسان خضاب دار است برگشته است از غارتى ... مگر آنكه سمهاى او رنگين شده بخون است

أدمت نواجذها الظبى فكأنما ... صبغت شكائمها بمثل العندم
خونين كرده است دندانهاى او را دمهاى شمشير سركه ... رنگ كرده شده است دهنه هاى آنها مانند خون سياوشان و بقم

وبنت حوافرها قتاما ساطعا ... لولا انقياد عداك لم يتهدم
و بنا كرده است سمهاى آنها گرد بلندى را در هوا ... كه اگر بود انقياد دشمنان تو خراب نگشت آن گرد

باض النسور به وخيم مصعدا ... حتى ترعرع فرخ القشعم
و تخم گذاشتى كركسان بآن و بسيار داى در بالا ... تا اينكه بزرگ گشتى جوجه كركس پير

لصفي الدين الحلي

مر صفى الدين حلى راست

وأدهم يقق التحجيل ذي مرح ... يميس من عجبه كالشارب الثمل
و سياه نمك دست و پا سفيدى است كه صاحب ناز است ... بخرامد از سركشى خود مانند شراب خوار مست

مضمّر مشرف الأذنين تحسبه ... موكلا باستراق السمع عن زحل
باريك ميان و بلند داشته دو گوش است كه گمان ميبرى او را ... موكل است بدزديدن گوش از ستاره زحل

ركبت منه المطا ليلا تسير به ... كواكب تلحق المحمول بالحمل
سوار گشتم پشت او را در شبى كه سير ميكرد ماه ... ستارهائى كه ميرسانيد سوار را ببرج حمل

إذا رميت سهامي فوق صهوته ... مرّت بهاديه وانحطت عن الكفل
هرگاه افكندم تيرهاى خود را بالاى كرده پشت او ... گذشت بگردن او و فرود افتاد از كفل او از شدت سرعت

لأبي العلاء المعري

مر ابو العلاء معرى راست

بريحٍ عربٍ حافرًا من زبرجدٍ ... لها التبرُ جسمٌ واللجينُ خلاخلُ

بأسپی عربی که داده شده سمی را از زبرجد سبز ... که مر او را طلا جسم بود و نقره خلخالها یعنی دست و پا سفید بود

كأنّ الصبا ألقت إليّ عنانها ... تخبّ بسرجي مرّةً وتناقلُ

گویا باد صبا افکنده بود بسوی من لگام خودش را ... که شده میدوید یا هروله میکرد بزین من دفعه و دفعه تناقل میکرد

إذا اشتاقت الخيلُ المناهلَ أعرضت ... عن الماء فاشتاقت إليها المناهلُ

هرگاه شایق گشتند اسبان آبگاه را اعراض میکرد او از آب ... از آب پس شایق بود بسوی او آبگاهها

لأبي العلاء المعرّي

مر ابو العلا معرّی راست

ركبتُ الليلَ في كبدِ الأعادي ... وأعددتُ الصباحَ له صبوحا

سوار شدی اسب شبرنگ را در کبد دشمنان خود ... و آماده کردی شیر سفید را برای او شراب صبوح

تُريك له سماءً فوق أرضٍ ... فروجُ قوائمٍ بعُدت لُحوحا

مینماید ترا برای او آسمانی بالای زمینی ... گشادگی دست و پاها که شمرده شده آن گشادگی هوا میان دست و پا

كأنّ عنوقه من فرط ريٍّ ... أباه جسمه فبدا مسيحا

گویا شب شیر ستارگان او از زیادتی سیراب ... ابا کرد او را بدن او پس آشکار گشت مانند عرق سفید است

كأنّ الركضَ أبدى المحضَ منه ... فمجّ لبانه لبنًا صريحا

گویا دویدن او ظاهر ساخت شیر نیامیخته را از او ... پس انداخت و بر آمد سینه او عرق را که چو شیر خالص است

لابن خفاجة يصف فرسًا أبلق

مر ابن خفاجه راست وصف میکند اسب ابلق را

وأبلقَ خوّارِ العنانِ مطهّمٍ ... طويلِ الشوى والساقِ أقودَ أتلعا

و اسب ابلق نرم دست عنان چابک و نیکو است ... دراز دست و پا و ساق است و رام و بلند گردن است

جرى وجرى البرقُ اليماني ... وأبطا عنه البرقُ عجزًا وأسرعا

روان شد و روان گشت برق یمانی ... پس کندی کرد از او برق از زودی عجز و سرعت نمود

وحسبُ الأعادي منه أن يزجروا به ... معنّى أغرًّا باصبحَ القومَ أبقعا

و کفایت است دشمنان را از او اینکه فال بد زنند او را ... در حالت اغاره و تاراج مانند زاغ ابلق سپید از این که صبح کند قوم را

لابن نباتة السعدي في فرسٍ أغرّ محجّل

مر ابن نباته سعدی راست در وصف اسب با پیشانی و دست و پا سفید

وَأَدهَمَ يَستَمِدُّ اللَّيلُ مِنهُ ‌‌ ‌‌ وَتَطلُعُ بَينَ عَينَيهِ الثُّرَيّا

و اسب سیاه رنگی که مدد میجوید شب از رنگ او ‌‌ ‌‌ و طالع میشود میان دو چشم او ستاره ثریا

سَرى خَلفَ الصَّباحِ يَطيرُ مَشياً ‌‌ ‌‌ وَيَطوي خَلفَهُ الأَفلاكَ طَيّا

سیر کرد در پشت صبح که میپرید در حالت راه رفتن ‌‌ ‌‌ و می پیچید پشت سر خود آسمانها را پیچیدنی

فَلَمّا خافَ وَشكَ الفَوتِ مِنهُ ‌‌ ‌‌ تَشَبَّثَ بِالقَوائِمِ وَالمُحَيّا

پس هنگامیکه ترسید نزدیکی فوت شدن از او ‌‌ ‌‌ در آویخت در او بدست و پاها و روی خود

أَيضاً لَهُ في هَذا الفَرَس

ایضاً مر او راست در وصف اسب ادهم

وَكَأَنَّما لَطَمَ الصَّباحُ جَبينَهُ ‌‌ ‌‌ فَاقتَصَّ مِنهُ وَخاضَ في أَحشائِهِ

و گویا سیلی زده است روشنی صبح پیشانی او را ‌‌ ‌‌ پس قصاص گرفت از و و فرو رفت در شکمها و اندرون او

مُتَمَهِّلاً وَالبَرقُ مِن أَسمائِهِ ‌‌ ‌‌ مُتَبَرقِعاً وَالبَدرُ مِن أَكفائِهِ

شتابنده است که برق جهنده از نامهای اوست ‌‌ ‌‌ و برقع دارنده است و ماه از همسران اوست

لا تَعلَقُ الأَلحاظُ في أَعطافِهِ ‌‌ ‌‌ إِلّا إِذا كَفكَفتَ مِن غُلَوائِهِ

در آویخته نمیگردد نگاه چشم در اطراف او ‌‌ ‌‌ مگر هرگاه باز داری او را از حد در گذشتن او

لِابنِ دُرَيد

مر ابن درید راست

وَمُشرِفُ الأَقطارِ خاظٍ نَحضُهُ ‌‌ ‌‌ جَمِّ القَصيصِ جُرشُعٌ عَردُ النَّسا

و در فرس من کسی است بلند اطراف که گوشت او سخت است ‌‌ ‌‌ ست و بسیار زنده زیر سینه او بزرگ سینه و پهلو و ... رگ ران او

قَريبُ ما بَينَ القَطاةِ وَالمَطا ‌‌ ‌‌ بَعيدُ ما بَينَ القَذالِ وَالصَّلا

نزدیک است میان کرده جای سواری ‌‌ ‌‌ دور است میان جای قلاده و اطراف دم او

سامي التَّليلِ في دَسيعٍ مُفعَمٍ ‌‌ ‌‌ رَحبُ اللَّبانِ في أَميناتِ العُجا

بلند گردن است در بالای سینه پر گوشتی ‌‌ ‌‌ کشاده سینه است ... پیهای سخت که در پی دست

رُكِّبنَ في حَواشِبٍ مُكتَنَّةٍ ‌‌ ‌‌ إِلى نُسورٍ مِثلِ مَلفوظِ النَّوى

که سوار کرده شده آن پیها در استخوانهای ... ‌‌ ‌‌ سوی کبهای سخت ... که ... میان سنبد

يُديرُ إِعليطَينِ في مُلَملَمٍ ‌‌ ‌‌ إِلى مُؤَلَّلَينِ بِالحاظِ الأَلاءِ

مُداخَلُ الخَلقِ رَحيبٌ شَجرُهُ ‌‌ ‌‌ مُخلَولِقُ الصَّهوَةِ مَمسودُ الوَأى

و در هم شده است استخوانهای پیوند ... و ... سخت ... ‌‌ ‌‌ هموار است جای ... و ... بغلول ... و ... ست

الصِّفاق

لا اصطك يثنيه ولا فجا — دخيس واهن ولا شظا

نه سستی زانو و پیچ زشت میکند او را و نه دوری میان دو پا — و نه درد شکم که سست کننده است و نه استخوان جسته بر زانو نچسبیده

يجري فتكبو الريح في غاياته — حسرى تلوذ بجرابيم السحا

روان میگردد پس بسر در می افتد باد در پایانهای او — درمانده که پناه میبرد به برگهای شدید درخت سحا

تظنه وهو يرى محتجبا — عن العيون ان ذأى وان ردى

گمان میکنی او را در حالیکه دیده میشود پنهان کرده — از چشمها اگر راه رود بتندی و یا بطریق جستن

اذا اجتهدت نظرا في اثره — قلت سنا اومض او برق خفا

هرگاه کوشش کنی در جهة نظر کردن در اثر او — گفتی روشنی برق درخشید یا برق آشکار گشت

كانما الجوزاء في ارساغه — والنجم في جبهته اذا بدا

گویا ستاره جوزا در بندهای دست و پای او است — و ستاره ثریا در پیشانی او است هرگاه آشکار گردد

لأبي العلاء المعري

مر ابو العلاء معرّی راست

سمعن الوغى قبل الصهيل وما ابرت — مشافرها حتى اكتسين غبارا

اسبانیند که شنیدند آواز جنگ را پیش از شیهه و در نیز بجنبش — مشفرهایشان تا اینکه پوشیدند گرد جنگ را

اذا افزعت من ذات نيق حبتها — تفيض على اهل الوهود بحارا

هرگاه سر ازیر کشیده از قله کوه بلندکان کمر قله کوه را — که روان کرده است بر اهل زمین پست دریاها را

وان نهضت من مطمئن ظننته — يجلن جبالا او تموج حوارا

و اگر حرکت کردند از زمین هموار گمان کنی او را — که موج میزند کوهها را یا می اندازد سنگها را

يغول السباع الطير ضنك قتامها — فيسقط موتى اعقبا ونسارا

میکرد نفس درندهای مرغان را تنگی گرد و غبار آن — پس می افکند گرد و غبار عقابها و کرکسها را در حالیکه مرده اند

لبعضهم

مر بعض ایشان راست

كم سابح اعددته فوجدته — عند الكريهة وهو نسر طائر

چه بسیار اسب رونده که آماده کردم او را پس یافتم او را — نزد حادثه و جنگ در حال آنکه او نسر پرنده بود

لم يرم قط بطرفه في غاياته — الا وسابقه اليها الحافر

نمی اندازد هرگز نگاه چشم خود در پایانهای میدان — مگر اینکه پیشی گرفت چشم او را بسوی پایانها سم او

لمؤيد الدين الطغرائي في الأبلق

مر مؤيد الدين طغرائي راست در اسب [illegible]

سبقت حوافرها النواظر فانثنت حسرى إلى غاياتها وشفون

جنبش كرد سمهاى آنها چشمها را [illegible] ناخن و [illegible] بسوى پايانها و نظر [illegible]

لولا تراني العابثين لأقسم الراؤون أن حراكها تسكين

اگر نبودى ديدن [illegible] سوگند خوردند بيننده‌گان اينكه حركت و جنبش آنها سكون است

ويكاد تشبهها البروق لو انها لم تعتلقها أعين وظنون

و نزديك ميشود كه مانند و تشبيه كرده شود [illegible] علاقه نميگيرد شان چشمها و گمانها

لابن حمديس الصقلي

مر پسر حمديس صقلى راست

يجري فلمع البرق في آثاره من كثرة الكبوات غير مفيق

روان [illegible] درخشند برق در نشانهاى او [illegible]

ويكاد يخرج سرعة من ظله لو كان يرغب في فراق رفيق

و نزديكست كه بيرون رود از سرعت [illegible] اگر بود كه رغبت ميداشت در فراق رفيق

لشمس الدولة عبدان

مر شمس الدولة عبدان راست

أبت الحوافر أن يمس بها الثرى فكأنه في جريه متعلق

[illegible] سمهاى اسب اينكه برخورده شود بآنها خاك پس گويا او در رفتار و دويدن معلق در هوا است

وكأن أربعة تواهن طرفه لامرئ القيس فتكاد تسبقه إلى ما يرمق

و گويا چهار دست و پا گره بسته شد [illegible] مرا امرء القيس راست پس نزديكست كه سبقت گيرد بسوى آنچه نظر ميكند

إذا ما جرى شأوا وأبتل عطفه تقول هزيز الريح مرت بأثاب

هرگاه دويد [illegible] و عرق كرد عطف و كناره او ميگوئى باد جنبنده است كه گذشته است بنشانها

لأبي العتاهية

مرا بو العتاهيه راست

فتخلف الريح حسرى وهي تتبعه ومر يختطف الأبصار والنظر

[illegible] باد در [illegible] و او [illegible] و گذشت [illegible] چشمها و نگاه از سرعت [illegible]

تراه كالنجم منصلتاً — للناشي — اثر العفاريت والشياطين

می‌بینی اسب را مانند ستاره شهابی که از پی کشیده شده — مر ناشی راست — دنبال عفریت‌ها و شیاطین

تلعب في مثل دعوة مستجاب إن علا — أو كقضاء نازل إذا انحط في مجال بعيد

مر ثانی راست ... این اسب مانند دعای مستجاب است اگر بالا رود — یا مانند قضا فرود آینده است هرگاه سرازیر شود ... بعید

كأن تحت البطن منه أكلباً — بيضاً صغاراً ينتهسن المنقبا

گویا در زیر شکم آن اسب سگهائی است — سفید و کوچک که بدندان میگیرند از شوق آلت بازی

لكشاجم للحاذق بالناورد

مر کشاجم راست در وصف اسب حاذق بجنگ

ما إن تدق طاعنة وسلاسة — فإذا استدار الخصم منه فنار

آن اسب است که بجهد از نهیب و درد اسبی — پس هرگاه گرد گردد میان او پس او آتش است

وإذا عطفت به على ناورده — للمتنبي — لتديره فكأنه بركار

و هرگاه برگردانی او را بر جولانگاه او — که بگردانی او را پس گویا او پرگار است

تمشي على قدر الطعان كأنما — وقال آخر — مفاصلها تحت الرماح مراود

برمیگردد آن اسب‌ها بر اندازه ضرب گویا — مفصل‌های آنها — زیر نیزه‌ها

يرفع نقعاً كدخان العرفج — أو مثل ندف الكرسف المنفج

بلند میکند آن اسب گرد و غبار را مانند دود درخت عرفج — یا مثل پنبه زده شده پراکنده بر هوا است

للسلامي في وصف أغر الشيم

مر سلامی راست در وصف اسب پیشانی دو داغ سفید

تظن نجماً منيراً فوق غرته — وقال آخر — وأنه بهلال الطل يلتثم

گمان میکنی ستاره روشنی بالای پیشانی او — و گفته است دیگری — و اینکه او گردیده است بهلال که گویا نقاب بسته

وكأنما نقشت حوافره — للموسوي — للناظرين أهلة في الجلمد

و گویا نقش کرده است سمهای آن اسب — مر موسوی راست — برای نظرکنندگان هلالها بر سنگ

وكم قرع الدو من حافر — وقال آخر — تخال على الأرض قعباً مكبّا

و چه بسیار کوبید آن اسب بیابان را از سمی — و گفته است دیگری — که گمان میکنی بر روی زمین کاسه چوبی را که برگردانیده شده

إذا قرعت سنابكها بحزن — وقال [illegible] — جعلن حزونة الأجبال وهادا

هرگاه کوبید سمهای آنها بزمین سنگستان ناهموار — گردانیدند ناهمواری کوهها را — بزمین هموار

يَطبعُ ضمَّ الحصى حوافِرُهُ — طَبعَ الخواتيمِ لينَ الطينِ

جا بسپرد در زمین سخت سمهای آن اسب — مانند جا کردن مهرها در سطح نرم

فی البعیر لکعب بن زهیر بن ابی سلمی

در وصف شتر مرکب بن زهیر بن ابی سلمی است

وَلن يُبلّغها إلّا عُذافِرَةٌ — فيها على الأينِ إرقالٌ وتبغيلُ

و نرساند مرا بدین محبوبه مگر ناقه سخت محکمی — که در او با خستگی رفتار هموار شدنی است

مِن كُلِّ نضّاخةِ الذِّفرى إذا عَرِقَت — عُرضتُها طامِسُ الأعلامِ مجهولُ

داد هر ناقه که آب بریزد پس گوش او وقتی که عرق کرد — و همت او قطع بیابانیست مجهول و بی اثر و نشان

ترمي الغُيوبَ بعينَي مُفرَدٍ لَهَقٍ — إذا توقّدتِ الحُزّانُ والمِيلُ

نظر می‌کند بیابانها به دو چشمی چون چشم گاو وحشی تنها مانده — در وقتی که برافروخته گشت از گرمی جاهای سخت و تپه‌های ریگ

ضَخمٌ مُقلّدُها فَعمٌ مُقيّدُها — في خَلقِها عن بناتِ الفحلِ تفضيلُ

ضخیم است گردن او و غلیظ و پر است پای او — و در خلقت و جثه بر سایر ناقه‌ها تفوق دارد

غَلباءُ وجناءُ عُلكومٌ مُذكّرةٌ — في دَفِّها سَعةٌ قُدّامُها مِيلُ

قوی گردن و بزرگ گونه است سخت و نر است — و در پهلوهای او وسعت و گشادگی است

عَيرانةٌ قُذِفت بالنَّحضِ عن عُرُضٍ — مِرفقُها عن بناتِ الزَّورِ مفتولُ

مانند گور است در سرعت و در رفتار، سمین و فربه از اطراف است — بازوی او در هم و محکم بسته از اطراف سینه او و دور است از جانبها

كأنّ ما فاتَ عينيها ومَذبَحَها — مِن خَطمِها ومِن اللَّحيينِ بِرطيلُ

گویا آنچه پیش افتاده است از چشم و گردن او را — از بینی او و از پوزه او تخته سنگ دراز سخت است

تُمِرُّ مِثلَ عسيبِ النخلِ ذا خُصَلٍ — في غارِزٍ لم تُخوّنهُ الأحاليلُ

میگرداند مانند شاخ بی برگ خرما دمی که با موهاست — بر پستانی که گم نکرده است او را دوشیدن‌ها

قَنواءُ في حُرّتيها للبصيرِ بها — عِتقٌ مُبينٌ وفي الخدّينِ تسهيلُ

برآمده بینی است که در دو طرف بناگوش برای بیننده او — کرم و نجابت آشکاری است و در دو گونه نرمی و همواری است

وجِلدُها مِن أطومٍ لا يُؤيِّسُهُ — طِلحٌ بضاحيةِ المتنينِ مهزولُ

و پوست او قوی و سخت مانند پوست سوسمار است که نرم نمی‌کند [?] — کنه لاغری به دو طرف پشت و پهلوی او از زبری و ضخامت

حَرفٌ أخوها أبوها مِن مُهجّنةٍ — وعمُّها خالُها قَوداءُ شِمليلُ

سخت و محکم است برادر او پدر آن ناقه است از شترهای نجیب — و عم او خال او بلند پشت و نرم رفتار است

يمشي

يَمشي القُرادُ عَلَيها ثُمَّ تُزلِقُهُ ... مِنها لَبانٌ وَأَقرابٌ زَهالِيلُ

راه میرود بر او کنه پس اسلغزاند او را ... از آن سینه و تهیگاه نرم او

سُمرُ العُجاياتِ يَترُكنَ الحَصى زِيَماً ... لَم يَقِهِنَّ رُؤوسَ الأُكمِ تَنعيلُ

تیره رنگست پیهای اندرون دستها و میکند سنگ ریزه‌ها را ... دفع نمیدارد آنها را نعل در سرهای تلها و کوه‌ها

كَأَنَّ أَوبَ ذِراعَيها إِذا عَرِقَت ... وَقَد تَلَفَّعَ بِالقورِ العَساقيلُ

گویا برگشت دستهای او از سرعت وقتیکه عرق کرد در گرما ... و تحقیق پیچیده شده باشد تپه‌ها و پشته‌ها سراب در نیمروز

نَوّاحَةٌ رِخوَةُ الضَبعَينِ لَيسَ لَها ... لَمّا نَعى بِكرَها الناعونَ مَعقولُ

نوحه کننده سست بازوها که نیست برای او عقل ... وقتیکه خبر مرگ داد ولد اول او را خبر مرگ دهندگان

تَفري اللَبانَ بِكَفَّيها وَمِدرَعُها ... مُشَقَّقٌ عَن تَراقيها رَعابيلُ

میزند سینه خود را بدو دست خود و پیراهن او ... چاک کرده شده است از بالای سینه و پاره شده

لِطَرَفَةَ بنِ العَبدِ البَكرِيّ

مر طرفه پسر عبد بکری راست

وَإِنّي لَأُمضي الهَمَّ عِندَ احتِضارِهِ ... بِعَوجاءَ مِرقالٍ تَروحُ وَتَغتَدي

و بدرستیکه من هر آینه امضا میکنم اندوه و غم را نزد حضور آن ... با ناقه ظریف تند روی که شام میکند و صبح میکند در سیر

أَمونٍ كَأَلواحِ الإِرانِ نَصَأتُها ... عَلى لاحِبٍ كَأَنَّهُ ظَهرُ بُرجُدِ

که محکم و قوی خلقت است مانند تخته تابوت بزرگ زجر کردم راندن ... بر راه آشکار و ظاهر که گویا آن راه عبا بارداری مخطط بود

جُمالِيَّةٍ وَجناءَ تَردي كَأَنَّها ... سَفَنَّجَةٌ تَبري لِأَزعَرَ أَربَدِ

مانند شتر نر پر گوشتی است که بسرعت جستن میدود گویا او ... ماده شتر مرغ است که متعرض میشود در شتر مرغ کم موی خاکستری رنگ را

تُباري عِتاقاً ناجِياتٍ وَأَتبَعَت ... وَظيفاً وَظيفاً فَوقَ مَورٍ مُعَبَّدِ

برابری میکند شتران نجیب تند رو را و از پی درمی آورد ... ساق پا را با ساق دست بالای راه قدم خورده رکم شده را

تَرَبَّعَتِ القُفَّينِ في الشَولِ تَرتَعي ... حَدائِقَ مَوليِّ الأَسِرَّةِ أَغيَدِ

در بهار چریده است بلندیهای زمین را در میان ناقه‌ها که میچریدند ... بستانهای زمین نیکوی نرم باران پی در پی خورده را

كَأَنَّ جَناحَي مَضرَحِيٍّ تَكَنَّفا ... حِفافَيهِ شُكّا في العَسيبِ بِمِسرَدِ

گویا دو بال کرکس سفیدی است که از دو طرف ... پهلوهای او نشانده شده اند در استخوان دم او بدرفش

فَطَوراً بِهِ خَلفَ الزَميلِ وَتارَةً ... عَلى حَشَفٍ كَالشَنِّ ذاوٍ مُجَدَّدِ

پس دفعه میزند به پس پشت دفعه سوارش را و دفعه دیگر ... میزند بر پستان خشکیده که مانند مشک خشکیده است و بریده شده

لَها فَخِذانِ أُكمِلَ النَّحضُ فيهِما ... كأنّهُما بابا مُنيفٍ مُمَرَّدِ

برای آن ناقه دو رانیست که پر شده است گوشت در آن دو ... گویا آن دو ران دو لنگه در قصر بلندی نرم می اند

لَها مِرفَقانِ أفتَلانِ كأنّها ... تَمُرُّ بِسَلمَي دالِجٍ مُتَشَدِّدِ

و برای آن ناقه دو بازوی محکمی است که گویا آن ناقه ... میگذرد با دو دلو برای آب کشنده قوی بر کشی

صُهابيّةُ العُثنونِ مُوجَدَةُ القَرا ... بَعيدَةُ وَخدِ الرِّجلِ مَوّارةُ اليَدِ

سرخ است موی زیر لب بریش و قوی پشت است ... و دور است رفتار گام و قدمش بسیار است آمد و شد دستش

أُمِرَّت يَداها فَتلَ شَزرٍ وأُجنِحَت ... لَها عَضُداها في سَقيفٍ مُسَنَّدِ

محکم و قوی است دستهاش مانند تابیده ریسمان و کج گشته است از پهلو ... برای او دو بازوی او در زیر پهلو چون سقفی که تکیه داده شده است

جُنوحٌ دِفاقٌ عَندَلٌ ثُمَّ أُفرِعَت ... لَها كَتِفاها في مُعالىً مُصَعَّدِ

کج شونده است در رفتار از طرب تیز رو است سر بزرگ است بلند کرده شده ... برای او دو شانهٔ او در پشت بلند و بالا شده او

وأتلَعُ نَهّاضٌ إذا صَعَّدَت بِهِ ... كَسُكّانِ بُوصِيٍّ بِدِجلَةَ مُصعِدِ

و بلند گردن و بسیار حرکت دهنده است هرگاه بلند کرد گردن را ... مانند دنبالهٔ کشتی که بالا شونده در دجله است

وجُمجُمَةٌ مِثلُ العَلاةِ كأنّما ... وَعَى المُلتَقَى مِنها إلى حَرفِ مِبرَدِ

و برای او کاسهٔ سری است مانند سندان که گویا او ... انضمام و پیوندش بسوی طرف و کنار سوهانی است

وخَدٌّ كَقِرطاسِ الشّآمي ومِشفَرٌ ... كَسِبتِ اليَماني قَدُّهُ لَم يُحَرَّدِ

و دارا روئیست مانند کاغذ شامی از نرمی و پوزه است ... مانند چرم پیراستهٔ یمانی که قد او بی اندازه بریده نشده است

وعَينانِ كالماوِيَّتَينِ استَكَنَّتا ... بِكَهفَي حِجاجَي صَخرَةٍ قَلتِ مَورِدِ

و دو چشمیست مانند دو آینه از آب که پنهان گشته است ... بدو غار دو استخوان ابرو که چون سنگ سخت گود ابدار است

طَحورانِ عُوّارَ القَذَى فَتَراهُما ... كَمَكحولَتَي مَذعورَةٍ أُمِّ فَرقَدِ

که آن دو چشم دور کننده خاشاک‌اند می بینی آنها را ... مانند دو چشم ترسیده شدهٔ مادر بچه گاو وحشی

وصادِقَتا سَمعِ التَّوَجُّسِ لِلسُّرَى ... لِهَجسٍ خَفِيٍّ أو لِصَوتٍ مُنَدَّدِ

و دارنده است دو گوش راست زنده در حالت سیر شب ... مر شنیدن آواز پنهانی یا آواز بلند آشکار را

مُؤَلَّلَتانِ تَعرِفُ العِتقَ فيهِما ... كَسامِعَتَي شاةٍ بِحَومَلَ مُفرَدِ

دو گوش تیز است که می شناسی نجابت در آن دو ... مانند دو گوش گاو وحشی تنها شده بموضع حومل

وأروَعُ نَبّاضٌ أحَذُّ مُلَملَمٌ ... كَمِرداةِ صَخرٍ في صَفيحٍ مُصَمَّدِ

و برای او دلیست ترسنده از زیادتی هوش که بسیار زود حرکت کننده ... مانند سنگ شکن سختی در میان سنگ پهن محکمی

وأعلم

وَأَعْلَمُ مَخْرُوتٌ مِنَ الْأَنْفِ مَارِنٌ ... عَتِيقٌ مَتَى تَرْجُمْ بِهِ الْأَرْضَ تَزْدَدِ

و براى ولك شكافته است و نرمى بينى سوراخ شده ... نجيبى كه هرگاه بيفكند با دز آن زمين را زياده ميكند در رفتار

وَإِنْ شِئْتُ لَمْ تُرْقِلْ وَإِنْ شِئْتُ أَرْقَلَتْ ... مَخَافَةَ مَلْوِيٍّ مِنَ الْقَدِّ مُحْصَدِ

و اگر بخواهم بسيار تند نميرود و اگر بخواهم بسيار تند ميرود در رفتار ... از ترس تازيانه محكم كه از پوست و چرم است

وَإِنْ شِئْتُ سَامَى وَاسِطَ الْكُورِ رَأْسُهَا ... وَعَامَتْ بِضَبْعَيْهَا نَجَاءَ الْخَفَيْدَدِ

و اگر بخواهم بلند كيرد از طرب سر خود را در وسط پالان ... و شنا نمايد ببازوهاى خود با تند شدن رفتن شترمرغ

فَذَالَتْ كَمَا ذَالَتْ وَلِيدَةُ مَجْلِسٍ ... تُرِي رَبَّهَا أَذْيَالَ سَحْلٍ مُمَدَّدِ

پس بالبيد آن ناقه چنانچه باليد در رقص كنيزى به بزم ... كه نمايد آقا و بزرگش را دامنهاى جامه سفيد كشيده بلند شده

لِعَنْتَرَةَ بْنِ شَدَّادٍ الْعَبْسِيِّ عَلَيْهِ مَا عَلَيْهِ

مر عنترة بن شداد عبسى راست

خَطَّارَةٌ غِبَّ السُّرَى زَيَّافَةٌ ... تَطِسُ الْإِكَامَ بِوَخْدِ خُفٍّ مِيثَمِ

آن ناقه بالا كيرنده است دم خود را از نشاط بعد از رفتن شب ... مى شكند پشته ها را برفتار تند قدم شكننده اش

وَكَأَنَّمَا تَطِسُ الْإِكَامَ عَشِيَّةً ... بِقَرِيبِ بَيْنِ الْمَنْسِمَيْنِ مُصَلَّمِ

وگويا مى شكند پشته ها را هنگام عشا ... به نزديكى ميان دو ميل شتر مرغ بى گوش

وَكَأَنَّمَا تَنْأَى بِجَانِبِ دَفِّهَا الْ ... وَحْشِيِّ مِنْ هَزِجِ الْعَشِيِّ مُؤَوَّمِ

وگويا آن ناقه از نشاط در رفتار دور مينمايد جانب پهلوى ... ست خود را از خوف آواز بزرگ [illegible] وحشى در وقت

هِرٍّ جَنِيبٍ كُلَّمَا عَطَفَتْ لَهُ ... غَضْبَى اتَّقَاهَا بِالْيَدَيْنِ وَبِالْفَمِ

كه گربه پهلو در آمده است هرچه مهربانى و ميل كند براى او ... پرهيزد او را از خشم بدو دست و دهان خود

بَرَكَتْ عَلَى جَنْبِ الرِّدَاعِ كَأَنَّمَا ... بَرَكَتْ عَلَى قَصَبٍ أَجَشَّ مُهَضَّمِ

آن ناقه از خستگى رفتار و ناله خوابيده است بر پهلوى رداع كه گويا ... خوابيده است بر نى آواز دار شكسته شده

يَنْبَاعُ مِنْ ذِفْرَى غَضُوبٍ جَسْرَةٍ ... زَيَّافَةٍ مِثْلَ الْفَنِيقِ الْمُكْدَمِ

بيرون شد عرق از پس گوش ناقه خشمگين محكم خلقت ... كه بسيار بالنده است در رفتار مثل شتر فحل [illegible]

لِلنَّابِغَةِ الذُّبْيَانِيِّ

مر نابغه ذبيانى راست

مَقْذُوفَةٍ بِدَخِيسِ النَّحْضِ بَازِلُهَا ... لَهُ صَرِيفٌ صَرِيفَ الْقَعْوِ بِالْمَسَدِ

آن ناقه افكنده شده است [illegible] گوشت [illegible] ... براى او آوازى است مانند آواز [illegible]

كأنّ رحلي وقد زال النهار بنا	بذي الجليل على مستأنس وحد
گویا رحل و بار من هنگامی که گذشته بود نصف النهار ما را	بموضع ذی الجلیل بر پشت گاو کوهی است که ترسیده است از دیگران و تنها است
من وحش ابلة موشيّ أكارعه	طاوي المصير كسيف الصيقل الفرد
از وحشیان ابلة است که مخطط است پاچه های او	لطیف شکم است مانند شمشیر جلا داده برهنه است از سیف دیگر
سرت عليه من الجوزاء سارية	تزجي الشمال عليه جامد البرد
و آمده است بر او در شب ابری در فصل جوزا	و میراند باد شمال بر او برف و تگرگ را

في الفيل وغيره لبعضهم

در وصف فیل مر بعضی شاعران است

واغبس من فيول الهند هامته	طود أشمّ وفوه الغار حين سجا
و ابا نیزه رنگ از فیلهای هند که فرق او	کوه بلند است و دهان او غار فراخی است
كأنّه إذ أسطا والغيم يشبهه	سيل إلى الغور من أعلى الذرى حجا
گویا او سگی است که حمله کرده و حال آنکه ابر مانند است او را	سیلی است بسوی پستی که از بلندی کوه شتافته است

وقال آخر

و گفته است دیگری

فكأنّما خرطومه	راووق خمر مدّ مدّا
پس گویا خرطوم آن فیل	ظرف شرابی است که کشیده شده است کشیده شدنی
أو مثل كمّ مسبل	أرخته للتوديع سعدى
یا مانند آستین رها شده است	که سست کرده است او را وقت وداع کردن سعدی
وإذا التوى فكأنّه	الثعبان من جبل تردّى
و هرگاه پیچید و برگردید پس گویا او	اژدهائی است که از کوه افتاده شده است
منعطفا كالصولجان	بساحة الميدان خدّا
در حالتی که برگردانیده است مانند چوگان	بساحت میدان ردرا
تكسى الجلاد وتارة	تكسى بنسج الدرع سردا
پوشیده شد جامهٔ سیاه و بعضی از شیر داده شده	پوشیده شد زره درهم بافته را
وكأنّما هو خاضب	بالاثمد الجاري جلدا
و گویا او رنگ کننده است	بسرمهٔ سیاه روان پوستش را

منعطفا

مُتَيَقِّظًا أَبَدًا وَيَكْبُرُ ‌ ‌ أَنْ يَعْتَرِي الْعَيْنَ رُقَادًا

بیدار و هشیار است همیشه و بزرگ میشمارد ‌ ‌ اینکه طلب کند برای چشمش خوابی را

كَفَلٌ تَمَوَّجَ كَالْكَثِيبِ ‌ ‌ يَهِيلُهُ صَوْبًا وَصَعَدًا

برای او کفلی است موج میزند مانند تل ریگ ‌ ‌ نیز زیر او را در حالت سرازیر آمدن و بالا رفتن

قَدْ سَادَ كُلَّ بَهِيمَةٍ ‌ ‌ كَسْبًا وَمَعْرِفَةً وَجِدًّا

تحقیق بزرگ شده است همه بهایم را ‌ ‌ از روی پیشه وری و شناسائی و کوشش کردن

وَكَأَنَّهُ يَوْمَ الْوَغَا ‌ ‌ يَكْتَسِي مِنَ الْخُيَلَاءِ بُرْدًا

و گویا او روز جنگ ‌ ‌ میپوشد از خودبینی و نخوت جامه را

لِأَبِي الْحَسَنِ الْجَوْهَرِيِّ

مر ابی الحسن جوهری راست

فِيهَا الْفُيُولُ النَّاجِيَاتُ إِذَا بَرَتْ ‌ ‌ عَادَ الصُّحُونُ بِهِنَّ وَهْيَ حُصُونُ

در آن معرکه است پیلها برانگیخته ها که برگاه پیش آیند ‌ ‌ بر گردد صحنها بسبب آنها در حالتیکه آنها قلعه ها و حصارها باشند

مِنْ كُلِّ مُتَّقِدِ الذَّكَاءِ مُكَبِّسٍ ‌ ‌ بَلَدِ الَّذِي يَعْنِي وَلَيْسَ يُبِينُ

از هر برافروخته ذهن زیرک است

بَرْهَمِيٌّ بِخُرْطُومٍ يَبْطِشُ وَإِنَّهُ ‌ ‌ لَمُوَقَّرٌ بَادِي الْأَنَاةِ وَيَدِينُ

میسپاله بخرطومی که شتاب میکند و بدرستیکه او ‌ ‌ هرآینه با وقاری است و ظاهر کننده بردباری که چهره و لب میشود

أَيْضًا لِأَبِي الْحَسَنِ الْجَوْهَرِيِّ

نیز مر ابو الحسن جوهری راست

فِيلٌ كَرَضْوَى حِينَ يَلْبَسُ ‌ ‌ مِنْ رِقَاقِ الْغَيْمِ بُرْدًا

پیلی است مانند کوه رضوی هنگامیکه بپوشد ‌ ‌ از ابرهای نازک جامه را

مِثْلُ الْغَمَامَةِ مُلِئَتْ ‌ ‌ أَكْنَافُهَا بَرْقًا وَرَعْدًا

مانند ابری است که پر شده است ‌ ‌ اطراف او از برق و رعد

رَأْسٌ كَقُلَّةِ شَاهِقٍ ‌ ‌ كُسِيَتْ مِنَ الْخُيَلَاءِ جِلْدًا

او را سریست مانند سر کوه بلند ‌ ‌ که پوشیده است از تکبر و نخوت پوستی را

فَتَرَاهُ مِنْ فَرْطِ الدَّلَالِ ‌ ‌ مُصَعِّرًا لِلنَّاسِ خَدًّا

پس می بینی او را از بسیاری ناز و دلال ‌ ‌ برگردانیده است از خشم برای مردم رو را

ترهى بخرطوم كمثل ... الصولجان يرد ردا

مینازد بخرطومی که مانند ... چوگان برمیگردد برگشتنی

ممتد كالأفعوان ... يمده الرمضاء مدا

کشنده مدّ است مانند اژدها ... که میکشد او را گرمی آفتاب کشیدنی

أو كالرافصة تشير به ... إلى الندمان وجدا

یا مانند آستین رقص کننده که اشاره میکند بآن ... بسوی همدمان خود در حالت طرب

أذناه مروحتان سندتا ... إلى الفودين عقدا

دو گوش او دو باد بیزند که تکیه داده شده اند ... بدو طرف سر او از بستگی

عيناه غائرتان ضيقتا ... لجميع الضوء عمدا

دو چشم او فرو رفته اند و تنگ کرده شده اند ... از جهة جمع کردن نور و روشنائی چشم عمدا

تلقاه من بعد فتحسبه ... غماما قد تبدا

می بینی او را از دور پس گمان میکنی او را ... ابری را که تحقیق پیدا شده در صحرا

قتبا كبنيان الخورنق ... ما يلاقي الدهر كدا

و می بینی پشت او را مانند بنیان قصر خورنق ... که نمی بیند در روزگار زحمت و سختی را

ذنبا كمثل السوط ينضف ... حوله ساقا وزندا

و می بینی دم او را مانند تازیانه که میزند ... اطراف خود را از ساق و بند دست

يخطو على أمثال أعمدة ... البناء إذا تصدا

راه میرود بر قدمهای مانند عمودهای ... خیمه که هرگاه پیش آمد

أو مثل أميال نضدن ... من الصخور الصم نضدا

یا مانند میلهائی که چیده شده اند ... از سنگهای سخت چیده شدنی

متوردا حوض المنية ... حيث لا يألف وردا

در جائیکه وارد شونده است حوض مرگ را ... در جائیکه انس نمیگیرد آمدن را

متلفعا بالكبرياء ... كأنه ملك مفدى

در پیچنده است خود را بکبر و بزرگی ... گویا او پادشاه بزرگ است

أذكى من الإنسان ... حتى لو رأى خللا لسدا

هشیارتر است از انسان ... تا اینکه اگر دید رخنه را هر آینه بست او را

لابن طباطبا

لابن طباطبا

مر ابن طباطبا راست

أعجب بالفيل أنيس وحشي — بهيمة في فطنة الإنسي

شگفت نما مر پیل رام گشته وحشی — بهیمه است در زیرکی و فطانت انسان

يفهم عن سائسه السندي — غيب معاني رمزه الخفي

میفهمد از زبان دهنده بشر که سندی است — معنیهای غیب و پنهان را و رمز مخفی را

يخطو على أساسه القوي — مثل السدى الموثق المبني

راه میرود بر بنیان و پاهای محکمش — مانند کشتی محکم ساخته شده

سائسه عليه ذو زوري — منتصب منه على كرسي

که زبان دهند و نگاه بشر بر و کشتی یا ذی است — که راست و منتصب است از آنش بر کرسی

خرطومه كجعبة التركي — يخطو بشطر منه جا بوطي

خرطوم آن فیل مانند جعبه ترکی است

ناباه في هولهما المخشي — كمثل قرن ناطح طوري

و دندانهای او در بیم ترسیده شده گشتی دو — مانند شاخ شاخ زننده وحشی است

الفصل السابع في الأراجيز لأمير المؤمنين عليه السلام في الرجز

فصل هفتم در رجزهاست — مر مولانا امیر المؤمنین علیه السلام راست در رجز

أنا علي وابن عبد المطلب — مهذب ذو سطوة وذو غضب

منم علی و پسر عبد المطلب — پاکیزه صاحب قهر و غلبه و صاحب غضب

وفي يميني صارم يجلو الكرب — من يلقني يلق المنايا والعطب

و در دست راست من تیغی است که بر میدارد اندوهها — کسیکه ملاقات کند مرا ملاقات میکند مرگها و هلاکها را

لمرة بن مروان الدارمي — إذ كف مثلي بالرؤوس يلتعب — وقعة في خيبر

مر مرة بن مروان دارمی راست — زیرا که پنجه‌ها مانند من بسرها بازی میکند — در جنگ خیبر

أنا الغلام العربي عند النسب — أحمي جوارحي وأذب عن حسب

منم پسر منسوب بعرب نزد نسب — حمایت میکنم جانب خود را و منع میکنم از حسب

وأقتل القرن الجري عند الغضب — للضرب والطعن الشديد انتصب

و میکشم شجاع چابک را نزد خشم غضب — برای زدن شمشیر و نیزه سخت برمیخیزم

ایضاً لامیر المومنین علی علیه السلام فی جوابه

منسوبست مر امیر المؤمنین علی علیه السلام را است در جواب مرحب

أنا علیّ وابن عبد المطلب ... أخو النبی المصطفی المنتجب

منم علی و پسر عبد المطلب ... برادر پیغمبر برگزیده مختار

رسول رب العالمین قد غلب ... ضرب غلام أرب من العرب

پیغمبر پروردگار عالم را که تحقیق غالب گشت ... زدن جوان زیرک از عرب

لیس یخاف ریبی عند النکب ... فاثبت لضرب من حسام کاللهب

کو نیست آن کسی که دیده می‌شود نزد فرار کردن ... پس درنگ کن بهر زدن از شمشیر مانند شراره

ایضاً لمرحب بن ناسن الخیبری

منسوبست مر مرحب پسر ناسن خیبری است

انا اناس ولدتنا عبهره ... لباسنا الوشی وربط حیره

بدرستیکه ما مردمیم که زائیده است ما را زن بزرگ چشم ... پوشش ما جامه رنگین و جامه حیره است

لامیر المومنین علی علیه السلام فی جوابه

مر امیر المؤمنین علی علیه السلام راست در جوابش

واترک القرن بقاع جزره

و وا میگذارم هم نبرد را به بیابان پاره پاره

أنا الذی سمتنی أمی حیدره ... ضرغام آجام ولیث قسوره

منم آنکسیکه نام کرده است مرا مادرم حیدر ... شیر بیشه‌ها و شیر شجاع دلاور

عبل الذراعین شدید القصره ... کلیث غابات کریه المنظره

کلفت بازوها و سخت گردن ... مثل شیر بیشه‌ها درهم کشیده رو

أکیلکم بالسیف کیل السندره ... أضربکم ضرباً یبین الفقره

می‌سنجم شما را بشمشیر مانند سنجیدن پیمانه بزرگ ... میزنم شما را زدنی که جدا سازد بندهای پشت را

لیاسر الخیبری فی وقعة خیبر

مر یاسر خیبری راست در جنگ خیبر

قد علمت خیبر أنی یاسر ... شاکی السلاح بطل مغامر

تحقیق دانست خیبر اینکه من یاسرم ... تیز اسلحه و شجاع در مهالک افتاده

إذا اللیوث أقبلت تبادر ... واحجمت عن صولة المهاجر

وقتیکه شیرها روکنند و سبقت جویند ... و باز ایستند از حمله منع کنند

إِنَّ طَعَامِي فِيهِ مَوْتٌ حَاضِرٌ

بدرستیکه طعام من در آن وقت مرگ حاضر است

تَبّاً وَتَعْساً لَكَ يَا ابْنَ الْكَافِرِ — أَنَا عَلِيٌّ هَازِمُ الْعَسَاكِرِ

هلاکت و مرگ باد مر ترا ای پسر کافر — منم علی گریزاننده لشکرها

أَنَا الَّذِي أَضْرِبُكُمْ وَنَاصِرِي — إِلٰهُ حَقٍّ وَلَهُ مُهَاجِرِي

منم آنکسیکه میزنم شما را و یاری کننده من — خدای برحق است و برای اوست هجرت من

مَعِي ابْنُ عَمِّي وَالسِّرَاجُ الزَّاهِرُ — حَتَّى تَدِينُوا لِلْعَلِيِّ الْقَادِرِ

با منست پسر عم من و چراغ روشن افروخته — تا اینکه بدین درآیند برای خدای بلند توانا

لِأَبِي الْبُلَيْتِ عَنْتَرٍ — ضَرْبَ غُلَامٍ صَارِمٍ مُمَاهِرٍ — الْيَهُودِيِّ الْخَيْبَرِيِّ

مر ابو بلیت عنتر — زدن پسر جدا کننده حاذق را — یهودی خیبری را

أَنَا أَبُو الْبُلَيْتِ وَاسْمِي عَنْتَرُ — شَاكِي السِّلَاحِ وَبِلَادِي خَيْبَرُ

منم ابو البلیت و نام من است عنتر — تیز اسلحه جنگ و شهرهای من است خیبر

أَشْجَعُ مِفْضَالٌ هِزَبْرٌ أَزْوَرُ — جَهْمٌ عَبُوسٌ بَارِزٌ مُمَرَّرُ

شجاع بازیادتی و شیر متکبر است

لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ — عِنْدَ اللُّيُوثِ لِلُّيُوثِ قَسْوَرُ — عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي جَوَابِهِ

مر امیر المؤمنین علی — نزد شیرها مر شیرها را شیر جنگ آور — علیه السلام است در جوابش

أَنَا عَلِيٌّ الْبَطَلُ الْمُظَفَّرُ — غَشَمْشَمُ الْقَلْبِ بِذَا أُذْكَرُ

منم علی شجاع ظفر داده شده — و قوی دل باین یاد کرده میشوم

وَفِي يَمِينِي لِلِّقَاءِ أَخْضَرُ — يَلْمَعُ مِنْ حَافَتَيْهِ بَرْقٌ يَزْهَرُ

و در دست راست من برای جنگ شمشیریست — که میدرخشد از جانب برقی که روشنی میدهد

لِلضَّرْبِ وَالطَّعْنِ الشَّدِيدِ مُحْضَرُ — مَعَ النَّبِيِّ الطَّاهِرِ الْمُطَهَّرِ

مر زدن شمشیر و نیزه سخت را حاضر کرده شده است — با پیغمبر پاک و پاکیزه

لِعَمْرِو بْنِ مَعْدِي كَرِبَ خِطَاباً لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ

مر عمرو پسر معدی کرب راست در حال خطاب مر امیر المؤمنین علیه السلام

اَلْآنَ حِينَ تَقَلَّصَتْ مِنْكَ الْكُلَى — إِذْ حَرُّنَا بِالسَّيْفِ لَوْقِيعَةٍ يَسْطَعُ

الآن هنگامی است که چسبیده گشت گرده تو — زیرا که گرمی شرر تو در جنگ شعله میکشد

وَالْخَيْلُ لَاحِقَةُ الْأَيَاطِلِ شُزَّبٌ … قُبُّ الْبُطُونِ ثَنِيُّهَا وَالْأَقْرَعُ

و اسبهای ملحق شوند … آنها … دلاغر شکمهای اند چهار ساله آنها …

يَحْمِلْنَ فُرْسَانًا كِرَامًا فِي الْوَغَى … لَا يَنْكُلُونَ إِذَا الرِّجَالُ تَكَعْكَعُوا

بر می دارند سواران نیکو را در جنگ … بر نمیگردند از راه وقتیکه مردها برگردند

وَأَنَا الْمُظَفَّرُ فِي الْمَوَاطِنِ كُلِّهَا … وَأَنَا شِهَابٌ فِي الْحَوَادِثِ يَلْمَعُ

و منم مظفر در موضعها همه آنها … و منم ستاره که در جنگها میدرخشد

مَنْ يَلْقَنِي يَلْقَى الْمَنِيَّةَ وَالرَّدَى … وَحِيَاضَ مَوْتٍ لَيْسَ عَنْهُ مَدْفَعُ

کسیکه ملاقات کند مرا ملاقات میکند مرگ و بلا را … و حوضهای مرگرا که نیست از او باز داشتنی

فَاحْذَرْ مِصَاوَلَتِي وَجَانِبْ مَوْقِفِي … إِنِّي لَدَى الْهَيْجَاءِ أَضُرُّ وَأَنْفَعُ

پس بترس از مصاولت من و دوری کن از موقف من … بدرستیکه من نزد جنگ ضرر و نفع میرسانم

لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي جَوَابِهِ

مر امیر المؤمنین علیه السلام راست در جواب او

يَا عَمْرُو قَدْ حَمِيَ الْوَطِيسُ وَأُضْرِمَتْ … نَارٌ عَلَيْكَ وَهَاجَ أَمْرٌ مُفْظِعُ

ای عمرو گرم شده است هنگامه جنگ و افروخته شده است … آتشی بر تو و برانگیخته شده است کار شنیعی

وَتَنَاقَلَتِ الْأَبْطَالُ كَأْسَ مَنِيَّةٍ … فِيهَا ذَرَارِيحُ وَسُمٌّ مُنْقَعُ

و فرو ریخته اندیشها همان جامهای مرگ را … که در او است کشنده‌ها و زهرهای داخل شده

فَإِلَيْكَ عَنِّي لَا يَنَالُكَ مِخْلَبِي … فَتَكُونَ كَالْأَمْسِ الَّذِي لَا يَرْجِعُ

پس یکطرف شو از من تا نرسد ترا چنگال من … پس میگردی مانند دیروزیکه برنمیگردد هرگز

إِنِّي امْرُؤٌ أَحْمِي حِمَايَ بِعِزَّةٍ … وَاللَّهُ يَخْفِضُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْفَعُ

منم مردی که حمایت میکنم حمایت خود را بقوه … و خداست پست میکند کسیرا که خواهد و بلند میکند

إِنِّي إِلَى قَصْدِ الْهُدَى وَسَبِيلِهِ … وَإِلَى شَرَائِعِ دِينِهِ أَتَسَرَّعُ

بدرستیکه من بسوی اراده هدایت و راه او میم … و براههای دین او میشتابم

وَرَضِيتُ بِالْقُرْآنِ وَحْيًا مُنْزَلًا … وَبِرَبِّنَا رَبًّا يَضُرُّ وَيَنْفَعُ

و خوشنود شدم بقرآن که وحی نازل است … و بخدای ما خدائیکه ضرر و نفع میرساند

فِينَا رَسُولُ اللَّهِ أُيِّدَ بِالْهُدَى … فَلِوَاؤُهُ حَتَّى الْقِيَامَةِ يَلْمَعُ

در ماست پیغمبر خدا که یاری کرده شده است بهدایت … پس علم او تا قیامت میدرخشد

بطنز

لهند بنت عتبة قالتها في وقعة أحد وقتل حمزة

مر هند دختر عتبه راست که گفته است اورا در جنگ احد و کشتن حمزه

نحن جزيناكم بيوم بدر — والحرب بعد الحرب ذات سعر

ما پاداش دادیم شما را بعوض روز بدر — و جنگ بعد از جنگ صاحب گرمی و افروختگی است

ما كان عن عتبة لي من صبر — ولا أخي وعمه وبكري

نیست از عتبه مرا صبر و شکیبائی — و نه از برادرم و عم او و بکر

شفيت نفسي وقضيت نذري — شفيت وحشي غليل صدري

شفا دادم جان خودرا و بجای آوردم نذرم را — شفا دادی ای وحشی سوزش سینه ام را

فشكر وحشي علي عمري — حتى ترم أعظمي في قبري

پس شکر وحشی است بر من تا زنده ام — تا اینکه بپوسد استخوانم در قبرم

لهند بنت أثاثة بن عبد المطلب بن عبد مناف في جوابها

مر هند دختر اثاثه پسر عبد المطلب پسر عبد مناف است در جواب او

خزيت في بدر وغير بدر — يا بنت غدار عظيم الكفر

خوار شدی تو در بدر و غیر روز بدر — ای دختر مکر کننده بزرگ کفر

أفحمك الله غداة الفجر — بالهاشميين الطوال الزهر

ساکت کرد ترا خدا در صبح فجر کردن — به بنی هاشم که بلندان و روشن رویانند

بكل قطاع حسام يفري — حمزة ليثي وعلي صقري

هر برنده تیغی که جدا میسازد — حمزه شیر منست و علی باز شکاری منست

إذ رام شيب وأبوك قهري — فخضبا منه ضواحي النحر

هنگامیکه قصد کرد شیبه و پدر تو دشمنی مرا — پس رنگین کردند از او سفیدیهای گلو را

لعمرو بن عبد ود في وقعة الخندق

مر عمرو پسر عبد ود راست در جنگ خندق

ولقد بححت من النداء — بجمعهم هل من مبارز

و تحقیق که گرفته شد گلویم از فریاد — بهمه آنها که آیا هست دلاوری

ووقفت إذ جبن المشجع — وقف القرن المناجز

و ایستادم جائی که ترسید مرد بزرگ — ایستادن شجاع بوعده وفاکننده

وكذاك إني لم أزل — متسرعاً نحو الهزاهز

وهمچنین بدرستیکه من پیوسته ام — شتابنده جانب معرکه ها

إن الشجاعة في الفتى — والجود من خير الغرائز

بدرستیکه شجاعت در جوان مردان — وبخشش از بهترین طبیعت است

لأمير المؤمنين علي عليه السلام في جوابه

مرامیر المؤمنین علی علیه السلام راست در جواب او

لا تعجلن فقد أتاك — مجيب صوتك غير عاجز

شتاب مکن پس بتحقیق آمد ترا — جواب دهنده فریاد تو که غیر عاجز است

ذو نية وبصيرة — يرجو الغداة نجاة فائز

صاحب قصد و بینش است — وامید دارد فردا رستگاری فایز را

إني لأرجو أن أقيم — عليك نائحة الجنائز

بدرستیکه من امید میدارم که برپا کنم — بر تو نوحه زنهای پیر را

من ضربة تفنى ويبقى — ذكرها عند الهزاهز

از زدنی که تو فانی شوی و بماند — یاد آن در معرکه ها

لأبي الحكم عمرو ابن أخنس في وقعة أحد الثقفي

مرابی الحکم عمرو پسر اخنس ثقفی راست در جنگ احد

يا مرحبا بفوارس معكم — إذ جاءنا في حومة القسطل

ای مرحبا بفارس و سواران ... — وقتیکه آمد ما را در میان گرد و غبار

يرجو قرانا قاصداً نحونا — نسقيه من ماء السماء المنجل

امید میدارد هم ... اراده جانب ما را — میچشانیم اورا از آب آسمان شسته شده

ما عندنا شيء سوى ما نرى — من حادث العهد بالصيقل

نیست نزد ما چیزی جز آنچه می بینیم — از شمشیر تازه عهد بصیقل دادن

ذاك الذي يقري ضيوف الوغى — والآلاء للأضياف في المنزل

اینست آنکه مهمانداری میکند مهمانهای جنگ — و کاوکوهی برای مهمانها در منزل است

لأمير المؤمنين علي عليه السلام في جوابه

مرامیر المؤمنین علی علیه السلام راست در جواب او

الخ

اخسأ عليك اللعن من جاحد ... يا ابن اللعين لاحق بالأرذل

دور باش بر تو باد لعنت از انکار کننده ... ای پسر ملعون که پیوسته به پست فطرتی

اليوم أعلوك بذي رونق ... كالبرق في المخلولق المسبل

امروز ابلندی جویم ترا بشمشیر آبداری ... که مانند برق است در کهنه پاره مندرس شده

يفري شؤون الرأس لا ينثني ... بعد فراش الحاجب الأجزل

جدا میکند اطراف سر را که دوتا نمیشود ... بعد از استخوانهای ابروی بریده شده

أرجو بذاك الفوز في جنة ... عالية في أكرم المدخل

امید میدارم باین رستگاری را در بهشت ... بلند درجه در بزرگ‌ترین جای دخول

لأمير المؤمنين علي عليه السلام في جوابه

مر امیر المؤمنین علی علیه السلام راست در جواب او

أنا علي ولدتني هاشم ... ليث حروب للرجال قاصم

منم علی که زاییده است مرا هاشم ... شیر جنگها و مردها را شکننده است

معصوصب في نقعها مقادم ... من يلقني يلقاه موت هاجم

برانگیزاننده غبار حرب اقدام کننده است ... کسیکه ملاقات کند مرا ملاقات میکند مرگ هجوم آورنده را

لمعاوية بن أبي سفيان

مر معاویه پسر ابی سفیان راست

لا تحسبني يا علي غافلا ... لأوردن الكوفة القنابلا

مپندار مرا ای علی غافل ... هر آینه داخل میکنم در کوفه جیشهای جوان را

والمشرفي والقنا الذوابلا ... في عامنا هذا وعاما قابلا

و اسبهای بلند را و نیزه‌های لاغر را ... در سال این سال و سال آینده

لأمير المؤمنين علي عليه السلام في جوابه

مر امیر المؤمنین علی علیه السلام راست در جواب او

أصبحت ذا حمق تمنى الباطلا ... لأوردن شامك الصواهلا

صبح کردی ای صاحب حماقت آرزو میکنی باطل را ... هر آینه وارد سازم در شام تو اسبها را

تسعين ألفا رامحا ونابلا ... يزدحمون الحزن والسواهلا

نود هزار نیزه دار و تیر دار ... که پر شوند و تنگ سازند پست و بلندیها را

بالحق والحق يزيح الباطلا ‏ ‏ هذا لك العام وذا بني قابلا

براستی و راستی زایل میکند باطل را ‏ ‏ این مر ترا است در این سال و واگذار سال آینده را

لمعوية بن ابي سفيان في وقعة صفين

مر معویه پسر ابی سفیان راست در جنگ صفین

لن يمنع الحرم بعد العام ‏ ‏ بين القتيل وجريح دامي

هرگز منع کرده نشود احترام بعد امسال ‏ ‏ میان کشته شده و زخم دار خونین

سأملك العراق بالشام ‏ ‏ أنعى ابن عفان مدى الايام

زود باشد که مالک شوم عراق را با شام ‏ ‏ و خبر میدهم مرگ پسر عفان تا آخر روزگار

لسعيد بن قيس الهمداني في جوابه

مر سعید بن قیس همدانی راست در جواب او

يا لهف نفسي فاتني معوية ‏ ‏ فوق طمر كالعقاب هاوية

ای افسوس بر نفس من فوت شد مرا معویه ‏ ‏ بالای اسب دونده مانند عقاب سرازیر

لسعيد بن قيس

مر سعید پسر قیس

والراقصات لا يعود ثانية

قسم بشتران شتاب رونده که بر نمیگردد دوباره

الهمداني في جوابه

همدانی راست در جواب او

لا عيش ان لم القى يوما هاشما ‏ ‏ ذاك الذي جشمني المجاشما

نیست خوشی اگر نه بینم امروز هاشم را ‏ ‏ اینست آنکه بمشقت انداخت مرا مشقتها

ذاك الذي يشتم عرضي ظالما ‏ ‏ ذاك الذي ان ينج مني سالما

اینست آنکه میبرد آب روی مرا از روی ظلم ‏ ‏ اینست آنکه اگر رستگار شود از من بسلامت

لمرقال هاشم بن عتبة

مر مرقال هاشم بن عتبه راست

يكن شجى حتى الممات لازما

باشد اندوهی تا وقت مرگ همیشه

صاحب لواء امير المؤمنين علي

صاحب علم امیرالمؤمنین علی در جواب او

لا عيش ما لا ألق يوما عمروا ‏ ‏ ذاك الذي احدث فينا الغدرا

نیست خوشی اگر نه بینم روزی عمرو را ‏ ‏ اینست آنکه پیدا کرد در ما مکر را

او يبدل الله بامر امرا ‏ ‏ لا تجزعي يا نفس صبرا صبرا

یا آنکه بدل کند خدا بکاری کاری را ‏ ‏ بیتابی مکن ای نفس صبر کن صبر کن

لقيس بن سعد بن عبادة من رؤساء الانصار في وقعة صفين

مر قیس پسر سعد پسر عباده راست از بزرگان انصار در جنگ صفین

انا ابن

أنا ابن سعد زانه عباده   والخزرجيون كماة سادة

منم پسر سعد كه زينت داده است اورا عباده   و طايفه خزرج دلاوران بزرگ اند

ليس فراري في الوغى بعادة   إن الفرار للفتى قلادة

نيست گريختن من در جنگ عادة من   بدرستيكه گريختن مر جوان را قلاده ننگ

يا رب إنك لقني الشهادة   فالقتل خير من عناق غادة

اى پروردگار من تو تلقين كن مرا شهادة را   پس كشتن بهتر است از دست گردن زن جميله

لبيد بن أرطاة من   حتى متى تثنى لي الوسادة   رؤساء آل الشام في جوابه

مر لبيد بن ارطاة راست از   تا كى دوتا شود براى من بخيه گاه   بزرگان شام در جواب او

أنا ابن أرطاة عظيم القدر   مردد في غالب وفهر

منم پسر ارطاة كه بزرگست قدرم   مرددم در طايفه غالب و فهر

ليس الفرار من طباع بشر   إن أرجع اليوم بغير وتر

نيست فرار كردن از طبيعت بشر   اگر بر گردم امروز بدون حاجت

وقد قضيت بالعدو نذري   يا ليت شعري كم بقي من عمري

و بتحقيق بجاى آوردم در دشمن نذرم را   كاشكى ميدانستم كه چه قدر باقى مانده است از عمرم

لمالك بن الأشتر النخعي

مر مالك پسر اشتر نخعى راست

يا رب قيض لي سيوف الكفرة   واجعل وفاتي بأكف الفجرة

اى خداوند قرين ساز براى من شمشيرهاى كافران را   و قرار ده موتم را بدست نابكاران

فالقتل خير من ثياب الحبرة   لا تعدل الدنيا جميعا وبرة

پس كشتن بهتر است از جامهاى حبره   برابرى نميكند دنيا همه اش بقدر پشمى را

لعبيد الله بن   ولا بعوضا في ثواب البررة   عمر في جوابه

مر عبيد الله پسر   و نه بقدر كمى را در ثواب نيكوكاران   عمر راست در جواب او

أنعى ابن عفان وأرجو ربي   ذاك الذي يخرجني من ذنبي

خبر ميدهم مرگ ابن عفان را و اميد دارم خدايم را   اينست آن كسيكه بيرون مياورد مرا از گناهم

ذاك الذي يكشف عني كربي   إن ابن عفان عظيم الخطب

اينست آن كسيكه برميدارد از من اندوهم را   بدرستيكه پسر عفان عظيم قدرست

يأبى له حبي بكل قلبي — إلا اطعاني دونه وضربي

منع میکند مرا ورا دوستی من بهمه دل من — مگر زدن بنیزه پیش او وزدن من بشمشیر

لعبد الرحمن حسبي الذي أنوي به حسبي — خالد أبو الوليد

مر عبد الرحمن راست بس است مرا آنچه که قصد کردم بسبب او بس است مرا — خالد ولید راست

قل لعدي ذهب الوعيد — أنا ابن سيف الله لا مزيد

بگو مر عدی را که رفت وعید تو — منم پسر شمشیر خدا نیست زیادتی بود

وخالد زينه الوليد — ذاك الذي قيل له الوعيد

و خالد زینت داده است اورا ولید — اینست آن کسیکه گفته شده است مراورا وعید

لعدي بن حاتم الطائي في جوابه وهو من رؤساء جنود أمير المؤمنين ع

مر عدی بن حاتم طائی راست در جواب او واو از بزرگان لشکر امیر المؤمنین ع بود

أرجو إلهي وأخاف ذنبي — ولست أرجو غير عفو ربي

امید میدارم خدای خودرا ومیترسم گناه خودرا — ونیستم که امید بدارم جز عفو خدای خودرا

يا ابن الوليد بغضكم في قلبي — كالهضب بل فوق قنان الهضب

ای پسر ولید دشمنی شما در دل منست — مثل کوه بلکه بالای اقسام کوه

لعبد الله بن الحارث السكوني من جنود الشام خطابا للمعوية

مر عبد الله پسر حارث سکونی راست از لشکر شام

عقدت لبسر وأصحابه — وما الناس حولك إلا اليمن

بستی لوای جنگ را برای بسر ویاران او — ونیست مردم دور ودور تو جز اهل یمن

ولا تخلطن بنا غيرنا — كما شيب بالماء صفو اللبن

بسر مخلوط مساز با ما غیر ما را — چنانکه مخلوط میشود بآب خالص شیر

ستعلم أن جاش بحر العراق — وأبدى نواجذه في الفتن

زود باشد که بدانی اینکه جوشید بحر عراق — وظاهر شده است دندانهای او در فتنه ها

وشد علي بأصحابه — ونفسك إذ ذاك عند الذقن

وحمله کرد علی با اصحاب بر تو — وروح تو در این هنگام نزد ذقن تو است

بأنا شعارك دون الدثار — وأنا الرماح وأنا الجنن

بانکه جامه زیر بستیم ترا نه جامه روی — وانکه مائیم نیزه ها وما سپرها ئیم

وأنا

وَأَنَا السُّيُوفُ وَأَنَا الْحُتُوفُ | وَأَنَا الدُّرُوعُ وَأَنَا الْجُنَنُ

و ما شمشیرهاییم و ما مرگهاییم | و ما زرههاییم و ما سپرهاییم

لِأَعْوَرِ الشَّنِّيِّ فِي جَوَابِ عُمَرَ خِطَابًا لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ

مر اعور شنی راست در جواب او در حال خطاب بامیر المؤمنین علیه السلام

عَقَدْتُ لِقَوْمٍ أُولِي نَجْدَةٍ | مِنْ أَهْلِ الْحَيَاءِ وَأَهْلِ الْخَطَرِ

جمع کردم برای گروهی صاحبان بزرگواری را | از اهل حیا و اهل بزرگی و قدر

مَسَامِيحَ بِالْمَوْتِ عِنْدَ اللِّقَا | مِنَّا وَإِخْوَانِنَا مِنْ مُضَرْ

جوانمردان بخشندگان بمرگ نزد ملاقات گردن کشان | از ما و برادران ما از طایفه مضر

وَمِنْ حَيِّ ذِي يَمَنٍ جُلَّةٌ | يُقِيمُونَ فِي النَّائِبَاتِ الصُّعُرْ

و از طایفه ذی یمن جمعی اند | که اقامت میکنند در مصیبتها چندین روز از تکبر

وَنَحْنُ الْفَوَارِسُ يَوْمَ الزُّبَيْرِ | وَطَلْحَةَ إِذْ قِيلَ أَوْدَى غُدَرْ

و ماییم سواران در روز زبیر

ضَرَبْنَاهُمْ قَبْلَ نِصْفِ النَّهَارِ | إِلَى اللَّيْلِ حَتَّى قَضَيْنَا الْوَتَرْ

زدیم ایشان را پیش از نیمه روز | تا شب تا که برادریم کینه را

وَلَمْ يَأْخُذِ الضَّرْبُ إِلَّا الرُّؤُوسَ | وَلَمْ يَأْخُذِ الطَّعْنُ إِلَّا الثُّغَرْ

و نگرفت زدن شمشیر مگر سرها را | و نگرفت زدن نیزه مگر دندانها

فَنَحْنُ أُولَئِكَ فِي أَمْسِنَا | وَنَحْنُ كَذَلِكَ فِيمَا غَبَرْ

پس ما آنهاییم در دیروز | و ما چنین هستیم در آینده

لِعَمْرِو بْنِ الْعَاصِ فِي وَقْعَةِ صِفِّينَ

مر عمرو بن عاص راست در جنگ صفین

يَا قَادَةَ الْكُوفَةِ مِنْ أَهْلِ الْفِتَنْ | يَا قَاتِلِي عُثْمَانَ ذَاكَ الْمُؤْتَمَنْ

ای پیشروان کوفه از اهل فتنه | ای کشندگان عثمان امین مر این

كَفَى بِهَذَا حَزَنًا مِنَ الْحَزَنْ | أَضْرِبُكُمْ وَلَا أَرَى أَبَا الْحَسَنْ

بس است این اندوه را از اندوه | میزنم شما را اکنون و نمی بینم علی را

لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي جَوَابِهِ

مر امیر المؤمنین علیه السلام راست در جواب او

أنا الإمام القرشي المؤتمن
الماجد الأبلج ليث كالقطن

منم امام قریشی امین
و بزرگوار تابنده و شیری است مانند کوه

يرضى به السادة من أهل اليمن
من ساكني نجد ومن أهل عدن

خوشنود ند باو بزرگان از اهل یمن
از ساکنین نجد و از اهل عدن

لمالك الشر النجي
أبو حسين فاعلمن وأبو حسن
في مبارزته مع عمرو بن العاص

مرا مالک شتر نجی است
پدر حسین است بسر بدان و پدر حسن
در مبارزت او با عمرو عاص

ألا ليت شعري كيف لي بعمرو
ذاك الذي أوجبت فيه نذري

کاش میدانستم چگونه است مرا با عمرو
این است آنکسیکه واجب ساختم دراو نذر خود را

ذاك الذي أطلبه بوتري
ذاك الذي فيه شفاء صدري

اوست آنکه طلب میکنم اورا بجانب خود
این است آنکه دراوست شفاء سینه من

تعلى بها عند اللقاء قدري
أجعل فيه طعام النسر

بلند شود بآن نزد ملاقات قدر من
که قرار میدهم در آن خوراک کرکس را

لعمرو بن العاص
أو لا فربي عاذري بعذري
في جوابه

مر عمرو پسر عاص است
یا نه پس پروردگار پذیرنده است عذر مرا بعذر من
در جواب او

يا ليت لي كيف لي بمالك
كم جاهل جبنته وفاتك

ای کاش مرا چگونه است کار با مالک
چه بسیار نادان و زیرکی را که غالب شدم در جنگ

وفارس قتلته وفاتك
ومقدام آب بوجه حالك

و سواری که کشتم اورا و بجراتی را
و چه بسیار شیر که برگشت با روی سیاه

فلما هرب مجروحا
ما زلت دهري غرض المهالك
الأشتر قال في تحضيضه

پس چون گریخت زخم دار
همیشه من در روزگار در معرض مهلکها بودم
اشتر گفت در تحضیض طایفه

من جنود الشام يا عمرو عليك العفا ما هبت الصبا فأخذ اللوا وتقدم قائلا

از لشکر شام ای عمرو بر تو باد زوال تا وقتیکه بوزد باد صبا پس گرفت علم او اشتر و پیش رفت و رجز خواند

إن يك عمرو قد علاه الأشتر
بأسمر فيه سنان أزهر

اگر بود عمرو که غالب شده اورا اشتر
به نیزه که دراو سر نیزه روشن براق بود

فذاك والله لعمري مفخر
يا عمرو يكفيك الطعان حمير

پس آن بخدا قسم بجان خودم ما را فخر است
ای عمرو باز میدارند طایفه حمیر طعن نیزه را از تو

[illegible]

والنخعي بالطعان أمهر ... دون اللواء اليوم موت أحمر

و قبیلهٔ نخعی بنیزه زدن ماهر ترند ... نزد علم امروز کشته شدن است

فنادى الأشتر ابنه خذ اللواء فغلام لغلام فأخذ ابراهيم وقال يتقدم

پسر خود را آواز کرد اشتر پسرش را که بگیر علم را پس جوانی با جوانی پس گرفت ابراهیم علم را و رفت و گفت

يا أيها السائل عني لا ترع ... أقدم فإني من عرانين النخع

ای سؤال کننده از من مترس ... پیش رو پس بدرستیکه من از اشراف قبیلهٔ نخعم

كيف ترى طعن العراقي الجذع ... أطير في يوم الوغى ولا أضع

چگونه می بینی نیزه زدن عراقی شجاع را ... میپرم روز جنگ و پست نمیشوم

ما أنا لما سر وما ضر نفع ... أعددت ذا اليوم لهول المطلع

آنچه به آید شمار است و میکند و آنچه زیان آرد شمار نگوید ... آماده و مهیا کرده ام امروز را برای هول روز قیامت

فحجل بن عامر المذحجي من جنود الشام

حجل پسر عامر مذحجی است از لشکر شام

إن حجل بن عامر وأثالا ... أصبحا يضربان في الأمثال

بدرستیکه حجل پسر عامر و اثال پسرش ... صبح کردند که مثل زده میشدند در مثلها

أصبح الفارس المذحج في النقع ... إذ أثال يدعو يريد نزالي

صبح کرد سوار طایفهٔ مذحج در میان گرد ... اثال که میخواند و اراده میکرد جنگ مرا

دون أهل العراق يخطر كالفحل ... على ظهر هيكل ذيال

نزد اهل عراق و بر میجهد مانند شتر نر ... بر پشت اسب آویخته دم

فدعاني له ابن هند وما ... زال قليلا في صحبه أمثالي

پس خواند مرا برای او پسر هند معویه و همیشه ... کم است در یاران معویه مانند های من

فاطعنا وذاك من حدث الدهر ... عظيم فتى لشيخ يجالي

پس نیزه زدیم و این از نازکی روزگار ... بزرگ است جوانی با پیری جولان کننده بهم

شاجرا بالقناة صدر أبيه ... وعزيز علي طعن أثال

درزننده باشد به نیزه سینهٔ پدرش را ... و سخت است بر من نیزه زدن اثال

لا أبالي حين أعترض أثالا ... وأثال كذاك ليس يبالي

باک ندارم هنگامیکه ظاهر شوم اثال را ... و اثال همچنین است باک ندارد جنگ مرا

وقال أثال أمية في جوابه وهو من جنود العراق وأمير المؤمنين عليه السلام

وگفت اثال پسرش در جواب وی واثال از لشکر عراق بود و از لشکر امیرالمؤمنین علیه السلام

إن طعني وسط العجاجة حجلا | لم يكن بالذي نويت عقوقا
پدرسیکه نیزه زدنم درمیان غبار حجل را | نبود در آنچه که قصد کردم عاق پدر بودن را

كنت أرجو به الثواب من الله | وكوني مع النبي رفيقا
بودم که امید میداشتم باو ثواب را از خدا | و بودنم را با پیغمبر همراه

لم أزل أنصر العراق على | الشام أراني بفعل ذاك حقيقا
همیشه یاری میکنم لشکر عراق را بر | شام می بینم خود را بکردن این کار سزاوار

قال أهل العراق إذ عظم الخطب | ونق المبارزون نقيقا
گفتند اهل عراق وقتی که بزرگ شد کار | و فریاد کردند دلاوران فریاد کردنی

من فتى يسلك الطريق إلى الله | فكنت الذي أسلك الطريقا
کیست جوانی که راه رود راه را بسوی خدا | پس بودم من آنکسیکه رفتم راه را

حاسر الرأس لا أريد سوى الموت | أرى الأعظم الجليل دقيقا
برهنه سر از مغفر که قصد نکنم جز مرگ را | می بینم کار بزرگ جلیل را نازک

فبدا لي حجل بادرة الطعن | وما كنت قبلها مسبوقا
پس ظاهر شد مرا حجل ابتدا کننده به نیزه زدن | و نبودم پیش از آن پیشی کرده شده

قلت للشيخ لست أكفر نعماك | لطيف الغذاء والتفنيقا
گفتم مر پیر را نیستم که ناسپاسی کنم نعمتهای ترا | پاکیزه غذا را و نعمتهای خوش را

غير أني أخاف أن تدخل النار | ولا تعصني وكن لي رفيقا
جز اینکه میترسم اینکه داخل شوی در آتش | و خلاف مکن مرا و باش با من همراه

لأبي عمرة بسر بن أرطاة حين منعه من مبارزته مع علي عليه السلام

مر ابی عمره بسر بن ارطاة راست هنگامیکه بازداشت از مبارزت کردن با امیرالمؤمنین علیه السلام

يا بسر بن أرطاة جاهل | بآثاره في الحرب أو متجاهل
ای بسر ارطاة آیا نادانی | بآثار علی در جنگ یا نادانی نموده خود را

متى تلقه فالموت في رأس رمحه | وفي سيفه شغل لنفسك شاغل
وقتیکه ملاقات کنی او را پس مرگ در سر نیزه اوست | و در شمشیر او کاریست که مر ترا مشغول کننده است

وما

وَمَا بَعْدَهُ فِي آخِرِ اللَّيْلِ عَاطِفٌ ۞ وَلَا قَبْلَهُ فِي أَوَّلِ الْخَيْلِ حَامِلُ

ونیست بعد از او در آخر شب لطف کننده ۞ و نه پیش از او در اول چشم [illegible]

فَلَمَّا سَقَطَ بُسْرُ بْنُ أَرْطَاةَ مِنْ طَعْنِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَنِ الْفَرَسِ وَكَشَفَ عَوْرَتَهُ فَنَجَا قَالَ الْحَارِثُ

پس زمانی که افتاد بسر از ضرب نیزهٔ امیرالمؤمنین ع از اسب و کشف عورت کرد پس نجات یافت گفت الحارث

فِي كُلِّ يَوْمٍ رَجُلٌ شَيْخٌ شَاغِرَهْ ۞ وَعَوْرَةٌ وَسْطَ الْعَجَاجِ ظَاهِرَهْ

در هر روزی پای پیری بلند است ۞ و عورتی در میان غبار پیداست

تُبْرِزُهَا طَعْنَةُ كَفٍّ وَاتِرَهْ ۞ عَمْرٌو وَبُسْرٌ مُنِيَا بِالْفَاقِرَهْ

که ظاهر ساخته است آن عورت را ضرب دستی که قهر کننده ۞ عمرو و بسر گرفتار شده اند با مصیبت

وَقَالَ الشَّاعِرُ فِي ذَلِكَ

و گفته است شاعری در این باب

أَفِي كُلِّ يَوْمٍ فَارِسٌ تَنْدُبُونَهُ ۞ لَهُ عَوْرَةٌ تَحْتَ الْعَجَاجِ بَادِيَهْ

آیا در هر روزی سواری را فریادرس میخوانید ۞ که مر او راست عورتی که زیر غبار ظاهر است

يَكُفُّ بِهَا عَنْهُ عَلِيٌّ سِنَانَهُ ۞ وَيَضْحَكُ مِنْهَا فِي الْخَلَاءِ مُعَاوِيَهْ

که میدارد برای آن عورت از او علی نیزه‌اش را ۞ و میخندد از آن در پنهانی معاویه

بَدَتْ أَمْسِ مِنْ عَمْرٍو فَقَنَّعَ رَأْسَهُ ۞ وَعَوْرَةُ بُسْرٍ مِثْلُهَا حَذْوُ حَاذِيَهْ

ظاهر شد دیروز از عمرو پس مقنعه پوشید سر را ۞ و عورت بسر مانند او مطابق شد بی کم و زیاد

فَقُولَا لِعَمْرٍو وَابْنِ أَرْطَاةَ أَبْصِرَا ۞ سَبِيلَكُمَا لَا تَلْقَيَا اللَّيْثَ ثَانِيَهْ

پس بگوئید مر عمرو را و ابن ارطاة را ببینید ۞ راه فرار خود را ملاقات نمی‌کنید شیر را دوباره

وَلَا تَحْمَدَا إِلَّا الْحَيَا وَخُصَاكُمَا ۞ هُمَا كَانَتَا لِلنَّفْسِ وَاللَّهِ وَاقِيَهْ

و ستایش نکنید مگر عورت و دو خایه خود را ۞ این دو بودند مر نفس شما را قسم بخدا نگهدارنده

فَلَوْلَاهُمَا لَمْ تَنْجُوَا مِنْ سِنَانِهِ ۞ وَتِلْكَ بِمَا فِيهَا عَنِ الْعَوْدِ نَاهِيَهْ

پس اگر نبودند آن دو نجات نمی‌یافتید از نیزهٔ او ۞ و اینک مر برای آنچه که در او است از برگشتن بازدارنده است

مَتَى تَلْقَيَا الْخَيْلَ الْمُغِيرَةَ صُبْحَةً ۞ وَفِيهَا عَلِيٌّ فَاتْرُكَا الْخَيْلَ نَاحِيَهْ

وقتی که ملاقات کنید اسبهای غارت کننده را در صبح ۞ که در او باشد علی ع پس بگذارید لشکر را بجانبی

وَكُونَا بَعِيدًا حَيْثُ لَا يَبْلُغُ الْقَنَا ۞ وَنَارُ الْوَغَى إِنَّ التَّجَارِبَ كَافِيَهْ

و باشید دور تا بجائی که نرسد نیزه ۞ و آتش جنگ شما را بدرستی که آزمودنها بس است

ايضاً في الاراجيز من ابي عبد الله الحسين عليه السلام واقربائه واصحابه في وقعة الطف ما جاء

نیز در رجزهاست از ابی عبدالله الحسین علیه السلام و نزدیکان خویش و یاران او در جنگ کربلا

يا ناقتي لا تذعري من زجري — وامضي بنا قبل طلوع الفجر

ای ناقه من بفزع میا از راندن من — و ببر ما را قبل از طلوع صبح

بخير فتيان وخير سفر — آل رسول الله آل الفخر

با بهتر جوانانی و بهتر سفرهائی — که آل پیغمبر خداست و اهل فخر و شرف اند

السادة البيض الوجوه الزهر — الطاعنين بالرماح السمر

آقایان سپید و روشن رویاند — زنندگان به نیزه های گندم گون

الضاربين بالسيوف البتر — حتى تحلي بكريم الفخر

زنندگانند بشمشیرهای برنده — تا منزل کند به بزرگوار صاحب فخر

الماجد الجد رحيب الصدر — يا مالك النفع معاً والضر

که بزرگوار جد است و گشاده سینه — ای مالک سود و زیان با هم

ايد حسيناً سيدي بالنصر — على اللعينين سليلي صخر

قوة ده حسین را آقای من بیاری کردن — بر دو لعین که دو فرزند صخرند

يزيد لا زال حليف الخمر — وابن زياد عهر بن العهر

یکی یزید که همیشه هم عهد و هم قسم شراب است — و ابن زیاد زانی پسر زانی

للحر بن يزيد الرياحي

مر حر پسر یزید ریاحی راست

اني انا الحر ونجل الحر — اشجع من ذي لبد هزبر

بدرستیکه منم حر و پسر آزاد مرد — شجاع ترم از صاحب موی پیچیده که شیر است

ولست بالجبان عند الكر — لكنني الوقاف عند الفر

و نیستم ترسان نزد روکردن بجنگ — لکن من درنگ کننده ام نزد فرار

ولما قتل رثاه علي بن الحسين عليه السلام

و چون کشته شد مرثیه گفت او را علی بن حسین ع

لنعم الحر حر بني رياح — صبور عند مختلف الرماح

هر آینه نیکو آزاد مردی است حر بنی ریاح — صبر کننده بود نزد اختلاف نیزه ها

ونعم

وَنِعْمَ الحُرُّ اِذْ نادىٰ حُسَيْناً ‌‌ فَجادَ بِنَفْسِهِ عِنْدَ الصَّباحِ

و نیکو بود حر وقتی ندا کرد حسین را ‌‌ پس بخشید جان خود نزد [illegible]

لِبُرَيْرِ بْنِ خُضَيْرٍ الهَمْدانِيِّ رَحِمَهُ

مر بریر پسر خضیر همدانی راست

اَنا بُرَيْرٌ وَاَبِي خُضَيْرٌ ‌‌ لَيْثٌ يَرُوعُ الاَسَدَ عِنْدَ الزَّئِرِ

منم بریر و پدرم هست خضیر ‌‌ شیر است که بترساند شیرها را نزد فریادش

يَعْرِفُ فِينَا الخَيْرَ اَهْلُ الخَيْرِ ‌‌ اَضْرِبُكُمْ وَلا اَرىٰ مِنْ ضَيْرِ

میشناسد در ما خوبی را اهل خوبی ‌‌ میزنم شما را و نمی بینم از ضرری

لِوَهَبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ ‌‌ كَذاكَ فِعْلُ الخَيْرِ مِنْ بَرٍّ ‌‌ اِبْنِ حُبابٍ الكَلْبِيِّ

مر وهب پسر عبد الله ‌‌ چنین است بکار خوب از بر ‌‌ پسر حباب کلبی راست

اِنْ تُنْكِرُونِي فَاَنَا ابْنُ الكَلْبِي ‌‌ سَوْفَ تَرَوْنِي وَتَرَوْنَ ضَرْبِي

اگر نشناسید مرا پس منم پسر کلبی ‌‌ زود باشد که ببینید مرا و ببینید شمشیر زدنم را

وَحَمْلَتِي وَصَوْلَتِي فِي الحَرْبِ ‌‌ اُدْرِكُ ثَارِي بَعْدَ ثَارِ صَحْبِي

و حمله کردنم را و جستنم را در جنگها ‌‌ در می یابم خون خودم را بعد از خون رفیقانم

لِعَمْرِو بْنِ خالِدٍ ‌‌ لَيْسَ جِهادِي فِي الوَغا بِاللَّعِبِ ‌‌ الاَزْدِيِّ

مر عمرو پسر خالد ‌‌ نیست جنگ کردنم روز جنگ ببازیچه ‌‌ ازدی راست

اِلَيْكِ يا نَفْسُ اِلَى الرَّحْمٰنِ ‌‌ فَاَبْشِرِي بِالرَّوْحِ وَالرَّيْحانِ

بیا ای نفس بسوی خدا ‌‌ پس بشارت باد ترا بروح و ریحان بهشت

وَالصَّبْرُ اَحْظىٰ لَكِ بِالاَمانِي ‌‌ يا مَعْشَرَ الاَزْدِ بَنِي قَحْطانِ

شکیبائی بلذت رساند مر ترا از آرزوها ‌‌ ای طایفه ازد و بنی قحطان

لِسَعْدِ بْنِ حَنْظَلَةَ التَّمِيمِيِّ رَحِمَهُ اللهُ

مر سعد بن حنظله تمیمی راست رحمه الله

صَبْراً عَلَى الاَسْيافِ وَالاَسِنَّةْ ‌‌ صَبْراً عَلَيْها لِدُخُولِ الجَنَّةْ

صبر کنیم بر شمشیرها و نیزه ها ‌‌ صبر کنیم بر آنها برای داخل شدن بهشت

وَحُورِ عِينٍ ناعِماتٍ هُنَّهْ ‌‌ يا نَفْسُ لِلرّاحَةِ فَاجْهَدَنَّهْ

و حور عین که خوش آیند و نرم بدن اند آنها ‌‌ ای نفس برای راحت پس کوشش کن البته

وفي طلاب الخير فارغبنه

و در طلب کردن خیر پس رغبت کن البته

لمسلم بن عوسجة الاسدي

مر مسلم پسر عوسجه اسدی راست

إن تسألوا عني فإني ذو لبد — من فرع قوم من ذرى بني أسد

اگر سؤال کنید از من پس منم صاحب شیر بیشه باشنده — از بزرگ گروهی از اشراف بنی اسد

فمن بغانا حائد عن الرشد — وكافر بدين جبار صمد

پس کسیکه دشمن داشت ما را دور است از راه راست — و کافر است بدین خداوند صمد

لجون مولى لأبي ذر الغفاري كان عبداً

مر جون غلام ابی ذر غفاری راست و بود غلام سیاه

كيف ترى الكفار ضرب الأسود — بالسيف ضرباً عن بني محمد

چگونه می‌بینند کافران شمشیر زدن سیاه را — بشمشیر زدنی از جهت اولاد محمد

أذب عنهم باللسان واليد — أرجو به الجنة يوم المورد

دفع میکنم از ایشان بزبان و دست — امید میدارم بآن بهشت را در روز قیامت

ليحيى بن سليم المازني رحمه الله

مر یحیی پسر سلیم مازنی راست رحمه الله

لأضربن القوم ضرباً فيصلاً — ضرباً شديداً في العداة معجلاً

هر آینه میزنم قوم را زدن فاصل — زدنی سخت که در دشمنان شتابنده است

ولا أخاف اليوم موتاً مقبلاً — لكنني كالليث أحمي أشبلا

نمی‌ترسم امروز مرگ روی آرنده را — لکن من مانند شیر هستم که حمایت میکنم بچه‌هایم را

لقرة بن أبي قرة الغفاري رحمه الله

مر قره پسر ابی قره غفاری راست

قد علمت حقاً بنو غفار — وخندف بعد بني نزار

بتحقیق که دانست براستی بنو غفار — و خندف بعد از بنی نزار

بأنني الليث لدى الغيار — لأضربن معشر الفجار

بآنکه منم شیر نزد غیرت — هر آینه میزنم البته ای گروه فاسقین

لمالك

لِكُلِّ عَضْبٍ ذَكَرٍ بَتّارِ ضَرْباً وَجيعاً عَنْ بَني الأَخْيارِ

بهر شمشیر آبدار جدا کننده زدنی دردناک از پسرهای خوبان

رَهْطِ النَّبِيِّ سادَةِ الأَبْرارِ

گروه پیغمبر و آقایان نیکوکاران

لِمالِكِ بْنِ أَنَسٍ الْكاهِلِيِّ

مر مالک پسر انس کاهلی راست

قَدْ عَلِمَتْ مالِكُ وَالدُّودانُ وَالْخِنْدِفِيُّونَ وَقَيْسُ عَيْلانِ

بتحقیق دانست مالک و دودان و طایفه خندف و قیس و عیلان

بِأَنَّ قَوْمي آفَةُ الأَقْرانِ لَدَى الْوَغا وَسادَةُ الْفُرْسانِ

بانکه گروه من آفت همانندند نزد جنگ و آقای سوارانند

لَسْنا نَرَى الْعَجْزَ عَنِ الطِّعانِ مُباشِرُوا الْمَوْتِ بِطَعْنٍ آنِ

نیستیم ما که ببینیم ناتوانی را از زدن نیزه چسپنده بمرگیم بزدن نیزه در این هنگام

اَلْيَوْمَ تَلْقى جَدَّكَ النَّبِيّا

این مصرع در اینجا زائد است

رَجَزُ حَجّاجِ بْنِ مَسْرُوقٍ وَهُوَ مُؤَذِّنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلامُ

رجز حجاج بن مسروق است و او مؤذن سید الشهدا علیه السلام

أَقْدِمْ حُسَيْنُ هادِياً مَهْدِيّاً اَلْيَوْمَ تَلْقى جَدَّكَ النَّبِيّا

پیش رو ای حسین در حالتیکه هدایت کننده و هدایت یافته شده امروز ملاقات می‌کنی جد خود پیغمبر را

ثُمَّ أَباكَ ذَا النَّدى عَلِيّاً ذاكَ الَّذي نَعْرِفُهُ وَصِيّاً

پس پدرت صاحب بخشش که علی است آنست آنکه میشناسیم او را وصی پیغمبر است

وَالْحَسَنَ الْخَيْرَ الرَّضِيَّ الْوَلِيّا وَذَا الْجَناحَيْنِ الْفَتَى الْكَمِيّا

و میشناسیم حسن نیکوی پسندیده امیر را و صاحب دو بال جعفر طیار جوانمرد دلاور را

وَأَسَدَ اللهِ الشَّهيدَ الْحَيّا

و شیر خدا شهید زنده را

لِزُهَيْرِ بْنِ الْقَيْنِ رَحِمَهُ اللهُ

مر زهیر بن قین راست رحمه الله

أنا زهير وأنا ابن القين ... أذودكم بالسيف عن حسين

منم زهير ومنم پسر قين ... منع بكنم شمارا بشمشير از حسين

إن حسيناً أحد السبطين ... من عترة البر التقي الزين

بدرستيكه حسين يكى دو پسر پيغمبرست ... از ذريت نيكوى پرهيزكار خوب

ذاك رسول الله غير المين ... أضربكم ولا أرى من شين

آن پيغمبر خداست بغير دروغ ... ميزنم شمارا ونمى بينم بدى را

يا ليت نفسي قسمت قسمين

اى كاش جان من پاره ميشد به دو پاره

حبيب بن مظهر الأسدي رضي الله عنه

حبيب بن مظهر اسدى رضى الله عنه

أنا حبيب وأبي مظهر ... فارس هيجاء وحرب تسعر

منم حبيب وپدرمست مظهر ... سوار معركه وجنگ افروخته شده

وأنتم عند الوفاء أغدر ... ونحن أوفى منكم وأصبر

وشما نزد وفا عهد كردن با مكرتريد ... وما وفا كننده تريم از شما وشكيباتريم

حقاً وأتقى منكم وأعذر

براستى وپرهيزكارتريم از شما ومعذورتريم

لهلال بن نافع البجلي رحمه الله

مر هلال بن نافع بجلى رحمه الله

أنا الغلام اليمني البجلي ... ديني على دين حسين وعلي

منم غلام يمنى از طايفه بجلى ... مذهب من بر مذهب حسين وعلى است

إن أقتل اليوم فهذا أملي ... فذاك رأيي وألاقي عملي

اگر كشته شوم امروز اين است آرزوى من ... پس اين عقيده من است ومى بينم عمل خود را

شاب قتل أبوه في المعركة وكانت أمه معه فقالت أخرج يا بني وقاتل بين يدي ابن رسول الله

جوانى كه پدرش در جنگ كشته شده بود ومادرش با او بود پس گفت مادرش بيرون رو اى پسرك جنگ كن پيش روى پسر پيغمبر

أميري حسين ونعم الأمير ... سرور فؤاد البشير النذير

امير من حسين است وخوب اميرى است ... خوشنودى دل پيغمبر مژده دهنده وترساننده است

عليٌّ وفاطمة والداه ... فهل تعلمون له من نظير

ستوده علی و فاطمه پدر و مادر او است ... پس آیا میدانید مر او را مانندی و شبیه

له طلعة مثل شمس الضحى ... له غرة مثل بدر منير

مر او راست جمالی مانند آفتاب چاشتگاه ... مر او راست پیشانی مانند بدر درخشنده

لعبد الرحمن بن عروة

مر عبد الرحمن بن عروه راست

قد علمت حقا بنو غفار ... وخندف بعد بني نزار

تحقیق که دانست براستی بنو غفار ... و طایفه خندف سپس بنی نزار

لنضربن معشر الفجار ... بكل عضب ذكر بتار

هرآینه میزنم طایفه بدکاران را ... بهر شمشیر آبدار جدا کننده

يا قوم ذودوا عن بني الاخيار ... بالمشرفي والقنا الخطار

ای گروه منع کنید دشمنان را از اولاد برگزیدگان ... بشمشیرها و نیزه‌های هلاک کننده

لغلام تركي كان للحسين عليه السلام وكان قاريا بالقرآن

مر غلام ترکی راست که بود غلام حسین ع و بود خواننده قرآن

البحر من طعني وضربي يصطلي ... والجو من سهمي ونبلي يمتلي

دریا از زدن نیزه و زدن شمشیر من آتش میگیرد ... و هوا از تیر و خدنگ من پر میشود

اذا حسامي في يميني ينجلي ... ينشق قلب الحاسد المبجل

هرگاه شمشیر من در دست راست من ظاهر شود ... میشکافد دل رشک برنده عظیم را

لعبد الله بن مسلم بن عقيل ابن ابي طالب

مر عبد الله بن مسلم بن عقیل بن ابی طالب راست

اليوم القى مسلما وهو ابي ... وفتية بادوا على دين النبي

امروز می بینم مسلم را و او پدر منست ... و جوانانی که هلاک شدند بر دین پیغمبر

ليسوا بقوم عرفوا بالكذب ... لكن خيار وكرام النسب

نیستند گروهی که شناخته شوند بدروغ ... لکن برگزیدگان و بزرگان نسبا اند

من هاشم السادات اهل الحسب

از بزرگان بنی هاشم و اهل حسب اند

لجعفر بن عقيل بن أبي طالب عليه السلام وذلك

رجز جعفر پسر عقیل پسر ابی طالب علیه السلام است

أنا الغلام الأبطحي الطالبي — من معشر في هاشم وغالب

منم پسر مناب ابطح و ابیطالب — از گروهی از بنی هاشم و غالب

ونحن حقاً سادة الذوائب — هذا حسين أطيب الأطائب

و ما براستی بزرگان اشرافیم — این حسین است پاکیزه تر پاکیزگان

من عترة البر التقي العاقب

از نژاد خوب پیغمبر پرهیزکار پاداش دهنده

لعبد الرحمن بن عقيل بن أبي طالب

رجز عبد الرحمن پسر عقیل پسر ابیطالب است

أبي عقيل فاعرفوا مكاني — من هاشم وهاشم إخواني

پدر من عقیل پس بشناسید قدر و منزلت مرا — از هاشم و بنی هاشم برادران منند

كهول صدق سادة الأقران — هذا حسين شامخ البنيان

همه مانند براستی و بزرگان همتایان خودند — این حسین است که بلند اصل و نسب است

وسيد الشيب مع الشبان

و آقای پیران با جوانان است

لمحمد بن عبد الله بن جعفر بن أبي طالب

رجز محمد پسر عبد الله پسر جعفر پسر ابیطالب است

نشكو إلى الله من العدوان — قتال قوم في الردى عميان

داد خواهی میکنیم بسوی خدا از دشمنان — و از جنگ کردن گروهی که در هلاکت کورند

قد تركوا معالم القرآن — ومحكم التنزيل والتبيان

بتحقیق که واگذاشتند راههای دانش قرآن را — و محکم فرستاده شده خدا و قرآن را

وأظهروا الكفر مع الطغيان

و پیدا کردند کفر را با سرکشی [illegible]

لعون بن عبد الله بن جعفر بن أبي طالب

رجز عون پسر عبد الله پسر جعفر پسر ابیطالب است

إِنْ تُنْكِرُونِي فَأَنَا ابْنُ جَعْفَرٍ — شَهِيدُ صِدْقٍ فِي الْجِنَانِ أَزْهَرُ

اگر نشناسید مرا پس منم پسر جعفر — شهید راستی است در بهشت روشن

يَطِيرُ فِيهَا بِجَنَاحٍ أَخْضَرَ — كَفَى بِهَذَا شَرَفاً فِي الْمَحْشَرِ

پرواز میکند در بهشت با بال سبز — بس است همین از شرف در روز محشر

لِعَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَسَنِ وَقَاسِمِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ

مر عبد الله پسر حسن و قاسم پسر حسن پسر علی پسر ابی طالب علیهم السلام راست

إِنْ تُنْكِرُونِي فَأَنَا ابْنُ الْحَسَنِ — سِبْطِ النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى وَالْمُؤْتَمَنِ

اگر منکر باشید مرا پس منم پسر حسن — پسر پیغمبر برگزیده امین

هَذَا حُسَيْنٌ كَالْأَسِيرِ الْمُرْتَهَنِ — بَيْنَ أُنَاسٍ لَا سُقُوا صَوْبَ الْمُزْنِ

این حسین است مانند اسیر گروی — میان مردمی که چشانیده نشده اند قطره از ریخته باران

لِعَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ

مر عبد الله پسر حسن پسر علی راست

إِنْ تُنْكِرُونِي فَأَنَا ابْنُ حَيْدَرَةْ — ضِرْغَامِ آجَامٍ وَلَيْثٍ قَسْوَرَةْ

اگر نشناسید مرا پس منم پسر حیدر — شیر بیشه‌ها و شیر شجاع

عَلَى الْأَعَادِي مِثْلُ رِيحٍ صَرْصَرَةْ

بر دشمنان مثل باد تند

لِأَبِي بَكْرِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ

مر ابی بکر پسر علی پسر ابی طالب علیه السلام راست

شَيْخِي عَلِيٌّ ذُو الْفَخَارِ الْأَطْوَلِ — مِنْ هَاشِمِ الصِّدْقِ وَالْكَرِيمِ الْمُفْضِلِ

بزرگ منست علی صاحب فخر بلند — از هاشم راستگو و بزرگوار با زیادتی

هَذَا حُسَيْنُ بْنُ النَّبِيِّ الْمُرْسَلِ — عَنْهُ نُحَامِي بِالْحُسَامِ الْمُصْقَلِ

این حسین پسر پیغمبر فرستاده شده است — از او حمایت میکنیم بشمشیر جلا داده شده

تَفْدِيهِ نَفْسِي مِنْ أَخٍ مُبَجَّلِ

فدا شود او را جان من برادر بزرگواری است

لِعُمَرَ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ

مر عمر پسر علی پسر ابی طالب راست

خلوا عداة الله خلوا عن عمر — خلوا عن الليث العبوس المكفهر

دور شوید ای دشمنان خدا دور شوید از عمر — دور شوید از شیر عبوس کننده روی و درهم شونده

يضربكم بسيفه ولا يفر — وليس فيها كالجبان المنجحر

که میزند شما را بشمشیرش و نمیگریزد — و نیست در جنگ مانند ترسان منع کرده شده

لعثمان بن علي بن ابي طالب عليه السلام

مر عثمان پسر علی پسر ابی طالب علیه السلام راست

اني انا عثمان ذو المفاخر — شيخي علي ذو الفعال الطاهر

بدرستیکه منم عثمان صاحب فخرها — آقای من علی است صاحب کردار پاکیزه

وابن عم للنبي الطاهر — اخي حسين خيرة الاخاير

و پسر عم است پیغمبر پاک را — برادر منست حسین خوبترین خوبها

وسيد الكبار والاصاغر — بعد الرسول والوصي الناصر

و آقای بزرگها و کوچکهاست — بعد از پیغمبر خدا و وصی یاری کننده او

لعبد الله بن علي بن ابي طالب عليه السلام

مر عبد الله پسر علی پسر ابیطالب ع راست

انا ابن ذي النجدة والافضال — ذاك علي الخير ذو الفعال

منم پسر صاحب بزرگی و زیادتی بخشش — که آن علی بزرگوار است صاحب کردارهای خوب

سيف رسول الله ذو النكال — في كل قوم ظاهر الاهوال

که شمشیر پیغمبر خداست صاحب عبرة و شکنجه — در هر طایفه پیدا کننده ترسها و بیمها

لعباس بن علي بن ابي طالب عليه السلام

مر عباس پسر علی پسر ابیطالب علیه السلام راست

اقاتل القوم بقلب مهتد — اذب عن سبط النبي احمد

جنگ میکنم با طایفه با دل راه یابنده — منع میکنم از پسر پیغمبری که نام او احمد است

اضربكم بالصارم المهند — اني انا العباس ذو التودد

میزنم شما را بشمشیر هندی — بدرستیکه منم عباس صاحب دوستی

ايضا له — نجل علي المرتضى المؤيد — عليه السلام

ایضا برادر است — پسر علی مرتضی یاری کرده شده — علیه السلام

الازهار

لا ارهب الموت اذا الموت وقا — نفسي لنفس الطاهر السبط وقا

نترسم مرگ را وقتی که مرگ در رسد — جان من مر جان پاک پسر پیغمبر است نگهبان

اني صبور شاكر للملتقى — ولا اخاف طارقا ان طرقا

بدرستیکه من صبر کننده و شاکرم مر آنکه را که رسیده است — و نمیترسم دارو برا اگر وارد شود در شب

بل اضرب الهام وافري الفرقا — اني انا العباس صعب باللقا

بلکه میزنم سر را و میبرم — بدرستیکه منم عباس که سختم هنگام دیدن جنگ

ايضا له عليه السلام

نیز مراوراست علیه السلام

والله ان قطعتم يميني — اني احامي ابدا عن ديني

بخدا قسم اگر ببرید دست راستم را — که من حمایت میکنم همیشه از دین خود

وعن امام صادق اليقين — نجل النبي الطاهر الامين

و از امام درست اعتقاد — پسر پیغمبر پاک امین

لعلي بن الحسين بن علي بن ابيطالب عليهم السلام

مر علی پسر حسین پسر علی بن ابیطالب راست

انا علي بن الحسين بن علي — نحن وبيت الله اولى بالنبي

منم علی پسر حسین پسر علی — ما قسم بخانه خدا اولی‌ایم به پیغمبر از دیگران

والله لا يحكم فينا ابن الدعي — اطعنكم بالرمح حتى ينثني

بخدا قسم که حکومت نمیکند در ما پسر زنا خوانده شده — میزنم شمارا به نیزه تا که خم شود

اضربكم بالسيف احمي عن ابي — ضرب غلام هاشمي علوي

میزنم شمارا بشمشیر حمایت میکنم از پدرم — زدن پسری که منسوب بهاشم و علی است

ايضا له عليه السلام

نیز مراوراست علیه السلام

الحرب قد بانت لها الحقائق — وظهرت من بعدها مصادق

جنگ ظاهر شد مر اورا اصلها — و پیدا شد از او راستیها

والله رب العرش لا نفارق — جموعكم او تغمد البوارق

قسم بخدا که پروردگار عرش است که جدا نمیشویم — از جمعیت شما تا اینکه غلاف کنیم شمشیرها

لأبي عبد الله الحسين بن علي عليهما السلام

مرا أبي عبد الله الحسين بن علي ع ...

كفر القوم وقدما رغبوا ... عن ثواب الله رب الثقلين

کافر شدند طایفه و از پیش رو اعراض کردند ... از ثواب خدا پروردگار جن و انس

قتلوا القوم عليا وابنه ... حسن الخير كريم الأبوين

کشتند ... علی ... پسرش را ... که حسن نیکو است و نیکو پدر و مادر است

حنقا منهم وقالوا أجمعوا ... احشروا الناس إلى حرب الحسين

به کینه از ایشان و گفتند فراهم آورید ... و برانگیزانید مردم را بسوی کشتن حسین

يا لقوم من أناس رذل ... جمعوا الجمع لأهل الحرمين

ای قوم فریاد از مردمان پست رتبه ... که فراهم آوردند جمعیت را برای اهل حرم خدا و حرم پیغمبر

ثم صاروا وتواصوا كلهم ... باجتياحي لرضاء الملحدين

سپس گردیدند و با یکدیگر وصیت کردند همه ... به استیصال من برای خوشنودی دو کافر

لم يخافوا الله في سفك دمي ... لعبيد الله نسل الكافرين

و نترسیدند خدا را در ریختن خون من ... برای عبید الله که از نسل دو کافر است

وابن سعد قد رماني عنوة ... بجنود كوكوف الهاطلين

و پسر سعد بحقیقت که انداخت مرا بزور و قهر و غلبه ... با لشکری که مانند قطرات بارانهای شدید است

لا لشيء كان مني قبل ذا ... غير فخري بضياء النيرين

نه برای چیزی که از من صادر شده پیش از این ... جز مباهات کردن من به روشنی آفتاب و ماه

بعلي الخير من بعد النبي ... والنبي القرشي الوالدين

بعلی که بهترین کس است پس از پیغمبر ... و پیغمبر قرشی نسب از سوی پدر و مادر

خيرة الله من الخلق أبي ... ثم أمي فأنا ابن الخيرتين

برگزیده خدا از عموم خلق پدر من است ... سپس مادرم پس من پسر دو برگزیده ام

فضة قد خلصت من ذهب ... فأنا الفضة وابن الذهبين

نقره ایست که خالص شده است از طلا ... پس من نقره ام و پسر دو طلا

من له جد كجدي في الورى ... أو كشيخي فأنا ابن العلمين

کیست مرا مانند جد من در میان مردم ... یا مانند پدرم پس منم پسر دو کوه بلند

فاطم

فاطم الزهراء امي وابي — قاصم الكفر ببدر وحنين

فاطمه زهراء مادر منست و پدر من — شکننده کفرست در روز بدر و حنین

عبد الله غلاما يافعا — وقريش يعبدون الوثنين

بندگی کرد خدارا در حالیکه پسری بود نزدیک ببلوغ — و قریش بندگی میکردند دو بت را

يعبدون اللات والعزى معا — وعلي كان صلى القبلتين

بندگی میکردند لات و عزی را باهم — و علی بود که نماز کرد در آنوقت دو قبله را

فابي شمس وامي قمر — فانا الكوكب وابن القمرين

پس پدر من آفتابست و مادر من ماه — پس من ستاره ام و پسر دو ماه

في سبيل الله ماذا صنعت — امة السوء معا بالعترتين

در راه خدا چکار کردند — گروه و امت بد و عترت باهم

عترة البر النبي المصطفى — وعلي الورد يوم الجحفلين

عترت پیغمبر نیکوکار برگزیده — و عترت علی که چون شیر سرخ بود در روز دو لشکر

الباب الرابع في النسيب والمغازلة والخمر والساقي والمجلس وما يتعلق بها

باب چهارم در نسیب و مغازله و شراب و ساقی و مجلس و آنچه متعلق باوست

وفيه فصول الفصل الاول في النسيب لامرء القيس بن حجر الكندي

و در او چند فصلست فصل اول در نسیب امرء القیس پسر حجر کندی است

أفاطم مهلا بعض هذا التدلل — وان كنت قد ازمعت صرمي فاجملي

ای فاطمه واگذار بعض از این ناز خود را — و اگر بوده که دل نهاده بر جدائی و بریدن از من پس مدارا بکن

وان تك قد ساءتك مني خليقة — فسلي ثيابي من ثيابك تنسل

و اگر چنانچه تو که بر آمده است ترا خلق و خوی من — پس بکش جامه مرا از جامه خود و باز ده دل مرا

وبيضة خدر لا يرام خباؤها — تمتعت من لهو بها غير معجل

و بسا پرده نشینی که قصد نمیشد خیمه او — بهره مند شدم از بازی با او بی شتاب زدگی

تجاوزت احراسا اليها ومعشرا — على حراصا لو يسرون مقتلي

در گذشتم پاسبانان او را و گروهی را — که بر کشتن من حریص بودند اگر پوشیده در پنهان کشتن مرا

فجئت وقد نضت لنوم ثيابها — لدى الستر الا لبسة المتفضل

پس آمدم او را و بتحقیق کنده بود برای خواب جامهای خود را — نزد پرده مگر یک جامه خواب را

خَرَجْتُ بِهَا أَمْشِي تَجُرُّ وَرَاءَنَا ... عَلَى أَثَرَيْنَا ذَيْلَ مِرْطٍ مُرَحَّلِ

بیرون بردم اورا که میرفتم و میکشید از پی ... بر اثرهای ما دامنهای جامه منقش را

هَصَرْتُ بِفَوْدَيْ رَأْسِهَا فَتَمَايَلَتْ ... عَلَيَّ هَضِيمَ الْكَشْحِ رَيَّا الْمُخَلْخَلِ

کشیدم بدست دو طرف سر او پس خم شد ... بسوی من در حالتیکه باریک میان فربه ساق بود

مُهَفْهَفَةٌ بَيْضَاءُ غَيْرُ مُفَاضَةٍ ... تَرَائِبُهَا مَصْقُولَةٌ كَالسَّجَنْجَلِ

کمر باریک سفید اندامی نه اینکه بزرگ شکم باشد ... سینه و گردن او صیقل شده بود چون آیینه

تَصُدُّ وَتُبْدِي عَنْ أَسِيلٍ وَتَتَّقِي ... بِنَاظِرَةٍ مِنْ وَحْشِ وَجْرَةَ مُطْفِلِ

اعراض میکرد و ظاهر میساخت روی نرمی را و دوری میجست ... با بینیدن که چون چشم آهوی بچه دار وجره است

وَجِيدٍ كَجِيدِ الرِّئْمِ لَيْسَ بِفَاحِشٍ ... إِذَا هِيَ نَصَّتْهُ وَلَا بِمُعَطَّلِ

و با گردنی مانند گردن آهو که نبود گذشته از اندازه ... هرگاه که بلند کند اورا و نه بی زیور بود

وَفَرْعٍ يَزِينُ الْمَتْنَ أَسْوَدَ فَاحِمٍ ... أَثِيثٍ كَقِنْوِ النَّخْلَةِ الْمُتَعَثْكِلِ

و با گیسوئی که زینت میداد پشت را دراز سیاه زغال رنگ ... انبوه بود مانند خوشه درخت خرمای پربار

غَدَائِرُهُ مُسْتَشْزِرَاتٌ إِلَى الْعُلَى ... تَضِلُّ الْعِقَاصُ فِي مُثَنًّى وَمُرْسَلِ

گیسوهای او بلند کرده شده بالای سر ... که پنهان میشد دسته گیسوی او در میان گیسوی بافته و گشوده

وَكَشْحٍ لَطِيفٍ كَالْجَدِيلِ مُخَصَّرٍ ... وَسَاقٍ كَأُنْبُوبِ السَّقِيِّ الْمُذَلَّلِ

و بسیار کمر باریکی مانند مهار تابیده شده باریکی ... و ساق پائی مانند بند نی سیراب به پرورده

وَتُضْحِي فَتِيتُ الْمِسْكِ فَوْقَ فِرَاشِهَا ... نَؤُومُ الضُّحَى لَمْ تَنْتَطِقْ عَنْ تَفَضُّلِ

و چاشت میکرد در حالتیکه خورده مشک بالای فرش او بود ... و بسیار خواب بود در وقت چاشت کمر نبسته بود از جامه خواب

إِلَى مِثْلِهَا يَرْنُو الْحَلِيمُ صَبَابَةً ... إِذَا مَا اسْبَكَرَّتْ بَيْنَ دِرْعٍ وَمِجْوَلِ

بسوی مثل او نظر میکند مرد حلیم از روی عشق ... هرگاه کشیده قد گردد میان پیراهن زنان و جامه دختران

اَیْضًا لِامْرِءِ الْقَیْسِ بْنِ حُجْرٍ الْكِنْدِیِّ

شعر امرء القیس بن حجر کندی است

أَلَا زَعَمَتْ بَسْبَاسَةُ الْيَوْمَ أَنَّنِي ... كَبِرْتُ وَأَنْ لَا يَشْهَدَ اللَّهْوَ أَمْثَالِي

آگاه باش گمان کرده است بسباسه اینکه امروز من ... پیر شده ام و اینکه حاضر نشود لهو و لعب امثال من

فَيَا رُبَّ يَوْمٍ قَدْ لَهَوْتُ وَلَيْلَةٍ ... بِآنِسَةٍ كَأَنَّهَا خَطُّ تِمْثَالِ

پس ای بسا روزی که تحقیق بازی کردم و شبی ... با محبوبه که انس گیرنده بود گویا او خط تصویر بود از حسن

بعفو

يُضِيءُ الفِرَاشَ وَجْهُهَا لِضَجِيعِهَا ... كَمِصْبَاحِ زَيْتٍ فِي قَنَادِيلِ ذُبَّالِ

روشن میساخت رختخواب را روی او با همخوابه اش ... مانند چراغ زیتون در فتیلهای قندیلها

نَظَرْتُ إِلَيْهَا وَالنُّجُومُ كَأَنَّهَا ... مَصَابِيحُ رُهْبَانٍ تُشَبُّ لِقُفَّالِ

نگاه کردم بسوی آن در حالیکه ستارها گویا آنها ... چراغهای راهبان بود که برافروخته میشد برای قافلها

سَمَوْتُ إِلَيْهَا بَعْدَ مَا نَامَ أَهْلُهَا ... سُمُوَّ حَبَابِ المَاءِ حَالاً عَلَى حَالِ

بلند شدم بسوی آن بعد از آنکه خوابید اهل آن ... مانند بلند شدن حباب آب بر آب کم کم

فَقَالَتْ سَبَاكَ اللهُ إِنَّكَ فَاضِحِي ... أَلَسْتَ تَرَى السُّمَّارَ وَالنَّاسَ أَحْوَالِي

پس گفت رسوا کند ترا خدا بدرستیکه تو رسوا کننده منی ... آیا نمی‌بینی قصه‌گویان و مردم را در اطراف من

فَقُلْتُ يَمِينَ اللهِ أَبْرَحُ قَاعِدًا ... وَلَوْ قَطَعُوا رَأْسِي لَدَيْكِ وَأَوْصَالِي

پس گفتم قسم بخدا نمیگردم از جای خود در حالیکه نشسته ام ... واگرچه جدا سازند سر مرا پیش تو و بندهای مرا

فَلَمَّا تَنَازَعْنَا الحَدِيثَ وَأَسْمَحَتْ ... هَصَرْتُ بِغُصْنٍ ذِي شَمَارِيخَ مَيَّالِ

پس وقتیکه منازعه کردیم گفتگو را و مسامحه و جوانمردی کرد ... کشیدم شاخ درخت را که صاحب شاخهای خرما بود از میل

فَصِرْنَا إِلَى الحُسْنَى وَرَقَّ كَلَامُنَا ... وَرُضْتُ فَذَلَّتْ صَعْبَةً أَيَّ إِذْلَالِ

پس گردیدیم بسوی خوبی و خوش و نازک شد کلام ما ... و رام گشت پس رام شد از دشواری چگونه رام شدنی

حَلَفْتُ لَهَا بِاللهِ حَلْفَةَ فَاجِرٍ ... لَنَامُوا فَمَا إِنْ مِنْ حَدِيثٍ وَلَا صَالِ

قسم خوردم برای او بخدا قسم خوردن دروغ ... که هر آینه خوابیده اند همه پس نیست قصه‌گوینده و نه گرم شونده

لجرير

يَا أُمَّ عَمْرٍو جَزَاكِ اللهُ مَغْفِرَةً ... رُدِّي عَلَيَّ فُؤَادِي كَالَّذِي كَانَا

ای ام عمرو پاداش دهد ترا خدا آمرزش ... برگردان بر من دل مرا همچنانکه بود

أَلَسْتِ أَحْسَنَ مَنْ يَمْشِي عَلَى قَدَمٍ ... يَا أَمْلَحَ النَّاسِ كُلِّ النَّاسِ إِنْسَانَا

آیا نیستی تو نیکوتر کسیکه راه میرود بقدم آزادی ... ای نمکین تر از همه مردم

إِنَّ العُيُونَ الَّتِي فِي طَرْفِهَا مَرَضٌ ... قَتَلْنَنَا ثُمَّ لَمْ يُحْيِينَ قَتْلَانَا

بدرستیکه چشمهائیکه بیمارند در نگریستن ... کشتند ما را پس زنده نکردند کشتگان ما را

يَصْرَعْنَ ذَا اللُّبِّ حَتَّى لَا حَرَاكَ بِهِ ... وَهُنَّ أَضْعَفُ خَلْقِ اللهِ أَرْكَانَا

می افکنند آن چشمها صاحب خرد را تا اینکه حرکت نیست او را ... و حال آنکه آنها ضعیف ترین آفریده های خدایند

لِعُمَرَ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ

مر عمر بن ابی ربیعه راست

قال لي صاحبي ليعلم ما بي | أتحب القتول أخت الرباب
گفت مرا یار من تا که بداند آنچه مراست | آیا دوست میداری قتول خواهر رباب را

قلت وجدي بها كوجدك بالماء | إذا منعت برد الشراب
گفتم عشق من باو مثل عشق تست بآب | وقتیکه باز داشته شوی آب سرد را

أبرزوها مثل المهاة تهادى | بين خمس كواعب أتراب
ظاهر ساختند اورا مانند گاو کوهی که بتبختر رود | میان پنج دختر نارپستان همسالها و همتاها

وهي ممكورة تحير منها | في أديم الخدين ماء الشباب
در حالت فربهی که سرگوشت بود اورا | در پوست رخساره او آب و رونق جوانی

ثم قالوا تحبها قلت بهرا | عدد النجم والحصى والتراب
پس گفتند آیا دوست میداری اورا گفتم زیاده بسیار | مانند شماره ستاره و سنگ ریزه و خاک

دمية عند راهب ذي اجتهاد | صوروها في جانب المحراب
و مثالیست نقش راهب کشیش صاحب کوشش | که نقش کرده اند اورا در جانب محراب کلیسا

أيضاً لعمر بن أبي ربيعة
ایضا مر عمرو بن ابی ربیعه راست

فلما فقدت الصوت منهم وأطفئت | مصابيح شبت بالعشاء وأنؤر
پس چونکه نیافتم آواز ایشان را و خاموش شد | چراغهائی که افروخته شده بود در وقت عشا و تنهائی

وغاب قمير كنت أرجو غيوبه | وروح رعيان ونوم سمر
و پنهان شد ماهیکه امید داشتم پنهانی و غروب اورا | و آمدند گلهبانان و خوابیدند قصه گویان

ونفضت عني العين أقبلت مشية الـ | ـحباب وركني خيفة القوم أزور
و دور کردم چشم خود را پیش رفتم مانند رفتن | مار و ستون بدنم را از ترس گروه یک پهلو بودم

فحييت إذ فاجأتها فتلهفت | وكادت بمكتوم التحية تجهر
پس تحیت گفتم چون ناگهان دیدم اورا پس افسوس خورد | و نزدیک بود بدرود پنهانی آشکار کند

وقالت وعضت بالبنان فضحتني | وأنت امرؤ ميسور أمرك أعسر
و گفت و گزید سر انگشت خود را که رسوا کردی مرا | و تو مردی هستی آسان و خوشحال که کار تو دشوار است

للسيد الرضي رحمه الله
مر سید رضی رحمه الله راست

بتنا ضجيعين في ثوبي هوى وتقى ... يلفّنا الشوق من فرق إلى قدم

شب با بودیم [illegible] در دو جامه عشق و پرهیزگاری ... که پیچیده بود ما را شوق از سر تا پا

وهبّت الريح كالغيرى تجاذبنا ... على الكثيب فضول الريط واللمم

و میوزید باد مانند بد رشک که میکشید ما را ... بر زبر ریگ جامه نازک و زلفان را

وبات بارق ذاك الثغر يوضح لي ... مواضع اللثم في داج من الظلم

و شب برق آن دندان که آشکار میکرد برای من ... جاهای بوسه را در سیاهی شب

حتى إذا طاح عنها المرط من دهش ... وانحلّ بالضمّ عقد النظم في الظلم

تا آنکه پس افتاد از او جامه خز از دهشت ... و گشوده شد بر گرفتن گره گردن بند در تاریکی

تبسّمت فأضاء الليل فالتقطت ... حبّات منتثر في ضوء منتظم

خنده کرد پس روشن شد شب پس برچید ... دانههای مروارید پراکنده شده را در روشنی [illegible]

للتاج الدولة ابن عضد الدولة

مر تاج الدوله پسر عضد الدوله راست

سلام على طيف ألمّ فسلّما ... فأبدى شعاع الشمس لمّا تكلّما

درود باد بر خیالی که در خواب نازل شد پس تحیت کرد ... پس ظاهر ساخت پرتو آفتاب را وقتیکه تکلم کرد

بدا فبدا من وجهه البدر طالعا ... لدى الروض يستعلي قضيبا منعّما

ظاهر شد پس ظاهر گشت از روی او ماه تابنده ... نزد مرغزاری که بلندی جسته بود شاخه نوبرا

وأحسب هاروتا أحاط بطرفه ... فعلّمه من سحره ما تعلّما

و می پندارم هاروت را که فرو گرفته بود چشم او را ... پس دانا کرده بود او را از جادوی آنچه را که آموخته بود

ألمّ بنا في دامس الليل فانجلى ... فلمّا انثنى عنّا وودّع أظلما

نازل شد بر ما در تاریکی شب پس روشن گشت شب ... پس وقتیکه برگشت از پیش ما و وداع کرد تاریک شد

للحلّي راجح الدين

من أطلع البدر في ديجور طرّته ... وأودع السحر في تكسير مقلته

کی طالع کرده ماه را در تاریکی گیسوی او ... و امانت سپرد جادو را در برگشتن [illegible]

ومن لتبريد قلبي راح يلهبه ... من ندى ماء الصبا في نار وجنته

و کیست [illegible] دیگر [illegible] که [illegible] ... از تری آب جوانی که در آتش رخسار اوست

يجفو النسيم عليه من لطافته ... والدهر ألين منه عند قسوته

ستم ميكند وزيدن نسيم بر او از نازكى و لطافتش ... و روزگار نرمتر است از او نزد سنگين دلى او

لو أنه والدجى مرخي الإزار وقد ... زار اختلاسا فأحياني بزورته

از پرسش ميكنم او را در حاليكه شب افكنده بود تاريكيش ... و نهانى ديدنى كرد ديده پس زنده كرد مرا بزيارتش

نفت شمائله كأس الشمول فما ... قابلت منها الا بقبلته

دور كرد پسنديده خوى او لذت جام شراب را پس ... پيش نياورد از جام شراب مگر بوسه خود

فالشكر للسكر لولاه لما ظفرت ... كفي بتسهيل صعب من عريكته

پس شكر مستى را اگر نبودى او هر آينه ظفر نيافت ... بجز من بآسان گردان دشوارى سلوكش

لم أوت شيئا من الدنيا ألذ به ... الا وزاد عليه حسن صورته

آورده نشده چيزى از دنيا كه لذت برم با او ... مگر آنكه زيادتى بر او نيكوئى روى او

لابن شرف المارزي

أرمح قدك قد أفتى بسفك دمي ... أم سيف ناظرك الفتاك أماكي

آيا نيزه قد تو تحقيق فتوى داد بريختن خونم ... يا شمشير نرگس چشم تو فتوى داد ترا

من ذا يقيسك بالبدر المنير وهل ... لطلعة البدر جزء من محياك

كيست كه برابر كند ترا بماه روشن و آيا ... براى روشنى ماه است پاره از روى تو

قبلت كاس الطلا اذ لاح مبتسما ... فلذ حتى كأني لاثم فاك

بوسه دادى جام شراب هنگاميكه آشكار شد خندان ... پس لذيذ بود تا بشد گويا بوسنده ام دهان ترا

كم ذا تجورين في أهل الغرام أما ... كفاك ما فعلت في الناس عيناك

چه قدر جور ميكنى در اهل محبت و عشق آيا ... بس نكرد آنچه كردند چشمان تو در مردم

قالت أراك طروب القلب قلت لها ... طربت عند سماعي ذكر مغناك

گفت مى بينم ترا دلشاد گفتم مراورا ... كه شاد شدم نزد شنيدنم ياد منزل ترا

كيف الوصول لثغر عز جانبه ... لم يدن منه سوى كأس ومسواك

چگونه است رسيدن بدندانى كه نايابست گوشه آن ... نزديك نشده است او را سواى جام شراب و مسواك

يا طيب أيامنا والشمل مجتمع ... تجلو كؤوس الحميا من محياك

اى خوشا روزهاى ما كه بركت و ساز عيش فراهم بود ... روشن ميشد جامهاى شراب از پرتو روى تو

فَهَلْ تَعُودُ لَيَالِينَا الَّتِي سَلَفَتْ … لَنَا وَيَجْتَمِعُ الْمَشْكُوُّ وَالشَّاكِي

پس آیا بر میگردد شبهای گذشته ما … برای ما و جمع میشود شکایت کرده شده و شکایت کننده از فراق

الصفي الحلي

كَفِّي الْقِتَالَ وَفُكِّي قَيْدَ أَسْرَاكِ … يَكْفِيكِ مَا صَنَعَتْ بِالنَّاسِ عَيْنَاكِ

باز ایست از کشتن و بردار بند اسیرانت را … بس است آنچه کرده است ترا بمردم چشم تو

كَلَّتْ لِحَاظُكِ مِمَّا قَدْ فَتَكْتِ بِهَا … فَمَنْ تَرَى فِي دَمِ الْعُشَّاقِ أَفْتَاكِ

خسته شد چشمان تو از بس ضربت زدی تو آنها … پس کرا می بینی که در ریختن خون عاشقان فتوی بتو داد

كَفَاكِ مَا أَنْتِ بِالْعُشَّاقِ فَاعِلَةٌ … لَوْ أَنْصَفَ الدَّهْرُ بِالْعُشَّاقِ عَزَّاكِ

بس است ترا آنچه که بعشاق رسانیدی … اگر انصاف دهد روزگار بعشاق او ترا معزول کرد

كَتَمْتُ حُبَّكِ حَتَّى قَالَ فِيكِ فَمِي … شِعْرًا وَلَمْ يَدْرِ أَنَّ الْقَلْبَ يَهْوَاكِ

پنهان داشتم دوستی ترا تا بجائی که گفت در مدح تو دهن من … شعر را و ندانست که دل دوست میدارد ترا

كَأَنَّنِي بِذُنُوبٍ لَسْتُ أَعْرِفُهَا … فَسَامِحِي وَاذْكُرِي مَنْ لَيْسَ يَنْسَاكِ

جزا داده شدم بگناهانی که نبودم شناسا آنها … پس عفو نما و یادکن کسی را که فراموش نکند ترا

للسيد الرضي رحمه الله

هَذَا الْعُذَيْبُ وَهَذَا الرَّنْدُ وَالْبَانُ … فَسَائِلِ الرَّبْعَ إِنَّ الرَّبْعَ قَدْ بَانُوا

این منزل عذیب و درخت رند و درخت بان است … پس بپرس منزل را که اهل منزل تحقیق کوچ کردند

فَفِي هَوَادِجِهِمْ مِنْ حُسْنِهَا قَمَرٌ … سَاجِي الْجُفُونِ غَضِيضُ الطَّرْفِ وَسْنَانُ

پس در کجاوهای ایشان از نیکوئی ماهی است … سیاه مژگان و شرمگین و خواب آلود

شَمْسٌ عَلَى فَلَكِ الصُّدْغَيْنِ يَحْمِلُهَا … خُوطٌ مِنَ الْخَيْزُرَانِ الْغَضِّ رَيَّانُ

آفتابیست بر فلک بنا گوشش که بردارنده است او را … شاخه خیزران که تازه و سیراب است

مَا كُنْتُ أَحْسَبُ لَوْلَا سِحْرُ مُقْلَتِهِ … أَنَّ بَابِلَ أَلْحَاظٌ وَأَجْفَانُ

نبودم که گمان کنم اگر نبود جادوی چشم او … که بابل چشمها و مژه‌ها است

مَا كُنْتُ أَسْلُو وَكَانَ الْوَرْدُ مُنْفَرِدًا … فَكَيْفَ أَسْلُو وَفَوْقَ الْوَرْدِ رَيْحَانُ

نبودم که تسلی یابم و حال آنکه گل تنها بود … پس چگونه تسلی یابم و حال آنکه بر گل سبزه است

وما اشتياقي الى نجد وساكنها ... لولا بدور وغزلان وكثبان

ايضاً له

هي رامة فخذوا يمين الوادي ... وذروا السيوف تقر في الاغماد

من كان منكم واثقاً بفؤاده ... فهناك ما انا واثق بفؤادي

سلبته يوم رامة مقلة ... اجفانها مكحولة بسواد

كيف السبيل الى لقاء محجب ... ما بين بيض ظباً وسمر صعاد

حرسوا مهفهف قده بمثقف ... فتشابه المياس بالمياد

للشيخ ابن بسيم العاملي

خذوا حذركم من طرفها فهو ساحر ... فليس بناج من رمته المحاجر

فان العيون السود وهي فواتر ... تفل السيوف البيض وهي بواتر

ولا تخدعوا من رقة في كلامها ... فان الحميا للعقول تخامر

منعمة لو صافح الورد خدها ... بكت وجرت من مقلتيها بوادر

فلو في الكرى مر النسيم بطيفها ... سرى ابداً من طيفها وهو عاطر

بعده

لابن مليك

بعيدة ما بين المخلخل والطلا ... ترى الطرف عنها ينثني وهو حاسر

دوری است میان ساق و گردن [illegible] ... می برد چشم که بر سیر کند [illegible]

عهدي بأجفان من أهواه منكسرة ... فكيف أضحت على العشاق منتصرة

پیمان من با مژگان کسیکه دوست میدارم او را شکسته شده ... پس چگونه گشت [illegible] بر عاشقان یاری دهنده

إن العيون وقاه الله نظرتها ... يفعلن في اللب ما لا تفعل السحرة

بدرستیکه چشمها نگاه دارد خدا از نگاه آنها ... کاری میکنند با هوش و خرد که نمیکنند جادوگرها

ما شمت بارق ثغر من تبسمه ... إلا وأجريت من دمعي مطره

نگاه نکردم برق خنده [illegible] دندان [illegible] را ... مگر اینکه روان کردم از اشک چشم باران آن را

محجب بالقنا كم من قتيل هوى ... قضى وبالوصل ما قضى وطره

پنهان کرده شده بنیزه [illegible] چه بسا کشته عشق را ... که میراند و بوصال خود نرساند آرزوی [illegible] را

قد صاغه الله من غصن ومن قمر ... للخلق فتنة سبحان من فطره

بتحقیق ساخت خدا او را از شاخ درخت و از ماه ... برای [illegible] فتنه [illegible] پاک و منزه است خدائی که [illegible]

حلو الفكاهة قد أبدى لنا غصنا ... ومن محاسنه أبدى لنا ثمره

شوخ [illegible] ظاهر کرد [illegible] شاخ درخت ... و از نیکوئیهای [illegible] ظاهر کرد برای ما میوه [illegible]

ومن ذوائبه ليلا أبان لنا ... ومن محياه قد أبدى لنا قمره

و از گیسوان [illegible] شب را [illegible] آشکار کرد برای ... و از روی [illegible] آشکار کرد برای ما ماهش را

وخصره كاد أن يخفى لرقته ... كأنما هو من جلدي قد اختصره

و میانش [illegible] پنهان [illegible] از لطافت [illegible] ... گویا او از [illegible] مختصر کرده است آن [illegible]

لم أنس إذ زار في جنح الدجى سحرا ... من الوشاة وليل الشعر قد ستره

[illegible] ... از [illegible] پنهان [illegible]

والليل داج وعين النجم فيه لنا ... ترنو إلى أن قضينا بالمنى سحره

و شب تاریک [illegible] و چشم ستاره [illegible] ... [illegible] آرزوی خود [illegible]

للشيخ إبراهيم العاملي

على الصب قد ضاقت لعمري مذاهبه ... وبان عزاه حين بانت حبائبه

[illegible] ... [illegible]

وما هجعت منه العيون ولم يكن — يسامره في الليل إلا الكواكبه

و بخواب نرفت چشم او و نبود همسخن — که قصه گوید با او در شب مگر ستارهای شب

فوا عجبا نيران شوقي تسعرت — ولم يطفها من دمع عيني سحائبه

پس ای عجب که آتش شوق من برافروخته گشت — و خاموش نکرد او را از اشک من ابرهای او

فهل يا ترى أحظى ولو بعض ساعة — به وعلى طول التجافي أعاتبه

پس آیا می‌بینی که بهره برم و اگرچه اندک مدتی باشد — به دیدن او و بر درازی جدائی او عتاب کنم

ولا صبر لي فيه على كل حادث — يشيب له من كل طفل ذوائبه

و نیست شکیبائی مرا در او بر همه حادثه — که پیر میشود برای او از هر طفلی گیسوانش

إذا رمت فيه مطلبا رام ضده — وعاجلني فيه الذي أنا راهبه

و هر وقت اراده کنم در او خواهشی را قصد میکند ضد او را — و پیشی میکرد در او آنچیزی را که من ترسنده بودم از او

إلى الله أشكو جور دهر بهم سطت — على الأسد في الغابات حمر ثعالبه

بسوی خدا شکایت میکنم جور روزگاری که اگر حمله کند — بر شیرهای بیشه‌ها آشکارا غالب میشود او را

هنيئا لمن لم يدر ما لوعة النوى — ولا سهمها بين البرية صائبه

گوارا باد کسی را که نداند از جهت سوزش هجران — و نه تیر درست نیزش میان بیابان او را

وطوبى لصب لم يصب دموعه — لبعد حبيب قد تناءت ركائبه

و خوشا مر عاشقی را که نریخته است اشکش را — برای دوری دوستی که بتحقیق دور شده از کاروانش

وقد عجت في ربع له عن سائلا — وصوتي به غير الصدى لا يجاوبه

و بتحقیق ماندم در منزلی که او را سؤال کنم او را — و آواز مرا غیر از آواز جواب دهنده نبود

وقفت على ربع لمية ناقتي — فما زلت أبكي عنده وأخاطبه

نگه داشتم بر منزل میه شتر خود را — پس پیوسته میگریستم نزد او و خطاب میکردم او را

وأسقيه حتى كاد مما أبثه — تكلمني أحجاره وملاعبه

و سیراب میکردم آن را تا نزدیک شد از آنچه شکوه میکنم — سخن گوید مرا سنگهای منزل و جاهای بازی او

أيضا له رحمه الله

أحبة قلبي لم أجد قط مخبرا — يطارحني أخباركم وأطارحه

ای دوستان دل من نیافتم هرگز خبر دهنده را — که در میان آورد مرا خبرهای شما را و در میان آورم

بعيد

بعيد النوى الا النسيم وانه — بكم يستفز القلب لا شك نافح

دوری مفارقت را مگر وزیدن نسیم بدرستیکه او — بسبب شما سبک میسازد دل را لابد وزنده آن

فهل يا ترى من عودة نطفئ بها — لهيب اشتياق احرق الجسم لافح

پس آیا می بینی از برگشتنی که خاموش شود بسبب آن — آتش شوقیکه سوزاننده است تن را سوزنده او

ويهجع طرف لم يذق لذة الكرى — ويجمد دمع خد في الخد سافح

وبخوابد چشمیکه نچشیده است لذت خواب را — وببندد اشکی که شکافنده است ورا فرو آینده

وما الدهر الا غادر بي وقادح — علي وما عندي جنود تكافح

ونیست روزگار مگر بی‌وفا کننده بمن وتوانا — بر من ونیست نزد من لشکری که با او ستیزه کند

فشن على المشتاق غارات غدره — وصاحت به من كل فج صوائح

پس متفرق ساخت بر خواهشمند غارت کنندگان مکرش را — وصیحه زدند بر او از هر راهی صیحه زنندگانش

هنيئا لصب لم تذقه حرقة النوى — ولا الم الهجران يوما جوانحه

گوارا باد عاشقی را که نچشیده است سوزش دوری را — ونه درد هجران را روزی پهلوهای او

ولا بات يوما شاحط الدار نازح — يمسي من يهوى اذا لم يصابحه

[illegible]

ايضا له رحمه الله

يا حبذا زمن بالوصل مر فما — قد كان احلاه بل يا حبذا جمع

بخوش زمانیکه بوصل گذشت پس چه — قدر شیرین بود او بلکه ای خوشا منزل جمع

فكم كريمة اصل في الكروم لنا — بالوصل جادت ولكن صدني ورع

چه بسیار بزرگ زاده که در قلاده وصل حلال بود ما را — بوصل خود بخشش کرد ولکن بازداشت مرا پرهیزکاری

وكم دعى الطرف بين الطرق بدر دجى — شوقا الى منيتي والناس قد هجعوا

وچه بسیار ... چشم میان راه طرق ماه شب چهارده را — از شوق آرزوی خود وحال آنکه مردم خوابیده بودند

وكم غدا لي نديما والمدامة من — فيه وفيه غدو الى ليس يرتدع

[illegible]

وكم لثمت ثناياه ولبس على — التقبيل والضم غير الله يطلع

وچه بسیار بوسیدم لبان او را و نبود بر — بوسه و بغل گرفتن جز خدا کسی آگاه شود

سقيًا لأيامنا ما كان أطيبها ... ولّت وفيها علينا الصبّ منجزع

خوش مر آن روزگار ما که چه قدر خوش بوده ... گذشت و گذشتند در آن روزگار عاشق ناز گرسنه است

فهل يجود زماني بالتداني و ... تضمّنا بعض يوم ذلك البقع

پس آیا بخشش بکند روزگار من به نزدیکی با ... فراهم بیاورد ما را بعضی روزهای آن بقعها

مع الظباء اللواتي ما أنسن بمن ... دوني من الناس بل في مهجتي رتعوا

با آهوانی که انس و الفت نداشته اند بکسی ... سوای من از مردم بلکه در دل و جان من چرنده اند

وبالبدور اللواتي في مراقعها ... عنهم تخفّفت وفي أفق الحشا طلعوا

و بماهها که در برقعها ... در نقابها ... خود پنهان شده اند و در افق دل طلوع کرده اند

هيهات ذلك من دهر جوانحنا ... فيه بنار الجوى والبعد تلتذع

دور است این آرزو از روزگار که پهلوهای ما ... در آن روزگار با آتش فراق و دوری گزیده میشود

فما استهلّت بروق من جهاتهم ... إلا وعيني بما أجفانها همعوا

پس طالع نشده برقها از سمت آن محبوبها ... مگر آنکه چشم مژگانهایش خون گریسند

ایضًا له

فيا بين بن فقلبي في الهوى متيّم ... أحاطت به الأشواق من كل جانب

پس ای دوری جدایی مدارا کن که در عشق گرفتار ... که فرو گرفته است او را شوقها از هر جانب

فقد كدت أقضي من بعاد أحبتي ... ولم أقض يومًا من لقاهم مآربي

پس تحقیق نزدیکم که هلاک شوم از دوری دوستانم ... و بجا نیاوردم روزی از دیدن ایشان آرزوهای خود را

فما لي سبيل في التوغّر غير أنني ... أعلّل نفسي بالأماني الكواذب

و نیست مرا راهی در دوری جز آنکه من ... بازی میدهم جان خود را بآرزوهای دروغ

فحتّام يا قلبي تذوب صبابة ... وشوقًا إلى وصل الطلا والكواعب

پس تا چند ای دل من گداخته میشوی از عشق ... و شوق سوی وصل بچه آهوها و دختران بر آمده پستان

ويضنيك بل يفنيك للعشق والهوى ... غزال غزاني بالقنا والقواضب

و ناتوانت میکند ترا بلکه هلاک میکند از عشق و محبت ... آهویی که جنگ کرد با من به نیزه و شمشیرها

من القدّ واللحظ الذي في الهوى غدا ... مدى الدهر في المشتاق ماضي المضارب

از جهت قد و چشمش که در عشق و محبت گردیده ... تا پایان روزگار در آرزومند که برنده ضربتها

ولم يك سهم الحرب للصب قاتلا ولكن سهام فوقت بالحواجب

ونباشد تیر جنگ مر عاشق را کشنده ولکن تیرهائی که بالا داشته شده است

فواعجبا من مرسل الصدغ عقربا يصدق في قول من السحر كاذب

پس ای عجب از کسیکه فرو هشته است زلف را مانند عقرب تصدیق کرده میشود که ... جادوئی کاذب

ومن قد كوى قلبي بنار صدوده ووكل أجفاني برعي الكواكب

و کسیکه داغ کرده است دل را با آتش روگردانیدنش و واگذاشته است مژگانهای مرا بنظاره ستارهها

وأجرى عيونا من عيوني لبعده

و روان ساخته است چشمها از چشمانم از دوریش

وأورى زناد الشوق بين الجوانب

وافروخته است آتش شوق را میان پهلوهایم

وكم خوفوه بالأسنة والظبا فغادرهم والليل في منح راهب

و چه بسیار ترسانیدند او را به نیزهها و شمشیرها پس واگذاشت ایشان را در حالیکه شب [illegible]

وقبلت ثغرا لم يكن بمقبل

و بوسیدم دندانی را که نبود بوسیده شده

ويا ليته لما قضى البعد عنهم قضيت وإن لم أقض منهم مآربي

و ای کاش او وقتیکه حکم کرد جدائی مرا از ایشان هلاک میشدم و اگرچه بر نیاوردم از ایشان خواهشهایم

وليت غراب البين في الدهر لم يكن

و کاش زاغ خبر دهنده جدائی در روزگار نبود

بأكناف ذات الحي يوما بناعب

باطراف این قبیله روزی فریاد کننده

فدمعي وقلبي مرسل ومقيد وصبري ووجدي راحل ومطنب

پس اشکم و دلم روزی رها شده و بند کشته و شکیبایم و سوزش محبتم کوچ کننده و [illegible]

وجسمي لسقمي في الهوى صار حاكيا لأسلاك در فوق تلك الترائب

تن من مر درد مرا در عشق گردیده است مانند رشتهای مروارید بر بالای آن سینهها

فهل من سبيل نحو سلمى لمغرم سليب الحشا دامي الدموع السواكب

پس آیا راهی هست جانب سلمی مر عاشق را که گزیده دل و خون ریزنده ... جاری

فمن لي بوصل من حبيبي ولو كرى ... لأبلغ منه بغيتي ومطالبي

پس کیست برساند مرا بوصل دوست من اگرچه در خواب باشد ... تا آنکه برخورم از او خواهش وآرزوهای خود را

وأين الكرى مني فقد صار عاقدا ... جفاه أعالي كل هدب بحاجب

وکجا خواب مرا و تحقیق گردیده است گره زننده ... ستم او بالای هر مژگانی را با بروی

لابن مليك

ليت شعري مع الهوى كيف مالت ... ولها القد شاهد بالعدالة

کاشکی میدانستم که با عشق چگونه میل و جور کرد ... و مراو راست قد گواهی دهنده برراستی

بغزال الكناس تزري لحاظا ... وبفرط السنا تفوق الغزالة

وآهوان جایگه عیب گذارد از نظر کردن ... وبزیادتی روشنی بلندی میجوید آفتاب را

قلت إذ مد شعرها الي ظلا ... أسبغ الله لي عليها ظلاله

گفتم وقتی کشیده شد موی گیسویش بر بهر من سایه ... فراوان کند خدا مر مرا بر او سایهاش را

حين أضحى بخدها المسك خالا ... قلت زدها بمهجة الصب خاله

هنگامی که گشت گرد مشک که بر روی او خال بود ... گفتم مدارا کن بدل عاشق خال او را

وشفتني من لحظها بسهام ... بعد ما جردت على نصاله

بینی انداخت زلفهایش تیرهایی را ... جدا از آنکه کشید بر من پیکان نگاهش را

فهي شمس تطلعت من خباها ... وعليها من البراقع هاله

پس معشوقه آفتابیست که طالع شده است از خیمه ... و بر او هاله است از نقاب

رأت البدر في الكمال تمادى ... واضحا بالسنا تزيد كماله

دیده ماه شب چهارده را در تمامی بسی ظاهر کرد ... پیشانی را بزیادتی روشنی که نمایدا و را کمال خویش

حاولت نورها فتم عليها ... قرطها في الدجى ومسك الغلالة

اراده کرد تا رست مرا پس تمام کرد بر او ... روشنی گوارش در تاریکی و مشک پیراهنش

للبهاء زهير

لم يفض زيدكم من وصالكم وطره ... ولا قضى ليله في حبكم سهره

برنیاورد زید شما از وصل شما آرزویش را ... و نگذرانید شبش را در دوستی شما بیدارش

وقتم

وَنُمْتُمُ اللَّيْلَ فِي أَمْنٍ وَفِي دَعَةٍ

و خوابیدید شب را در امن و آسودگی

وَلَيْسَ عِنْدَكُمُ عِلْمٌ بِمَنْ سَهِرَهْ

و نیست نزد شما دانشی بکسیکه بیداری کشیده شب را

لِلَّهِ لَيْلَةَ بِتْنَا وَالرَّقِيبُ بِهَا

خدا را شبی بود که بروز آوردیم و حال آنکه رقیب دور است

نَاءٍ فَلَا عَيْنَهُ نَخْشَى وَلَا أَثَرَهْ

دور باشد نه چشمش را بترسیم و نه نشانه اش را

غَرَّاءَ مَا اسْوَدَّ فِيهَا إِنْ جَعَلْتَ لَهَا

شب بسیار روشنی که نیست سیاهی در آن اگر قرار دهم برای او

عَيْنًا سِوَى مُقْلَةٍ سَوْدَاءَ أَوْ شَعَرَهْ

جاسوسی را غیر از چشم سیاه یا موی سیاه

بِتْنَا بِهَا حَيْثُ لَا رَوْعٌ يُخَامِرُنَا

شب بروز آوردیم با آن بهنگامی که نبود ترسی که بیامیزد با ما

وَنَفْحَةُ الرَّاحِ وَالرَّيْحَانِ مُخْتَمِرَهْ

و بوی شراب و ریحان آمیخته و در هم بود

لَمْ يَكْسِرِ النَّوْمُ عَيْنِي مِنْ مَحَاسِنِهَا

بر نگردانید خواب چشم مرا از نیکوئیهای او

حَتَّى انْتَهَتْ وَعَيْنُ النَّجْمِ مُنْكَسِرَهْ

تا آنکه بپایان بود شب را چشم ستاره شکسته و بی نور شد

مَا زِلْتُ أَسْقِي بِهَا شَمْسًا مُشَعْشَعَةً

پیوسته می آشامانیدم او را آفتاب تابنده را

فِي الْكَأْسِ حَتَّى بَدَتْ فِي الشَّرْقِ مُنْتَشِرَهْ

در جام تا آشکار گشت در مشرق پراکنده شده

مُدَامَةٌ يُقْرِئُ الْأَعْمَى إِذَا بَرَزَتْ

از شرابیکه میخواند کور را در زاد وقتیکه ظاهر میشد

نَقْشَ الْخَوَاتِمِ وَالظَّلْمَاءُ مُعْتَكِرَهْ

نقش انگشترها و حال آنکه تاریکی بهم آمیخته بود

عَذْرَاءَ مَا رَاحَ ذُو هَمٍّ يَخْطُبُهَا

شراب دست نخورده که نمیرفت با قصد برای خواستگاری او

إِلَّا أَتَتْهُ صُرُوفُ الدَّهْرِ مُعْتَذِرَهْ

مگر آنکه آمدی او را حوادث روزگار عذر خواه

بَاتَتْ تُنَاوِلُنِيهَا كَفُّ غَانِيَةٍ

شب بسر برد که میداد مرا شراب با دست جمیله

تَخَالُ مِنْ لَحْظِهَا وَالْخَدِّ مُنْعَصِرَهْ

که پنداری از نگاه و رخساره او فشرده شده

قَوِيَّةُ الْعَزْمِ مِنْ إِتْلَافِ عَاشِقِهَا

قوی عزم است در کشتن عاشقش

ضَعِيفَةُ الْخَصْرِ وَالْأَلْحَاظِ وَالْبَشَرَهْ

ضعیف میان است و ضعیف نگاه و اندام است

تَجْلُو الْكُؤُوسَ عَلَى لَأْلَاءِ غُرَّتِهَا

روشن میشد جامها بر درخشندگی پیشانی او

وَتَسْتُرُ الرَّاحَ مِنْهَا نَكْهَةٌ عَطِرَهْ

دهانش میپوشانید بوی شراب را بوی عطر خوش او

للسيد الأديب يحيى ابن احمد الأعرجي الحلي

زارت سعاد ولات حين مزارها ... من بعد طول مطالها ونفارها

زیارت کرد مرا سعاد و نبود وقت زیارت کردنش ... پس از درازی پس انداختن زیارتش و رمیدنش

وافت وقد ارخى الظلام سدوله ... تخفي مواطئها فضول ازارها

آمد در حالتی که افکنده بود تاریکی شب پرده‌هایش را ... پنهان میداشت جای پاهایش را زیادتی جامه که بر زمین میکشید

تستكتم الخطو الثرى فيذيعها ... كمتته نشر الطيب من اطمارها

پنهان میداشت گامها را از خاک پس فاش میکرد آنرا ... پنهان کرده بود بوی خوش از جامه‌هایش

تسعى على وجل فيصمت حجلها ... ويفوه بالاسرار نطق سوارها

بشتاب میرود بترسی پس ساکت بود خلخال او ... و سخن میکرد باسرارها و آواز دست بندش

ويتم بالاضواء نور جبينها ... حتى يصير ليلها كنهارها

و نمامی میکند بروشنیها نور پیشانیش ... تا اینکه میکرداند شب او را مانند روز روشن

فضممتها وفضضت عقد لثامها ... ولثمتها ومهطت فضل خمارها

پس در بر گرفتم او را و گشودم گره دهن بندش را ... و بوسیدم او را و کشیدم زیادی چارقدش را

وشممتها ورشفت خمر رضابها ... صرفا فعاقرني سلاف عقارها

و بوئیدم او را و مکیدم شراب دهنش را ... خالص پس پیوسته نمود مرا فشرده باده اش را

حتى انتشيت فيالها من خمرة ... لولا سناها ما اهتديت لنارها

تا آنکه بطرب آمدم پس ای خوشا از شرابی که ... اگر نبود روشنائی او راه نمییافتم مرآتش او را

حتى اذا ما الليل رق اديمه ... والشهب اهوت جنحا لمغارها

تا وقتیکه شب نازک و لطیف شد رنگ او ... و ستارگان فرود آمدند شتابان بسوی محل غروب شان

اومت مسلمة علي وودعت ... فانهل دمع العين في آثارها

اشاره کرد در حالیکه سلام کننده بود بر من و وداع گفت ... پس سرازیر گشت اشک چشم در اثر و پشت سرش

يا زورة اورثت قلبي جمرة ... لا ينطفي ما عشت حر اوارها

ای زیارتیکه افروختی بدل من آتش ... که خاموش نمیشود تا ایکه زنده ام حرارت افروختنش

الهو بكل خريدة لو قابلت ... شمس النهار لاذنت بسرارها

عشق میورزم بهر دختر بکری که اگر روبرو شود ... آفتاب روز را هرآینه رخصت دهد به پنهان شدنش

الصبح يقبس من ضيا جبينها — والليل يطلع من سواد طرارها

صبح طلب نور میکند از روشنائی پیشانی او — وشب در می آید از سیاهی گیسوانش

لنجم الدين علي بن داود القحفازي

يا ربة الستر هل لي نحو مغناك — من عودة اجتلي فيها محياك

ای صاحب پرده آیا هست برای من جانب منزل تو — برگشتنی که طلب روشنی کنم در او روی ترا

ام هل سبيل الى لقياك ثانية — لمغرم ما مناه غير لقياك

یا آیا هست راهی بسوی دیدن تو دوم بار — مر عاشق را که نیست آرزوی او غیر از دیدن تو

لم ينس طيب ليالينا التي سلفت — وكيف ينساك صب بات يهواك

فراموش نمیشود شبهای خوش وصل تو که گذشت — وچگونه فراموش کند ترا عاشقی که شب بروز آورد که بخواهد ترا

يا ربة الخال كم قد طل فيك دم — فما احل بعرض البيد قتلاك

ای صاحب خال چه قدر ریخته شد و هدر رفت در تو خونها — پس چه بسیار شدند در عرض بیابان کشتگان

اسرت بالحسن الباب الانام فما — اعز في ذل ذاك الاسر اسراك

اسیر کردی بحسن ونیکوئی دلهای مردم را پس چه قدر — عزیزند در خواری این اسیر اسیران تو

هتكت فيك استار الهوى ولها — لما بدا من خلال الستر مغناك

پاره کردم در تو پردهای عشق را از سر گردانی — چونکه ظاهر گشت از میان پرده مردمی تو

لعبد الرحيم البرعي

ضربت سعاد خيامها بفؤادي — من قبل سفك دمي بسفح الوادي

زده است سعاد خیمهایش را بدل من — پیش از ریختن خون من بدامنه پایان

وغدت تجر على الهموم فمن لمن — قصمت عراه شماتة الحساد

وصبح کرد که می کشاند مرا غمها را [illegible] — شکسته است حلقه صبرش را شماتت حسودان

فكانني وكانها متودد — متلطف لظلومه متمائم

پس گویا من وگویا او دوستی کننده ام — مهربانم مر ظلم کننده را [illegible]

لعب الفراق بها وبي ولها ولي — خبر كوى كبدي بغير زناد

بازی کرد [illegible] — خبری که داغ کرد جگر مرا بدون آتش

ما كان هجر من أقام بمكة
نیست بر آن تو کسیکه اقامه کرده است بمکه
ألا يخبّرني حديث سعاد
مگر آنکه خبر دهد مرا خبر معشوقهٔ من سعاد را

بعثت إليّ من الحجاز خيالها
فرستاد بسوی من از حجاز خیال خویش را
شتان بين بلادها وبلادي
بسیار دوریست میان شهرهای او و شهرهای من

يا هذه عودتني علم الضنا
ای معشوقهٔ من عادت دادی مرا علم بیماری را
وأراك لست تراك في العواد
ومی بینم ترا که نیستی تو بهمت در میان عیادت کنندگان

بأي وفيت أزورك بعدما
وبچه بهانه زیارت کنم ترا بعد از آنکه
حملت هجرك أضعف الأجساد
باری کردی هجرت را بسست ترین بدنها

فبحق حقك إن ملكت فأسجحي
پس بحق حرمت تو اگر مالک شدی پس بخشش بر را
شيم الكرام وإن أسرت ففادي
خلق بزرگان و اگر اسیر نمودی پس رها کن

أيضاً له

عاهدوا الربع ولوعاً وغراما
عهد بستند منزل را بعشق و محبت
ثم وفوا للربع بالعهد الذماما
پس وفا کردند منزل را بعهد و قسم محکم

كلما مروا على أطلاله
هر وقتیکه گذشتند بر نشانهای منزل
سجعوا الربع بذي السفح انسجاما
بجوشیدند اشکها بدامنهٔ کوه ریختن پی در پی

ينثر الطل عليهم لؤلؤاً
نثار میکرد شبنم بر ایشان مروارید را
يفضح اللؤلؤ حسناً وابتساما
که رسوا میکرد مروارید را از نیکوئی و شکرخنده

كم بدور في خدور المنحنى
چه بسیار ماههای در جا دریاهای سراز بری بودند
يستعير البدر منهن التماما
که عاریه میکرد ماه شب چهارده از ایشان کمال

ولع الحب بلحمي ودمي
سرشته دوستی بگوشت و خونم
فعلام اللوم في الحب علاما
پس برچه چیزیست ملامت در دوستی برچه چیز

ليت شعري هل أراني شعبهم
کاش میدانستم آیا بنماید مرا میان کوهستانشان را
بعد بعدي وترى عيني الخياما
بعد از دوری من و می بیند چشم من خیامها را

كلما ناحت حمامات الحمى
هر وقتیکه نالند کبوترهای
في أراك الشعب ناوحت الحماما
در درخت اراک کوه هم آواز میشوم کبوتر را

وَأَحِبَّائِي الَّذِي عَاهَدْتُهُمْ — عَقَلُوا عَقْلِي بِمَا أَهْوَى هَمَا

دوستان من کسانی که عهد بستم ایشان را — بستند عقل مرا بآنکسیکه عاشق بودم از دیوانگی عشق

عَرَضُوا الْكَأْسَ عَلَيْنَا مَرَّةً — فَانْتَهَوْا السُّكْرَ وَمَا فَضُّوا الْخِتَامَا

نمودند جام شراب یکباری برما — پس رسانیدند مستی را و نگشودند مهر جام را

ثَمِلَتْ أَرْوَاحُنَا مِنْ ذِكْرِهِمْ — لَمْ نَرَى الرَّاحَ وَلَا ذُقْنَا مُدَامَا

سرمست شده جانهای ما از یاد ایشان — ندیدیم شراب را و نچشیدیم باده را

لِلصَّفِي الْحِلِّي

مر صفی حلی راست

غَيْرِي بِحَبْلِ سِوَاكُمْ يَتَمَسَّكُ — وَأَنَا الَّذِي بِتُرَابِكُمْ أَتَمَسَّكُ

جز من بدستی سوای شما چنگ میزند — ومنم کسیکه بخاکپای شما چنگ میزنم

أَضَعُ الْخُدُودَ عَلَى تُرَابِ نِعَالِكُمْ — فَكَأَنَّنِي بِتُرَابِهَا أَتَبَرَّكُ

میگذارم روهای خود را بخاک نعلین شما — پس گویا من بخاکپای شما برکت میجویم

وَلَقَدْ بَذَلْتُ النَّفْسَ إِلَّا أَنَّنِي — خَادَعْتُكُمْ وَبَذَلْتُ مَا لَا أَمْلِكُ

و هرآینه بتحقیق بخشش کردم جان خود را الا آنکه من — فریب دادم شما را و بخشش کردم چیزی را که مالک نیستم

قَدْ ذُقْتُ حُبَّكُمْ فَأَصْبَحَ مُهْلِكِي — وَمِنَ الْمَطَاعِمِ مَا يُذَاقُ فَيُهْلِكُ

بتحقیق چشیدم دوستی شما را پس صبح کرد که هلاک کننده من بود — و پاره از خوردنیها است که چشیده میشود پس هلاک میکند

وَلَقَدْ بَكَيْتُ لِدَهْشَتِي بُعْدَكُمْ — وَضَحِكْتُ قَبْلُ وَهَجْرُكُمْ لِي مُهْلِكٌ

هرآینه بتحقیق گریستم از حیرتم بدوری شما — و خندیدم پیشتر از این و دوری شما کشنده من

وَلَرُبَّمَا أَبْكِي السُّرُورَ إِذَا أَتَى — فَرَطًا وَفِي بَعْضِ الشَّدَائِدِ يُضْحِكُ

و بسا است میگریانید شادی وقتیکه بیاید — از زیادتی و در پاره سختیها خنده میشود

زَعَمَ الْوُشَاةُ بِأَنْ هَوِيتُ سِوَاكُمْ — يَا قُوتِلَ الْوَاشِي بِأَنِّي يُؤْفَكُ

گمان کردند سخن چینان بآنکه دوست میدارم غیر شما — ای کشته شود سخن چین پس تا چند دروغ میبندد

عَارٌ عَلَيَّ بِأَنْ أَكُونَ مُشَرِّعًا

ننگ است برآنکه بوده باشم شریعت گذارنده

دِينَ الْهَوَى وَيُقَالُ إِنِّي مُشْرِكٌ

دین عشق را و گفته شود که من مشرکم

وله ايضاً

وهذه مرا وراست

تبنّى جمالك بالغرام مشرّعاً ... يحلّل ما يختاره ويحرّم

چیز حسن است محبوب من بعشق شریعت گذار است ... حلال میکند آنچه را میخواهد و حرام میکند آنچه را میخواهد

عجبت له يجني ويصبح عاتباً ... فواحرباه من ظالم يتظلّم

تعجب دارم از او که جنایت میکند و صبح میکند در حالیکه ملامت کننده است ... پس واعجبا از بیدادگری که داد خواهی میکند

وأعجب من ذا انّه وهو ظالمي ... غدا لي خصيماً وهو في الفصل يحكم

وشگفت تر از این اینکه او بیدادگر من است ... گردیده است مرا دشمن و حال آنکه او حاکم حکومت بر من

فيا عاتباً في سفح دمعي أدلّه ... فإن دمعي بأسرار الهوى يتكلّم

پس ای ملامت کننده در ریختن اشکم که خوار کرده است مرا ... پس اشک من است که باسرار عشق سخن میگوید

أسرت فؤادي ثمّ أطلقت أدمعي ... وحاولت أنّي للغرام أكتم

اسیر کردی دل مرا پس رها کردی اشکهای مرا ... و اراده نمودی که من پنهان کنم عشق را

ومن قلبه مع غيره كيف حاله ... ومن سرّه في جفنه كيف يكتم

وکسیکه دلش با غیر است چگونه است حالش ... وکسیکه سرش در مژگانش است چگونه پنهان کند سرش

لأبي علي الحسن بن علي بن عمر الكناني البجائي

مرا ابو علی حسن بن علی بن عمر کنانی بجائی راست

يا جؤذراً فعلت عيناه في كبدي ... ما ليس يفعل عضب الفارس النجدي

ای بچه آهو که کرده است چشم تو در جگر من ... آنچه را که نمیکند شمشیر سوار نجدی

ما بال أجفانك المرضى تريق دمي ... وأنت من ذاك في لهو وفي دد

چه میشود چشمان بیمار ترا که میریزند خون مرا ... و حال آنکه تو از این کار در شغل و بازی هستی

اكفف لحاظك عن قلبي العميد وخف ... عقوبة الله في قتلي بلا قود

باز دار چشم خود را از دل عاشق و بترس ... از عقاب خدا در کشتن من بدون قصاص

أما ترقّ ولو في نا مناي أما ... تروي بريقك يا مولاي حرّ صدي

آیا رحم نمیکنی مرا و لو در آرزوی من آیا ... سیراب نمیکنی با آب دهانت ای آقای من حرارت تشنگی مرا

أما ترى عبرتي بالوجد في صبب ... أما ترى زفرتي بالشوق في صعد

آیا نمی بینی اشک مرا بسبب عشق در ریختن است ... آیا نمی بینی آه مرا بسبب شوق در بر شدن است

لولاك ما انهزمت جند التجمل لي — ولا عفى لي رسم الصبر والجلد

اگر نبودی تو فرار نمیکردند لشکر شکیبائی من — و از بین نمیگشت مرا اثر تاب و توانائی

ولو نضوت ثياب الانس عن ملل — ولا جررت ذيول الحزن والكمد

و نمیکندم جامه‌های رامش را از ملالت — و نمیکشیدم دامنهای غم و اندوه درون را

ولا رأيت رشا يقضي على بطل — ولا رأيت طلا يسطو على أسد

و نمیدیدم بچه آهوئی را که حکم کند بر دلیری — و نمیدیدم بچه آهوئی را که حمله کند بر شیری

بما بطرفك من غنج ومن دعج — بما بثغرك من درّ ومن برد

بآنچه بچشم تست از ناز و از سیاهی — بآنچه بدندان تست از مروارید و از تگرگ

بما بخدك من ورد ومن زهر — بما بريقك من خمر ومن شهد

بآنچه بروی تست از گل و از شکوفه — بآنچه بآب دهن تست از شراب و عسل

بما بريّاك من طيب ومن أرج — بما بجيدك من حسن ومن غيد

بآنچه ببوی تست از عطر و از بوی خوش — بآنچه بگردن تست از نیکوئی و نرمی

بما بردفك من دعص ومن ثقل — بما بعطفك من لين ومن ميد

بآنچه بسرین تست از ریگ و سنگینی — بآنچه بپهلوی تست از نرمی و خرامیدن

وصل محبا مشوقا مغرما دنفا — مسهّد الجفن على القلب والكبد

و برسان بمحب و دوست آرزومند عاشق ناخوش را — که بیخوابی کشنده چشم و تعب رسیده دل و جگر است

يا عذّلي اقصروا في الحب عن عذلي — فلست أصغي الى لوم ولا فند

ملامت کنندگانم کوتاه کنید در دوستی سرزنشم را — پس نیستم که گوش دهم بملامت و دروغ

لقطب الدين

مر قطب الدین راست

أصبح بدا أم وجهك الأبلج السعد — أليل دجى أم شعرك الفاحم الجعد

آیا صبح است که پیدا گشت یا روی سفید مبارک تست — آیا شب تاریک است یا موی سیاه پیچیده تست

أذاك هلال العيد أم قوس حاجب — يصيب سويداء القلوب ولا يعدو

آیا این هلال عیدست یا کمان ابروست — که میرسد بسیاهی دلها را و در نمیگذرد

أنرجسة هاتيك أم سيف مقلة — بسفك دماء العاشقين لها جدّ

آیا نرگس است این یا شمشیر چشم است — که بریختن خونهای عاشقان مر او را کوشش است

أَخَطُّ عِذَارٍ ذَاكَ أَمْ نَمْلُ عَارِضٍ بَدَا فِتْنَةً لِلنَّاسِ أَوْ كَانَ أَنْ يَبْدُو

آیا خط رخسار است این یا مورچهٔ عارض است که ظاهر گشته برای آشوب مردم یا ظاهر میشود

أَتُفَّاحٌ أَوْ وَرْدَةٌ بِدِمَائِنَا مُضَرَّجَةٌ أَمْ ذَا الشَّقِيقُ أَمِ الْخَدُّ

آیا سیب است یا گل سرخ است که بخون ماست رنگین است یا شقایق است یا روی است

أَثَغْرُكَ أَمْ بَرْقٌ يَلُوحُ وَمِيضُهُ أَمِ اللُّؤْلُؤُ الْمَنْظُومُ أَعْوَزَهُ الْعِقْدُ

آیا دندان تست یا برقیست که آشکار شده است روشنی او یا مروارید پیچیده است که نیافته است او را گردن بند

أَرِيقُكَ أَمْ مَاءُ الْحَيَاةِ أَمِ الطِّلَا أَمِ السَّلْسَبِيلُ الْعَذْبُ هَذَا أَمِ الشَّهْدُ

آیا آب دهان تست یا آب زندگانی یا شراب است یا آب سلسبیل گوارا است این یا شکر است

أَمَعْطِفُكَ الْمَيَّاسُ فِي حُلَلِ الضِّيَا أَمِ الْأَسَلُ الْعَسَّالُ يَهْتَزُّ أَمْ قَدُّ

آیا قامت تست خرامنده در جامهٔ روشن یا نیزهٔ لرزنده است یا قد است

أَهَذِي كَثِيبُ الرَّمْلِ أَمْ كَفَلٌ يُرَى أَخَصْرٌ بَدَا أَمِ النِّطَاقُ أَمِ الْبَنْدُ

آیا این تل ریگیست یا سرین است که دیده میشود آیا کمر است که پیدا شده است کمربند یا بند است

لِابْنِ الشَّرَفِ الْمَارِدِينِي

مر ابن شرف ماردینی راست

(ای ماقرب)

مَا ازْدَادَ شَمْسُ الْمَلَاحَةِ أَنْ تَفِي لِمُتَيَّمٍ إِنْ غِبْتَ عَنْهُ أَنْتَ فِي

وقت نشد بیتابی آفتاب ملاحت انکه وفا کنی مر عاشق را که اگر پنهان شوی از او تو در دل اوئی

فِي قَلْبِهِ لِلشَّوْقِ نَارٌ أُضْرِمَتْ وَبِغَيْرِ بَرْدِ الْوَصْلِ لَيْسَتْ تَنْطَفِي

در دل او از جهت شوق آتشی برافروخته شده است و بجز خنکی وصل تو نیست که خاموش شود

عَيْنَاكَ فِي قَلْبِ الْمُتَيَّمِ عَرْبَدَتْ فَكَأَنَّهَا سَكِرَتْ بِخَمْرِ الْمَرْشَفِ

دو چشم تو در دل عاشق بدخوائی میکند پس گویا اوست مست شده است بشراب چکیده

تَهْتَزُّ مِنْ تِيهِ الصِّبَا فَكَأَنَّمَا دَارَ الْمُدَامُ عَلَى الْقَوَامِ الْمُرْهَفِ

می جنبد از مستی جوانی پس گویا بسته است دهان بندرا بر دهن شراب

خَرَّتْ لَهَا فِي الرَّوْضِ أَغْصَانُ النَّقَا لَمَّا تَثَنَّى بِالْقَوَامِ الْأَهْيَفِ

سجده بردند او را در بوستان شاخهای وقتیکه گشت بقد و قامت باریک

قَمَرٌ إِذَا ظَهَرَتْ شُمُوسُ جَمَالِهِ قَالَتْ لِبَدْرِ التِّمِّ يَا بَدْرُ اخْتَفِ

ماهیست که هرگاه ظاهر شود آفتاب جمال حسن او گوید مر ماه تمام را ای ماه پنهان شو

يا عُصبةَ العُذّالِ أُقطِعنَ الحشا ... شغفاً فقد ظهرَ الجمالُ ليوسفِ

ای گروه شماتت کنندگان ببرید دلها را ... از عشق پس پدید گشت حسن مر یوسف را

قلبي الكليمُ بلحظِهِ وبخدِّهِ ... آنستُ ناراً جمرُها لا ينطفي

دل منست مجروح بنگاه او و برخسار او ... دیدم من آتشی را که شعلهٔ او خاموش نمیشود

لِأبي الفتح

مر ابو الفتح راست

حسدَ النهارُ وِصالَنا فتبادرتْ ... نحوي ونحوكَ خيلُهُ بالركضِ

رشک برد روز وصل ما را پس پیش دستی کرد ... جانب من و جانب تو سواران او بدویدن

وأتى المؤذِّنُ للأذانِ مبادِراً ... في جنحِ ليلٍ قبلَ وقتِ الفرضِ

و آمد اذان گو بجهة اذان پیش گیرنده ... در تاریکی شب پیش از وقت نماز واجب

قامتْ على عجلٍ لتلبسَ خُفَّها ... وتكادُ تقطعُ كفَّها بالعضِّ

برخواست معشوقه بشتاب تا بپوشد موزهٔ خود را ... و نزدیک بود که ببرد کف دست خود را بگزیدن

وتقولُ يا سؤلي ويا كلَّ المُنى ... هجمَ الصباحُ بوجهِهِ المبيضِّ

و میگفت ای خواهش من و ای همهٔ آرزوی من ... آمد و رسید صبح با روی سفید شده

واللهِ لو ملكتُ يوماً دولةً ... أو كنتُ سلطاناً شديدَ القبضِ

قسم بخدا اگر مالک شوم روزی دولتی را ... یا بوده باشم پادشاهی سخت گیرنده

لهدمتُ مأذنةَ المدينةِ كلَّها ... وقتلتُ كلَّ مؤذِّنٍ في الأرضِ

هر آینه خراب کنم جای اذان همه شهر را ... و بکشم هر اذان گو همه را در زمین

لِبعضِهم

مر بعضی راست

وأحسدُ أقداحاً تقبِّلُ ثغرَها ... إذا وضعتْها موضعَ اللثمِ بالفمِ

و رشک میبرم مر جامهای شراب را که میبوسد دندانهای او را ... هرگاه بگذارد بجای بوسه آن را بدهانش

ولو لم يمسَّ الأرضَ فاضلُ ذيلِها ... لما جازَ عندي بالترابِ التيمُّمُ

و اگر نمیرسید بزمین زیادتی دامن او ... هر آینه روا نبود نزد من بخاک تیمم کردن

خذوا بدمي ذاتَ الوشاحِ فإنَّني ... رأيتُ بعيني في أناملِها دمي

بگیرید بسبب بودن من صاحب حمایل را بدرستی که من ... دیدم بچشم خود در انگشتان او خون خود را

وَلَا تَقْتُلُوهَا إِنْ ظَفِرْتُمْ بِقَتْلِهَا — وَلٰكِنْ سَلُوهَا كَيْفَ حَلَّ لَهَا دَمِي

و مکشید او را اگر دست یافته‌اید بکشتن او — ولکن بپرسید او را که چگونه حلال گشت برای او خون من

وَلَا تَحْسَبُوا أَنِّي قُتِلْتُ بِصَارِمٍ — وَلٰكِنْ بِلَحْظٍ قَدْ رَمَتْ وَأَسْهُمِ

و مپندارید آنکه من کشته شدم بشمشیر — ولکن بنظرها آنکه افتاده شدم و تیرهای مژه

لِلشَّيْخِ إِبْرٰهِيمَ الْعَامِلِي

مر شیخ ابراهیم عاملی راست

أُحِبُّ الْأَرْضَ تَسْكُنُهَا سُلَيْمَى — وَإِنْ كَانَتْ تَوَارَثُهَا الْجُدُوبُ

دوست میدارم زمینی را که ساکن میشود او را — و اگرچه عقب در آیند او را خشک لیها

وَمَا دَهْرِي بِحُبِّ تُرَابِ أَرْضٍ — وَلٰكِنْ مَنْ يَحُلُّ بِهَا حَبِيبُ

و نیست روزگار من که دوست دارد خاک زمینی را — ولکن دوست دارد جائی را که وارد میشود دوست

أَعَاذِلُ لَوْ شَرِبْتَ الْخَمْرَ حَتَّى — تَكُونَ لِكُلِّ أَنْمُلَةٍ دَبِيبُ

ای ملامت کننده اگر بیاشامی شراب را تا آنکه — بوده باشد برای هر انگشتی حرکتی و جنبشی

إِذًا لَعَذَرْتَنِي وَعَلِمْتَ أَنِّي — بِمَا أَتْلَفْتُ مِنْ مَالِي مُصِيبُ

در آنوقت معذور داری مرا و بدانی که من — بآنچه تلف کردم از مال خود درست کرده‌ام

لِابْنِ الدُّمَيْنَةِ

مر ابن دمینه راست

قِفِي قَبْلَ وَشْكِ الْبَيْنِ يَا ابْنَةَ مَالِكٍ — وَلَا تَحْرِمِينَا نَظْرَةً مِنْ جَمَالِكِ

توقف کن پیش از نزدیک شدن هجران ای دختر مالک — و محروم مکن ما را از یک نظاره کردن جمال خود را

سَلِ الْبَانَةَ الْغَنَّاءَ بِالْأَجْرَعِ الَّذِي — بِهِ الْبَانُ هَلْ حُيِّيتِ مِنْ أَطْلَالِ دَارِكِ

بپرس درخت بانه غنا را در زمین ریگ زاری که — که در او درخت بانست آیا درود کرده شد بنای خانه خود را

قِفِي يَا أُمَيْمَ الْقَلْبِ نَقْضِي لُبَانَةً — وَنَشْكُو الْهَوَى ثُمَّ افْعَلِي مَا بَدَا لَكِ

درنگ نما ای مقصود دل تا برآوریم آرزوی خود را — و شکایت کنیم از عشق پس بکن آنچه را که ظاهر شود در بر تو

أَرَى النَّاسَ يَرْجُونَ الرَّبِيعَ وَإِنَّمَا — رَبِيعِيَ الَّذِي أَرْجُو زَمَانَ نَوَالِكِ

می بینم مردم را که امید میدارند بهار را و جز این نیست — بهار من آنکه من امید میدارم زمان بخشش تست

تَعَالَلْتِ كَيْ أَشْجَى وَمَا بِكِ عِلَّةٌ — تُرِيدِينَ قَتْلِي قَدْ ظَفِرْتِ بِذٰلِكِ

بیمار ساخته خود را تا اینکه غمگین شوم و نبود ترا آنچه — میخواستی کشتن مرا بتحقیق دست یافتی باین خواهش

دری

لئن ساءني أن نلتني بمساءة — فقد سرّني أنّي خطرت ببالك

هر گاه بد آید مرا اینکه برسانی بمن بدی را — پس بتحقیق شاد میکند مرا اینکه گذشته ام بدل تو

أبِنْ لي أفي يمنى يديك جعلتني — فأفرح أم صيّرتني في شمالك

آشکار کن آیا در طرف دست راست قرار داده مرا — پس خوشنود شوم یا گردانیده مرا در دست چپ خود

فلو قلت طأ النار أعلم أنه — رضًى لك أو مدنٍ لنا من وصالك

پس اگر بگوئی قدم گذار آتش را و بدانم که او — بجهة خوشنودی توست یا نزدیک کننده ما است بوصال تو را

لقدّمت رجلي نحوها فوطئتها — رضًى لك أو ضلّة من ضلالك

هر آینه پیش آوردم پای خود را جانب آتش پس قدم گذارم او را — بجهة خوشنودی تو یا گمراهی از گمراه کردنهای تو

لشهاب الدين الحاجري

مر شهاب الدین حاجری راست

عمّا جرى من دمعي لا تسألوا — فمدامعي أخبارها يتسلسل

از چیزیکه روان است از اشکهای من مپرسید — پس اشکهای من خبرهای او پیوسته است

وخذوا حديثاً قد ألمّ بمهجتي — وازداد حتى أهملته العذّل

وبگیرید خبر تازه را که بتحقیق فرود آمد بجان مرا — و افزود تا اینکه واگذاشتند او را ملامت کنندگان

ثاني المعاطف كنت أوّل عاشق — في حبّه ولكلّ ثانٍ أوّل

صاحب لطف ثانی است که بودم من اول عاشق — در دوستی او و برای هر دومی اولیست

يرنو فيحلو للمتيّم لحظه — إذ ذا اللحظ بالنعاس معسّل

مینگرد پس شیرین میشود برای عاشق نگاه کردن را — زیرا که این نظر کردنیست که بخواب غلبه و شیرین شده است

ويميل منه شمائل لم أدر من — شموله أو حرّكتها شمائل

و کج میشود اندام او نمیدانم از — باده اوست یا حرکت میدهد او را باد شمال

متلوّن الأوصاف سيف لحاظه — ماضٍ ولكن هجره مستقبل

ملوّن اوصاف است که شمشیر نظرهای او — گذرنده است ولکن هجرش مستقبل است

أيجود لي جهراً بطيف خياله — وأظنّه بوجود ذلك يبخل

آیا بخشش میکند برای من آشکارا بخیال خواب خود — وگمان میکنم او را که ببودن این هم بخل میکند

أم كيف يأتي الطيف حصناً بابه — بالغنج من أرق الصبابة مقفل

آیا چگونه می آید خیال خواب جای محکمی را که در او — بسبب ناز از بیداری عشق او قفل زده شده است

يا ساكنين السفح كيف حجبتم / عن ناظري البدر الذي لا يأفل

اى ساكنين دامنه وادى چگونه پنهان كرديد / از نظر و چشم من ماهى را كه غروب نميكند

وفعلتم بي ما يسر عواذلي / ما شئتم يا أهل بدر فافعلوا

وكرديد بمن چيزيكه شاد ميكند شماتت كنندگانم را / آنچه خواهيد اى ياران بدر و ماه پس بكنيد شما

يا صاح عللني بكأس مدامة / عن ذكره إن المحب معلل

اى يار من مشغول سازمرا بجام شرابى / از ياد محبوب بدرستيكه دوستدار مشغول شونده است

صهباء إن جن الفتى بخمارها / فهي الشفا وفي شذاها المندل

شرابى كه اگر ديوانه شود جوان بمستى آن / پس دوا و درمان است و در بوى اوست بوهاى خوش

لابن مليك

مر ابن مليك راست

قتيل هواك ليس يروم ثاره / فصد بي تارة وصليه تاره

كشته عشق تو طلب نميكند خونش را / پس اعراض كن بارى و وصل جو بار ديگر

ألا إن الهوى فيه هوان / وإن الحلو فيه مراره

آگاه باش بدرستيكه عشق دروا خواريست / و بدرستيكه شيرينى او بعاشق تلخست

فهل خل يعير الصب دمعا / ليحلو الانسجام بالاستعاره

پس آيا دوستى هست كه عاريه دهد عاشق را اشكى / تا كه شيرين شود ريختن اشك بعاريه خواستن

تراءت بالخمار فخلت بدرا

پيدا شد در چادرش پس پندارى ماهى را

تبدى مشرقا وعليه داره

كه آشكار گشت تابنده و بر او هاله است

لها ردف تقاعد عن وصالي / وأثقلها النهوض عن الزياره

مر اوراست سرينى كه فرو نشسته است از وصالم / و سنگين كرده است او را برخاستن از ديدن من

وخصر قد تلطف في اختصار / فيا لله ما أحلى اختصاره

و ميانيست كه بتحقيق نازك شده است در كوتاهى و كمى / پس بخدا چه شيرين شده نازكى و كمى ميانش

وقد قد تفرد بالتثني / وقد جمع الرشاقة والنضاره

و قامتيست كه يكتا گرديده است به دوتائى / و بتحقيق جمع كرده است خوبى و تازگى را

وَخَدٍّ جُلَّنَارُ الرَّوْضِ أَبْدَى ... وَمِنْ تِلْكَ النُّهُودِ غَدَتْ ثِمَارُهْ

درخساریست که آشکار کرده است گلنار گلستان را ... وازآن پستانها گردیده است میوهای آن

وَجَفْنٍ قَدْ حَكَى جِسْمِي سِقَامًا ... وَمَا أَقْوَى عَلَى ضَعْفِي اقْتِدَارَهْ

ومژگانی است که حکایت نموده است تن مرا از بیماری ... وچه توانا است بر ناتوانی تسلط

وَمِنْ عَجَبٍ لَقَدْ أَضْحَى كَسِيرًا ... وَأَبْغِي فِي الْهَوَى مِنْهُ انْتِصَارَهْ

واز شگفت است که گردیده است شکسته ... وخواهش میکنم درعشق ازواو یاری کردن اورا

صِغَارُ الدُّرِّ قَدْ نُظِمَتْ بِفِيهَا ... فَذَاكَ الدُّرُّ مَا أَحْلَى صِغَارَهْ

مرواریدهای کوچک منظوم شده است بدهان او ... واین مروارید چه شیرین است کوچکهای او

لِبَعْضِهِمْ

مر بعض ایشان راست

إِذَا انْتَضَى الْأَبْيَضَ مِنْ سُودِ لِحَاظِهَا ... عَلَى الْمُحِبِّينَ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ

هرگاه بکشد شمشیر را از سیاهیهای چشمهای او ... بر دوستان باقی نمیگذارد وبجا نمیماند

أَفْعَالُ أَلْحَاظِهَا الْمَرْضَى الصِّحَاحِ بِنَا ... أَضْعَافُ مَا تَفْعَلُ الصَّمْصَامَةُ الذَّكَرُ

کارهای چشمان بیمار تن درستش کرده است با ما ... چندانهای آنچه میکند شمشیر برنده

عَجِبْتُ مِنْ جَفْنِهِ بِالضَّعْفِ مُنْتَصِرٌ ... عَلَى الْقُلُوبِ وَيَقْوَى وَهُوَ مُنْكَسِرُ

شگفت دارم از مژگانش که با سستی یاری کننده ... دلهاست وتوانا است وحال آنکه شکسته شده است

وَمِنْ لَهِيبِ خُدُودٍ كُلَّمَا سُقِيَتْ ... مِنَ الشَّبَابِ مِيَاهَ الْحُسْنِ مُسْتَعِرُ

واز برافروختگی رخسارگانش که هرچه آب داده شود ... آبهای حسن وجوانی را شعله ور میشود

إِنْ مَجَّ فِي الشَّرْقِ مِنْ فِيهِ الرُّضَابَ تَرَى ... مِنْ عَرْفِ رَيَّاهُ أَهْلَ الْغَرْبِ قَدْ سَكِرُوا

اگر بچکد در شرق از آب دهنش می بینی ... از بوی خوشبوی اهل مغرب تحقیق مست گردیده اند

تَبَّتْ جُمَانَ دُمُوعِي يَوْمَ فُرْقَتِهِ ... عَقَائِقًا مِنْ ثَنَايَا ثَغْرِهِ الدُّرَرُ

پراکنده کرد مرواریدهای اشکم روز جدایی او ... عقیقها را از دندانهای پیش او که مروارید است

كَأَنَّ أَنْمُلَهُ قُضْبُ اللُّجَيْنِ وَمِنْ ... عُنَّابِ حِنَّائِهَا الْقَانِي لَهَا ثَمَرُ

گویا سرانگشتش شاخ نقره است واز ... عناب حنای سرخ او مراورا میوه است

شُهُودُ فَرْطِ غَرَامِي فِيكَ أَرْبَعَةٌ ... الْوَجْدُ وَالدَّمْعُ وَالْأَسْقَامُ وَالسَّهَرُ

گواهان زیادتی عشق من در تو چهار است ... یکی سوزش ودیگری اشک وناخوشیها وبیداریها

لبعضهم

مر بعضی راست

أقول لصاحبي والعيس تهوي ... بنا بين المنيفة فالضمار

میگویم مر رفیق خود را در حالتیکه شتر [illegible] ما را میان منیفه و ضمار

تمتع من شميم عرار نجد ... فما بعد العشية من عرار

که بهره گیر از بوی گیاه خوشبوی نجد ... پس نیست بعد از این شب از این گیاه خوشبو

ألا يا حبذا نفحات نجد ... وريا روضه غب القطار

آگاه باش ای خوشا نسیمهای خوش نجد ... و تر و تازگی مرغزارش بعد از باران

شهور ينقضين وما شعرنا ... بأنصاف لهن ولا سرار

ماههائی که گذشتند و نفهمیدیم ... به نیمه های آنها و نه [illegible]

فأما ليلهن فخير ليل ... وأطيب ما يكون من النهار

اما شبهای آنها پس بهترین شبی بود ... و پاکیزه تر آنچه بباشد از روز

منیفه و ضمار نام [illegible]

١

وقال آخر

وگفت دیگری

وجفنة مسلك من نساء لبستها ... شبابي وكأس باكرتني شمولها

و بسا [illegible] از زنانی که بهره و تمتع بردم او را ... در وقت جوانیم و بسا جامی که [illegible]

جديدة سربال الشباب كأنها ... سقية بردي نمتها غيولها

در حالت [illegible] جوانی که گویا آن ... نی سیراب کرده شده بود [illegible]

ومخلة باللحم من دون ثوبها ... تطول القصار والطوال تطولها

و [illegible] از زیر جامه اش ... که بلند [illegible] کوتاه قدان را و بلندان را [illegible]

كأن دمقسا أو فروع غمامة ... على متنها حيث استقر جديلها

گویا پرنیان سفید یا اطراف ابر [illegible] ... بر پشت او [illegible] که قرار میگرفت [illegible]

وأبيض منقوف وزق وقينة ... وصهباء في بيضاء باد حجولها

و بسا نان سفید و [illegible] شراب و کنیزک ... و شراب [illegible] در جام سفید [illegible]

إذا صب في الراووق منها تضوعت ... كميت يلذ الشاربين قليلها

که هرگاه که [illegible] شراب [illegible] ... شراب [illegible] که لذت میدهد [illegible] اندک او

وقال آخر

وقال آخر

و گفته است دیگری

ولما لحقنا بالحمول ودونها ... خميص الحشى توهي القميص عواتقه

و چون رسیدیم به بارها و نزد آنها ... باریک میانی بود که شکافت پیراهن را دوشهای او

عرضنا فسلمنا فسلم كارها ... علينا وتبريح من الغيظ خانقه

عرضه داشتیم پس سلام کردیم پس جواب سلام گفت [illegible] ... بر ما و شدت خشم گلوگیرنده او بود

فسايرته مقدار ميل وليتني ... بكرهي له ما دام حيا أرافقه

پس همراه او رفتم بقدر یک فرسخ و کاشکی من ... با کراهت مرا [illegible] تا زنده بودم رفیق بودم او را

فلما رأت أن لا وصال وأنه ... مدى الصرم مضروب علينا سرادقه

پس چون دید اینکه دیگر وصالی نیست و به درستیکه او ... تا مدت جدایی زده میشود بر ما سراپردهای او

رمتني بطرف لو كميا رمت به ... لبل نجيعا نحره وبنائقه

انداخت مرا به نظر که اگر دلاوری بود [illegible] ... هرآینه تر شد از خون گلو و سینه او

ولمح بعينيها كأن وميضه ... وميض الحيا تهدى لنجد شقائقه

و با اشاره چشمش که گویا روشنی او ... روشنی و برق باران است که هدیه میبرد [illegible]

لآخر

مرد دیگری راست

تشكى المحبون الصبابة ليتني ... تحملت ما يلقون من بينهم وحدي

شکایت میکنند دوستان عشق را کاش من ... متحمل میشدم آنچه را که میرسد به آنها [illegible] تنهایی

فكانت لنفسي لذة الحب كلها ... فلم يلقها قبلي محب ولا بعدي

پس بود مر جان مرا همه لذت محبت ... پس نرسیدی آن محبت [illegible] پیش از من و نه بعد از من

لأبي إسمعيل مؤيد الدين الطغرائي

مر ابو اسمعیل مؤید الدین طغرائی را [illegible]

نظرت إلى لمع الوميض حنين ... وتنفسي لضياء الأصيل أنين

[illegible] برق [illegible] ... و دم کشیدن [illegible] روشنایی شام [illegible]

ما كنت أعلم قبل نازلة الهوى ... أن الحمائل والسهام عيون

نبودم که بدانم پیش از [illegible] عشق ... اینکه [illegible] و تیرها چشمها شد

رَكَزُوا بِأَبْوَابِ الْقِبَابِ رِمَاحَهُمْ ‏ ‏ وَوَرَاءَهُنَّ أَهِلَّةٌ وَغُصُونُ

کوبیده اند بدرهای قبه ها نیزه های خود را ‏ ‏ و پس قبه ها ماهها بودند و شاخهای نازک

أُسْدُ مَلْحَمَةٍ وَأُدْمُ صَرِيمَةٍ ‏ ‏ تَحْتَ الْأَكِلَّةِ فَالْكِنَاسُ عَرِينُ

شیرهای معرکه اند و سپید گردنهای سیاه ‏ ‏ زیر چادرها پس جای آهوان منزلگه شیران است

وَتَحَمَّلُوا سَحَرًا وَحَشْوُ حُدُوجِهِمْ ‏ ‏ صُوَرُ الْجَآذِرِ وَالظِّبَاءِ الْعِينِ

کوچ کردند در وقت سحر و میان کجاوه های ایشان ‏ ‏ صورتهای گاوهای کوهی و آهوان فراخ چشم

وَوَرَاءَ أَصْدَافِ الْحُدُوجِ يَتِيمُهَا ‏ ‏ هَوْجُ الرَّكَائِبِ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونُ

و پس صدفهای محافه در یکتا آنها را ‏ ‏ شترهای شتابنده کاروانها مروارید پنهان شده بودند

إِنَّ الْأُولَى أَقْوَتْ رُبُوعُهُمُ لَهُمْ ‏ ‏ بَيْنَ الْأَضَالِعِ مَنْزِلٌ مَسْكُونُ

بدرستیکه اینها که گشت منزلهای ایشان و مر ایشان راست ‏ ‏ میان پهلوها و دلها منزل آرام کرده شده

نَشَرَتْ رُبُوعُهُمُ بِعَوْدِ قَطِينِهَا ‏ ‏ وَنُشُورُ رَبْعٍ أَنْ يَعُودَ قَطِينُ

سبز با گیاه شد منزلهای ایشان برگشتن اهل آنها ‏ ‏ و سبز و با گیاه شدن منزل این است که برگردد اهلش

اَيْضًا لَهُ

هم مر اوراست

سَرَى يَكْتَسِي قِطَعًا مِنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا ‏ ‏ بِرَبْعٍ كَرًى يَهْوِي إِلَيَّ مُسَلِّمًا

رفت شب را که پوشید پارهای از شب تاریک را ‏ ‏ بمنزلیکه خواب فرود آمد بسوی من در حالتیکه درود گوینده بود

فَلِلَّهِ ذَاكَ الْخِشْفُ خَلَّى كِنَاسَهُ ‏ ‏ وَحَلَّ بِوَسْطِ الْغَابِ يَطْرُقُ ضَيْغَمَا

پس تعجب کردم بخدا ازین بچه آهوی که خالی گذاشت کنامش را ‏ ‏ و فرود آمد میان بیشه که می آمد در شب شیر را

تَخَطَّى كُعُوبَ السَّمْهَرِيِّ مُقَوَّمًا ‏ ‏ وَخَافَ صُفُوفَ الْأَعْوَجِيِّ مُسَوَّمَا

گذشت کعبهای نیزه ها را در حالتیکه راست بود ‏ ‏ و ترسید صفهای اسبهای خوب داغ دار را

سَرَى عَاطِلًا حَتَّى اعْتَنَقْنَا فَلَمْ تَزَلْ ‏ ‏ دُمُوعِي تَكْسُوهُ الْجُمَانَ الْمُنَظَّمَا

رفت شب را بی زیور تا آنکه دست بگردن شدیم پس همیشه ‏ ‏ اشکهای من میپوشانید او را دانه های کشیده را

وَبِتْنَا عَلَى رَغْمِ الْغَيُورِ بِغِبْطَةٍ ‏ ‏ خَلِيطَيْنِ مَا نَمْتَازُ إِلَّا تَوَهُّمَا

و شب را بسر بردیم برغم غیرت مند به خواهش ‏ ‏ در حالتیکه درهم شده بودیم و از هم جدا نمیشدیم مگر بخیال

فَقَدْ أَشْعَرَ الْوَاشُونَ بِالسِّرِّ إِنَّنِي ‏ ‏ مَحَوْتُ بِلَثْمِي عَنْ مُقَبَّلِهِ اللَّمَى

پس بتحقیق فهمیدند سخن چینان پنهانی آنکه من ‏ ‏ برداشتم از بسیاری بوسیدن از لبان او تیرگی رنگ را

وما أنس لا أنس الوداع وقد بدا — لإيماضه للثم كفا ومعصما

واگر فراموش کنم چیزی را فراموش نمیکنم وداع را وقتی که ظاهر کرده بود — از جهت درخشان کردن برای بوسه کف دست و بند دست را

وخلسة طرف بين واش وحاسد — ألذ من الماء الزلال على الظما

ودزدیده نگاه کردن چشم میان سخن چین وحسود — لذیذ تر است از آب صاف گوارا بر تشنه

ایضاً له

نیز مراوراست

على أثلاث الواديين سلام — وبعض تحايا الزائرين غرام

بر اثلاث دو وادی سلام باد — وبعضی درود زیارت کنندگان از شورش عشق است

اثلاث الوادين نام موضعیست

تذكرت أيامي بها وأحبتي — إذا العيش غض والزمان غلام

یاد آوردم ایام مرا بآنجا ودوستانم را — زیراکه زندگانی تازه بود ووقت بکام بود

وإلمامتي بالحي حيث توجهت — قصور بأكناف الحمى وخيام

وفرود آمدن من بقبیله در جائیکه رو داشت معشوقه — قصرها بودند باطراف دشت وخیمها بودند

ألام على هجرانهم وهم المنى — وكيف يقيم الحر وهو يضام

ملامت کرده میشوم بدوری آنها وآنها بودند آرزوی من — وچگونه بسیار بماند آزاد مرد در جائیکه او ظلم کرده شده باشد

هم شرعوا أن الجفاء محلل — وهم حكموا أن الوفاء حرام

آنان دین کرده‌اند اینکه جفا حلال است — وایشان حکم کردند اینکه وفا حرام است

بقلبي روح منهم وضمانة — وعندي نوى منهم وسقام

بدل من نسیم ودرمانیست از ایشان — ونزد من جدائیست از ایشان ناخوشی

لبعضهم

مر بعضی راست

تسري إلينا في ملاءة سندس — يترفل وتذلل وتبهنس

می آید شب بسوی ما در چادر نازک سبزی — بخرامیدن وناز وتبختر

تزهو على قضبان بان ميس — قد هزها ريح الصبا بتنفس

میبالد بر شاخهای درخت بان جنبنده — که بجنبانید اورا باد صبا بوزیدنش

خرعوبة غيداء غض خدها — كر الليالي حسنها لم يبخس

باریکه اندام نرم بدنیست که تازه است رخساره او — واز پی درآمدن شبها نیکوئی اورا تغییر نداده است

يُبْدِي اللَّآلِي ثَغْرُهَا فَكَأَنَّمَا ... عَنْ أُقْحُوَانِ الْحُسْنِ أَوْ عَبْقَرِسِ

ظاهر میدارد مروارید هارا دندان او پس گویا ... از گل بابونه در آمده است دندان او یا گل عبرس

وَتَزَيَّنَتْ وَاللَّيْلُ مُرْخٍ سَدْلَهُ ... وَالْجَوُّ دَاجٍ مِنْ ظَلَامِ الْحِنْدِسِ

و بیاراست و شب آویخته بود پرده اش را ... و هوا تاریک بود از سیاهی شب

كَالْبَدْرِ يَسْرِي ضَوْءُهَا فَيَكَادُ ... يَتَخَطَّفُ النُّورُ عُيُونَ الْكُنَّسِ

مانند ماه که میرود در شب روشنی پس نزدیک میشود که ... چشم کند و برباید نور او چشمهای ستاره هارا

فَشَوَّقْتُهَا مَذْعُورَةً مِنْ أَهْلِهَا ... أَدْخَلْتُهَا فِي رَوْقِهَا فِي بَسْلَسِ

پس شاد کردم با او در حالتیکه ترسنده بود از اهلش ... داخل کردم او را از درستی و شرمش در پایان بیچیر

قَالَتْ وَأَيْمُ اللهِ قَدْ فُزْتَ الْمُنَى ... تَتَغَنَّجُ فِي هَيْبَةِ الْمُتَغَطْرِسِ

گفت قسم بخدا بتحقیق رسیدی آرزوی خود را ... شکلها در هیبت خشم و تکبر کننده

فَتَزَحْزَحَتْ نَارُ الْغَرَامِ لُؤْلُؤًا ... إِذَا سَقَطَتْ مِنْ خَاتَمِ الْمُفْلِسِ

پس باز داشت و بیاخت آتش عشق مروارید را ... که هرگاه افتاده شود از انگشتری برای بیچاره

بَاتَتْ وَتَسْقِي صَهْبَاءَ الْمَعْسُولِ مِنْ ... خَمْرِ الرُّضَابِ مِنْ مَلَاهَا الْأَلْعَسِ

شب بروز آمد و می‌شاید شراب انگور لعل را از ... شراب دهانش از لبان سرخ تیره رنگش

فَرَشَفْتُهَا أَحْسِنْ بِهَا تِرْيَاقَةً ... لَا هَجْرَ لِي مِنْ اصْطِبَاحِ الْأَكْؤُسِ

پس مکیدم او را چه نیکوتر یا قی بود ... نیست دوری مرا از خواستن شراب کم صبحگاهی

لِبَعْضٍ آخَرَ

مر بعض دیگر راست

مَاسَتْ فَأَزْرَتْ بِالْغُصُونِ الْمُيَّسِ ... وَأَتَتْكَ تَخْطُرُ فِي غِلَالَةِ سُنْدُسِ

بخود بالید پس خوار نمود شاخهای بالنده را ... و آمد ترا که میخرامید در پیراهن نازک سبزی

وَتَبَرَّجَتْ جُنْحَ الظَّلَامِ كَأَنَّهَا ... شَمْسٌ تَجَلَّتْ فِي دَيَاجِي الْحِنْدِسِ

و ظاهر کرده بود زینتش را در تاریکی شب که گویا ... آفتابیست که آشکار شده است در تاریکیهای شب

تَحْتَالُ بَيْنَ لِدَاتِهَا فَتَخَالُهَا ... بَدْرًا بَدَا بَيْنَ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ

و میخرامید میان همسالهاش پس گمان میکنی او را ... ماهی که ظاهر شود میان ستارهای سیار

أَرِجَتْ رُبَاهَا الصَّبَا فَتَضَوَّعَتْ ... أَنْفَاسُهَا وَالصُّبْحُ لَمْ يَتَنَفَّسِ

خوشبو شد ببوی خوش باد صبا را پس پراکنده گردید ... دمهای نفسهای او و بامداد هنوز ندمیده بود

وَوَفَتْ بِمَوْعِدِهَا وَبَاتَ فُؤَادُهَا | لِلْوَجْدِ فِي غَمْرٍ وَآخَرُ أَخْرَسِ
و وفا نمود بوعده آن شب ... پیش ... بردند ... | از شور عشق در ... کرده اند و دیگری لال بود

وَالْبَرْقُ يَخْفُقُ قَلْبُهُ مِنْ غَيْرَةٍ | وَالنَّجْمُ يَرْمُقُنَا بِمُقْلَةِ أَشْوَسِ
و برق محبت می طپید دل او از رشک | و ستاره نظر میکرد ما را از گوشهٔ چشم نظر کننده بکبر

يَا طِيبَ لَيْلَتِنَا بِشَرْقِيِّ الْحِمَى | وَمَبِيتِنَا فَوْقَ الْكَثِيبِ الْأَوْعَسِ
ای خوش شب ما که در شرق حمی بودیم | و ای خوش شب خواب ما در بالای تل ریگ نرم

إِذْ بَاتَ يَسْمَحُ لِي زَمَانُ وِصَالِهِ | وَالْقُرْبُ يُبْدِلُ وَحْشَتِي بِتَأَنُّسِي
زمانیکه شب بروز آورد بخشایش مرا در زمان وصال محبوب | و نزدیکی بدل میکرد وحشت مرا بانس گرفتن

وَاللَّيْلُ يَكْتُمُ سِرَّهُ وَنُجُومُهُ | تَرْنُو إِلَيْنَا عَنْ لِحَاظٍ نُعَّسِ
و شب میپوشید سر خود و ستاره در شب | چشم دوخته بودند بر ما از چشم خواب آلود او

حَتَّى إِذَا رَقَّ النَّسِيمُ وَأَخْفَقَتْ | مِنْ أُفْقِ مَجْلِسِنَا نُجُومُ الْأَكْؤُسِ
تا آنگه وقتیکه لطیف شد نسیم شب و بجنبش درآمد | از جانب کنارهٔ مجلس ما ستارگان پی در پی

وَسَنَا الْمَجَرَّةِ فِي السَّمَاءِ كَأَنَّهُ | نَهْرٌ تَدَفَّقَ فِي حَدِيقَةِ نَرْجِسِ
و روشنی راه کهکشان فلک در آسمان مانند آنکه | نهر آب ریزنده و جهنده در باغ نرگس

بَاتَتْ تُدِيرُ عَلَيَّ مِنْ أَلْحَاظِهَا | كَأْسًا وَأُخْرَى مِنْ لَمَاهَا الْأَلْعَسِ
در آن شب بگردش درآورده بود بر من از چشمان خود | کاسهٔ جام و کاسهٔ دیگر از لبان که برنگ خوش سرخ ... داده بود

ثُمَّ انْثَنَتْ حَذَرَ الْفِرَاقِ مُوَدِّعَةً | فِي هَيْئَةِ الْمُسْتَوْحِشِ الْمُتَأَنِّسِ
پس خم شد آن محبوبه بجهت ترس از فراق در حالیکه | در هیئت شخصیکه متوحش باشد و با این حالت اظهار انس کرده

وَاسْتَعْجَلَتْ شَدَّ النِّطَاقِ وَوَدَّعَتْ | تَوْدِيعَ مُخْتَلِسٍ بِحَيْرَةِ مُبْلِسِ
و شتافت به بستن کمر و وداع نمود | مثل وداع کننده ربایندهٔ که در حیرت دهشت باشد

لِلّٰهِ غَانِيَةٌ عَنَتْ لِضِيَائِهَا | شَمْسُ الضُّحَى إِذْ أَشْرَقَتْ فِي الْأَطْلَسِ
تعجب کردم بخدا از آن محبوبهٔ نوازنده که قصد کرد از برای روشنی او | آفتاب درخشنده در هنگامیکه بیاید در جامهٔ ابریشمین اطلس

لِأَبِي الطَّيِّبِ الْمُتَنَبِّي

مر ابو طیب متنبی راست

شَذَى الْأَرَاكَةِ وَالْوَرْقَاءِ وَالْبَانِ | مُخْبِرَاتٌ بِأَنَّ الْقَوْمَ قَدْ بَانُوا
اینان که در درخت اراک کبوتر و درخت بان باشند | هر یک خبر میدهند بانکه تحقیق قوم جدا شدند از ما

بانوا ومن بعدهم بان التوقد ما ... بين الاضالع والعينان عينان

جدا شدند و پس از ایشان آتشی برافروخته شد ... ما بین دندهها که دل باشد و دو چشم من پر چشمه شد

فالدمع منحدر والقلب منكسر ... والطبع منكدر والعقل حيران

پس اشک ریزان است و دل شکسته ... و طبیعت تیره و عقل حیران

فليت شعري وخير القول اصدقه ... جار الزمان عليهم ام هم بانوا

پس ای کاش که میدانستم و بهترین سخن آن است که راست باشد ... آیا جور کرده روزگار بر ایشان یا اینکه خود بدر آمدند

ايضا له

مسند مراد است

أعيدوا صباحي فهو عند الكواعب ... وردوا رقادي فهو لحظ الحبائب

برگردانید صباح مرا پس او نزد دختران پستان برآمده است ... و برگردانید خواب مرا پس او نظر کردن دوستان است

فان نهاري ليلة مدلهمة ... على مقلة من فقدكم في غياهب

پس بدرستیکه روز من شب تاریک است ... بر چشمی که از دوری شما در تاریکیها است

بعيدة ما بين الجفون كانما ... عقدتم اعالي كل هدب بحاجب

دور است ما بین مژههای من گویا ... بسته اید بالاهای هر مژه مرا با ابروئی

فيا ليت ما بيني وبين احبتي ... من البعد ما بيني وبين المصائب

پس ای کاش ما بین من و میان دوستان من ... از دوری بودی ما بین من و بین مصیبتها

اراك ظننت السلك جسمي فعقته ... عليك بدر عن لقاء الترائب

می بینم ترا گمان کرده رشته تن مرا پس منع کردی او را ... بر خود بر داریدی از

ولو قلم القيت في شق راسه ... من السقم ما غيرت من خط كاتب

و اگر قلمی افتاده شوم در شکاف سر او ... از لاغری و بیماری تغییر نمیدهم خط کاتب را

يهون على مثلي اذا رام حاجة ... وقوع العوالي دونها والقواضب

آسان است بر مثل منی هرگاه قصد کند خواهش را ... افتادن نیزهها نزد خواهش او شمشیرها

ايضا لابي الطيب

مستزاد و جب رب

من الجآذر في زي الاعاريب ... حمر الحلى والمطايا والجلابيب

کیستند گاوهای کوهی در لباس عربی پا بانه ... که سرخ زیور و سرخ بارکیها و سرخ چادرها هستند

ان كنت

إن كنت تسأل شكا في معارفها ... فمن بلاك بتسهيد وتعذيب

اگر سؤال کنی تو بر بیان از جهت شک در شناختن آنها ... پس کیست که مبتلا کرده است ترا به بیداری و عذاب

سوائر ربما سارت هوادجها ... منيعة بين مطعون ومضروب

روندگانیند بسا که راه رود کجاوه های آنها ... بازداشته شده میان ضربت خورده نیزه و شمشیر

وربما وخدت أيدي المطي بها ... على نجيع من الفرسان مصبوب

و بسا که راه بردند دستهای شتران آنها را ... بر خون تازه ریخته شده از سواران

أزورهم وظلام الليل يشفع لي ... وأنثني وبياض الصبح يغري بي

زیارت میکنم آنها را و تاریکی شب شفاعت میکند برای من ... و برمیگردم و سفیدی صبح بغمز بید مرا

فؤاد كل محب في بيوتهم ... وما لكل أخيذ المال محروب

دل هر دوستی در خانه های ایشان است ... و همچنین نیست هر گرفته شده مال جنگ کرده شده

ما أوجه الحضر المستحسنات به ... كأوجه البدويات الرعابيب

نیست روهای شهری که نیکو شده گان شهرند ... مانند روهای بیابانها که چون ماهیان سفیدند

حسن الحضارة مجلوب بتطرية ... وفي البداوة حسن غير مجلوب

نیکوئی شهری حاصل شده بآرایش است ... و در بیابانی نیکوئیست که بدون ساختگی آرایش است

أفدي ظباء فلاة ما عرفن بها ... مضغ الكلام ولا صبغ الحواجيب

فدا شوم آهوهای بیابان را که نشناختند در بیابان ... جاویدن سخن را و نه رنگ کردن ابروها را

ولا برزن من الحمام مائلة ... أوراكهن صقيلات العراقيب

و نه آشکار شدند از حمام در حالتیکه خم شونده باشند ... ورکها و سرینهای آنها صاف و صیقل یافته باشند

ومن هوى كل من ليست مموهة ... تركت لون مشيبي غير مخضوب

و از عشق هر کسیکه نیست حسنش از آرایش کرده شده ... واگذاشتم رنگ ریش خود را خضاب ناکرده

أيضا له

سینه مراورت

قد كان يمنعني الحياء من البكا ... فاليوم يمنعه البكا أن يمنعا

تحقیق که باز میداشت مرا شرم از گریستن ... پس امروز باز میدارد شرم را گریستن اینکه مانع شود

حتى كأن لكل عظم رنة ... في جلده ولكل عرق مدمعا

تا اینکه گویا برای هر استخوانی ناله ایست ... از پوست او و برای هر رگی جای اشکی است

وكفى بمن فضح الجداية فاضحا | لمحبه وبمصرعي ذا مصرعا

بس است آنكه رسوا كرد بچه آهو را رسوا كردنی | مرو را دوست خود را و با فكندن من اين افكندن را

سفرت وبرقعها الحياء بصفرة | سترت محاسنها ولم يك برقعا

روباز كرد و روبند او شرم بود كه بزردی شرم | پنهان كرده بود نيكوئيهای او را وحال آنكه نبود نقاب

فكأنها والدمع يقطر فوقها | ذهب بسمطي لؤلؤ قد رصعا

پس گويا آن زردی رخسار و حال آنكه اشك ميبارد بر بالای او | طلائيست كه بدو رشته مرواريد مرصع شده است

كشفت ثلاث ذوائب من شعرها | في ليلة فأرت ليالي أربعا

ظاهر كرد سه تار از گيسوی شعر را | در يك شبی پس نمود مرا در آن وقت چهار شب

واستقبلت قمر السماء بوجهها | فأرتني القمرين في وقت معا

و روبرو نمود ماه آسمان را به رخساره خود | پس نمود مرا دو ماه در يك وقت باهم

ايضا له

نيز مر او راست

لجنية أو غادة رفع السجف | لوحشية لا ما لوحشية شنف

برای پری يا زن نرم بدنی كه بلند شده است حجاب | مر آهوی وحشی راست نه نيست برای آهوی وحشی گوشواره

هراقت دمي من بي من الوجد ما بها | من الوجد بي والشوق لي ولها خلف

ريخت خون مرا كسيكه مراست از عشق آنچه او راست | از عشق من و شوق مرا و مر او را بجای يكديگر

ومن كلما جردتها من ثيابها | كساها ثيابا غيرها الشعر الوحف

و كسيكه هر وقت برهنه نمودم او را از جامهاش | پوشانيد او را جامهائی غير از آنجامها موی سياه او

وقابلني رمانتا غصن بانة | يميل به بدر ويمسكه حقف

و پيش آورد مرا دو انار شاخ درخت بان | كه كج مينمود او را ماهی و نگاه ميداشت او را

أردد ويلي لو قضى الويل حاجة | وأكثر لهفا لو شفى غلة لهف

تكرار ميكنم وای خود را اگر بر آورد وای آرزوئی را | و بسيار ميكنم حسرت خود را اگر درمان كند تشنگی قلب حسرت خوردن

ايضا لابي الطيب

نيز مر ابی طيب متنبی راست

وفاؤكما كالربع أشجاه طاسمه | بأن تسعدا والدمع أشفاه ساجمه

وفای شما بار چون منزل است كه غمگين كننده ترش كهنه ترش | بآنكه ياری كنند و اشك شفا دهنده ترش ريزنده اوست

وما انا

وما أنا إلا عاشقٌ كلُّ عاشقٍ ... أعقُّ خليليه الصفيين لائمه

ونیستم من مگر عاشق هر عاشقیکه ... ناخوش شود تر دو یار خالصش ملامت کننده او

وقد يتزيّا بالهوى غيرُ أهله ... ويستصحب الإنسانُ من لا يلائمه

وگاهی بلباس عشق در می آید غیر اهل عشق ... وهمراهی میکند انسان را کسیکه ملایم طبعش نیست

قفي تغرمِ الأولى من اللحظ مهجتي ... بثانيةٍ والمتلفُ الشيءَ غارمه

توقف کن تا تاوان دهد اول از نگاه خون جان مرا ... بنگاه دوم تلف کننده چیزرا تاوان دهنده اوست

سقاكِ وحيّانا بكِ اللهُ إنما ... على العيس نورٌ والخدورُ كمائمه

سیراب کند ترا و زنده کند ما را بسبب تو خدا و جز این نیست ... که بر بالای شتران شکوفها اند و پرده ها جایگاه شکوفها

وما حاجةُ الأظعانِ حولكِ في الدجى ... إلى قمرٍ ما واجدٌ لكِ عادمه

ونیست حاجت کجاوه شتربانها در دور تو در تاریکی شب ... بسوی ماه چرا که نیست یابنده تو نیابنده ماه

حبيبٌ كأنّ الحسنَ كان يحبّه ... فآثره أو جار في الحسن قاسمه

دوستیست که گویا نیکوئی دوست میدارد اورا ... پس برگزید اورا یا جور کرده است در حسن قسمت کننده حسن

تحولُ رماحُ الخطّ دون سبائه ... وتُسبى له من كلّ حيٍّ كرائمه

حایل میشود نیزهای خط نزد اسیر کردن او ... و اسیر کرده میشود برای او از هر قبیله بزرگواران او

وأحسنُ من ماء الشبيبة كلِّه ... حيا بارقٍ في فازةٍ أنا شائمه

ونیکوترست از همه آب وطراوت جوانی ... باران از برق داری در خیمه که من منتظر اویم

عليها رياضٌ لم تحكها سحابةٌ ... وأغصانُ دوحٍ لم تغنِّ حمائمه

بر اوست گلستانی که نبافته است اورا ابری ... وشاخهای درختیست که نسرودند بر او کبوترهای او

ايضاً له

هست مراورا

كم قتيلٍ كما قُتلتُ شهيدِ ... لبياض الطُّلى وورد الخدودِ

چه بسیار کشته شهیدیست چنانچه من کشته شدم ... مر سفیدی گردنها وگل رخسارها را

عَمرَكَ اللهُ هل رأيتَ بدورًا ... قبلها في براقعٍ وعقودِ

عمر دهد خدا ترا آیا دیده ماههای بدر را ... پیشتر از معشوقه در نقابها وگردن بندها

رامياتٍ بأسهمٍ ريشُها الهدبُ ... تشقُّ القلوبَ قبل الجلودِ

که زنندگانند تیرها که پر او مژگانهاست ... که میشکافد دلها را پیشتر از شکافتن پوستها

يترشفن من فمي رشفات هن فيه أحلى من التوحيد

میمکند از دهان من مکیدنهائی که آنها در دهان من شیرین‌تر است از توحید

كل خمصانة أرق من الخمر بقلب أقسى من الجلمود

هر زن نازک میان نازک‌تر است از شراب با دلی که سخت‌تر است از سنگ سخت

ذات فرع كأنما ضرب العنبر فيه بماء ورد وعود

صاحب گیسوئیست که گویا زده شده است عنبر در او بگلاب و عود

تحمل المسك عن غدائرها الريح وتفتر عن شتيت برود

برمیدارد مشک از گیسوان او باد و تبسم میکند از دندانهای جمع نکرده

كل شيء من الدماء حرام شربه ما خلا دم العنقود

هر چیزی از خونها حرام است آشامیدن او سوای خون انگور

فاسقنيها فدى لعينيك نفسي من غزال وطارفي وتليدي

پس بیاشامان مرا آن شراب فدای دو چشم تو جان من آهوی من و مال نو و کهنه من

شيب رأسي وذلتي ونحولي ودموعي على هواك شهودي

سفیدی موی سر من و لغزش من و لاغری من و اشکهای من بر عشق تو شاهدان منند

أيضاً لأبي الطيب

نیز از ابو طیب است

أريقك أم ماء الغمامة أم خمر بفيّ برود وهو في كبدي جمر

آیا آب دهان تست یا آب باران است یا شراب که در دهان من خنک است و حال آنکه در جگر من آتش است

أذا الغصن أم ذا الدعص أم أنت فتنة وذيّا الذي قبلته البرق أم ثغر

آیا این شاخه درخت است یا این تل ریگ یا تو بلای جهانی و آنکه من بوسیدمش برق است یا دندان است

رأت وجه من أهوى بليل عواذلي فقلن نرى شمسا وما طلع الفجر

دیدند روی معشوقه مرا شب ملامت کنندگان من پس گفتند میبینیم آفتاب را و حال آنکه طلوع نکرده صبح

رأين التي للسحر في لحظاتها سيوف ظباها من دمي أبدا حمر

دیدند کسیرا که برای جادو در نگاههای وی شمشیرهائی بود که دم آنها از خون من همیشه سرخ بود

تناهى سكون الحسن في حركاتها فليس لرائي وجهها لم يمت عذر

بنهایت رسیده قرار یافتن حسن در جنبشهای آن طرار پس نیست برای بیننده روی او که نمیرد عذری

لابن المعلم

أمن بابل أم من لواحظك السحر ومن حانة أم من مراشفك الخمر

آیا از بابل است یا از نگاههای تست جادو از میخانه است یا از دهان تست باده

وقال

وَهَلْ مَا أَرَاهُ الْمَوْتُ أَمْ حَادِثُ النَّوَى
و آیا آنچه می‌بینم مرگ است یا رسیدن تازه است

وَهَلْ هُوَ شَوْقٌ بَيْنَ جَنْبَيَّ أَمْ جَمْرُ
و آیا او شوق است میان دو پهلوی من یا اخگر است

سَلُوا بَعْدَكُمْ وَادِي النَّقَا مَا أَسَالَهُ
بپرسید پس از دوری شما وادی نقا را که آنچه جاری کرده است

دَمِي أَمْ دُمُوعُ الْعَاشِقِينَ أَمِ الْقَطْرُ
خون من است یا اشک عاشقان است یا باران است

يَجِفُّ السَّحَابُ الرَّطْبُ فِيكُمْ وَتَنْضَبُ
می‌خشکد ابر تر در شما و می‌ریزد

الْمِيَاهُ وَطَرْفِي مَا يَجِفُّ لَهُ شَعْرُ
آبها و چشم من موی‌اش نمی‌خشکد

بَكَيْتُ دَمًا إِذْ لَيْسَ لِي عَنْكُمْ غِنًى
بگریستم خون را زیرا که نیست مرا از شما استغنا

وَذُبْتُ أَسًى إِذْ لَيْسَ لِي عَنْكُمْ صَبْرُ
و گداختم از اندوه زیرا که نیست مرا از شما شکیبایی

وَلَمْ أَنْسَ وَقَفَاتِ الْوَدَاعِ وَلِلنَّوَى
و فراموش نمی‌کنم درنگهای وداع را و مر دوری را

يَدٌ جُودُهَا بُخْلٌ وَمَعْرُوفُهَا نُكْرُ
دستی است که بخشش آن بخل است و نیکی او بد است

وَفِي الرَّكْبِ مَنْ لَوْ حَطَّ لَيْلًا نِقَابَهُ
و در کاروان کسیست که اگر بگشاید شب نقاب را

تَرُدُّ الدَّرَارِي وَهِيَ مِنْ وَجْهِهِ قَمَرُ
برمی‌گردند ستاره‌ها و حال آنکه آنها از روی او ...

بَكَى فَالْتَقَى بِاللُّؤْلُؤِ النَّظْمِ هَازِئًا
گریست پس برخورد بمروارید رشته ...

عَلَى طَرْفِهِ اللُّؤْلُؤُ النَّثْرُ
سخریه کننده از مروارید پراکنده ...

أَصُونُ غَرَامِي وَالدُّمُوعُ تُذِيلُهُ لِسِرِّي أَرَى عَارًا
نگاه می‌دارم عشق خود را و اشکها فاش می‌کنند او را مر سرّ من را عار است

فَكَيْفَ اصْطِبَارِي وَالْهَوَى الَّذِي جَهْرُ
پس چگونه است صبر من و عشق نهانش آشکار است

لَا أَعْذِلُ الصَّبَّ هَوًى وَهُوَ مُخْتَارُ
معذور نمیدارم عاشق را که آرزومند است و او با اختیار است

وَالْحُبُّ تَجْمَعُ فِيهِ الْعَارُ وَالنَّارُ
و دوستی فراهم می‌آید در او ننگ و آتش

فَعَارُهُ سَفَهُ الْعُذَّالِ إِنْ هَجَرُوا
پس ننگ او نادانی ملامت‌کنان است اگر ببرند

وَنَارُهُ حَرَقٌ إِنْ شَطَّتِ الدَّارُ
و آتش او سوزنده است اگر دور شود سرای معشوقه

لَوْلَا كَهَانَةُ عَيْنِي مَا دَرَى كَبِدِي
اگر نبود جزوادن چشم من نمیدانست دل من

إِنَّ الْخِمَارَ سَحَابٌ فِيهِ أَقْمَارُ
اینکه چادر ... ابر است که ... ماهها

هَوَى بَيَاضَ مُحَيَّاهُ وَحُمْرَتَهُ
دوست دارد دل من سفیدی رو و سرخی او را

كَمَا يَرُوقُكَ دِرْهَامٌ وَدِينَارُ
چنانچه خوش می‌آید ترا پولهای درهم و دینار

يَا حَبَّذَا رَوْضَةُ الْأَهْوَى إِذَا احْتَجَبَتْ
... آهوئی که ... پنهان ...

عَنِّي الثُّغُورُ حَكَاهَا مِنْهُ نُوَّارُ
از من دندانهای شکوفه ... مانند ...

لأبي الأوسي المعروف بالطراز

مر ابو ... اوسی را که شناخته شده است بطراز

إذا ما سقى الغيث الديار وجادها — وحيّا الحيا أغوارها ونجادها

هرگاه سیراب کند باران منزلها را و بسیار ببارد بر آن — و زنده کند باران زمین پست و بلند آن را

سقى معهد الأحباب وابل مزنة — يبيت وميض البرق يزجي عهادها

سیراب کند منزل دوستان را باران شدید ابر که — شب بروز آورد در جنبش برق که میراند باران شدید را

ولا برحت ربّا السحاب يرودها — بغاديه ما إن يمل ارتيادها

و همیشه سیراب کننده ابر که طلب میکرد یا اورا — بباران شدید که ملول نشد طلب کردن او ...

تحل حياها في رباها وتنثني — فتركض في تلك البطاح جيادها

فرود می آید باران او در بلندیها و برگشت — سپس میرود در آن زمینها جو ... های او

وسحّ عليها كل أسحم هاطل — من المزن يروي جنبها وجمادها

و روان کند بر آن هر سیاه ... براو ... — از بارش که سیراب میکرد زنده و جماد اورا

هي الدار ما شوقي إليها بمنقضٍ — وإن أثرت نفسي الغداة بعادها

و خانه است که شوق من بسوی کم شونده — واگر چه اثر کرده است جان مرا در بامداد دوری آن خانه

فقوضت عنها الرحل لا عن ملالة — ولكنها الأيام أعرف عادها

و برکندم از آن خانه بار خود را نه از روی ملالت — ولکن اورا روزگار شناسنده است عادت شررا

ألا ليت شعري هل إلى الدار رجعة — تراجع نفسا قد أضلت رشادها

آگاه باش کاش میدانستم آیا بسوی آن خانه برگشتن است — که برگرداند جانیرا که تحقیق گم کرده است

فأرغب عن أرض لأخرى عهدتها — مسارح لذات حمدت مرادها

پس رو گردانم از زمین بزمینی دیگرے که ...

لابن زيدون

مر ابن زیدون را

وأكحل أجفاني بإثمد تربها — وتبصر عيني في العيان سعادها

و سرمه کشم چشمانم را بسرمه خاک او — و ببیند چشم در آشکار سعاد محبوبه آن خانه را

بنتم وبنّا فما ابتلت جوانحنا — شوقا إليكم ولا جفت مآقينا

دور شدید شما و دور شدیم ما پس تر نشد پهلوهای ما — از جهت شوق بسوی شما خشک نشد از آب دیده گوشهای چشم

تكاد حين تناجيكم ضمائرنا — تقضي علينا الأسى لولا تأسينا

نزدیکست وقتیکه راز گوید با شما دلهای ما — که هلاک کند مارا اندوه

حالت

حالت لفقدكم أيامنا فغدت
دیگرگونه گشت بی وجود شما روزگار ما پس بامداد کرد
سوداً وكانت بكم بيضاً ليالينا
در حالیکه سیاه بود و بود بوجه شما سفید شبهای ما

إذ جانب العيش طلق من تألفنا
زیراکه جانب زندگانی ما بود از الفت کردن ما
ومورد اللهو صاف من تصافينا
و موضع بازی صاف بود از خالص کردن ما باهم

وإذ هصرنا غصون الأنس دانية
و وقتیکه کشیدیم شاخهای انس را در حالتیکه نزدیک بود
قطوفها فجنينا منه ما شينا
میوهای وی پس چیدیم ما از آنچه خواستیم

ليسق عهدكم عهد السرور فما
باید سیراب کند روزگار شما روزگار شادی را
كنتم لأرواحنا إلا رياحينا
پس نبودید شما جانهای ما را مگر گلها

إن الزمان الذي قد كان يضحكنا
بدرستیکه روزگاریکه بتحقیق بود که میخندانید ما را
بقربكم صار بالتفريق يبكينا
بنزدیکی و قرب شما گردید که بجدائی شما میگریاند ما را

غيظ العدى من تساقينا الهوى فدعوا
رشک بردند دشمنان از گوارا شدن عشق را بهم پس دعا کردند
بأن نغص فقال الدهر آمينا
باینکه غصه دار شویم پس گفت روزگار آمین

فانحل ما كان معقوداً بأنفسنا
پس گشوده شد آنچه را بود بسته شده بجانهای ما
وانبت ما كان موصولاً بأيدينا
و بریده شد آنچه را بود پیوند شده بدستهای ما

والله ما طلبت أهواؤنا بدلاً
قسم بخدا نجست آرزوهای ما بدلی را
منكم ولا انصرفت عنكم أمانينا
از شما و برنگشت از شما آرزوهای ما

ولا استفدنا خليلاً عنك يشغلنا
و نیافتیم دوستی را عوض از شما که مشغول کند ما را
ولا اتخذنا بديلاً منك يسلينا
و نگرفتیم ما بدلی از شما که تسلی دهد ما را

يا ساري البرق غاد القصر فاسق به
ای رونده برق بامداد کن قصر معشوقه را پس سیراب کن به آن
من كان صرف الهوى والود يسقينا
کسیکه بود خالص عشق و محبت و می آشامانید ما را

يا روضة طالما أجنت لواحظنا
ای گلستانی که دراز شد که بچید چشمان ما
ورداً جلاه الصبا غضاً ونسرينا
گل را که آشکار کرده بود او را از تازگی و بهار

سران في خاطر الظلماء يكتمنا
در حالتیکه راه میرفتیم ما در منزل تاریکی که پنهان داشت ما را
حتى يكاد لسان الصبح يفشينا
تا اینکه نزدیک بود که روشنی صبح ظاهر کند ما را

أما هواك فلم نعدل بمنهله
اما عشق تو پس برابر نکردیم با آب خوراو
شرباً وإن كان يروينا فيظمينا
تشنگی را و هرچند سیراب میشود ما را پس تشنه میکرد ما را

ذوو على العهد ما دمنا محافظة لذي الفضل إلا راجيا من دان إنصافا كما دِينا

پابند داریم عهد دوستی را مادامیکه ما محافظت کننده ایم مر فخر را جز بخشش نیست پس از او مرد کسی است جزا دهد انصاف را چنانچه ما جزا دادیم

أجفان بيض أم بيض أجفان فوائك لا تبقى على المذنب الجاني

ای پلکان چشم است یا شمشیرها بی غلاف دار که درنده اند و باقی نمیگذارند بر گنهکار

مررت بنعمان فما زلت واجدا إلى الحول نشر المسك من بطن نعمان

گذشتم بوادی نعمان پس هم پیوسته یابنده بودم تا دو سال بوی پراکنده مشک را از میان وادی نعمان

سوافر في حصر الملاء سواتر كما ماس في الأوراق أعطاف أغصان

رو گشوده کسانی بودند رونده در میان چادرها سترکننده چنانکه میخرامید و میجنبید در برگها شاخهای خم شده

وقد طلعت ورد الخدود ونواظر ومن دونها شوك القنا من الجاني

و بتحقیق لب نمایند گل رخسارها را چشمها و از پس آنها خارهای نیزها است که چیننده آن

وقفت بها صبحا أناشد معشري وأنشد أشعاري وأنشد إخواني

ایستادم در آنجا بامدادی که میخواندم گروه خود را و میخواندم اشعار خود را و میخواندم برادران خود را

ومضوا مضت عني فقلت تأسفا لابن كيغلغ قفا نبك من ذكرى أناس وأزمان

گذشت آن روزگار و گذشت از من پس گفتم از حسرت مر ابن کیغلغ راست بایستید تا گریه کنیم از یاد مردانی و روزگاری

أنت مكان البدر إن أفل البدر وقوم مقام الشمس ما استأخر الفجر

تو درخشان شو بجای ماه تابان اگر غروب کند ماه تابان و بایست بجای آفتاب مادامیکه صبح تاخیر کند

فهيك من الشمس المضيئة ضوؤها وليس لها منك التبسم والثغر

پس در تو است از آفتاب روشن کننده روشنی او و نیست او را از تو آن نرم خندیدن و آن دندان

بلى لك نور الشمس والبدر كله وما حملت عيناك شمس ولا بدر

آری نور است بر تو آفتاب و ماه همه و نداردند چشمان ترا آفتاب و ماه

لك الشرق في اللألاء والبدر طالع وليس لها منك الترائب والنحر

تراست پرتو و درخشندگی در حالتیکه بدر طالع است و نیست آفتاب را از تو آن سینه و گردن

ومن أين للشمس المنيرة بالضحى لابن محمد الواثق بمكحولة العينين في ظرفها فتى

و از کجاست مر آفتاب روشن کننده بهنگام روز مر ابن محمد واثق راست چشمان سرمه کشیده که در کاه او دوستی باشد

وأهيف القد المسي في ملاحة بلا نظير كغصن البانة الندي

و باریک اندامی که شام کرد در ملاحت بدون مانندی چون شاخه سرو

أقول

أقول لما بدا من وجهه قمر ... وخط عارضه ليل من الشعر

میگویم وقتیکه هویدا گشت از روی او ماهی ... وخط رخسار او شبی بود از موی

في الليل تطلع أقمار أتم لنا ... (لعفيف الشاعر) ... وكيف قد لاح هذا الليل في القمر

که در شب طالع میشود ماه های تمام برای ما ... (از عفیف شاعر است) ... وچگونه است که بتحقیق هویدا گشت این شب در ماه

وأعد لي حديثه فاسمعي ... فرط وجد باللؤلؤ المنثور

وباز گو مرا حدیثش را پس هر گوش مرا است ... زیادتی وجد بمروارید پراکنده شده

ثم صف لي ذوائباً منه طالت ... (من كتاب ألف ليلة) ... ودجت فهي ليلة المهجور

پس وصف کن مرا گیسوی او را که بلند است ... (از کتاب الف لیله است) ... و تاریک است پس او شب مهجور است

كأنها مثل ما تهواه قد خلقت ... في رونق الحسن لا طول ولا قصر

گویا معشوقه مانند خواهش تو آفریده شده است ... در شادابی ونیکوئی حسن نه بلند است ونه کوتاه

الورد من خدها يحمر من خجل ... والغصن من قدها يزهو بلا ثمر

گل از چهره او سرخ میگردد از شرمساری ... وشاخ از قد او مباهله با وجود آن

البدر طلعتها والمسك نكهتها ... والغصن قامتها ما مثلها بشر

ماه شب چهارده عارض اوست ومشک عبیر اوست ... وشاخه نازک قد اوست نیست مثل او آدمی

كأنها أفرغت من ماء لؤلؤة ... في كل جارحة من حسنها قمر

گویا او ریخته شده است از آب مروارید ... که در هر عضوی از حسن او ماهی است

لأبي إسحق إبراهيم النظام

از ابی اسحق پسر ابراهیم نظام است

توهمه طرفي فآلم خده ... فصار مكان الوهم من نظري أثر

بخاطر آورد معشوق چشم من پس درد آورد رخسارش را ... پس گردید بجای خیال نظر من اثر و نشان

وصافحه كفي فآلم كفه ... فمن صنع كفي في أنامله عقر

ومصافحه کرد او را پنجه من پس درد آورد پنجه او را ... پس از رسیدن پنجه من در انگشتانش زخم است

ومر بفكري خاطراً فجرحته ... ولم أر خلقاً قط يجرحه الفكر

وگذشت بفکر من خیال او پس مجروح کرد ... وندیدم هرگز آفریده را که مجروح کند او را خیال

يمر فمن لين وحسن تعطف ... يقال به سكر وليس به سكر

میگذرد پس از نرمی اندام ونیکوئی شمایل ... گفته میشود او را مستی است وحال آنکه نیست مستی

في مصافاة المحبوب لعلي ابن الجهم

در مصافات با محبوب است مر علی بن جهم راست

سقى الله ليلاً ضمنا بعد هجعة — وأدنى فؤاداً من فؤاد معذب

سیراب کناد خدا شبی را که در بر گرفت محبوب ما را بعد از خواب — و نزدیک کرد ابد دلی را از دلی که برنج محبت گرفتار بود

فبتنا جميعاً لو تراق زجاجة — من الراح فيما بيننا لم تسرب

بسر بردیم شب را همه که اگر ریخته میشد آبگینه — از شراب میان ما راهی بهیچوجه پیدا نمیکرد

ولعبد الصمد بن المعذل

و مر عبد الصمد بن معذل راست در این معنی

كأنني عانقت ريحانة — تنفست في ليلها البارد

گویا من هم آغوش گشته ام گلی را — که شکفته شده است در شب سرد خویش

فلو ترانا في قميص الدجى — ليحيى في هذا المعنى — حسبتنا في جسد واحد

اگر ببینی که ما را در پیراهن شب — مر یحیی راست در این معنی — گمان میکردی ما را که در یک بدنیم

ولم أنس ليلتنا في العناق — لف الصبا بقضيب قضيبا

فراموش نمیکنم شب خود را که هم آغوش بودیم — مانند پیچیدن باد صبا شاخه را بشاخه

كما اعتنق الريح في مرها — أيضاً لعلي ابن الجهم — فطوراً خفوقاً وطوراً هبوباً

چنانکه گونه گشت باد در رفتن خود — نیز مر او راست — یکبار آهسته میوزید و یکبار وزیدن سخت

وبتنا على رغم الحسود كأننا — للعباس ابن الأحنف — خليطان من ماء الغمامة والخمر

و شب بروز آوردیم برغم حسود که گویا — مر عباس بن احنف راست — دو آمیخته از آب باران و شراب بودیم

ما أنس لا أنس منها ما معطفة — على فؤادي ونشر يديها على رأسي

هرگز فراموش نمیکنم ... — بر دل من و دست خویش را بر سر من

وقولها ليته ثوباً على جسدي — أو ليتني كنت سربالاً لعباس

و گفته او را که کاش او جامه بود بر تن من — یا کاشکی من بودم پیراهنی برای عباس

أو ليته كان خمراً وكنت له — من ماء مزن فكنا الدهر في كأس

یا کاشکی او بود شراب و من بودم برای او — از آب باران پس بودیم روزگاری در یک جام

الفصل الثاني في الطلل والرسوم — لامرء القيس ابن حجر الكندي

فصل دوم در [illegible] و رسوم — مر امرء القیس پسر حجر کندی راست

[illegible]

قفا نبك من ذكرى حبيب ومنزل — بسقط اللوى بين الدخول فحومل

بایستید تا گریه کنیم از یاد محبوبه و منزل او — که بموضع سقط اللوی میان دخول و حومل واقع است

فتوضح فالمقراة لم يعف رسمها — لما نسجتها من جنوب وشمأل

پس میان توضح و مقراة است که برطرف نشده است رسم او — از وزیدن بادهای جنوب و شمال اورا

وقوفا بها صحبي علي مطيهم — يقولون لا تهلك أسى وتجمل

در حالتیکه ایستاده شدند در آن منزل یاران من بجهت من شتران خود را — میگویند هلاک مشو از اندوه و خویشتن داری و صبر کن

وإن شفائي عبرة مهراقة — فهل عند رسم دارس من معول

و بدرستیکه دوای درد من اشک ریزان است — پس آیا نزد اثر مندرس شده هیچ تکیه گاهی هست

وله أيضا

و نیز مر او راست

ألا عم صباحا أيها الطلل البالي — وهل يعمن من كان في العصر الخالي

الا خوشا عیش تو در وقت صبح ای نشان پوسیده منزل محبوبه — و خوش نیست عیش کسیکه بوده است در روزگار گذشته

وهل يعمن إلا سعيد مخلد — قليل الهموم ما يبيت بأوجال

و خوش نیست عیش مگر نیکبخت دائمی را — که کم اندوه است و شب را نگذرانیده است با ترس و بیم

ديار لسلمى عافيات بذي الخال — ألح عليها كل أسحم هطال

این جاهای سلمی است که مندرس شده است بپهلوی کوه — که پی در پی بر آنها باریده است هر ابر سیاه بسیار باران

لطرفة بن العبد

مر طرفه پسر عبد راست

لخولة أطلال ببرقة ثهمد — تلوح كباقي الوشم في ظاهر اليد

از برای خوله محبوبه آثار منزلیست بریگزار ثهمد — که میدرخشد مثل باقی مانده خال سرمه با سوزن در پشت دست

وقوفا بها صحبي علي مطيهم — يقولون لا تهلك أسى وتجلد

در حالتیکه بجا ایستاده شدند در آن منزل یاران من بجهت من شتران خود را — میگویند هلاک مشو از غصه و اندوه و خودداری و صبر کن

كأن حدوج المالكية غدوة — خلايا سفين بالنواصف من دد

گویا مرکبهای معشوقه مالکیه در وقت صبح — کشتیهای بزرگند از کشتیها باطراف وادی دد

عدولية أو من سفين ابن يامن — يجور بها الملاح طورا ويهتدي

که کشتی عدولیست یا از کشتی پسر یامن است — که میل میدهد او را ملاح گاهی و گاهی راه بیابد

لزهير بن أبي سلمى

مر زهیر پسر ابی سلمی راست

أمن أم أوفى دمنة لم تكلم — بحومانة الدراج فالمتثلم

آیا از ام اوفی است این اثر منزلیکه سخن نمیگوید — که بموضع حومانه الدراج و متثلم واقع است

وَدَارٌ لَهَا بِالرَّقْمَتَيْنِ كَأَنَّهَا ... مَرَاجِيعُ وَشْمٍ فِي نَوَاشِرِ مِعْصَمِ

و آن دو خانه او است در رقمتین که آنها ... مثل خالهای تازه شده اند در رگهای بند دست

بِهَا الْعِينُ وَالْآرَامُ يَمْشِينَ خِلْفَةً ... وَأَطْلَاؤُهَا يَنْهَضْنَ مِنْ كُلِّ مَجْثَمِ

که در آن منزل گاوهای دشت چشم و آهوهای سفید راه میروند ... و بچههای آنها برمیخیزند از هر جا

وَقَفْتُ بِهَا مِنْ بَعْدِ عِشْرِينَ حِجَّةً ... فَلَأْيًا عَرَفْتُ الدَّارَ بَعْدَ تَوَهُّمِ

و ایستادم بخانه محبوبه بعد از گذشتن بیست سال از اینجا ... پس بمشقت شناختم خانه او را بعد فکر و اندیشه

فَلَمَّا عَرَفْتُ الدَّارَ قُلْتُ لِرَبْعِهَا ... أَلَا انْعَمْ صَبَاحًا أَيُّهَا الرَّبْعُ وَاسْلَمِ

پس چون شناختم خانه را گفتم منزل او را ... از رنجش باشد عیش تو هنگام صبح ای منزل محبوبه سالم باش

لِلَبِيدِ بْنِ رَبِيعَةَ

مر لبید پسر ربیعه راست

عَفَتِ الدِّيَارُ مَحَلُّهَا فَمُقَامُهَا ... بِمِنًى تَأَبَّدَ غَوْلُهَا فَرِجَامُهَا

مندرس گشت خانه محبوبه جای نزول او و جای درنگش ... که بموضع منا است متوحش شد غول او و رجام آن

فَمَدَافِعُ الرَّيَّانِ عُرِّيَ رَسْمُهَا ... خَلَقًا كَمَا ضَمِنَ الْوُحِيَّ سِلَامُهَا

پس جاهای سیل گاه کوه ریان که برهنه است نشانها ... از جهت کهنگی چنانچه در بر دارد نوشته را سنگ نوشته

دِمَنٌ تَجَرَّمَ بَعْدَ عَهْدِ أَنِيسِهَا ... حِجَجٌ خَلَوْنَ حَلَالُهَا وَحَرَامُهَا

اثرهای سرگین است که گذشته است بعد از کوچیدن انیس آنها ... سالها تمام ماههای حلال و ماههای حرامش

رُزِقَتْ مَرَابِيعَ النُّجُومِ وَصَابَهَا ... وَدْقُ الرَّوَاعِدِ جَوْدُهَا فَرِهَامُهَا

و روزی کرده شده است بجستهای بهار ابر او و برخورده است او را ... باران های بارق دار چه بارانهای شدید و چه نرمش

مِنْ كُلِّ سَارِيَةٍ وَغَادٍ مُدْجِنٍ ... وَعَشِيَّةٍ مُتَجَاوِبٍ إِرْزَامُهَا

از ابرهای شبانی و بهاری فروگرفته اطراف آسمان را ... و ابرهای شبانگاهی جواب میدهند آوازهای آن ابرها از یکدیگر

فَوَقَفْتُ أَسْأَلُهَا وَكَيْفَ سُؤَالُنَا ... صُمًّا خَوَالِدَ مَا يَبِينُ كَلَامُهَا

پس ایستادم سؤال کردم آن اثرهای منزل را و چگونه است ... سنگهای سخت باقی مانده را که ظاهر نمیشود سخن گفتن آنها

عَرِيَتْ وَكَانَ بِهَا الْجَمِيعُ فَأَبْكَرُوا ... مِنْهَا وَغُودِرَ نُؤْيُهَا وَثُمَامُهَا

خالی ماند منزلها از ساکنیش بعد از آنکه بودند همه در آن پس کوچیدند ... از آنها و واگذاشته شد حوض کوچک و رخنه و سبز گیاه

لِعَنْتَرَةَ بْنِ شَدَّادٍ الْعَبْسِيِّ

مر عنتره پسر شداد عبسی راست

يَا دَارَ عَبْلَةَ بِالْجِوَاءِ تَكَلَّمِي ... وَعِمِي صَبَاحًا دَارَ عَبْلَةَ وَاسْلَمِي

ای خانه محبوبه در جوا سخن گوی از احوال ... و خوش باشد عیش تو هنگام صبح ای خانه محبوبه و سالم باش

فعفوند

فوقفت فيها ناقتي فكأنها ... فدنٌ لأقضي حاجة المتلوّم

پس بر گذاشتم در آنجا شتر خود را و گویا آن از بزرگی ... چون قصری بود که بخواهم تا برآورم حاجت انتظار برنده را

حُيِّيتَ من طللٍ تقادم عهده ... أقوى وأقفر بعد أمّ الهيثم

تحیت باد ترا از میان منزلها که بسیار گذشته است عهد او ... خالی مانده بعد از کوچیدن محبوبه که کنیت نام هیثم است

حلّت بأرض الزائرين فأصبحت ... عسرًا عليّ طلابك ابنة مخرم

و وارد شد بزمین دشمنانیکه میغرند مثل شیر پس صبح کردم ... در حالتیکه دشوار است بر من طلب کردن ترا ای دختر مخرم

للنابغة الذبياني

مر نابغهٔ ذبیانی راست

يا دار ميّة بالعلياء والسند ... أقوت وطال عليها سالف الأبد

ای سرای میّة که بجای بلند و بجای پست واقع است ... خالی ماند از انیس و دراز شد بر او روزگار گذشته

وقفت فيها أصيلًا لا أسائلها ... أعيت جوابًا وما بالربع من أحد

ایستادم با شتر ای هنگام شام که پرسان بودم او را ... کند شد از جواب و نبود بمنزل محبوبه کسی

إلّا الأواريّ لأيًا ما أبيّنها ... والنؤي كالحوض بالمظلومة الجلد

مگر جایهای آخورها که بمشقت و کوشش شناختم آنها را ... و جویهای گرد خیمه مانند حوض بود در زمین سفت و سخت

ردّت عليه أقاصيه ولبّده ... ضرب الوليدة بالمسحاة في الثأد

که برگردانیده بود گلها و آلات نه حوض را بر دور حوض و کوبیده ... زدن پرستار او را به بیل در خاک نمدار

خلّت سبيل أتيٍّ كان يحبسه ... ورفّعته إلى السجفين فالنضد

سر داده شده بود راه جوئی که بود که میبست راه آب را ... و بشتر آورده بود پرستار راه جوی را تا دو طرف آخور و بلندیها

أضحت قفارًا وأضحى أهلها احتملوا ... أخنى عليها الذي أخنى على لبد

چاشت کرد سرای میّة بی آب و گیاه و چاشت کردند اهل آن در کوچیدن ... هلاک کرد او را چیزی که هلاک کرد لبد را

للنابغة أيضا

نیز مر نابغه راست

عوجوا فحيّوا لنُعمٍ دمنة الدار ... ماذا تحيّون من نؤيٍ وأحجار

برگردانید زمام شتران را بسوی او و گوئید تحیت نعم اثر خانه‌اش را ... چه درود میگوئید جویها و سنگها را

لقد أراني ونعمًا لاهيين بها ... والدهر والعيش لم يهمم بإمرار

هر آینه میدیدم خود را با نعم که بازی کننده بودیم به آنجا ... و روزگار عیش ما را قصد نکرده بود به تلخی

نُبِّئتُ نعمًا على الهجران عاتبةً ... سقيًا ورعيًا لذاك العاتب الزاري

خبر داده شدم که نعم بر من گله کننده است ... سیراب و خرم باد مر این گله کننده و عیب کننده را

لامرئ القيس بن حجر

مر امرء القیس پسر حجر راست

قِفَا نَبْكِ مِنْ ذِكْرَى حَبِيبٍ وَعِرْفَانِ | وَرَبْعٍ عَفَتْ آثَارُهُ مُنْذُ أَزْمَانِ

بایستید تا بگرییم از یاد محبوبه و شناختن سرای | و منزلیکه ناپدید شده آثارش از مدت روزگاران

أَتَتْ حِجَجٌ بَعْدِي عَلَيْهَا فَأَصْبَحَتْ | كَخَطِّ الزَّبُورِ فِي مَصَاحِفِ رُهْبَانِ

آمد سالها چند بعد از من بر آنها پس صبح کردند | چون خط نوشته در صحیفهای راهبان

ذَكَرْتُ بِهَا الْحَيَّ الْجَمِيعَ فَهَيَّجَتْ | عَقَابِيلَ سُقْمٍ مِنْ ضَمِيرٍ وَأَشْجَانِ

یاد کردم بدان منازل همه قبیله را پس بجنبش در آورد | باقیمانده ناخوشی پنهان و اندوه و غم را

فَسَحَّتْ دُمُوعِي فِي الرِّدَاءِ كَأَنَّهَا | لِذَا عِشْقِي | كُلًى مِنْ شُعَيْبٍ ذَاتُ سَحٍّ وَتَهْتَانِ

پس جاری شد اشکهای من در جامه ام که گویا آن | مرا عشق است | کنارهای شعیب است که با آب های جاری ریزان است

شَاقَتْكَ مِنْ قَتْلَةَ أَطْلَالُهَا | بِالشَّطِّ فَالْوَتْرِ إِلَى حَاجِرِ

بشوق در آورد ترا از معشوقه آثار خانه او | که بشط بسر وتر تا حاجر است

دَارٌ لَهَا غَيَّرَ آيَاتِهَا | كُلُّ مُلِثٍّ صَوْبُهُ مَاطِرِ

خانه ایست او را که تغییر داده است نشانهای او را | هر باران پی در پی که ریزشش جاری است

وَقَدْ أَرَاهَا وَسْطَ أَتْرَابِهَا | فِي الْحَيِّ ذِي الْبَهْجَةِ وَالسَّامِرِ

و بتحقیق دیده آن محبوبه را میان همسالهای او | در قبیله که همسالها صاحب سرور و افسانه گویان بودند

إِذْ هِيَ مِثْلُ الْغُصْنِ مَيَّالَةً | تَرُوقُ عَيْنَيْ ذَا الْحِجَى الزَّائِرِ

هنگامیکه آن محبوبه مانند شاخه نازک متحرک بود | بشگفت می آورد دو چشم زایر با هوش و خرد را

كَبِيعَةٍ صُوِّرَ مِحْرَابُهَا | بِمُذْهَبٍ ذِي مَرْمَرٍ مَائِرِ

مثل کلیسائی که منقش است محرابش | و طلا کاری است و صاحب سنگهای مرمر نرم است

قَدْ جَمَّ الثُّدْيُ عَلَى صَدْرِهَا | فِي مُشْرِقٍ ذِي بَهْجَةٍ بَاثِرِ

بتحقیق بلند شده است پستان سینه محبوبه | در جامه سرخ رنگینی

يَشْفِي غَلِيلَ الصَّدْرِ لَاهَابِهَا | لِحَاتِمِ الطَّائِي | حَوْرَاءُ تُصْبِي نَظَرَ النَّاظِرِ

شفا میدهد آن پستان سوزش سینه و دلی را که مشغول اوست | و آن معشوقه سیاه چشمی است که میفریبد نگاه کننده را

أَتَعْرِفُ أَطْلَالًا وَنُؤْيًا مُهَدَّمًا | كَخَطِّكَ فِي رَقٍّ كِتَابًا مُنَمْنَمَا

آیا میشناسی نشانهای سرای محبوبه را و جوینهای کوچک خراب شده و ... | مثل خط تو در ورق کاغذ سفید نوشته خط خط را

أَذَاعَتْ بِهِ الْأَرْوَاحُ بَعْدَ أَنِيسِهِ | شُهُورًا وَأَيَّامًا وَحَوْلًا مُجَرَّمَا

پراکنده کرد اورا بادها بعد از رفتن انیس او | در ماهها و روزها و سال تمام

وَهَنْكَ

وَنفسك فاكرمها فانك ان تهن لديك النفس عليك فلن تلقى لها الدهر مكرما

و گرامی دار جان خود ای پسر اگر خوار کنی خود او را ... پس نیابی مر جان خود را در روزگار گرامی دارنده

وَقفت على ربع لمية ناقتي فما زلت ابكي عنده واخاطبه

نگاه داشتم بر نشان خانهٔ امیه ناقهٔ خود را پس پیوسته گریه میکردم نزد نشان خانه او و خطاب میکردم او را

واسقيه حتى كاد مما ابثه تكلمني احجاره وملاعبه

و طلب باران میکردم برای او تا آنکه نزدیک بود از آنچه اظهار میکردم که سخن گوید مرا سنگهای آن منزل و محل بازی او

وقد عجت في ربع له عنه سائلا وصوتي بغير الصد لا يجاوبه

و بتحقیق ایستادم در منزل او ... پرسان ... و آواز مرا آن منزل غیر از برگشت آواز جواب گوی نبود

وقلت له يا ربع مية هل ترى يعيد الليالي فيك ما الدهر سالبه

و گفتم مر آن را که ای منزل میه آیا مر بینی که برگرداند شبها در ... چیزی را که روزگار ربا بنده است

لجميل ابن عبد الله بن معمر

مر جمیل پسر عبدالله پسر معمر راست

الم تسأل الربع القواء فينطق وهل تخبرنك اليوم بيداء سملق

آیا نمیپرسی منزل خالی ... را پس سخن گوید و آیا خبر دهد ترا امروز بیابان خالی از همه چیز

بمختلف الارواح بين سويقة واحدب كادت بعد عهدك تخلق

بسبب وزیدن بادهای مختلف میان سویقه و احدب که نزدیک بود بعد از دیدار تو کهنه شود

اضرت بها النكباء يوما وليلة ونفح الصبا والوابل المتبعق

گزند رسانید آن منزل را باد مخالف در روز و شب و وزیدن باد صبا و ابر پی در پی درآمده

وقفت بها حتى تجلت عمايتي ومل الوقوف العنتريس المنوق

ایستادم در آنجا تا آشکار گشت گمراهی من و ملول گشت ... درنگ ... اشتر رام

لحسان ابن ثابت الانصاري

مر حسان پسر ثابت انصاری راست

عفت ذات الاصابع فالجواء الى عذراء منزلها خلاء

بی اثر و نشان گشت منزل ذات الاصابع و جواء تا منزل عذرا که محل نزول آنها خالی است

ديار من بني الحسحاس قفر تعفيها الروامس والسماء

خانهایست از قبیله بنی حسحاس که گردیده بی آب و گیا که محو کرده آنها را بادهای پرکننده جاها و ابرها

وكانت لا يزال بها أنيس　　خلال مروجها نعم وشاء

و بود همیشه در منزلها مونسی　　و بود همیشه میان مرزها و زمینهای وی چارپایان

فدع هذا ولكن من لطيف　　يؤرقني إذا ذهب العشاء

پس بگذار این سخن را و لیکن بگوی از نازک اندامی　　که بیدار کند مرا هست مرا تشنگی بیگه بگذرد وقت خواب

للعجاج واسمه عبد الله بن رؤبة التميمي

مر عجاج راست و نام او عبد الله پسر رؤبه تمیمی

ما هاج أشجانا وصدرا قد شجا　　من طلل كالأتحمي أنهجا

بجنبش در نیاورد اندوهها را و سینه که بتحقیق حزن آورد　　چو اثر و نشان منزل محبوبه که مثل جامه بدنیمی راه یافت

أمسى لها في الرامسات مدرجا　　واتخذته النائحات مناجا

شام کرد مر او را بود در بادهای پوشیده شده محل در آمدن　　و گرفته بود آنجا را جغدها محل ناله و فریاد خود

منازل هيجن من تهيجا　　من آل ليلى قد عفون حججا

جاهائی بود که بجنبش در می آورد کسی که بجنبش در آید　　منزلها از اهل لیلی بود که پی اثر و نشان گشته بود سالها

والشحط قطاع رجاء من رجا　　أزمان أبدت واضحا مفلجا

و فراق و دوری برنده است امید کسی که امیدوار است　　هنگامی که ظاهر میساخت محبوبه دندان درخشنده

أغر براقا وطرفا أبرجا

سفید براق را و ظاهر میساخت گوشه چشم سیاه را

لجرير بن عطية التميمي

مر جرير پسر عطیه تمیمی راست

متى كان الخيام بذي طلوح　　سقيت الغيث أيتها الخيام

هنگامیکه بود خیمه های معشوقه بمنزل ذی طلوح　　سیراب کرده شوید از باران ای خیمه های محبوبه

تنكر من معالمها ومالت　　دعائمها وقد بلي الثمام

ناشناس گشت نشانهای خیمه ها و مایل شد　　ستونها تا آن و تحقیق پوسیده و خشک شد گیاهها

أقول لصحبتي وقد ارتحلنا　　ودمع العين منهمل سجام

میگویم مر یاران خود را و در حالتیکه کوچ کردیم　　و اشک چشم جاری و روان بود

تمرون الديار ولم تعوجوا　　لبعضهم　　كلامكم علي إذن حرام

میگذرید بخانه ها و میل نکرده اید و را　　بعض شما را است　　گفتگوی شما با من در این هنگام حرام است

وقفنا

وقفنا على رسم الديار فسلّمنا — وقلنا له يا رسم أين نأوا وأمّنا

ایستادیم بر نشان خانهای محبوبه پس سلام گفتیم — و گفتیم مر او را ای نشان خانه کجا دور شدند یاران

وجدنا بدمعٍ كالرذاذ على الثرى — فصمّ المنادى وانصرفنا كما كنّا

و بخشش کردیم بر خاک اشکی مانند باران خرد — پس کر شد منادی و برگشتیم چنانکه بودیم

فلمّا يئسنا من جواب ديارهم — نزلنا فقبّلنا الثرى قبل أن رحنا

پس چونکه ناامید شدیم از پاسخ خانهای ایشان — فرود آمدیم پس بوسیدیم خاک منزل محبوبه پیش از آنکه روان شدیم

لشمس الدين البديوي

مر شمس الدین بدیوی راست

قفا بابك دارٍ اشتطّ عنها مزارها — وأنحلنا بعد انتياد ادّكارها

بایستید یاران تا بگریم خانه را که دور شد از او زیارتگاه او — و بخشش کرد ما را بعد از دوری محبوبه یادآوری خانه اش

وعوجا بأطلالٍ محتها يد النوى — فأظلم بالنائي المشتّت نهارها

و بایستید یاران بر اثرهای خانه محبوبه که محو کرد دست دوری — پس تاریک باشد بسبب دوری پراکنده کننده روز آنخانه

فقد نابها بهانة من الأنس أرّنت — بجفنيه لحظاً يصمي القلوب احورارها

گم کرد بدانخانه آهوی ... را از آدمی که اگر نگاه — بجفنه چشم خود می افکند دلها را سیاهی چشم

لأبي تمام الطائي

مر ابی تمام طائی راست

أجل أيّها الربع الذي بان أهله — لقد أدركت فيك النوى ما تحاوله

بلی ای منزل محبوبه که جدا شد از او اهل او — هر آینه یافت در تو دوری آنچه را که جستجو میکرد او را

وقفت وأحشائي منازل للأسى — به وهو قفر قد تعفّت منازله

ایستادم در حالتیکه احشا درون من جاهای غم بود — بر آن منزل و حالانکه او کیا ... بود که بتحقیق بی نشان گشته بود جاهای او

أسائلكم ما باله حكم البلى — عليه وإلّا فاتركوني أسائله

می پرسم شما را که چه شد آنجا را که حکم کرد کهنگی بر او — و اگر جواب نگوئید پس واگذارید مرا تا خود پرسش کنم او را

لقد أحسن الدمع المحاماة بعدما — أساء الأسى إذ خامر القلب داخله

هر آینه نیکی کرد اشک حمایت را بعد از آنکه — بدی کرد اندوه و غم هست تا جائیکه سرشت درون دل

دعى شوقه يا ناصر الشوق دعوة — فلبّاه طلّ الدمع يجري ووابله

خواند شوق منزل محبوبه خواندنی را که ای یاری کننده شوق — پس جواب گفت او را قطرات اشک جاری و بیدریغ

وقفنا على جمر الوداع عشية   ايضا له   ولا قلب إلا وهو يغلي مراجله

ماندیم بر آتش و سوزش وداع در وقت عشا   نیز مر اوراست   و نبود دلی مگر آنکه میجوشید دیگهای او

سلم على الربع من سلمى بذي سلم   عليه وسم من الأيام والقدم

درود گوی بر منزل محبوبه که سلمی است در وادی سلم   بر او نشانی است از گردش روزگار و از کهنگی پیشین

يا منزلا عبثت فيه الجنوب على   رسم محيل غير ملتئم

ای منزلیکه عبث ورزیده است در او باد جنوب بر   نشان جایگاه گردنده و سکاف و راهی و نه فراهم آمده

هرمت بعدي والربع الذي أفلت   منه بدور دجى معذور على الهرم

پیر شدی ای منزل محبوبه بعد از من و منزلیکه غروب شده   از او ماههای تو عذر پذیرفته است بر پیری

لابي عبادة البحتري

مر ابی عباده بحتری راست

ذاك وادي الأراك فاحبس قليلا   مقصرا من صبابة أو مطيلا

این وادی اراک است پس بازگیر اندکی   در حالتیکه کوتاهی کننده باشی از گرفتاری یا طول دهنده

إن بين الكثيب فالجزع فالآرام   ربعا لآل هند محيلا

بدرستیکه میان وادی کثیب پس جزع و آرام   منزل و جای لاهی است مر آل هند را

أبلت الريح والروايح والأيام   منه معالما وطلولا

کهنه کرده است بادها و روزگارها   از آنجا بلندیها و نشانها را

وخلاف الجميل قولك للذاكر   عهد الأحباب صبرا جميلا

و خلاف نیک است گفتن تو مر یاد آورنده   عهد دوستان را که صبر کن صبر نیکو

عل ماء الدموع يخمد نارا   من جوى الحب أو يبل غليلا

شاید که آب چشمها خاموش کند آتش را   که از سوزش محبت است یا تر کند سوزش تشنه را

للسيد اسمعيل الحميري

مر سید اسمعیل حمیری راست

لأم عمرو باللوى مربع   طامسة أعلامه بلقع

مر ام عمرو راست بمنزل لوی جایگاهی   که مندرس و کهنه است نشانهای او و خالی از آب و گیاه است

تروح عنه الطير وحشية   والأسد من خيفته تفزع

میکنند از آنجا مرغ پرنده از ترس وحشت   و شیرها از خوف آنجا ناله و فریاد میکنند

بِرَسمِ دارٍ ما بِها مُونِسُ — اِلّا صِلالٌ فِي الثَّرى وُقَّعُ

ونشان خانه است که نیست بآنجا نه مونس — که مارها سرخ و سفید که در خاک او جا دارند

رُقشٌ يَخافُ المَوتُ مِن نَفثِها — وَالسَمُّ في اَنيابِها مُنقَعُ

ورائی هستند که میترسد مرگ از دم آنها — و زهر در دندانهای آنها مهیا است

لَمّا وَقَفنَ العِيسَ في رَسمِها — وَالعَينُ مِن عِرفانِها تَدمَعُ

هنگامیکه ایستادند شترها در نشان آنجاها — وچشم من از شناختن آنها اشک میریخت

ذَكَرتُ مَن قَد كُنتُ اَلهُو بِهِ — فَبِتُّ وَالقَلبُ شَجٍ مُوجَعُ

یاد کردم کسی را که بعشق بودم گرفتار محبت او — پس شب بسر بردم و حال آنکه دل غمگین و دردناک بود

كَاَنَّ بِالنّارِ لِما شَفَّنِي — مِن حُبِّ اَروى كَبِدي تُلذَعُ

گویا بآتش از لاغری من — از محبت اروی جگر من داغ و گزیده میشد

لِاَبِي الطَيِّبِ المُتَنَبِّي

مر ابی طیب متنبی راست

فَدَيناكَ مِن رَبعٍ وَاِن زِدتَنا كَرباً — فَاِنَّكَ كُنتَ الشَرقَ لِلشَمسِ وَالغَربا

فدا شوم ترا ای منزل محبوبه واگرچه افزودی غم ما را — پس بدرستیکه تو بودی مشرق و مغرب مر آفتاب را

وَكَيفَ عَرَفنا رَسمَ مَن لَم يَدَع لَنا — فُؤاداً لِعِرفانِ الرُسومِ وَلا لُبّا

وچگونه شناختیم نشان منزل کسیرا که وانگذاشت برای ما — دلی را از جهت شناختن نشانها و نه عقل را

نَزَلنا عَنِ الاَكوارِ نَمشي كَرامَةً — لِمَن بانَ عَنهُ اَن نُلِمَّ بِهِ رَكبا

فرود آمدیم از جهازها و میرویم پیاده از جهت احترام — کسیکه جدا شده است از آنجاییکه نگاه کنیم بسبب او با سواری

نَذُمُّ السَحابَ الغُرَّ في فِعلِها بِهِ — وَنُعرِضُ عَنها كُلَّما طَلَعَت عَتبا

و مذمت میکنیم ابرهای سفید را در باریدن بر آن منزل — و روی میگردانیم از آنها هر وقتیکه ظاهر شوند از خشم بر آنها

لِاَبِي العَلاءِ المَعَرِّي

مر ابو العلا معری راست

تَحِيَّةَ كِسرى فِي السَناءِ وَتُبَّعِ — لِرَبعِكَ لا اَرضى تَحِيَّةَ اَربُعِ

درود گویم مثل درود شاه، شاهان عجم درود — مر منزل ترا ای محبوبه ودر اهر نیم بدرود گفتن منازل

اَميرَ المَغاني لَم تَزَل لي اَميرَةً — بِهِ لِلغَواني في مَصيفٍ وَمَربَعِ

ای امیر و بزرگ منزلها پیوسته ای محبوبه امیر و بزرگ باشی — آن منزل زنان جمیله را در کوچیدن پاییز و بهار

تطيرني لمحةٌ تلهب قلبه — لابن أبي الحديد — بأسحم يردي في الديار ويقبع

فال بد زد ابهي چه برافروخته شود دلش — مر ابن ابي الحديد راست — بغراب سياه كه بانگ ميكند در خانه ها و ...

يا رسمُ لا رسمتك ريحٌ زعزعُ — وسرت بليلٌ في عراصك خروعُ

اي نشان خانه محبوب رسم وكهنه نكند ترا باد تند وزنده — و بوزد نسيم نرم خنك در عرصه هاي تو

لم ألفِ صدري من فؤادي بلقعاً — إلا وأنت من الأحبة بلقعُ

نيافتم سينه خود را از دلم خالي — مگر چون انكه تو از دوستان خالي شدي

جارى الغمامَ مدامعي بك فانثنت — جونُ السحائب فهي حسرى ظُلَّعُ

همراهي كردند ابرها اشكهاي ... ريزان در تو پس برگشتند — ابرها سياه بارنده در ... مانند شتر وامانده لنگ

لا يمحك الهتنُ الملثُّ فقد محا — صبري دثورُك مذ محاك المدمعُ

محو نكند ترا ابر جاري پيوسته پس تحقيق محو كرد — صبر مرا كهنگي تو ... محو كرد ترا اشك من

ما تمَّ يومك وهو أسعد أيمنُ — حتى تبدَّل فهو أنكد أشنعُ

به سر نرسيد روزگار ... در حاليكه مبارك و ميمون بود — تا انكه بدل شد در حاليكه شوم و زشت ... فراق تو

لله درُّك والضلال يقودني — بيدي الهوى وأنا الحرون فأتبعُ

... نيكوئي تو و گمراهي ميكشد مرا بسوي تو — ... محبت پس منم ... رام ... گشتم

يقتادني سكر الصبابة والصبا — ويصيح داعي الغرام فأسمعُ

ميكشد مرا مستي عشق و آرزومندي — و آواز ميدهد مرا خواننده گرفتاري پس گوش ميكنم

لمهيار الديلمي

مر مهيار ديلمي راست

وقفتُ وصحبي في اللوى فأملُّهم — وقوفي حتى إن وقفتُ ولا صحبُ

ماندم با ياران خود در منزل لوي پس ملال آوردم — ياران را ماندن من تا انكه ماندم و نماندند ياران

ولم أحسب الأطلال يخدعها النوى — ولا أن جسم الربع ينحله الحبُّ

و گمان نميكردم آثار منزل محبوبه را كه فريب دهد دوري — و گمان نميكردم تن منزل را كه نزار كند او را دوستي

تحدّث أنصتْ يا بارق الحمى — لمهيار — فإنك داري ولا يُظنُّ بها الكذبُ

خبر بده ... اي ... — نيز مر مهيار راست — پس ... تو خبر دهنده كه گمان ... دروغ

إذا عمَّ صحراء الغمير جدوبها — كفى دار هندٍ أن دمعي يصوبها

هرگاه فراگيرد صحراء غمير را خشكسالي آن — كفايت ميكند خانه هند را اينكه اشك من ببارد او را

خليلاه

خليلي هذي دار أنسي وربما ... يبين بمشهود الأمور غيوبها

ای دو دوست من اینجا خانهٔ انس و الفت من است و بسا ... که فاش شود بعلامات دیده شده کارهای نهانی

قفا نتطوع للبكاء بوقفة ... لعل المجاري بالوفاء تثيبها

بایستید تا فرمان بریم مر گریه را بماندن اندکی ... شاید روانهای گریه بوفا کردن بر گزینند را

فلا دار إلا أدمع ووكيفها ... ولا هند إلا أضلع ووجيبها

پس نیست خانه مگر اشکها و چکیدن باران او ... و نیست هند مگر جای دلها و طپیدن دلها

الفصل الثالث في الخمريات في المجلس والندمان لامرء القيس بن حجر الكندي

فصل سیوم در خمریات است در تعریف مجلس و ندیم و همدم است مر امرؤ القیس پسر حجر کندی راست

يا خليلي اسقياني بالزجاج ... حلب الكرمة من غير مزاج

ای دو دوست من بیاشامانید مرا بجام شراب ... از چکیدهٔ تاک بدون مزج و مخلوط کردن آب

أنا لا ألتذ سمعا باللجاج ... فاسقنيها قبل تغريد الدجاج

من لذت نمیبرم گوش دادن بآوازها و غوغاها را ... پس بیاشامان مرا شراب را پیش از خواندن مرغ

قبل أن يؤذن صبحي بانبلاج

پیش از آنکه اذن داده شود صبح من بروشنی

أيضا لامرء القيس بن الحجر

باز مر امرء القیس پسر حجر راست

إن أردت الراح فاشربها صباحا ... بعد أن تصحب أترابا ملاحا

اگر اراده داری شراب را پس بخواه او را هنگام صبح ... بعد از آنکه مصاحبت کنی همسالها و همالهای نمکین را

جمعوا حسنا وأنسا ومزاحا ... وغدوا كالبحر علما وسماحا

که جمع کرده اند نیکوئی و دوستی و شوخی را ... و گردیده اند مانند دریا از علم و بخشش

فهم مفتاح باب الابتهاج

پس ایشان کلید در شادی

لأبي نواس الحسن بن هاني

مر ابی نواس حسن بن هانی راست

وندمان سقيت الراح صرفا ... وستر الليل منسدل السجوف

و بسا ندیمی که آشامانیدم او را شراب ناب خالص را ... و پردهٔ شب آویخته بود پرده ها

صفت وصفت زجاجتها عليها — كمعنى دق في ذهن لطيف

صاف وروشن گشت شراب وروشن گشت جام بلور او بر آن — ماننده معنی که باریک شود در خاطر نازکی

ايضاً لابي نواس

ونیز مر ابی نواس راست

ودار ندامى عطلوها وادلجوا — بها اثر منها جديد ودارس

وبسا سرای همدمانی که خالی کرده‌اند وتمام شب رفته بودند — که بآن سرا نشان ایشان از همدمان نشان تازه وکهنه

مساحب من جر الزقاق على الثرى — واضغاث ريحان جني ويابس

وجاهای کشش بود بر زمین از کشیدن مشکهای شراب بر خاک — ودستهای ریحان بود تازه چیده وخشک در آنجا

حبست بها صحبي فجمعت شملهم — واني على امثال تلك لحابس

که بستم بآن سرای همراهان را پس فراهم آوردم سامان ایشان را — ومن بر اینگونه چیزها همیشه نگاه دارنده‌ام

اقمنا بها يوما ويوما وثالثا — ويوما له يوم الترحل خامس

ایستادیم در آن سرا روزی وروز دیگر وروز سیم را — وروز دیگری که مر اورا روز کوچیدن روز پنجم بود

تدار علينا الراح في عسجدية — حبتها بانواع التصاوير فارس

دور می‌گشت بر ما شراب در جام طلایی — که زینت کرده بود اورا باقسام تمثال شخص فارسی

قرارتها كسرى وفي جنباتها — مهى تدريها بالقسي الفوارس

در ته جام نقش خسرو کسری بود ودر پهلوهای جام — تمثال گاوهای کوهی که کمین گرفته بودند آنها را بکمانها سواران

فللراح ما زرت عليه جيوبها — وللماء ما دارت عليه القلانس

پس برای شراب بود آنچه بسته شده بود بر آن گریبانهای آن تمثال — وبرای آب بود آنچه ور زدند بر آن کلاههای آن تمثالها

لابي اسحق الصابي

مر ابی اسحق صابی راست

ومجلسنا جومة ارهجت — لزحف الندامى اليها بدار

ومجلس عیش ما گوئی میدان جنگ که گرد برانگیخته است — مر لشکر همدمان را بسوی او گردشی است

كان فكاهاتهم اذ علت — غماغم الحرب فيها شعار

گویا شوخیهای ایشان وقتیکه بلند است — آواز دلیران است که در جنگ رادر وشعار

كان الكؤوس بايدي السقاة — سيوف لها بالدماء احمرار

وگویا جامهای شراب بدستهای ساقیان — شمشیرهائیست مر ایشان را که بخونها سرخند

كأن

كأن السكارى رجال الوغى — وقد عقرتهم هناك العقار

گويا مستها مردان جنگند — كه بتحقيق از پا در آورده است ايشانرا شراب

وقد جدلتهم جروح بهم — وجرح المدامة فيهم جبار

وبتحقيق بخاك افكنده است ايشانرا زخمهاى ايشان — وزخم شراب در ايشان بجاى نكشند بندست

كأن تشكبها في الزجاج — جذوة تلهب من حبابها شرار

گويا ريختن شراب در جام بلورين — آتشى است مرستانرا كه از حبابش شرار است

لابن لنكك البصري

مر ابن لنكك بصرى راست

أقول لصاحبي والراح روح — بجسم الكأس في كف النديم

ميگويم مر رفيق ويارم را و حال آنكه شراب جان است — مر تن جام را در پنجه نديم وهمدم

ونحن من المسرة في سماء — فمن سار الصباء ومن مقيم

وما از سرور وشادى در آسمانيم — پس بعضى از نسيم صبا وزنده است وبعضى ساكن

شموسك والكؤس مع الندامى — نجوم في نجوم في نجوم

آفتابهاى شراب تو وجامهاى با همدمان — ستارگانند در ستارگان در ميان ستارگان

للحسن بن محمد السهواجي

مر حسن بن محمد سهواجى راست

وقهوة كشعاع الشمس صافية — شربتها مع شرب سادة كرما

وبا شراب روشنى كه مثل پرتو آفتاب بود — آشاميدم اورا با آشامندگانى كه پيشوايان وبزرگوارانند

إذا رأيتهم أيقنت أنهم — نجوم كل فخار لا نجوم سما

هرگاه ببينى ايشانرا يقين كنى ايشانرا — ستارهاى همه فخرها نه ستارهاى آسمان

لأبي علي بن أحمد المؤمل

مر ابى على بن احمد مؤمل راست

وفتية كنجوم الليل طالعة — شم العرانين من شم العرانين

وبا جوانانى كه مثل ستارهاى شب بر آينده اند — كه اشراف واز سلسلهٔ اشراف و بلند رتبه گانند

غدوا صحاحا إلى الحانات وانصرفوا — إلى المنازل في عقل المجانين

گرديدند درست بهشيارى بسوى ميخانها وگشتند — بسوى منزلها بعقل ديوانگان

غادوا أراجيح من حاناتهم أصلاً ... وقد غدوا أنجماً مثل الموازين

برگشتند در حالیکه شکفتن بودند از میخانها هنگام شام ... و بتحقیق صبح رفته بودند جانب میخانه ها مانند ترازوها

للسري الرفاء

مر سری رفا راست

وفتية زهر الآداب بينهم ... أبهى وأنضر من زهر الرياحين

و با جوانانیکه شکوفهای ادبان میان ایشان ... روشنتر و با طراوت تر از شکوفهای ریاحینند

مشوا إلى الراح مشي الرخ وانصرفوا ... والراح تمشي بهم مشي الفرازين

رفتند بسوی شراب مثل روش رخ و برگشتند ... و حال آنکه شراب میبرد ایشانرا مانند روش فرزینها

لسيف الدين ابن المنشد

مر سیف الدین پسر منشد راست

ومجلس راق من واش يكدره ... ومن رقيب له باللوم إيلام

و با مجلسی که صاف بود از سخن چینی که تیره کند او را ... و از رقیبی که مر او را بسرزنش کردن اذیت رساند

ما فيه ساع سوى الساقي وليس به ... على الندامى سوى الريحان نمام

نبود در مجلس دونده بجز ساقی و نبود بآن مجلس ... بر همدمان سوای ریحان سخن چینی

للقاضي كمال الدين

مر قاضی کمال الدین راست

بساط الأرض مسك أو عبير ... وزهر الروض وشي أو حرير

بساط زمین از خوشبوئی مشک یا عبیر است ... و شکوفهای گلستان جامه رنگین یا پرنیان است

وقد صفى الزمان الخمر حتى ... لقد عادت علينا وهي نور

و بتحقیق صاف کرد روزگار شراب را تا آنکه ... هر آینه برگشت بر ما در حالیکه درخشان و روشن بود

وعندي اليوم فتيان كرام ... وجوههم شموس أو بدور

و نزد من امروز جوانان کریمند ... که رویهای ایشان چون آفتاب و ماهند

للسيد الشريف الرضي رحمه

مر سید شریف رضی رحمه الله راست

كيف لا تبلى غلالته ... وهو بدر وهي كتان

چگونه نپوسد پیراهن معشوق ... و حال آنکه او ماه است و پیراهن کتان

فقد لاح

وَنَدامى كالنُّجُومِ سَطَعُوا ‏ بالمُنى والدَّهْرُ جَذْلانُ

و با جهانی که مانند ستارگان حمله و غلبه کردند ‏ با آرزوها و روزگار شادان بود

خَطَرُوا والخَمْرُ تَنْفُضُهُمْ ‏ وذُيُولُ القَوْمِ أَرْدانُ

بزرگ قدر بودند و شراب ایشان را رقص می‌گردانید ‏ و دامنهای قوم آستینها بودند از تجرر کشیدن زمین

كَمْ تَخَلَّتْ مِنْ ضَمائِرِهِمْ ‏ ثَمَّ أَلْبابٌ وأَذْهانُ

چه بسیار خالی گشت از درونهای ایشان ‏ که در آنجا عقلها و ذهنها بود

كُلُّ عَقْلٍ ضاعَ عَنْ يَقَظٍ ‏ فَهْوَ في الكاساتِ حَيْرانُ

هر دانشی که ناپدید گشت از هشیاری ‏ پس او در جامهای شراب حیران و سرگردانست

إِنَّما ضَلَّتْ عُقُولُهُمُ ‏ حَيْثُ بَعِيهِنَّ وِجْدانُ

این است جز این نیست که گمراه گشت عقلهای ایشان ‏ از آنجا که مانده و خسته باخت ایشان را توانگری

لِمِهْيارَ الدَّيْلَمِيِّ

مر مهیار دیلمی راست

يا نَدامايَ بِسَلْعٍ هَلْ أَرى ‏ ذلِكَ المُغْتَبَقَ والمُصْطَبَحا

ای ندیمان من به منزل سلع آیا خواهم دید ‏ آن آشامیدن شامگاه و صبحگاه را

اُذْكُرُونا مِثْلَ ذِكْرانا لَكُمْ ‏ رُبَّ ذِكْرى قَرَّبَتْ مَنْ نَزَحا

یاد کنید ما را مثل یاد کردن ما شما را ‏ بسا یادآوری که نزدیک گردانید کسی را که دور است

وارْحَمُوا صَبّاً إذا غَنّى بِكُمْ ‏ شَرِبَ الدَّمْعَ وعافَ القَدَحا

و رحم کنید مشتاقی را که چون سرود گوید شما را ‏ آشامید اشک خود را و ناخوش داشت قدح شراب را

لِمُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ الهَرَوِيِّ

مر محمد بن منصور هروی راست

مَجْلِسُنا مَجْلِسٌ تَمَنَّتْ ‏ حُضُورَهُ الأَنْجُمُ الثَّواقِبْ

مجلس ما مجلسی است که آرزومند است ‏ حاضر شدن آن را ستاره‌های درخشنده

فاطْلُعْ عَلى أَهْلِهِ بِوَجْهٍ ‏ كالشَّمْسِ يَبْدُو مِنَ الغَياهِبْ

پس برآی بر اهل مجلس بر روی ‏ مانند آفتابی که ظاهر شود از تاریکیها

وَقالَ آخَرُ

و گفته است دیگری

اليوم قد حلت لنا الخمر ... فعندنا الصهباء والجمر

امروز بتحقیق حلال گشت مارا شراب ... پس نزد ماست شراب گلگون و اخگر افروخته

إني ومولاي لفي خلوة ... طابت ولا زيد ولا عمرو

بدرستیکه من و مولایم هرآینه در خلوت ... خوشیم که نه زید است و نه عمرو

للسيد صدر الدين المدني

مر سید صدر الدین مدنی راست

مهفهف تستخف الراح راحته ... ويثقل السكر عطفيه فيرتنح

باریک میانی که سبک میگرداند شراب را کف او ... و سنگین مینماید مستی دو طرف او را پس بپوشش میشود

بدا يطوف بها حمراء ساطعة ... في جبهة الليل من لألائها وضح

آشکار گشت که دور میداد شراب سرخ بلند گشته بود را ... در پیشانی شب از درخشندگی او روشنی

وافى بها أسرة في المجد راسية ... لا يستفزهم حزن ولا فرح

آورد بآن شراب گروهی را در بزرگی و شرف استوار ... که سبک و بی آرام نمیکند ایشانرا اندوه و نه شادی

لهم من الراح في الأفراح مغتبق ... ومن دماء العدى في الباس مصطبح

مر ایشانراست از باده در شادیها آشامیدن شامگاه ... و از خون دشمنانست در جنگها آشامیدن صبحگاه ایشان

هم سمام العدى إن غارة عرضت ... وهم غمام الندى والجود إن سمحوا

ایشانند زهرهای دشمنان اگر غارتی روی دهد ... و ایشانند ابر بخشش و جود اگر بخشش و جوانمردی کنند

تخفي وجوههم الأقمار إن سفروا ... وتخجل السحب أيديهم إذا منحوا

پنهان میکند روهای ایشان ماهها را اگر رو گشایند ... و شرمنده میکند ابرها را دستهای ایشان هرگاه بخشندگی کنند

مالوا إلى فرص اللذات من أمم ... ولم يميلوا عن العليا ولا جنحوا

میل نمودند بسوی فرصتها و غنیمتهای لذات از نزدیکی ... و میل نمیکنند و کج نمیشوند از بزرگی و شرف

وقال بعضهم

و گفته است بعض از شعرا

كأن الندامى والسقاة ودننا ... وكاساتنا في الروض تملا وتشرب

گویا همدمان و ساقیها و خم شراب ... و جامهای ما که در گلستان پر میشود و آشامیده میشود

شموس وأقمار وفلك وأنجم ... ونور ونوار وشرق ومغرب

آفتابها و ماهها و فلکها و ستارگانند ... و روشنی و شکوفها و مشرق و مغربند

لأبي الفرج الوأواء

مر ابو فرج واواء راست

وكأنها وكأن حامل كأسها ‏ ‏ ‏ ‏ إذ قام يجلوها على الندماء

وگویا شراب و گویا بردارنده جام او ‏ ‏ ‏ ‏ هنگامیکه برخیزد که آشکار کند او را بر همدمان

شمس الضحى رقصت فنقط وجهها ‏ ‏ ‏ ‏ بدر الدجى بكواكب الجوزاء

آفتاب چاشتگاه است و مر او را که رقصید است پس نقطه زد روی آن نگار خوبان را ‏ ‏ ‏ ‏ ماه شب چهارده بستارهای جوزا

لأبي عيسى ابن المنجم

فإذا شربت الراح فاشرب ‏ ‏ ‏ ‏ بها مع النفر الكرام

پس هرگاه بیاشامی شراب پس بیاشام ‏ ‏ ‏ ‏ او را با چند تن از بزرگ منشان

وسماحة الحر الكريم ‏ ‏ ‏ ‏ يزيد في طيب المدام

و نیکوئی و بخشش آزاد مرد کریم ‏ ‏ ‏ ‏ می‌افزاید در خوشی باده

ولبعضهم

و مر بعض شعرا راست

يا ليلة لست أنسى طيبها أبدا ‏ ‏ ‏ ‏ كأن كل سرور حاضر فيها

ای خوشا شبیکه فراموش نمیکنم خوشی او را هرگز ‏ ‏ ‏ ‏ گویا همه شادی حاضر بود در آن شب

بانت وبت وبات الزق ثالثنا ‏ ‏ ‏ ‏ حتى الصباح تسقيني وأسقيها

شب را بسر برد محبوبه و بسر بردم من و بسر برد خیک شراب در حالیکه سیم ما بود ‏ ‏ ‏ ‏ تا هنگام صبح که مرا سقایت مینمود محبوبه مرا و من سقایت مینمودم او را

كأن سود عناقيد بلمتها ‏ ‏ ‏ ‏ أهدت سلافتها صرفا إلى فيها

گویا خوشهای انگور سیاه بود به بناگوش او ‏ ‏ ‏ ‏ که فرستاده بود شراب چکیده خالص را بسوی دهن او

وقال آخر

و گفته است دیگری

أرى للكأس حقا لا أراه ‏ ‏ ‏ ‏ لغير الكأس إلا للنديم

می‌بینم از برای جام شراب حقی را که نمی‌بینم او را ‏ ‏ ‏ ‏ برای غیر جام مگر از برای ندیم

هو القطب الذي دارت عليه ‏ ‏ ‏ ‏ رحى اللذات في زمن القديم

او است قطبیکه گردیده است بر او ‏ ‏ ‏ ‏ آسیای خوشیها در روزگار پیشین

الفصل التاسع في الخمريات لابي الحسن الشيباني

قم يا غلام فقد بدا الفجر ‏ ‏ واسق النديم فما به سكر

برخیز ای پسر که آشکار شد سپیده صبح ‏ ‏ و بیاشامان ندیم را پس نیست با او مستی

من قهوة ما كدت أحسبها ‏ ‏ في الكأس لولا اللون والنشر

از باده که نزدیک نیستم گمان کنم او را ‏ ‏ در جام اگر نبود رنگ و بوی او

رقت فما ندري أبادقها ‏ ‏ أبها هواء أم بها خمر

صاف گشت باده پس نمی‌دانی که بدانی ‏ ‏ که در آنها هواست از لطافت یا شراب

وقال العبد الكاتب

و گفته است بنده کاتب

فصابحها والغلام يديرها ‏ ‏ على الشرب في جنح من الليل أدعج

و بیاشام صباح که شب ... ساقی پسر که دور میگرداند او را ‏ ‏ بر شامندگان در پاره‌ای شب تاریک

كأن حباب الماء في وجناتها ‏ ‏ فرائد در في عقيق مدحرج

و گویا حبابهای آب در روهای شراب ‏ ‏ دانه‌های مروارید غلطانند در روی عقیق

وقال بعضهم

و گفته است بعضی از شعراء

ثقلت زجاجات أتتنا فرغا ‏ ‏ حتى إذا ملئت بصرف الراح

سنگین بودند جامهای بلوری که آمدند ما را خالی ‏ ‏ تا وقتیکه پر گشتند بشراب صاف شده

خفت وكادت أن تطير بما حوت ‏ ‏ وكذا النفوس تخف بالأرواح

سبک گشتند و نزدیک بود که بپرند با شرابی که داشتند ‏ ‏ و چنین است بدنها که سبک میگردند بواسطه جانها

وقال آخر

و گفته است دیگری

اشرب على طرب من كف ذي طرب ‏ ‏ قد قام في طرب يسعى إلى طرب

بیاشام بر حالت طرب از دست طربناکی ‏ ‏ که برگشته در حالت عیش و شباب میرود بسوی طرب

من خندريس كعين الديك صافية ‏ ‏ مما تخيرها كسرى من العنب

از باده کهنه چون چشم خروس است از صفا و ... ‏ ‏ از آن باده که برگزیده بود او را خسرو کسری از انگور

فالأول

فالراح من ذهب والكأس من ذهب ... يا من يرى ذهبا يسقى على ذهب

پس شراب از زر که خشک است و جام او از زر است ... ای کسیکه می بیند زر را که آشامیده شود بر زر

للصاحب اسمعيل بن عباد

مر صاحب اسمعیل بن عباد راست

رق الزجاج ورقت الخمر ... فتشابها فتشاكل الأمر

صاف گشت جام بلورین و صاف گشت شراب ... پس هر دو مشابه شدند و مشکل شد کار

فكأنما خمر ولا قدح ... وكأنما قدح ولا خمر

پس گویا شراب است و نیست جام ... و گویا جام است و نیست شراب

وقال بعضهم

و گفته است بعضی از شعرا

وقهوة من فم الإبريق صافية ... كدمع مفجوعة بالإلف معبار

و بسا شراب صافی که آشامیدم او را از دهن ابریق ... چون اشک چشم دور از یار غیور

كأن إبريقها والراح في فمها ... ديك تناول ياقوتا بمنقار

گویا ابریق شراب در حالیکه شراب در دهن او ... خروس است که تناول کرده است یاقوت را بمنقار خود

لأبي بكر محمد بن حمدان شاعره

مر ابی بکر محمد پسر حمدان شاعر راست

ومدام كست الكأس ... من النور وشاحا

و بسا باده که پوشانید جام را ... از روشنائی و نور حمایلی

ظهرت في جنح ليل ... فكأن الفجر لاحا

آشکار شد در نیمه شب ... پس گویا سپیده صبح طالع گشت

لم يكن وقت صباح ... فحسبناه صباحا

نبود وقت صبح ... پس گمان کردیم از روشنائی او صبح را

لأبي نواس الحسن بن هانئ

مر ابی نواس حسن بن هانی راست

وإذا ما لمستها فهباء ... تمنع اللمس ما تبيح العيونا

و هرگاه مس نمودی او را پس گرد و غباری است ... که باز میدارد لمس را آنچه را که آشکار میکند چشم

دَرَسَ الدَّهرُ ما تَجَسَّمَ منها ... وَتَبَقّى لُبابُها المَكنونا

کهنه کرده بود روزگار جسمیت اورا ... و باقی داشته بود مغز و جان پنهان شده اورا

في كُئوسٍ كأنّهنّ نُجومٌ ... جارِياتٌ بُروجُها أيدينا

در جامهائی که گویا آنها ستارگانند ... رونده بودند که بروج آنها دستان ما بود

طالِعاتٌ مَعَ السُّقاةِ علينا ... فإذا ما غَرَبْنَ يَغْرُبْنَ فينا

طالع شونده بودند با ساقیان بر ما ... پس وقتیکه فرو رفتند فرو رفتند در ما

لأبي الحسن أبي البغل الكاتب

مر ابی الحسن ابی البغل منشی راست

وَكَأسٍ كَجَيبٍ صَوَّرَ النَّقشُ وَسطَها ... ثَلاثَ جَوارٍ قد لَبِسنَ مَجاسِدا

و با جام بلوری که نقش کرده بود دانشمند صاحب فن اورا ... سه کنیزکی که پوشیده بودند جامهای زرین زعفرانی را

عَرَفتُ لها وَزناً فلمّا مَلأتُها ... مِنَ الرّاحِ كانَ الوَزنُ بالرّاحِ واحِدا

شناختم از برای جام وزنی را پس وقتیکه پر کردم ... از شراب بود وزن جام با شراب یکی

وقال بعضهم

و گفته است بعضی از شعرا

مَشمولةٌ كشُعاعِ الشَّمسِ في قَدَحٍ ... مِثلَ السَّرابِ يُرى مِن رِقّةٍ شَبَحا

و با باده که مانند پرتو آفتاب بود در جام ... مثل سراب بود نموده میشد از صافی شبح آب

إذا تَعاطَيتَها لم تَدرِ مِن لُطُفٍ ... راحاً بلا قَدَحٍ أعطَوكَ أم قَدَحا

هرگاه دست بدست گردانی اورا نمیدانی از لطافت ... شرابست بی جام که بدست داده است ترا یا جام را

للخالدي

مر خالدی راست

هَتَفَ الصُّبحُ بالدُّجى فاسقِنيها ... قَهوةً تَترُكُ الحَليمَ سَفيها

آواز داد صبح بتاریکی پس بیاشامان مرا ... شرابیکه وا میگذارد دانشمند را نادان

لَستَ تَدري لِرِقّةٍ وصَفاءٍ ... هِيَ في كأسِها أمِ الكأسُ فيها

نیستی که بدانی از رقیقی و صفاء او ... که شرابست در جام او یا جام است در شراب

لابن المعتز العباسي

مر ابن معتز عباسی راست

سقتني في الليل شبيه بشعرها ... شبيهة خدّيها بغير رقيب

آشامند معشوقه مرا در شبی که همرنگ موی او بود ... شرابیکه همرنگ دو رخ او بود در حالتیکه رقیب نبود

فما زلت في ليلين شعر وظلمة ... وشمسين من خمر وخدّ حبيب

پس پیوسته بودم میان دو شب موی او و تاریکی شب ... و میان دو آفتاب شراب و رخ محبوبه

ايضا له

نیز مرا ابن معتز راست

معتقة صاغ المزاج لرأسها ... أكاليل درّ ما لمنظومها سلك

و با شرابیکه زرگری کرده است درهم آب بر سرش ... تاجهای مروارید که نیست مر پیچیدگی او را رشته

وقد خفيت من لطفها فكأنها ... بقايا يقين كاد يذهبها الشك

و بتحقیق پنهان گشت از لطافتش پس گویا او ... باقیماندهای یقین که نزدیکست محو کند او را شک

لابن مكنسة

مرا ابن مکنسه راست

ابريقنا عاكف على قدح ... كأنه الأم ترضع الولدا

ابریق ما ایستاده و معتکف است بر جام ... گویا او مادریست که شیر میدهد فرزندش را

أو عابد من بني المجوس إذا ... توهم الكاس شعلة سجدا

یا پرستنده از گبرانست که هرگاه ... گمان کند جام را شعلهٔ آتش سجده کند او را

لابي نواس الحسن بن هاني

مر ابی نواس حسن بن هانی راست

فلما شربناها ودبّ دبيبها ... إلى موضع الأسرار قلت لها قفي

پس وقتیکه آشامیدیم شراب را و جنبید جنبش او ... بسوی جای رازها گفتم مر او را که بایست

مخافة أن يسطو على شعاعها ... فيطلع ندماني على سرّي الخفي

از ترس اینکه حمله کند بر من پرتو او ... پس مطلع شوند همدمان بر راز پنهانی من

ايضا لابي نواس

نیز مرا ابی نواس راست

من بادنوجين [?] أشرقت ... فيها الكؤوس

بیاشامان مرا از سنگهای نقره که روشن گردید ... در آنها جامها

أو بجام فيه كسرى وحواليه المجوس
با از جامی که در او تمثال خسرو کسری است و اطراف او تمثال گبران است

مقطع الأعناق للخمر وللماء الرؤوس
تا گردن تمثالها بر جام است از برای شراب و از برای آب است تا سرها

للسيد صدر الدين المدني

مر سید صدر الدین مدنی راست

حمراء يسطع في الظلماء ساطعها كأنها شرر أوراه قادحه
با شراب سرخی که روشن شود در تاریکی افروخته او گویا او شعله است که روشن کرده است او را روشن کننده او

إذا احتساها أخو سر بجنح دجى يكاد يظهر ما يخفي جوانحه
هرگاه بیاشامد او را صاحب رازی به نیمه شب نزدیک است که آشکار شود چیزی که پنهان داشته است او را پهلوهای او

لابن سعيد الموصلي المعروف بابن المحنب

مر ابن سعید موصلی راست که مشهور بابن محنب است

آمر بالكرم خلف حائطه تأخذوني نشوة من الطرب
میکنم امر بدرخت تاک که پشت دیوارش فرو میگیرد مرا نشاطی از طرب

أسكر بالأمس إن عزمت على الشرب غدا إن ذا من العجب
مست میشوم بدیروز اگر قصد کنم بر شراب آشامیدن فردا بدرستیکه این از شگفت است

لأبي الحسن المؤمل

مر ابو الحسن مؤمل راست

وقائلة ما لك الدهر طافحا وأنت ممن لا يليق بك السكر
و بسا گوینده که چیست ترا که پیوسته در روزگار مستی و حال آنکه تو مردی که شایسته نیست ترا مستی

فقلت لها أفكرت في الخمر مرة فأسكرني ذاك التوهم والفكر
پس گفتم مر او را که اندیشه کردم در شراب پس مست کرد مرا این گمان و اندیشه

للقاضي التنوخي البصري

مر قاضی تنوخی بصری راست

وراح من الشمس مخلوقة بدت لك في قدح من نهار
و بسا شراب پیدا از آفتاب آفریده شده تمثال گشت ترا در جامی که در روشنائی روز است

هَوَاءٌ وَلَكِنَّهُ سَاكِنٌ وَمَاءٌ وَلَكِنَّهُ غَيْرُ جَارِ

از لطافت هواست ولکن هوای ساکن است و در صفا آبست لکن آب غیر جاری

كَأَنَّ الْمُدِيرَ لَهَا بِالْيَمِينِ إِذَا مَالَ لِلسَّقْيِ أَوْ بِالْيَسَارِ

گویا قسمت دوردهنده او بدست راست هرگاه کج شود از برای آشامیدن یا بدست چپ

تَدَرَّعَ ثَوْبًا مِنَ الْيَاسَمِينِ لَهُ فَرْدُ كُمٍّ مِنَ الْجُلَّنَارِ

جامه کرده است رختی را از گلهای یاسمین که مر او را آستینی است از گلنار

لِأَبِي عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدٍ الْخَالِدِيِّ

مر ابی عثمان بن سعید خالدی راست

فَهَاتِهَا كَالْعَرُوسِ مُحْمَرَّةَ الْخَدَّيْنِ فِي مِعْجَرٍ مِنَ الْحَبَبِ

پسر بیاور شراب را مانند عروس گلگون روی او سر انداز از حبابهای آب

كَادَتْ تَكُونُ الْهَوَاءَ فِي رَجٍ الْعَنْبَرَ لَوْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْعِنَبِ

نزدیکست که بوده باشد هوا از لطافت و نوی عنبر اگر نمی بودی از انگور

فَلَوْ تَرَى الْكَأْسَ حِينَ تَمْزُجُهَا رَأَيْتَ شَيْئًا مِنْ أَعْجَبِ الْعَجَبِ

پس اگر ببینی جام را هنگامیکه آب درهم کنی او را دیدی چیزی را از شگفت ترین شگفتیها

نَارٌ حَوَاهَا الزُّجَاجُ يَلْحَفُهَا الْمَاءُ وَدُرٌّ يَدُورُ فِي لَهَبِ

آتشی است که برگرفته است او را جام بلورین میپوشاند او را آب و مروارید است که مشتعل در آتش

لِأَبِي تَمَّامٍ الطَّائِيِّ

مر ابی تمام طائی راست

وَكَأَنَّ بَهْجَتَهَا وَبَهْجَةَ كَأْسِهَا نَارٌ وَنُورٌ قُيِّدَا بِوِعَاءِ

و گویا نیکوئی شراب و نیکوئی جام او آتش است و نور که بسته شده اند بظرفی

يُخْفِي الزُّجَاجَةَ لَوْنُهَا فَكَأَنَّهَا فِي الْكَفِّ قَائِمَةٌ بِغَيْرِ إِنَاءِ

پنهان دارد جام بلورین را رنگ شراب پس گویا شراب در دست ایستاده است بدون ظرفی

أَوْ دُرَّةٌ بَيْضَاءُ بِكْرٌ أُطْبِقَتْ حَبْلًا عَلَى يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءِ

یا مروارید سفید است دوشیزه که برهم نهاده شده تو بر تو از روی سرشت و آفرینش بر یاقوت سرخی

وَلَهَا نَسِيمٌ كَالرِّيَاضِ تَنَفَّسَتْ فِي أَوْجُهِ الْأَرْوَاحِ وَالْأَنْدَاءِ

و مر او راست نسیمی مثل گلستانها که می وزد در روی بادها و بخششها

وتظلّ تفعل بالهموم كؤوسُها ... ما تفعل القمراءُ بالظلماءِ

وگردیده است که بجا می آورد بغمها جامهای او ... چیزی را که بجا می آورد ماه بشب تاریک

لعديّ بن زيد العبادي

مر عدی پسر زید عبادی راست

ودعوا بالصبوح يومًا فجاءت ... قينةٌ في يمينها إبريقُ

وخواندند جمعی شراب صبحی را روزی پس آمد ... کنیزکی که در دست راستش ابریق بود

قدّمته على عقارٍ كعين الديك ... صفّى سلافها الراووقُ

دهن بسته بود ابریق را بر شرابی که همرنگ چشم خروس ... که صاف کرده بود شراب او را شراب پالا

مُرّةٍ قبل مزجها فإذا ما ... مُزجت لذّ طعمُها من يذوقُ

تلخ بود پیش از درهمی آب با او پس هرگاه که ... ممزوج گشت آب را گوارا گردد طعم او کسی را که می چشد

وطفا فوقها فقاقيع كاليا ... قوتِ حُمرٌ يزينها التصفيقُ

وبلند گشته بود روی شراب حبابهای مانند ... یاقوت سرخ که آراسته بود او را گردشش از جای بجای

ثمّ كان المزاج ماءَ سحابٍ ... لا صرىً آجنٌ ولا مطروقُ

پس بود در آمیزش آب ابر ... نه از آب مانده متغیر شده و نه از آب بر هم خورده مخلوط شده

لأبي الفرج الأصبهاني الناشي

مر ابی الفرج صفهانی متخلص بناشی راست

وسُلافٍ كالتبر أذكى من المسك ... وأصفى صبغًا من الزعفرانِ

وبسا شرابی همرنگ طلا و نیکوتر از بوی مشک ... وصاف تر از رنگ زعفران که آشامیدم

وكأنّ يد التي تحتويها ... من حباب العقيان من دستبانِ

وگویا دستیکه بر میگرفت او را ... از حبابهای طلا در دستکش است

لأبي تمام الواسطي

مر ابی تمام واسطی راست

الخمر شمسٌ في غلالة لاذِ ... تجري ومطلعها من الخردادِ

می آفتابی است در پیراهن حریر سرخ ... که جاری و روان است و طلوعش از [illegible] انگور است

والنور كالإبريز من عقيانه ... ولآلئٍ وزمرّدٍ وبجاذِ

[illegible] ... و در و زمرد و مرجان است

وانظر

وانظر إلى لمع البروق كأنها | يوم الضراب صفائح الفولاذ

ونگاه کن بسوی درخشیدنهای برقها که گویا آنها | در روز جنگ تیغهای فولادند

للسري الرفا

مر سری رفا راست

ومدامة صفراء في قارورة | زرقاء تحملها يد بيضاء

وبسا باده زردی در شیشهٔ | کبود رنگی که بر داشته بود او را دست سفیدی

فالراح شمس والحباب كواكب | والكف قطب والإناء سماء

پس باده آفتاب است وحبابها ستارگانند | و پنجه دست قطب است وظرفش آسمان است

ايضا له

نیز مراورا ست

وقد أضاءت نجوم مجلسنا | حتى اكتسا غرة وأوضاحا

وتحقیق روشن گشت ستارهای مجلس ما | تا آنکه پوشیده سپیدی وروشنائی را

لو جمدت راحنا غدت ذهبا | أو ذاب تفاحنا اغتدى راحا

اگر بسته شود باده ما گردد زر خالص | یا گداخته شود سیب ما گردد شراب گلگون

وله ايضا للسري الرفا يصف زجاج الكاس اذا كان بها بقية الشراب

ومر سری رفا راست وصف میکند جام بلور را در وقتیکه کم باشد سرش از شراب

وصفراء من ماء الكروم شربتها | على وجه صفراء الغلائل غضة

وبسا شراب زردی از آب تاکها که آشامیدم او را | بر روی معشوقهٔ زرین جامهای نیکوئی

تبدت وفضل الكاس يلمع فوقها | كأترجة زينت بإكليل فضة

آشکار گشت شراب وزیادتی جام میدرخشید روی شراب | مثل ترنجی که آراسته کرده شود بتاجی از نقره

لأبي إسحق الصابي

مر ابو اسحق صابی راست

كوكب الإصباح لاحا | طالعا والديك صاحا

ستارهٔ صبح نمایان گشت | در حالت طلوع وخروس خواندن گرفت

فاسقنيها قهوة | تأسو من الهم جراحا

پس بیاشام مرا شرابی | که درمان کند زخم اندوه را

ذاتَ نَشْرٍ كنسيمِ الرَّوْ ... ضِ غِبَّ القَطْرِ فاحا

که بویا باشد چون نسیم گلستان ... که پس از باران بدمد

يا غُلامي ما أرى فيها ... ولا فيكَ جُناحا

ای غلام من نمی بینم در شراب ... و نه در تو باکی را

حَرِّمِ الماءَ وأبعِدْهُ ... وإن كانَ مُباحا

حرام کن آب را بر من و دور کن او را ... واگرچه او مباح است

أفَقُراحٌ أنا حتّى ... أشرَبَ الماءَ قَراحا

آیا نیامیخته ام من تا که ... بیاشامم آب را خالص نیامیخته

للخليعي

مر خلیعی راست

الراحُ تُفّاحٌ جَرى ذائبًا ... كذلكَ التُّفّاحُ راحٌ جَمَدْ

شراب چو سیب است که گداخته است ... همچنین سیب گویی شرابی است بسته شده

فاشرَبْ على جامِدِهِ ذَوْبَهُ ... ولا تَبِعْ لذّةَ يومٍ لِغَدْ

پس بیاشام بر بسته او گداخته او را ... و مفروش لذت امروز را بفردا

لأبي الفرج الواوا

مر ابو الفرج واوا راست

عذّبتُها بالمِزاجِ فابتَسَمَتْ ... عن بَرَدٍ نابتٍ على لَهَبِ

بکشته کردم شراب را مخلوط آب پس خندان گشت ... از تگرگی که روییده بر آتش بود

كأنّ أيدي المِزاجِ قد سَبَكَتْ ... في كأسِها فِضّةً على ذَهَبِ

که گویا دستهای آب ممزوج بتحقیق زرگری کرده است ... در جام شراب نقره را بر طلائی

وله أيضًا

و نیز مر او راست

فامزُجْ بمائِكَ نارَ كأسِكَ واسقِني ... فلقد مَزَجْتُ مَدامِعي بدِماءِ

پس در هم کن آب آتش جامت را و بیاشام مرا ... پس هر آینه مخلوط نمودم اشکهای خود را بخونها

واشرَبْ على زَهرِ الرِّياضِ مُدامةً ... تَنفي الهُمومَ بعاجِلِ السَّرّاءِ

و بیاشام بر شکوفه های گلستان شرابی را ... که میبرد غمها را بزودی و آشکارا

لطيف

لطفت فصارت من لطيف محلها   تجري كمجرى الروح في الأعضاء

لطیف گشت شراب بسر گردید از لطافت ذاتش   روان و جاری شد مانند روانی جان در همه اعضا

لعبد المحسن الصوري

مر عبد المحسن صوری راست

رقت فكادت لا ترى   في كأسها إلا التماسا

صاف و رقیق گشت شراب بس نزدیک شد که دیده نشود   در جام خود مگر از سودن

لولا الحباب لخالها   شرابها في الكأس كاسا

اگر نبود حبابهای او هر آینه میکردند   آشامندگان او در جام جام را

لابن وكيع

مر ابن وکیع راست

من قهوة عتقت في دنها حقبا   كأنها في سواد الليل قنديل

و بسا شرابیکه کهنه شده بود در خمش سالها   گویا او در سیاهی شب قندیل روشن است

عروس كرم أتت تختال في حلل   صفر على رأسها للمزج إكليل

وگویا او تاکیست که آمده است می‌بالد در زیورهای   زرین و بر سرش از زور همی آب تاجی است

كأنها بأكف القوم إذ جليت   ذوب من الذهب الإبريز محلول

وگویا او در دست یاران هنگامیکه آشکار شود   گداخته‌ایست از طلای خالص محلول

أيضا لابن وكيع

نیز مر ابن وکیع راست

واشرب معتقة كأن نسيمها   مسك تضوعه يد العطار

و بیاشام شراب کهنه را که گویا بوی او   بوی مشک است که دمانده است او را دست عطار

أخفى دبيبا في مفاصل شربها   وأدق ألطافا من المقدار

پنهان‌تر و دیرجنبش‌تر است در مفاصل خورند او   و دقیق و نازکتر است از روی لطافت از قدر

وكأنها والكأس ساطعة بها   ذوب اللجين من عقيق جار

گویا آنکه آن شراب و آن جامیکه روشن گردیده است با آن شراب   گداخته نقره است از عقیق روان

لأبي الفرج الوأواء

مر ابی فرج وأوا راست

قم يا غلام إلى المدام — قم داوني منها بجام

برخيز اى پسر بسوى باده — برخيز درمان كن مرا از باده بجامى

قم فاسقني برق الثغور — فقد مضى برق الغمام

برخيز اين بار مرا از برق دندانها — پس بتحقيق گذشت برق ابرها

وتغنم الغفلات من — دهر يجور على الكرام

و غنيمت شمار فراموشيهاى روزگار را — كه جور ميكند بر كرام

للثعالبي

مر ثعالبى راست

لما رأيت الهم يطرق — من أتاه بلا سلام

بسكه ميكه ديدم اندوه را كه شب مى آيد — كسى را كه مى آيد او را بدون اذن وسلامى

داويته بالراح إن — الراح ترياق الكرام

درمان نمودم او را بشراب بدرستيكه — شراب درمان درد كرام است

لابن لنكك البصري

مر ابن لنكك بصرى راست

قد شربنا على شقائق روض — شربة عبرة السحاب السكوب

بتحقيق آب ميدهيم بر شقايق ولالهاى گلستان — شرابيكه مانند ابر چكيده ابر ريزنده بود

صبغت من دم القلوب فما — تبصر إلا تعلقت بالقلوب

رنگ شده جواز خون دلها پس نزين جهت است — كه ديده نمى شود مگر آنكه پيوند ميكرد بدلها

لصفي الدين الحلي

مر صفى الدين حلى راست

بدت لنا الراح في تاج من الحبب — فحرقت حلة الظلماء باللهب

ظاهر گشت مارا شراب در تاجى از حباب — پس سوزاند خرقه تاريكى شب را با آتش افروخته اش

بكر إذا زوجت بالماء أولدها — أطفال در على مهد من الذهب

دوشيزه بيوه كه هرگاه جفت ميشد با آب گوئى ميزاييد اورا — بچهاى مرواريدى بر خوابگاهى از طلا

ما كرمتها في رفاق قد رهنتهم — قبل السلاف بسلاف العلم والأدب

[illegible] — پيش از شراب به شرابهاى علم وادب

بلذ

بذلت عقلي صداقاً جئت بها — أزوّج ابن سحاب بابنة العنب

بخشش کردم هوش را از جهت مهر دختر — جفت میکردم زاینده ابر را با زاینده انگور

بتنا بكاساتها صرعى ومطربنا — يعيد أرواحنا من مبدإ الطرب

شب بسر بردیم بکاسهای شراب بخاک افکنده شده و مطرب — بر میگرداند جانهای ما را از ساز و سرود

لشرف الدين القدسي

مر شرف الدين قدسی راست

اليوم يوم سرور لا شرور به — فزوّج ابن سحاب بابنة العنب

امروز روزیست که نیست بدی او را — پس جفت کن زاینده ابر را بزاینده انگور

ما أنصف الكأس من أبدى لها قطباً — وثغرها باسم عن لؤلؤ الحبب

انصاف نکرد جام را کسیکه ترش روئی کرد او را — و حالیکه دندان او خندان است از مروارید حبابها

لابن النبيه

مر ابن نبیه راست

صهباء ما لمعت بكف مديرها — لمقطّبٍ إلا تهلّل وانشرح

شراب گلگونیست که نمی درخشد بدست ساقی گرداننده آن — مر ترش روئی را مگر گشاده و خندان کرد

تالله ما مزج المدام بمائها — لكنه مزج المسرة بالفرح

بخدا قسم در هم نکشت شراب با آبش — لکن در هم و مخلوط گشت سرور با شادی

هي صفوة الكرم الكريم فما سرت — سرّاؤها في باخل إلا سمح

شراب گزیده تاک کریم است پس سیر نمیرود — روندهٔ او در جان بخیل مگر اینکه بخشنده گردد

لعبد الله بن محمد العطار

مر عبد الله بن محمد عطار راست

وكأسٍ بنا أبنا آية الصبح في الدجى — وأوّلها شمس وآخرها بدر

و با جام باده که هویدا ساختیم نشانهٔ صبح را در تاریکی — و حالیکه اولش آفتاب است و آخرش ماه شب چهارده

مقطّبة ما لم تزرها مزاجها — فإن جاءها جاء التبسم والبشر

روترش کننده است مادامیکه نیامده او را در هم آب — پس اگر بیاید او را در هم آب می آید او را تبسم و گشاده رویی

فيا عجباً للدهر لم يبل مهجة — من العشق حتى الماء يعشقه الخمر

پس ای عجبا از روزگار که خالی نکرد روحی را — از عشق حتی آب را که عاشق است او را شراب

لحلوان العادلي

مر حلوان عادلی راست

إذا ما الخمر في الكاسات صُبّت ... رأيتَ لها شموسًا في بروج

هرگاه شراب در جامها ریخته شود ... می‌بینی از برای جامها آفتابهائی را در برجها

وإن جُليت على الندمان يومًا ... تزاحمت الهموم على الخروج

واگر آشکار کرده شود شراب بر همدمان روزی را ... زحمت میدهند غمها یکدیگر را بر زود بیرون رفتن

لابن الوكيع

مر ابن وکیع راست

وصفراء من ماء الكروم كأنها ... فراق عدوٍّ أو لقاء صديقِ

و بسا شراب زردینی از آب تاکها که گو یا او ... از خوشی فراق دشمن بود یا دیدار محبوب

كأن الحباب المستدير بطوقها ... كواكب درٍّ في سماء عقيقِ

که گو یا حباب گردی که طوف میکرد و میغلطید بر روی شراب ... ستاره‌ها بودند از مروارید در آسمان عقیق

صببت عليها الماء حتى تعوضت ... قميص نهارٍ من قميص شقيقِ

ریختم بر شراب آبرا تا اینکه بدل نمود ... جامه زرین روز را از جامه گلگونش

لابن المعتز العباسي

مر ابن معتز عباسی راست

وحمراء قبل المزج صفراء بعده ... أتت بين ثوبي نرجس وشقائقِ

و بسا شرابیکه گلگون بود و پیش از مزج بآب زرین گشت بعد از آن ... آمد در جامه گل نرجس و جامه گل شقایق

حكت وجنة المعشوق صرفًا فسلطوا ... عليها مزاجًا فاكتست لون عاشقِ

حکایت کرد در حالیکه خالص بود گونه معشوق را پس مسلط کردند ... بر او آبرا از جهة مزج پس پوشید رنگ عاشق را

لابن نباتة السعدي

مر ابن نباته سعدی راست

فوالله ما أدري أتلك مدامة ... من الكرم تجنى أم من الشمس تعصر

پس قسم بخدا نمیدانم که این شرابی است ... از درخت تاک چیده شده یا از آفتاب فشرده شده

إذا صبها جنح الظلام وعبّها ... رأيت رداء الشمس يطوى وينشر

هرگاه بریزد او را شب در میان تاریکی و بیاشامد او را ... می‌بینی جامه آفتاب را که پیچیده میشود و گشوده میشود

الحسن بن

للحسين بن ضحاك

مر حسين بن ضحاك راست

إذا عبّ فيها شارب القوم خلته — يقبّل في داج من الليل كوكبا

هرگاه سرکشد در شراب را آشامنده از یاران گمان کنی او را — که می بوسد در تاریکی شب ستاره را

وقال آخر

وگفته است دیگری

وكأنه والكأس في فيه — قمر يقبّل عارض الشمس

وگویا ساقی در حالتیکه جام شراب در دهن اوست — ماهی است که میبوسد روی آفتاب را

لأبي حفص عمر بن علي السعدي المعروف بابن الفارض المصري

مر ابی حفص عمر بن علی السعدی مشهور بابن فارض مصری راست

لها البدر كأس وهي شمس يديرها — هلال وكم يبدو إذا مزجت نجم

مر شراب را ماه چهارده جام است و خودش آفتابیست که میگرداند — هلال انگشت ساقی و چه بسیار ظاهر میشود در او ستاره هنگام آمیزش

ولولا شذاها ما اهتديت لحانها — ولولا سناها ما تصوّرها الوهم

واگر نبودی بوی او راه نمی یافتم مر میخانه را — واگر نمیبود روشنائی او تصور نمیکرد او را اندیشه

وإن خطرت يوما على خاطر امرئ — أقامت به الأفراح وارتحل الهمّ

واگر بگذرد شراب روزی بر خاطر مردی — برپا شود او را شادیها و کوچ کند از او اندوه

ولو نضحوا منها ثرى قبر ميت — لعادت إليه الروح وانتعش الجسم

واگر بپاشند از شراب خاک قبر مرده را — هر آینه برگردد به وی جان و زنده گردد بدن او

ولو خضبت من كأسها كفّ لامس — لما ضلّ في ليل وفي يده النجم

واگر رنگین گردد از جام شراب کف دست سوده — هر آینه گم نگردد در شب تار و حال آنکه در دست او ستاره است

صفاء ولا ماء ولطف ولا هوا — ونور ولا نار وروح ولا جسم

صاف است و نه آب است لطافت محض است و نه هوا است — نور صرف است و نه آتش است جان است و نه جسم است

لابن المعتز العباسي في الخمر المطبوخة

مر ابن معتز عباسی راست در وصف شراب پخته

خليليّ قد طاب الشراب المورّد — وقد عدت بعد النسك والعود أحمد

ای دو دوست من بتحقیق نیکو هست شراب گلرنگ — وبتحقیق برگشتم بعد از زهد و پرهیزگاری و برگشتن ستوده است

فهاتا عقارًا في قميص زجاجة ... كياقوتة في درة تتوقد

بسر بیاور شرابی را در پیراهن جام بلوری ... مانند یاقوت که در مروارید بر افروخته میشود

يصوغ عليها الماء أشباك فضة ... له حلق بيض تحل وتعقد

زرگری میکند بر آن شراب آب شبکهای نقره را ... مر او راست حلقهای سفیدی که گشوده میشود و بسته میشود

لأبي نواس الحسن بن هاني

مر ابو نواس حسن بن هانی راست

دع عنك لومي فإن اللوم إغراء ... وداوني بالتي كانت هي الداء

واگذار از خود ملامت مرا پس بدرستیکه ملامت اغرا است ... و درمان کن مرا بچیزیکه او اصل درد است

صفراء لا تنزل الأحزان ساحتها ... لو مسها حجر مسته سراء

از شراب زردی که وارد نمیشود غمها ساحت او را ... اگر بر خورد و مس کرد او را سنگی برخورده است شادی او را

قامت بإبريقها والليل معتكر ... فلاح من وجهها في البيت لألاء

برپا شد معشوقه با ابریق شراب وقتیکه شب تاریک بود ... پس آشکار گشت از روی او در اطاق روشنائی درخشندگی

وأرسلت من فم الإبريق صافية ... كأنما أخذها بالعقل إغفاء

و روان کرد از دهان ابریق شراب صافی را ... که گویا گرفتن او بعقل خوابیدن است

دقت عن الماء حتى ما يلائمها ... لطافة وجفا عن شكلها الماء

رقیق گشت از آب تا آنکه ملایم نبود آب او را ... از جهت لطافت و گرانی نمود آب شکل آنرا

لحسان بن ثابت الانصاري

مر حسان بن ثابت انصاری راست

إن التي ناولتني فرددتها ... قتلت قتلت فهاتها لم تقتل

بدرستیکه شرابیکه دادی مرا پس برگردانیدم جام او را ... شراب مخلوط بود کشته شوی پس بیاور شراب غیر ممزوج را

كلتاهما حلب العصير فعاطني ... بزجاجة أرخاهما للمفصل

هردو آنها چکیده شرابند پس بده مرا ... بجام شرابیکه سست کننده تر آن دو باشد برای زبان

لأبي نواس

مر ابو نواس راست

لا تبك ليلى ولا تطرب إلى هند ... واشرب على الورد حمراء كالورد

گریه مکن برای لیلی و طرب منما بسوی هند ... و بیاشام بر روی گل شراب سرخی را مانند گل

كأسا

كأساً إذا انحدرت في حلق شاربها … أجدته حمرتها في العين والخد

از جام شرابیکه هرگاه فرو رفت از حلق آشامنده‌اش … بدو بخشیدند او را از سرخی خود در چشم و رخسار او

فالخمر ياقوتة والكأس لؤلؤة … من كف لؤلؤة ممشوقة القد

پس شراب یاقوتیست و جامش مرواریدی است … از پنجهٔ ساقئی که چون مروارید و بلند قامت

تسقيك من عينها خمراً ومن يدها … خمراً فما لك من سكرين من بد

می‌آشاماند ترا از دو چشمش شراب را و از دستش … شراب را پس نیست ترا از دو مستی چاره

الفصل الخامس في الساقي أنشد لسيف الدولة المذيل بوصف قوس قزح

فصل پنجم در وصف ساقی است مر سیف الدوله راست در آخر تعریف قوس و قزح کرده است

وساق صبيح للصبوح دعوته … فقام وفي أجفانه سنة الغمض

و بسا ساقی بامدادی که از جهت صبوحی خوانده‌ام او را … پس برخواست و در چشمانش اثر خواب بود

يطوف بكاسات العقار كأنجم … فمن بين منقض علينا ومنفض

و دور میکرد اند جامهای شراب را مانند ستاره‌ها … که در میان ما برآیند و فرو روند

وقد نشرت أيدي الجنوب مطارفاً … على الجو كناً والحواشي على الأرض

و بتحقیق کشوده بود دستهای ستاره‌ها جامهای منقش را … که بر هوا آستینش بود و حواشی جامه بر زمین

يطرزها قوس السماء بأصفر … على أحمر في أخضر تحت مبيض

که آراسته بود آن جامه را کمان آسمان برنگ زردی … بالای رنگ سرخی در رنگ سبزی زیر رنگ سفیدی

كأذيال خود أقبلت في غلائل … مصبغة والبعض أقصر من بعض

مانند دامنهای کلاخودی در پیرهن‌ها … رنگین شده که بعضی کوتاه‌تر از بعضی دیگر باشد

لعضد الدولة

مر عضد الدوله دیلمی راست

ليس شرب الكأس إلا في المطر … وغناء من جوار في السحر

نیست آشامیدن جام شراب مگر در وقت باران … و در وقت خوانندگی از کنیزکان هنگام سحر

غانيات سالبات للنهى … ناغمات في تضاعيف الوتر

کنیزکانی که از حسن بی‌نیازند و ربایندهٔ هوشمند … و سراینده اند در فزودن تار ساز و ساز کردن ساز

مبرزات الكأس من مطلعها … ساقيات الراح من فاق البشر

آشکار کنندهٔ جامند از محل طلوع آن جام … آشامانندهٔ شرابند کسی را که برتری دارد بر بشرها

لعز الدولة بختيار بن معز الدولة

مر عز الدوله بختیار بن معز الدوله راست

اشرب على قطر السماء القاطر ... في صحن دجلة واعص زجر الزاجر

بیا شام بر باران آسمان وابر بارنده ... در صحن شط دجله وچشم بپوش از نهی نهی کننده

مشمولة أيدي المزاج بكأسها ... درّاً نثيراً بين نظم جواهر

شرابیکه بنگار رفته است دستهای آب بجام آن ... مروارید پراکنده را در میان یکند جواهر

والماء ما بين العروق مصفق ... مثل القيان رقصن حول الزامر

وآب میان عروق آواز کننده است ... مانند کنیزان مغنیه که رقصیدند حول سازنده

من كف أغيد يستبيك إذا مشى ... بدلال معشوق ونخوة شاطر

از دست نرم بدنی که اسیر میکند ومیفریبد ترا هنگامیکه راه رود ... بغنج وناز معشوقی وخود بینی شوخ بی باک

لابن النبيه

مر ابن نبیه راست

ساق تكون من صبح ومن غسق ... فابيض خداه واسودت غدائره

بسا ساقی که خلق شده بود از سپیدی بامداد وتاریکی شام ... پس سفید بود گونه های او وسیاه بود زلفان او

بيض سوالفه لعس مراشفه ... نعس نواظره خرس أساوره

سفید است بناگوشهای او وسرخ است لبهای او ... خواب آلوده است چشمان او وبی آواز است حلیهای او

مهفهف القد يبدي جسمه طربا ... مختصر الخصر عبل الردف وافره

باریک قدی است که ظاهر میکند بدن او نشاط وطربرا ... باریک میان وستبر سرین است

لمجد الدين طلحة بن الحسين

مر مجد الدین طلحة بن حسین راست

رشأ كبدر التم يشرب قهوة ... صفراء منها في الزجاج تلهب

آهو بره ایست مانند ماه شب چهارده می آشامد شراب ... زردی را که از او در جام برافروختگی است

فالراح شمس والثريا ثغره ... أعجب بشمس في الثريا تغرب

پس شراب چون آفتاب است وستاره ثریا دندان او ... ای عجب است آفتابی که در ثریا غروب کند

وقال بعضهم

وگفته است بعض شعرا

سَاقٍ يُدِيرُ الكَأسَ مِنْهُ عَنْبَرٌ ... وَبِهَا يَطُوفُ كَخُوطَةِ الآسِ

بسا ساقی که دور میکرد اند جام را لبریز ... و با جام میگردید مانند شاخهٔ آس

فَتَرَى بَرِيقَ الكَأسِ فِي يَدِهِ ... وَتَرَى صَفَاءَ يَدَيْهِ فِي الكَأسِ

پس می‌بینی برق جام را در دست او ... و می‌بینی صفای دو دست او را در جام

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

وَسَاقٍ كَالهِلَالِ سَعَى بِكَأسٍ ... بِبَاقَةِ نَرْجِسٍ فَسَقَى وَحَيَّا

و بسا ساقی مانند ماه که شتاب کرد بدادن جام شراب ... و دستهٔ گل نرگس پس آشامید و درود گفت

فَقُلْتُ تَأَمَّلُوا بَدْرًا مُنِيرًا ... سَقَى شَمْسًا وَحَيَّا بِالثُّرَيَّا

پس گفتم بنگرید ماه شب چهارده را ... که آشامید آفتاب را و درود گفت ستاره‌های ثریا

لِابْنِ البَنِيَّة

مر ابن بنیه راست

سَاقٍ صَحِيفَةُ خَدِّهِ مَا سُوِّدَتْ ... عَبَثًا بِلَامِ عِذَارِهِ وَبِنُونِهِ

بسا ساقی که صفحهٔ روی او سیاه نگردید ... بیهوده را بدمیدن لام و نون خطش

جَمَدَ الَّذِي بِيَمِينِهِ فِي خَدِّهِ ... وَجَرَى الَّذِي فِي خَدِّهِ بِيَمِينِهِ

فسرده و بسته شده است شرابیکه بدست راست اوست در گونهٔ او ... و روان و جاریست سرخی گونهٔ او بدست او

لِلسَّرِيِّ الرَّفَّا

مر سری رفا راست

أَهْلًا بِشَمْسِ مُدَامٍ مِنْ يَدَيْ قَمَرٍ ... تَكَامَلَ الحُسْنُ فِيهِ فَهُوَ مُنْيَاهُ

مرحبا باده چون آفتاب از دو دست ماهی ... که فزون گشت نیکوئی در وی پس نیکوئی بنهایت رسید

كَأَنَّ خَمْرَتَهَا إِذْ قَامَ يَمْزُجُهَا ... مِنْ خَدِّهِ اعْتُصِرَتْ أَوْ مِنْ ثَنَايَاهُ

وگویا شراب آن هنگامیکه ساقی ممزوج کند او را ... از گونهٔ ساقی فشرده شده یا از لبان او

إِذَا سَقَتْكَ مِنَ المَمْزُوجِ رَاحَتُهُ ... كَأسًا سَقَتْكَ كُؤُوسَ الصِّرْفِ عَيْنَاهُ

هرگاه بیاشاماند ترا از بادهٔ ممزوج دست ساقی ... جامی را بیاشاماند ترا جامهای بادهٔ خالص چشمان او

النَّرْجِسُ الغَضُّ عَيْنَاهُ وَطُرَّتُهُ ... بَنَفْسَجٌ وَجَنِيُّ الوَرْدِ خَدَّاهُ

گل نرگس تازه چشمان اوست و زلف او ... رنگ بنفشه است و گل سرخ چیده دو رخسارهٔ اوست

وَقَالَ بَعْضُهُمْ

وهذه بیت بعض شعرا

وَتَرَى الْوَرْدَ يَدَّعِي سَفَهًا ... أَنَّ رَيَّاهُ مِثْلُ رَيَّاكِ

و می بینی گل سرخ را که دعوی میکند از روی نادانی ... اینکه شادابی او چون شادابی تست

وَفَاحَ الْأَقَاحُ بِهِ مُنْبِئِي ... أَنَّهُ افْتَرَّ عَنْ ثَنَايَاكِ

و بو کرد گل بابونه بگمان اندخت مرا ... اینکه او تبسم کرده است از لبان تو

ضَحِكَ الْوَرْدُ هَا بِهَا عَجَلًا ... قَهْوَةً مِثْلَ عَبْرَةِ الْبَاكِي

خندید و بازشد بعد بیاور شراب را زود ... شرابی مانند اشک گریه کننده از صافی

لَسْتُ أَدْرِي لِفَرْطِ حُمْرَتِهَا ... أَجْنَاهُ أَمْ جَنَّاكِ

نیستم که بدانم از فزونی سرخی آن ... که رخساره گلرانت یا رخساره تو

وَقَالَ آخَرُ

وهذه است دیگری

بِأَبِي رِيمٌ تَبَلَّجَ لِي ... عَنْ رِضًى فِي طَيِّهِ غَضَبُ

فدا شود مرا آهوئی را که گشاده روئی کرد مرا ... از روی خوشنودی که در میانش خشمگینی بود

وَأَرَانِي صُبْحَ وَجْنَتِهِ ... بِظَلَامِ الصُّدْغِ يَنْتَقِبُ

و نمود مرا روشنی صبح عارضش را ... که بتاریکی زلف پنهان میداشت

وَسَقَى بِالْكَأْسِ مُتْرَعَةً ... كَضِرَامِ النَّارِ يَلْتَهِبُ

و نوشانید بجام شراب لبریز مرا ... مانند شعله آتش برافروخته شده

فَهِيَ شَمْسٌ فِي يَدَيْ قَمَرٍ ... وَكِلَا عِقْدَيْهِمَا الشُّهُبُ

پس آن شراب آفتابیست در دست ماه ... و هر یک گردن بندهای آن دو ستارگانند

وَلَهَا مِنْ ذَاتِهَا طَرَبٌ ... فَلِذَا يَرْقُصُ الْحَبَبُ

و برای شراب از ذات خود طرب و نشاطی ... پس از این جهت میرقصند حبابها

وَقَالَ آخَرُ

وهذه است دیگری

أَسْكَرَتْنِي بِاللَّحْظِ وَالْمُقْلَةِ ... الْكَحْلَاءِ وَالْوَجْنَةِ وَالْكَاسِ

مست نمود مرا بنگاه و چشم ... سیاه و رخساره و جام شراب

سوق

سَاقٍ يُرَبِّي قَلبَهُ قَسوَةً　　وَكُلُّ سَاقٍ قَلبُهُ قَاسِ

ساقی که بنماید مرا دل او سختی را　　وهر ساقی دل او سخت است

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

قُلتُ مُستَعطِفاً لِسَاقٍ سَقَانِي　　مِن طِلَا النِّيلِ مِصرَ أَطيَبَ كَاسِ

گفتم از روی مهربانی مر ساقی که سیراب نمود مرا　　از شراب رود نیل مصر پاکیزه‌تر جامی را

أَنتَ أَشهَى إِلَيَّ مِنهُ وَلَكِن　　قَلبُهُ لَيِّنٌ وَقَلبُكَ قَاسِ

که تو گواراتری بسوی من از آب ولکن　　دل آب نرم است ودل تو سخت است

لِابنِ المُعتَزّ

مر ابن معتز راست

تَدُورُ عَلَينَا الرَّاحُ مِن كَفِّ شَادِنٍ　　لَهُ لَحظُ عَينٍ يَشتَكِي العَينَ مُدنَفُ

میگشت بر ما شراب از دست بچه آهوئی　　که مر او را بود نگاه چشمی که شکایت میکند درد چشم را بیمار

كَأَنَّ سُلَافَ الخَمرِ مِن مَاءِ خَدِّهِ　　وَعُنقُودَهَا مِن شَعرِهِ الجَعدِ يُقطَفُ

که گویا چکیده شراب از آب رخساره او بود　　وخوشه انگورش را از موی پیچیده او چیده شده

لِلفَرَجِ الصَّالِحِي

مر فرج صالحی راست

ثَمِلٌ مِن خَمرِ رِيقَتِهِ　　عَطِرٌ مِن وَردِ وَجنَتِهِ

مست بود ساقی از آب دهنش　　بویا بود از گل عارضش

قَامَ فَالأَردَافُ تُقعِدُهُ　　وَالدُّجَى فِي لَونِ طُرَّتِهِ

ایستاد پس سنگینی سرین می‌نشاند اورا　　وتاریکی شب در رنگ زلف او بود

فَسَقَانِي الخَمرَ مِن يَدِهِ　　وَثَنَايَاهُ وَمُقلَتِهِ

پس آشامانید مرا شراب از دست خود　　ولبان خود وچشم خود

لِلسَّرِيِّ الرَّفَّا

مر سری رفا راست

وَكَأَنَّمَا أَبدَى لَنَا بِمُدَامِهِ　　وَجَمَالِهِ صَاعَ العَزِيزِ وَيُوسُفَا

وگویا آشکار کرد از برای ما شرابی را　　در حالتیکه جمال او زنخونی جام عزیز مصر و یوسف بود

قام الغلام يديرها في كأسها ‏ ‏ وكأن بدر التم يحمل كوكبا

پس خواست ساقی که دور بگرداند شراب در جامش ‏ ‏ پس گویا ماه شب چهارده برداشته بود ستاره را

الفصل السادس في المغني لبعضهم

فصل ششم در صفت مغنی است مر بعض شعرا است

وشمس من رجال في مجلس ‏ ‏ لبذ ما بها وتغني ارتجالا

وآن مغنی آفتابیست که بپا را و میرود در مجلس ‏ ‏ در بهد شعرها و سرایند بدون فکر و اندیشه

ولا تعرف اللحن الحانها ‏ ‏ إذا ما الخفاف تعن اثقالا

و نشناخته است غلط را سرودهای او ‏ ‏ هرگاه پردهای سبک آوازش سروی کند پردهای سنگین را

وقال آخر

و گفته است دیگری

ومغن كلما شئنا تغنى واشارا ‏ ‏ رفع الصوت بضرب هاج للقلب ادكارا

و بسا سراینده که هر سرودی خواستیم سراید و بلند کرد سرود را ‏ ‏ برداشت آواز را با آهنگی که بجنبش درآورد از برای دل

وقال آخر

غنت فلم تبق في جارحة ‏ ‏ إلا تمنت لو انها اذن

سرائید مغنیه پس وا نگذاشت در من عضائی را ‏ ‏ مگر آنکه آرزو کرد که بوده باشد همه گوش

وقال ابو سعيد الرستمي الاصفهاني

و گفته است ابو سعید رستمی اصفهانی

غنى فجلى الظلام غرته ‏ ‏ غناء غصن بشدوه الاورق

سرائید سراینده پس روشن نمود تاریکی را ارتشنی او ‏ ‏ از ماه گلوگیر گشت به سرود او ورق

فود ذي العين انها اذن ‏ ‏ تسمع والاذن انها حدق

پس دوست داشت چشم اینکه بوده باشد گوش ‏ ‏ که بشنود سرود را و دوست داشت گوش اینکه بوده باشد چشم

والله لو كانت المزامر والاوتار ‏ ‏ ناسا وابصروا عشقوا

قسم بخدا اگر بودند نایها و تارها ‏ ‏ آدم و دیدندی مغنی را فریفته شدندی او را

وقال المفجع البصري في غلام مغن جيد

و گفته است مفجع بصری در پسر سراینده ابداری

يا قمرا جد رحين استوى ‏ ‏ فزاد حسنا وزالت هموم

ای ماهیکه آمد ... بخوبی هست ... ‏ ‏ پس افزود آب و رنگی او را و برطرف شد غمها

كأنما

كأنما غنى لشمس الضحى　　فنقطته طرباً بالنجوم

گویا سراید او با آفتاب چاشتگاهی　　پس نقطه زد روی ورا آفتاب از نشاط بستارها

وقال آخر

و گفته است دیگری

أضحى يحن لوجهه قمر الدجى　　وغدا يلين لحسه الجلمود

گردیده است که مشتاق میگردد مر روی او را ماه شب دیجور　　و گردیده است که نرم میگردد برای آواز او سنگ سخت

فإذا بدا فكأنما هو يوسف　　وإذا شدا فكأنما داود

پس هرگاه آشکار گردد پس گویا او یوسف است　　و هرگاه بسراید پس گویا داود است

وقال آخر في مغن يضرب بالعود

و گفته است دیگری در سراینده سازنده

فتن الأنام بعوده وبشدوه　　شاد تجمعت المحاسن فيه

فریفته است روزگار را بساز و سرود خود　　سراینده که جمع گشته است همه نیکوئیها در او

حتى كأن لسانه بيمينه　　وكأنما يمينه في فيه

تا آنکه گویا زبان او است بدست راستش　　و گویا با ساز دستش در دهان اوست

أيضاً في مغن يضرب بالعود

نیز در خواننده سازنده است

وأغن أبدى من مواجب عوده　　نغماً أصح به القلوب وأمرضا

و سازنده ایست که آشکارا کرده است از حرکات سازش　　سرودهائی را که تندرست نموده است با آن دلها را و بیمار گردانیده است

بيد إذا سخطت على أوتاره　　نال الرفاق بسخطها عين الرضا

بدستیکه هرگاه خشم گیرد بر تارهای سازش　　میرساند یاران را بخشمش عین خوشنودی را

لأبي القاسم الزاهي

مر ابی القاسم زاهی راست

فوجهك نزهة الأبصار حسناً　　وصوتك متعة الأسماع طيباً

پس روی تو بستان چشمهاست از نیکوئی　　و آواز تو توشه و برخورداری گوشهاست از خوشی

رنا ظبياً وغنى عندليباً　　ولاح شقائقاً ومشى قضيباً

بآرامی نگریست چون آهو و سراید چون بلبل　　و آشکار گشت مانند شقایق و راه رفت مثل شاخه نازک

في آلات القمار واللهو واللعب للصاحب بن عباد

در وصف آلات قمار ولهو ولعب از صاحب بن عباد است

إن القداح أمرها عجيب — الفذ والتوأم والرقيب

بدرستیکه تیرهای قمار کار آنها شگفت است — فذ است و توأم است و رقیب است

والحلس ثم النافس المصيب — والمفسح المشهر النجيب

وحلس است پس نافس رسیده بمقصود است — ومفسح مشهور شده و گرد بسته شده است

هاك فقد جاء بها الترتيب

بگیر تو اینها را پس آمد ترتیب آنها

في الشطرنج لبعضهم

در وصف شطرنج از بعضی از ایشان است

أرض مربعة حمراء من أدم — ما بين خلين موصوفين بالكرم

زمینی است مربع از پوست سرخ — میان دو دوستی که متصف بکرمند

تذاكرا الحرب فاحتالا لها شبها — من غير أن يسعيا فيها بسفك دم

یاد آوردند جنگ را پس حیله کردند برای آن شبیه و مانندی — بدون اینکه سعی کنند در آن ریختن خونی را

انظر إلى فطن جاشت بمكرمها — في عسكرين بلا طبل ولا علم

نظر کن بسوی زیرکی که جوش آمده است بکرم دوست خود — در میان دو لشکر بی طبل و علم

هذا يغير على هذا فيغلبه — وذا يغير وعين الحزم لم تنم

این غارت میبرد بر آن پس غالب میشود او را — و آن غارت میبرد و چشم حزم و هشیاری نخوابد

أيضاً للشطرنج للسري الرفا

نیز در وصف شطرنج از سری رفاء است

وكتيبتان زنج وروم أذكيا — حرباً يسيل بها الذكاء مناصلا

دو لشکر سیاه و سفید اند که آتش جنگ — جنگی را که میکشد در آن جنگ زیرکی شمشیرها

في معرك قسم الزمان بقاعه — بين الكماة المعلمين منازلا

در معرکه که قسمت کرده است روزگار بقعه های او را — میان شجاعانی که نشان کرده شده اند منازل را

وكأن ذا صاحي بسير مقوما — وكأن ذا نشوان يخطر مائلا

و بوده است این هشیاری که مستقیم حرکت میکند — و بوده است آن دیگر طربناکی که حرکت میکند در حالتی که مایل است

بجزبها

أعجب بها حربا يثير إذا التظت … فصل الرجال ولا تثير قساطلا

چه شگفت است جنگی را که بر می‌انگیزد و چنگ برافروخته شود … فصل مردان را و بر نمی‌انگیزد گردها و غبارها را

في آلات الطرب

در وصف آلات طرب

وتسمع قصفا من كران ومزهر … وأصوات أبكار ينادي معربدا

و بشنوی بازی را از ساز و نای … و آوازهای دوشیزه‌ها را که ندا میکند در حالت خوابگی

إذا ما مشت منهن للقوم قينة … تميد عود الخيزران تميدا

هرگاه راه رود از ایشان برای قوم کنیزکی … گوئی بجنبش در آورده است شاخ خیزران را بجنبش در آوردنی

وناطق ببيان لا لسان له … كأنه ميت في كف محييه

و بسا گوینده بیان کردنی که نیست زبانی او را … گویا او مرده است در پنجه زنده کننده او

ما زال ينطقه طورا ويسكته … وعلة النطق في أطراف منشيه

پیوسته بگفتن می‌آورد او را مرتبه و ساکت میکند او را … و علت نطق در اطراف انشا و ایجاد کننده او است

فلم أر مضروبا سواه لما بكى … وإن ركب الأفخاذ أبدى الملحا

پس ندیدم مضروبی را سوای او که نمی‌گرید … و اگر سوار شود رانها را اظهار کند سخنی را

كتوم ضمير الصدر ما دام راجلا … أجل سرورا للورى وتبسما

پنهان کننده است راز سینه را مادامیکه پیاده است … بزرگتر شادی است برای مردم و تبسم کننده

كذاك خطيب القوم يركب منبرا … ويعطى قضيبا إن أراد التكلما

همچنین است خطیب قوم سوار میشود منبر را … و عطا کرده میشود چوبی را اگر اراده کند تکلم را

الباب الخامس في الربيع وسائر الفصول وغيرها — الفصل الأول في الربيع

باب پنجم در بهار و سایر فصلها است. فصل اول در بهار است در بعض بیان نوبت

نسج الربيع لربعها ديباجة … من جوهر الأنوار والأنواء

بافت بهار برای منزل معشوقه جامه دیبائی … از گوهر شکوفها و بارانها

بكت السماء بها رذاذ دموعها … فغدت تبسم عن نجوم سماء

گریست آسمان او باران اشک خود را … پس بامداد کرد که خندان بود از ستاره‌های آسمان

في حلة خضراء نمنم وشيها … حوك الربيع وحلة صفراء

در جامه سبزی که آراسته بود جامه‌ها زینت او را … بافنده بهار و در جامه زردی

للبحتري

مر بحتری راست

أتاك الربيع الطلق يختال ضاحكا — من الحسن حتى كاد أن يتكلما

آمد ترا بهار فرخنده که بخرامید و خندان بود — از خوبی و حسن تا اینکه نزدیک که سخن گوید

وقد نبّه النيروز في غلس الدجى — أوائل ورد كنّ بالأمس نوّما

و بتحقیق که بیدار کرد نوروز در شب تاریک — پیش گلها را که بودند دیروز در خواب

يفتّقها برد الندى وكأنما — يبثّ حديثا كان قبل مكتّما

میشکفت آن گل را خنکی ژاله و گویا او — پراکنده میساخت خبری را که نهان بود در پیش

ومن شجر ردّ الربيع لباسه — عليه كما نشّرت وشيا منمنما

و بسا درختی که برگردانید بهار جامه او را — بر او چنانکه گشوده شود جامه منقش آراسته

أحلّ فأبدى للعيون بشاشة — وكان قذى للعين إذ كان محرما

از برهنگی بیرون آمد درخت پس پدیدار ساخت برچشمها تازگی — و بود خس و خار چشم وقتی که بود احرام بسته و برهنه

ورقّ نسيم الريح حتى حسبته — يجيء بأنفاس الأحبة نعّما

و نازک و لطیف شد نسیم باد تا که پنداشتی او را — که می آورد بوها و نفسهای دوستان و دلبران نرم بدن را

للقاضي أبي الحسن علي بن عبد العزيز

مر قاضی ابی الحسن علی پسر عبد العزیز راست

ألم تر أنواء الربيع كأنما — نشرن على الآفاق وشيا مذهّبا

آیا نمی‌بینی بارانهای بهار را که گویا آنها — میگسترند براطراف دنیا جامهٔ طلا رنگ را

فمن شجر أظهرن فيه طلاقة — فكان عبوسا قبلهن مقطّبا

پس بسا درختی که آشکار کردند در او گشاده رویی را — پس بود ترش روی پیش از آنها و روی درهم کشیده

ومن روضة تقضي الشقائق حدادها — فوشّح عطفيها ملاء مطيّبا

و بسا مرغزاری که کند لستان جامهٔ سیاهش را — پس زینت داد بهار دو پهلوی او را جامهٔ نیکوی خوشبوی

سقتها سلاف الغيث ريّا فأصبحت — تمايل سكرا كلما هبّت الصبا

آب داد او را چکیدهٔ صاف زلال باران سیراب پس گردید — که متمایل شد از مستی وقتی که میوزید نسیم صبا

وقال شمس الدين محمد بن أحمد بن عبد الله الهاشمي

و گفته شمس الدین محمد پسر احمد پسر عبد الله هاشمی

دوح الأزهار

رُوحُ الزَّمَانِ هُوَ الرَّبِيعُ فَبَكِّرِ — وَأَقْبِلْ عَلَى اللَّذَّاتِ غَيْرَ مُفَكِّرِ

جان روزگار بهار است پس پیش گیر — ودرآور بر لذتها بی اندیشه

فَافْرَحْ بِهِ فَلِفَرْحَةٍ بِقُدُومِهِ — رَفَلَ الشَّقَائِقُ فِي الْقَبَاءِ الْأَحْمَرِ

پس خورسند شو با او که برای خورسندی آمدن او — خرامیدن گلهای شقایق است درقبای سرخ

وَالْكَوْنُ مُبْتَهِجٌ وَخَفَّاقُ الصَّبَا — يُحْيِي الْقُلُوبَ بِنَشْرِهِ الْمُتَعَطِّرِ

ودنیا شادان است ووزیدنهای باد صبا — زنده میکند دلهای مارا با بوی عطر خود

وَالْغَيْمُ يَبْكِي وَالْأَقَاحِي بَاسِمٌ — لِبُكَائِهِ كَتَبَسُّمِ الْمُسْتَبْشِرِ

وابر میگرید وگلهای بابونه خندان است — برای گریه او مانند خنده مژده رسیده

وَالطَّلُّ مِنْ فَوْقِ الرِّيَاضِ كَأَنَّهُ — دُرٌّ نُثِرْنَ عَلَى بِسَاطٍ أَخْضَرِ

وگویا ژاله از بالای مرغزارها — گوهرهایند که پراکنده شدند بر فرش سبزی

وَكَأَنَّمَا قُطِعَتْ بِأَيْدِي مُدَاعِبٍ — فَتَبَدَّدَتْ عَنْهَا عُقُودُ الْجَوْهَرِ

وگویا که بریده شده است گوهرها بدستهای شوخ وشنگها — پس گسیخته شده است از او رشتهای گوهر

فَتَرَى الرُّبَا بِالنُّورِ بَيْنَ مُتَوَّجٍ — وَمُدَبَّجٍ وَمُخَلْخَلٍ وَمُسَوَّرِ

پس می بینی بلندیها با شکوفها مابین تاج دار شده — وبازو بند شده وخلخال دار شده ودست برنجن شده

وَرِيَاضُهَا بِالزَّهْرِ بَيْنَ مُقَرْطَقٍ — وَمُطَوَّقٍ وَمُمَنْطَقٍ وَمُزَنَّرِ

ومرغزار او را با شکوفها مابین پیراهن در بر شده — وگردن بند شده وکمر بسته شده وزنار بسته شده

وَالزَّهْرُ بَيْنَ مُذَهَّبٍ وَمُفَضَّضٍ — وَمُخَلَّقٍ وَمُدَرْهَمٍ وَمُدَنَّرِ

وشکوفه را مابین طلائی رنگ ونقره رنگ — وآمیخته شده ببوی خوش ومدرهم ودینار

فَسَطَا الرَّبِيعُ عَلَى الشِّتَاءِ بِزَهْرِهِ — فَغَدَا بَنَفْسَجُهُ هَزِيمَ الْعَسْكَرِ

پس حمله برد بهار بر زمستان با شکوفه خود — پس بامداد کرد بنفشه او که گریزانیده است لشکر زمستان

لِلصَّفِيِّ الدِّينِ الْحِلِّيِّ

مر صفی الدین حلی راست

خَلَعَ الرَّبِيعُ عَلَى غُصُونِ الْبَانِ — حُلَلًا فَوَاضِلُهَا عَلَى الْكُثْبَانِ

پوشانید بهار بر شاخهای درخت بان — جامهائی که زیادتیهای او بر تلهای ریگ هست

وَنَمَتْ فُرُوعُ الدَّوْحِ حَتَّى صَافَحَتْ — كَفَلَ الْكَثِيبِ ذَوَائِبُ الْأَغْصَانِ

وبلند شد شاخهای درخت تا آنکه بیکدیگر رسیدند — کفل تل ریگ با گیسوهای شاخها

وَتَتَوَّجَتْ هَامُ الْغُصُونِ وَضُرِّجَتْ
ونهر نهاده شد فرق سر شاخها ورنگين كرد

خَدُّ الرِّيَاضِ شَقَائِقُ النُّعْمَانِ
چهرهٔ مرغزار را گل شقايق نعمان

وَتَنَوَّعَتْ بُسُطُ الرِّيَاضِ فَزَهْرُهَا
وچند قسم شد فرش مرغزار پس شگوفهٔ او

مُتَبَايِنُ الْأَشْكَالِ وَالْأَلْوَانِ
مختلف است شكلهاى او ورنگهايش

مِنْ أَبْيَضٍ يَقَقٍ وَأَصْفَرَ فَاقِعٍ
از سفيد روشن وزرد طلائى

مَعَ أَزْرَقٍ صَافٍ وَأَحْمَرَ قَانٍ
با كبود صاف وسرخ قرمز رنگ

وَالطَّلُّ يَسْرِقُ فِي الْخَمَائِلِ خَطْوَهُ
وژاله ميدزدد درها بين خرامندگان گام خودرا

وَالْغُصْنُ يَخْطِرُ خَطْرَةَ النَّشْوَانِ
ونهال ميخرامد مانند خراميدن نشاط مندان

وَالشَّمْسُ تَنْظُرُ مِنْ خِلَالِ فُرُوعِهَا
وآفتاب نگه ميكند از ميان شاخهاى او

نَحْوَ الْحَدَائِقِ نَظْرَةَ الْغَيْرَانِ
بطرف باغها بنظر غيرت مندان

فَاصْرِفْ هُمُومَكَ بِالرَّبِيعِ وَفَصْلِهِ
بسر بگردان غمهاى خودرا ببهار و فصل بهار

إِنَّ الرَّبِيعَ هُوَ الشَّبَابُ الثَّانِي
بدرستيكه بهار جوانى دوباره است

لِأَبِي بَكْرِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَنْبَرِيِّ

مر ابوبكر پسر احمد پسر محمد عنبرى راست

أَقْبَلَ النَّيْرُوزُ إِقْبَالَ عَرُوسٍ تَتَبَخْتَرُ
روآورد نوروز مانند روآوردن عروسى كه بخرامد

وَاكْتَسَى الرَّوْضُ ثِيَابًا بَيْنَ وَرْدٍ وَمُعَصْفَرٍ
وپوشانيد مرغزار را از كياه ما بين گلگون وقرمز رنگ

وَصَفَا الْجَوُّ صَفَاءَ الْهِنْدِيِّ الْمُذَكَّرِ
وصاف شد هوا مانند صفاى شمشير هندى برنده

وَبَدَتْ رَائِحَةُ الْأَنْوَارِ كَالنَّدِّ الْمُعَنْبَرِ
وآشكار گشت بوى شگوفه ها مانند ژالهٔ عنبر آلود

فَعُيُونُ الْمُزْنِ مِنْ غَيْرِ بُكَاءٍ تَتَقَطَّرُ
پس چشمهاى ابر بى گريه قطره قطره ميچكد

لِأَحْمَدَ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ الْخَلُوفِ

مر احمد پسر ابى الحسن خلوف راست

تَبَسَّمَ النَّوْرُ عَنْ مَعْسُولِ لَمْيَاءِ
خنده ناك شد شگوفه از لب شيرين گندم گون

لَمَّا رَأَى الرَّوْضَ يَجْلُو وَجْهَ حَسْنَاءِ
چونكه ديد مرغزار را كه جلا ميدهد نيك خودرا

وَغَرَّدَ الطَّيْرُ فَوْقَ الْعُودِ مِنْ طَرَبٍ
و نغمه آمدند مرغها بالاى شاخها از نشاط

إِذْ مَالَتِ الْقُضْبُ تَحْكِي رَقْصَ هَيْفَاءِ
وقتيكه خم شدند شاخها حكايت ميكردند رقص كردن زن لاغر ميان

ولكل

وَكَلَّلَ الطَّلُّ أَفْوَاهَ الأَقَاحِ فَقَبَّلْ
و گوهردار کرد ژاله دهنهای گل بابونه را پس بگر

ثَنَايَا حَبِيبٍ أَشْنَبٍ فِي ثَغْرِ لَمْيَاءِ
دندانهای خوشی دهنی که دندان نازنین گندم گون لب

وَنَبَّهَتْ أَعْيُنَ النَّسْرِينِ مِنْ سِنَةٍ
و بیدار شد چشمهای گل نسرین از خواب

إِذْ نَاحَتِ الوُرْقُ فِي أَفْنَانِ أَلْفَاءِ
وقتیکه سرائیدند کبوتران در شاخهای درهم پیچیده

وَلِلْقَرَنْفُلِ رَاحَاتٌ مُخَضَّبَةٌ
و مر قرنفل را کف دستهای خضاب شده هست

عَلَى مَعَاصِمَ خُضْرٍ فِتْنَةِ الرَّائِي
بر دستهای سبزی که فتنه دهنده نگرنده است

كَأَنْجُمٍ مِنْ عَقِيقٍ فِي ذُرَا فَلَكٍ
مانند ستارهای عقیق رنگ در بلندیهای آسمان

مِنَ الزُّجَاجِ أَرَتْ أَشْطَانَ لَأْلَاءِ
از آبگینه که ظاهر شود از سکنه ریسمانهای درخشان را

لِأَبِي سَعِيدٍ الرُّسْتُمِي

مر ابی سعید رستمی راست

أَلَمْ تَرَ أَيَّامَ الرَّبِيعِ تَبَسَّمَتْ
آیا نمی بینی فصل بهار را که خندان شد

أَجَارِعُ مِنْ نُوَّارِهَا وَخَمَائِلُ
تلهای ریگ از شکوفهای او و بیشهها

كَأَنَّ عُيُونَ النَّرْجِسِ الغَضِّ بَيْنَهَا
گویا که دیدهای نرگس تازه مابین آنها

نَشَاوَى كَرًى عَنَّا فَهُنَّ مَوَائِلُ
مستانند که از خواب گردنهای آنها خم شونده است

كَأَنَّ شَقِيقَ الأَبْرَقَيْنِ كَوَاكِبُ
گویا گلهای شقایق درخشنده ستارگانند

عَلَيْهِنَّ مِنْ صِبْغِ الجِسَادِ غَلَائِلُ
که بر آنهاست از رنگ زعفران پیراهنها

وَضَمَّ خَبِيلَ الضَّيْمُرَانِ كَأَنَّهَا
و فراغ آراسته نموده است لشکر ضیمران را گویا آنها

مَرَازِبُ فَوْقَ الهَامِ مِنْهَا أَكَالِلُ
سرکردگانی اند که بالای فرق آنها اکلیل است

وَقَدْ حَمَلَتْ سُوسَانَهَا فِي حُجُورِهَا
و بتحقیق حامله شده گلهای سوسن او در کنارهای او

رَوَاضِعُ إِلَّا أَنَّهُنَّ حَوَامِلُ
که شیر دهنده اند مگر اینکه حامله هستند

وَنَوَّرَ قُضْبَانَ الخِلَافِ فَأَبْرَزَتْ
و شکوفه دار ساخت شاخهای بید پس پیدا شد

أَصَابِعَ لَمْ يَخْلُقْ لَهُنَّ أَنَامِلُ
انگشتانی که آفریده نشده بود مر آنها را سر انگشت

تَخَالُ أَزَاهِيرَ الرِّيَاضِ خِلَالَهَا
می پنداری شکوفههای مرغزار را میان آنها

مَصَابِيحَ لَيْلٍ مَا لَهُنَّ فَتَائِلُ
چراغهای شبی که نیست مر آنها را فتیلها

وَقَدْ شَرِبَتْ مَاءَ الغَمَامِ فَانْثَنَتْ
و بتحقیق که آشامیده است آب ابر را پس خم شده است

كَمَا تَتَثَنَّى الشَّارِبُ المُتَمَايِلُ
چنانکه خم و دوتا میشود شراب خوار متمایل

الفصل الثاني وقال في بعضهم الأشجار والطل

فصل دوم در گفته است بعضی از ایشان در درختها و باغ است

وللجنان التي ربط بشق كما | للدجن جيب على الآفاق مزرور

و مر باغها را در بلندیها پیراهنی است که چاک شده چنانکه | مر ابر را گریبانیست که بر اطراف دنیا تکمه کرده شده است

وللشقائق إن لاح العذار لها | سوالف وخدود نحوها صور

و مر شقایق را اگر آشکار شود کلی عذار مر او را | بناگوشهاست و چهرهاست که جانب آنها رو کرده است

وللحدائق من أنوارها حدق | كأنما درّ فيها دموع الطل منثور

و مر باغها را از شکوفهای آنها چشمهاست | مانند مروارید که در او اشکهای ژاله پراکنده شده است

وللنسيم إذا ابتلت غمائمه | ذيل على قمم الأزهار مجرور

و مر نسیم را هر گاه تر و نمناک کرد ابرهای او | دامنی است بر فرق شکوفها کشیده شده

والنور منتشر بين البهار كما | يخالط الورق البيض الدنانير

و شکوفه پراکنده شده است میان شکوفه بهار چنانچه | آمیخته میشود با ورق نقره دینارهای زرد

والروض بالمخبرات الخضر متشح | تزف مختلة فيها الأزاهير

و مرغزار بسبزیهای تیره رنگ زینت داده شده است | شتاب میروند ابرهای بارش که در او است شکوفها

وفي الوهاد زرابي نبت كما | على الآكام حبر الوشي منشور

و در زمینهای نشیب فرشهای گسترده است چنانکه | بر زمینهای فراز جامهای رنگین پهن کرده شده است

فلو رأت حسنها حور الجنان غدت | تهوى وترقص شوقا نحوها الحور

پس هر گاه ببیند نیکویی او را حور بهشتی بامداد کنند | از نشاط آیند و در رقص آیند بجانب حور

للقاضي التنوخي

مر قاضی تنوخی راست

غنت فبان الطير في أرجائها | هزجا يقل له الثقيل الأول

خواندند مرغهای سراینده در اطراف آن باغ | بنوای هزج که گرم و سبکست مر او را نوای ثقیل اول

وتعانقت تلك الغصون فذكرت | يوم الوداع وعيرهم يترحل

و هم آغوش شدند این شاخها پس یاد آورد | روز جدائیرا در حالتیکه کاروان آنها کوچ کند

ربع الربيع بها فحاكت كفه | حللا بها عقد الهموم تحلل

آرام گرفت و منزل کرد بهار در آن باغ پس بافت کف او | جامهائی که بآنها گره اندوهها گشوده میشود

فمدبّج وموشّح ومحبّر ومدنّر ومقمّر ومهلّل

پس دیبا آراسته شده و زینت داده شده و نیکو گردیده و به یک بشرفه داده و بهلال رنگ کرده شده

فتخال ذا عيناً وذا ثغراً وذا خدّاً يعضّض تارةً ويقبّل

پس می‌پنداری این را چشم و آنرا دندان و آنرا چهره که گزیده میشود یک مرتبه و بوسیده میشود

لابن العواذلي

مر ابن عواذلی راست

فالارض مخضرّة تحكي زمرّدة والنور درّ على الاغصان منتظم

پس زمین سبز شده است حکایت میکند زمرد را و شکوفها مرواریدند که بر شاخها چیده شده اند

وللازاهير ضحك في حدائقها كأنهنّ ثغور البيض تبتسم

و مرشکوفها را خنده ایست در بستانهای خود گویا آنها دندانهای نازنینانند که می خندند

كأنّ تغريد ورق الصادحات بها ارجاز رؤبة الّا انها عجم

گویا که فریاد کبوتران فریاد کننده آن رجزهای رؤبه شاعر است مگر اینکه او بزبان عجم است

وقال آخر

و گفته است دیگری

مررت على رياض من شقيق كما خرطت كؤوس من عقيق

گذشتم بر مرغزاری از گل شقیق چنانکه تراشیده شود کاسهای از عقیق

فذكّرني الحبيب ووجنتيه فكدت اشقّ جيبي للشقيق

پس یاد آورد مرا دوست و دو طرف روی او پس نزدیک شدم که چاک کنم گریبان خود را برای گل شقایق

لاحمد بن ابي الحسن الخلوف

مر احمد پسر ابی الحسن خلوف راست

وتبرّجت غيد القيان وقد رأت وجه الرياض يلوح من حلل الثرى

و آراسته شدند نازنینان مغنیات در حالیکه دیدند روی مرغزار را که پدید آمده از زیورهاست درخشـ

وافترّ ثغر اقاحها متعجّباً اذ كلّلته يد السحائب بالدرر

و خندان گشت دندان گل بابونه از تعجب زیراکه گوهر دار کرد او را دست ابرها بمرواریدها

وتكلّل المنا بالمزن وجنة وردها فعجبت كيف الماء لم يطف الشرر

و چهار است قطرهٔ ابر چهره گل مرغزار پس تعجب کردم که چگونه آب خاموش نمیکند شعله آتش را

وسقت كؤوس الطل مبسم نورها ‌‌ فعلمت ان المسك بالورد اختمر

وشست اینه جامهای ژاله دهان شکوفه اش را ‌‌ پس دانستم اینکه مشک با گل خمیر شده است

وكانما ذاك الرياض خريدة ‌‌ تبدي نواظرها الفتون لمن نظر

وگویا این مرغزارها نازنین دلبر شد ‌‌ که پدید می آورد چشمهاے آنها فتنه ها را برای نگرندگان

ايضاً وله

ایضاً مراوراست

ناحت على العيدان هاتفة الضحى ‌‌ فجالت عيون الكل في انجم الزهر

ونوحه آمد بر شاخها قمری یاد کننده چاشتگاهی ‌‌ پس بگردش آمد چشمهای هرکس در ستارگان شکوفها

وغضت عيون النرجس الغض غيرة ‌‌ تبسم ثغر الزهر عن حبب القطر

ودر خواب شد چشمهاے نرگس تازه و سفتے که ‌‌ خندان شد دندان شکوفه از دانه دانهای بارش

ودبت عذار الآس في خد ورده ‌‌ كما جال صدغ الظل في وجنة النهر

ودبیده می جنبید خط آس در چهره گل خو ‌‌ همچنانکه بجولان آمد زلف سایه در روی نهرها

وابدت عيون الجلنار اشعة ‌‌ مركبة في سمر اعطافها الخضر

وظاهر کردند چشمهاے گلنار درخشیدنهائی را ‌‌ که بهم آمیخته بود در گندم گونی ساخهای او سبزی

لدى روضة ابدت سماء زمرد ‌‌ عليها نجوم قد طلعن من التبر

نزد مرغزاری که ظاهر کرد آسمان زمردین را ‌‌ که بر اوست ستارها نیکه طلوع کرده اند از طلا

لبعضهم

مر بعض ایشانراست

قدمنا على الروض الذي طله الندى ‌‌ سحيرا واوداج الاباريق تسفك

درآمدیم بر مرغزاری که تر ژاله کرده بود اورا باران ‌‌ در وقت سحر در حالیکه رگهای گردن شیشهای می خونریز بود

فلم نر شيئا كان احسن منظرا ‌‌ من النور يجري دمعه وهو يضحك

پس ندیدیم چیزیرا نیکوتر از شکوفه ‌‌ روان میشود اشک او و میخندد

وقال آخر

وگفته است دیگری

وبسيط بقعة ينساب فيها جدول ‌‌ طرفي برونق حسنها مدهوش

ببابستانی که روان بشود در او نهر آبے ‌‌ چشم من از نیکی او مدهوش است

بيدوا

يبدو خيال غصونها في مائه | فكأنما هو معصم منقوش

ظاهر میشود عکس شاخهای او در آب آن بستان | پس گویا او بند دستی است نقش و نگاشته شده

وقال آخر

وگفته است دیگری

لم لا أهيم إلى الرياض وحسنها | وأظل منها تحت ظل صافي

چرا بشوق نیایم بسوی مرغزار و نیکوئی او | و باشم در آنجا از او در زیر سایهٔ صاف روشن

والزهر حياني بثغر باسم | والماء وافاني بقلب صافي

وشکوفه زنده کرد مرا با دندان خنده کننده | و آب در رسید مرا با دل صاف

في الأشجار والبستان

در درختها و باغها است

كأن الرياض وأنهاره | وأغصان أشجارها النضر

گویا گلزار و جوی بارهای او | و شاخهای نازک جویبار

طواويس تجلى بلا أرجل | أراقم تسعى بلا أرؤس

طاؤوسانند که جلوه میکنند بی پاها | مارهایند که بشتاب میروند بی سرها

في البستان لبعضهم

در بستان مر بعضی ایشان راست

كأن النحر قد شقت عليها | لطائمها إذا طلت رباها

گویا سینه تجقق که چاک شده است بر او | مشکها و بوهای خوش او وقتیکه ژاله دار کرد بلندیهای او

على أوراقها رشحات طل | كخود قد تعرق وجنتاها

بر برگهای او قطرهای ژاله است | مانند نازنینی که عرق کند دو رخسار او

ومن حب الغمام لها عقود | مفصلة تناط على طلاها

و از دانه باران مر او را گردن بندها است | که فاصله داشته شده بدان دیگر و بسته شده است بر گردنهای او

تشق البرق من حبرات مزن | جيوبا قد تزرر على جباها

چاک میکند برق از ابرهای سیاه | گریبانها یکه تکمه شده است بر باران او

كأن الشمس إذ تخفى وتبدو | عقيلة معشر لزمت خباها

گویا آفتاب وقتی که پنهان گردد و پیدا شود | دلبر خردمند طایفه است که برون نیاید از خیمهٔ خود

فيسترها الحيا طوراً وطوراً — تبيّن لها ولا تُغني حياها

پس می‌پوشاند آن را حیا مرتبه‌ای و مرتبه دیگر — آشکار میکند او را و دفع نمی‌کند حیای خود را

في الأشجار لبعضهم

در درختها از بعض ایشان است

أغصان وردٍ زيّنت أيدي الندى — أجيادها بمخانقٍ وعقودِ

شاخهای گل که آراسته است دستهای باران — گردنهای آنها را بگردن‌بندها و گلوبندها

فتوهجت كمسارجٍ وتأرجت — كنوافجٍ وتدبجت كبرودِ

پس افروخته شده است مانند سراجها و خوشبو شده — مانند نافهای مشک و دیبا آراسته شده مانند بردها

وتبلجت ككواكبٍ وتبرجت — ككواعبٍ وتضرجت كخدودِ

و درخشان شده مانند ستارگان و آراسته شده — مانند دختران و رنگین گشته مانند رخسارها

في البستان

در باغ است

حفّت بنرجسٍ كالقيان تلحفت — خُضر الحرير على قوامٍ معتدلِ

... مانند زنان مغنیه که پوشیده‌اند — از حریر سبز بر قد معتدل اندام خود

فكأنها والريح جاء يميلها — تبغي التعانق ثم يمنعها الخجل

پس گویا سروها در حالیکه آید باد که خم کند او را — میخواهد هم آغوشی دلبرش را پس باز میدارد او را شرم

أيضاً في البستان والجنان

ایضاً در بستان و باغ است

وجنانٍ كأنما نُشرت — فوق ثراها حبيرةٌ خضراءُ

و باغهاییست که گویا گسترده شده است — بالای خاک او حریر سبز

أعين النرجس الجني نجومٌ — واخضرار الرياض فيها سماءُ

چشمهای نرگس چیده شده ستارگانند — و سبزی مرغزار در او آسمان است

في الأشجار والبطان

در درختها و نهرهاست

تطوّست الأشجار زيناً وتحتها — جداولُ تنسابُ تحكي الأفاعيا

مانند طاووس شده درختها ... و زیر آنها — جویبارهاست که روان شده حکایت کند اژدها را

غصون

غصونٌ كقاماتِ القيانِ وفوقها — طيورٌ تغنّتْ كالقيانِ شوادكا

شاخهاست مانند قد و قامت سرایندگان و در بالای آنها — مرغانند که میسرایند مانند کنیزکان خواننده با شرکت یکدیگر

وقالَ بعضُهم

وگفته است بعض ایشان

انظرْ إلى الأغصانِ كيفَ تعانقتْ — وتفارقتْ بعدَ التعانقِ رُجَّعا

بنگر شاخهها را که چگونه هم آغوش شدند — و جدا شدند بعد از هم آغوشی که برگردنده بودند

كالصبِّ حاولَ قبلةً من إلفهِ — فرأى المراقبَ فانثنى متراجعا

مانند عاشقی که اراده کند بوسه از دلارام خود — بیند رقیب را پس خم شود که برگردد

للشمسِ الدينِ محمدٍ الجوينيِّ

بر شمس الدین محمد جوینی راست

والروضُ منَ الغناءِ غنيٌّ — مِن فرطِ تغرّدِ البلابلِ

و گلزار از سرایندگی بینیاز است — از زیادتی فریاد بلبلها

والأنهرُ بالمياهِ ملأى — والغصنُ منَ النسيمِ مائلُ

و جویبارها از آب مملو و پر شدند — و شاخها از نسیم در پیچ و خم اند

والقطرُ على البهارِ يهمي — كالدمعِ على الخدودِ سائلُ

و قطرهای باران بر شکوفه فرو میریزد — مانند اشک که بر رخسارها روان گردد

نارنجُ على الغصونِ يبدو — بالليلِ كأنّهُ مشاعلُ

و نارنج بر شاخها پدیدار شده است — در شب گویا که آنها مشعلها است

وقالَ بعضُهم

وگفته است بعض ایشان

بساتينُها للمسكِ فيها روائحٌ — وأشجارُها للريحِ فيها ملاعبُ

باغهای آن بوی مشک است در آن — و درختان آن مر باد را در آن بازیها است

كأنّ هبوبَ الريحِ بينَ غصونِها — صبيٍّ أمستْ بينهنّ تعاتبُ

گویا آواز باد در بین شاخهای او — آواز صبحی که شام کرده است میان آنها عتاب کننده

كأنّ القبابَ الغُرَّ فيها الكواكبُ — تضيءُ كما استضى الكواكبُ

گویا قبههای سفید در او ستارگان — درخشند چنانکه در شام بدرخشند ستارگان

كأن فتيت المسك بين ترابها ... إذا ما تهادته الصبا والجنائب

گویا ریزه ریزه های مشک است مابین خاک او ... وقتیکه بخرامد در او باد صبا و جنوب

ومن تحتها الأنهار تجري مياهها ... فذائبة منها ومنها سواكب

و از زیر جویبارهای او روان میشود آبهای او ... پس بعضی از آنها روان است و بعضی آنها استاده است

كأن مجاريها سبائك فضة ... تذاب وأسياف تهز قواضب

گویا نهرهای او نقره های ساده گداخته شده است ... که آب گشته و شمشیرهای برنده است که برزده

لأبي فراس بن حمدان

مرابی فراس پسر حمدان راست

انظر إلى زهر الربيع ... والماء في برك البديع

بنگر شکوفه بهار را ... و آب را در حوض تازه

وإذا الرياح جرت عليه ... في الذهاب وفي الرجوع

و هرگاه بادها روان گردد بر او ... در رفتن و در برگشتن

نثرت على بيض الصفائح ... بيننا حلق الدروع

پراکنده بر صفحهای سفید ... مابین ما حلقهای زره را

وللقاضي التنوخي البصري

مر قاضی تنوخی بصری راست

ورياض حاكت لهن الثريا ... حللا كان غزلها للرعود

بسا مرغزارها که بافته است برای آنها ستاره ثریا ... جامهائی که میباشد برای رعدها رشتن ریسمان او

نثر الغيث در دمع عليها ... فتحلت بمثل در العقود

که پراکنده کرده باران مروارید اشک را بر او ... پس آراسته گشت مانند مروارید گردن بندها

أقحوان معانق لشقيق ... كثغور تعض ورد الخدود

گلهای بابونه است که هم آغوش است با گل شقایق ... مانند دندانهائی که بگزد گل رخسارها را

وعيون من نرجس تتراءى ... كعيون موصولة التسهيد

و چشمهائی از نرگس که نمودار است ... مانند چشمهائی که پیوسته باشد بخوابی او

وكأن الشقيق حين تبدى ... ظلمة الصدغ في خدود الغيد

و گویا گل شقایق وقتی که بیدار شد ... تاریکی زلفست در رخسارهای نازنینان نرم بدن

فكأن

وَكَأَنَّ النَّدَى عَلَيْهَا دُمُوعٌ ... مِنْ جُفُونٍ مَفْجُوعَةٍ بِفَقِيدِ

وگویا ژاله برروی او اشکهائیست ... از مژگان دردمندی به نیافتن دلارامش

لِلسَّرِيِّ الرَّفَّاءِ

از سری رفاء است

وَحَدَائِقٍ يَسْبِيكَ وَشْيُ بُرُودِهَا ... حَتَّى يُشَبِّهَهَا سَبَائِبَ عَبْقَرِ

بسا باغهائیکه گرفتار میکند ترا نقش بردهای او ... تا اینکه مانند میشود اورا بلباسهای پرنقش نیکو

يَجْرِي النَّسِيمُ خِلَالَهَا وَكَأَنَّمَا ... غُمِسَتْ فُضُولُ رِدَائِهِ فِي الْعَنْبَرِ

روان میشود نسیم میان او گویا که ... فرو برده شده است زیادتیهای ردای او در عنبر

بَاتَتْ قُلُوبُ الْمَحْلِ تَخْفِقُ بَيْنَهَا ... بِخُفُوقِ رَايَاتِ السَّحَابِ الْمُمْطِرِ

شب بروز آورد دلهای خشک سالی که می طپیدند میان او ... بجنبیدن علمهای ابر بارنده او

وَقَالَ آخَرُ

و گفته است دیگری

رَأَيْتُ أَزْهَارَهَا بِالطَّلِّ مُمْتَزِجًا ... كَأَنَّهَا خَدُّ خَوْدٍ حُفَّ بِالْعَرَقِ

دیدم شکوفه‌های گلزار را با ژاله بهم آمیخته شده ... گویا آن رخسار زن شرمگین است که فرو گرفته شده است بعرق

تَنَسُّمُ رَوْضِهَا مِسْكٌ وَتُرْبَتُهَا ... كَأَنَّهَا مُزِجَتْ بِالْعَنْبَرِ الْعَبِقِ

نسیم مرغزار او مشک است و خاک او ... گویا آمیخته شده است بعنبر بویا

لِلْخُبْزِ أَرْزِيِّ

مر خبزارزی راست

وَرَوْضَةٍ رَاضَهَا النَّدَى فَغَدَتْ ... لَهَا مِنَ الزَّهْرِ أَنْجُمٌ زُهُرُ

بسا مرغزاریکه صفا و جلا داده است ورا باران پس بامداد کرد ... که مراورا بود از شکوفها ستارهای درخشنده

تَنْشُرُ فِيهَا أَيْدِي الرَّبِيعِ لَنَا ... ثَوْبًا مِنَ الْوَشْيِ حَاكَهُ الْقَطْرُ

میگسترد دراو دستهای بهار برای ما ... جامهٔ رنگینی که بافته است اورا قطرهای باران

كَأَنَّمَا شُقَّ مِنْ شَقَائِقِهَا ... عَلَى رُبَاهَا مَطَارِفٌ خُضْرُ

گویا که چاک شده است از گلهای شقایق او ... بر بلندیهای او جامهای سبزی

ثُمَّ تَبَدَّتْ كَأَنَّهَا حَدَقٌ ... أَجْفَانُهَا مِنْ دِمَائِهَا حُمْرُ

پس آشکار شد که گویا آنها چشمهایند ... که مژهای آنها از خونهای ایشان سرخ است

الفصل الثالث في الخريف لبعضهم وسائر الفصول

فصل سیم در خزان مر بعض ایشان راست و باقی فصلهاست

والغصن خوف جنود البرد مقشعر ... وجوه اوراقه تصفر من ذعر

نهال از ترس لشکرهای سرما ترسان است ... روی برگهای او زرد شده است از بیم و ترس

تحت اوراقها تنزو على عجل ... كما تطاير في النيران بالشرر

فرو میرود برگهای او بی درپی بشتاب ... چنانکه بالا میپرد آتش شعله با خود را

ترى الدنانير بالمرآة قد نثرت ... اذا نظرت الى الاوراق في الغدر

می بینی اشرفیها را که در آینه پراکنده شده است ... هرگاه بنگری برگهای درخت را در روی آبگیر را

وقال آخر

و گفته است دیگری

وغدا السحاب تكاد تنجب بالثرى ... اذيال اسحم حالك الجلباب

و بامداد کرد ابر که نزدیک بود بکشد بخاک ... دامنهای سیاه پیراهن سیاه جامه را

وترى السماء اذا اسف ربابه ... فكانها لحفت جناح غراب

و می بینی آسمان را وقتی نزدیک شود بزمین ابرها ... پس گویا پوشیده است از بال غراب

لابن المعتز في الشمس خلف الغمام

مر ابن معتز راست در آفتاب عقب ابر

تظل الشمس ترمقنا بلحظ ... مريض مدنف من خلف ستر

شام کرد آفتاب که گوشه میزد با ... از چشم ناخوش بیمار از پشت پرده

تحاول فتق غيم وهو يابى ... كعنين يريد نكاح بكر

میخواهد شکافتن ابر را و او اباء میکرد ... مانند ناتوانی از جماع کردن که اراده کند جماع کردن دختر بکر را

لابن المعتز في الخريف

مر ابن معتز راست در فصل خزان

اشرب على طيب الزمان فقد حدا ... بالصيف من ايلول اسرع حادي

بیاشام بر خوشی روزگار که بیهوشی آواز داد و خواند ... با لب تابستان از فصل خزان شتابنده تر خواننده

واشمنا بالليل برد نسيمه ... وازاحت الارواح في الاجساد

بویانید ما را در شب خنکی نسیم او را ... و شادان شدند روحها در بدنها

العراقي

للثعلبي الوزير في الربيع

مر ثعلبی وزیر راست در فصل بهار

الوردُ بين مضمَّخٍ ومضرَّجٍ ... والزهرُ بين مكلَّلٍ ومتوَّجِ

گل ما بین آلایش شده و آلوده شده بخون است ... و شکوفه ما بین زینت کرده شده و افسر نهاده شده است

والثلجُ يهبطُ كالنثارِ فقم بنا ... نلتذُّ بابنةِ كرمةٍ لم تمزجِ

و برف فرو می آید مانند نثار عروسی پس برخیز ما را ... تا لذت بریم بشرابی که آمیخته نشده است باب

طلعَ البهارُ ولاحَ نورُ شقائقٍ ... وبدت سطورُ الوردِ بين بنفسجِ

برآمد شکوفه بهار و هویدا شد شکوفه شقائق ... و پیدا شد سطرهای گل ما بین گل بنفشه

وكأنّ يومَك في غلالةِ فضّةٍ ... والنبتُ من ذهبٍ على فيروزجِ

و گویا روز تو در پیراهن نقره است ... و گیاه صحرا از طلاست بر فیروزه

الفصل الثاني في الصيف وشدّة الحرّ لأبي سعيد الرستمي

فصل ثانی در فصل تابستان و شدة و سختی گرما است برای ابی سعید رستمی راست

وهاجرةٍ سجراءَ تأكلُ ظلَّها ... بملمومةِ المعزاءِ رمضاءِ الجنادبِ

بسا نیمروز زیاد گرمی که میخورد سایه خود را که هیچ سایه نبود ... به بیابان گرد مجتمع سختی که گرم بود ریگها و سنگهای او

ترى الشمسَ فيها وهي ترسلُ خيطَها ... لتمتاحَ ريًّا من نطاقِ المذانبِ

می بینی آفتاب را در او در حالتیکه میفرستد خیط در میان شعاع خود را ... تا اینکه درخواست کند سیرابی را از آبهای باقی مانده در جویها

وقال آخر

و گفته است دیگری

وهاجرةٍ تشوي الوجوهَ كأنّها ... إذا لفحت خدّي نارٌ تأجّجُ

بسا نیمروز گرمی که کباب میکند رویها را گویا او ... هنگامیکه بسوزاند روی مرا آتشی است برافروخته

وماءٍ كلونِ الزيتِ ملحٍ كأنّه ... بوجدك يغلي وبهجرك يمزجُ

و بسا آبی مانند رنگ روغن زیت که شور است گویا او ... با عشق تو بجوش آمده با با فراق تو آمیخته شده است

في الشتاء لبعضهم

در فصل زمستان مر بعض ایشان راست

نثرَ السحابُ من السماءِ دراهمًا ... وكسا الجبالَ من الحواصلِ ملبسا

پراکنده کرد ابر از آسمان دراهم سفید را ... و پوشانید کوهها را از پر حوصل جامه

والريح باردة الهبوب كأنها | أنفاس من عشق الحسان فأفلسا
و باد سرد و خنک است وزیدن او گویا او | نفسهای کسیست که عاشق گردیده دلبرانرا پس بیچیز گشته

وقال آخر
وگفته است دیگری

فذرت علينا ثلجها كدراهم | نثرت من الأطباق عند نثار
بپاشید بر ما آسمان برف خودرا مانند پولهای سفید | که پاشیده آید از طبقها وقت نثار عروسی

إذا قابلتها الشمس خلت سجنجلا | مقابل شيب نازل بعذار
هرگاه برابر شود اورا آفتاب خیال کنی اورا آینه | که برابر پیریست که فرود آمده است بر چهره

وقال آخر
وگفته است دیگری

الثلج يسقط أم لجين يسبك | أم ذا حصى الكافور ظل يفرك
برف فرو می آید یا نقره است که ریخته میشود | یا این سنگریزهٔ کافور است روز میکند که دستی کند ترا

ضحكت بها الأرض القفار كأنها | من كل ناحية بثغر تضحك
خندان شد بسببآن زمین تهی از هر چیز گویا زمین | از همه طرفی با دندانی میخندد

شابت مفارقها فبان مشيبها | طربا وعهدي بالمشيب ينسك
پیر شد فرق سراو پس ظاهر کرد پیری او | نشاطیرا و پیمان من به پیری چنگ میزند

أوفى على خضر الغصون فأصبحت | كالدر في قضب الزبرجد يسلك
در رسید بر شاخهای سبز پس بامداد کرد | مانند مرواریدی که در شاخهای زبرجد رشته کشیده شود

وقال بعضهم
وگفته اند بعضی ایشان

لبس الشتاء من الجليد جلودا | وكسا الزمان من البرود برودا
پوشیده زمستان از شبنم پوستهائی | و پوشیده روزگار از تگرگها بردهای یمانی را

وإذا رميت بفضل كأسك في الهوا | عادت إليك من العقيق عقودا
و هرگاه بیفکنی زیادتی شراب جام خودرا در هوا | برمیگردد بسوی تو از عقیق گردن بندها

وترى الطيور الماء في أرجائها | تختار حر النار والسفودا
و می بینی مرغهای آبی را در کنارهای او | که برمیگزینند گرمی آتش و سیخهای کباب را

وَقَالَ بَعْضُهُمْ
وگفته اند بعضی ایشان

يَوْمٌ مِنَ الزَّمْهَرِيرِ مَقْرُورُ ... عَلَيْهِ ثَوْبُ الضَّبَابِ مَزْرُورُ
روزیست از زمستان که بسیار سرد است ... بر او جامهٔ سوسمارها تکمه کرده شده است

كَأَنَّمَا حَشْوُ جَوِّهِ إِبَرٌ ... وَأَرْضُهَا فَرْشُهَا قَوَارِيرُ
گویا درمیان هوای او سوزنها است ... و فرش زمین او از آبگینه است

وَشَمْسُهُ حُرَّةٌ مُخَدَّرَةٌ ... لَيْسَ لَهَا مِنْ ضِيَائِهَا نُورُ
و آفتاب او آزاده زن پرده نشینی است ... که نیست مراورا از روشنی خود نوری

لِلْقَاضِي التَّنُوخِي
مر قاضی تنوخی راست

أَمَا تَرَى الْبَرْدَ قَدْ وَافَتْ عَسَاكِرُهُ ... وَعَسْكَرُ الْحَرِّ كَيْفَ انْصَاعَ مُنْطَلِقَا
آیا نمی بینی سرما را که در رسید لشکرهای او ... و لشکرهای گرما چگونه نافه شد و شتابکرد برفتن

فَالْأَرْضُ تَحْتَ ضَرِيبِ الثَّلْجِ تَحْسَبُهَا ... قَدْ أُلْبِسَتْ حُبُكًا أَوْ غُشِّيَتْ وَرَقَا
پس زمین را در زیر شبنم و برف می پنداری اورا ... که پوشیده است جامهای محکم یا گیاه آورده است ورقی نقره را

وَقَالَ آخَرُ
وگفته است دیگری

فَيَا رَبِّ إِنَّ الْبَرْدَ أَصْبَحَ كَالِحًا ... وَأَنْتَ بِحَالِي عَالِمٌ لَا تُعَلَّمُ
پس ای خداوند بدرستیکه سرما بامداد کرد که عبوس کننده است ... و تو بحال من دانائی بی آنکه بتعلیم کرده شوی

فَإِنْ كُنْتَ يَوْمًا مُدْخِلِي فِي جَهَنَّمِ ... فَفِي مِثْلِ هٰذَا الْيَوْمِ طَابَتْ جَهَنَّمُ
پس اگر باشی تو روزی که درآوری مرا در جهنم ... پس در مثل چنین روزی خوشگوار است جهنم

الْفَصْلُ الرَّابِعُ فِي الْمِيَاهِ وَالْأَنْهَارِ وَالْجَدَاوِلِ وَقَالَ الْبُحْتُرِي فِي تَشْبِيهِ الْمَاءِ بِالْحَوْضِ فِي الْبِرْكَةِ
فصل چهارم در آبها و جویبارها و نهرها است و گفته است بحتری در مدح آب انبار وا نمند کرده است آبرا بحوض

تَنْصَبُّ فِيهَا وُفُودُ الْمَاءِ مُعْجِلَةً ... كَالْخَيْلِ خَارِجَةً مِنْ حَبْلِ مُجْرِيهَا
ریخته میشوند درآن وارد شوندگان آب بشتاب ... مانند اسبان که بیرون آینده است آن آب از ریسمان مجرای خود

كَأَنَّمَا الْفِضَّةُ الْبَيْضَاءُ سَائِلَةً ... مِنَ السَّبَائِكِ تَجْرِي فِي مَجَارِيهَا
گویا که نقرهٔ سفید روان گشته است ... از ریختهائی که جاریست در مجری و مجرای خود

إذا علتها الصبا أبدت لها حبكاً — مثل الجواشن مصقولاً حواشيها

هرگاه بوزد بر روی او باد صبا پدیدار شود مر او را شکنهائی — مانند زره ها بکه جلا داده شده باشد کناره های او

فحاجب الشمس أحياناً يضاحكها — وريق الغيث أحياناً يباكيها

پس حاجب آفتاب در اوقاتی میخنداند او را — و باران بسیار در بعضی وقتها میگریاند او را

إذا النجوم تراءت من جوانبها — ليلاً حسبت سماءً ركبت فيها

هرگاه ستاره ها نمودار شود از کناره های او — در شب پنداری آسمان را که آمیخته شده است در او

وقال آخر في صفة حوض

و گفته است دیگری در صفت حوضها

إذا صافحت لجتها اقشعرت — لها حبك كأمثال الدروع

هرگاه دست بری تنک آن حوض بلرزه آید — مر او را شکنهائی مانند زره هاست

تجول العين منها في أديم — صقيل الخد رقراق الدموع

جولان میزند چشم در روی زمین آن — که صیقل است روی او و ریخته شده است اشک او

وقال النهشلي عبد الكريم بن إبراهيم

و گفته است نهشلی عبد الکریم پسر ابراهیم

وهل فيه الغمام أدمعه درّاً — فرواه جدول غمر

و فرو ریخت در او ابر اشکهای خود را بسیاری — و سیراب کرد او را نهر پر آبی

يجيش فيه كأنما رعشت — إليك منه أنامل عشر

بجوشش می آید آب او گویا که لرزان میشود — بسوی تو سر انگشتان ده گانه او

أو سلسلت فضة به فجرت — إن كان يجري من فضة نهر

یا پیوسته است با و نقره پس روان گشته است — اگر روان گردد از نقره نهر و جوییی

ينساب في مبرد أعز كما — جعد في رأس أشمط شعر

روان میشود در سوهانی صفا و درخشی چنانکه — پیچیده شده است در سر زن پیر موی سفیدی

لأبي الحسن الربعي في البركة

مر ابی الحسن ربعی راست در آبگیر

حتى استقر الذي في قرارتها — ثم استمرت به في مرمر سرج

تا که آرام گرفت آب در آبگیر در تک او — پس پیوسته در روان کرده است او را در سنگ مرمری

لها على الجمع والتفريق أمثلة   في الدرع مسرودة والسيف في الشطب

مراوراست بر جمع شدن وجدا شدن مانندها   در پیوستگی زره و درازی و بلندی شمشیر

للبحر وشبه تكسير الماء بطرائق الفضة واللازورد

بحر راست و مانند کرده است زیادی آب براههای نقره و لاجورد

والماء حاشيتاه خضراوان   من آس وورد

وآب دو طرف او سبزند   از مورد و گل

تجوره أيدي الرياح إن   هبت على قرب وبعد

نزدیک میارزد او را دستهای بادها اگر   بوزد از نزدیک و دور

بطرائق من فضة   وطرائق من لازورد

براههائی از نقره   و راههائی از لاجورد

وقال عبد الكريم النهشلي

و گفته است عبد الکریم نهشلی نیز

ترقص أمواجه فتحسبها   أحشاء صب قد شفه الهجر

برقص می‌آید موجهای او پس می‌پنداری او را   دلهای عاشقانی که بجنبش آورده آنها را جدائی

كأنها والصبا تلاعبها   صفائح من زمرد خضر

گویا او در حالتیکه باد صبا بازی میکند او را   صفحه‌هاست از زمرد سبز

وقال آخر

و گفته است دیگری

كم ليلة ساهرت أنجمها لدى   عرصات أرض ماؤها كسمائها

چه بسیار شبی که بیدار بودم باستارهای او نزد   میدانگاه زمینی که آب او مانند آسمان او

قد سيرت فيها النجوم كأنما   فلك السماء يدور في أرجائها

بتحقیق که راه رفته شده بود در او ستارگان گویا که   چرخ آسمان دور میزند در کنارهای او

أحسن بها لججا إذا التبس الدجى   كانت نجوم الليل من حصبائها

چه نیکوست لجهای آب هرگاه فرو گیرد تاریکی   میباشد ستارهای شب از سنگریزهای او

وإذا تنفس الصبا في متنها   حكت الدروع بحسن وشي ردائها

و هرگاه بوزد باد صبا در روی آن آب   آشکار میکند زرهها را با نیکوئی نقش جامه او

ريح رخاء وكلت بنجومها | لئلا تنبهها الذي اغفائها
باد نرمی واداشته شده است بستارهای او | در شب که آگاه میکند آنها را نزد خواب او

فتبيت تنشرها وتطويها النا | طورا وتصبيها بعقب جلائها
و شب بروز آورد باد که میگشود و جمع میکرد او را برابر مرتبه | و زنگ میداد او را بعد از جلا دادن

واذا استمر بها الهبوب تطايرت | زهر النجوم على بسيط هوائها
و هرگاه پاپی آید او را وزیدن باد؛ بلند شود | ستارهای تابان بر هوای بسیط خالص او

وترجحت فيها السماء فلم تزل | خضراؤها ترتج في خضرائها
و بجنبید در او آب آسمان پس همیشه | سبزی آسمان میجنبید در سبزی او

ادنو الى الجوزاء وهي غريقة | تبغي النجاء ولات حين نجائها
نزدیک میشوم بسوی ستاره جوزا در حالیکه فرو رفته در آب | میجوید نجات یافتن را و نیست هنگام نجات یافتن او

قطفوا وترسب في اصطباق مياهها | لا مستغاث لها سوى ايمائها
بالا میرود و فرو میرود در جنبیدن ابهای او | نیست دادرسی مر او را بجز اشاره کردن او

والبدر يخفق وسطها فكانه | قلب لها قد ريع في احشائها
و ماه لرزان است درمیان آن آبها پس گویا او | قلب است مر او را که ترسانیده شده است درون او

للصنوبري في البرك
مر صنوبری راست در آبگیر

برك توصف الجواشن فيها | وسواق تسيل سيل السيوف
آبگیرهاست که وصف کرده میشود زرهها در او | و جویهای کوچکی است که روان میشود مانند روان شدن شمشیر

يرعد الماء فيه خوفا اذا | ما مسته يد النسيم الضعيف
بلرزه می آید آب در او از ترس وقتی که | برسد او را دست نسیم باد ضعیف ناتوان

لاحمد بن ابي الحسن الخلوف
مر احمد پسر ابی الحسن خلوف راست

وقد جرى النهر في اخدود عجلا | كما جرى النوم في اجفان وطفاء
و بتحقیق که روان گشت نهر در شکاف جوی بشتاب | همچنانکه روان میشود خواب در مژهای زن پر ابرو

ينساب كالبحر في حجر عناهبه | ويلتوي كالتواء رقشاء رقطاء
روان میشود نهر مانند صبح در کنار ریگهای خوب | و بجود می پیچید مانند پیچیدن مار سیاه و سفید خال دار

و تجود

وَالْجَوُّ شَمَّرَ أَفْرَاسَ الرِّيَاحِ فَمَا … أَجْرَى سَوَابِقَهَا فِي حَلْبَةِ الْمَاءِ

وهوا آماده ساخت اسبان باد ها را اسب انگیخت … روان ساخت پیشرو ندگان خود را در میدان آب

وَزَاجِرُ الرَّعْدِ يَحْدُو وَانْجِبَ سَائِرَهُ … بِسَوْطِ بَرْقٍ إِلَى فِيحَاءِ زَهْوَاءِ

وراه برنده رعد بر انگیخت ابر بخشنده را … با تازیانه برق بسوی زمین با فضای خوش آب هوا

وَالْغُدْرُ جَعَّدَهَا كَفُّ النَّسِيمِ كَمَا … تَجَعَّدَتْ عُكَنٌ فِي عِطْفِ هَيْفَاءِ

وغدیرهای آب را پرچ و تاب کرد دست نسیم چنانکه … پرچ و شکن میشود شکم در پهلوی زن لاغر میان

وَقَالَ بَعْضُهُمْ

وگفته است بعض ایشان

وَالْمَاءُ يَنْسَابُ فِي الشَّجْرَاءِ مُلْتَوِيًا … تَلَوِّيَ الْأَيْمِ يَسْعَى وَهُوَ مَذْعُورُ

وآب روان میشود در درختان و می پیچد … مانند پیچیدن مار ترسیده شده که بشتاب رود

تَعْلُو الْبُخَارَاتُ عَنْ وَجْهِ الْغَدِيرِ بِهَا … كَمَا تَنَفَّسَ فِي الْمِرْآةِ مَهْجُورُ

بلند میشود بخارها از روی گودال آب … همچنانکه نفس زند در آینه عاشق فراق دیده

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

أَمَا تَرَى الْبِرْكَةَ الْغَرَّاءَ قَدْ كُسِيَتْ … نُورًا مِنَ الشَّمْسِ فِي حَافَاتِهَا سَطَعَا

آیا نمی‌بینی آبگیر روشن را که پوشانیده شده است … از نور آفتاب که در کنارهای او درخشان است

وَالنَّهْرُ مِنْ فَوْقِهَا تُلْهِيكَ مَنْظَرُهُ … كَأَنَّهُ مَلِكٌ فِي مُلْكِهِ ارْتَفَعَا

ونهر بالای او مشغول میسازد ترا نگریستن او … گویا او پادشاهی است که در مملکت خود بلندی یافته

وَلِلْمَاءِ مِنْ تَحْتِهِ أَلْقَى الشُّعَاعَ عَلَى … سَمَاوِيَّةٍ فَارْتَاحَ وَالْتَمَعَا

وآب از زیر او افکنده است روشنی را بر … بلندیها پس شادمان و درخشان شده است

كَأَنَّهُ السَّيْفُ مَصْقُولًا … كَفُّ الْكَمِيِّ إِلَى كَفِّ الْكَمِيِّ سَعَى

گویا او شمشیر جلا داده شده است … که از کف دست دلاوری بسوی دست دلاوری شتافته است

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

وَبِرْكَةٍ لِلْعُيُونِ تَبْدُو … فِي غَايَةِ الْحُسْنِ وَالصَّفَاءِ

با آبگیری که چشمها را ظاهر میشود … در نهایت خوبی وصف

كأنها إذ صفت وراقت — في الأرض جزء من السماء

گویا او وقتیکه صاف وزلال شود — در زمین پاره ایست از آسمان

وقال آخر في نهر يسبح فيه غلمان

وگفته است دیگری در وصف نهری که شنا میکردند در او پسران

خليج كالحسام له صقال — ولكن فيه للرائي مسرة

نهریست مانند شمشیر که مراو را صیقل و جلا بود — ولیکن در او مر بیننده را شادمانی بود

رأيت به الملاح يجيد عوما — كأنهم نجوم في المجرة

دیدم که در او نمکین لبان نیکو شنا میکنند — گویا که ایشان ستارگانند در کهکشان

وقال بعضهم في ناعورة

وگفته اند بعض ایشان در وصف چرخ چاه

وكريمة سقت الرياض بدرها — فغدت تنوب عن الغمام الهامع

وبا بخشنده که چشانید مرغزار را با آب روان خود — پس بامداد کرد که نایب بود از ابر بارنده

بلسان محزون ومدمع عاشق — ومسير مشتاق ورنة جازع

با زبان اندوهگین واشک عاشق — ورفتن آرزومند وزاری جزع کننده

وقال آخر

وگفته است دیگری

تأمل إلى الدولاب والنهر إذ جرى — ودمعتها بين الرياض غزير

اندیشه کن چرخ چاه ونهر را وقتی روان میشود — واشک آن دولاب بین مرغزار روان بود

كأن نسيم الجو قد ضاع منهما — فأصبح ذا يجري وذاك يدور

گویا نسیم هوا افزیده شده است از آن دو — پس بامداد کرد که این روان بود واو گردش میکرد

للقاضي التنوخي البصري في نهر دجلة

مر قاضی تنوخی بصری راست در صفت نهر دجله

عذب إذا ما عب فيه ناهل — فكأنه في ريق حب ينهل

خوشگوار است وقتی که بنوشد از او تشنه — پس گویا در آب دهن دوستی آب می آمد

متسلسل وكأنه لصفائه — دمع بخدي كاعب يتسلسل

بهم پیوسته است وگویا از زلالی خویش — اشکیست که بر دو چهره زن نار پستانی روان میشود

وَإِذَا ٱلرِّيَاحُ جَرَيْنَ فَوْقَ مُتُونِهِ ... فَكَأَنَّهُ دِرْعٌ جَلَاهَا صَيْقَلُ

وهرگاه بادها روان شوند بالای او ... پس گویا او زرهی است که زدوده است زنگ او را جلادادن

وَكَأَنَّ دِجْلَةَ إِذْ تَغَطْمَطَ مَوْجُهَا ... مَلِكٌ يُعَظَّمُ خِيفَةً وَيُبَجَّلُ

وگویا دجلهٔ بغداد وقتیکه بجنبش آید موج او ... پادشاهیست که تعظیم و احترام کرده میشود

عَذُبَتْ فَمَا نَدْرِي أَمَاءٌ مَاؤُهَا ... عِنْدَ ٱلْمَذَاقَةِ أَمْ رَحِيقٌ سَلْسَلُ

خوشگوار شد پس ندانستم که آیا آب است آب او ... نزد چشیدن یا شراب صاف خوشگوار است

وَلَهَا بِمَدٍّ بَعْدَ جَزْرٍ ذَاهِبٍ ... جَيْشَانِ يُدْبِرُ ذَا وَهٰذَا يُقْبِلُ

ومر او راست بمد بعد از جزر رونده ... دو لشکری که این پشت میکند و آن رو میآورد

لِأَبِي سَعِيدٍ ٱلرُّسْتَمِيِّ فِي نَهْرِ ٱلزَّنْدَرُودِ

مر ابی سعید رستمی راست در صفت نهر زندرود

وَقَدْ مَاجَ وَادِي ٱلزَّنْدَرُودِ بِغَيْظِهِ ... كَمَا مَاجَ لِلرِّيحِ ٱلنَّقَا ٱلْمُتَهَايِلُ

وبتحقیق که موج زد رودخانه زندرود بغیظ وخشم خود ... چنانکه بموج آید بجهة باد [illegible] ترسانیده شده

كَأَنَّ نِعَاجَ ٱلرَّمْلِ فِي جَنَبَاتِهِ ... يُنَاطِحُ بَعْضًا بَعْضُهَا وَيُقَاتِلُ

گویا که ماده گاوهای کوهی ریگستان در پهلوهای او ... شاخ میزنند بعضی با بعضی و جنگ میکنند

كَأَنَّ هَدِيرَ ٱلْمَوْجِ فَوْقَ مُتُونِهِ ... هَدِيرُ قُرُومٍ هَاجَهُنَّ ٱلشَّوَائِلُ

گویا که نعره‌های موج بالای بلندیهای او ... آواز شترانیست که بجنبش آورد آنها را ماده شتران [illegible]

إِذَا مَاجَ فَوْقَ ٱلْأَرْضِ أَوْ هَاجَ خِلْتَهُ ... خُيُولَكَ فِي ٱلْهَيْجَاءِ وَهُنَّ صَوَاهِلُ

هرگاه موج زند بالای زمین یا بجنبش آید خیال کنی او را ... اسبان خودت در کارزار در حالیکه آنها شیهه زننده‌اند

لِأَبِي سَعِيدٍ ٱلرُّسْتَمِيِّ فِي ٱلْمَاءِ ٱلْجَارِي

مر ابی سعید رستمی راست در صفت آب روان

هَوَاءٌ كَأَيَّامِ ٱلْهَوَى فَرْطَ رِقَّةٍ ... وَقَدْ فَقَدَ ٱلْعُشَّاقُ فِيهِ عَوَاذِلَهُ

هوائیست مثل روزگار عشق از زیادتی نازکی وصفا ... وبتحقیق گم کرده اند عشاق در آن هوا ملامت گویان را

وَمَاءٌ عَلَى ٱلرَّضْرَاضِ يَجْرِي كَأَنَّهُ ... صَفَائِحُ تِبْرٍ قَدْ سُبِكْنَ جَدَاوِلُهُ

و آبیست بر سنگریزه‌ها روان است که گویا آن ... صفحهای طلاست که بتحقیق ریخته اند جدولهای نهر او را

كَأَنَّ بِهَا مِنْ شِدَّةِ ٱلْجَرْيِ جِنَّةً ... فَقَدْ أَلْبَسَتْهُنَّ ٱلرِّيَاحُ سَلَاسِلَهُ

گویا بآن آبها از شدت تندی روانی جنونیست ... پس بتحقیق پوشانده اند آنها را بادها بزنجیرها

لأبي بكر الخوارزمي

از ابو بكر خوارزمی است

وماءٍ إذا أبصرتَ منه صفاءه	حسبتَ نجومَ الليل فيه سوائلا
و آبی است که هرگاه ببینی صفای اورا	گمان میکنی ستاره های شب در او روان است
رأيتَ سيوفاً قد سُلِلنَ على الثرى	وصارت لها أيدي الرياح صواقلا
دیده شمشیرها گویا کشیده اند بر روی زمین	و گردیده است مر آن شمشیرها دست بادها جلادهنده

لأبي الفضل الخادم في الصاحب بن عباد في قصر بناه فخر الدولة بجرجان في الدور والقصور

قصص ... مر صاحب بن عباد راست در صفت قصری که بنیاد کرده بود اورا فخر الدوله بجرجان در خانها و قصرهاست

يا بانياً للقصر بل للعلى	همّك والفرقد سيّان
ای بنیاد کننده قصر بلکه بنیاد کننده سرافرازی	همت تو با ستاره فرقدان در بلندی برابر است
لم تبنِ هذا القصر بل صغتَه	تاجاً على مفرق جرجان
بنیاد نکردی این قصر را بلکه ریخته ای اورا	که افسر باشد بر فرق سر جرجان

للشيخ أبي الحسن في الصاحب بن عباد في دار بناها الصاحب بأصبهان

از شیخ ابی الحسن در صاحب بن عباد است در مدح خانه که بنیاد کرده بود صاحب در صفهان

دارٌ على العزّ والتأييد مبناها	وللمكارم والعلياء مغناها
سرایست که بر عزت و یاری خدا بنیاد اوست	و برای بزرگواریها و سرافرازی آسایشگاه اوست
دارٌ تباهي بها الدنيا وساكنها	طرّاً وكم كانت الدنيا تمنّاها
سرایست که مباهات کند باو دنیا و آرام گیرنده اش	همه آنها و چه بسیار که دنیا آرزو میکرد اورا
فاليُمن أقبل مقروناً بيُمناها	واليُسر أصبح مقروناً بيُسراها
پس مبارکی روآورد که همدم بود با طرف راست او	و آسانیها بامداد کرد که همدم بود با طرف چپ او
من فوقها شُرُفاتٌ طال أدناها	يدَ الثريا فقل لي كيف أقصاها
از بالای او کنگره هاست که بلندترست پست تر او	دست ثریا را پس بگو مرا که چونست بلندتر آنها
انظر إلى القبّة الخضراء مذهبةً	كأنما الشمس أعطتها محيّاها
بنگر قبه سبز را در حالتیکه منقش است	گویا آفتاب داده است باو روی خودش را
تلك الكنائس قد أصبحن رائقةً	مثل الأوانس تلقانا وتلقاها
اینها آنچنانند که بامداد کردند خوب و پاکیزه	مانند زنان رام شدگان برابر ما و برابر آن

لما بني الناس في دنياك دورهم ... بنيت في دارك الغراء دنياها

چونکه بنیاد کردند مردم در دنیای تو سراهای خود را ... بنیاد کردی تو در سرای تابان خود دنیای آنها را

فلو رضيت مكان البسط اعيننا ... لم تبق عين لنا الا افترشناها

پس اگر به پسندی چشمهای ما را بجای فرش ... باقی نماند چشمی ما را مگر آنکه فرش کنیم

لابي الحسين ابن علي بن الحسن

مرابی الحسین پسر علی پسر حسن راست

دار علت دار الملوك بهمة ... كعلو صاحبها على الاملاك

سرائیست که بلند گشته است سرای شاهان بهمتی ... مانند برتری صاحبش بر پادشاهان

فكأنها من حسنها وبهائها ... بنيت قواعدها على الافلاك

پس گویا او از نیکی و روشنی او ... بنیاد ستونهای او بر آسمانهاست

لابي سعيد الرستمي

مرابی سعید رستمی راست

هي الدار اناء الندى من يجيئها ... نوازل في ساحاتها وقوافل

آن سرائیست که حاجتمندان از حاجیان او رسند ... فرود آینده در کنارهای او با قافله

يزورك بالآمال مثنى وموحدا ... ويصدن بالاقوال فردا وناثلا

زیارت میکنند ترا با آرزوهای خود دوتا دوتا و یکی یکی ... و آواز میکنند بگفتگوهای خود طاق و جفت

محوت بها ايوان كسرى بن هرمز ... فاصبح في ارض المدائن عاطلا

برطرف کردی با آن ایوان کسری پسر هرمز را ... پس بامداد کرد در مداین در زمین که بیمقدار بود

كأن بنا طالت بالنجوم كواهلا ... وعادت فالقت بالنجوم كلاكلا

جاهائیست که برابر است بستارگان دوشهای خود را ... و برگشته است پس افکنده است بستارگان سینه های خود را

متى ترها خلت السماء سرادقا ... عليها واعلام النجوم تماثلا

وقتیکه ببینی او را خیال کنی آسمان را سراپرده ... براو و ستارگان نامیان را نقش و صورت او

لابي عيسى ابن المنجم

مرابی عیسی پسر منجم راست

هي الدار قد عم الاقاليم نورها ... ولو قدرت بغداد كان تزورها

آن سرائیست که فرو گرفته است اقالیم را انور او ... و اگر توانستی بغداد زیارت کردی او را

ولو خيرت دار الخلافة بادرت — إليها وفيها تاجها وسريرها
واگر مختار کرده شود سرای خلافت بشتابد بسوی او و در او باشد تاج و تخت خودش

فما حملت عين الزمان بمثلها — وحاشا لها من أن يحين نظيرها
نبرداشته چشم روزگار مانند اورا — و محالست مر اورا که بود مثل اورا

معظمة إلا إذا قيس سمكها — ببهجة بانيها فتلك نظيرها
بزرگ کرده شده مگر وقتیکه قیاس شود سقف او — بنیکوئی بنا کننده او پس آن مانند اوست

فجاء بذا دار بالسعد نجمها — وجنة الخلد وليس بطورها
پس آورد سرائی را که گردش میکند به نیکبختی ستاره او — و بهشت برین برابری نمیکند اورا

وقال لها الله الموفي ضمانه — سآخذك ما ضم الليالي كرورها
و گفت مر اورا خداوند وفا کننده برای ضمان او — زود باشد که نگهداری کنم آنچه را که در بر دارد گردش شبها

لأبي العلاء الأسدي

مر ابی علاء اسدی راست

اسعد بدار لك انها الخلد — والعيش فيها ناعم رغد
سعادت باد برای خود سرائیکه او بهشت است — و زندگانی در او خوش و با آسایش است

دار ولكن ارضها شرف — ربع ولكن سقفها مجد
سرائیست ولیکن زمین او بزرگواری است — منزلی است ولیکن سقف او شرف است

ايوان كسرى في مدائنه — مذ بنيت دموعه سرد
ایوان کسری در مدائن او — از وقتیکه این بنا شد اشکهای او روان است

لأبي القاسم عبيد الله محمد بن المعلى

مر ابو القاسم عبید الله محمد بن معلی راست

قل للوزير ابن عباد بنيت علا — أم منزلا أم كلا هذين أم بلدا
بگو مر وزیر پسر عباد را که بنا کردی بلندی را — یا منزلی را یا هر دو اینها یا شهری را

فمن رأى دار مولانا وزينتها — رأى بها كوكبا في افق فردا
هر کسیکه ببیند سرای آقای ما را و زینت آن — ببیند در او ستاره در افق آسمانی بتنهائی

رأى الربيع رأى الروض رأى — الطود المنيع رأى ثهلان قد ركدا
ببیند بهار را و مرغزار را و ببیند — کوه بلند را و کوه ثهلان که ایستاده و استوار است

لبعضهم

لبعضهم

مر بعض ایشان راست

رأينا طلعة الدار شموساً مع أقمار

دیدیم جمال سرای را آفتابهائی با ماهها

بنيت الدار في دنياك أم دنياك في الدار

بنیاد کردی خانه را در بنای خود یا دنیای خودرا در خانه

لأبي بكر الخوارزمي

مر ابی بکر خوارزمی است

أكل بناء أنت بانيه معجز بنيت المعالي أم بنيت المنازلا

آیا هر بنائی که تو بنا کننده اوئی معجزه است بنیاد کرده بزرگوارها را یا بنیاد کرده منزلها را

منازل أضحت للغمام عمائماً علواً وأمست في الظلام قنادلا

منزلهائیست که چاشت کرد برای ابرها عمامهها از بلندی و شام کرد که در تاریکی قندیلها است

وبهو تباهي الأرض منه سماءها بأوسع منه أواخراً وأوائلا

و پیش خانهایست که مینازد زمین او با آسمان او بفراخ تر از او از آخر و اول

رحاب كأن قد شاكلت صدر ربها وبيض كأن قد نازعته الشمائلا

و فراخ است گویا که مانند است با سینه خداوندش و سفید است گویا جنگ کرده است با او شمایلش

وصحن يسير الطرف فيه ولم يكن ليقطعه بالسير إلا مراحلا

و صحن سرائیست که سیر میکند در او چشم و نیست که ببر کردن برد منزل اورا مگر بچندین منزلها

تلوح نقوش الجص في جدرانه كما زين الوشم الدقيق الأناملا

روشنی میدهد نقشهای گچ در دیوارهای او چنانکه زینت میدهد خالهای ریزه سر انگشتان را

وروض كوجه السائليك نضارة ووجهك بشراً حين تلحظ آملا

و مرغزار است مانند روی سؤال کنندگان تو از شگفتگی و مانند روی تو از خوشحالی وقتیکه بنگری حاجتمندرا

أصائله للنور أضحت هواجراً هواجره للطيب أضحت أصائلا

شامگاههای او از روشنی چاشت کرده اند که نیمروزند نیمروزهای او بجهت خوشی چاشت کرده اند که شامگاهند

هي الدار أمست مطرح العلم فاغتدى لها ناهل الآمال ريان ناهلا

آن سرائیست شام کرده است که انجمن علم است ولکن بامداد کرده مر اورا تشنه آرزوها سیراب در حالیکه تشنه است

أيضاً لأبي بكر الخوارزمي

نيز مر ابي بكر خوارزمي راست

بنيت الدار عالية — كمثل بنائك الشرفا

بنياد كردهٔ تو سرا را بلند — مانند بنياد كردن تو بزرگواري را بلند

فلا زالت رؤوس عداك — في حيطانها شرفا

پس هميشه باد سرهاي دشمنان تو — در ديوارهاي او كنگرها

لابن المعتز العباسي في وصف دار

مر ابن معتز عباسي راست در وصف سرائي

لا مثل منزلة الدويرة منزل — يا دار جادك وابل وسقاك

نيست مانند منزل دويره منزلي — اي خانه ببارد بر تو باران وسيراب كند ترا

أيّ المعاهد منك أطيب تربة — ممساك ذا الآصال أم مغداك

كدام مكان وجاهاي تو خوشتر است از خوبي — شامگاه تو آن سحرگاهها يا بامدادگاه تو

أم برد ظلك ذي الغصون وذي الندى — أم أرضك الميثاء أم رياك

يا خنكي سايهٔ تو كه صاحب شاخها ونم است — يا زمين نرم وآسايش تو يا سيرابگاه تو

وكأنما سطعت مجامر عنبر — أو فتّ فار المسك فوق ثراك

وگويا بلند ميشود بوي مجمرهٔ عنبر — يا گشوده ميشود نافهٔ مشك بالاي خاك تو

وكأنما أيدي الربيع ضحية — نشرت ثياب الوشي فوق رباك

وگويا دستهاي بهار در چاشتگاه — پهن كرده است جامههاي پرنقش را بالاي بلنديهاي تو

وكأن درعاً مفرغاً من فضة — ماء الغدير جرت عليه صباك

وگويا زره ريخته شده از نقره است — آب گودالي كه روان شود بر او باد صباي تو

في الرياحين والرياح لقيس بن الملوح

در بادها وگياهان مر قيس بن ملوح راست

أيا جبلي نعمان بالله خليا — نسيم الصبا يخلص إليّ نسيمها

اي دو كوه وادي نعمان قسم بخدا رها كنيد — نسيم صبا را تا خالص گردد بسوي من وزيدن او

فإن الصبا ريح إذا ما تنسمت — على نفس مهموم تجلت همومها

پس بدرستيكه صبا باديست كه هرگاه بوزد — بر جان اندوهگين بر دارد اندوهان او را

وقال العرابي

وقال اعرابي

وگفته است اعرابي

الا يا نسيم الريح مالك كلما … تقربت منا زاد نشرك طيبا

بگو باش اي نسيم باد چيست مر ترا كه هرگاه … نزديك شوي ما را افزايد بوي تو خوش را

اظن سليمى عرفت بسقامنا … فاعطتك ريّاها فجئت طبيبا

گمان ميكنم سلمى شناخته گشت به بيماري ما … پس داد ترا بوي خوشش را پس آمدي درمان كننده

وقال الامير العاصمي

وگفته است امير عاصمي

كل الرياح تثير اسباب الهوى … لكن افتكها بقلبي الشمال

همه بادها برمي انگيزانند اسباب عشق را … لكن دليرترين آنها بدل من باد شمال است

وللريح تلقاء الاحبة نشوة … بين القلوب دبيبها لا يجهل

و مر باد جانب دوستانرا شادماني است … ميان دلها كه جنبش او مخفي نماند

وقال يحيى ابن هذيل

وگفته است يحيى بن هذيل

خبروني ان كان ريح الجنوب … ام نسيم تعتادني من حبيب

خبر دهيد مرا اگر بوده باشد باد جنوب … يا نسيمي كه ابر كرده مرا از جانب محبوبي

وسؤالي من غير ريب ولكن … لاداوي قلبا كثير الوجيب

و پرسش من نه از شك و بدگماني است ولكن … از جهة آنكه درمان كنم دلرا كه پر طپش است

قد تشفى بريح يوسف يعقوب … ولم يشتبه ريحه على يعقوب

بتحقيق شفا يافت ببوي يوسف حضرت يعقوب … و مشتبه نشد بوي يوسف بر يعقوب

وقال جرير

وگفته است جرير شاعر

وحبذا نفحات من يمانية … تأتيك من جبل الريان احيانا

و خوشا وزيدنهاي بادي از جانب يمن … كه مي آيد ترا از طرف كوه ريان اوقاتي چند

وقال بعضهم

وگفته است بعضي از ايشان

هَوَى صَاحِبِي رِيحُ الشَّمَالِ إِذَا جَرَتْ ‏ وَأَهْوَى لِقَلْبِي أَنْ تَهُبَّ جَنُوبُ

دوست دارد رفیق و یارم باد شمال را هرگاه روان گردد و بوزد ‏ و دوست تر بسوی دل من وزیدن باد جنوب است

وَمَا ذَاكَ إِلَّا أَنَّهَا حِينَ تَنْتَهِي ‏ تَنَاهَى وَفِيهَا مِنْ أُمَيْمَةَ طِيبُ

و نیست این مگر اینکه باد جنوب وقتیکه میرسد ‏ به پایانش دردست بوی خوشی از امیمه

وَقَالَ آخَرُ

و گفت دیگری

إِذَا هَبَّتْ عُلْوِيُّ الرِّيَاحِ وَجَدْتَنِي ‏ كَأَنِّي لِعُلْوِيِّ الرِّيَاحِ نَسِيبُ

هرگاه بوزد بادهای علوی سیمی یابی مرا ‏ که گویا من برای بادهای علوی خویشم

وَإِنْ نَسَمَتْ رِيحُ الشَّمَالِ تَحَرَّكَتْ ‏ بَنَاتُ فُؤَادِي وَاعْتَرَاهُ وَجِيبُ

و اگر بوزد باد شمال بجنبش درآید ‏ نسیبه دل من و عارض شود او را طپیدنی

لِلْوَزِيرِ أَبِي الْحَسَنِ جَعْفَرِ بْنِ عُثْمَانَ

مر وزیر ابی الحسن جعفر بن عثمان راست

أَقُولُ لِمَلَّاحِ السَّفِينَةِ لَا تَعُجْ ‏ إِلَى الْأُفُقِ الشَّرْقِيِّ فَهُوَ حَاجِمُ

میگویم مر ملاح کشتی را که کج مکن ‏ بسوی افق شرقی مرا پس از بسیار کرم است

وَنَازِعْ إِلَى الْغَرْبِيِّ فَلَعَلَّهَا ‏ تَهُبُّ لَنَا تِلْكَ الرِّيَاحُ النَّوَاسِمُ

و بکش بسوی افق غربی مرا پس شاید ‏ بوزد برای ما آنجا بادهای وزنده

فَتَهْتَزُّ نَفْسِي وَهِيَ فِي قَبْضَةِ الْجَوَى ‏ وَيَرْجِعُ بِالْوَصْلِ السُّرُورُ الْمُصَارِمُ

پس بجنبش درآید جان من که در چنگ سوزش محبت است ‏ و برگردد بوصل محبوب شادی جدا شده

وَقَالَ عُطَارِدُ بْنُ قُرَّانَ

بگفت عطارد پسر قران

طَرِبْتُ إِلَى نَجْدٍ وَمَا كُنْتَ تَطْرَبُ ‏ وَهَبَّتْ جَنُوبٌ مَسُّهَا لَكَ مُعْجِبُ

شادان گشتم بسوی نجد و نبودی پیش از تو که شادان گردی ‏ و وزید باد جنوبی که سودنش مر ترا شگفت آورنده است

يَمَانِيَةٌ تَسْرِي بِلَيْلٍ إِذَا سَرَتْ ‏ لَهَا نَسَمٌ يَشْفِي مِنَ الدَّاءِ طَيِّبُ

باد یمانیست که شب میوزد بملک و هنگامیکه شب وزید ‏ مر او را نرم وزانیدنیست پاکیزه که درمان میکند درد را

وَقَالَ أَحْمَدُ بْنُ فَرَجٍ

و گفت احمد بن فراج

ودبّت

وربت ريح امتزجت بقلبي — مزاج الراح بالماء الزلال

وپرورده بادی که آمیخته گشت دل مرا — مانند آمیختن شراب با آب خالص گوارا

وجدت بها وبي للشوق ما بي — كما وجد المهجر بالظلال

چو نیاز و توانگر شدم بآن باد و مرا بود از شوق آنچه مرا بود — همچنانکه توانگر گردد بگرما رونده نیمروز بسایه

فبات ترى العقيق وتم منها — الى مثل انفاس الغوالي

و شب را بروز برد که میدید وادی عقیق را و امید میداد — بسوی من بمانند دمهای بویهای خوش

فقل في نشوة من نفح ريح — سقيت بها الشمول من الشمال

پس بگو در سرخوشی از وزیدن باد — سیراب کرده شوی بآن شراب را از باد شمال

وقال ذو الرمة

و گفت ذو الرمه

اذا هبت الارواح من نحو جانب — به اهل مي هاج شوقي هبوبها

هرگاه بوزد بادها از جانب و طرفیکه — بآنجا اهل میّا ند بجنبش بیاورد شوق مرا وزیدن آن بادها

وقال اغلب بن شعيب

و گفت اغلب بن شعیب

يا نسيم الصبا اليك صبوت — بعد ما كنت برهة قد سلوت

ای نسیم صبا بسوی تو مشتاق و فریفته گشتم — بعد از آنکه بودم چندی که بتحقیق آرام و خورسند بودم

ليس لي طاقة على الجهد ربي — فرج عاجل والا فموت

نیست مرا طاقت و توانائی بر سختی ای پروردگار من — گشایش زودی ده مرا و اگر نه پس مرگ

وقال احمد بن فرج

و گفت احمد بن فرج

علام ينال الشوق منك وفيما — اذا بارق من نحو ارضك سيما

برچه برسد شوق و آرزومندی تو و در چه چیز — در وقتیکه برقی از جانب زمین تو نگرسته گردد

الا حبذا برق يلوح مخالسا — وريح اذا هبت هبت نسيما

آگاه باش خوشا برقیکه پیدا و آشکار گردد رباینده و دزدیده — و خوشا بادیکه هر وقت وزد بوزد نرم و هموار

ايضا له

هم مر اوراست

هي الريح يسري الشوق في اذا سرت ... ويجري لها دمعي بحيرا اذا جرت

باد صبا بادیست که سرایت میکند شوق در من هنگامیکه در وزد ... وروان میکرده برای او اشک من چون دریائی که هرکه روان گردد

كأن الصبا مشتقة من صبابتي ... فاهتاج ما هاجت واهدا اذا هدت

گویا باد صبا جدا کرده شده از خواهش و آرزومندی من ... پس برانگیخته کرد هر وقت که انگیخته شود وساکن کند هر وقت که ساکن گردد

وقال ابو الحسن التهامي

وگفت ابوالحسن تهامی

وتدعي صبا نجد فان خطرت ... كانت جوى لك دون الناس كلهم

وخواهش پنهانی باد صبای نجد را پس اگر بوزد آن ... باشد سوزش محبت از برای تو غیر از همه مردم

وكيف تطفي صبا نجد صبابته ... والريح زائدة في كل مضطرم

وچگونه خاموش میکند صبای نجد آرزومندی اورا ... وحال آنکه باد افزاینده است در هر برافروخته شده

لابي اسحق ابرهيم بن علي بن تميم الانصاري

مرابی اسحق ابراهیم بن علی بن تمیم انصاری راست

ولقد تنسمت الرياح لعلني ... ارتاح ان يبعثن منك نسيما

وبرآینه تحقیق وزیدن بادها شاید من ... شاد گردم اگر برانگیزند نسیم ترا

فاثرن بي من حرق الصبابة كامنا ... واذعن من سر الهوى مكتوما

پس اثر نمودند از سوزش آرزومندی چیز پنهانی را ... واشکار کردند از ستر دوستی چیز پوشیده را

وكذا الرياح اذا مررن على لظى ... نار خبت ضرمنها تضريما

وچنین اند بادها که هرگاه بگذرند بر شعله ... آتش افسرده برمی فروزند اورا افروختنی

وقال ابن معبد الاندلسي

وگفت پسر معبد اندلسی

تردد الى نفسي حياتي بالريح ... وربتما هاجت على تباريحي

برمیگرداند بسوی تن من جان بواسطهٔ وزیدن باد ... وبسا هست که برانگیخته کردند بر من شدتهای من

فتوقد من شوقي وتطفي كانما ... تؤكد في الحالين حزني وتفريحي

پس برافروزد باد شوق مرا وخاموش کند اورا گویا ... استوار میکند باد در دو حالت اندوه وسرور من

استريح يا من احبه اذا سرت ... الي به من بعض تلك المنافيح

شاد میکردم بوی کسیکه دوست میدارم اورا هرگاه بوزد در ... بسوی من بواسطهٔ او پاره از این بادها ونسیم ها

لابن عبد ربه

لابن عبد ربه

مر پسر عبد ربه راست

مَا طَابَ عَيْشُ لَمْ يَذُقْ ... طَعْمَ الْوِصَالِ وَلَا الطِّيبِ

نیکو نیست زندگانی کسیکه نچشیده است ... مزه وصل را و نه خوشی وصل را

وَلَرُبَّ الْفٍ قَدْ طَوَيْتُ ... عَلَى مُرَاقَبَةِ الرَّقِيبِ

و بسا یار و دوستی که بحقیق پیچیدم از و دور شدم ... بر دیده بانی و نگریستن رقیب

رِيحُ الشِّمَالِ يُهَيِّجُهُ ... وَيُهَيِّجُنِي رِيحُ الْجَنُوبِ

که باد شمال بهیجان و جنبش می آورد ... و بجنبش می آورد مرا باد جنوب

وقال الوزير احمد بن عبد الملك

وگفت وزیر احمد پسر عبد الملک

ذَكَرْتُكُمْ مِنْ غَيْرِ اَنْ تَنْسَاكُمْ ... نَفْسُ صَبٍّ مُعَذَّبٍ بِهَوَاكُمْ

یاد آوردم شما را از غیر اینکه فراموش کند شما را ... جان مشتاقی که شکنجه شده است بدوستی

كُلَّمَا هَبَّتِ الرِّيَاحُ لَهُ مِنْ ... جَانِبِ الْمَغْرِبَيْنِ وَهْنًا بَكَاكُمْ

و هر وقتیکه بوزند بادها مر مشتاق را از ... جانب دو مغرب و وزیدن نرم بگرید شما را

ايضا لابن عبد ربه

نیز مر پسر عبد ربه راست

سَاَلْبَسُ لِلْاَحْزَانِ دِرْعَ تَصَبُّرٍ ... وَاِنْ لَمْ يَكُنْ فِي الْمُلْتَقَى بِحَصِينِ

زود باشد که بپوشم از جهت اندوهان جوشن صبر و تحمل را ... و اگرچه نباشد در حین ملاقات بزره محکم

وَكَيْفَ وَفِي قَلْبِي اِذَا هَبَّتِ الصَّبَا ... اَهَابَ بِشَوْقٍ فِي الضُّلُوعِ دَفِينِ

و چگونه محکم باشد و حال آنکه مرا دلیست که هرگاه بوزد باد صبا ... صیحه میزند بشوقیکه در پهلوهای من پنهان و مدفون است

لعبيد الله بن عبد الله بن طاهر

مر عبید الله پسر عبد الله پسر طاهر راست

كَاَنَّ قَلْبِي اِذَا ذَكَرْتُكُمْ عَرَضَتْ ... مِنْ سِحْرِهَا هَارُوتُ اَوْ مَارُوتُ مِنْ عُقَدِ

گویا دل من هنگامیکه یاد آوری کنم وارد شود ... از جادوی هاروت یا ماروت در گرهی که مانند شده

مَا هَبَّتِ الرِّيحُ مِنْ تِلْقَاءِ اَرْضِكُمْ ... اِلَّا وَجَدْتُ لَهَا بَرْدًا عَلَى كَبِدِي

نوزیده است باد از پیش روی زمین شما ... مگر آنکه یافتم از جهت او خنکی بر جگر خود

لأبي نواس أو لابن المعتز في الرياحين والأزهار

مر ابی نواس یا ابن معتز راست در تعریف گلها و شکوفهاست

تأمل في رياض الأرض وانظر ... إلى آثار ما صنع المليك

بیندیش در مرغزارهای زمین و نگاه کن ... بسوی نشانهای آن خوب کاری که کرده است خدا

عيون من لجين ناظرات ... على أحداقها ذهب سبيك

چشمهائی آرنده از نقره که گوئی نگاه میکنند ... و بر حدقهای آن چشمها زر ریخته شده است

على قضب الزبرجد شاهدات ... بأن الله ليس له شريك

بر پاست بر شاخهای زمردین که گواهی دهنده است ... باینکه بتحقیق نیست خداوند را شریک و انبازی

لابن الرومي في البنفسج

مر ابن رومی راست در وصف بنفشه

بنفسج جمعت أوراقها فحكى ... كحلا تشرب دمعا يوم تشتيت

بنفشه است که گرد کرده شده است برگهای او پس حکایت کند ... چشم سرمه‌ئی را که می آشامد مانند اشک را روز جدائی

أو لازوردية تزهو بزرقتها ... وسط الرياض على حمر اليواقيت

یا لاژوردی است که میبالد بکبودی خود ... بسوی نشانهای آن خوب کاری که کرده است خدا

كأنه وضعاف القضب تحمله ... أوائل النار في أطراف كبريت

که گویا آن بنفشه و شاخهای سست نازکی که برداشته اند او را ... اوایل گرفتن آتش در اطراف کبریت

لعضد الدولة في الخيري

مر عضد الدوله راست در وصف گل خیری

يا طيب رائحة من نفحة الخيري ... إذا تمزق جلباب الدياجير

ای خوشا وزیدن بوئی از گل خیری ... هنگامیکه پاره کند پرده تاریکها را

كأنما رش بالماء وردا أو عبقت ... فيه دواخن ند عنه بتبخير

که گویا پاشیده شده است بآب گل یا بو یافته ... در وی عود سوزهای ند بخور کردن

كأن أوراقه في القد أجنحة ... صفر وحمر وبيض من زنابير

گویا برگهای او در اندازه و قد بالهائی هستند ... زرد و سرخ و سفید از زنبورها

وقال بعضهم

و گفته است بعضی از ایشان

شقایق

شقائق مسودٌ حشاها كأنها ... خدود الغواني يعتلقن الغواليا

گل شقایق است که سیاه گردیده شد میان اندرون آن که گویا آن ... رخسارهای زنان جمیله است که مالیده اند برخ غالیه را

فإن تك في الليل النجوم فإنها ... نجوم حوت في ضمنهن لياليا

پس اگر بوده باشد در شب ستارها پس آن شقایق ... ستارهای هستند که برگرفته اند در ضمن خود شبها را

وقال آخر

وگفته است دیگری

وحدائق فيها شقائق غضة ... كعقائق نظمت بعقد وشاح

و بسا باغهائی که در آنها گلهای شقایق تازه است ... مانند عقیقهائی که یکجا شده اند بگردن بند حمایل

ترنو إليك عيونها فكأنما ... تومي إليك تناول الأقداح

مینگرد بسوی تو چشمهای آنها پس گویا ... اشاره میکند بسوی تو گرفتن جامهای شراب را

وقال آخر

وگفته است دیگری

وياقوتة صفراء في جوف درة ... مركبة في قائم من زبرجد

و بسا یاقوت زردی که در میان مرواریدیست ... که سوار کرده شده است در پایه از زمرد

كأن وقوع الطل في جنباتها ... بقية دمع فوق خد مورد

که گویا افتادن شبنم در پهلوهای آن ... باقی مانده اشکی است بالای رخساره گلگون

وقال آخر

وگفته است دیگری

وللياسمين الغض خد خريدة ... يجمشه قرص المحب مناعبا

و مر گل یاسمین تازه را رخساره ... که برنج انداخته است او را بشکنج گوشت دوست از روی عشقبازی

وللنرجس العيار تبر وفضة ... لحفظهما تلقاه كاليا

و مر نرگس عیار را زر و سیمیست ... که مر پاسبانی آن دو را می بینی او را بیدار و سپید

وقال آخر

وگفته است دیگری

ونيلوفر أحوى المدامع نوره ... كعكس شفاه بينها الدر ينثر

و بسا نیلوفری که فرو گرفته است سرشکها را گل او ... مانند عکس لبهائی که میان آنها مروارید پراکنده میشود

فمن خضرة في صفرة في معصفر	يفوح علينا منه مسك وعنبر
سبز یعنی سبز است در میان رنگ زردی که در میان رنگ سرخ است	که آشکار میگردد بر ما از او بوی مشک و عنبر
كاسات شرب في اكف سقاتها	من السند عنهن السواعد حسر
مانند جامهای شراب خواران در کفهای کنیزک	سندی که بازوهای ایشان برهنه است

لابي بكر بن الغوطي الاندلسي

مر ابی بکر بن غوطی اندلسی راست در وصف گل سرخ و سوسن

قم فاسقنيها على الورد الذي فغما	وباكر السوسن الغض الذي نجما
برخیز پس بیاشام آن را بر بوی گل سرخی که کرده است دماغ را	و سوسن پیش رس تازه که ظاهر شده و شکفته
كانما ارتضعا خلفي سمائهما	فارضعت لبنا هذا وذاك دما
گویا طلب شیر نمودند این دو از پستان آسمان خود را	پس شیر داد سوسن را شیر و گل را خون
جسمان قد كفر الكافور ذاك وقد	عق العقيق احمرارا ذا وما ظلما
دو جسم کنند که بتحقیق پوشان سفیدی کافور را سوسن و بتحقیق	باز داشت عقیق را از جهة سرخی گل و هیچ بجا در از خود کرده
كان ذا طلبة نصت لمعترض	وذاك خد غداة البين قد لطما
گویا این سوسن بچه آهوی است که آشکار گشت مر	و این گل سرخ رخساره ایست که در صبح جدائی سیلی خورده شده
اولا فذاك انابيب اللجين وذا	جمر الغضا حركته الريح فاضطرما
یا نه پس این سوسن چند نیهای نقره است و این گل سرخ	اخگر درخت غضاست که جنبانده است ورا باد پس برافروخته شده است

وقال الصنوبري في الشقايق

گفته است صنوبری در شقایق

وكان محمر الشقيق	اذا تصوب او تصعد
و گویا شقایق سرخ	هنگامیکه پائین آید یا بالا رود
اعلام ياقوت نشر	ن على رماح من زبرجد
پرچمهای یاقوت که گسترده شده	اند بر نیزه های از زبرجد

وقال بعضهم في الورد

و گفته اند بعضی از شعرا در وصف گل سرخ

يا راقدا ونسيم الصبح منتبه	في رقدة القصف والاطيار تنتحب
ای خوابیده و حال آنکه نسیم صبح بیدار است	در تراکت لهو و لعب و مرغان طلب فریاد میکنند

الورد

الورد ضيف فلا تجهل كرامته فهاتها قهوة في الكاس تلتهب

گل سرخ مهمانیست پس نادان مباش گرامی داشتن او را پس بیاور آنرا چه گرامیست که شرابیرا که در جام بر افروخته میشود

سقياً له زائراً تحيى النفوس به يجود بالوصل شهراً ثم يحتجب

سیراب باد مر این زائر که زنده میشوند جانها بسبب او بخشش میکند بوصل خود ماهی را پس دوری میکند

ايضاً في الورد لبعضهم

نیز در وصف گل سرخ است مر بعض شاعرانرا

اشرب على الورد حمراء صافية شهراً و عشراً و خمساً بعدها عددا

بیاشام بر گل سرخ شراب سرخ صافی را یکماه را و ده روز را و پنج روز و بعد از آن چند روزی را

واستوف بالكاس من تهواه من طرب ولست تأمن صرف الحادثات غدا

و تمام ده بجام شراب از نشاط کسی را که دوست میداری و نیستی تو که ایمن باشی گردیدن حادثات را در فردا

لبعضهم في البنفسج

مر بعض شاعرانراست در تعریف گل بنفشه

اشرب على زهر البنفسج قهوة هدت السرور لكل صب مكمد

بیاشام بر شکوفه بنفشه شرابی را که میگرداند شادی را برای همه عاشق دلگرفته

فكأنه قرص نحيل مهفهف او اعين زرق كحلن باثمد

پس گویا بنفشه نشگونی است بگونه باریکت میانی یا چشمهای کبودیکه سیاه کرده شده اند بسرمه

ايضاً في البنفسج

نیز در بنفشه است

للورد فضل على زهر الربيع سوى ان البنفسج احلى منه في المهج

مر گل سرخرا زیادتی است بر شکوفهای بهار سوای اینکه بنفشه شیرین تر است از گل سرخ در دلها

كأنه و عيون الناس ترمقه آثار قرص بدا في خد ذي غنج

گویا بنفشه و چشمهای مردم که اشاره میکند او را نشانهای نشگونی است که آشکار شده است در رخساره صاحب ناز

وقال بعضهم في النرجس

و گفته بعضی است در وصف نرگس

وقضب زمرد يعلوا عليها عيون لم تذق طعم اغتماض

و شاخهای زمردی که بلند شده است بر آن چشمهائیکه نچشیده اند طعم خواب را در فرو گذاشتن

توهمت الغمام لها رقيبا … فنكست الرؤوس الى الرياض

گمان کرده اند آنها ابر را برای خود رقیب و دیده بان … پس سر زیر افکنده اند سرها را بسوی مرغزارها

أيضا فيه لبعضهم

نیز در نرگس است مر بعضی را

أرأيت أحسن من عيون النرجس … في روضة مطلولة أو نرجس

آیا دیده نیکوتر از چشمهای نرگس … در مرغزار شبنم زده یا نرگس شبنم زده

أحداقها من عسجد وجفونها … من فضة وجسومها من سندس

حدقهای آن چشمها از زر است و پلک آنها … از نقره است و جسم آنها از جامه سبز

وقال بعضهم في الياسمين

و گفته است بعض ایشان در گل یاسمین

والأرض تبسم من ثغور رياضها … والأفق يسفر تارة ويقطب

و زمین شکر خنده میزند از دندانهای مرغزار خوش … و افق روشن میشود باری و باری گرفته میشود

وكأن مخضر الرياض ملاءة … والياسمين لها طراز مذهب

و گویا سبز مرغزارها چادری است … و گل یاسمین مر آن را آرایش زر اندود است

أيضا فيه

نیز در یاسمین است

ورأيت الفأل بشرني بخير … وقد أهدى الي الياسمين

دیدم فال را که مژده داد مرا بنیکی … و بتحقیق فرستاده شده بود بسوی من گل یاسمین

فلا تحزن فإن الحزن شين … ولا تيأس فإن اليأس مين

پس اندوهگین مباش بدرستیکه اندوه بدی است … و ناامید مباش بدرستیکه ناامیدی دروغ است

وقال بعضهم في الأقحوان

و گفته است بعض ایشان در شکوفه بابونه

أفدي الذي زارني فأتحفني … بأقحوان يحاكي ثغر مبتسم

فدا کردم کسی را که زیارت نمود مرا پس تحفه آورد مرا … بشکوفه بابونه که حکایت میکرد دندان خندانی را

فبت من فرحي أفني مقبله … لثما وأرشف من ريقه الشبم

پس شب را بسر بردم از شادی خود که تمام کردم دهان او … از جهة بوسیدن و میمکیدم از آب خنک دهان او

وقال الغزي

وقال آخر في الآس

و گفته است دیگری در آس

أهدت شبيه قدك الميّاس | غصناً نضيراً ناعماً من آس
هدیه فرستادی مانند قد خرامان خود | شاخ تازه نرمی را از گیاه آس

فكأنما يحكيك من حركاته | وكأنما تحكيه في الأنفاس
پس گویا حکایت میکرد آس ترا از حرکات خود | و گویا حکایت میکردی تو او را در دمها و رایحه ها

ومما قيل في الريحان

و از چیزهاییست که گفته شده است در وصف ریحان

غصن من الريحان أخضر ناضر | نمّ بين غصني نرجس وشقائق
شاخه ایست از ریحان سبز و تازه | که پرورش یافته میان شاخ نرگس و شاخ شقایق

يحكي إذا كفّ الصبا عبثت به | شمائل معشوق وذلة عاشق
میماند ترا هرگاه دست باد صبا بوزد او را | شمائل معشوق و فروتنی عاشق را

أيضاً في الريحان

نیز در وصف ریحان است

قضيب من الريحان شاكل لونه | إذا ما بدا للعين لون الزبرجد
شاخه ایست از ریحان که مانند است رنگ او | هرگاه ظاهر شود مر چشم را رنگ زبرجد در تر و تازگی

فشبهته لما بدا متجعّداً | عذاراً تبدّى في سوالف أغيد
پس مانند نمودم او را وقتیکه ظاهر شد پیچیده | خطی راکه آشکار شود در بناگوش شاهی نازک اندام

وقال بعضهم في النيلوفر

و گفت بعضی ایشان در وصف نیلوفر

وبركة تزهو بنيلوفر | نسيمه يشبه نشر الحبيب
و با برکه آبی که مباهات میکند به نیلوفری | که بوی او مانند بود بوی محبوب را

مفتّح الأجفان في نومه | حتى إذا الشمس دنت للمغيب
گشوده چشمان بود در حالت خوابش | تا وقتیکه آفتاب نزدیک شد برای غروب

أطبق جفنيه على خدّه | وغاص في البركة خوف الرقيب
بر هم گذارد چشمانش را بر گونه خود | و فرو رفت در برکه از ترس رقیب

وقال بعضهم في الشقيق

وگفت بعض شاعران در وصف شقایق

حييته بشقائق في مجلس — ورأى الرقيب فشق ذاك عليه

درود گفتم محبوبرا در مجلس بگل شقایق — و دید رقیب را پس دشوار شد این در دو من برو

فاحمر من خجل فأنبت خده — أضعاف ما حملت يداي إليه

پس سرخ شد از خجالت و درو یانید رخساره او — چندین برابر رنگ گلرا که برداشته بود دو دست من بسوی او

ايضاً في الشقايق

نیز در شقایق است

شقائق في أغصان نور كأنها — خدود بدت فيها عوارض من شعر

گل شقایق در شاخهای شکوفه گویا او — رخساره ایست که آشکار شده است درو از موی من

إذا ما بدت فوق الغصون حسبتها — كؤوس عقيق قد ملئن من الخمر

هرگاه ظاهر شود بالای شاخها گمان میکنی اورا — جامهای عقیق که بتحقیق پر شده اند از شراب

ايضاً فيه

نیز در شقایق است

بدور فوق أيديهم شموس — تلوح من الأنامل في بروج

ایشان ماههای مانند که بالای دستهای ایشان آفتابها — که میدرخشد از انگشتان در برجها

وقد طلع الشقائق فوق جذع — كتيجان العقيق على الزنوج

و بتحقیق شکفت شقایق بالای شاخه — مانند تاجهای عقیق بر فرق کرده زنگیها

للشمس الدين محمد الهاشمي

مر شمس الدین محمد هاشمی راست در گل بهار

وترى البهار كعاشق متخوف — متشوق باد بوجه أصفر

و میبینی گل بهار را مثل عاشق هم دارنده — و شوق دارنده که ظاهر شود با روی زرد

والياسمين كأنه ذو زلة — قد جاء معتذرا ولما يعذر

و گل یاسمین گویا او صاحب خطا و لغزش است — بتحقیق آمده است عذرخواه و هنوز عذرش نخواسته است

والزهر قد حملت صفوف صنوفه — والورد فيها كالأمير الأكبر

و شکوفه بتحقیق حمله آورده اند گوناگون صفهای او — و گل سرخ در آنها مانند امیر بزرگ است

لأبي بكر بن دريد في الشقائق

مر ابي بكر بن دريد راست در شقايق

جام يكون من عقيق أحمر ‎ ‎ ‎ قد حشيت قراراته بمسك أذفر

شقايق گويا جاميست از عقيق سرخ ‎ ‎ ‎ كه گسترده شده است قرار او بمشک اذفر

خرط الربيع مثاله فأقامه ‎ ‎ ‎ بين الرياض على قضيب أخضر

كه تراشيده است دست بهار اندازه او را و راست برپا داشته است ‎ ‎ ‎ ميان مرغزارها بر شاخه سبزى

لابن الرومي في الخيري

مر ابن رومی راست در گل خيرى

خيري وردا أتاك في طبق ‎ ‎ ‎ قد ملأ الخافقين في عبقه

گل خيريست كه آمده است ترا در طبقى ‎ ‎ ‎ كه بتحقيق پر كرده است خافقين را در بوى خود

قد خلع العاشقون ما صنع ‎ ‎ ‎ الهجر بألوانهم على ورقه

و بتحقيق خلعت داده اند عاشقان آنچه كرده است ‎ ‎ ‎ دورى بر رنگهاى ايشان بر برگ او

وقال آخر فيه أيضا

و گفته است ديگرى نيز در گل خيرى

أهدى إلى فنون الشوق والأرق ‎ ‎ ‎ نسيم رائحة الخيري في الغسق

فرستاد بسوى من تمام شوق و بيدارى را ‎ ‎ ‎ وزيدن بوى گل خيرى در تاريكى شب

كأنه عاشق يخفي صبابته ‎ ‎ ‎ صبحا وينشرها في ظلمة الأفق

گويا خيرى عاشقيست كه پنهان دارد آرزومندیش را ‎ ‎ ‎ در وقت صبح و فرستنده است در تاريكى افق

وقال آخر في النيلوفر

و گفته است ديگرى در نيلوفر

كأن نيلوفرها عاشق ‎ ‎ ‎ نهاره يرمق وجه الحبيب

گويا نيلوفر آن بركه عاشق است ‎ ‎ ‎ روزش اگر نظر ميكند روى محبوب را

حتى إذا الليل بدت وجهه ‎ ‎ ‎ وانصرف المحبوب خوف الرقيب

تا وقتيكه شب ظاهر شود روى او ‎ ‎ ‎ و برگردد محبوبش از بيم رقيب

أطبق جفنيه عسى في الكرى ‎ ‎ ‎ يبصر من فارقه عن قريب

بهم گذارد چشمان خود را كه شايد در خواب ‎ ‎ ‎ ببيند كسى را كه جدائى نمود او را از نزديكى

وقال آخر فيه أيضاً

وگفته است دیگری در نیلوفر نیز

ونيلوفر مثل الكؤوس شممته ... حكت ريحه ريح الحبيب الموافق

وبا نیلوفری که مانند جامها بود بوییدم او را ... حکایت کرد بوی او بوی دوست موافق را

حكى بعده المعشوق قبل انفتاحه ... وبعد انفتاح الجفن تسهيد عاشق

حکایت کرد نیلوفر دوری معشوق را پیش از گشودن ... و بعد از گشودن چشم حکایت کرد بیداری عاشق را

وقال آخر في ورد العصفر

وگفته است دیگری در وصف گل خجسته که گل زرد است

ريحانة في اصفرار مهديها ... شبهتها بعد فكرة فيها

گیاهیست در زردی رنگ فرستنده او ... مانند کردم او را بعد از اندیشه در او

أجنحة لم تصخ لعاذلها ... تسد آذانها بأيديها

دوستانند که گوش ننهند مر ملامت گوی خود را ... و بسته کرده اند گوشهای خود را بدستهای خود

الفصل السابع في الفواكه والأطعمة والأشربة وما قيل في الأترج

فصل هفتم در میوه ها و خوردنیها و آشامیدنیها و از چیزهایی که گفته شده است در ترنج

حباك من تهوى بأترجة ... ناعمة مقدودة غضة

در عطا کرد ترا کسیکه دوست میداری بترنجی ... که نرم و نازک و تازه است

فجلدها من ذهب أصفر ... وجسمها الناعم من فضة

پس پوست او از طلای زرد است ... و تن او که نرم است از نقره است

وقال بعضهم في الليمون

وگفته اند بعضی در وصف لیمو

يا حسن ليمونة حبانا بها قمر ... حلو المقبل ألمى بارد الشنب

ای خوشا خوبی لیموئی که در عطا کرد ما را ماهی ... که آن ماه شیرین است بوسه گاه و گندم گون است آبدار و خوش دندان بود

كأنها كرة من فضة خرطت ... واستودعوها غلافاً من الذهب

گوئیا آن لیمو گوئیست از نقره تراشیده شده ... و جای داده اند او را در غلافی از طلا

أيضاً فيه

نیز در لیمو است

وَصاحِبٍ نادَمتُهُ　　　وَالطَّيرُ لَم يُغَرِّدِ

و بسا رفیقی که خواندم او را　　　و حال آنکه مرغ در سحر نخوانده بود

اِنهَض اِلَى الرّاحِ وَلا　　　تَرضَ بِعَيشٍ نَكِدِ

که برخیز بسوی شراب و مباش　　　راضی بزندگانی ناخوش و سخت

وَاشرَب سُلافاً قَرقَفاً　　　مِن كَفِّ ساقٍ اَغيَدِ

و بیاشام چکیده شراب را　　　از پنجه ساقی خوش قد

قَدِ اكتَسَت تَلَهُّباً　　　مِن خَدِّهِ المُوَرَّدِ

که بتحقیق پوشیده است پنجه او شعله　　　از رخساره گلگونش

وَلا تَدَع مُجتَهِداً　　　لَذَّةَ يَومٍ لِغَدِ

و وا مگذار از روی کوشش　　　خوشی امروز را برای فردا

اَما تَرَى اللَّيمُونَ　　　في غُصنٍ مِنَ الزَّبَرجَدِ

آیا نمی بینی لیمو را　　　در شاخه زبرجدین

كَكُرَةٍ مِن فِضَّةٍ　　　مَلطُوخَةٍ بِعَسجَدِ

مانند کره‌ایست از نقره　　　که اندوده گشته است بطلا

وَقالَ بَعضُهُم فِي النّارَنجِ

و گفته است بعضی ایشان در نارنج

وَاَشجارُ نارَنجٍ كَاَنَّ ثِمارَها　　　حُقاقُ عَقيقٍ قَد مُلِئنَ مِنَ الدُّرِّ

و درختهای نارنجی است گویا میوه‌های آن　　　حقه‌های عقیق است که بتحقیق پر شده اند از مروارید

تَطَلَّعنَا بَينَ الغُصُونِ كَاَنَّها　　　خُدُودُ عَذارى في مَلاحِفِها الخُضرِ

که برآمده اند میان شاخها گویا آنها　　　رخساره‌های باکره‌هاست در چادرهای سبز رنگ

لِلصّاحِبِ اِسمٰعيلَ بنِ عَبّادٍ فِي النّارَنجِ

مر صاحب اسمعیل بن عباد راست　　　در نارنج

بَعَثنا مِنَ النّارَنجِ ما طابَ عَرفُهُ　　　فَقيلَ عَلَى الاَغصانِ مِنهُ نَوافِجُ

فرستادیم از نارنج آنچه را که نیکو بود بوی او　　　پس گوئی شده بر شاخها از او نافه‌هاست

كُراتٍ مِنَ العِقيانِ اُحكِمَ خَرطُها　　　وَاَيدِي النَّدامى ما حَوَطنَ صَوالِجُ

گویهای بوده اند از طلا که محکم شده بود تراشیدن آنها　　　و دستهای ندیمان دور آنها چوگانها بودند

ولشمس الدين الهاشمي

ومر شمس الدين هاشمی راست

وكأنما النارنج في أشجاره … القنديل أو الورقاء مثل مسيّج

وگویا نارنج در درختهای او … قندیل چراغ است وکبوتر مانند جامه کرده است

وقال آخر فيه أيضاً

وگفته دیگری نیز در نارنج

نظرت إلى نارنجة في يمينه … كجمرة نار وهي باردة اللمس

نگاه کردم بسوی نارنجی در دست راستش … شبیه آتش وحال آنکه سرد بشره خنک بود

فقرّبها من خدّه فتآلفت … فشبّهتها المرّيخ في دارة الشمس

پس نزدیک گردانید نارنج را از رخساره اش … پس مانند کردم نارنج را بمریخ در هاله آفتاب

وقال بعضهم في التفاح

وگفته اند بعضی از ایشان در سیب

ولما بدا التفاح أحمر مشرقاً … دعوت بكاسي وهي ملأى من الشفق

ووقتیکه ظاهر شد سیب سرخ تابنده از درخت … خواندم جام خود را در حالتیکه پر بود از شراب شفق رنگ

وقلت لساقينا أدرها فعندنا … خدود الغواني قد جمعن على طبق

وگفتم مر ساقی خود را دور بگردان جام را بسر نزد ما … رخسارهای نیکورویان بتحقیق جمع شده اند بر طبقی

وقال آخر أيضاً في التفاح

وگفته است دیگری نیز در سیب

وتفاحة من سندس صبغ نصفها … ومن جلّنار نصفها وشقائق

وبسا سیبی که از سندس سبز رنگین شده است نیمه او … واز گلنار و شقایق رنگین شده نیمه دیگر

كأن الهوى قد ضمّ من بعد فرقة … بها خدّ معشوق إلى خدّ عاشق

گویا هوی محبت بتحقیق ضم نمود وچسبانید بعد از فرقت جدائی … بآن سیب رخساره معشوق را باگونه عاشق

وقال آخر فيه أيضاً

وگفته دیگری در سیب نیز

تفاحة جمعت لونين خلتهما … خدّا حبيب ومحبوب قد التصقا

بسا سیبی که جمع نموده دو رنگ را گمان کردم آن دو رنگ را … رخسارهای عاشق ومعشوقی که بیکدیگر چسبیده اند

تَعانَقا فَبَدا واشٍ فَراعَهُما — فَاحْمَرَّ ذا خَجَلاً وَاصْفَرَّ ذا فَرَقا

و معانقه نمودند پس ظاهر شد سخن‌چین و ترسانید آن دو را — پس سرخ شد معشوق از شرمندگی و زرد شد عاشق از بیم جدایی

وَقالَ الخُجَنْدِيّ

و گفت دیگری نیز در سیب

وَتُفّاحَةٍ وَرْدِيَّةٍ ذَهَبِيَّةٍ — تُجَلّي عَنِ المَهْمومِ لَيْلَ هُمومِهِ

و بسا سیب گلرنگ زرینی — که برداشت از اندوهگین شب اندوه او را

كَأَنَّ سُلافَ الرّاحِ رَوّى أَديمَها — بِخَمْرٍ فَجاءَتْ بِاحْمِرارِ أَديمِهِ

گویا چکیدهٔ شراب سیراب و شاداب نمود پوست او را — باده پس آورد سرخی پوست او را

تُذَكِّرُني شَكْلَ الحَبيبِ وَحُسْنَهُ — وَتَوْريدَ خَدَّيْهِ وَطيبَ نَسيمِهِ

یاد می آورد مرا شکل محبوب و حسن او را — و گلگونی دو گونهٔ او و خوشی بوی او را

لِأَبي سَعْدٍ الرُّسْتُمي في الأُتْرُجِّ

مر ابی سعید رستمی راست در ترنج

وَأُتْرُجَّةٍ مَدَّتْ أَصابِعَ مِنْ ذَهَبْ — لَها أَرَجٌ مِنْ فارَةِ المِسْكِ مُنْتَهَبْ

و بسا ترنجی که کشیده است انگشتانی را از طلا — مر او را بوی خوش است از نافهٔ مشک غارت شده

تَبَدَّتْ وَاللَّيْلُ داجٍ ظَلامُهُ — كَآثارِ نارٍ هَزَّهُ الرّيحُ فَانْشَعَبْ

که ظاهر گشت آن ترنج و حال آنکه شب تاریک بود سیاهی او — مثل جوشنده آتشی که بجنبانید او را باد پس شعله شعبه شود

وَقالَ كُشاجِمُ فيها

و گفته است کشاجم شاعر در ترنج

كَأَنَّ أُتْرُجَّها يَميلُ بِهِ — أَغْصانُها حامِلاً وَمَحْمولا

گویا ترنج آن درخت که کج میشود بسبب او — شاخهای آن درخت حامل و محمول هم

سَلاسِلٌ مِنْ زَبَرْجَدٍ حَمَلَتْ — مِنْ ذَهَبٍ أَصْفَرٍ قَناديلا

زنجیرهای هستند از زبرجد که برداشته است — از طلای زرین قندیل‌ها را

لِمُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ العَبّاسي في اللَّيْمون

مر محمد بن عبدالله عباسی راست در لیمو

حَبَّذا اللَّيْمونُ حُسْناً وَبَهاءً وَنَضارَه — هُوَ رَيْحانٌ أَتى مِنْ أَرْضِ هِنْدٍ لِلزِّيارَه

خوشا لیمو از جهت حسن و بها و تر و تازگی — او گل خوشبوئیست که آمده است از زمین هند برای دیدن

رامَ أن يُشبِهَها النّارنجُ طُرّاً وشَذاهُ ‏ وتمنّى أن يُباهيهِ بأن يَحكي اصفرارَه

وقصد کرده اینکه مانند شود او را نارنج از جهت صافی و گردی و بوی ‏ وآرزو دارد که ببالد او را بانکه حکایت میکند زردی او را

ثمّ أعياهُ فلم يَلحَقهُ في ريّ وشارَه ‏ لونُه والعَرفُ والشكلُ منه مستعارَه

پس خسته کرده است او را و نرسیده است او را در خوبی و زینت ‏ رنگ او و بوی او و شکل او از لیمو عاریه کرده شده است

في السفرجل لبعضهم

در وصف به است مر بعضی را است

سفرجلةٌ صفراءُ تحكي بلونها ‏ محبّاً شجاه للحبيب فراقُ

وبه زردی که حکایت میکند برنگش ‏ رخسار آنکه اندوهگین کرده است او را جدائی محبوبش

إذا شمّها المشتاقُ شبّه ريحها ‏ بريح حبيبٍ لذّ منه عناقُ

هرگاه ببوید او را آرزومند تشبیه میکند بوی او را ‏ ببوی محبوبی که لذیذ و گوار است دست در گردن کردن او

وطيبُه عند المذاقِ وطعمُها ‏ كريح حبيبٍ طاب منه مذاقُ

و پاکیزگی او نزد چشیدن پس طعم و مزه آن ‏ مثل بوی معشوقی است که پاکیزه است چشیدن او

وقال آخر في السفرجل

وگفت دیگری در به

حاز السفرجلُ لذّاتِ الورى فغدى ‏ على الفواكهِ بالتفضيلِ مشهورا

داراست به لذتهای همه خلق را پس صبح کرد ‏ بر میوه ها به برتری و زیادتی مشهور شده

كالراحِ طعماً وشمّ المسكِ رائحةً ‏ والتبرِ لوناً وشكلِ البدرِ تدويرا

مثل می است از مزه و مثل بوئیدن مشک است از بوی ‏ و چون طلا است از رنگ و شکل ماه شب چهارده است از گردی و مدوری

وقال آخر في الكمثرى

وگفت دیگری در وصف گلابی

وكمثرى لذيذُ الطعمِ حلوٌ ‏ شهيٌّ جاء من دوحِ الجنانِ

وبسا گلابی گوارا مزه است شیرین ‏ خواستنی که آمد از شاخ درخت بهشت

مناقيرَ الطيورِ إذا أتتنا ‏ مغيّرةً بلونِ الزعفرانِ

چون منقارهای مرغان که هرگاه بیاید ما را ‏ تغییر داده شده برنگ زعفران

وقال بعضهم في المشمش

وگفته است بعض ایشان در زردآلو

بزا

بدا مشمش الأنهار تذكو شهابه ... على حسن أغصان من الروض ميّد

ظاهر گشت شکوفهای زردآلو که برافروخته میگردد ... بر نیکوئی شاخهائی از مرغزار که متحرک جنبد

حكى وحكت أشجاره في اخضرارها ... جلاجل تبر في قباب زبرجد

حکایت کرد زردآلو وحکایت کرد درختهای او در سبزیش ... زنگولهای طلائی را که در قبه های زبرجد بینانه

للصاحب إسمعيل بن عباد في العنب

مر صاحب اسمعیل بن عباد راست در انگور

وحبة من عنب قطفتها ... يحسدها العقود في الترائب

و با دانه انگوری که چیدم اورا ... که رشک میبرد اورا گردن بندهای مروارید در سینه

كأنها من بعد تمييزي لها ... لؤلؤة قد ثقبت من جانب

گویا آن دانه انگور بعد از تمیز دادن من اورا ... دانه مرواریدی بود که سوراخ شده بود از یکطرف

أيضاً للصاحب في حبة عنب

نیز مر صاحب بن عباد راست در دانه انگور

وحبة من عنب من المنى متخذه ... كأنها لؤلؤة في وسطها زمردة

و با دانه انگوری که از آرزو گرفته شده ... گویا او مرواریدی است که در میانش زمرد است

في الرمان لمحمد بن عمر السعدي الكاتب

در وصف انار است مر محمد بن عمر سعدی کاتب راست

ورمان رقيق القشر يحكي ... ثدي الغيد في أثواب لاذ

و با انار نازک پوستی که حکایت میکرد ... پستانهای نرم بدنان را در جامهای سرخ

إذا قشرته طلعت علينا ... فصوص من عقيق أو بجاذ

هرگاه پوست باز کنی اورا پیدا شود برما ... نگینهائی از عقیق سرخ یا مرجان

أيضاً في الرمان لأبي طالب المأموني

نیز در انار است مر ابی طالب مأمونی راست

رمانة مازلت مستخرجا ... في الجام من حقتها جوهرا

و با اناریکه پیوسته بیرون می آوردم ... در جام در حقه آن انار دانه گوهر را

فالجام أرض وبناني حيا ... تمطر منها ذهباً أحمرا

پس جام چون زمین است و ناخن من ابری است ... که میبارد از او طلای سرخ را

لأبي طالب المأموني في الكمثرى

مر ابیطالب مأمونی راست در کلابی

وضربٍ من ثمار الصيف يحكي ... وقد طلعت لنا منه نجوم

وقسمی است از میوه های بستانی که حکایت میکند ... وبتحقیق آشکار شده است برای ما از او ستاره ها

قناديلاً تضيءُ لها رؤوسٌ ... مثقّبةً وليس لها جزوم

قندیلهائی را که روشنی میدهند که مر آنها راست سرها ... سوراخ شده و نیست مر آن قندیلها را کمربندها

وقال بعضهم في الفستق

وگفته است بعضی در فستق

تفكّرتُ في معنى الثمار فلم أجد ... بها ثمراً يبدو بحسن تجرّدِ

اندیشه کردم در معنی میوه ها پس نیافتم ... میوه هائی را که آشکار گردد بنیکوئی برهنگی

سوى الفستق الرطب الجنيّ فإنه ... ذو معانٍ زُيّنت بتجدّدِ

سوای پسته تر تازه چیده و پس بدرستیکه او ... صاحب معنی هائی که زینت داده شده است بتازه تازه شدن

غلالةُ مرجانٍ على جسم فضّةٍ ... وأحشاءُ ياقوتٍ وقلبُ زمرّدِ

پیراهن مرجانیست بر تن نقره او را ... واندام یاقوتی است و دل زمردیست

وقال آخر في البندق

وگفته است دیگری در فندق

ولقد شربتُ مع الحبيب مدامةً ... حمراءَ صافيةً بغير مزاجِ

وهر آینه بتحقیق آشامیدم با محبوب شراب ... سرخ صافی را بدون آمیخته

فتفضّل الظبي البهيّ ببندقٍ ... شبّهته ببنادقٍ من ساجِ

پس تفضل کرد محبوب آبرومندش بفندقی ... که مانند کردم او را به بندقهای از ساج

فكسرتُه فوجدتُ صوفاً أحمراً ... قد لُفّ فيه بنادقٌ من عاجِ

پس شکستم او را پس یافتم در او پشم سرخ را ... که بتحقیق پیچیده شده بود در او فندقهای از عاج سفید

وقال آخر في اللوز

وگفت دیگری در بادام

ومُهدٍ إلينا لوزةً قد تضمّنت ... لمبصرها قلبين فيها تلاصقا

وبخشنده بسوی ما بادامی را که متضمن بود ... مر بیننده او را دو دل در او که بیکدیگر چسبیده بودند

كأنهما

كأنهما حِبّانِ فازا بخلوةٍ — على رغبةٍ في مجلسٍ فتعانقا

گویا آن دو دوست بودند که رسیده بودند بخلوتی — از روی خواهش در مجلسی پس معانقه می نمودند

وقال بعضهم في البطيخ الأصفر

وگفته است بعضی در وصف خربزهٔ زرد

أتانا غلامٌ فاق حسناً على الورى — ببطيخةٍ صفراءَ في لونِ عاشقٍ

آورد ما را پسری که برتری داشت از حسن بر همه مردم — خربزهٔ زردی در رنگ عاشقی

فشبّهته بدراً بعيد أهلّة — من الشمس ما بين النجوم ببارقِ

پس مانند کردم او را بماه شب چهارده که میگذاشت هلال را — از آفتاب میان ستارها بگذاردی چون برق

أيضاً في البطيخ الأملس الجاموسي

نیز در خربزه است برای طالب ناسوتی را

رياضيةٌ مسكيةٌ عسليةٌ — لها لونُ ديباجٍ وعرفُ مدامِ

میوهٔ بستانیست که مشکین و شیرین است — مر او را رنگ دیباست و بوی شراب

إذا فصّلت للأكل كانت أهلّةً — وإن لم تفصّل فهي بدرُ تمامِ

هرگاه بریده شود برای خوردن حکایت میکند هلالها را — واگر بریده نشود پس او چون ماه شب چهارده است

وقال آخر في البطيخ الأخضر

وگفته است دیگری در خربزهٔ سبز که هندوانه باشد

وظبيٍ أتى في الكفِّ منه بمديةٍ — وقد لاح في خدّيه شبهُ شقيقِ

ومعشوق آهوئی آمد که در کف او کاردی بود — وبتحقیق آشکار بود در دو گونه او مانند شقایق

فمال إلى بطّيخةٍ ثم شقّها — وفرّقها ما بين كلِّ صديقِ

پس میل نمود بسوی خربزه پس شکافت او را — وجدا کرد آنرا میان هر یک از دوستان

فشبّهتها لمّا بدت في أكفّهم — وقد عملت فينا كؤوسُ رحيقِ

پس مانند کردم خربزه را وقتیکه ظاهر شد در کفهای آنها

صفائحُ بلّورٍ بدت في زبرجدٍ — مرصّعةٌ فيها فصوصُ عقيقِ

صفحه های بلور بودند که آشکار گشته بودند در میان زبرجد — که مرصع شده بود در آن نگین های عقیق

وقال بعضهم في القثّاء

وگفته اند بعضی در خیار

انظر إليها أنابيبا منضدة ... من الزمرد خضرا ما لها ورق

نظر کن بسوی خیارها چون ساق نیهائی که برده بهم نهاده ... از زمرد سبزی که نیست مر آنها را برگی

إذا قلبت اسمه بانت ملاحته ... وصار معكوسه أني بكم أثق

هرگاه برگردانی نام او را ظاهر گردد ملاحت و شیرینی او ... و میگردد وارونهٔ نام او انی بکم من بشما اعتماد دارم

وقال آخر في الباذنج

و گفته است دیگری در بادنجان

وكأنما الأباذنج سود حمائم ... أوكاره حلل الرياض الأخضر

و گویا بادنجانها کبوترهای سیاهند ... که آشیانهای او میان مرغزارهای سبز است

نقرت مناقرة الزمرد سمسما ... واستودعته حواصلا من عنبر

که منقار زده اند منقارهای زمرد دانهٔ کنجد را ... پس سپرده اند او را در حوصلهای از عنبر.

الفصل الثامن في الحمام والنيران

فصل هشتم در وصف حمام و آتش است

يا طيب بيت كالجحيم حرارة ... حيطانه نقشت بحور عين

ای خوشا اطاقی که مانند جهنم است در گرمی ... دیوارهای او نقش کرده شده است بتمثالهای حور عین

تأتيه في ظلم الظلام وتنثني ... في نور إسلام عليك مبين

میروی او را در تیرگی تاریکیها و بر میگردی از آنجا ... در روشنی اسلامی که بر تو آشکار است

وقال آخر في وصف الحمام

و گفته است دیگری در وصف حمام

حمامنا في كل جنبذة له ... أمثال جامات من البلور

حمام ما در هر گنبدی که مر او راست ... مانندهاست از جامهای بلور

تلقى زجاجات إذا شمس الضحى ... طلعت عليها أشرقت كبدور

میبینی آبگینهها را وقتیکه آفتاب چاشتگاه ... طالع شود بر آنها که میدرخشند مانند ماههای شب چهارده

وهواؤه ذو الاعتدال وصحنه ... شرق بعرف المسك والكافور

و هوای حمام با اعتدال است و صحن او ... افروخته شده است ببوی مشک و کافور

فكأن أرض بيوته مبسوطة ... بسطا من القالي والمحفور

پس گویا زمین اطاقهای حمام گسترده شده است ... گستردههائی از قالی و محفوری

اصناف

أصناف حيوان على جدرانه | تسعى بها في ظلمة من نور

تمام جانوران نقش است بر ديوارهای او | که گويا راه ميروند بآن ديوارها در ميان تاريکی از روشنائی

فيها الجداول والحياض وبركة | بلهاة ذاكي الجمرتين هصور

در او جويها وحوضها و برکه خزينه ايست

في بيت منتزع الثياب مقرنس | أعجب به من منظر منظور

در اطاق رخت کندن مقرنس کاريست | چه نيکوست آورنده بهت چشم اندازش که نظر کرده ميشود

بالسَّرو والآس النضير فناؤه | أزرى بروض بالربى ممطور

و بدرخت سرو و آس تر و تازه درگاه او آراسته است | که خار دارد مرغزار آب خورده از بارش را که بربی است

أيضاً في الحمام لأبي طالب المأموني

نيز در وصف حمام مر ابوطالب مأمونی راست

وبيت كأحشاء المحب دخلته | وما لي ثياب فيه غير إهابي

و بسا خانه که چون اندرون محب بود داخل شدم او را | و نبود مر مرا لباس پوشيدنی در او غير از پوست بدنم

أرى محرماً فيه ولست بكعبة | فما ساغ إلا فيه خلع ثيابي

می بينم خود را محرم در او در حالتی که نيست کعبه او | پس گوارا نبود مگر در او کندن لباس در حمام

بماء كدمع الصب في حر قلبه | إذا ما أذنت جابه بذهاب

با آبی بود مثل اشک چشم عاشق از ضعف و در گرمی دل او | در وقتيکه اذن بدهند محو شدهای او برفتن او

توهمت فيه قطعة من جهنم | ولكنها من غير مس عقاب

گمان کردم در حمام پاره از جهنم را | ولکن جهنمی است بدون مس شدن عذاب

في التنور لأبي طالب المأموني

در وصف تنور است مر ابو طالب مأمونی راست

تركية قد سكنت قعرها | للشمس أخت عبدتها المجوس

زن ترکيه است که بتحقيق جا گرفته است شکم او را | خواهر دختری است مر آفتاب را که پرستيدند او را گبران

إن لم تكن تلك فما بالها | تأخذ قمراً وتعطي شموس

اگر نبوده باشد در آتش حب آفتاب پس چه ميشود او را | که ميگيرد ماهها را و ميدهد آفتابها را

في النيران وقال بعضهم

در وصف آتشها است گفته اند بعضشان

كأن شرارها المبثوث منها ‎ ‎ ‎ ‎ نهته الريح وهنا فاستطارا

گویا شرارهای آتشی که پراکنده شده است هر وقت ‎ ‎ ‎ ‎ بجنباند او را باد از زمین پس بر پرند بر هوا

قراضات من العقيان لجت ‎ ‎ ‎ ‎ بها النكباء تذروها بدارا

ریزه‌های است از طلا و زر که ستیزه کرده است ‎ ‎ ‎ ‎ باد گرد باد که می‌پاشاند او را از روی سرعت

فتلقوا فوقها صفرا كبارا ‎ ‎ ‎ ‎ وتهوي دونها بيضا صغارا

پس می‌افتاد بالای او قراضها در حالیکه زرد و بزرگ بودند ‎ ‎ ‎ ‎ و پایین می‌آید نزد او در حالیکه سفید و کوچک بودند

كأن دخانه قطع السواري ‎ ‎ ‎ ‎ تؤد على السماء بها القطارا

و گویا دود او طایفه‌های سواران بودند ‎ ‎ ‎ ‎ که بر پا کرداند بر آسمان بسبب آن قطارها

وقال آخر

و گفته است دیگری

فالنور يلعب في أطرافها مرحا ‎ ‎ ‎ ‎ والجمر يوقد في أكنافها ذهبا

پس نور بازی میکند در اطراف آتش از شادی ‎ ‎ ‎ ‎ و اخگر بر می‌افروزد در کنارهای آتش طلا را

وطاوعتها شرار لو جرى معه ‎ ‎ ‎ ‎ برق وني أو تلقى كوكبا نكبا

و فرمان برداری میکرد او را شراره که اگر جاری شود با او ‎ ‎ ‎ ‎ برقی میماند از راه یا به بیند او را ستاره ره بر میگردد

لو كان وقت نثار خلته دررا ‎ ‎ ‎ ‎ أو كان وقت انتضاء خلته شهبا

اگر بوده باشد وقت نثار کردن گمان میکنم او را مرواریدها ‎ ‎ ‎ ‎ یا بوده باشد وقت کشیدن شمشیر گمان میکنم او را ستاره‌های درخشنده

وقال آخر

و گفته است دیگری

كأنما النار والرماد معا ‎ ‎ ‎ ‎ وضوءه في خلاله يجب

گویا آتش و خاکستر در حالیکه باهمند ‎ ‎ ‎ ‎ و روشنی او در [illegible] سبکی خاکستر پنهان میشود

وجنة عذراء مسها خجل ‎ ‎ ‎ ‎ فاستترت تحت عنبر أشهب

رخسار دختر بکری است که نموده است او را شرمساری ‎ ‎ ‎ ‎ پس پنهان شده است زیر عنبر اشهب

وقال آخر

و گفته است دیگری

وبدا الجمر والرماد عليه ‎ ‎ ‎ ‎ في قبضتين مذهب ومعنبر

و ظاهر شد آتش [illegible] خاکستر بر او ‎ ‎ ‎ ‎ در [illegible] که طلاکاری [illegible] و معنبر است

وقال آخر

دیگری گفته است

وشعثاء غبراء الفروع منيفة   بها توصف الحسناء او هي اجمل

پراکنده وگرد آلود گیسوانیست که بلند وزیاد شونده است   که با او وصف کرده میشود زن جمیله یا او جمیل تر است

دعوت اليها ابناء ليل كأنهم   اذا ابصروها معطشون قد نهلوا

خواندم بسوی او شب روندگان را گویا ایشان   وقتیکه دیدند او را تشنگانی بودند که بآبگاه رسیدند

لابي بكر الخالدي في المنقل مع النار

مر ابی بکر خالدی راست در تعریف منقل با آتش

مصفر محرق بنفسه   تخاله العين عاشقا وصبا

زرد رنگ گردیده است که سوزنده است جان خویش را   گمان میکند او را چشم عاشق گرفتاری

اذا نظمنا في جيده سبجا   صيره بعد ساعة ذهبا

هرگاه بچینیم درگردن او مهره ها را   میگرداند او را بعد از ساعتی طلای زرین

للسري الرفاء في وصف كانون النار

مر سری رفا راست در وصف تنور آتش

والحب نار نا فمنظرها   يغنيك عن كل منظر عجب

دبر افروخته شده است آتش، پس منظر او   بی نیاز میکند ترا از هر منظر شگفتی

اذا ارتمت بالشرار طردت   على ذراها مطارد اللهب

هرگاه بیفکند شراره را میراند   بر بالای خود رانده شده های افروخته ها را

رأيت ياقوتة مشبكة   تطير عنها قراضة الذهب

می بینی یاقوت مشبکی را   که میپرد از او ریزه های طلا

ايضا للسري الرفاء في المنقل النار

نیز مر سری رفا راست در منقل آتش

كأن على النار زنجية   تضرج بردا لها اصفرا

گویا بر آتش زنگی است   که سرخ کرده است جامه زرد را که برای او است

وذو اربع لا يطيق النهوض   ولا يألف السير فيمن سرى

و چهار پائیست که طاقت ندارد حرکت کردن را   والفت نمیگیرد سیر ورفتن در کسیکه شب راه میرود

تُحَمِّلُهُ سَبَجًا أَسْوَدًا — فَيَجْعَلُهُ ذَهَبًا أَحْمَرَا

بار مینماید اورا مهرهای سیاهی را — پس میکرداند اورا طلای سرخ

لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عُثْمَانَ الْوَاثِقِيِّ فِي النَّارِ وَالْبَرْدِ

مر عبدالله پسر عثمان واثقی راست در تعریف آتش و سرما

وَلَيْلَةٍ شَابَ لَهَا الْمَفْرِقُ — بَلْ جَمَدَ النَّاظِرُ وَالْمَنْطِقُ

و بسا شبی که بر وی سفید شده بود فرق او — بلکه بسته بود چشم و زبان از سردی

كَأَنَّمَا فَحْمُ الْغَضَا بَيْنَنَا — وَالنَّارُ فِيهِ ذَهَبٌ مُحْرِقُ

گویا انگشت از ذغال درخت غضا میان ما بود — و آتش در وی طلای سوزنده بود

أَوْ سَبَجٌ فِي ذَهَبٍ أَحْمَرٍ — بَيْنَهُمَا نَيْلُوفَرٌ أَزْرَقُ

یا شبهی بود در طلای سرخ — که میان آن دو نیلوفر کبود بود

لِأَبِي إِسْحَاقَ الصَّابِي فِي الْمِجْمَرَةِ وَالْمِدْخَنَةِ

مر ابی اسحق صابی راست در مجمره و بوی سوز

وَمُحْرَقَةِ الْأَحْشَاءِ تَحْسَبُ أَنَّهَا — مُتَيَّمَةٌ تَشْكُو مِنَ الْحُبِّ تَبْرِيحَا

و بسا سوخته اندرونی که گمان میکنی اورا — عاشقی که شکایت میکند از سختی رنج و سوزش را

تُنَاجِيكَ بِنَجْوَى تَسْمَعُ الْأَنْفُ وَحْيَهَا — وَيَجْهَلُهَا الْأُذْنُ السَّمِيعَةُ إِذْ تُوحِي

بگوید در گوش میگوید ترا بجوابی که میشنود بینی اشارت را — و جاهل است اورا گوش شنوا وقتیکه پیغام داده میشود

وَقَالَ بَعْضُهُمْ

و گفت بعضی از ایشان

إِذَا اسْتَوْدَعَتْ سِرًّا مِنَ الطِّيبِ مُجْمَلًا — أَشَاعَتْهُ تَفْصِيلًا وَأَفْشَتْهُ مَشْرُوحَا

هرگاه بسپاری اورا رازی از بوی خوش سربسته — آشکار میکند اورا مفصل و فاش مینماید شرح کرده شده

يُحْرَقُ فِيهَا النَّدُّ عُودًا وَبَدْأَةً — فَتَأْخُذُهُ جِسْمًا وَتُبْقِيهِ رُوحَا

سوخته میشود در او بوی خوش کررا و ابتدا را — پس میگیرد جسم بوی خوش را و باقی میگذارد روح اورا

فِي نَارِ الْقِرَى لِبَعْضِهِمْ

در وصف آتش مهمانی مر بعض ایشان را

لَهُ نَارٌ تُشَبُّ بِكُلِّ وَادٍ — إِذَا النِّيرَانُ أُلْبِسَتِ الْقِنَاعَا

مر اورا آتشی است که بر افروخته میشود بهر وادی — در وقتیکه آتشها می پوشند روپوشهای خود را

لابن باذه

لابن سادة

مر ابن ساده راست

ونارانِ نارٌ يجتذبُ الضيفَ ضوؤها   وأخرى يُصيبُ المجرمين سعيرُها

و دو آتش است او را آتشی که می آورد مهمان را روشنائی او   و آتشی دیگر است که برسد گناهکاران را افروختن او

وقال آخر

و گفته است دیگری

متى تأتِهِ تعشو إلى ضوءِ نارِهِ   تجدْ خيرَ نارٍ عندها خيرُ موقدِ

هر زمان بیائی او را که شام خوری بر روشنائی آتش او   می یابی بهتر آتشی را که نزد او بهتر برافروزنده است

في القدر للسري الرفاء

در وصف دیگ است مر سری رفا راست

سوداءُ لم تنتسبْ لحامِ   ولم ترُمْ ساحةَ الكرامِ

زنگی است که نسبت و پیوند ندارد مر حام پسر نوح را   و قصد نکرده است منزل کرام و بزرگان را

كأنها تحتها ثلاثٌ   مقترباتٌ من الحمامِ

گویا زیر او سه   کبوترند نزدیک یکدیگر آمده

يلعبُ في جسمها لهيبٌ   لعبَ سنا البرقِ في الظلامِ

که بازی میکند در تن آنها آتش   مانند بازی کردن روشنائی برق در تاریکی

لها كلامٌ إذا تناهت   غيرُ فصيحٍ من الكلامِ

از برای او گفته ایست وقتیکه بپایان رسد   که غیر آشکار از سخن است

وهي وإن لم تذقْ طعاماً   مملوءةُ الجسمِ من طعامِ

و او اگر چه نچشیده است خورشی را   ولکن تنش پر از خورش است

كأنما الجنُّ ركّبتها   على ثلاثٍ من الآكامِ

گویا جن ساخته است او را   بر سه پشته بلند

الباب السادس في الصيد والصقور والكلاب وغيرها وفيه فصول

باب ششم در صید و شکار و چرغها و سگها و غیر آنهاست و در او فصول است

الفصل الأول لامرئ القيس بن حجر الكندي في كثرة اصطياده

فصل اول مر امرء القیس پسر حجر کندی راست در بسیاری شکار کردنش گفته

إذا ما غدونا قال ولدان أهلها — تعالوا إلى أن يأتنا الصيد نحطب

هنگامی که بامداد کردیم گفت پسران اهل معشوقه — بیائید تا آنکه می آید ما را شکار هیمه فراهم آوریم

كأن عيون الوحش حول خبائنا — وأرحلنا الجزع الذي لم يثقب

گویا چشمهای وحشیهای دور خیمه های ما — وکالاهای ما جزع یمانی است که سوراخ نکرده است

وقد عيب بعض أبناء الملوك في اشتهاره بالصيد لشغفه به وقيل إنه مزر وكان أديبا فقال

و ملامت کرده شد بعض پسران ملوک در شهرت داشتن بشکار و گفته شد برای او که بشکار حریص بازی میکند و بود او مرد ادیب پس گفت

ثم ما يغدوا إلى الصيد معي — فتية همهم في الصيد جد

بسا که بامداد میکنیم بسوی صید و شکار و با من — جوانانی هستند که بازی ایشان در شکار جد و کوشش است

ألفوا الحرب فلما ظفروا — فتحامى أن يعاديهم أحد

الفت گرفته بودند جنگ را پس وقتیکه ظفر یافتند — پس دوری و حذر کرده شد از اینکه دشمنی کند با ایشان احد

واستقام الناس طرا لهم — فغدوا ليس يرى فيهم أود

و مستقیم و راست شدند همه مردم برای ایشان — پس بامداد کردند نبود که دیده شود در ایشان کجی

وتفانت عادة الحرب وما — جمعوه من عتاد وعدد

و فانی گشت عادت جنگ و آنچه — گرد کرده بودند از ساز جنگ و عدد لشکر

وجدوا في الصيد منها شبها — فاتبعوها في معاناة الطرد

یافتند در شکار از جنگ مانندی را — پس پیروی کردند جنگ را در مشقت کوشیدن شکار

لترى عادتهم جارية — لهم باقية لا تفتقد

تا آنکه دیده شود عادت ایشان جاری و روان — برای ایشان باقی و پاینده که مفقود نگردد

وقال بعض الشعراء في المهدي محمد بن عبد الله

و گفته اند بعض شعراء در مدح مهدی محمد بن عبد الله عباسی

يغدو الإمام إذا غدا — للصيد محمود النقيبة

برای شکار ستوده خوی سرشت است

فتؤوب ظافرة جوارحه — وأكلبه الأديبة

پس بر میگردد در حالتیکه مظفر است بازها — و سگان معلم او

بمخالب وبراثن بدماء — ما اقتنصت خضيبة

بچنگلها و ناخنهائی که بخونهای — آنچه شکار کرده اند رنگین است

وسهامه لوحوشه وا — لطير قاصدة مصيبه

و تیرهای او برای وحوش او و — و مرغان او قصد کننده برخورنده اند

فكأنما عرفته فانها — دت لدعوته مجيبه

پس گویا شناخته اند او را پس رام — گشته اند مر خواندن او را اجابت کننده

وقال بعض المحدثين

وگفته است بعض متأخرین

لولا اطراد الصيد لم يك لذة — فتطاردي لي بالوصال قليلا

اگر نبوده باشد راندن شکار نباشد لذتی — پس دور گریز مر مرا بوصل اندکی

هذا الشراب اخو الحيوة وماله — من لذة حتى يصيب غليلا

این آب برادر حیوة و جان است و نیست مر او را — لذتی و گوارائی تا که برخورد تشنه را

وقال بعضهم نظير ذلك

وگفته اند بعضی شعراء مانند این را

لا استلذ العيش لم ادأب له طلبا — وسعيا في الهواجر والغلس

لذت نمیبرم زندگانی را که کوشش نکرده ام برای او طلب — و رفتنی را در نیم روزهای گرم

وارى حراما ان يواتيني الغنى — حتى يحاول بالعناء ويلتمس

و می بینم حرام اینکه بیاید مرا غنا و بی نیازی — تا اینکه جسته شود برنج والتماس کرده شود

فاحبس نوالك عن اخيك موفرا — فالليث ليس يسيغ الا ما افترس

پس باز دار بخشش خود را از برادر خود در حالتیکه بسیار باشد — پس شیر نیست که گوارا شود پس مگر آنچه را که از طعمه شکسته و خورده

وكان المعتضد بالله العباسي حريصا بالصيد فقيل لما بنا الثريا يقول

و بود المعتضد بالله عباسی حریص بشکار و گفته شده است وقتیکه بنا کرد عمارت ثریا را میگفت

كثيرا تعلم ان بناء من ابنية الخلفاء يشبه هذا البناء

بسیار لا میدانی اینکه بنائی از بناهای خلفا شباهت داشته باشد از شکوه این بنا ثریا را

اما انني قاعدا على سريري — يعرض على وزيري وصطاد

آیا می بینی مرا که نشسته ام بر تخت خود — و عرض میکند بر من وزیر من عرایض را و در چنین حال شکار کرده شود

بين يدي صيد البر والبحر وما اشبه قول القائل فيه

پیش روی من شکار بیابان و دریا باهم و چه شبیه است قول شاعر در گفته او

يا حبذا الشفع سفح المرج والوادي — وحبذا أهله من رائح غادي

ای خوشا دامنهٔ کوه دامنهٔ بود مرج و وادی مرج — و خوش اهل او از شام کننده و صبح کننده

ترفى قراقيره والعيس واقفة — والضب والنون والملاح والحادي

بلند میشود کشتیهای او برزوی دریا و شتران ایستاده — و سوسمار و ماهی و ملاح کشتی و راننده شتر همه در آنجا است

وقال كشاجم صاحب كتاب الصيد والطرد بتوقفه بمصر بموضع يعرف بدير القصير منيف على ذروة الجبل مطل على النيل

و گوید این کشاجم صاحب کتاب صید و طرد هنگام توقفش بمصر بجائی که معروف بود بدیر قصیر که مشرف بود بر بلندی کوه و مشرف بود بر رود نیل

سلام على دير القصير وسفحه — بجنات حلوان الى النخلات

درود باد بر دیر قصیر و دامنهٔ کوه او — باغهای حلوان تا نخلستانهای او

منازل كانت لي بهن مآرب — وكن مواخيري ومنتزهاتي

جایهائی است که بود برای من بآنجاها حاجتها و کشیشها — و بودند آنجاها شرابخانه و نزهتگاههای من

إذا جئتها كان الجياد مراكبي — ومنصرفي في النفس منحدرات

هرگاه رفتم آن منازل را بود اسبان نیکو مرکبهای من — و برگشتنم

فأقنص بالإسحار وحشي عينها — وأقنص الانسي في الظلمات

پس شکار میکردم سحرها را وحشی های کنار چشم آنها را — و شکار میکردم دلبران آرام در تاریکیهای شب

معي كل بسام أغر مهذب — على كل ما يهوى النديم مؤات

با من بود رفیق خندانی و بزرگ پاکیزه اخلاقی — که بر هرچه خواهش میداشت ندیمش موافق بود

ولحمان مما أمسكته كلابنا — علينا ومما صيد بالشبكات

و با من بود دو قسم گوشت بعضی از آنچه گرفته بودند او را سگان ما — برا ما و بعضی از آنچه شکار شده بود بشبکه و دامها

وكأس وإبريق وناي ومزهر — وساق غرير فاتر اللحظات

و جام بود و ابریق و نای بود و ساز — و ساقی نایابی که سست نگاهان و بیمارچشمان بود

في لحم الصيد خاصية حسنة وأهدى بعض الأمراء إلى بعض الملوك صيداً عقيب علة فكتب إليه

در گوشت شکار نیکوئی اوست هدیه فرستاد بعضی امرا بسوی بعضی پادشاهان شکار او را بود بعد از بیماری او پس نوشت بسوی او

أزال الله شكواك وأهدى لك إفراقا — خرجنا أمس للصيد وكنا فيه سباقا

زایل کرد خدا درد او را و فرستاد برای تو مرغان را — بیرون رفتیم دیروز برای شکار و بودیم در او سبقت کننده

فجاد الله بالرزق وكان الله رزاقا ... وأحرزنا من الدراج ما أرجل نهر حناقا

پس بخشش فرمود خدا بروزی شکار و بوده است خدا روزی دهنده ... و جمع کرده‌ایم از دراج آنقدر که بار خشک جود او را

فأطعمت وأهديت إلى المطبخ أوساقا ... وخير اللحم ما أفلقه الجارح أفلاقا

پس خوردم خود و فرستادم سوی مطبخ شاه چند بار ... و بهترین گوشت آنست که بشکافد او را بازو شاهین شکافتنی

وذو العادة للصيد إذا أبصر تاقا ... فيغذوه بما كان إليه الدهر مشتاقا

و صاحب عادت شکار هرگاه ببیند شکار را مشتاق گردد ... پس خورش میکند او را بانچیزی که بود بسوی وی در روزگار خواهان

فكل منه شفاك الله مشويا وأمراقا ... فهذا الحفظ للقوة لا تبذير إسحاقا

پس بخور از گوشت شکار شفا دهد ترا خدا از کباب و آشوربا ... پس اینست نگاه دارنده قوه نه تدبیر اسحاق در خورشها

وقال آخر في مثل ذلك

و گفته است دیگری ایضاً در مثل این

جنبك الله عارض العلل ... ونلت ما عشت أبعد الأمل

و دور کند ترا خدا از عارضه ناخوشیها ... و برسی مادام زندگی دورترین آرزو را

حضرت بالأمس ما أشير به ... من التغذي بخلف الحجل

حاضر شدم دیروز بآنچه اشاره شده بود بسوی من ... از طلب غذا و خورش او و برادر کبک

فلم أزل أبتغيه مجتهدا ... في السهل من أرضه ومن جبل

پس همیشه خواهش میکردم او را و کوشش میکردم ... در بیابان از زمینش و از کوهش

حتى تقنصت ما بعثت به ... والبر بر في الدق والجلل

تا اینکه شکار کردم آنچه بر انگیخته شدم باو ... و نیکوئی نیکوئیست چه در کوچک و چه در بزرگ

من صيد باز ما زال ينعته ... لين بمستغلظ ولا عضل

از شکار بازی که پیوسته می‌ستود او را ... که نه بود او درشت و نه سطبر

نقالا منه بالرياش وبالنجح ... الذي في حروفه الأول

الفصل الثاني في الصقور والعقبان والبزاة لمحمود بن الحسين السندي الكاتب في البازي

فصل دوم در شاهین‌ها و بازها است مر محمود بن حسین سندی منشی راست در وصف باز

قد أغتدي والليل مهتول الحجى ... والصبح يستنفض أسرار الدجى

تحقیق بامداد کردم و حال آنکه شب ... و صبح می‌افشاند و بیرون می‌آورد رازهای تاریکی را

مبتسماً عن باسم من الصبا ... ضحك الفتاة الخود في وجه الفتى

همچنانکه خندان بود از شکوفه‌ها ... مانند خندیدن دختر با شرم در روی جوان

أو مثل وجه يتهلل للقرى ... بكأس من البزاة مجتبى

یا مانند روی مردی که خندان میکرد برای مهمانداری ... با شکننده‌ای از بازها که برگزیده بود

كأنما ناظره إذا سما ... ياقوتة تهدى إلى بعض الدمى

گویا چشم او هرگاه بلند می شد ... یاقوتی بود که هدیه داده شود بسوی بعضی تصویرها و بتها

كأنما المنسر من جيد انحنى ... عطفة صدغ خط في خد رشا

گویا منقارش از جائیکه کج خمیده است ... گوئی و آن کجی زلف است که نبشته شده در روی آهو بره

كأنما ينطف بكفيه مدى ... أو نحي من النجم إذا النجم هوى

گویا بسته شده بود بدو پنجه او کاردها ... ستاره بنده تر از ستاره بود در وقتیکه ستاره فرود آید

وزججته الطير سماً ثم انثنى ... يبشر الطير له إذا بدا

و از برکت نگاه چشم که بلند شود پس برگردد ... بشیر کرده شود برای او مرغ وقتیکه آشکار شود

لعبد الله بن محمد الناشئ في البازي

مر عبد الله پسر محمد ناشی راست در وصف باز

غدوت أبغي الصيد في منهاجه ... بأقمر أبدع في نتاجه

بامداد کردم که خواهش داشتم شکار را در راهش ... بباز سپیدی که بدیع بود نتاجش

ألبسه الخالق من ديباجه ... ثوباً كفى الصانع من نساجه

پوشانیده است او را خالق از دیبای خویش ... جامه را که کفایت میکرد رنگ کننده را از بافنده او

حالٍ من السوق إلى أوداجه ... وشياً يحار الطرف في إندراجه

آراسته است از ساقها تا اطراف گردنش ... جامه منقشی را که حیران میکرد چشم در اطراف او

وزان فوديه إلى حجاجه ... بزينة كفته ونظم تاجه

و زینت داده است دو طرف سرش را تا استخوان ابروهای او ... بزینتی که کفایت کرده است نظم تاج او را

منسره ينبي عن علاجه ... وظفره يخبر عن علاجه

منقار او آشکار میکند از ضرب و جدال او ... و ناخن او خبر میدهد از زد و خورد او

لو استضاء المرء في إدلاجه ... بعينه كفته عن سراجه

اگر طلب روشنی کند مرد در تاریکی شب ... بچشم آن باز هر آینه او را از چراغ

لأبي نواس في البازي

مر ابو نواس راست در وصف باز

لما رأيت الليل قد تشمّرا ... عنّي وعن معروف صبح أسفرا

هنگامی که دیدم شب را که بتحقیق طلب پنهانی کرد ... از من و از معروف صبحی که روشن گشت

ألبست كفّي دستبانا مشعرا ... فروة سنجاب لؤاما أوبرا

پوشانیدم پنجه خود را دستکش موداری را ... پوست سنجابی را که سودمند و پرکرک بود

يحوي بنان الكفّ إلّا الخنصرا ... وغمزة البازي إذا ما ظفرا

که نگاه داری میکرد پنجه را الا انگشت کوچک ... داو فشردن باز هرگاه ناخن فرو برد

فقمت فيه الكفّ إلّا الخنصرا ... أعددت للبغثان حتما ممقرا

پس برخاستم در او پنجه را مگر انگشت کوچک را ... آماده ساختم برای مرغان ضعیف مرگ تلخ را

كأنّ شدقيه إذا تصوّرا ... صدعان من عرعرة تفطّرا

گویا دو چاک دهان او هرگاه فریاد کردی ... دو شکاف اند که از درخت عرعر شکافته شده اند

كأنّ عينيه إذا ما أثارا ... فصّان فيها من عقيق أحمرا

گویا دو چشم او هرگاه بنگرند ... دو نگینند در او از عقیق سرخ

لأبي نواس في الزرق وهو ذكر البزاة

نیز مرا بونواس است در جرّه و آن نر بازهاست

قد اغتدي بزرّق جرّاز ... محض رقيق الزفّ والطراز

بتحقیق بامداد کردم با بازی که گسسنده و برنده است ... خلاصه بازان بال گسترنده و نیک نژاد

دُنِّق من نعمان شهرداز ... يصيد ما نزفا ودست جاز

که گرفته و دستگیر شده بود از شهر داز نعمان ... شکار میکرد برای پادشاهان از دست [illegible]

زين يد الحامل والقفّاز ... فكم وكم من طول جمّاز

آرایش دست حامل و آرایش قفازست ... پس چه بسیار بسیار که شکار کرد [illegible]

نعم الخليل ساغة الأغواز

لبعض المحدثين في البازي

مر بعض متأخرین راست در وصف باز

ينهاز جولان القذى المنبجّ … كأنه يطرف عن فيروزج

[illegible] برنده جولان و گردش خاشاک را … گویا او چشم باز میکند از فیروزج

من الشواهين كلاف كنبج … في هامة مثل الصلاة المدمج

از شاهین های سیاه رنگ بزرگ است … با فرقی مانند سنگ سخت [illegible]

ومنسر أغنى وناب المضرج … مبرنس الهامة أو متوّج

و منقار [illegible] میان دو [illegible] … در حالیکه کلاه داشته شده فرق است یا تاج داشته

مكحّل الآماق أو مزجّج … حتى قضينا كل حاج محوج

و سرکشیده چشمان است یا باریک کرده ابرو است … تا آنکه روا کردیم همه خواهشهارا

من ديزج اللون وغير الديزج … فظل أصحابي بعيش مخنج

از شاهین تیره رنگ و غیر تیره رنگ … پس گردیدند یارانم با عیش گوارا و خنک

من زهم الصيد وشرب الجنجي

از چربش گوشت صید و شرب [illegible]

لعبد الله بن محمد الناشي في صفة الصقر

مر عبد الله پسر محمد ناشی راست در وصف چرغ

يا رب صقر يقرص الصقورا … ويكسر العقبان والنسورا

ای بسا چرغ که میبرد چرغان را … و میشکند عقابها و کرکسان را

مشمّرا عن ساقه تشميرا … يضاعف الوشي به التحبيرا

در حالیکه بر زده دامن است از ساق خود بر زدنی را … می افزاید نقش بآن پلنگی و خال داری را

معرّجا فيه ومستديرا … كما يضم الكاتب السطورا

در حالیکه کج کرده شده باشد و مستدیر باشد … چنانچه فراهم می آورد کاتب سطرها را

كأنه قد ملك التصويرا … لنفسه فأحسن التقديرا

گویا آن چرغ بتحقیق مالک گشته است صورتگری را … برای نفسش پس نیکو کرده است اندازه و تقدیرش را

يروم منه أسدا هصورا … مشمّرا ألحاظه تشزيرا

طلب میکند از آن شیر شکننده را … از روی خشم نگرنده است که نظرش بخشم نگریستنی را

كأن في مقلته سعيرا … تخاله من قلق مذعورا

در چشم او شعله آتش است … گمان میکنی او را از اضطراب ترسیده شده

فاحذر ليوضح الاموراً ۞ فهامة ترى لها تدويرا

با پرهیز است تا آشکار کند کارها را ۞ با فرق است که مرغی برای آن تدویر و گردی را

كما أدرت جندلاً نقيرا ۞ تسمع من داخلها صفيرا

چنانچه بگردانی سنگ سوراخ شده را ۞ میشنوی از درون او بانگ و آواز را

ترى الاوز منه مستجيرا ۞ يبادر الضحضاح والغديرا

می بینی مرغابی را از او پناه برنده ۞ که پیشی میگیرد جوی و آبگیر را

وقال كشاجم في صفة

وگفته است کشاجم در وصف چرغ

غدونا وطرف الليل وسنان غائر ۞ وقد ترك الاصباح والليل سائر

بامداد کردیم و حال آنکه چشم شب خواب آلود و فرو رفته بود

بأجدل من حمر الصقور مؤدب ۞ واكرم جربت منها الاجامر

با چرخ از طایفهٔ چرغان که ادب آموخته شده بود

جرى على قتل الظباء وانه ۞ ليعجبني ان يقتل الوحش طائر

جری بود بر کشتن آهوان و بدرستیکه کار اینست ۞ که بشگفت می آورد مرا اینکه بکشد وحشی را پرنده

قصير الذنابى والقدامى كانها ۞ قوادم نسر او سيوف بواتر

کوتاه بود پرهای دنبال و پرهای پیش بالش گویا آنها ۞ بالهای کرکس است یا شمشیرهای برنده اند

ونقش منه جؤجؤ فكانما ۞ اعارته اعجام الحروف الدفاتر

و نقش کرده شده بود سینهٔ او پس گویا ۞ عاریه داده بود اورا دفترها نقطه کردن حروف را

وتحمله منا اكف كريمة ۞ كما زينت بالخاطبين المنابر

و بر میداشت اورا پنجه‌ها سپید کریم ۞ چنانچه آرایش کرده شده است منبرها بخطیبها

فعن لنا من جانب السفح ربرب ۞ على سنن يبتن منه الجآذر

پس ظاهر گشت ما را از جانب دامنهٔ کوه گروهی آهو ۞ بر راهی که طلب راه میکرد از آن راه گاوهای کوهی

فجلى وحلت عقدة السير فانتحى ۞ لاولها اذا امكنته الاواخر

پس گشود و گشوده شد گره تسمه یا چه بند پس برباشد ۞ برای اول آن آهوان زیرا که ممکن بود اورا

يحث جناحيه على حر وجهه ۞ كما فضلت فوق الخدود المغافر

بر میانگیزاند دو بالش را بر رخساره اش ۞ چنانکه افزوده شده است بالای گونه ها خودها

فلما تم رجع الطرف حتى رأيتها — مصرعة تهوي إليها الخناجر

سپری تمام نشد برگشت نگاه تا آنکه دیدم آنها را — افکنده شده بچنگالی که فرود میرفت بسوی او خنجرها و چنگها

لذلك لذاتي وما نال لذة — كطالب صيد يكتفي وهو ظافر

برای همین لذات من و نرسیده است لذتی — مانند طالب شکاری که باز بایستد و او پیروزمند باشد

لبعضهم في الكونج

مر بعضی راست در کونج

إن لم يكن صقر فعندي كونج — كأن نقش ريشه المدرج

گو نبی باشد چرغی پس نزد من — گویا نقش پرچین دار و زینه دار او

برد من الموشي أو مدبج — كأن خفانا عليه ينسج

جامه منقش یا دیبا است

فكم به للطير قلب مزعج — وكم قتيل بدم مضرج

بسا بسیار بسبب او برای مرغ دل ترسیده شده است — و چه بسیار کشته از مرغ که بخون آغشته است

يمثله عنا الهموم تفرج

لعبد الله بن محمد الناشي في اليؤيؤ

مر عبد الله پسر محمد ناشی راست در مرغکی مانند باشه

ويؤيؤ مهذب رشيق — كأن عينيه لدى التحديق

و بس یؤیؤ پاکیزه خوش اندامی — که گویا دو چشم او نزد نگریستن

فصان مخروطان من عقيق

دو نگین اند که تراشیده شده اند از عقیق

لأبي نواس في اليؤيؤ

مر ابو نواس راست در یؤیؤ

قد أغتدي والصبح في دجاه — كطرة البرد على مثناه

بتحقیق بامداد کردم و حال آنکه صبح در تاریکیش — مانند کناره جامه است که بر دوره وی جامه

بيؤيؤ يعجب من رآه — ذي شفقة طرز بها خداه

بیؤیؤی که بشگفت می آورد کسی را که می بیند او را — صاحب رنگ سرخ بر او است که زینت شده است برنگ گونه او

أزرق لا تكذب عيناه / فلو يرى القانص ما يراه

کبود چشمی است که تکذیب نکند او را چشم او / پس اگر ببیند شکار کننده آنچه را که می بیند او

فداه بالأم وقد فداه / من بعد ما أذهب حملاقاه

که فدا باد مادر او را و تحقیق فدا باد که او را / از دوری آنکه میبرد پلکان چشم او

لا يؤيل المكاء منكباه / ولا جناحان تكنفاه

نجات نمی یابد مکاء دو شانه او / و نه دو بالی که احاطه کرده اند او را

منه إذا طار وقد تلاه / لو أكثر التسبيح ما نجاه

از تو بود و حشیکه پرواز کرده و تحقیق از پی در آید او را / اگر بسیار بکند تسبیح را نجات نمیداد او را

هو الذي خولناه الله

او آنچیزیست که روزی داده است ما را خدا با آن

ايضا لابي نواس في الشاهين

ایضا مر ابی نواس راست در شاهین

قد اغتدي والليل في مسوده / وندرت العين في مرقده

بتحقیق بامداد کردم و حال آنکه شب در سیاهی خود

غدو باغي قنص معده / بدستبان فاضل عن زنده

مانند صبح کردن خواهنده شکاری که مهیا است او / با دستکشی که افزون بود از بند دست

وسهرذان اللون أو سمنده / سايلة سفعته بخده

با شاهینی سرخ رنگ تیره یا سمند رنگی / که جاری بود تیرگی او بگونه اش

قد قده الصانع أحلى قده / فهو شبيه قبله ببعده

که بتحقیق نیکو کرده بود خالق زینت او را / پس او از چابکی مانند است شکار پیش را و با بعد بیش

يرى إذا الشخص دنا من بعده / بمقلة يلحى قبل شده

می بیند هرگاه شخص طلب بدن کند از دورش / بچشمی که در می یابد شکار را پیش از بستنش

في قرطق خيط بإزكنده / من خالص الديباج أو فرنده

در جامه که دوخته شده است بازکند او / از خالص دیبا یا از خالص پرنیان

مشتمر التخصير من جرده / ما كان إلا حله من حده

بسر عت پرنده است اندر کمر و این از آنجا بتاوست / نبود گشودن با چه بند کمر از منقارش

فجال وارتدت على مرتده — كأنها إذ ولت عن حده

پس جولان کرد و برگشتند مرغان بر برگشتن او — گویا مرغان هنگامیکه رمیده اند از مقدار آن

واعصوصبت لما رأت من جده — أسرة كسرى يوم دستبنده

وجمع گشتند از آنچه دیدند از طلب نایب — طایفه کسری اند روز جشن کسری

فصادنا قبل انصباب جهده — خمسين أحصاها بذا معتده

پس شکار کرد برای ما پیش از ... کوشش — پنجاه شکار شماره کرد آنها را باین عدد شمارنده او

فنحن في نائله ورفده — أبو عيال فأتهم بكده

پس ما در عطا و بخشش اویم — و او صاحب عیال است که روزی داده است عیال را بکوشش خود

الفصل الثالث في الطيور للمهلبي في النسر

فصل سیم در پرندها است مهلبی راست در وصف کرکس

يمشي النسور إليه وهي لاهية — مشي العذارى عليهن الجلابيب

میروند کرکسها بسوی او در حالتیکه او بازی کننده است — مانند رفتار دوشیزها که بر آنها سر انداز باشد

وقال آخر في السمند

وگفته است دیگری در وصف سمندر

وطائر يسبح في جاحم — كماهر يسبح في غمر

و مرغیست که شنا میکند در آتش — مانند ماهری که شنا میکند در ...

وقال آخر في النعامة

وگفته است دیگری در وصف شتر مرغ

كمثل نعامة تدعى بعيرا — تعاظمها إذا ما قيل طيري

مانند شتر مرغ است که نامیده میشود شتر را — بزرگ آید او را هرگاه گفته شود بپر

فإن قيل احملي قالت فإني — من الطير المربة في الوكور

پس اگر گفته شود بردار گفته است پس من — از مرغ پرورده ام در آشیانها

وقال آخر في القطا

وگفته است دیگری در وصف قطا

ملأت دماء يستقل بحملها — قدام كلكلها كصغر الحنظل

پر کرده است ... مستقل است بر داشتن آنها — پیش سینه ... مانند حنظل کوچک

وقال الحي

وَقَالَ آخَرُ فِي الْحَمَامِ

وگفته است دیگری در وصف کبوتر

كَأَنَّ بِنَحْرِهَا وَالْجِيدِ مِنْهَا ... إِذَا مَا أَمْكَنَتْ لِلنَّاظِرِينَا

گویا بر بالای سینهٔ او و گردن او ... هرگاه تمکین و دست داده باشد مر نظر کنندگان را

بِخَطٍّ كَانَ مِنْ قَلَمٍ دَقِيقٍ ... فَخَطَّ بِجِيدِهَا وَالنَّحْرِ نُونَا

نوشته که بوده است از قلم نازکی ... پس نوشته است بگردن او و بالای سینهٔ او شکل نونی

وَقَالَ أَعْرَابِيٌّ فِي صِفَتِهِ

وگفته است اعرابی در وصف کبوتر

مُزَبْرَجَةُ الْأَعْنَاقِ ثُمَّ ظُهُورُهَا ... مُخَطَّمَةٌ بِالدُّرِّ خُضْرٌ رَوَائِعُ

منقش کرده شده اند پس پشتان آنها ... درحالیکه سفید روینده مروارید سبز خوشنما بنده اند

وَمِنْ قِطَعِ الْيَاقُوتِ صِيغَتْ عُيُونُهَا ... خَوَاضِبُ بِالْحِنَّاءِ مِنْهَا الْأَصَابِعُ

واز پارهای یاقوت ریخته شده است چشمان آنها ... رنگین شده بحنا است انگشتان آنها

وَقَالَ آخَرُ فِي الْقُمْرِيِّ

وگفته است دیگری در وصف قمری

وَمُطَوَّقٍ مِنْ صِبْغِ خِلْقَةِ رَبِّهِ ... طَوْقَيْنِ خِلْتَهُمَا مِنَ النُّوَّارِ

وبا طوق داشته شده از رنگ خلقت پروردگارش ... از دو طوقی که گمان کنی آن دو را از

وَلَطَالَمَا اسْتَغْنَيْتَ فِي غَلَسِ الدُّجَى ... بِعَدِيلِهِ عَنْ مُطْرِبِ الْأَوْتَارِ

وهر آینه دراز کشیده که بی نیاز بودی تو در تاریکی شب ... بجفت او از مطرب سازها

لِأَبِي عَلِيٍّ الْبَصِيرِ فِي الْقَبَجِ

وَلَابِسَةٍ ثَوْبًا مِنَ الْخَزِّ أَدْكَنَا ... وَمِنْ خُمُرِ الدِّيبَاجِ رَأْسًا وَمَنْحَرَا

و پوشنده جامهٔ از خز ادکن ... واز دیبای سرخ جامه و منحر را

مُقَلَّدَةٍ فِي النَّحْرِ سُبْحَةَ عَنْبَرٍ ... عَلَى أَنَّهَا لَمْ تَلْتَمِسْ أَنْ تَعَطَّرَا

درحالیکه قلاده کرده شده بود در گردن مهرهای عنبر را ... با اینکه آن محبوبه احتیاج ندارد بانکه خود را معطر نماید

لَهَا مُقْلَتَا جَزْعٍ يَمَانٍ تَجَمَّلَتْ ... جُفُونُهُمَا فِي مَوْضِعِ الْكُحْلِ عُصْفُرَا

برای او بود دو چشم از جزع یمانی که برداشته بود ... پلک‌های آن دو بجای سرمه رنگ سرخی را

مُطَرَّزَةُ الكُمَّينِ طُرًّا تَخالُها ... بِتَقويمِها مِن حَلكَةِ اللَّيلِ أَسطُرا

علم دار آستینین یا ست همه گر گمان کنی او را ... برهست گردنش از سیاهی شب سطرها

لابن المعتز في الديك

مر ابن معتز راست در وصف خروس

بَشَّرَ بِالصُّبحِ هاتِفٌ هَتَفا ... صاحَ بِنا كَالخَطيبِ فَوقَ مِنبَرٍ وَقَفا

مژده داد بصبح یا نعره که آواز کرد ... فریاد زد ما را چون خطیب که بالای منبر ایستد

صَفَّقَ إِمّا ارتِياحَةً لِسَنا ... الفَجرِ وَإِمّا عَلى الدُّجى أَسَفا

بال برهم زد یا بود شادی و برای روشنائی ... صبح و یا برای تاریکی شب تاسف خورد

لامرئ القيس في المكاء

مر امرء القیس راست

كَأَنَّ مَكاكِيَّ الجِواءِ غُدَيَّةً ... صُبِحنَ سُلافًا مِن رَحيقٍ مُفَلفَلِ

گویا پرندهای کوچک جواء هنگام صبح ... صبوحی زده اند شراب از باده فلفل دار

وقال آخر في الخفاش

و گفته است دیگری در خفاش

أَبى عُلَماءُ النّاسِ أَن يُخبِروا فَتى ... وَقَد ذَهَبوا بِالشِّعرِ في كُلِّ مَذهَبِ

انکار کردند دانایان مردم از اینکه خبر دهند مرا ... و تحقیق برده اند شعر را در هر راهی

بِجِلدِ إِنسانٍ وَصورَةِ طائِرٍ ... وَأَظفارِ يَربوعٍ وَأَنيابِ ثَعلَبِ

بپوست انسانی و صورت مرغی ... و ناخنهای موش دشتی و دندانهای روباه

لابن حصين

مر ابن حصین راست

مُفَنَّقُ طَوقٍ لازَوَرديُّ كَلكَلٍ ... مُوَشّى الطُّلى أَحوى القَوادِمِ وَالظَّهرِ

سبز طوق و لاژورد سینه است ... منقش گردن و سیاه پرهای بال و پشت است

أَذابَ عَلى الياقوتِ أَجفانَ لُؤلُؤٍ ... وَصاغَ عَلى الأَجفانِ طَوقًا مِنَ التِّبرِ

گداخته است بر یاقوت پلکان مروارید را ... و ریخته است بر پلکان چشم قلاده از طلا

الفصل الخامس في التشبيهات الكلاب لأبي نواس في صفة الكلب

فصل پنجم در مانندگی سگان شکاری مر ابو نواس راست در صفت سگ شکاری

قد اغتدي في فلق الصباح — بمطعم يوجن في سراح

تحقیق بامداد کردم در روشنی صبح — با سگی که طعام داده شده بشکار بود که افکنده بشد بشکار

مؤيد بالنصر والنجاح — غذته أظآر من اللقاح

که تایید کرده شده بنصرت و فیروزی است — که غذا داده است او را دایه‌های شیر دهنده

فهو مكبش ذرب السلاح — لا يسأم الدهر من الصياح

پس او دشنام بنده تیز دندان و چنگال است — دل تنگ نمیکرد در روزگار از فریاد

مؤجد باشر للصباح — ما البرق في ذي عارض لماح

با وجود است که شاد میکرد مر آواز روباه را — نیست برق در ابر درخشنده

ولا انقضاض الكوكب المنصاح — ولا انبتات الحوب المنداح

و نه افتادن ستاره فرود آینده — و نه قطع شدن لوهای بزرگ وسیع از سرعت

حين دنا من راحة المناح — أحد في السرعة من سراح

هنگامیکه نزدیک شود از پنجه آب گشنده — تند تر در سرعت در فرار از سراح

يكاد عند ثمل المراح — يطير في الجو بلا جناح

نزدیک میکرد نزد مستی نشاط — که بپرد در هوا بدون بال

إذا سما الحامل للأشباح — يفتر عن مثل شبا الرماح

و چنگ بلند کند نظر را برای صید که آلبد کار — دهن میگشاید از دندانهای تیز چون نیزه‌ها

فكم وكم ذي جدة لياح — وناشب أعفر ذي طماح

پس چه بسیار بسیار آهوی خط دار است — و فریاد کننده و خاک آلوده

هذا عادة مضرج الصفاح لبكالة

و آنکه است او را بلند شده پشت و پهلو گون

أنعت كلبا أهله في كده — قد سعدت جدودهم بجده

وصف کردم سگ شکاری را اهل او در کوشش — تحقیق نیکو گشته است بخت آنها بکوشش او

فكل خير عندهم من عنده … يظل مولاه له كعبده

بس هر خوبی که نزد ایشان است از نزد اوست … میگردد مولای وی برای او چون بنده او

يبيت أدنى صاحب من مهده … وإن عرا جلله ببرده

شب بروز می آورد نزدیک خوابگاه صاحبش … واگر برهنه باشد بپوشاند او را بجامه خودش

ذي غرة محجلا بزنده … تلذ منه العين حسن قده

صاحب پیشانی و دست و پای سپید است … لذت میبرد چشم از او بنیکوئی اندامش را

تأخر شدقيه وطول خده … تلقى الظباء عنيا من طرده

و تا خیر لبهایش و درازی رویش را … می بینند آهوها دشواری و مشقت از دویدن او

لأبي الطيب المتنبي

مر ابو طیب متنبی راست در وصف سگ شکار

له إذا أدبر لحظ المقبل … يعدو إذا أحزن عدو المسهل

برای اوست هرگاه پشت کند نگاه رو کننده … میدود هرگاه بزمین ناهموار و کوه رود مانند دویدن بزمین هموار

يقعي جلوس البدوي المصطلي … بأربع مجدولة لم تجدل

می نشیند بزانوی دم مانند نشستن عرب بدوی گرم شونده باتش … با چهار دست و پائی است نیک بورد

آثارها أمثلة في الجندل … يكاد في الوثب من التفتل

که اثرهای آنها نقشهائی آنهاست در سنگ … نزدیک میشود در جستن از پیچیدنش

يجمع بين متنه والكلكل … وبين أعلاه وبين الأسفل

جمع شود میان پشت او و سینه او … و میان بالای او و میان پائینش

موثق على رماح ذبل … ذي ذنب أجرد غير أعزل

محکم وبسته شده است بر پاهای چون نیزهای باریک … صاحب دمی است کم مو و غیر کج شده بیکسو

وعقلة الظبي وحتف التتفل … مقتحما على المكان الأهول

دفع کننده آهو و مرگ روباه است … بی باکانه رونده است بر جای هولناک

يخال طول البحر عرض الجدول … إفر عن مذروبة كالأنصل

گمان میکند درازی دریا را مانند پهنای جوی … دهن گشوده است از دندانهای تیزی چون پیکانها

لا تعرف العهد بصقل الصيقل … كأنها من سرعة في الشمأل

که نمیشناسد روزگاری را بجلا دادن صیقل … گویا از تندی در باد شمال است

كأنه

كأنه من علمه بالمقتلِ　　علّم بقراطَ فصادَ الأكحلِ

گویا از دانش خود بشکار

في الفهد لأبي نواس

در وصف یوز مر ابو نواس راست

قد أغتدي والليل أحوى السُّدِّ　　والصبح في الظلماء ذو تَقَدِّي

تحقیق بامداد کردم وحال آنکه شب تاریک　　وصبح درمیان تاریکی صاحب سیر ورفتار شده بود.

مثل اهتزاز العضب ذي الفِرِنْدِ　　بأهرت الشدقين مزمهدِّ

مانند حرکت کردن شمشیر با جوهر　　با یوزی که گشاده و چاک دهان بود وبسیار دونده

أزبر مضبور القرا علكدِّ　　طاوي الحشا في طيّ جسم معدِ

کلفت میان ومحکم وسخت خلقت بود　　باریک و پیچیده شکم بود

وشجر يُخبي بخير وردِ　　شثن نبتٍ أغلب مصمعدِّ

وباچاک دهان شیر بجنبی وکردن شیر بود　　غلیظ پنجه وکلفت ومحکم کردن بود

كالليث إلا نمرة في الجلدِ　　للشبح الحائل مستعدِّ

مانند شیر بود مگر خالهایی پلنگ در پوست　　برای سیاهی شبح جنبنده از دور مستعد بود

عاين بعد النظر الممتدِّ　　سربين عنّا بحنين صلدِ

دید بچشم بعد از نگاه درازی　　دو گله آهوئی که آشکار شدند تا نالهٔ سختی

فانقضّ يأدو وغير مجرهدِّ　　في لهب منه وختل إدِّ

سر جمع کرد خود را که بغزید بدون رفتن طولانی　　در برافروختگی خود و در لغزش سختش

مثل انسياب الحية العربدِّ　　بكل نهد وبكل وهدِ

مانند شتاب رفتن مار　　بهر زمین بلندی وبهر زمین همواری

حتى إذا كان كهلاً في القصدِ　　صعصعها بالصحصحان الجردِ

تا اینکه بود مانند کشتن نوها در سر حد وشدی　　ترسانید وحرکت داد آنها را به بیابان بی آب وگیاه

دعاث فيها بفريغ الشدِّ　　بعد شريجي طمع وجردِ

وتباه کرد در آن نهایت ورید نش　　بعد از اختلاط طمع وقصد

لا خير في الصيد بغير فهدِ

نیست خیری در شکار بدون یوزی

في الأسد لأبي زبيد

در وصف شیر از ابو زبید است

آهرت الشدقين ذو لبدٍ كأنه برنسًا في الغاب مدّرع

شیری است چاک دهان که صاحب یال است گویا او در بیشه برنس را دراعه دربر کرده است

للفرزدق

از فرزدق است

هزبر هريت الشدق ريبال غابة إذا سار عزّته يداه وكاهله

شیر بیشه چاک دهان کشاده شیر بیشه است که هرگاه بگردد قوت دهد او را دو دست و دوش او

لابن هرمة

از ابن هرمه است

أسدٌ في الغيل يحمي أشبلا قلّما يعتاده فيه القرم

شیر است در نی زار که حمایت میکند بچه های خود را کم بود که عادت میکرده در آن بیشه خواهش خوردن گوشت را

مطرقٌ يكذب عن أقرانه ينقص الكلم إذا الكلم التأم

سر بزیر افکنده است که دروغ خواب میسازد اقران خود را باز میکند زخم را در وقتیکه زخم التیام یافته است

للمتوكل الليثي

از متوکل لیثی است

تشبه عينيه إذا ما فجئته سراجين في ديجوره تقدان

مانند و چشم آن شیر هنگامیکه ناگهان بیرسی او را دو چراغی که در شب تاریک برافروخته میشوند

كأن ذراعيه وبلدة نحره خضبن بحنا فهن قوان

گویا دو دست او و سینه او و گردن او خضاب شده اند برنگ حنا پس آنها سرخند

أذب هريت الشدق ورد كأنما يطلى أعالي لونه بدهان

بدی موی دار و چاک دهان کشاده و سرخ زرد است گویا اندوده شده است بالا های رنگ او بروغن

في النمر للناشي

در وصف پلنگ از ناشی است

أثاره يحمي البقاع وزاده قبل اللقاء تقطع الأنفاسا

گرده برانگیزد باسب که حمایت میکند بقعه ها را و فزوده کننده است که شیر از ملاقات نفس جدا میکند جانها را

بوعي

يومي الى البطل الكمي بلحظة — فيحول خاطر فكره وسواسا

اشاره بكند بسوى شجاع دلاور بنگاهى — پس گردان بكند خاطر فكر او وسواس را

تتواتر ابصار الورى من خوفه — فترى نواظرها الضحى اغلاسا

ميترسند چشمان مردم از ترس او — پس مى بينى ديدهاى آنها در وقت چاشت تاريكها

يخشى بوادر باسه حتى يرى — بالخوف منه كل شيء باسا

ترسيده ميشود دهش كردهاى شكنجه او تا آنكه ديده ميشود — بسبب ترس او هر چيزى شكنجه و ترسى

الباب السابع في المكاتيب وغيرها وفيه فصول الفصل الاول في المكاتيب

باب هفتم در مكاتيب و غير آنها است و در او چند فصل است فصل اول در مكاتيب است

من تلخيص الرسائل

از كتاب تلخيص الرسائل است

سلام على تلك الخلائق انها — هي الثمرات الطيبات اذا اجتنا

سلام بر آن اخلاق پسنديده بدرستيكه آنها — ميوهاى پاكيزه اند هرگاه چيده شوند

فلا قل صرف الدهر حد شباتها — ولا صحبت الا السلامة والنعما

پس كند نكناد گردش روزگار تندى دمهاى آنرا — همراه مباد مگر سلامتى و نعمتها را

لئن كنت في العيان مغيبا — فما انت عن سمعي وقلبي بغائب

اگر هستى تو از من در آشكارا پنهان — پس نيستى تو از گوش و دل من پنهان

اذا اشتاقت العينان منك لنظرة — تمثلت لي في القلب من كل جانب

هرگاه آرزومند شود دو چشم از تو مر نگاهى را — بصورت در ميائى مرا در دل از هر طرفى

من نور الالباب

از كتاب نور الالباب است

سلام الله كل صباح يوم — ورحمته وان شط المزار

سلام خدا هر بامداد روزى — و رحمت او و اگرچه دور است زيارت كه

على من لو قدرت اطير شوقا — اليه لكنت اسرع ما يطار

بر كسيكه اگر توانستمى پريدمى از شوق — بسوى او هر آينه بودم شتابنده تر از آنچه پرد

كتبت وقلبي في يديك أسير ... يقيم كما شاء الهوى ويسير

نوشتم وحال آنكه دل من در دست تو گرفتار بود ... مى ايستد آنچنانكه خواهد عشق و راه ميرود همچنان

ولي كل حين من بنيّ أدمعي ... بكل مكان روضة وغدير

و مرا هست هر ساعتى از وصف معشوق و اشكهاى من ... هر جائى مرغزارى و گودال آبى

ايضاً منه

نيز از اوست

لئن صدع الدهر المشتت شملنا ... وللدهر حكم للجميع صدوع

اگر جدا كرد روزگار پراكنده كننده جمعيت ما را ... و مر دهر را حكميست كه از براى همه كس آشكار كننده است

وللنجم من بعد الهبوط استقامة ... وللشمس من بعد الغروب طلوع

و مر ستاره را از بعد فرو آمدن راست ايستادنيست ... و مر آفتاب را بعد از غروب گردن طلوع كرديست

من تلخيص الرسائل

از تلخيص الرسايل است

هذا كتابي اليكم فيه معذرتي ... ينبئكم اليوم عن سقمي وعن المي

اين نوشته منست بسوى شما در او عذر خواستن منست ... خبر ميدهد شما را امروز از ناخوشى من و درد من

اجللت ذكركم عن ان يدنسه ... لون المداد فقد خبرته بدمي

احترام كردم ياد شما را از اينكه چركين سازد او را ... رنگ مركب پس بتحقيق نوشتم او را بخون خود

ولو قدرت على خدي لاجعله ... طرسا وابري عظامي موضع القلم

و اگر توانا ميشدم بر رخ خود هر آينه ميكردم آن را ... كاغذ و ميتراشيدم استخوانهاى خود را بجاى قلم

ايضاً من تلخيص الرسائل

نيز از كتاب تلخيص الرسايل است

كتبت وانفاسي تسابق عبرتي ... وادمع عيني تستهل على طرسي

نوشتم وحال كه نفسهاى من پيشى ميگرفت اشكم ... و اشكهاى چشم من سرازير ميشد بر نامهٔ من

لقد ضاقت الدنيا علي باسرها ... لفقدكم حتى كاني في حبس

بتحقيق كه تنگ شده بر من دنيا تمام او ... بجهة نايافتن شما را تا اينكه گويا من در زندانم

رعى الله ليلا كان يجمع شملنا ... كشبه منام قد رأيناه بالامس

مراعات كند خدا شبى را كه جمع ميكرد ساز ما را ... مانند خواب كه ديديم او را به ديروز

ايضاً منه

سلام

أيضاً منه

نیز از اوست

سلام كما فاح الزكي من الند — على من له في مهجتي خالص الود

سلامی که بوی عطر تازه و تر دهد — بر کسیکه مراورا هست در جان من دوستی خالص

تحية مشتاق وتسليم وامق — وتجديد عهد من مقيم على العهد

درود آرزومندی و سلام کردن عاشق — و تازه کردن پیمان از ایستنده بر پیمان

أيضاً من تلخيص الرسائل

نیز از کتاب تلخیص الرسائل است

كتبت وبي شوق إليك مبرح — ولي عبرات كالغيوث السواجم

نوشتم و مرا شوقیست بسوی تو که رنج آورنده است — و مراست اشکهائی مانند بارشهای ریزنده

ولو كنت ذا ريش لطرت صبابة — إليك ولكن كيف لي بالقوادم

و اگر بودم صاحب پر هر آینه پریدمی از عشق — بسوی تو و لکن چگونه مراست پرواز بی پر

ومنه أيضاً

و از اوست نیز

وددت من الشوق المبرح أنني — أعار جناحي طائر فأطير

دوست داشتم از شوق رنج آورنده اینکه من — عاریت کنم دو بال پرنده پس پرواز کنم

فما لنعيم لست فيه لذاذة — ولا لسرور لست فيه سرور

پس نیست مر نعمتی را که نیستی تو در او لذتی — و نه بر شادی را که نیستی تو در او شادمانی

أيضاً من تلخيص الرسائل

نیز از تلخیص الرسائل است

كتبت ودمع عيني كالنثير — يمحي ما كتبت من السطور

نوشتم من و اشک چشم من مانند پراکنده باران بود — پاک میکرد آنچه می نوشتم از سطرها

ولو أني استطعت الطير وجداً — لطرت وكان ذلك من سروري

و اگر من میتوانستم پرواز کنم از عشق — هر آینه پریدمی و بود این از خوشحالی من

أيضاً منه

نیز از اوست

وَلَوْ أَنَّنِي اسْتَمْدَدْتُ مِنْ مَاءِ عَبْرَتِي — لَجَاءَتْكَ كُتْبِي وَهْيَ حُمْرٌ سُطُورُهَا

واگر من یاری جستمی از آب چشم خود — هرآینه آمدی ترا نوشته من وحال آنکه سرخ بود سطرهای او

وَكَيْفَ تُلَامُ الْعَيْنُ إِنْ قَطَرَتْ دَمًا — وَقَدْ غَابَ عَنْهَا إِلْفُهَا وَسُرُورُهَا

وچگونه سرزنش نبرد چشم اگر بارد خون را — وبتحقیق پنهان شده است از او مونس وخوشحالی او

أَيْضًا مِنْهُ

نیز از وی است

كَتَبْتُ إِلَيْكَ وَالْعَبَرَاتُ تَمْحُو — كِتَابِي بِالشَّهِيقِ وَبِالزَّفِيرِ

نوشتم بسوی تو وحال آنکه اشکها پاک میکرد — نوشته مرا بفریاد وآه وآه

وَيَشْهَدُ لِي عَلَى مَا فِي فُؤَادِي — سُطُورُ الدَّمْعِ مَا بَيْنَ السُّطُورِ

وگواهی میدهد مرا برآنچه در دل منست — سطرهای اشک من درمیانه سطرها

كَتَمْنَا مَا بِنَا حَتَّى أَبَانَتْ — صُدُورُ الْكُتْبِ عَمَّا فِي الصُّدُورِ

پنهان کردیم آنچه مرا بود تا که آشکار کرد — ابتدای نوشته‌ها آنچه درسینه‌ها بود

مِنْ تَلْخِيصِ الرَّسَائِلِ

از کتاب تلخیص الرسایل است

كَتَبْتُ وَلَا أَدْرِي بِمَاءِ سَحَابَةٍ — مَزَجْتُ مِدَادِي أَمْ بِمَاءِ جُفُونِي

نوشتم من ونمیدانستم که بآب باران — بهم آمیختم مرکب خودرا یا باشک چشم خود

وَلَوْ كَانَتِ الْأَقْدَارُ طَوْعَ إِرَادَتِي — وَكَانَ زَمَانِي مُسْعِدِي وَمُعِينِي

واگر میبود قدرها فرمان بردار خواهش من — وبود روزگار یار من ویاور من

لَكُنْتُ عَلَى قُرْبِ الدِّيَارِ وَبُعْدِهَا — مَكَانَ الَّذِي خَطَّتْ إِلَيْكَ يَمِينِي

هرآینه بودم من بر نزدیکی دیار ودوری او — بجای آنچه نوشته است بسوی تو دست راست من

مِنْ تُحْفَةِ الْأَدِيبِ

از کتاب تحفة الادب است

كَتَبْتُ وَلِي فُؤَادٌ مُسْتَطَارٌ — وَقَلْبٌ لَا يَقَرُّ لَهُ قَرَارٌ

نوشتم من ومرا بود دل پرواز کرده شده — ودلی که آرام نمیگرفت اورا آرامی

وَبِي مِنْ فَقْدِ جِيرَانِي الْمُصَلَّى — جَوًى مِنْهُ عَلَى الْأَحْشَاءِ نَارٌ

ومرا بود از نایابی همسایگان مصلی — سوزشی که از آن برجگر من آتش بود

فلو

فلو خیرت لم اختر سواهم ... ومن لی ان یکون لی الخیار

بس اگر مخیر شوم برنمیگزینم بجز ایشان را ... وکیست مرا اینکه باشد برگزیده من

ایضاً منه

هم از اوست

نفسی الفداء للغائب عن ناظری ... ومحله فی القلب دون حجابه

جان من فدا باد کسی را که ناپدید است از چشم من ... وجای او در دل من نزد پرده اوست

لولا تمتع مقلتی بلقائه ... لوهبتها للمبشری بایابه

اگر نبود لذت بردن چشم من از دیدن او ... هر آینه بخشیدمی چشم را مر بشارت دهنده بر آمدن او

ایضاً منه

هم از اوست

أأحبابنا منذ غبتم حرم ... المنام فلا منام

ای دوستان ما از وقتی که نهان شدید حرام شد ... خواب پس نیست خواب

واعتل بعدکم النسیم ... فصحة الدنیا سقام

و ناخوش شده است بعد از شما نسیم صبا ... پس شد درستی دنیا ناخوشی است

ظعن الذین نحبهم ... فعلیک یا دار السلام

کوچ کردند آنانکه دوست میداشتیم ایشان را ... پس بر تو باد ای سرای سلام درود

وانا رضیع وصالهم ... والطفل تؤلمه الفطام

و من شیرخواره وصل ایشانم ... و کودک درد میکند او را از شیر باز کردن

من نور الالباب

از نور الالباب است

کتمت و ما لی فی نهاری مونس ... ولا سکن فی اللیل والناس هجع

نهفتم و حال آنکه نبود مرا در روز هیچ مونسی ... و نه آرامی در شب و حال آنکه مردم بخواب بودند

ابیت رقیب الصبح حتی کاننی ... ارجی مکان الصبح وجهک یطلع

آمدم دیده بانی صبح تا گویا من ... امید میداشتم که بجای صبح روی تو طلوع کند

من تحفة الادیب

از تحفة الادیب است

كتبت ولي من لاعج الشوق والاسى … زفير من فرط الغرام شهيق

نوشتم من ومرا بود از براى فروزنده شوق واندوه … آهى واز زيادتى عشق ناله يا دمى

وبين ضلوعي بعد بعد احبتي … وقد دبار الظاعنين حريق

وميان استخوانهاى پهلويم بعد از دورى دوستانم … ونابا فتن سراهاى كوچ كنندگان آتش سوزانى بود

فهل يجمع الايام بيني وبينكم … وهل لي الى قرب الديار طريق

پس آيا جمع ميكند روزگار ميان من وشما … وآيا مرا بسوى نزديكى خانه ها راهيست

من نور الالباب

از نور الالباب است

سلام والمام والف تحية … يفوح كمسك فض عنه ختام

سلام ودرود وهزار تحيت … كه بويا شود مثل نافه مشكى كه كنده شود از او مهرش

على من له في القلب ود مؤكد … له ضربت بين الضلوع خيام

بر كسيكه مرا او راست در دل من دوستى محكم … وبراى او زده شده است ميان پهلوها خيمه ها

ايضا منه

نيز از اوست

سلام الله ما هب النسيم … على من وجدهم عندي مقيم

سلام خدا تا واميكه بوزد نسيم … بر كسيكه عشق آنها نزد من پاينده است

ومن سلبوا فؤادي واصطباري … فها انا في صبابتي اهيم

وكسانيكه ربوده اند دلم را وصبرم را … پس من در آرزومندى خود حيرانم

اذا نفحت رياح من رباهم … طربت وشاقني ذاك النسيم

هرگاه بوزد نسيمها از منازل ايشان … شادان وخورسند شوم وشوق آورد مرا آن نسيم

ايضا منه

نيز از اوست

بنتم وبنا فما ابتلت جوانحنا … شوقا اليكم ولا جفت ماقينا

دور شديد شما وما پس تر نشد پهلوهاى ما … از آرزومندى شما ونه خشك شد گوشهاى چشم ما

حالت لبعدكم ايامنا فغدت … سودا وكانت بكم بيضا ليالينا

دگرگون شد براى دورى شما روزهاى ما پس گرديد … كه سياه بود وبود بشما سفيد شبهاى ما

ايضا منه

أَيضًا مِنهُ

مِنهُ نیز از اوست

بَعُدتُمْ فَذابَ الجِسمُ بَعدَ فِراقِكُمْ ... وَهَلْ جَسَدٌ يَبقى إذا غابَ الرُّوحُ

دور شدید از شما پس گداخت تن بعد از جدائی شما ... و آیا بدنی باقی میماند هرگاه پنهان شود جانش

وَلي مُقلَةٌ مَقرُوحَةٌ لِفِراقِكُمْ ... وَقَلبٌ بِذِكراكُمْ مِنَ الشَّوقِ مَجرُوحُ

و مراست گوشهٔ چشم مجروح شده از جدائی شما ... و دلی بیاد شما از شوق زخم دار شده

أُصَلّي بِذِكراكُمْ إذا ما ذَكَرتُكُمْ ... أَلا إنَّ تَذكارَ الأَحِبَّةِ تَسبِيحُ

درود میفرستم بیاد شما وقتیکه یاد کنم شما را ... آگاه باش اینکه یاد دوستان تسبیح است

مِن تُحفَةِ الأَدِيبِ

از تحفة الأدیب است

لَئِن غِبتَ عَن عَيني وَشَطَّ بِكَ النَّوى ... فَأَنتَ بِقَلبي حاضِرٌ وَقَرِيبُ

اگرچه پنهانی از چشم من و دور کرده است ترا دوری ... پس تو بدل من حاضری و نزدیکی

خَيالُكَ في وَهمي وَذِكرُكَ في فَمي ... وَمَثواكَ في قَلبي فَأَينَ تَغِيبُ

فکر تو در خاطر منست و یاد تو در دهنم ... و جای تو در دل منست پس کجا پنهانی تو

لِلسَّيِّدِ المُرتَضى رَحِمَهُ اللهُ

مر سید مرتضی رحمه الله راست

سَلامٌ لَو تَمَثَّلَ كانَ دُرًّا ... وَياقُوتًا تُقَلَّبُ بِاليَدَينِ

سلامی که اگر بصورت درآید بوده باشد مرواری ... و یاقوتیکه گردانیده شود بدو دست

إلى مَن عِندَهُ رُوحي وَعَقلي ... وَمَسكَنُهُ سَوادُ المُقلَتَينِ

بسوی کسیکه نزد اوست جان و هوش من ... و جای اوست میان سیاهی چشم من

وَقالَ بَعضُهُم

و گفته اند بعضی از آنها

سَلامُ اللهِ ما جَنَّ الغَمائِمُ ... سَلامُ اللهِ ما رَقَّ البَلابِلُ

سلام خدا تا دامیکه ببالند ابرها ... سلام خدا تا دامیکه نازک آواز شوند بلبلها

عَلى تِلكَ المَكارِمِ وَالمَعالي ... عَلى تِلكَ المَناقِبِ وَالشَّمائِلِ

بر آن بزرگواریها و بلندیها ... و بر آن هنرها و خصلتها و خوهای نیکست

وقال آخر

وگفته است دیگری

سلامٌ كعرفِ العودِ على الجمرِ — سلامٌ كنشرِ الروضِ طلَّ لدى الفجرِ

سلامی مانند بوی خوش عود بر آتش — سلامی مانند رویدن گیاه مرغزار که ژاله دار شود وقت صبح

على السدةِ العلياءِ والحضرةِ التي — يؤمّ بها الإقبالُ يبقى مدى الدهرِ

بر پیشگاه بلند درگاهی که — خواهش میکند با او اقبال که باقی بماند تا آخر روزگار

لصفي الدين الحلي

مر صفی الدین حلی راست

سقى الله أرضاً نورُ وجهكَ شمسُها — وحيّا سماءً أنتَ في أفقها بدرُ

سیراب کند خدا زمینی را که نور روی تو آفتاب او — درود کند آسمانی را که تو در کناره او ماه هستی

وروّى بلاداً جودُ كفّك غيثُها — فهي كلّ قطرٍ أنتَ في أفقها بدرُ

وشاداب کند شهرهایی را که بخشش مشت تو باران او — پس در هر کناره تو در گوشه او ماهی

للمهلبي الوزير كتب إلى الصاحب إسمعيل بن عباد

مر مهلبی وزیر راست نوشته است صاحب اسمعیل بن عباد

لمّا وضعتُ صحيفتي — في بطنِ كفِّ رسولها

چونکه گذاردم نامه خودرا — در کف مشت قاصد او

فقبّلتها لتمسّها — يمناكَ عندَ وصولها

بوسیدم تا آنکه بساید اورا — دست راست تو نزد رسیدنش

وتودّ عيني أنّها — اقترنت ببعضِ فصولها

ودوست میداشت چشم من اینکه — قرین شود به بعضی از فصلهای او

حتى ترى من وجهكَ الـ — ميمونِ غايةَ سُولها

تا که ببیند از روی — مبارک تو نهایة خواهش خودرا

لصفي الدين الحلي

مر صفی الدین حلی راست

لمّا كتبتُ كتابي بعد إذ مُلِئَت — أحشاؤه بظلامٍ ظلتُ أكتبه

چونکه نوشتم نوشته خود بعد از آنکه پر شد — اندرون او بتاریکی که پیوسته مینوشتم اورا

قبلته

قبّلته ومرادي إذ قبّلته ... وصول لثمي إلى كفٍّ تقلّبه

بوسیدم او را و منظورم وقتیکه بوسیدم او را ... رسیدن بوسه من بود بسوی کف دستی که میگرداند او را

أشكو إليك أشياء فلست تنكره ... منّي وأبدا أذنيا ما أنت تعرفه

شکایت میکنم بسوی تو آرزومندی را که نیستی شناسنده او را ... از من وظاهر میکردم ... که تو میشناسی او را

وأرجيك لعين أنت مانعها ... طيب الرقاد وقلبا أنت متلفه

و امید میدارم ترا بجهت چشمی که تو بازدارنده او را ... از خوشی خواب و دلی را که تو تلف کننده او را

في أجوبة المكاتيب من تلخيص الرسائل

در جوابهای نوشتجات از تلخیص الرسایل است

وصل الكتاب فلا عدمت أنامله ... عبثت به حتى تضمّخ طيبا

رسید نوشته تو پس نیست نشوی انگشتان او را ... که بازی کرد بنوشته تا آنکه آلوده شد بوی خوش ... که دمید بآن

ولثمته فرحا لوقت وصوله ... حتى كأنّي ألثم المحبوبا

و بوسیدم او را از شادی در وقت رسیدنش ... تا آنکه گویا من میبوسم دوست را

وكأنّه موسى أعيد لأمّه ... أو ثوب يوسف إذ أتى يعقوبا

پس گویا موسی است برگردانیده شد برای مادرش ... یا جامه یوسف بود وقتیکه آمد یعقوب را

أيضا منه

نیز از آن کتاب است

أتاني كتاب منك عظّمت قدره ... كما عظّمت قدر المسيح التلاميذ

آمد مرا نوشته از تو بزرگ ساختم مرتبه او را ... چنانکه بزرگ میسازند مرتبه مسیحا شاگردها

وعلّقته ممّا أحاذر جنّة ... كما علّقت فوق النحور التعاويذ

و بگذاشتم او را که سپر باشد از آنچه میترسم ... چنانکه آویخته میشود بالای سینه ها دعاها

ومنه أيضا

و از اوست نیز

ورد الكتاب بما أقرّ الأعينا ... وشفى النفوس فنلن غايات المنى

وارد شد نوشته تو با آنچه که روشن کرد چشمها را ... و شفا داد جانها را پس رسیدند بنهایت آرزو

وتقاسم الناس المسرّة بينهم ... قسما فكان أجلّهم قسما أنا

و قسمت کردند مردم شادی و سرور را میان خود ... بقسمتها پس بودم من بزرگتر آنها از قسمت و بهره

للمهلبي الوزير في وصف كتب ابن العميد

مر مهلبی وزیر راست در وصف نوشتجات ابن عمید

ورد الكتاب مطلع نجم الوصل ... بغرائب الافضال والفضل

وارد شد نوشته که پیش آینده وصل بود ... بغرایب تفضلها و بزرگواریها

فشكرته شكر الفقير وقد ... اغناه رب المال بالبذل

پس شکر کردم او را مانند شکر کردن فقیر و حال آنکه ... بی نیاز کرده باشد او را صاحب مال به بخشش

وحفظته حفظ الاسير وقد ... ورد الامان له من القتل

و نگاه داشتم او را مانند نگهداشتن اسیر شده و حال آنکه ... رسیده باشد مر او را خط ایمنی از کشتن

ومن تلخيص الرسائل ايضا

واز تلخیص الرسایل است نیز

وصل الكتاب فمرحبا بحلوله ... في ناظري وبمهجتي افديه

رسید نوشته تو پس پیوسته بزرگ و خیر مباد حلول او را ... در چشم خود و جان خود را فدا میکنم او را

ولثمته الفا وبت لناظري ... الفا كانك او خيالك فيه

و بوسیدمش هزار مرتبه و شب بروز آوردم چشم را ... مونس گویا تو یا خیال تو درو بود

من تحفة الاديب

از تحفة الادیب است

ورد الكتاب فاورد البشرى ... وقراته ولثمته عشرا

رسید نوشته تو پس آورد خورسندی را ... و خواندم او را و بوسه دادمش ده مرتبه

وذكرت ايام الوصال بكم ... وجعلت انثر ادمعي نثرا

و یاد کردم روزهای وصل شما را ... و شروع کردم که می پراکندم اشکهای خود را

لم اقر سطرا من كتابكم ... الا محوت بادمعي سطرا

نخواندم سطری را از نوشته شما ... مگر آنکه پاک میکردم باشکهای خود سطر دیگر را

من تلخيص الرسائل

از تلخیص الرسایل است

اتاني كتاب من حبيب اوده ... فجددت نيران الاسى بفؤادي

آمد مرا نوشته از دوستی که دوست میداشتم او را ... پس تازه کرد آتش اندوه را بدل من

فكان على قلبي ألذ مواردا — من الماء إذ يهدى لمهجة صادي

پس بود بر دل من لذیذ تر از آبها را — از آب وقتی را که تحفه برده شود مرجان تشنه را

من نوادر الألباب

از نوادر الالباب است

وقفت على ما جاء في بكتابكم — وقوف شحيح ضاع في الترب خاتم

ایستادم بر آنچه آمد مرا از نوشته شما — مانند ایستادن بخیل که گم شود در خاک انگشتری او

كتاب رأيت الحسن فيه مفصلا — كما فصل الياقوت بالدر ناظم

نوشته که دیدم نیکوئی را در او تفصیل داده شده — همچنانکه جدا میسازد یاقوت را بمروارید بهم پیوند کننده اش

فضاعف عندي منه حين قرأته — من الشوق والتبريح ما الله عالم

پس زیاده شد نزد من از وی وقتیکه خواندم اورا — از نشاط و شادمانی آنچه را که خدا داناست به آن

أيضا منه

نیز از اوست

وافى كتابك بعد طول تطلع مني — فحلا الهم خط مداده

رسید نوشته تو بعد از درازی چشم داشتن من — پس برداشت اندوه را نوشتن سیاهی او

أفدي الكتاب بناظري فبياضه — ببياضه وسواده بسواده

فدا میکنم نوشته را بچشم خود پس سفیدی او — بسفیدی او و سیاهیش بسیاهیش

وقال بعضهم

و گفته اند بعضی ایشان

أتاني كتاب من أمير مكرم — يحاكي عقود الدر وسط القلائد

آمد مرا نوشته از امیر بزرگوار — که مانند بود گردن بندهای مروارید را میان قلاده

فنضر عودي بعد ما كان ذابلا — وأيقظ جدي بعد طول التهاجد

پس تازه و خرم کرد درخت مرا بعد از آنکه بود پژمرده — و بیدار کرد بخت مرا بعد از درازی خفتن

وقال آخر

و گفته است دیگری

لقد وافى كتاب منك عالي — وكان من الجمال بلا مثال

بتحقیق رسید نوشته از تو که بلند و عالی بود — و بود از زیبائی بدون مثل و مانند

بألفاظٍ كمنظومِ اللآلي وَمعنًى كانَ كالسحرِ الحلالِ

با لفظهائی مانند مرواریدهای پیچیده شده و معانی که بوده مانند جادوی حلال

للمهلّبي الوزير في وصف كتاب ابن العميد

مهلبی وزیر راست در تعریف نوشتهٔ ابن عمید

وَرَدَ الكتابُ مُبشِّرًا قلبي بأولادِ السُّرورِ

رسید نوشته که مژده دهنده بود دلم را بزاییدنهای شادی

وَفَضَضْتُهُ فوجَدْتُهُ لَيلًا على صفحاتِ نورِ

وگشودم او را پس یافتم او را شبی بر ورقهای نور

مِثلَ السوالفِ والخدودِ البيضِ زُيِّنَّ بالشعورِ

مانند بناگوشها و روهای سفیدی که زینت داده شود بموها

بنظامِ لفظٍ كالثغورِ وكالعقودِ على النحورِ

به پیوستگی لفظ مانند دندانها و مانند گلوبندها بر گلوها

أنزلتُهُ في القلبِ منزلةَ القلوبِ من الصدورِ

فرود آوردم او را در دل بجای دلها از سینهها

للقاضي التنوخي البصري

مر قاضی تنوخی بصری راست

وافى كتابُكَ مثلَ ما وافى ليعقوبَ بشيرُهُ

رسید نوشتهٔ تو مانند آنچه رسید مر یعقوب را بشیر

وكأنّما الإقبالُ جاءَ أوِ الشفاءُ أوِ النشورُ

وگویا بخت آمد یا شفای درد یا زنده کردن جانها

وكأنّما شرخُ الشبابِ وعيشةُ الغضِّ النضيرِ

وگویا آغاز جوانی بود و زندگی نو و تازه

وافى وغيرُ الليلِ وا فيهِ الركابُ بما يسيرُ

رسید و حال آنکه قافلهٔ شب نگاه دارنده کاروان بود که راه میرفت

وأضاءَ لي من كلِّ فجٍّ منهُ فجرٌ مستطيرُ

وروشن ساخت مرا از هر راه تاریکی از او صبح آشکاری

وَرَأَيْتُ أَفْلَاكَ السُّرُورِ ... بِكُلِّ مَا أَهْوَى تَدُورُ

ودیدم آسمانهای شادمانی را ... بهر چه خواهش میداشتم میگردید

خَطٌّ وَقِرْطَاسٌ كَأَنَّهُمَا ... السَّوَالِفُ وَالشُّعُورُ

خطی بود و کاغذی گویا آن هر دو ... بناگوشها و مویهاست

فَكَأَنَّهُ لَيْلٌ يَمُوجُ ... خِلَالَهُ صُبْحٌ مُنِيرُ

پس گویا او شبی بود که موج میزد ... در میان او صبح درخشنده بود

وَبَدَائِعٌ تَدَعُ الْقُلُوبَ ... تَكَادُ مِنْ طَرَبٍ تَطِيرُ

و تازه‌های که میگذاشت دلها را ... نزدیک بود که از نشاط پرواز کنند

لِصَفِيِّ الدِّينِ الْحِلِّي

مر صفی الدین حلی راست

أَتَانِي كِتَابٌ أَحْسَبُ أَنَّهُ ... هُوَ السِّحْرُ لَكِنْ دُونَ مَوْقِعِهِ السِّحْرُ

آمد مرا نوشته که پنداشتم اینکه او ... جادوئیست لکن پست تراست از مرتبهٔ او جادوئی

بِنَثْرٍ يَظَلُّ النَّظْمُ يَحْسُدُ وَصْفَهُ ... وَنَثْرٍ لِلُطْفِ السَّبْكِ يَحْسُدُهُ النَّثْرُ

بعبارهٔ نثری که پیوسته شعر رشک میبرد بوصف او را ... ونثری که از لطایف حسن سبک رشک میبرد او را عبارهٔ نثر

لَهُ رِقَّةُ الْخَنْسَاءِ فِي حَالِ نَوْحِهَا ... وَلَكِنْ مَعْنَاهُ لِقُوَّتِهِ صَخْرٌ

مر او راست نازکی و رقت شعر خنسا در حال نوحه کردنش ... ولکن معانی او بجهة استواری او صخر است

إِذَا شَنَّفَ الْأَسْمَاعَ دُرُّ نِظَامِهِ ... تَيَقَّنَ كُلٌّ أَنَّ مُرْسِلَهُ الْبَحْرُ

هرگاه گوشواره شود گوشهارا مروارید پیچیدهٔ او ... یقین میکند هر کسی اینکه فرستندهٔ او دریاست

أَيْضًا لَهُ

نیز مر او راست

أَتَانِي كِتَابٌ مِنْكَ يَنْفُثُ بِالسِّحْرِ ... وَلَكِنَّهُ بِالْغَيْثِ مُنْتَفِحُ السَّحْرِ

آمد مرا نوشته از تو که میدمید سحر را ... ولکن او بباران بوی دهنده سحر بود

يَضُمُّ عِتَابًا مِنْ عِتَابِكَ زَاجِرًا ... وَلَا عَجَبًا إِذْ ذَاكَ مِنْ لُجَّةِ الْبَحْرِ

در بر داشت گله از گلهای تو که بازدارنده بود ... و نیست عجب زیراکه این از ژرفی دریا بود

فَأَشْعَرَنِي مِنْ تَعْرِيضِهِ بِسِعَايَةٍ ... رَمَتْنِي بِهَا الْأَعْدَاءُ مِنْ حَيْثُ لَا أَدْرِي

خبردار ساخت مرا از کنایات او که بدگوئی ... انداختند مرا به او دشمنان از جائیکه نمیدانم

وَإِنْ يَكُ حَقًّا فَاجْعَلِ الْعَفْوَ كَيْدَهُمْ — وَإِنْ يَكُ زُورًا فَاتَّقُوا اللهَ فِي أَمْرِي

واگر باشد او راست پس بگردان عفو را جزای مکر آنها — واگر باشد دروغ واقرا پس بر هیز مدارا در کار من

أَيْضًا لِصَفِيِّ الدِّينِ فِي جَوَابِ مُجِيرِ الدِّينِ الْخَيَّاطِ الدِّمَشْقِيِّ

نیز مر صفی الدین راست در جواب مجیر الدین خیاط دمشقی

أَلَآلٍ أَشْرَقَتْ فِي نُحُورٍ — أَمْ نُجُومٌ أَشْرَقَتْ فِي لَيَالِ

آیا مرواریدها است که تابنده اند در گردنها — یا ستارها است که تابنده است در شبها

أَمْ فُصُولٌ مِنْ خَوَاطِرِ مَوْلًى — فِي مَقَامٍ فِي الْعُلَا وَمَقَالِ

یا فصلهائی است از فکرهای آن دوستدار — که در مرتبه بلندی در گفتگو است

كَمْ بَنَتْ بِالْفِكْرِ بَيْتَ مَعَانٍ — وَانْثَنَتْ بِالذِّكْرِ بَيْتَ مَعَالِ

چه قدر بنیاد کرد بفکر خانه معنیها را — و دو تا کرد بخاطر آوردن خانهای بزرگی و شرفرا

نَفَثَتْ أَقْلَامُ خِفَافٍ نِحَافٍ — كَمْ أَبَادَتْ مِنْ خُطُوبٍ ثِقَالِ

دمیدن قلمهای سبکهای لاغرها — چه قدر آشکار کرد کارهای بزرگ سنگین را

وَقِصَارٍ فِي الْأَكُفِّ وَلَكِنْ — قَصَّرَتْ فِعْلَ الرِّمَاحِ الطِّوَالِ

وکوتاهند قلمها در کف ولکن — کوته شمرده اند کار نیزهای دراز را

قَيَّدَتْنِي بِالْجَمِيلِ وَلَكِنْ — أَطْلَقَتْ بِالشُّكْرِ فِيهِ مَقَالِي

بند کرده است مرا سبب نیکی ولکن — رها کرده است بشکر گفتگوی مرا

فِي الْمَكْتُوبِ إِلَى الْإِخْوَانِ لِبَعْضِهِمْ

در نوشته و اسباب دوست مر بعضی را

كِتَابٌ فِي سَرَائِرِهِ سُرُورٌ — مُنَاجِيهِ مِنَ الْأَحْزَانِ نَاجِي

نوشته که در نهانیهای او شادیست — رازها را او از اندوهها نجات دهنده است

كَرَاحٍ فِي زُجَاجٍ بَلْ كَرُوحٍ — سَرَتْ فِي جِسْمِ مُعْتَدِلِ الْمِزَاجِ

مانند شرابیکه در شیشه است بلکه مانند روحی — که روان شود در تن معتدل مزاجی

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

وَخَطٌّ مِثْلُ خَطِّ الْخَالِ يَجْلُو — عَلَى خَدَّيْهِ كَالْبَدْرِ الْمُنِيرِ

وخطی مانند خط روی دوست که آشکار شود — بر دو گونه رخ او مانند ماه تابان

والبس

وَأَلْبَسَ فِي كَمَالِ الْحُسْنِ زَيْناً — عَلَى الْبَيْضَاءِ لِبَاساً مِنْ حَرِيرِ

پوشیده است در کمال نیکوئی آرایش را — بر سفیدی پوششی از حریر

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

زُلَالٌ ذَاكَ أَمْ صَفْوُ الْعُقَارِ — وَزَهْرُ اللَّفْظِ أَمْ دُرْجُ الدَّرَارِي

آب زلال است این شراب صاف — در روشنی لفظهاست این صدف مرواریدها

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

كَأَنَّ خِلَالَ أَسْطُرِهِ ثُغُورٌ — تَبَسَّمَ عَنْ ثَنَايَا الْأُقْحُوَانِ

گویا میان سطرهای او دندانهاست — که خندیده است از دندانهای گل بابونه است

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

أَهَذِي مَعَانٍ أَمْ شُمُوسٌ طَوَالِعُ — أَهَذِي غَوَانٍ أَمْ بُدُورٌ زَوَاهِرُ

آیا این معنیهاست یا آفتابهای طلوع کننده است — آیا اینها زیبایان اند یا ماههای روشن است

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

رَأَيْتُ الْخَطَّ أَصْفَى مِنْ زُلَالٍ — وَأَطْيَبَ مِنْ مُعَاتَبَةِ الْعَذَارَى

دیدم خط را صاف تر از آب زلال — و خوشتر از گله و خطاب نازنینان

فِي الْقَلَمِ الْقَاطِعِ

در قلم قاطع است

وَطَائِرٍ فِي وَكْرِهِ نَائِمٍ — يُوقِظُهُ الْمَرْءُ لِأَوْطَارِهِ

بسا مرغیکه در آشیانهٔ خود خواب بود — بیدار میکند او را شخص بجهة حاجتهای خود

لَهُ جَنَاحٌ بَانَ عَنْ كَشْحِهِ — يَطِيرُ فِي الْأَرْضِ بِأَسْرَارِهِ

مر او را بال و پریست که جدا شده است از پهلوی او — میپرد در زمین برازهای خود

حَيَوتُهُ فِي قَطْعِ أَوْدَاجِهِ — وَعَيْشُهُ فِي قَطْعِ مِنْقَارِهِ

زنده بودن او در جدا کردن رگهای اوست — و زندگانی او در بریدن منقار اوست

تُزَفُّ إلى بُيُوتٍ لِنَسّاجٍ لَيلاً ... وَيَكثُرُ عِندَها طُرَفُ الهَدايا

و عرس کرده شوند بسوی خانهای از نساج در شب ... و بسیار شود نزد آنها تحفه های خوب

وَتَسمَعُ ما تَقُولُ لَها فَتَمضِي ... وَتَكسِبُكَ المَواهِبَ وَالعَطايا

و میشنود آنچه میگوئی مر آنها را پس میروند ... و کسب میدهند ترا بخششها و عطاها

فَلَم أَرَ مِثلَها صُمّاً وَخُرساً ... تُبَيِّنُ عَنِ المَسائِلِ وَالقَضايا

پس ندیدیم مثل آنها کر و لالی را که ... بیان کنند از مسئله ها و حکمها

وَقالَ آخَرُ

و گفته است دیگری

وَإِذا دَجَت أَقلامُهُ ثُمَّ انتَحَت ... بَرَقَت مَصابِيحُ الدُّجى فِي كُتبِهِ

و هرگاه تاریک شود قلمهای او پس برآید ... تابد چراغهای تاریکی در نوشتهای او

حِكَمٌ فَسائِحُها خِلالَ بَنانِهِ ... مُتَدَفِّقٌ وَقَلِيبُها فِي قَلبِهِ

و حکمهاست پس جریانش میان سر انگشتان او ... آب ریزنده است و چاه او در دل اوست

كَالرَّوضِ مُؤتَلِفاً بِحُمرَةِ نَورِهِ ... وَبَياضِ زَهرَتِهِ وَخُضرَةِ عُشبِهِ

مانند مرغزاری که پیچیده شده است بسرخی شگوفه ... و سفیدی شکوفه و سبزی گیاه او

فَكَأَنَّما وَالسَّمعُ مَعقُودٌ بِها ... شَخصُ الحَبِيبِ بَدا لِعَينِ مُحِبِّهِ

پس گویا او در حالیکه گوش بسته شده باوست ... شخص دوست است که پیدا شده است مر چشم دوستدار را

وَقالَ آخَرُ

و گفته است دیگری

بَصِيرٌ بِما يُوحى إِلَيهِ وَما لَهُ ... لِسانٌ وَلا قَلبٌ وَلا هُوَ سامِعُ

بیناست به آنچه وحی فرستاده شود بسوی او و نیست اورا ... زبانی و نه دلی و نه او شنواست

كَأَنَّ ضَمِيرَ القَلبِ باحَ بِسِرِّهِ ... إِلَيهِ إِذا ما حَرَّكَتهُ الأَصابِعُ

گویا پنهانی دل آشکار کند راز خود را ... بسوی او وقتیکه بجنبانند اورا انگشتها

أَيضاً فِي القَلَمِ

نیز در وصف قلم است

وَذِي نُحُولٍ راكِعٍ ساجِدٍ ... أَعمى بَصِيرٍ دَمعُهُ جارِي

و صاحب لاغری رکوع کننده و سجود کننده است ... کور و بیناست که اشکهای او روان است

ملازم

ملازم الخمس لاوقاتها — مجتهد في طاعة الباري

چسپنده پنج است در وقتهای آنست — کوشش کننده است در فرمان برداری خداوندش

والدواة قال بعضهم

در دوات است گفته اند بعض از ایشان

ومرضعة أولادها بعد ذبحهم — لها لبن ما لذ قط لشارب

با شیر دهنده کودکهای خود را بعد از سر بریدن ایشان — مر او راست شیری که لذت نداده است هرگز مر آشامنده را

وفي بطنها السكين والذي رأسها — وأولادها مذخورة للنوائب

و در شکم اوست کارد و در تراست سر او — و کودکهای او ذخیره شده است برای کارهای سخت

لبديع الزمان الهمداني في الدواة

مر بدیع الزمان همدانی راست در دوات

كأن دواتي مطفل حبشية — بناني لها بعل ونفسي لها رسل

گویا دوات من بچه دار حبشی است — سر انگشت من مر اورا شوهر است

كأن بنيها عكس أبناء دهرها — فان يرضعوا يبكوا وان فطموا سلوا

گویا که کودکهای او خلاف کودکهای روزگار اوست — پس اگر شیر داده شوند میگریند و اگر از شیر گرفته شوند آرام گیرند

في المداد لأبي الفتح ذي الكفايتين

در مداد است مر ابی الفتح ذی الکفایتین راست

يا سيدي وعمادي — أمددتني بمدادي

ای آقا و پشتیبان من — یاری کردی مرا بمرکبی

كسكينك جمعا — من ناظري وفؤادي

مانند سیاهی است در همه چیز — از چشم من و دل من

أو كالليالي اللواتي — رميننا بالبعاد

یا مثل شبهائی است که — انداختند مارا بدوری فراق

فديته من سواد — مبيض للوداد

فدا شوم اورا از سیاهی که — سفید کننده دوستی است

الفصل الثاني في الصدق والحب منسوبا إلى أمير المؤمنين عليه السلام

فصل دوم در راستی و دوستی است نسبت داده شده است این اشعار بامیر المؤمنین ع

هُمُومُ رِجَالٍ فِي أُمُورٍ كَثِيرَةٍ ۝ وَهَمِّي مِنَ الدُّنْيَا صَدِيقٌ مُسَاعِدُ

اندوه‌های مردم در کارهای بسیار است ۝ و اندوه من از دنیا رفیق یاری‌کننده است

يَكُونَانِ كَرُوحٍ بَيْنَ جِسْمَيْنِ قُسِّمَتْ ۝ فَجِسْمُهُمَا جِسْمَانِ وَالرُّوحُ وَاحِدُ

که بوده باشند مانند جانی که میان دو بدن قسمت شده باشد ۝ پس بدن آنها دو بدن است و لکن جان یکی است

أَيْضًا لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ

نسبت مر او راست علیه السلام

عَلَيْكَ بِإِخْوَانِ الصَّفَاءِ فَإِنَّهُمْ ۝ عِمَادٌ إِذَا اسْتَنْجَدْتَهُمْ وَظُهُورُ

بر تو باد به برادران صاف دل پس به درستیکه ایشان ۝ ستون‌اند هر گاه یاری جوئی از ایشان و پشت‌ها اند

وَمَا بِكَثِيرٍ أَلْفُ خِلٍّ وَصَاحِبٍ ۝ وَإِنَّ عَدُوًّا وَاحِدًا لَكَثِيرُ

و نیست بسیار هزار دوست و یار ۝ و به درستیکه یک دشمن شما هر آینه بسیار است

وَقَالَ بَعْضُهُمْ

و گفته است بعض ایشان

أَخُوكَ الَّذِي إِنْ أَجْهَضَتْكَ مُلِمَّةٌ ۝ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَبْرَحْ لَهَا الدَّهْرَ وَاجِمَا

برادر تو کسی است که هر گاه حزون آید بر تو حادثه ۝ از روزگار پیوسته بر آن حادثه روزگار در اسرزنش کننده باشد

وَلَيْسَ أَخُوكَ الَّذِي إِنْ تَشَعَّبَتْ ۝ عَلَيْكَ أُمُورٌ ظَلَّ يَلْحَاكَ لَائِمَا

و نیست برادر تو آنکه هر گاه پراکنده شود ۝ بر تو کارهای دشواری همیشه سرزنش کند ترا

وَقَالَ أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ

و گفته است ابو موسی اشعری

إِذَا مَا خَلِيلٌ رَابَنِي بَعْضُ وُدِّهِ ۝ وَلَمْ يَكُ عَمَّا سَاءَنِي بِمُفِيقِ

هر گاه دوستی بگمان اندازد مرا بعض دوستی خود ۝ و نباشد از آنچه بد آمده است مرا هشیار شونده

صَبَرْتُ عَلَى مَا كَانَ مِنْ سُوءِ خُلْقِهِ ۝ مَخَافَةَ أَنْ أَبْقَى بِغَيْرِ صَدِيقِ

شکیبائی کردم بر آنچه هست از بدی خلق او ۝ از بیم آنکه بمانم بدون صدیق

وَقَالَ أَحْمَدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُصْفُورٍ الْإِشْبِيلِيُّ

و گفته است احمد پسر عمر پسر عبد الله پسر عصفور اشبیلی

فَالْحُرُّ مَنْ كَانَتْ سَجِيَّتُهُ الرِّضَا ۝ عَنْ خِدْنِهِ فِي الْغُرْمِ وَالْإِثْرَاءِ

پس آزاده مرد کسی است که خوی او خورسندی باشد ۝ از دوست خود در بینوائی و بی‌نیازی

ذمی

وَمَتَى الْتَمَسْتَ أَخاً بِلَا عَيْبٍ فَقَدْ رُمْتَ الْتِمَاسَ كَوَاكِبِ الْجَوْزَاءِ

وهر وقت بجوئی برادری بی عیب پس بتحقیق که درخواست کردی ستارهای جوزا را

تَعْفُو الصَّدِيقُ عَنِ الصَّدِيقِ ذُنُوبَهُ لَوْ أَنَّهَا كَالرَّمْلِ وَالْحَصْبَاءِ

درمیگذرد دوست از دوست خود گناهانش را اگرچه باشند آنها مانند ریگ و سنگریزه

وَقَالَ الْعَطَوِيُّ

وگفته است عطوی

وَمِنْ شِيَمِي التَّجَاوُزُ عَنْ صَدِيقِي أَطَافَ بِغَيِّهِ أَوْ قَالَ هُجْرَا

وازخوی من درگذشتن از دوست است چه دور زند بگمراهی خود یا بگوید دشنام را

أَصَمُّ عَنِ الَّذِي يُزْرِي بِحِلْمِي وَأَجْعَلُ دُونَهَا لِلسَّمْعِ وَقْرَا

کر میشوم از چیزیکه عار دارد بردباری مرا ومیگردانم نزد او برای گوش سنگینی

وَقَالَ مَعْنُ بْنُ أَوْسٍ الْمُزَنِيُّ

وگفته است معن پسر اوس مزنی

وَكُنْتُ إِذَا مَا صَاحِبٌ رَامَ ظِنَّتِي وَبَدَّلَ سُوءاً بِالَّذِي كَانَ يَفْعَلُ

وهستم که هرگاه رفیقی قصد کند بدگمانی مرا وتغییر دهد بدی را بآنچه بود که میکرد

قَلَبْتُ لَهُ ظَهْرَ الْمِجَنِّ وَلَمْ أَقُمْ عَلَى ذَاكَ إِلَّا رَيْثَمَا أَتَحَوَّلُ

میگردانم برای او پشت سپر را ونمیایستم بر آن مگر بقدر اندکیکه بگردانم سپر را بتغییر دهم

إِذَا انْصَرَفَتْ نَفْسِي عَنِ الشَّيْءِ لَمْ تَكَدْ إِلَيْهِ بِوَجْهٍ آخِرَ الدَّهْرِ تُقْبِلُ

هرگاه برگشت نفس من از چیزی نزدیک نیست که بسوی او بهیچ وجه تا آخر روزگار رو کند

وَقَالَ ابْنُ الْمُعْتَزِّ

وگفته است ابن معتز

تَاهَ أَخٌ لِي فَتَنَاسَيْتُهُ وَلَسْتُ لِلتَّائِهِ بِالصَّاحِبِ

سرکش شد برادری مرا پس فراموش کردم اورا ونیستم مر سرکشده را برفیق

مَنْ كَانَ لِي كُنْتُ لَهُ صَاحِباً فِي كُلِّ مَا يَأْتِيهِ مِنْ نَائِبِ

کسیکه بوده باشد مرا هستم من اورا رفیق در هرچه میآید اورا از واقعها وکارها

وَمَنْ سَلَا عَنِّي سَلَوْتُهُ سُلُوَّ لَا وَانٍ وَلَا رَاغِبِ

وکسیکه آرام میدهد مرا آرام میدهم اورا آرامیکه نه سستی کننده باشد ونه روگرداننده

وَكَانَ مِنْ قَوْلِي انْصَرِفْ رَاشِداً ‏ لَا أُتْبِعُ الْعَيْنَ قَفَا الذَّاهِبِ
وجهت از گفتار من که برگرد فیروزی یافته شده ‏ نمی اندازم چشم را در عقب رونده

وَقَالَ بَعْضٌ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ
وگفته اند بعضے از اهل عراق

قَدْ كُنْتَ لِي خِلّاً وَكُنْتَ مُصَاحِباً ‏ أَيَّامَ كُنَّا أَخاً وَكُنْتَ صَدِيقَا
تحقیق بودی مرا دوست و بودی رفیق ‏ روزهائی که بودم من برادر و بودم رفیق

فَالْآنَ حِينَ طَرَقْتَنِي بِمَكَارِهٍ ‏ لَا يَهْتَدِينَ إِلَى سِوَايَ طَرِيقَا
پس این هنگام که انداختے مرا به بدیها ‏ که راه نمی‌یابند بسوی غیر من راهے را

لَوْلَا الْحَيَاءُ وَأَنَّ قَوْمَكَ سُوقَةٌ ‏ لَأَقَمْتُ فِيهِ مِنَ الْمَكَارِهِ سُوقَا
اگر نبود شرم و حیا و اینکه طایفهٔ تو رعیت اند ‏ هر آینه بپا میکردم در قوم تو از بدیها بازاری را

لَكِنَّنِي رَجُلٌ إِذَا اعْتَرَضَتْ لَهُ ‏ شَرْعُ الْمِيَاهِ تَجَنَّبَ الْمَطْرُوقَا
لکن من مردی هستم که هرگاه ظاهر شود مر ورا ‏ آبخورد نکاسے دوری کند از آبهای کثیف

وَإِذَا الصَّدِيقُ تَعَرَّضَتْ أَخْلَاقُهُ ‏ أُلْفِيتُ بِالْإِعْرَاضِ عَنْهُ خَلِيقَا
وهرگاه رفیق دیگرگونه شود اخلاق او ‏ یابی بروگردانیدن ازو سزاوار

وَقَالَ آخَرُ
وگفته است دیگرے

إِذَا الْمَرْءُ لَمْ يُنْصِفْ أَخَاهُ وَلَمْ يَكُنْ ‏ لَهُ غَائِباً يَوْماً كَمَا هُوَ شَاهِدُ
هرگاه مرد انصاف ندهد برادر خود را و نباشد ‏ ازبرای او در حالتیکه غایب است مانند روزیکه حاضر است

فَلَا خَيْرَ فِيهِ فَالْتَمِسْ غَيْرَهُ أَخاً ‏ كَرِيماً عَلَى وَصْلِ الْكَرِيمِ يُعَاهِدُ
پس نیست نیکی درو پس درخواست کن غیر او را برادری را ‏ که بزرگوار باشد و بر وصل شخص بزرگوار پیمان بندد

فَإِنْ غِبْتَ عَنْهُ أَوْ شَهِدْتَ فَوَجْهُهُ ‏ عَلَى كُلِّ حَالٍ أَيْنَمَا كُنْتَ وَاحِدُ
پس اگر غایب شوی ازو یا حاضر شوی روی او ‏ بر هر حالی که هستی تو یکی باشد

وَقَالَ ابْنُ الْمُعْتَزِّ
وگفته است ابن معتز

وَإِخْوَانِ سَوْءٍ قَدْ جَزَيْتُ إِخَاءَهُمْ ‏ فَكَانُوا لِغَرْسِ الْوُدِّ شَرَّ بِقَاعِ
بسا برادران بدی که پاداش دادم برادری آنها را ‏ پس بودند برای نشاندن درخت دوستی بدترین جایگهی

فَنَحْنُ

قَدَحْتُ زِنَادَ الْوَصْلِ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ … فَأَذْكَيْتُ نَاراً غَيْرَ ذَاتِ شُعَاعِ

طلب آتش کردم با فروزنه وصل میان خود و آنها … پس افروختم آتش مصاحب روشنائی و نور

وَلَمَّا نَأَوْا عَنِّي بِوُدِّ نُفُوسِهِمْ … صَرَفْتُ حَنِينِي عَنْهُمُ وَنِزَاعِي

و چونکه دور شدند از من بدوستی جانهای خود … برگردانیدم ناله خود را از آنها و جنگ خود را

وَلَسْتُ عَلَى الْمَاءِ الصَّرِيِّ بِمُعَرِّسٍ … وَلَا مُوطِنٍ يَوْماً بِدَارِ ضِيَاعِ

و نیستم بر آب کثیف و کندیده منزل کننده … و نه وطن کننده روزی بخانه هلاکت و مرگ

وَقَالَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ مُصْعَبٍ

وگفته است عبد الله پسر مصعب

لَمَّا رَأَيْتُكَ قَدْ مَلِلْتَ مَوَدَّتِي … أَقْسَمْتُ فِيكَ بِأَعْظَمِ الْأَيْمَانِ

چونکه دیدم ترا که ملول شده از دوستی من … قسم خوردم در تو بزرگترین قسمها

إِنِّي كَذَلِكَ إِذَا تَنَكَّرَ صَاحِبٌ … دَاوَيْتُهُ بِالصَّوْمِ وَالْهِجْرَانِ

که من همچنینم و هرگاه دیگرگون شود رفیقی … مداوا و چاره میکنم اورا بسخن نگفتن با او و جدا ایستادن

وَلَقَدْ تَدُومُ لِذِي الصَّفَاءِ مَوَدَّتِي … وَإِذَا تَلَوَّنَ كُنْتُ ذَا أَلْوَانِ

و همچنین که پاینده است برای رفیق دوستی من … و هرگاه برنگ بگردد او هستم من صاحب رنگها

وَقَالَ ابْنُ مُطَيْرٍ

وگفته است ابن مطیر

وَلَا تَكُ مَغْرُوراً بِمَسْحَةِ صَاحِبٍ … مِنَ الْوُدِّ لَا تَدْرِي عَلَى مَ ضَمِيرُهَا

و مباش تو فریفته باندک چیز رفیقی … از دوستی او که ندانی بر چه چیز است پنهانی خواطرش

فَإِنَّكَ بَعْدَ الْجَهْدِ مَا أَنْتَ وَاجِدٌ … خَلِيلاً يُدِيمُ شِيمَةً لَا يُدِيرُهَا

پس بدرستیکه تو بعد از کوشش نیابی یا بنده … دوستی را که پاینده دارد خوئی را که نگرداند اورا

وَإِنَّكَ فِي لَحْظِ الْأَخِلَّاءِ عَارِفٌ … بَيَانَ الَّذِي كَانَتْ تُجِنُّ صُدُورُهَا

و بدرستیکه تو در چشم زدن دوستان شناسنده … ظاهر بودن آنچه پنهان کرده است اورا سینهای آنها

وَقَالَ عُمَرُ بْنُ رَبِيعَةَ

وگفت عمر پسر ربیعه

أَنَا لَا أَبْدَأُ بِغَدْرٍ أَبَداً … فَإِذَا مَا غُدِرْتُ لَمْ أَتْرُكْ

من پیشی نمیگیرم به بیوفائی هرگز … پس هرگاه بیوفائی کند وانمیگذارم منهم

وَأَجِدُ مِنْهَا بَدَلًا مِثْلَ مَا ... وَجَدَتْ مِنِّي بَدَلًا لَا أَشُكّ

یابنده ام از او عوضی مانند آنچه ... یافته است عوض من شک نمیکنم در این

أَتُرَى أَرْقُدُ اللَّيْلَ لَهَا ... سَاهِرًا أَنْ أَطْلُبَ وَصْلًا قَدْ هَلَكْ

آیا می‌بینی مرا که بخسبم شب را بجهة او ... بیدار طلب کنم وصالی را که نیست کرده است اورا

وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْعَبَّاسِ الصُّولِي

وگفته است ابراهیم پسر عباس صولی

وَكُنْتَ أَخِي بِإِخَاءِ الزَّمَانِ ... فَلَمَّا نَبَا صِرْتَ حَرْبًا عَوَانَا

و بودی برادر من به برادری روزگار ... پس چونکه جفا کرد روزگار گردیدی تو جنگ

وَكُنْتُ أَذُمُّ فِيكَ الزَّمَانَ ... فَأَصْبَحْتُ فِيكَ أَذُمُّ الزَّمَانَا

و بودم که بد میگفتم در تو روزگار را ... پس بامداد کردم در تو شکایت میکنم روزگار را

وَكُنْتُ أُعِدُّكَ لِلنَّائِبَاتِ ... فَهَا أَنَا أَطْلُبُ مِنْكَ الْأَمَانَا

و بودم من که آماده داشتم ترا بجهة کارهای سخت ... پس اینک من طلب میکنم از تو ایمنی را

وَقَالَ الْعَلَوِي

وگفته است علوی

لَا تَبْكِ إِثْرَ مُوَلٍّ عَنْكَ مُنْحَرِفٍ ... تَحْتَ السَّمَاءِ وَفَوْقَ الْأَرْضِ أَبْدَالُ

گریه مکن در عقب پشت کننده از تو که گذرنده است ... زیر آسمان و بالای زمین عوضهائی است

النَّاسُ أَكْثَرُ أَنْ لَا تَرَى خَلَفًا ... مِمَّنْ ذَوَى وَجْهَهُ عِزٌّ وَجَهْلُ الْمَالُ

مردم بیشترند از اینکه نه بینی عوضی را ... از آنکه پژمرده گردد روی او را از روی توانائی و دولت

مَا أَقْبَحَ الْوُدَّ يُدْنِيهِ وَيُبْعِدُهُ ... بَيْنَ الْخَلِيلَيْنِ إِكْثَارٌ وَإِقْلَالُ

چه زشت است دوستی که نزدیک کند او را و دور کند او را ... میان دو دوست بسیاری مال و کمی او

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

اِرْفُقْ لِغَمْزِكَ عُودِي ... وَقَدْ رَأَيْتَ بِهِ اعْوِجَاجَا

مدارا کن در فشردن چوب ... دوستی که دیدی در او کجی را

فَرُبَّ بَرْقٍ شِمْتَهُ ... عَادَتْ مَخِيلَتُهُ عَجَاجَا

پس بسا برقی که ملاحظه کنی ابر او را ... پس برگردد باران که او

ولو

ولو بأخلاق حسان ... حلن أخلاقاً سماجا

و با خلقهای نیکو که ... بگردند خلقهای زشت وناخوش

هون عليك مصائب الدنيا ... فإن لها انفراجا

آسان کن بر خود شدائد دنیا را ... پس بدرستیکه از برای او دست گشایش

الفصل الثالث في الوصال والفراق والتوديع وغيرها لبعضهم

فصل سیم در وصال و فراق و وداع کردن وغیر از ابیات مر بعضی را

رعى الله ليلة وصل الحبيب ... وغاب الرقيب إلى حيث آل

مراعات کند خدا و نگهدارد شب وصل دوست را ... و پنهان شد رقیب تا جاییکه شتافت و هلاک شد.

فأجلسته في سواد العيون ... وقد غسل الدمع ذاك المحل

بس نشاندم اورا در سیاهی چشمهای خودم ... و تحقیق که شست و شو کرد اشک آن جایگاه را

وألصقت خدي بأقدامه ... وذللت أخمصه بالقبل

و چسبانیدم روی خودرا بقدمهای او ... و پژمرده ساختم کف پای اورا ببوسه‌ها

فعانقته وخلعت العذار ... ومزقت ثوب الحيا والخجل

پس درکنار گرفتم اورا و دور رفتم در گمراهی خود ... و دریدم جامهٔ حیا و شرم را

وما زلت أشغله بالحديث ... وستر الظلام علينا انسدل

و پیوسته مشغول ساختم اورا بحکایت ... و پردهٔ تاریکی برما آویخته بود

إلى أن غفى جفنه ناعسا ... ومني تغافل أو قد غفل

تا بخواب رفت چشم او از پینکی ... واز من بغفلت انداخت خودرا یا غافل شد

فظن بي الخير أولا تظن ... فما أنت تسأل عما حصل

پس گمان کن به من نیکی را یا گمان مکن ... پس نیستی که سؤال کنی از آنچه حاصل شده

وقال آخر

و گفته است دیگری

رعى الله ليلة وصل خلت ... وما خالط الشهد فيها كدر

نگاه دارد خدا شب وصلی را که خالی بود از اغیار ... و نیامیخته بود صفای آن شب به تیرگی

أتت بغتة ومضت سرعة ... وما قصرت بعد ذاك القصر

آمد ناگهانی و گذشت بشتاب ... و کوتاه نشد آن شب بعد از آن کوتاهی

بغير احتيالٍ ولا كلفةٍ ولا موعدٍ بيننا ينتظر

بی حیله ومکری ونه مشقتی ونه وعده میان ما که انتظار برده شود

فقلت وقد كاد قلبي يطير سروراً بنيل المنى والمطر

پس گفتم وبتحقیق دل من نزدیک بود که پرواز کند از خوشحالی برسیدن آرزو وحاجت خود

أيا قلب تعرف من قد أتاك ويا عين تدرين من قد حضر

ای دل میشناسی کسیکه بتحقیق آمد ترا وای چشم میدانی کسیکه بتحقیق حاضر شد

ويا قمر الأفق عد راجعاً فقد حلّ في الأرض عندي قمر

وای ماه آسمان برگرد مراجعت کننده پس بتحقیق منزل گرفت نزد من ماه

فكانت كما أشتهي ليلةً وطال الحديث وطاب السمر

پس بود چنانچه میخواستم درآن شب ودراز کشید حکایت وپاکیزه شد صحبت

لابن بابك

مر ابن بابک راست

وأغيد معسول الشمائل زارني على فرقٍ والنجم حيران طالع

ودلبا نرم بدن شیرین شمایل که دیدنی کرد مرا بر خوف وترس وحال آنکه ستاره سرگردان طلوع کننده بود

وقال آخر

وگفته است دیگری

فلما جلى صبغ الدجى قلت حاجبٌ من الشمس أو قرنٌ من الشمس طالع

پس چونکه روشن کرد رنگ تاریکی را گفتم نگهبانی است از آفتاب یا سر آفتاب است که برآمده است

إلى أن دنا والسحر رائد طرفه كما ريع ظبيٌ بالصريمة راتع

تا اینکه نزدیک شد وجادو پیش رو چشم او بود چنانکه ترسانیده شود آهوئی که درجای ریگستان چرنده است

فعاطيته الصهباء والليل دامسٌ رقيق حواشي البرد والنسر واقع

پس بخشیدم باو جام شراب وحال آنکه شب تاریک بود ونازک بود حواشی جامه اش وستاره نسر سرازیر بود

عقارٌ عليها من دم الصب نقطةٌ ومن عبرات المستهام فواقع

شرابیکه بر او بود از خون عاشق نقطه واز اشکهای گرفتار عشق حباب

مبيتنا وظل الوصل دانٍ وسرنا مصونٌ ومكتوم الصبابة ذائع

پس شب بروز آوردیم وپیوسته وصل آشکار بود ورازما نگهداشته شده وپنهانی عشق فاش بود

إلى أن سلا من ريقه فارط القطا — ولاذت بأطراف الغصون السواجع

تا آنكه تسلی يافت از آب حوض خويش پيشرو مرغ قطا — و پناه بردند بكنارهای شاخها خوانندها

فولّى أسير السكر يكبو لسانه — فتنطق عنه بالوداع الأصابع

پس برگشت كرد معشوق در حاليكه گرفتار مستی بود كه كند شده بود زبان او — پس حرف ميزد از جانب او برای وداع انگشتانش

وقال آخر

و گفته است ديگری

ولم أنسه كالبدر ليلة زارني — يميس كغصن البان وهو رطيب

و فراموش نميكنم او را مانند ماه در شبيكه زيارت كرد مرا — ميخراميد مانند شاخه درخت بان در حاليكه او تر و تازه بود

فبتنا ولا واش سوى طيب نشره — علينا ولا غير النجوم رقيب

پس شب را بروز آورديم نه سخن چينی بود جز بوی خوش او — بر ما و نه غير از ستارها نگهبانی بود

وقال آخر

و گفته است ديگری

يا ليلة الوصل بل يا ليلة العمر — أحسنت إلا إلى المشتاق في القصر

ای شب وصل بلكه ای شب عمر — نيكی كردی مگر بعاشق در كوتهی

يا ليت أنجمك لم تقفل ركائبه — أو ليت صبحك لم يقدم من السفر

ای كاش كه ستارهای تو بر گردانيده نميشد كاروانش — يا كاش كه صبح تو نمی آمد از سفر

أو ليت لم يصف فيك الشرق من كدر — فذلك الصفو عندي غاية الكدر

يا كاش كه صاف و روشن نميشد در تو مشرق از تيرگی — پس اين صافی نزد من نهايت تيرگی است

أو ليت كلاً من النسرين لم يطر

يا كاش كه هر يك از دو ستاره نسر پريده نبود

وقال آخر

و گفته است ديگری

سقى الجزيرة ذات الظل والشجر — ودير عبدون هطّال من المطر

باراند خدا بر جزيره صاحب سايه و درخت را — و دير عبدون فرو ريخته بود آن از بارانها

لطالما نبّهتني للصبوح به — في غرة الفجر والعصفور لم يطر

هر آينه دراز كشيد كه آگاه كرد مرا معشوقه برای خوردن شراب در آن — در سپيده صبح و حال آنكه گنجشك نپريده بود هنوز

أصوات رهبان دير في صلاتهم — سود المدارع نعّابين في السحر

صداهای راهبان دیر در نماز خود — سیاه پیراهنها و نعره زننده‌گان در سحر بودند

مزنّرين على الأوساط قد جعلوا — على الرؤوس أكاليلا من الشعر

زنار بندگان بر میانها که ... قرار داده بودند — بر سرها تاجهایی از مو

كم فيهم من مليح الوجه مكتحل — بالغنج يكسر جفنيه على الحور

چه قدر در ایشان بود نمکین روی سرمه کشیده — که بناز میشکست پلکهای چشمش بر سیاهی

نادمته بالهوى حتى استقاد له — طوعا وأسلفني الميعاد بالنظر

همنشین کردم با او بمحبت و عشق تا اینکه رام شد مرا — از روی فرمانبرداری و پیش گرفت مرا بوعده بنگاه

وجاءني في قميص الليل مستترا — يستعجل الخطو من خوف ومن حذر

و آمد مرا که در پیراهن پرده شب پنهان بود — بشتاب میگذارد گامها را از ترس و بیم

فقمت أفرش خدي في الطريق له — ذلا وأسحب أذيالي على الأثر

پس برخواستم فرش کنم روی خود را در راه او — از خواری و فروتنی و بکشم دامنهای خود را بر نشانهای پای او

وكان ما كان مما لست أذكره — فظن خيرا ولا تسأل عن الخبر

و بود آنچه بود از آنچه نیستم که یاد کنم اورا — پس گمان بر نیکی را و مپرس از خبرش

وقال آخر

و گفته است دیگری

وليلة وصل راقبت غفلة الدهر — فجادت ببدر وهي مشرقة البدر

بسا شب وصلی که دیده بانی کرد غفلت روزگار را — پس بخشید ماهی را و حال آنکه او تابنده ماه بود

سميري بها غصن من البان مائد — يرنّحه سكر الشبيبة لا الخمر

افسانه گوی من در آن شب شاخه بود از درخت بان که برگردنده بود — و بیهوش کرده بود او را مستی جوانی نه شراب

أشاهد فيها طلعة القمر الذي — تبسم عن طلع وإن شئت عن در

نگاه میکردم در آن شب جمال ماهی را — که شکر خنده میکرد از شکوفه و اگر بخواهم از مروارید

أمنت بها إتيان واش وحاسد — فما من رقيب غير أنجمها الزهر

ایمن بودم در آن شب آمدن سخن چین و رشک برنده — پس نبود نگهبانی جز ستاره‌های تابان او

ضممت إلى صدر الحبيب معانقا — وهل لك يا قلبي محل سوى الصدر

چسبانیدم بسینه خود دست را دست بگردن — و آیا ترا هست ای دل من جایگاهی جز سینه من

فيا ليلةً أحييتَ فؤادي بقربه — فأحييتها شكراً إلى مطلع الفجر

پس ای شبیکه زنده کردی دل مرا بنزدیکی او — پس زنده داری کردم او را از شکر تا طلوع صبح

ولمّا رأيت الروح فيها مسامري — تيقّنت حقّاً أنّها ليلة القدر

و چونکه دیدم روح را در آن شب هم صحبت و افسانه گوی خود — یقین کردم براستی اینکه اوست شب قدر

وقال آخر

و گفته است دیگرے

عندي رشيق القوام يسبي — بغنج لحظٍ ولين قدّ

نزد منست نازک اندامی اسیر میکند — به ناز چشم و نرمی قامت

وأقطع الوقت بين لثمي — آسَ عذارٍ وورد خدّ

و بآخر میرسانم وقت را میان بوسیدن خو — سبزی خط و گل رخسار را

وأهصر الغصن باعتناقٍ — ما بين غورٍ له ونجد

و بکشم شاخه را بغل کردن او — میان پایین او و بالای او

تبسّم عن لؤلؤٍ ثمينٍ — منظومةٍ لم يكن بعقد

میخندد از گوهر گرانبهاے — یکجا شده که نبوده باشد بگردن بندے

بفرعها والجبين أضحت — تضلّ عشّاقها وتهدي

بگیسوی خود و پیشانی چاشت کرد — که گمراه میکرد عاشقان را و راه مینمود

لي نشوةٌ كلّما تغنّت — تطرد لي الهمّ أيّ طرد

مرا مستی هر وقت که سر آید — میراند از من اندوه را چه راندنے

ولا أبالي بقول واشٍ — يروم نصحي وربّ زهد

و باک ندارم بسخن سخن چین — که قصد کند نصیحت مرا قسم بخدای زاهدان

وقال آخر

و گفته است دیگرے

أفدي الذي زارني والليل معتكرٌ — والأفق ممّا اكتسى من عرفه عطر

فدا شوم آن کسیکه زیارت کرد مرا و حال آنکه شب تاریک بود — و کناره های افق از آنچه پوشیده بود از بوی خوشش معطر بود

فلم نزل نتجاذب في العتاب معاً — أشكو إليه جفاه وهو يعتذر

پس پیوسته ... و آن شدیم در گله کردن با یکدیگر — شکایت میکردم بسوی ستمش را و او عذر میخواست

نَادَيْتُ بِاللَّيْلِ دُمْ بِلَا سَحَرٍ — فَقَالَ لَيْلُكَ هٰذَا كُلُّهُ سَحَرُ

فرياد كردم كه اى شب باقى باش بى سحر — پس گفت شب تو اين همه‌اش سحر است

وَقَالَ الْحَرِيرِي

وگفته است حريرى

زَارَنِي مِنْ بَعْدِ صَدٍّ وَجَفَا — مُنْيَةُ الْقَلْبِ وَبِالْوَعْدِ وَفَا

زيارت كرد مرا بعد از رو گردانيدن و ستم كردن — آرزوى دل و بوعده وفا كرد

قُلْتُ أَهْلًا بِحَبِيبٍ زَارَنِي — وَبِطِيبِ الْوَصْلِ دَائِي قَدْ شَفَا

گفتم خوش آمد دوستى كه زيارت كرد مرا — و بخوشى وصال درد مرا شفا داد

طَابَ وَقْتِي وَحَلَا لِي مَشْرَبِي — بَيْنَ نُدْمَانِي وَإِخْوَانِ الصَّفَا

خوش شد وقت من و شيرين شد مشرب آب نوشيدن من — در بين همدمان من و برادران خوب

وَبِصَبْرِي نِلْتُ مَا أَمَّلْتُهُ — وَلَهِيبُ النَّارِ مِنْ قَلْبِي انْطَفَا

و بصبر خود رسيدم آنچه آرزو داشتم — و شراره آتش از دل من خاموش گشت

فِي الْفِرَاقِ وَالتَّوْدِيعِ لِلْمُتَنَبِّي

در فراق و وداع كردن مر متنبى راست

أَبْلَى الْهَوَى أَسَفًا يَوْمَ النَّوَى بَدَنِي — وَفَرَّقَ الْهَجْرُ بَيْنَ الْجَفْنِ وَالْوَسَنِ

پوسانيد عشق از حسرت در روز جدائى بدن مرا — و جدائى انداخت دورى بين چشم و خواب من

رُوحٌ تَرَدَّدَ فِي مِثْلِ الْخِلَالِ إِذَا — أَطَارَتِ الرِّيحُ عَنْهُ الثَّوْبَ لَمْ يَبِنِ

جانيست مرا كه آمد و شد كرده است در مثل خلال كه اگر — بردارد باد از او جامه را ظاهر نشود

كَفَى بِجِسْمِي نُحُولًا أَنَّنِي رَجُلٌ — لَوْلَا مُخَاطَبَتِي إِيَّاكَ لَمْ تَرَنِي

بس است بدن مرا لاغرى اينكه من مردى هستم — اگر نبود گفتگو كردن من ترا نمى‌ديدى مرا

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است ديگرى

مَتَى بِالْقُرْبِ يُخْبِرُنِي الرَّسُولُ — وَيَسْمَحُ بِاللِّقَا دَهْرٌ طَوِيلُ

چه وقت بنزديكى تو خبر دهد مرا قاصد — و بخشش كند بديدن تو روزگار دراز

وَيَرْجِعُ فِيكَ سِرُّ الْحُبِّ جَهْرًا — وَيُشْفَى مِنْكَ بِالْوَصْلِ الْغَلِيلُ

و بر گردد پنهانى دوستى آشكارا در تو — و شفا يابد از تو بوصال تشنه تو

وِدادُكَ لا تُغَيِّرُهُ اللَّيالي

دوستی ترا تغییر نمیدهد گردش شبها

وحُبُّكَ لا يُنَهْنِهُهُ العَذولُ

ومحبت ترا منع نمیکند اورا ملامت کننده

وما بين الضلوع إليك شوقاً

و ما بین پهلوهای من بسوی تو شوقیست

تزول الراسيات ولا يزول

که برطرف میشوند کوههای بلند و او برطرف نمیشود

ألا يا ظاعناً هل من رجوع

آگاه باش ای کوچ کننده آیا هست برگشتنی ترا

فيجمعنا المنازل والطلول

پس گرد آورد ما را منزلها و اثرهای منزل

وقال آخر

و گفته است دیگری

وأودعتني بزفرة واعتناق

و وداع کرد مرا معشوقه با ناله و آه و هم آغوشی

ثم قالت متى يكون التلاقي

پس گفت چه وقت میباشد ملاقات ما

وبدت لي فأشرق الصبح منها

و آشکار گشت برای من پس تابید روشنی صبح از آن

بين تلك الجيوب والأطواق

میان آن گریبانها و قلادها

يا سقيم الجفون من غير سقم

ای بیمار چشمان که بدون بیماری است

بين عينيك مصرع العشاق

میان دو چشم تو محل افکندن عاشقان است

إن يوم الفراق أقطع يوماً

بدرستیکه روز جدائی برنده‌ترین روزیست

ليتني مت قبل يوم الفراق

کاشکی من مرده بودم پیش از روز جدائی

وقال آخر

و گفته است دیگری

والذي بالبين والبعد ابتلاني

قسم بآنکه بجدائی و دوری مبتلا کرده است مرا

ما جرى ذكر الحمى إلا شجاني

نمیشود یاد منزل و قرقگاه مگر اینکه اندوه میاندازد مرا

حبذا أهل الحمى من جيرة

خوش اهل قرقگاه از جهة همسایگی

شفني الشوق إليهم وبراني

غمگین کرده است مرا شوق بایشان و لاغر کرده است مرا

كلما رمت سلواً عنهم

هر وقت اراده کنم برطرف کردن عشق خود را از آنها

جذب الشوق إليهم بعناني

میکشد شوق به آنها عنان اختیار مرا

أحسد الطير إذا طارت إلى

رشک میبرم مرغ را هرگاه پرواز کند بسوی

أرضهم أو أقلعت للطيران

زمین آنها یا کنده شود از جای بپریدن

ذهب العمر ولم اخطبهم — وتقضى في تمنيهم زماني

رفت عمر و گفتگو نکردم آنها را — وگذشت در آرزوی آنها روزگار من

لا تزيدوني غراما بعدكم — حل بي من بعدكم ما قد كفاني

زیاد مکنید عذاب مرا بعد از رفتن خود — فرود آمد بمن بعد از شما آنچه بتحقیق بس است مرا

وقال آخر

وگفته است دیگری

إن النسيم الذي من أرضكم سارا — أهدى لقلبي المعنى الواله النارا

بدرستیکه نسیم که از زمین شما آید — راه نماید مر دل رنجور شیدای مرا آتش

والله ما لاح برق من دياركم — إلا تذكرت آصالا وأسحارا

قسم بخدا که ظاهر نشد برقی از سراهای شما — مگر اینکه یاد آورم شما را در شامها و سحرها

ولا حكى لي حاك عنكم خبرا — إلا حكيت له بالدمع أخبارا

و حکایت نکرد بجهة من حکایت کننده از شما خبری — مگر اینکه حکایت کردم مر او را با اشک خود خبرها را

فما تذكرت أياما بكم سلفت — إلا وأظهر دمع العين أسرارا

پس یاد نکردم روزهائی که با شما پیش گذشت — مگر اینکه ظاهر کرد اشک چشم رازها را

وقال آخر

وگفته است دیگری

شوقي إلى لمحات جمالك منيتي — شوق العليل إلى لقاء العافيه

شوق من بسوی درخشید نهانی وی تو آرزوی منست — مانند شوق دردمند بسوی دیدن شفا

ولقد نذرت لئن رأيتك ثانيا — أن لا أعود إلى فراقك ثانيه

وبتحقیق که نذر کردم که اگر دیدم ترا دوم مرتبه — اینکه برنگردم بسوی جدائی تو مرتبه دوم

وقال آخر

وگفته است دیگری

أذوب إذا سمعت له حديثا — تكاد حلاوة روحي تذوب

میگدازم هرگاه بشنودم از او گفتگوئی را — نزدیکست که از شیرینی جان من بگدازد

ويخفق حين يبصره فؤادي — ولا عجب إذا رقص الطروب

و بجنبش آید هنگامیکه می‌بیند او را چشم دل من — و نیست شگفتی هرگاه رقص کند نشاط مندی

فيا مولاي قل لي أي ذنب ... جنيت لعلني منه أتوب

پس ای آقای من بگو مرا بچه گناهے ... تقصیر کرده ام شاید که من از او توبه کنم

أراك على أقسى الناس قلبا ... ولي حال ترق له القلوب

می بینم ترا بر خود سنگین دل تر از همه مردم ... و مرا حالیست که رحم میکند مر او را دلها

حبيب أنت قل لي أم عدو ... فعلك ليس يفعله الحبيب

آیا دوستی تو بگو با من یا دشمنی ... پس کردار ترا بجا نمی آورد دوستدار

وقال آخر

وگفته است دیگرے

دنت الساعة وانشق القمر ... عن غزال صاد قلبي ونفر

نزدیک شد روز قیامت و شکافته شد ماه ... از آهوئی که صید کرد دل مرا و گریخت

مر يوم العيد في زينته ... فرماني فتعاطى فعقر

گذشت بر من روز عید در زینت خود ... پس انداخت مرا پس فرا گرفت پس برگشت مرا

بسهام من لحاظ فاتك ... فتركني كهشيم المحتظر

بتیرها ای چشمان زننده اثر ... پس واگذاشت مرا مانند گیاه خشکیده

وإذا ما غاب عني ساعة ... كانت الساعة أدهى وأمر

و هرگاه پنهان شود او از من ساعتے ... باشد آن ساعت سخت و تلخ تر از هر چیز

كتب الحسن على وجنته ... بسحيق المسك سطرا مختصر

نوشته است حسن بر پیشانی او ... با ساییده شده مشک سطر باریکی از ابروان

عادة الأقمار تسري في الدجى ... فرأينا الليل يسري بالقمر

عادة ماهها است که راه روند در تاریکیها ... پس دیدیم که شب راه میرود ماه را

وقال آخر

وگفته است دیگرے

حشاشة نفس ودعت يوم ودعوا ... فلم أدر أي الظاعنين أشيع

باقی مانده جان من وداع کرد مرا هنگامیکه او وداع کرد ... پس ندانستم کدام یک از روندها را مشایعت و بدرود کنم

حشاي على جمر ذكي من النوى ... وعيناي في روض من الحسن ترتع

دل من بر آتش افروخته است از دوری او ... و دو چشم در مرغزار حسنش می چرند

وَلَوْ حُمِّلَتْ صُمُّ الْجِبَالِ الَّذِي بِنَا ... غَدَاةَ افْتَرَقْنَا أَوْشَكَتْ تَتَصَدَّعُ

و هرگاه بار کرده شود کوههای سخت را آنچه را ... ما راست در بامدادی که جدائی کردیم نزدیک بود که شگافته شود

بِمَا بَيْنَ جَنْبَيَّ الَّذِي خَاضَ طَيْفُهَا ... إِلَى الدَّيَاجِي وَالْخَلِيُّونَ هُجَّعُ

بآنچه میان دو پهلوی منست که فرو رفته است خیال او ... بسوی من در شبهای تاریک حال آنکه فارغ دلان خوابیده اند

وَقَالَ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ سَعِيدٍ الْمُرَادِيُّ

و گفته است عبد الملک پسر سعید مرادی

يَا أَقْرَبَ النَّاسِ مِنْ وَهْمِي وَمِنْ ذِكَرِي ... وَإِنْ تَغَيَّبَ مِنْهُ الشَّخْصُ عَنْ بَصَرِي

ای نزدیکترین مردم در خیال من و یاد من ... و هرچند که پنهان است بدنش از چشم من

إِنْ غَابَ عَنِّي وَلَمْ أَظْفَرْ بِرُؤْيَتِهِ ... فَإِنَّهُ قَائِمُ التِّمْثَالِ فِي فِكَرِي

اگر پنهان شود از من و فیروزی نیابم بدیدن او ... پس بدرستیکه ایستاده است صورت او در فکر من

وَقَالَ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ

و گفته است احمد پسر عبد الملک پسر مروان

أَسْتَوْدِعُ اللّٰهَ إِلْفًا كَانَ لِي ظَعَنَا ... لَمْ تَأْلَفِ الْعَيْنُ مُذْ فَارَقْتُهُ وَسَنَا

بازپس خواهم از خدا یاری که بود مرا و کوچ کرد ... خو نمیگیرد چشم من از وقتیکه جدا شدم از و خواب را

وَلَّى فَأَسْلَمَنِي فَرْدًا فَأَحْزَنَنَا ... إِذْ لَمْ أَمُتْ عِنْدَ تَوْدِيعِي لَهُ حَزَنَا

رفت پس واگذارد مرا تنهائی اندوه و غصه من ... زیراکه نمردم هنگام وداع کردن من او را از اندوه

لَمْ أَنْسَهُ سَكَنًا فِي الْقَلْبِ مَسْكَنُهُ ... وَكَيْفَ نِسْيَانُ مَنْ فِي الْقَلْبِ قَدْ سَكَنَا

فراموش نکردم آرمیده را که در دل است آرامگاه او ... و چون فراموش شود کسیکه در دل منزل کرفته است

وَلَوْ تَنَاسَيْتُهُ مَا زِلْتُ أَذْكُرُهُ ... إِذَا رَأَيْتُ الدُّجَى وَالْبَدْرَ وَالْغُصُنَا

و اگر فراموش کنم او را پیوسته یاد کنم او را ... هرگاه ببینم شب تاریک را و ماه را و نهال را

بَلْ كُلَّمَا رَاقَتِ الْعَيْنَانِ مِنْ حَسَنٍ ... وَهَلْ تَرَى الْعَيْنُ شَيْئًا بَعْدَهُ حَسَنَا

بلکه هرچه را پسندد دو چشم من از خوبها ... و آیا بیند چشم چیزی را بعد از او خوب

وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْعُتْبِيُّ

و گفته است محمد پسر عبد العزیز عتبی

أَيَا شَمْعَ مِحْرَابٍ وَبَدْرَ دُجُنَّةٍ ... وَشَمْسَ غَمَامَاتٍ وَدُمْيَةَ رَاهِبٍ

ای شمع محراب و ماه تاریکیها ... و آفتاب ابرها و صورت دیر راهب

لئن كنتَ عن عيني وسمعي نائياً — فما أنتَ عن فكري وقلبي بغائبِ

اگر هستی تو از چشم و گوش من دور — پس نیستی تو از خیال و دل من پنهان

لأحمد بن عبد الملك بن مروان

مر احمد پسر عبد الملک پسر مروان راست

تولّى الصبرُ عنّي مذ تولّى — وعاودني من الأحزانِ عيدُ

رفت از من شکیبایی وقتی که او رفت — و برگشت مرا برگشتنی از اندوهها

فقيدٌ وهو موجودٌ بقلبي — فيا عجباً لموجودٍ فقيدُ

پنهان است او و حال آنکه حاضر است در دل من — پس ای شگفت مر حاضری را که پنهان است

وقال الوزير أبو عبد الله بن يحيى بن إدريس

و گفته است وزیر ابو عبید الله پسر یحیی پسر ادریس

ما إن يغيب فأشكو فقد رؤيته — وجهٌ تنعّم قلبي في تذكّره

نیست پنهان پس شکایت کنم نایافتن دیدارش را — رویی که در عیش است دل من از یاد کردن او

من ليس ينأى على بعد المزار به — ولا يدنّيه منّي قربُ محضره

کسیکه دور نیست مرا با دوری بارگاه او — و نزدیک نمیکند او را از من نزدیکی حضورش

وقال الوزير أبو مروان عبد الملك بن جهور

و گفته است وزیر ابو مروان عبد الملک پسر جهور

يا غائباً لمّا فُجعتُ بقربه — جاد الضميرُ به على مفجوعه

ای پنهانی که چون اندوهگین شدم بسبب نزدیکی او — بخشش کرد خاطر او را بر مصیبت زده اش

فأقامه ماثلاً فرأيته — كالبدر وافى سعدُه بطلوعه

پس برپا داشت تمثال او را برای من پس دیدم او را — مانند ماه که بیاید فیروزی او تا برآمدنش

فاعجب لبُعد مزاره ودنوّه — حتى اغتدى في القلب بين ضلوعه

پس شگفتی نما مر دوری زیارتگاهش را و نزدیکیش را — تا که بامداد کرد در دل من ما بین پهلوهای او

وقال أبو عثمان سعيد بن الحسن الناجم

و گفته است ابو عثمان سعید پسر حسن ناجم

لئن راح عن عيني أحمدُ غائباً — لمَا هو عن عين الضمير بغائبِ

اگر چه رفت از چشم من احمد که پنهان شونده بود — هر آینه نیست او از چشم دل پنهان

له صورة في القلب لم تقتنصها النوى ۔ ولم تتخطفها اكف النوائب

مرا ورا صورتی در دل که دور نمیکند اورا دوری ۔ ونمیر باید اورا پنجه های مصیبت ها

اذا ساءني منه نزوح ديارهٖ ۔ وضاقت علي في نواه مذاهبي

هرگاه بدی رساند مرا دوری دیار او ۔ وتنگ شود بر من در دوری او راههای من

عطفت على شخص له غير نازح ۔ محلته بين الحشا والترائب

مهربانی کنم بشخص او که دور شونده نیست از من ۔ وجایگاه او میان دل واستخوانها سینه من است

وقال احمد بن يحيى بن موذب بن المعتز

وگفت احمد پسر یحیی موذب پسر معتز

ابلغ اخاك وان شط المزار به ۔ اني وان كنت لا القاه القاه

برسان برادرت را وهرچند که دور است زیارتگاه او ۔ انکه من وهرچند که نمی بینم اورا می بینم

فان طرفي موصول برؤيته ۔ وان تباعد عن مثواي مثواه

پس بدرستیکه چشم من پیوسته است بدیدن او ۔ وهرچند که دور است از جایگاه من جایگاه او

الله يعلم اني لست اذكره ۔ وكيف يذكره من ليس ينساه

خدا داند که من یاد نمیکنم اورا ۔ وچگونه یاد کند اورا کسیکه فراموش نمیکند اورا

لابي الفرج الواوا

مرابی فرج واوا راست

جعلت تشتكي الفراق وفي ۔ اجفانها عقد لؤلؤ منثور

شروع کرد که شکایت کند جدائی را ودر ۔ چشمهای او بود رشته گوهرهای پراکنده

فكان الكحل التجمع الدمع ۔ على خدها بقايا سطور

پس گویا سرمه ساییده با اشک درهم شده ۔ بر گونه او باقی مانده سطرها بودند

لابي الحسن البصري

مرابی حسن بصری راست

نفسي الفداء لمن جاءت تودعني ۔ يوم الفراق بقلب خائف وجل

جانم فدای کسیکه آمد وداع کند مرا ۔ در روز جدائی بادل پربیم ترسان

قد كنت فارقت روحي خوف فرقتها ۔ لكن حييت بطيب الضم والقبل

بتحقیق بودم که جدا شوم زجان خود از ترس جدائی او ۔ لیکن زنده شدم بخوشی در برگرفتن وبوسها بس

في ذم الوشاة والعذال لبعضهم

در مذمت سخن چینی و ملامت گویی مر بعضی راست

بأبي حبيب زارني متنكرا ... فبدا الوشاة له فولى معرضا

پدرم فدای دوستی که زیارت کرد مرا با احوال دیگرگون ... پس پیدا شدند سخن چینان پس برگشت و کرد تنه

فكأنني وكأنه وكأنها ... أمل ونيل حال بينهما القضا

پس گویا من و دوست من و سخن چینان ... آرزو بود و رسیدن بآرزو که میان در آمد با ایشان قضا

لصالح بن عبد القدوس

مر صالح پسر عبد القدوس راست

من يخبرك بشتم عن أخ ... فهو الشاتم لا من شتمك

کسیکه خبر دهد ترا بدشنام از برادری ... پس او است دشنام دهنده نه کسیکه دشنام داده ترا

ذاك شيء لم يواجهك به ... إنما اللوم على من أعلمك

این رو برو نگفته است ترا به پیشانی ... به تحقیق که سرزنش بر کسی است که خبر داده است ترا

وقال آخر

و گفته است دیگری

من نم في الناس لم تؤمن عقاربه ... على الصديق ولم تؤمن أفاعيه

کسیکه سخن چینی کند میان مردم ایمن نیست از عقربهای او ... بر رفیق و ایمن نیست از افعیهای او

كالسيل بالليل لا يدري به أحد ... من أين جاء ولا من أين يأتيه

مانند سیل در شب که نداند اورا کسی ... که از کجا آمد و از کجا آورده است اورا

لعروة بن حزام العذري

مر عروه پسر حزام عذری راست

ألا لعن الله الوشاة وقولهم ... فلانة أضحت خلة لفلان

آگاه باشید لعنت کند خدا سخن چینان را و سخن ایشان را ... که فلان زن بامداد کرد رفیق فلان مرد

إذا ما جلسنا مجلسا نستلذه ... تواسوا بنا حتى أمل مكاني

هرگاه بنشینیم در مجلسی که کام دل یابیم ... جمع شوند بر ما تا اینکه ملول سازند مکان مرا

دلتنگ کنم مکان خود را

تكنفني الواشون من كل جانب ... ولو كان واش واحد لكفاني

بجانب آیند مرا سخن چینان از هر طرفی ... و اگر باشد یک سخن چین تنها هر آینه کفایت کند مرا

ولو كان واشٍ باليمامة داره ... وداري بأعلى حضرموت اتاني

واگر باشد سخن‌چینی در شهر یمامه خانه اش ... و خانه من بالای حضرموت بیاید بمرا

وقال آخر

وگفته است دیگری

إن يسمعوا ريبةً طاروا بها فرحاً ... منّي وما سمعوا من صالحٍ دفنوا

اگر بشنوند بدگمانی را از من بپرانند آنرا از شادی ... و آنچه بشنوند از کار نیکو پنهان کنند آنرا

صمٌّ إذا سمعوا خيراً ذكرتُ به ... وإن ذكرتُ بسوءٍ عندهم أذنوا

کر اند هرگاه بشنوند خوبی را که یاد شوم به او ... و اگر یاد شوم به بدی نزد آنها گوش دهند

لأبي الدرّ بن لؤلؤ الذهبي

مر ابی الدر بن لؤلؤ ذهبی راست

فعاطني صهباءَ مشمولةً ... عذراءَ فالواشون ألمام

بده مرا شراب خنک ... سر مهر پس سخن‌چینان فرود آینده اند

واكتم أحاديث الهوى بيننا ... فهي خلال الروض نمّام

و پوشان سخنهای عشق را بین خود ... پس در میان مرغزار هم سخن‌چین است

لأبي الصلاح الصفدي

مر ابی الصلاح صفدی راست

أقول وطرف النرجس الغضّ شاخصٌ ... إليّ وللنمّام حولي إلمام

میگفتم و حال آنکه چشم نرگس تازه نگران بود ... بسوی من و مر سخن‌چین را در من منزل بود

أيا ربّ حتى في الحدائق أعينٌ ... عليّ وحتّى في الرياحين نمّام

ای خداوند من در باغها چشمهاست ... بر من و تا اینکه در لاله‌ها هم سخن‌چین است

وقال آخر

وگفته است دیگری

إذا كنت ترضيه ويرضيك صاحبٌ ... جهاراً فكن في الغيب أحفظ للودّ

هرگاه تو خوشنود داری رفیقی را و خوشنود دارد ترا رفیق ... در آشکارا پس باش در پنهان نگهدارنده تر دوستی را

وألغِ أحاديث الوشاة فقلّما ... يحاول واشٍ غير إفساد ذي عهد

و دور انداز گفتگوهای سخن‌چینان را پس کم کسی ... بخواهد سخن‌چینی ضایع کردن صاحب پیمان را

اذا

وقال آخر

وگفت است دیگری

إذا ما التقينا والوشاة بمجلس — فليس لنا رسل سوى الطرف بالطرف

هرگاه بپیوستیم بیکدیگر با سخن چینان در یک مجلسی — پس نیست ما را پیام برنده بجز نگاه چشم بچشم

فإن غفل الواشون فزت بنظرة — وإن نظروا نحوي نظرت إلى السقف

پس اگر غافل شوند سخن چینان فیروزی یابم بنگاهی — واگر نگاه کنند بسوی من نگاه کنم بسوی سقف

وقال الربعي أبو الحسن ابن الخياط

وگفته است ربعی ابو الحسن پسر خیاط

تعارضنا مقابلة بلحظ — وأطرقنا وقد فهم المراد

ظاهر شدیم روبرو بنگاهی — پس سر زیر افکندیم و بتحقیق که فهمیده شد مطلب

فيا للوشاة ما حضروا وغابوا — ومن لهم بما جن الفؤاد

پس فریاد از سخن چینان که حاضر شدند پس غایب بودند — وکی خبر میدهد ایشان را بآنچه پنهان کرده است دل او را

كأن الناس عما نحن فيه — من الاسرار أشباح جماد

گویا که مردم از آنچه ما در او هستیم — از رازها کالبدهای بیجانند

ولحمدونة بنت زياد المؤدب الشاعرة الأندلسية ويقال لها خنساء المغرب

مر حمدونه راست دختر زیاد مؤدب شاعره اندلس و گفته میشود مر او را خنساء مغرب

ولما أبى الواشون إلا فراقنا — وليس لهم عندي وعندك من ثار

وچونکه سرکشی کنند سخن چینان از هر چیزی مگر جدائی ما را — درحالیکه نباشد مر آنها را نزد من و نزد تو خونی

وشنوا على أسماعنا كل غارة — وقل حماتي عند ذاك وأنصاري

وپراکنده شدند بر گوشهای ما هر غارت کردنی را — وکم شد یاوران من در این وقت و یاران من

غزوتهم من مقلتيك وأدمعي — ومن نفسي بالسيف والماء والنار

جنگ کنیم ایشان را از گوشه چشم تو و اشکهای خود — واز آه خود بشمشیر و آب و آتش

في كتمان السر منسوب إلى أمير المؤمنين علي عليه السلام

در پوشانیدن راز است نسبت داده شده است بسوی امیر المؤمنین ع

لا تفش سرا ما استطعت إلى امرئ — يفشي إليك سرائرا تستودع

آشکار مکن رازی را تا بتوانی بسوی مردی — که آشکار کند بسوی تو رازهایی امانت گذارده شده را

فكما تراه بسر غيرك ضائعا ... فكذا بسرك لا محالة يصنع

پس چنانکه می‌بینی اورا براز غیر خودت فاش کننده ... پس همچنین راز ترا ناچار چنین کند

وإذا ائتمنت على السرائر فاخفها ... واستر عيوب أخيك حين تطلع

و هرگاه امین کرده شوی براز ها پس پنهان کن آنها را ... و بپوش زشتیهای برادرت را هنگامیکه آگاه شوی

أيضاً منسوب إليه سلام الله عليه

نیز منسوب است بسوی او علیه السلام

لا تودع السر إلا عند ذي كرم ... والسر عند كرام الناس مكتوم

امانت مگذار راز را مگر نزد بزرگواری ... و راز نزد بزرگوار مردم پوشیده شده است

والسر عندي في بيت له غلق ... قد ضاع مفتاح والباب مختوم

و راز نزد من در خانه ایست که مر او راست قفل هائی ... که گم شده است کلیدش و در مهر کرده شده است

وقال واحد من الأعراب

و گفته است یکی از عربها

فلا تفش سرك إلا إليك ... فإن لكل نصيح نصيحا

پس آشکار مکن راز خود را مگر بسوی خودت ... پس بدرستیکه مر هر نیکخواهی را نیکخواهی است

فإني رأيت غواة الرجال ... لا يتركون أديما صحيحا

پس بدرستیکه دیدم من گمراهان مردان را ... نمیگذارند پوست کسی را سالم و درست

لابن المعتز

مر ابن معتز راست

يا رب سر كنار الصخر كامنه ... أمت إظهاره مني فأحياني

ای بسا رازی مانند آتش سنگ پنهان بود ... که میراندم ظاهر کردن او را از خود پس زنده کرد مرا

لم يتسع منطقي فيه بنا بخة ... خرما ولا ضاق عن مثواه كتماني

گشایش نداد گفتار من در او زاری کننده را ... از استواری و نه تنگ شد از جایگاه او پوشاندن من

لأبي إسحق الصابي

مر ابی اسحق صابی راست

لسر صديقي مكمن في جوانحي ... تمنع أن يدنو إليه المباحث

هر آینه راز رفیق من پنهان است در پهلوهای من ... قبول نمیکند اینکه نزدیک شود او را جستجوها

فقل لصديقي كن على السر امينا ... اذا لم يكن ما بيننا فيه ثالث

پس بگو مر دوست مرا باش بر راز خود امین ... هرگاه نباشد میان ما سیمی

ایضا له

نیز مر اوراست

وللسر فيما بين جنبي مكمن ... خفي قصي عن مدارج انفاسي

ومر راز را در میان دو پهلوی من جایگه پنهانی است ... پوشیده و دور است از راههای نفسهای من

اضن به ضني بموضع حفظه ... فاحميه من احساس عيني واحساسي

بخیلی میکنم باو بخیلی خود را بجای نگهداشتن او ... پس نگهداری میکنم او را از دریافتن چشم خود واز دریافتن خود

فقد صار كالمعدوم لا يستطيعه ... يقين ولا ظن لخلق من الناس

پس بتحقیق گشته است مانند نیست شده توانائی ندارد او را ... یقین و نه مظنه مر آفریده از مردم

كانى من فرط احتفاظي اضيعه ... فبعضي له واع وبعضي له ناسي

گویا که من از زیادتی نگهداریم ضایع و نابود میسازم او را ... پس بعض من مر او را نگهدارنده است و بعض من مر او را فراموش کننده

لابى العباس عبد الله بن محمد الناشى

مر ابی العباس عبد الله پسر محمد ناشی راست

واني لانسى السر كيلا اذيعه ... فيا من راى شيئا يصان بان ينسى

ومن فراموش میکنم راز را که فاش نکنم او را ... پس ای کس دیده چیزی را که نگهداری شود بانکه فراموش شود

مخافة ان يجري ببالي ذكره ... فينبذه قلبي الى مقولي خلسا

برای ترس اینکه روان شود در دلم یاد او ... پس بیندازد دل من بسوی زبان من دزدیده

فيوشك من لم يفش سرا وجال في ... خواطره ان لا يطيق له حبسا

پس نزدیک است کسیکه فاش نکند رازی را و جولان کند در ... خیالهای او اینکه نتواند مر او را نگهداشتن

لابن حطيم

مر ابن حطیم راست

اجود بمضنون التلاد وانني ... بسرك عمن سالني لضنين

بخشش میکنم بچیز گرده شده مالها و بدرستیکه من ... براز تو از کسیکه سوال کند مرا هر آینه بخیل هستم

اذا جاوز الاثنين سر فانه ... بنشر وتكثير الحديث قمين

هرگاه در گذرد از دو نفر راز پس بدرستیکه او ... به پراکندگی و بسیاری حکایت سزاوار است

لأبي إسحق الصابي

مر ابو اسحق صابی راست

يموت معي سرّ الصديق وجحده — ضمير له الجنبان مكتنفان

بمیرد با من راز رفیق و جحد او — ولیت که مر او را دو پهلو در بر گیرنده اند

واسئل يوم البعث عن كل ما وعى — سماع وما فاهت به شفتان

پس سوال کرده شوم روز قیامت از هرچه شنیده است — گوش و آنچه سخن گفته است دو لب

فانكره من بين ما في صحيفتي — واجحده إذ يشهد الملكان

پس منکر شوم او را از میان آنچه در نامه عمل منست — و انکار کنم او را وقتیکه گواهی دهند دو ملک

وذنبي في ذا الجحد أيسر محملا — من الذنب في إفشائه بلساني

و گناه من در این انکار آسانتر است بر داشتن او — از گناه کردن در فاش کردن راز را بزبان خود

الفصل الرابع في معاتبة قال بعضهم

فصل چهارم در گله کردن است گفته اند بعض از آنها

إذا شئت أن تدعى كريما مهذبا — حليما ظريفا ماجدا فطنا حرّا

هرگاه بخواهی که خوانده شوی بزرگ پاکیزه — بردبار شوخ بزرگوار زیرک آزاده مرد

فإذا بدت من صاحب لك زلّة — فكن أنت محتالا لزلته عذرا

پس هر وقت که ظاهر شود از رفیق مر ترا لغزشی — پس باش تو حیله کننده مر لغزش او بهانه

وقال آخر

وگفته است دیگری

لا تهجرنّ أخاك إذا أبصرته — بك جافيا ولما تحب منافيا

دوری مکن برادر را هرگاه ببینی او را — بجور ستم کننده و مر آنچه را که دوست داری منع کننده

فالغصن يذبل ثم يأتي ناضرا — والماء يكدر ثم يرجع صافيا

شاخ نهال پژمرده میشود پس می آید تر و تازه — و آب تیره میشود پس بر میگردد که زلال است

وقال آخر

وگفته است دیگری

وبعض العتاب إذا ما رفقت — يباعد هجرا ويدني وصالا

بعضی از گله هرگاه مدارا کنی تو — دور میکند دوری را و نزدیک میکند وصال را

هنابت

فَعَاتِبْ أَخَاكَ وَلَا تَجْفُهُ — وَإِنَّ لِكُلِّ مَقَامٍ مَقَالَا

پس گله کن برادرت را و ستم مکن او را — و بدرستیکه هر جائی را گفتگوئی است

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

عَلَامَةُ بَيْنِ الْمُحِبِّينَ فِي الْهَوَى — عِتَابُهُمَا فِي كُلِّ حَقٍّ وَبَاطِلِ

نشانه ایست میان دوستان در عشق — سخن گفتن آنها است گله کردن در هر حق و باطل

وَقَالَ بَعْضُهُمْ

وگفته اند بعض ایشان

إِذَا تَخَلَّفْتَ عَنْ صَدِيقٍ — وَلَمْ يُعَاتِبْكَ فِي التَّخَلُّفِ

هرگاه کناره بجوئی از دوستی — و گله نکند ترا در کناره گرفتن

فَلَا تَعُدْ بَعْدَهَا إِلَيْهِ — فَإِنَّمَا وُدُّهُ تَكَلُّفُ

پس برنگرد بعد از آن بسوی او — پس بدرستیکه دوستی او دروغ بستن است

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

إِذَا ذَهَبَ الْعِتَابُ فَلَيْسَ وُدٌّ — وَيَبْقَى الْوُدُّ مَا بَقِيَ الْعِتَابُ

هرگاه برود گله کردن پس نیست دوستی — و بماند دوستی مادام که باقی ماند گله کردن

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

أُعَاتِبُ مَنْ أَهْوَاهُ فِيمَا يُعَاتَبُ — لِيَجْتَنِبَ الْأَمْرَ الَّذِي مَعَهُ الذَّنْبُ

سخن گویم از گله کسی را که دوست دارم در آنچه گله کرده شود — تا دوری کند کاری را که با اوست گناه

فَإِنِّي أَرَى التَّأْدِيبَ عِنْدَ وُجُودِهِ — بِمَنْزِلَةِ الْغَيْثِ الَّذِي قَبْلَهُ الْجَدْبُ

پس بدرستیکه می بینم ادب کردن را نزد یافت شدنش — چون بارانی که پیش از او باشد خشک سالی

وَقَالَ بَعْضُهُمْ

وگفته است بعض ایشان

وَإِذَا مَا غَضِبْتُ يَوْمًا عَلَيْهِ — لِذُنُوبٍ يَطُولُ فِيهَا الْمَقَالُ

و هرگاه خشم کنم روزی بر او — بجهة گناهانی که دراز شده باشد در او گفتگو

عَطَفَتْنِي عَنْ عَوَاطِفِ الْحُبِّ حَتَّى ... آنْ رَضَاهُ كَيْ يَزُولُ الْمَلَالُ

مهربان کند مرا مهربانیهای دوستی تا که ... خوشنود کنم اورا تا اینکه برطرف شود اندوه

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگرے

أَلَا سَامِحْ أَخَاكَ إِذَا تَعَدَّى ... وَأَلْوِ إِلَيْهِ فِي الْحَرْبِ السِّلَاحَا

آگاه باش مدارا کن برادرت را هرگاه ستم کند ... وانداز بسوی او در جنگ اسباب جنگ را

فَمَنْ يَغْضَبْ عَلَى الْإِخْوَانِ يَتْعَبْ ... وَمَنْ لَزِمَ السَّمَاحَةَ اسْتَرَاحَا

پس کسیکه خشم گیرد بگله بر برادران خود محنت کشد ... وکسیکه لازم باشد مدارا را آسوده باشد

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگرے

أَقِلْ ذَا الْوُدِّ عَثْرَتَهُ وَقِفْهُ ... عَلَى سَنَنِ الطَّرِيقِ الْمُسْتَقِيمَهْ

درگذر از دوست لغزش او را ونگهدار او را ... بر روشهای راه راست

وَلَا تُسْرِعْ بِمَعْتَبَةٍ إِلَيْهِ ... فَقَدْ يَهْفُو وَنِيَّتُهُ سَلِيمَهْ

وشتاب مکن بخشم کردن بسوی او ... پس گاهی میلغزد ولیکن نیت او درست است

وَقَالَ ابْنُ الْمُعْتَزِّ

وگفته است ابن معتز

إِنِّي لَأَهْجُرُ ذَا الصَّدِيقَ تَجَنُّبًا ... فَأُرِيهِ أَنَّ لِهَجْرِهِ أَسْبَابَا

بدرستیکه دوری میکنم مرا دوست دوری کردنی ... پس مینمایم اورا اینکه مر دوری او را چند سبب است

فَأَرَاهُ إِنْ عَاتَبْتُهُ أَغْرَيْتُهُ ... فَأَرَى لَهُ تَرْكَ الْعِتَابِ عِتَابَا

ومی بینم او را که اگر گله کنم اندوهناک سازم او را ... پس می بینم مر او را که گله نکردن گله است

وَقَالَ بَشَّارُ بْنُ بُرْدٍ

وگفته است بشار بن برد

إِذَا كُنْتَ فِي كُلِّ الْأُمُورِ مُعَاتِبًا ... صَدِيقَكَ لَمْ تَلْقَ الَّذِي لَا تُعَاتِبُهْ

هرگاه باشی تو در هر کاری گله کننده ... برادرت را نمی بینی آن کسی را که گله نکنی او را

فَعِشْ وَاحِدًا أَوْ صِلْ أَخَاكَ فَإِنَّهُ ... مُقَارِفُ ذَنْبٍ مَرَّةً وَمُجَانِبُهْ

پس زندگی کن تنهائی یا به پیوند برادرت را پس ... بدرستیکه او مرتکب شونده است گناه را مرتبه و دوری کننده است

إذا أنت لم تشرب مراراً على القذى ظمئت وأي الناس تصفو مشاربه

هرگاه تو نیاشامی چند مرتبه بر خس و خاشاک تشنه شوی تو و کدام یک مردم زلال است آشامیدنهای او

من سقط الجواهر

از کتاب سقط الجواهر است

فإما أن تكون أخي بحق فأعرف منك غثي من سميني

پس یا آنست که باشی تو برادر من و دوست من پس بشناسم از تو لاغر خود را از فربه خود

وإلا فاطرحني واتخذني عدواً أتقيك وتتقيني

واگر نه پس دور انداز مرا و بگیر مرا دشمن که من از تو بپرهیزم و تو از من

فإني لو تعاندني شمالي عناداً لما وصلت بها يميني

پس بدرستیکه اگر دشمنی کند مرا دست چپ من مانند دشمنی تو نمی پیوندد با او دست راست من

أيضاً من سقط الجواهر

نیز از کتاب سقط الجواهر است

سحاب خطاني جوده وهو مسبل وبحر عداني فيضه وهو مفعم

ابریست از من بگذشت بارانش و حال آنکه او سحاب مسبل بود و دریایی نرسید بمن بخشش او و حال که او مملو بود

وشمس أضاء الأرض شرقاً ومغرباً وموضع رجلي منه أسود مظلم

و آفتابی است روشن کرد زمین را از شرق و مغرب و جای پای من از او سیاه و تاریک است

أأشكو نداه بعد أن وسع الورى ومن ذا يذم الغيث إلا مذمم

آیا شکایت کنم بخشش او را بعد از آنکه وسعت داد مردم را و کیست که مذمت کند باران را مگر مذمت کرده شده

لتأبط شراً

مر تأبط شرا راست

واقسم ما تركي عتابك عن قلى ولكن لعلمي أنه غير نافع

قسم میخورم که نیست واگذاشتن من گله ترا از دشمنی ولکن بجهة دانستن من است آنکه او نفع دهنده نیست

إذا أنت لم تعطفك إلا شفاعة فلا خير في ود يكون بشافع

هرگاه ترا مهربان نکند مگر شفاعت کردن پس نیست خوبی در دوستی که بوده باشد بشفاعت کننده

من راحة الأسرار في معاتبة الأحباب

از کتاب راحة الاسرار در گله کردن دوستان

أأحبابنا من بالقطيعة أغراكم — وعن مستهامٍ بالمحبة ألهاكم

ای دوستان کی بریدن ازما خوب داده است شما را — و از سرگشته بسبب محبت غافل کرده است شما را

صددتم وأنتم تعلمون بأننا — لغير التجني والصدود ذخرناكم

رو گردانیدید شما و شما میدانید بآنکه ما — بجهت غیر گناه کردن و رو گردانیدن ذخیره کرده بودیم شما را

كشفت لكم سري على ثقةٍ بكم — فصرت بذاك السر من بعض أسراكم

آشکار کردم برای شما راز خود را بر اعتماد بشما — پس گشتم بسبب این راز از بعضی اسیران شما

جعلناكم للنائبات ذخيرة — فحين طلبنا وصلكم ما وجدناكم

گردانیدیم شما را از برای مصیبتها ذخیره — پس هنگامی که طلب کردیم وصل شما را نیافتیم شما را

قطعتم وصلناكم منعتم أجبناكم — أضعتم حفظناكم ذممتم شكرناكم

بریدید شما پیوستیم منع کردید شما اجابت کردیم شما را — ضایع کردید شما نگهداشتیم شما را نکوهیدید شما شکر کردیم

وفي النفس سرٌ لا أبوح بذكره — ولو تلفت وجداً إلى يوم لقياكم

و در نفس رازیست که آشکار نمیکنم یاد او را — و اگرچه هلاک شود از عشق تا روز دیدار شما

فإن تجمع الأيام بيني وبينكم — غفرت خطاياكم لحرمة رؤياكم

پس اگر جمع کنند روزها میان من و شما — بیامرزم گناهان شما را بجهت احترام دیدن شما

للبهاء زهير

مر بهاء زهیر راست

عتب الحبيب ولم أجد سبباً — لذاك العتب حادث

گله کرد دوست و نیافتم چیزی — مر این گله را تازه

ما كنت أحسب أنه — ممن تغيره الحوادث

نمی پنداشتم اینکه او — از کسیست که دیگرگون کندش تازگیها

ويلذ لي العتب الذي — صدق الوداد عليه باعث

و لذت میدهد مرا گلهٔ که — راستی دوستی براوست سبب

عتب الحبيب ألذ من — نغم المثاني والمثالث

گلهٔ دوست لذیذ تر است از — آوازهای تار دویم و سیم

أيضاً للبهاء زهير

نیز مر بهاء زهیر راست

لنا منكم وعد فهلا وفيتم
مارا هست از شما پیمانی پس آیا وفا نمیکنید

وقلتم لنا قولا فهلا فعلتم
وگفتید مارا سخنی پس آیا بجای نمی آورید

حفظنا لكم ودا أضعتم عهوده
نگهداشتیم مر شمارا دوستی که ضایع کردید پیمانهای اورا

فشتان في الحالين نحن وأنتم
پس بسیار دوری درمیان دو حال ما و شما

سهرنا على حكم الغرام ونمتم
بیخوابی کشیدیم بر حکم عشق وخوابیدید شما

وليس سواء ساهرون ونوم
ونیستند یکسان بیداران وخوابندگان

من تحفة الأديب

از کتاب تحفة الأدیب است

إذا ما كنت تسأل كيف حالي
هرگاه باشی تو که سؤال کنی چونست حال من

فما الخالي بذي القلب العميد
پس نیست تهی دل مانند صاحب دل گرفتار

فإني عاشق صب عميد
پس بدرستیکه من عاشقم وشیفته وگرفتار

وأنت اليوم في عيش رغيد
وتو امروز در زندگانی فراخ هستی

تبيت معانقا وأبيت وحدي
شب بروز آوری دست بگردن ومن تنها

وكم بين المعانق والوحيد
وچه قدر فرق است میان دست بگردن وتنها

للبهاء زهير

مر بهاء زهیر راست

أرى عهدكم كالورد ليس بدائم
می بینم پیمان شمارا مانند گل نیست پاینده

ولا خير فيمن لا يدوم له عهد
ونیست خوبی در کسیکه پاینده نیست مراورا پیمانی

وعهدي لكم كالآس حسنا ومنظرا
وپیمان من شمارا مانند مورد است از حسن ودیدن

له بهجة تبقى إذا فني الورد
مراورا است شکفتگی باقی میماند هرگاه نیست شود گل

من تحفة الأديب في معاتبة الملوك

از تحفة الأدیب در گله از پادشاهان است

إذا أنا عاتبت الملوك فإنما
هرگاه من گله کنم از پادشاهان پس بدرستیکه

أخط بأقلامي على الماء أحرفا
مینویسم بقلمهای خود برآب حرفهارا

وهبه ارعوى بعد العتاب ألم تكن
وببخش اورا تا باز ایستد بعد از گله آیا نبود

مودته طبعا فصارت تكلفا
دوستی او از روی سرشت پس گشت زور وبخود بندی

للبهاء زهير

مر بهاء زهير راست

إنّ بعض العتاب يدعو إلى العتب ... ويؤذي به الحبيب الحبيبا

بدرستيكه بعض گله سبب ميشود خشم را ... و آزار ميرساند بسبب او دوست دوست را

وإذا ما القلوب لم يضمر العفو ... فلن يعطف العتاب القلوبا

و هرگاه دلها پنهان نكنند عفو را ... پس هرگز مهربان نكند گله دلها را

وقال حكيم

و گفته است حكيمي

لا تشتغل بالعتب يوما للورى ... فيضيع عمرك والزمان قصير

مشغول مشو بگله روزي مر خلايق را ... پس ضايع شود عمر تو و حال آنكه روزگار كوتاه است

هم لم يوفوا للإله بحقه ... أتروم توفيه وأنت حقير

ايشان تمام نكردند حق خدا را ... آيا اراده داري كامل كردن را و تو كوچك

في معاتبة الحبيب في ترك العيادة

در گله كردن بدوست است در عيادت نكردن

ألا ما للحبيبة لا تعود ... أبخل بالحبيبة أم صدود

آيا حبيب دوست را چه شده كه ديدن بيمار نميكند ... آيا بخل است دوست را يا روگردانيدن است

مرضت فعادني أهلي جميعا ... فما لك لم تُرى فيمن يعود

بيمار شدم پس ديدن كردند مرا همه خويشانم ... پس حبيب ترا چه شده كه ديده نشدي در عيادة كنندگان

فقدتك بينهم فبكيت شوقا ... وفقد الإلف يا سكني شديد

نيافتم ترا ما بين آنها پس گريستم از شوق ... و نيافتن يار اي آرامش من سخت است

فلو كنت المريضة جئت أسعى ... إليك ولم ينهني الوعيد

پس اگر بودي تو بيمار آمدمي كه كوشش كنم ... بسوي تو و باز نميداشت مرا بيم كردن

أيضا في معاتبة ترك العيادة

و نيز در گله ترك عيادة است

يا جافيا ترك السؤال لعبده ... نفسي فداؤك من ملول قاطع

اي جفا كننده كه ترك نمود پرسش مر بنده خويش را ... جانم فداي تو باد از اندوه كيني و جدايي

اغنا

اعتلّ عبدك من تشكّي رأسه ... ستًّا وزاد فيها بيومٍ سابع

بیمار گشت بندهٔ تو از وجع و درد سر خویش ... شش روز و از پی در آمد او را روز هفتم

لم يأت منك مسائلٌ عن قصّتي ... فشكوت ما يرثي لذلك سامعي

نیامد از جانب تو پرسندهٔ از سرگذشت من ... پس نالیدم تا برحم آید از نالهٔ من شنوندهٔ من

وحبست رسلك عن تعهّد قصّتي ... وقطعت من سبب الوصال مطامعي

و نگاه داشتی فرستادگان خود را از جستجوی حال من ... و بریدی از سبب وسیلهٔ وصل خواهشهای مرا

فعرفت منك تعاديًا في جفوتي ... فرجعت في صبري كأحسن راجع

پس یافتم از تو دشمنی در جفا کردن من ... پس برگشتم در صبر خود مانند نیکوتر برگشته

لبعضهم في جوابه

مر بعض ایشان راست در جواب او

يا لاحيًا لمحبّه بتبيّن عذري ... فديتك من ملام القاطع

ای سرزنش کنندهٔ دوست خود باظهار گردن در گذر مرا ... فدا شوم ترا از ملامت جدا شوندهٔ

لا والذي قسم الجمال بفضله ... فحباك منه بالضياء الساطع

نه چنین است قسم بآن کسیکه قسمت کرده است نیکوئی را بفضل خویش ... پس بخشیده است ترا از آن نکوئی بروشنی بلندی

ما ان علمت بعلّةٍ لك سيّدي ... الّا بخطّك في القريض الصادع

ندانستم بیماری که تو راست ای آقای من ... مگر بنوشتهٔ تو در ضمن کلهٔ نظمت شکافنده

وقال آخر

و گفته است دیگری

قالت مرضت فعدتها فتبرّمت ... فهي الصحيحة والمريض العائد

گفت معشوقه بیمار شدم پس عیادت نمودم او را و دلتنگی نمود ... پس او تن درست گشت و بیمار شد عیادت کننده

والله لو أنّ القلوب كقلبها ... ما رقّ للولد الصغير الوالد

قسم بخدا اگر بوده باشد دلها مانند دل او ... رحم نمی آورد مر فرزند کودک را پدرے

وقال آخر في ذلك

و گفته است دیگری در این باب

إنّي وجدت على جفائك ... من فعالك شاهدًا

بدرستیکه من یافتم بر جفا کردن تو ... از کارهای تو گواهی

إنّي عَلَلتُ فما فقدتُ | سِوى رسولك عائدا
بدرستیکه من بیمار شدم پس نبود که بیابم | سوای فرستاده تو عیادت کننده را

ولو اعتللتَ فلم أجِد | شيئاً إليك مساعِدا
واگر بیمار شدی تو پس نمی یابم | چیزی که یاری کننده تو باشد

ما استشعرت عيني الكرى | حتّى أزورك وافِدا
درنمی یافت چشم من خواب را | تا آنکه زیارت میکردم ترا در آنحالیکه وارد میشدم بر تو

وفي جوابه

و در جواب اوست

كُحِلت مقلتي بشوك القتادِ | لم أذق ما حييتَ طعم الرُقادِ
سرمه کشیده شده است چشم من بخار درخت خارناک | وچشیده ام از هنگامیکه بیدار شدی طعم خواب را

منعتني من ذاك رِقّة قلبي | مِن دخولي عليك في العوّادِ
بازداشته است مرا از تب تو سوزش دل من | از آنکه وارد شوم بر تو در میان عیادت کنندگان

أيضاً في المعاتبة

نیز در گله ترک عیادت است

إنّني قد أقمتُ نضواً عليلا | لا أرى منك عائداً لي رسولا
بدرستیکه من آرام گرفته ام در حالت نزاری و بیماری | ونمی بینم از تو فرستاده عیادت کننده از سوی خود

وبأيّام صحّتي لم تزل لي | زائراً مسعداً إليّ جميلا
ودر ایام تندرستی من پیوسته مر مرا | زیارت کننده ونیکوئی کننده بودی

فلما انقطع العيادة والعا | دة منّا تمنّ فيه جزيلا
پس از چه بریدی عیادت نمودن وعادت | خود را از آنکه منت گذاری در وی بسیاری را

في جوابه

در جواب اوست

دفع الله عنك نائبة الدهر | وحاشاك أن تكون عليلا
برداند خداوند از تو حادثه روزگار را | ودور باد ترا اینکه بوده باشی علیل و بیمار

ولعمري لو قد علمتُ لوافيتُ | على ناظري وكان قليلا
وقسم بجان خودم اگر میدانستم بیماری ترا هر آینه می آمدم | بر دیده وچشم و بود این اندک

الخازن

الفضل الحارثي في زيارة الاخوان والهدايا والتهاني لبعضهم

فصل پنجم در زیارت کردن دوستان است و تحفها و مبارکباد و تهانیت مر بعضی راست

لئن زرتم فتفضلتم ... وشرفتمونا بنقل القدم

هر آینه اگر دیدن کردید و بخشش کردید ... و سربلند ساختید مارا به آمدن

فليس بعار ولا منكر ... دخول الموالي بيوت الخدم

پس نیست ننگ و نه زشت ... داخل شدن آقایان خانهای خدمتگاران را

وقال آخر

وگفته است دیگری

وحظك زورة لك من صديق ... موافقة على ظهر الطريق

و بهره تو زیارت کردن تست از رفیقی ... که نگهدارنده است شمارا در بین راه

سلام خاليا من كل شيء ... يعود به الصديق على الصديق

سلامی که تهی باشد از هر چیزی ... که برگرداند اورا رفیق بر رفیق خود

وقال آخر

وگفته است دیگری

واني لزوار لمن لا يزورني ... اذا لم يكن في وده بمريب

و بدرستیکه من بسیار زیارت کننده ام مر کسی را که زیارت نکند مرا ... هرگاه نباشم در دوستی او بدگمان شده

وتقرب لي دار الحبيب اذا نأت ... وما دار من ابغضته بقريب

و نزدیکست مرا خانه دوست هرگاه دور باشد دوست ... و نیست خانه کسیکه دشمن دارم اورا نزدیک

للمامون العباسي في الاستزارة

مر مامون عباسی راست در طلب زیارت کردن

نحن في اكمل السرور ولكن ... ليس الا بكم يتم السرور

ما در تمامترین شادی هستیم و لیکن ... نیست مگر بشما که تمام شود شادمانی ما

ما نعيم يغيب عنه حبيب ... بنعيم ولا حبور حبور

نیست نعمتی که پنهان شود ازو دوست ... به نعمت و نه شادمانی شادمانی است

في تقليل الزيارة لبعضهم

در کم کردن زیارت مر بعضی راست

عَلَيكَ بِاِقلَالِ الزِّيَارَةِ اِنَّهَا — تَكُونُ اِذَا دَامَت اِلَى الهَجرِ مَسلَكَا
بر تو باد به کم کردن زیارت بدرستیکه او — میباشد وقتیکه پاینده شد بسوی جدائی راهی

فَاِنِّي رَاَيتُ الغَيثَ يُسأَمُ دَائِمًا — وَيُسأَلُ بِالاَيدِي اِذَا هُوَ اَمسَكَا
پس بدرستیکه دیدم باران که طول میسازد دائم او — و سوال کرده شود بدستها وقتیکه باز داشته شود

وَقَالَ آخَرُ
وگفته است دیگری

لَعَلَّ تَخَالُفَ الطَّبَّانِ مِنَّا — تَعُودُ لَنَا بِمُزنِ اِتِّفَاقِ
شاید که وا پس ماندن سنزلها از ما — برگرداند مارا به سبزه یکی و همراهی

وَحَقٌّ مَا تَاَمَّلنَا هِلَالًا — بِاَقصَى الاُفقِ اِلَّا عَن مُحَاقِ
و درست که اندیشه نکردیم ماه نو را — در نهایت کناره آسمان مگر از آخر ماه

وَقَالَ آخَرُ
وگفته است دیگری

اَقلِل زِيَارَتَكَ الصَّدِيقَ — تَكُونُ كَالثَّوبِ استَجَدَّهُ
کم کن دیدنی برادرت را — تا که باشی مانند جامه که بجوید نوش را

اِنَّ الصَّدِيقَ يَمَلُّهُ — اَن لَا يَزَالَ يَرَاكَ عِندَهُ
بدرستیکه دوست را اندوهناک میسازد — اینکه همیشه ببیند ترا نزد خودش

وَقَالَ آخَرُ
وگفته است دیگری

اِنِّي كَثُرتُ عَلَيهِ فِي زِيَارَتِهِ — فَمَلَّ وَالشَّيءُ مَملُولٌ اِذَا كَثُرَا
بدرستیکه من بسیار دیدنی کردم اورا — پس اندوهگین شد و چیز اندوه داشته شده است وقتیکه زیاد

وَرَابَنِي مِنهُ اَنِّي لَا اَزَالُ اَرَى — فِي طَرفِهِ قِصَرًا عَنِّي اِذَا نَظَرَا
و بگمان انداخت مرا از بدی او اینکه پیوسته می بینم — در چشم او کوتاهی را از دیدن من وقتیکه نگاه کند بسوی من

وَقَالَ ابنُ المُعتَزِّ
وگفته است ابن معتز

رَاَيتُ حَيَاةَ المَرءِ تُرخِصُ قَدرَهُ — وَاِن مَاتَ اَغلَتهُ المَنَايَا الطَّوَامِحُ
دیدم زنده بودن مرد ارزان میکند قدر و مرتبه اورا — و اگر بمرد گران قیمت کند اورا مرگهای دور

كما يخلق الثوب الجديد ابتذاله — كذا يخلق المرء العيون اللوامح

چنانکه کهنه کند جامه نو را پیوسته پوشیدن او — همچنین کهنه کند مرد را چشمهای نگرنده

وقال منصور الفقيه

و گفته است منصور فقیه

قد قلت لما أن شكى — تركي زيارته الحبيب

گفتم چونکه گله کرد — زیارت نکردن من دوست را

إن التباعد لا يضر — إذا تقاربت القلوب

اینکه دوری زیان نمیرساند — وقتیکه نزدیک باشند دلها

من تحفة الأديب

از تحفة الأديب است

إذا ما كثرت على صاحب — وإن كان يدنيك من نفسه

هرگاه بسیار کنی دیدنی بر رفیقی — و هرچند که نزدیک کند ترا از جان خودش

ولا بد من ملل واقع — بغير ما كان من أنسه

و ناچار است از اندوه افتادنی — که دیگرگون کند آنچه بود از خوشی او

في زيارة المرضى من الأكابر لكثير عزة

در زیارت کردن بیماران از بزرگان مر کثیر عزة راست

ونعود سيدنا وسيد غيرنا — ليت التشكي كان بالعواد

و زیارت بکنیم آقای خود را و آقای غیر خود را — کاش درد تو بود بزیارت کنندگان تو

لو كان يقبل فدية لفديته — بحشاشتي وبطارفي وتلادي

اگر قبول کردی فدا را هرآینه فدا کردمی او را — بجان خود و بمالهای نو و کهنه خود

للبحتري

مر بحتری راست

بآبائنا لا بالطراف وبالتلد — نقيك الذي يخفى من السقم أو يبدي

پدران ما فدای تو باد نه مالهای کهنه و نو — نگاه میداریم ترا از آنچه پنهان کرد از بیماری یا آشکار کند

فيا معشر العواد ما بك من أذى — فإن أشفقوا مما أقول فبي وحدي

پس گروه زیارت کنندگان با آنچه ترست از آزار — پس اگر رو گردانند از آنچه میگویم پس بمن باد به تنهائی

وما الكلب محموم وإن طال عمره ألا إنما الحمى على الأسد الورد

ونیست سگ تب داده و هر چند دراز شود عمر او آگاه باش اینکه تب بر شیر سرخ است

من تلخيص الرسائل

از کتاب تلخیص الرسایل است

خطاء كان ما استشكاه الأمير فله الأجر كاملا والحبور

ناحق بود آنچه که بناله آورد امیر را پس مر او راست مزد تمام و شادمانی

أي أرض تقلنا أو سماء تلبس الغيم إذ تشكى الأمير

چه زمینی بوده ما را یا آسمانی بپوشد ابر را وقتیکه بنالد امیر

فشفى الله جسمه وشفاه إنه راحم رؤوف غفور

پس شفا دهد خدا بدن او را و برهاند اش از رنج بدرستیکه خدا رحم کننده و مهربان آمرزنده است

أيضا من تلخيص الرسائل

نیز از تلخیص الرسایل است

مرضت فعم السقم من كان مسلما كما عم خلق الله إحسانك العمم

بیمار شدی تو پس فرا گرفت بیماری هر که اگر مسلمان بود چنانکه فرا گرفت آفریدگان خدا را احسان فرو گیرنده تو

فيا ليتني كنت المريض ولم تكن مريضا وكان السقم لي ولك الأجر

پس ایکاش من بودم بیمار و نبودی تو بیمار و بود ناخوشی مرا و مر ترا پاداش اجر

أيضا منه

نیز از اوست

صبحك الله بالكرامة والخير ومساك منه بالنعم

بگرداند بامداد ترا خداوند به بزرگواری و نیکی و بگرداند شام ترا از خودش در نعمتها

كيف تجد جسمك للغداة وما حالك مما عراك من ألم

چون می بینی بدن خود را در بامداد و چون است حال تو از آنچه رسیده است ترا از درد

منسوب إلى قيس العامري

نسبت داده شده بسوی قیس عامری

ونبئت ليلى بالعراق مريضة فأقبلت من مصر إليها أعودها

خبر داده شدم که لیلی در عراق بیمار است پس رو کردم از مصر بسوی او که زیارت کنم او را

فوالله

فوالله ما أدري إذا أنا جئتها ‌ ‌ ‌ أأبرئها من دائها أم أزيدها

پس قسم بخدا نمیدانم هرگاه من بیایم اورا ‌ ‌ ‌ آیا بهتر کنم اورا از درد یا زیاد کنم دردش را

ما قيل في حمّى المحبوب من المختص الرسائل

آنچه که گفته شده است در تب دوست از مخمص الرسائل است

ألبسك الله ثوب عافيته ‌ ‌ ‌ يغنيك عن دعوتي وعن جلدك

پوشاند ترا خدا جامه شفا دادن را ‌ ‌ ‌ که بی نیاز کند ترا از دعا کردن من و از صبر کردن تو

سقمك ذا لا لعلة عرضت ‌ ‌ ‌ بل سقم عينيك دب في جسدك

این بیماری تو نه بجهة دردیست که رسیده است ترا ‌ ‌ ‌ بلکه بیماری دو چشم است جنبیده است در بدنت

فيا سقيم الجفون سل تعبا ‌ ‌ ‌ صدعته بالجفون لا بيدك

پس ای بیمار چشم سوال کن دردمندی را ‌ ‌ ‌ که شکافته اورا بمژها نه بدست خود

وقال آخر

و گفته است دیگری

بت لليلي غافلا عما به ‌ ‌ ‌ وهو من هذا التشكي لم ينم

شب بسر بردم تا که ما زدردی بدوست ‌ ‌ ‌ و او از این درد نخوابید

لا أنام الله عينا رقدت ‌ ‌ ‌ وحبيبي ساهر خلف الألم

مخواباناد خدا چشمی را که خوابید ‌ ‌ ‌ و حال آنکه دوست من بیدار بود

خبروني أن الحبيب عليل ‌ ‌ ‌ عجل الله للحبيب الشفا

خبر دادند مرا اینکه دوست بیمار است ‌ ‌ ‌ شتاب کند خدا مر دوست شفا را

قل له يحتمي الجفا فما ‌ ‌ ‌ شكواه إلا ثمار طيل الجفا

بگو مر اورا به پرهیزد از ستم پس نیست ‌ ‌ ‌ ناله او مگر از نتیجه طول دیده ستم را

لأبي تمام الطائي

مر ابی تمام طائی راست

قالوا حبيبك محموم فقلت لهم ‌ ‌ ‌ روحي فداء له من كل محذور

گفتند که دوست تو تب دار است پس گفتم مر ایشان را ‌ ‌ ‌ جان من فدای او از هر ترسیده شده

يا ليت حماه كانت لي وكان له ‌ ‌ ‌ أجر المريض وإني غير مأجور

اکاش تب او بود مرا و بود اورا ‌ ‌ ‌ مزد بیمار و بودم من بی مزد

ما قيل فيمن اعتل من الاحبة

که گفته شده است درکسیکه مریض شده است بجهة مرض دوستی

أنا مذ حُمّيت بالعلة والله عليل ليت حُمّاك بجسمي ولك العمر الطويل

من از زمانیکه تب دار شدی بخدا قسم بیمارم / کاش تب تو در جسم من بود و مر ترا بود عمر دراز

لابي الطيب المتنبي

مر ابو طیب المتنبی راست

بأبي أنت من حبيب تشكّى / أنه مدنف عليل نحيل

پدرم فدای تو از دوستی که نالید / و اینکه او بیمار و دردمند و لاغر است

فتشكيت ما اشتكاه خليلي / وكذا يسعد الخليل الخليلا

پس بیمار شدم آنچه بیمار آورد دوست مرا / و همچنین یاری میکند دوست را دوست

فانا المدنف السقيم يقينا / وتشكيك من دلال يدول

پس منم بیمار و ناخوش بیقین / و نالیدن تو از نازیست که برطرف شود

وكذا يشتكي الحبيب دلالا / وسقام المحب سقم دليل

و همچنین بنالد دوست که از ناز / و بیماری دوست دلیل بیماریست

من تلخيص الرسائل

از تلخیص الرسائل است

اني حممت ولم اشعر بحماك / حتى تحدث عوّادي بشكواك

بدرستیکه من تب دار شدم و نفهمیدم تب ترا / تا که خبر دادند زیارت کنندگان من درد ترا

فقلت ما كانت الحمى لتقصدني / من غير ما سبب الا لحماك

پس گفتم نبود تب که جستجو کند مرا / بی سببی مگر بسبب تب تو

وخصلة كنت فيها غير متهم / عافاني الله منها حين عافاك

سبب طبیعی که بودم در آن بدون اظهار عجز و ناتوانی / شفا بخشید مرا خدا از آن هنگامی که شفا داد ترا

لبعضهم

انا معتل مريض القلب / مذ كنت عليلا

من دردمند و بیمار دلم / از هنگامی که گردیدی تو دردمند

لا انام الليل فكرا / وانينا وعويلا

نمیخوابم شب را از خیال / از ناله و زاری

عَجَّلَ اللهُ لَکَ البُرْءَ   وَعِشْ دَهْراً طَوِیلاً

شتاب کند خدا مر ترا شفا را   و زندگانی کن روزگاری دراز

ما قیل فی تمنّی العافیة للحبیب للحسن ابن وهب

آنچه گفته شده است در آرزوی شفا مر دوست را حسن وهب راست

لَیْتَ السِّقَامَ وَمَا بِکُمْ مِنْ دَائِهِ   أَضْحَى بِجِسْمِی مَا حَیِیتُ مُقِیمَا

کاشکی بیماری و آنچه شما راست از درد   چاشت میکرد بر بدن من پاینده تا وامیکه زنده بودم

فَتَرُوحَ مِمَّا تَشْتَکِیهِ سَالِمًا   وَأَرُوحَ دُونَکَ مُدْنَفًا وَسَقِیمَا

پس آسایش می یافتی از آنچه نالیدی تندرست و سالم   و می آسایدم من نزد تو در حالیکه بیمار و ناخوش باشم

وَهَبَ الإِلَهُ لَکَ الشِّفَاءَ فَإِنَّهُ   مَا زَالَ یَمْنَحُ ذَاکَ فِیکَ قَدِیمَا

ببخشد خدا مر ترا شفا را پس بدرستیکه او   پیوسته بخشش شفا را در تو از پیش

وقال آخر

وگفته است دیگری

بِقَلْبِی دُونَ الخَلْقِ شَخْصٌ مَرِیضٌ   أُبِیحَتْ لَهُ الحُمَّى فَلَیْسَ یُفِیقُ

در دل منست نه در دل عموم شخص بیماری پرستاری شده   تقدیر شده است مر او را تب پس بهوش نمی آید

أَلَا لَیْتَنِی کُنْتُ المُضَمَّنَ مَا بِهِ   وَأَصْبَحَ مِمَّا بِهِ وَهُوَ طَلِیقُ

آگاه باش کاشکی بودم بردارنده تب او   و بامداد میکرد او از تب خود در حالیکه او رها شده بود

لسعید ابن حمید

مر سعید پسر حمید راست

بِإِخْوَانِکَ الحُمَّى وَلَا بِکَ کُلُّنَا   شَکَوْنَا إِلَى الیَوْمِ مِنْ أَلَمِ الوَجْدِ

به برادرانت باد تب و مبادا ترا هر وقت   که ناله کنیم تا امروز از سوزش درد

عَلَى کُلِّ إِنْسَانٍ یُطِیقُ احْتِمَالَهُ   فَإِنْ عَجَزُوا عَنْهُ تَحَمَّلْتُهُ وَحْدِی

بر هر آدمی زادی باد که بتواند برداشتن او را   پس اگر ناتوان شوند از او بردارم من او را به تنهائی

وقال آخر

وگفته است دیگری

یَا لَیْتَ مَا بِکَ مِنْ حُمَّى وَمِنْ رَمَدٍ   کَانَتْ بِعَیْنِی وَبِالأَجْفَانِ وَالجَسَدِ

ای کاشکی آنچه ترا است از تب و از درد چشم   بود در چشم من و در پلکهای چشم من و بدن من

وَلَيْتَ رُوحِي بِقِيلِكَ السُّوءَ مَا طَلَعَتْ ... شَمْسٌ وَهَيَّجَ نَوْحَ الطَّائِرِ الغَرِدِ

وکاشکی جان من نگه میداشت ترا از بدی مادام که طلوع کند ... آفتاب وبجنبش آید ناله مرغ بلند آواز

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

رُوحِي فِدَاؤُكَ لَا أَفْدِي سِوَاكَ بِهَا ... يَا مَنْ هَوَيْتُ وَجِسْمِي دُونَكَ الْبَدَلُ

جان من فدای تو فدا نمیکنم جز ترا باو ... هر کسیکه خواهانم او را وتن من بدل بود در ترا نزد تو

وَالْعَيْنُ مِنِّي نَفَتْ عَيْنَيْكَ سُقْمَهُمَا ... حَاشَا لِعَيْنَيْكَ أَنْ يَسْطُو بِهَا الْعِلَلُ

وچشم من عاید دارد بیماری چشمان ترا ... دور باد دو چشم ترا از اینکه غالب شود او را ناخوشیها

وَقَالَ آخَر

وگفته است دیگری

قَالُوا اشْتَكَتْ عَيْنُهَا فَقُلْتُ لَهُمْ ... مِنْ شِدَّةِ الْفَتْكِ مَسَّهَا الْوَصَبُ

گفتند درد میکند چشم او گفتم ایشان را ... از سختی ضرب زدن رسیده است او را درد

حُمْرَتُهَا مِنْ دِمَاءِ مَنْ سَفَكَتْ ... وَالدَّمُ فِي النَّصْلِ شَاهِدٌ عَجَبُ

سرخی او از خونهای کسی است که ریخته است چشم آنها ... وخون در پیکان گواهیست شگفت

مِنْ تَلْخِيصِ الرَّسَائِلِ

از تلخیص الرسایل است

حَرَامٌ عَلَى عَيْنَيَّ أَنْ تَطْعَمَ الْكَرَى ... وَأَنْتَ عَلِيلُ الْجِسْمِ بَيْنَ الْعَوَائِدِ

حرام است بر دو چشم من اینکه بچشد خواب را ... وتو بیمار تن باشی میان عیادت کنندگان

فَأُقْسِمُ لَا شَاهَدْتُ كَأْسًا رَوِيَّةً ... يُدَوِّرُهَا السَّاقِي وَلَسْتَ بِشَاهِدِ

پس سوگند میخورم که نبینم جام سیراب کننده را ... که بگرداند او را ساقی ونباشی تو حاضر

فِي الْهَدَايَا لِبَعْضِهِمْ

در تحفه است بعضی ایشان را است

إِنَّ الْهَدِيَّةَ حُلْوَةٌ ... كَالسِّحْرِ تَجْتَلِبُ الْقُلُوبَا

هر آینه که تحفه شیرین است ... مانند جادو میکشاند دلها را

تُدْنِي الْبَعِيدَ مِنَ الْهَوَى ... حَتَّى تُصَيِّرَهُ قَرِيبَا

نزدیک میکند دور را از دوستی ... تا میگرداند ش نزدیک

[illegible]

وَيُعِيدُ مُضْطَغِنَ الْعَدَاوَةِ — بَعْدَ بُغْضَتِهِ حَبِيبًا

و برمیگرداند کینه پیشه دشمنی را — بعد از دشمنی او دوستدار

مِنْ رَوْضَةِ الْعُقَلَاءِ

از روضة العقلاء است

هَدَايَا النَّاسِ بَعْضِهِمْ لِبَعْضٍ — تُوَلِّدُ فِي قُلُوبِهِمُ الْوِصَالَا

تحفه‌های مردم بعضی مر بعض را — میزاید در دلهای ایشان پیوستن را

وَتَزْرَعُ فِي الضَّمِيرِ هَوًى وَوُدًّا — وَتَكْسُوهَا الْمَهَابَةَ وَالْجَلَالَا

و کشت میکند در دل محبت و دوستی را — و میپوشاند اورا شوکت و جلالت را

تَصَايَدُ لِلْقُلُوبِ بِغَيْرِ نَغْثٍ — وَتَمْنَحُكَ الْمَحَبَّةَ وَالْجَمَالَا

شکار میکند مر دلها را بی دامی — و میبخشد ترا دوستی و نیکوئی

وَقَالَ ابْنُ الْحَجَّاجِ

وگفته است ابن حجاج

الْمَوَدَّاتُ إِنْ خَلَتْ — مِنْ هَدَايَا مُكَرَّرَهْ

دوستیها اگر تهی باشد — از تحفه‌های پی در پی

كَطَبِيخٍ خَلَا مِنَ اللَّحْمِ — يُدْعَى مُزَوَّرَهْ

مانند پخته‌ایست که تهی باشد از گوشت — که خوانده شود غذای بیمار

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

إِنَّ الْهَدِيَّةَ لِلْحَبِيبِ مَوَدَّةٌ — لَا يَنْبَغِي أَنْ يُسْتَقَلَّ قَلِيلُهَا

بدرستیکه تحفه مر دوستدار را دوستی است — سزاوار نیست که کم شمرده شود کم او

وَإِذَا خَلَتْ مِنْ مِنَّةٍ وَمَكِيدَةٍ — حَسُنَتْ وَحَقَّ عَلَى الصَّدِيقِ قَبُولُهَا

و هرگاه تهی شود از منت و کیدی — نیکوست و واجبست بر دوست قبول کردن او

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

لِلْهَدَايَا مِنَ الْقُلُوبِ مَكَانٌ — وَخَلِيقٌ بِحُبِّهَا الْإِنْسَانُ

برای هدیه‌ها در دلها جایی بلندست — و سزاوار شده است انسان بدوستی او

وَقَالَ حَكِيمٌ

وگفته است حکیم

لَوْ أَنَّ كُلَّ يَسِيرٍ ذُرَّ مُحْتَقَرًا   لَمْ يَقْبَلِ اللّٰهُ يَوْمًا لِلْوَرَى عَمَلًا

اگر هر کسی شمرده شود کوچک   قبول نکند خدا روزی از مردم عمل را

فَالْمَرْءُ يُهْدِي عَلَى مِقْدَارِ قُدْرَتِهِ   وَالنَّمْلُ يُعْذَرُ فِي الْقَدْرِ الَّذِي حَمَلَا

پس مرد تحفه میفرستد بقدر توانائی خویش   و مورچه معذور است در قدر آنچه بر داشت او را

وَمِمَّا قِيلَ فِي ذَمِّ الْهَدِيَّةِ لِبَعْضِهِمْ

و از آنچه گفته شده است در مذمت تحفه از بعض ایشان است

تَزَوَّدْ حِكْمَةً مِنِّي   وَخَلِّ الْقِيلَ وَالْقَالَا

توشه گیر دانشی را از من   و وا بگذار گفتار بیهوده را

فَسَادُ الدِّينِ وَالدُّنْيَا   قَبُولُ الْحَاكِمِ الْمَالَا

تباهی دین و دنیا   قبول کردن حاکمست مال رشوه را

وَقَالَ أَبُو اللَّيْثِ الْفَقِيهُ

وگفته است ابو لیث فقیه

إِذَا أَتَتِ الْهَدِيَّةُ دَارَ قَوْمٍ   تَطَايَرَتِ الْأَمَانَةُ مِنْ كُوَاهَا

هرگاه در آید تحفه سرای گروهی را   پرواز کند امانت و اعتبار از دریچهای آن سرا

وَمِنْ مَنْظُومَاتِ بَعْضِ الْحُكَمَاءِ

از اشعار بعضی حکماست

لَيْسَ سَوَاءً مَنْ لَهُ مَعْرُوفٌ   فَإِنَّ أَفْعَالَ الْوَرَى صُنُوفٌ

نیست یکسان کسیکه مر او راست بخشش   پس بدرستیکه کارهای مردم چند قسم است

فَوَاحِدٌ يُعْطِيكَ جُودًا وَكَرَمْ   فَذَاكَ مَنْ يَكْفُرُهُ فَقَدْ ظَلَمْ

پس یکی می بخشد ترا از جهة بذل و بخشش   پس این آنکسیکه ناسپاسی کند بتحقیق ظلم کرده است

وَوَاحِدٌ يُعْطِيكَ لِلثَّوَابِ   كَمِثْلِ مَنْ سَلَّمَ لِلْجَوَابِ

و یکی می بخشد ترا بجهة ثواب   مانند کسیکه سلام دهد از برای جواب

وَوَاحِدٌ يُعْطِيكَ لِلْمُصَانَعَةِ   أَوْ حَاجَةٍ مِنْهُ إِلَيْكَ وَاقِعَةٍ

و یکی می بخشد ترا بجهة تلافی   یا بکاری از او بسوی تو افتاده است

فذاك مثل تاجر معامل ... لطلب الربح ونيل نائل

پس این مانند تاجری است که معامله کننده باشد ... برای طلب کردن نفع و رسیدن عطا

فليس من جميعهم من يحمد ... إلا الذي للخير حسب يعمد

پس نیست از همه آنها کسیکه ستایش شود ... مگر آن کسیکه بجهة نیکی و بس بخشش میکند

في الشكر على الهدية لبعضهم

در شکر کردن بر تحفه مر بعضی راست

أهلاً وسهلاً بالهدية إنها ... محبوبة في الدهر من محبوب

خوش آمد باد تحفه را بدرستیکه او ... دوست داشته شده است در روزگار از دوست

قبلتها وقبلتها فرحاً بها ... بل قابلتها بالأهل والترحيب

بوسیدمش و قبول کردم او را شادان ... بلکه برابر کردم او را بخوش آمد گفتن و مرحبا گفتن

من نوابغ المواهب في الهدية إلى الملوك

از نوابغ المواهب است در تحفه بسوی سلاطین

على العبد حق فهو لا بد فاعله ... وإن عظم المولى وجلت فواضله

بر بنده حقی است که او ناچار بجا آورنده اوست ... و هرچند بزرگ باشد آقا و بزرگوار باشد فضیلتهای او

ألم ترنا نهدي إلى الله ماله ... وإن كان عنه ذا غنى فهو قابله

آیا نمی بینی ما را که تحفه میفرستیم بسوی خدا مال او را ... و هرچند هست خدا از او بی نیاز پس قبول کننده است

في الاعتذار عن القليل

در عذر خواستن از کمی هدیه است

جاءت سليمان يوم العرض قبرة ... تهدي إليه جراداً كان في فيها

آمد سلیمان را روز وانمودن قبره ... تحفه آورد بسوی او ملخی که بود در دهن او

فاستقبلته وقالت وهي ضاحكة ... إن الهدايا على مقدار مهديها

پس پیش آمد سلیمان را و گفت در حالتیکه خندان بود ... بدرستیکه تحفها بر اندازه تحفه برنده است

من تحفة الأديب

از تحفة الادیب است

لو كنت أهدي على قدري وقدركم ... لكنت أهدي لك الدنيا وما فيها

اگر بودم من که تحفه میفرستادم بر اندازه خود و اندازه شما ... هرآینه بودم که تحفه میفرستادم مر ترا دنیا و آنچه درو است

في التهاني بما جاء في التهاني بشهر رجب المرجب

در مبارکبادیهایی که آمده است از مبارکبادیها بماه رجب

هُنِّيتَ مِن رجبَ الميمونِ غُرَّتَهُ   وما يليهِ مِنَ الأعوانِ والحِقَبِ

مبارکباد گفته شوی از ماه مبارک رجب اول او را   و آنچه عقب رجب آید او را از سالها و روزگاران

وأسعد بهِ وبما بعدهُ جاءَ مُقبِلاً   مُبلَّغاً كلَّ ما ترجوهُ مِن طلبِ

و نیکبخت باش برجب و بروزگاری که آید در آینده   رسنده باشی هرچه را که امید داری از طلب کردن

أيضاً في التهاني بشهر رجب

نیز در مبارکبادیهاست در شهر رجب

اِسعد بشهرِ اللهِ دُمتَ مُعمَّراً   فيهِ على كلِّ الأنامِ لكَ الوِلا

نیکبخت باش بماه خدا و پاینده باشی با عمر دراز   در این ماه بر همه مردم مر ترا باد حکومت

مهما انقضى رجبٌ أتاكَ مُكرَّراً   رجبٌ تطاولَ لهُ الزمانُ الأطولا

هر وقت که بگذرد رجبی درآید ترا پی در پی   رجب دیگر که دراز کند او را روزگار دراز

التهاني بشهر شعبان المعظم

مبارکبادیهاست بماه شعبان معظم

وما شعبانُ إذ وافاكَ إلّا   لهُ بلقائِكَ الشرفُ الخطيرُ

و نیست شعبان وقتی که رسید ترا مگر   مراورا بدیدن تو باد مرتبهٔ بلند

فلا زالَ الهناءُ إليكَ يسري   بهِ الأيامُ والغُرُّ الشهورُ

پس همیشه گوارائی بسوی تو آورد   روزگار و ماههای سفید

أيضاً للمخلص الرسائل

نیز از مخلص الرسائل است

فهم في عزّةٍ وجلالِ سعدٍ   يؤكّدها أولاً منهُ الأخيرُ

پس ایشان پاینده باشند در عزت و جلال و سعادت   که استوار کند اول از او را آخرش

أيا مَن تهنّا بهِ التهاني   شعبانُ وافاكَ بالأمنِ والأماني

ای کسیکه مبارکباد گفته شود بأو مبارکبادیها   شعبان رسید ترا به آسودگی و آرزو

هُنِّئتَ لُقياهُ في سعودٍ   مِن غِيَرِ الدهرِ في أمانِ

مبارکباد دیدن او در نیکبختی   از حوادث روزگار در آسودگی

التهاني بشهر رمضان المبارك

تهنیه بماه مبارک رمضان است

وافاك

وافاك شهر الصوم نعلم انه ما صامه لك في البرية ثاني

رسید ترا ماه روزه و میدانیم اینکه روزه نگرفت او را که برترا در خلایق دومند

فاسعد به في كل عز لم يزل بك آمنا من طارق الحدثان

پس سعادت یاب باد در هر عزتی که همیشه باشد بتو ایمن از حوادث روز و شب

ايضا في التهنئة بشهر رمضان المبارك

تهنیه در مبارکبادیست بماه مبارک رمضان

انت اولى بان تهنى بك الايام يا من به جمال الدهور

تو سزاوارتری باینکه مبارکباد گفته شود بتو روزگار ای کسیکه بسبب اوست زیبائی روزگاران

قدم الصوم فاقبله سعيدا فائزا مدركا جميع الامور

آمد روزه پس قبول کن او را از جهة نیکبختی فیروزی یابنده و دریابنده همه کارها

في سرور ورفعة وعلاء وابتهاج بصفو عيش نضير

در شادی و بلندی مرتبه و برتری قدر و نشاط با صفای زندگانی تازه

من تحفة الاداب ايضا في التهنئة

از تحفة الادبست تهنیه در مبارکبادی باد

نلت في ذا الصيام ما تشتهيه ووقاك الاله ما تتقيه

رسیدی تو درین ماه روزه بآنچه میخواستی و نگهدارد ترا خدا از آنچه میترسی از او

انت في الناس مثل ذا الشهر في الاشهر او مثل ليلة القدر فيه

تو در خلایق مانند این ماه هستی در ماهها یا مانند شب قدری در او

التهنئة بالبرء من المرض

تهنیه بشفاء از دردست

الحمد لله زال الضر والسقم وزال عن جسمك الامراض والالم

سپاس مر خدا را که برطرف شد آزار و بیماری تو و برطرف شد از بدن تو ناخوشیها و دردها

وقد انارت لنا الدنيا بعافية اوتيتها وتجلى الظلم والظلم

و براستیکه روشن شد برای ما دنیا بجهة شفائی که آمد ترا و برخواسته شد ستم و تاریکیها

اتمها الله اذ كانت بتم لنا بها السرور وفيها تكمل النعم

تمام کند او را خدا زیرا که خداوند تمام میکند برای ما بسبب او شادی و در آن تمام میشود نعمتها

لأبي الطيب المتنبي في ذلك

مر ابي الطيب متنبي راست درين باب

المجد عوفي إذ عوفيت والكرم — وزال عنك إلى أعدائك الألم

وز آنكى شفا داده شد وتنگي تو شفا داده شدى بزرگوارى — وبرطرف شد از تو ورسيد بسوى شمان تو درد

وما أخصك في برء بتهنئة — إذا سلمت فكل الناس قد سلموا

ومخصوص نميكردانم ترا در شفا يافتن بتهنيه گفتن — هرگاه تو سالم باشى پس همه مردم سالمند

التهنئة بشرب الدواء من كتاب راحة الأسرار

تهنيه بنوشيدن دوا از كتاب راحة الأسرار است

أحمدت عاقبة الدواء — ونلت عافية الشفاء

شكر كردى عافيت دوا خوردن را — ورسيدى بعافيه وشفا يافتن

وخرجت منه مثل ما — خرج الحسام من الجلاء

وبيرون آمدى از او مانند آنكه — بيرون آيد شمشير از زنگ

وبقيت للدنيا فأنت — دواؤنا في كل داء

وپاينده باشى براى دنيا پس تو — دواء ماهستى از هر دردى

وورثت أعمار العدا — وقسمتها في الأولياء

وميراث برى عمرهاى دشمنان را — وبخشش كنى اورا مابين دوستان خود

يا خير من ركب الجواد — وسار في ظل اللواء

اى بهتر كسيكه سوار شده است اسب نيكو را — وراه رفته است در سايه علم

بشراك عقبى صحة — تجرى إلى غير انتهاء

مژده باد ترا عقب درآمدن تندرستى — كه روان باد تا روز كار بى پايان

لا زلت في صحة مد الزمن — لا يربع السقم منك في البدن

هميشه باشى در تندرستى تا پايان روزگار — منزل نكند بيمارى در بدن تو

وجال نفع الدواء فيك — كما يجول ماء الربيع في الغصن

وجولان كند منفعت دوا را در تو — چنانكه جولان ميكند آب بهار در شاخها

التهنئة بالقدوم من السفر

تهنيه بآمدن از سفر است

ودد

وَرَدَ البَشِيرُ بِمَا أَقَرَّ الأَعْيُنَا — وَشَفَا النُّفُوسَ فَنِلْنَ غَايَاتِ المُنَى

آمد مژده دهنده با آنچه روشن ساخت چشمها را — وشفا داد جانها را پس رسیدند به پایانهای آرزوها

وَتَقَاسَمَ النَّاسُ المَسَرَّةَ بَيْنَهُمْ — قِسَمًا فَكَانَ أَجَلُّهُمْ قِسْمًا أَنَا

وقسمت کردند مردم شادمانی را میان خود — بچند قسمت پس بود قسمت من از همه بزرگتر

لِابْنِ الرُّومِي

مر ابن رومی راست

قَدِمْتَ قُدُومَ البَدْرِ بَيْتَ سُعُودِهِ — وَقَدْرُكَ عَالٍ صَاعِدٌ كَصُعُودِهِ

آمدی تو مانند آمدن ماه تمام در خانه سعد خود — ومرتبه تو بلند وبالا بود مانند بلندی آن ماه

لَبِسْتَ سَنَاهُ وَاعْتَلَيْتَ عَلَاءَهُ — وَنَأْمُلُ أَنْ تَحْظَى بِمِثْلِ خُلُودِهِ

پوشیدی روشنی ماه را وبلند شدی مانند بلندی او — وامید داریم که لذت یابی بدوام عمر مانند او

أَيْضًا فِي ذَلِكَ مِنْ تُحْفَةِ الأَدِيبِ

نیز در این باب است از تحفة الادیب

قَدِمْتَ فَأَهْلًا بِالعُلَا وَالمَكَارِمِ — وَمَرْحَبًا وَسَهْلًا بِالغِنَى وَالغَنَائِمِ

وارد شدی پس بیابی اهل وکسان به بلندیها وبزرگیها — وگشایش وآسانی بیابی به نیازی وغنیمتها

قُدُومٌ أَرَانَا نَاظِرَ العِزِّ نَاظِرًا — إِلَيْنَا فَأَبْدَى كُلُّنَا ثَغْرَ بَاسِمِ

آمدنی است که نمود ما را نگرنده عزت چشمی را — بسوی ما پس آشکار نمودیم همه ما دندان خندانرا

أَيْضًا مِنْ تُحْفَةِ الأَدِيبِ

نیز از تحفة الادیب است

أَأَحْبَابَنَا وَالعُسْرُ يَتْبَعُهُ اليُسْرُ — قَدِمْتُمْ فَهَانَ الصَّعْبُ وَانْجَبَرَ الكَسْرُ

ای دوستان ما دشوار را عقب در می آید آسانی — آمدید پس آسان شد دشواری وبهبودی یافت شکستگی

رَحَلْتُمْ فَصِرْنَا مِثْلَ مَا أَظْلَمَ الدُّجَى — وَجِئْتُمْ مِثْلَمَا طَلَعَ الفَجْرُ

رفتید پس گردیدیم مانند آنچه تاریک کند او را شب تاریک — وآمدید مانند بامداد که طلوع کند

وَمَا ضَرَّنَا مَنْ غَابَ بَعْدَ حُضُورِكُمْ — وَعِنْدَ حُضُورِ الشَّمْسِ لَا يُفْقَدُ البَدْرُ

وزیان نرسانید ما را کسیکه پنهان است بعد از حضور شما — ونزد حضور آفتاب نایاب نیست ماه

التَّهْنِئَةُ بِالعُرْسِ

مبارکباد بعروسی است

عرس بعرس عنده الإقبال | وتنال من جنباته الآمال

عروسی است که منزل کرفته شده در نزد او بخت | و رسیده میشود از پیرامونهای او آرزوها

بدر تزف إليه وسط سمائه | شمس عليها بهجة وجمال

ماهی است که فرستاده میشود بسوی او عروسی میان آسمانش | آفتابی که بر اوست روشنی و زیبائی

سعدان ضمهما نعيم دائم | قد مد فيه على الأنام ظلال

دو نیک اختر اند که فرو گرفته است آنها را نعمت دائمی | براستی که کشیده شد در آن عروسی بر خلایق سایه ها

وإذا تقاربت السعود فعندها | يرجى الصلاح ويصلح الأعمال

و هرگاه نزدیک شوند ستاره های مبارک پس نزد آن | امید داشته میشود نیکی و نیکو کرده میشود کردارها

التهنئة بولد ذكر من تلخيص الرسائل

مبارکباد بفرزند پسر است از تلخیص الرسائل

يهنيك طلعة فارس مولود | في طالع لك بالهناء سعيد

گوارا باد ترا جمال سوار زاییده شده | در طالع نیکی که برای تو گوارا و مبارک است

كالكوكب الدري إلا أنه | في طالع العلياء سعد سعود

مانند ستاره درخشان است مگر اینکه او | در طالع بلند سعد سعدها است

أيضا في ذلك لأبي جعفر ابن إبراهيم الأوسي

نیز در این باب است از ابی جعفر پسر ابراهیم اوسی است

أضحى الزمان وثغره يتبسم | وعليه للآمال سحب تسجم

چاشت روزگار در حالیکه دندان او خندان بود | و بر او بود مر آرزوها را ابرهای بارنده

لما بدى في أفق مجدك كوكب | من تحت أخمصه تلوح الأنجم

چونکه آشکار شد در افق بزرگواری تو ستاره | که از زیر قدم او ظاهر شد ستاره ها

جلى ظلام الليل نور جبينه | فكأنما هو للغزالة توأم

روشن ساخت تاریکی شب را نور پیشانی او | پس گویا او مر آفتاب را همزاد بود

طمعت ذكاء بأن تقارن حسنه | فبنوره خجلت وكادت تحجم

طمع کرد آفتاب که برابر شود با حسن او | پس بسبب نور او شرمنده شد و نزدیک بود که باز ایستد

التهنئة بولد انثى

مبارکباد بتولد دختر است

التهنئة

لتهنيك طالعة بالتقى ۞ وبالدين ترضع او تفطم

گوارا باد ترا طلوع کننده دختری به پرهیزگاری ۞ و به دینداری شیر داده شود یا از شیر گرفته شود

تشابه فاطمة في العفاف ۞ وتشبهها في التقى في مريم

مانند است حضرت فاطمه را در پارسائی ۞ و مانند است او را در پرهیزگاری حضرت مریم

غدت وهي انثى تفوق الذكور ۞ فيهنيك من وجهها المقدم

بامداد کرد در حالتیکه او دختر بود ولیکن بالا رتبه است از پسران ۞ پس گوارا باد ترا از روی او مقدم او

التهنية بسكنى الدار

مبارکباد به منزل گرفتن در خانه است

هي الدار سعيدة فاسكن الدار ۞ هنيئا لك القرار مريئا

این خانه نیک است پس بپا باش در این خانه ۞ گوارا باد ترا آسایش و نوش جان باد

فتمما ما سكنت اسعد منها ۞ منزلا رايقا اثاثا وريا

سوگند یاد میکنم آرام نگرفته نیک‌تر از آن خانه ۞ جائیکه پاکیزه خرم سیرابی را

كنت بدرا لها وكانت سماء ۞ لتبث انجم السعود حليا

بودی تو ماه مر او را و بود آن خانه آسمانی ۞ که پوشانیده شده به ستاره‌های سعادت برای زیور

التهنية ببناء الدار

مبارکباد به بنیاد کردن خانه است

شدت دارا عمرتها بايا ديك ۞ فلا زلت شائدا عمارا

تعمیر کردی عمارت خانه را آباد کردی او را به توفیقهای خود ۞ پس همیشه باشی تعمیر کننده و آباد کننده

قد عمرت العلا قديما فلا عزو ۞ اذا ما عمرت في الارض دارا

تحقیق که آباد کرده شده مرتبه بلند را از قدیم پس نیست عجب ۞ هرگاه آباد کنی در زمین خانه را

وهنيئا لك العمارة اذ تمت ۞ تماما ما تطاول الاعمارا

پس گوارا باد مر ترا عمارت وقتیکه تمام شد ۞ تمام شدنی که دراز سازد عمرها را

ثم لي جوا طويل بقاء ۞ ما عاقب الظلام النهارا

پس در حالتیکه من امید میدارم درازی پایندگی را ۞ برای تو مادامیکه عقب آید شب روز را

ايضا في ذلك من تحفة الادب

نیز در این باب است از کتاب تحفة الادب

لا يعجبنك حسن القصر تنزله　　فضيلة الشمس ليست في منازلها

شگفت نیاورد ترا نیکی کاخ که منزل کنی در او　　فضیلت آفتاب نیست از فضیلت منازل او

لو زيدت الشمس في أبراجها مائة　　ما زاد ذلك شيئا في فضائلها

اگر افزون شود آفتاب در برجهای خود صد سال　　افزون نمیکند این چیز را در مرتبه‌های او

التهنئة بعنوان مختلفة تهنئة بكشف كربة

تهنئه با قسام مختلفه است　　تهنئه به برطرف شدن اندوه

تهنا بالسلامة والسلام　　وطول العمر عاما بعد عام

گوارا باد که شفا شدی تو با آسودگی و سلام　　و درازی عمر سالی بعد از سالی

ألمت كربة فخلصت منها　　خلوص الخمر من نسج الفدام

فرود آمد اندوهی پس رهیدی از او　　مانند رهیدن شراب از پارچه دهن بند

وكانت كالظلام وقد ألمت　　فكنت الشمس تطلع في الظلام

و بود مانند تاریکی در حالیکه فرود آمد　　پس بودی آفتاب که طلوع کردی در تاریکی

تهنئة بالسلامة من أمر خطير

تهنئه است بسلامتی از کار بزرگی

سلمت من الأمر الذي كنت خائفا　　ولا زلت من كل المخاوف تسلم

رهیدی از کاری که بودی از آن ترسان　　و همیشه باشی از همه ترسیده شده‌ها سالم

فيهنيك أن الله جل جلاله　　يحوطك من كل الأمور ويعصم

پس گوارا باد ترا اینکه خداوند بزرگوار　　محافظت میکند ترا از هر چیزی و نگه میدارد

فلا تخش أخطارا فياسين جنة　　عليك وحاميم وطه ومريم

پس مترس هیچ ناگهانیها پس سوره یاسین سپر است　　بر تو و سوره حامیم و سوره طه و سوره کهیعص

تهنئة بالرفعة والمنصب

تهنئه است بمرتبه بلند و منصب

ليهنك الرفعة والمنصب　　والشرف الأعلى الذي تطلب

مبارکباد ترا بلندی و منصب　　و بزرگواری بلند آنچنانکه میجویی

وما أهنيك بشيء ولو　　أصبح في أخمصك الكوكب

و مبارکباد نمیگویم ترا بچیزی و اگرچه　　بامداد کند در زیر قدمهای تو ستاره

وأنت

وَأَنتَ عَلِيٌّ مِن جَمِيعِ الَّذِي
و تو بلندتری از جمیع آنچه
يُثنِي بِهِ المُعجَمُ وَالمُعرِبُ
ثنا گوید بآن عجم و عرب

تَهنِئَةٌ بِزِيَادَةِ مُلكٍ وَمَالٍ
تهنیت است بزیادتی ملک و مال

هَنِيئًا لَكَ المُلكُ الَّذِي زَادَكَ اللهُ
گوارا باد ترا مملکتی که افزون کرده است برای تو خدا
وَمَقدَمُ مَالٍ فَوقَ مَا تَتَمَنَّاهُ
و آمدن مالی بالاتر از آنچه آرزو میداشتی او را

وَهُنِّئتَ مَا أَعطَاكَ رَبُّكَ مِن عُلًا
و گوارا باد ترا آنچه عطا کرده است ترا پروردگارت از بلندی
وَمُلكٍ وَمَالٍ وَهُوَ بَعضُ عَطَايَاهُ
و مملکت و مال و حال آنکه او بعض عطاهای اوست

الفَصلُ السَّادِسُ فِي السَّيرِ وَالسَّفَرِ عَن أَمِيرِ المُؤمِنِينَ عَلِيِّ بنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيهِ السَّلَامُ
فصل ششم در سیاحت و سفر کردن از امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام است

تَغَرَّب عَنِ الأَوطَانِ فِي طَلَبِ العُلَى
و دوری کن از وطنها در جستجوی بلندی
وَسَافِر فَفِي الأَسفَارِ خَمسُ فَوَائِدِ
و سفر کن پس در سفرها پنج فایده است

تَفَرُّجُ هَمٍّ وَاكتِسَابُ مَعِيشَةٍ
گشایش اندوه و تحصیل روزی
وَعِلمٌ وَآدَابٌ وَصُحبَةُ مَاجِدِ
و علم و ادبها و دریافتن صحبة بزرگواران

فَإِن قِيلَ فِي الأَسفَارِ ذُلٌّ وَمِحنَةٌ
پس اگر گفته شود که در سفرها خواری و رنج است
وَقَطعُ الفَيَافِي وَارتِكَابُ الشَّدَائِدِ
و بریدن بیابانها و رسیدن سختیها

فَمَوتُ الفَتَى خَيرٌ لَهُ مِن قِيَامِهِ
پس مردن جوانمرد بهتر است مراورا از ماندن او
بِدَارِ هَوَانٍ بَينَ وَاشٍ وَحَاسِدِ
در سرای خاری میان سخن چین و رشک برنده

لِأَبِي تَمَّامٍ الطَّائِي
مر ابی تمام طائی راست

وَطُولُ مُقَامِ المَرءِ فِي الحَيِّ مُخلِقٌ
بسیار ماندن مرد در قبیله کهنه کننده است
لِدِيبَاجَتَيهِ فَاغتَرِب تَتَجَدَّدِ
مرد و گونه او را پس سفر کن تا نو شود

فَإِنِّي رَأَيتُ الشَّمسَ زِيدَت مَحَبَّةً
پس بدرستیکه دیدم آفتاب را که افزون کند دوستی را
إِلَى النَّاسِ إِذ لَيسَت عَلَيهِم بِسَرمَدِ
بسوی مردم زیرا که نیست بر ایشان همیشه

لِأَبِي الغَنَائِمِ مُحَمَّدِ بنِ العَلَمِ
مر ابی غنائم محمد پسر علم راست

سر طالبا غايا بها ما ترى فوق الثريا او ترى تحت الثرى

سفر کن در حالیکه جوینده باشی مر آنرا او را یا دیده شوی بالای آسمان یا دیده شوی زیر خاک

لا تخلدن الی المقام فانما سير الهلال قضى له ان يعظما

همیشه دائمی مباش بسوی منزل خود پس بدرستیکه راه رفتن ماه نو حکم کرده است مر او را که ماه تمام شود

لو ينتج الوطن العلى ما سار عن غمدان سيد حمير مستنصرا

اگر حاصل میشد از وطن سربلندی سفر نمیکرد از غمدان بزرگ حمیر که فیروزی جوینده بود

ولو استتم بمكة المحمد ما دام لم ينصب بيثرب منبرا

و اگر تمام میشد در مکه مر محمد آنچه بیحرمت بلند نکردی در مدینه منبر را

اين الكناس من العرين واين غزلان اللوى في المجد من اسد الشرى

کجاست خوابگاه آهو از بیشه شیر و کجایند آهوان ریگستان در بزرگواری از شیران بیشه

والليث لو وجد الفريسة رابضا اوفى هاضا في خيسه ما اصحرا

و شیر اگر می یافت طعمه خود را در حالیکه خفته بود یا برآسوده بود در جایگه خود راه نمیرفت بصحرا

لا عار في بيع النفوس على الردى عندي اذا كان العلى المشترى

نیست ننگی در فروختن جانها بر مرگ نزد من هرگاه باشد سربلندی خریده شده

لابي اسمعيل مؤيد الدين الطغرائي

مر ابی اسمعیل مؤید الدین طغرائی راست

ان العلى حدثتني وهي صادقة فيما تحدث ان العز في النقل

بدرستیکه سربلندی خبر داد مرا در حالیکه راستگو بود در آنچه خبر میداد اینکه عزت در رفتن از وطن است

لو ان في شرف المأوى بلوغ منى لم تبرح الشمس يوما دارة الحمل

اگر اینکه در بزرگواری منزل رسیدن بآرزو بود زایل نگشتی آفتاب روزی برج حمل را

وقال آخر

و گفته است دیگری

واياك والسكنى بدار مذلة تعد مسيئا بعد ما كنت محسنا

دوری کن از منزل کردن در سرای خواری شمرده شوی بدکردار بعد از آنکه بودی نیکوکار

ونفسك اكرمها اذا ضاق مسكن عليك بها فاطلب لنفسك مسكنا

و خودت را گرامی دار هرگاه تنگ شود منزل بر تو بسبب آن طلب کن برای خودت آرامگاهی دیگر

اذا الز

إِذَا أَنْتَ لَمْ تَعْرِفْ لِنَفْسِكَ قَدْرَهَا ... هَوَانًا بِهَا كَانَتْ عَلَى النَّاسِ أَهْوَنَا

هرگاه تو نشناسی برای جانت مرتبهٔ اورا ... از خواری او پیداست بر مردم خوارتر

وَقَالَ الصَّفِيُّ الحِلِّي

وگفته است صفی حلی

تَنَقَّلْ فَلَذَّاتُ الهَوَى فِي التَّنَقُّلِ ... وَرِدْ كُلَّ صَافٍ لَا تَقِفْ عِنْدَ مَنْهَلِ

درگذر پس لذتهای آرزومندی در درگذشتن و سیر ... فرو آی هر آب لایرا ونه ایست نزد هر آبخوری

فَفِي الأَرْضِ أَحْبَابٌ وَفِيهَا مَنَازِلٌ ... فَلَا تَبْكِ مِنْ ذِكْرَى حَبِيبٍ وَمَنْزِلِ

پس در زمین دوستان‌اند و در اوست آبخورشها ... پس گریه مکن از یاد کردن هر دوست و منزلی

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

لَيْسَ عِنْدِي تَشَخُّصُ النَّوَى بِعَظِيمٍ ... فِيهِ غَمٌّ وَفِيهِ كَشْفُ غُمُومِ

نیست نزد من وجود دوری و سفر بزرگ ... در اوست یکغم در حاضر و در اوست برطرف شدن چند غم

إِنَّ فِيهِ اعْتِنَاقَةً لِوَدَاعٍ ... وَانْتِظَارَ اعْتِنَاقَةٍ لِقُدُومِ

بدرستیکه در اوست هم آغوشی محبوب برای وداع ... و انتظار هم آغوشی دیگر است برای آمدن

لِابْنِ قَلَاقِسْ

مر ابن قلاقس راست

سَافِرْ إِذَا حَاوَلْتَ قَدْرًا ... سَارَ الهِلَالُ فَصَارَ بَدْرًا

سفر کن هرگاه جویی مرتبهٔ بلندی را ... سیر کرد هلال کرده ماه تمام پس گردید ماه تمام

وَالمَاءُ يَكْسِبُ مَا جَرَى طِيبًا ... وَيَخْبُثُ مَا اسْتَقَرَّا

وآب کسب میکند مادامیکه روانست خوشی را ... و کثیف شود مادامیکه ایستاده است

وَبِنَقْلِهَا الدُّرَرُ النَّفِيسَةُ ... بُدِّلَتْ بِالبَحْرِ نَحْرَا

و به نقل جای شدن گوهرهای پاکیزه ... عوض کرده شد بدریا گلوی معشوقه

أَيْضًا لَهُ

نیز مر اوراست

إِنَّ مُقَامَ المَرْءِ فِي بَيْتِهِ ... مِثْلُ مُقَامِ المَيْتِ فِي لَحْدِهِ

بدرستیکه ایستادن مرد در خانهٔ خود ... مانند ایستادن مرده است در قبر خود

فَوَاصِلِ الرِّحْلَةَ نَحْوَ الْغِنَى ... فَالسَّيْفُ لَا يَقْطَعُ فِي غِمْدِهِ

پس پیوند کن بار خود را بجانب توانگری ... پس شمشیر نمی برد در غلاف خود

وَالنَّارُ لَا يُحْرِقُ مَشْبُوبُهَا ... إِلَّا إِذَا طَارَ عَنْ زَنْدِهِ

و آتش نمی سوزاند افروخته شده او ... مگر وقتی که شعله کشد از فروزنده او

اَلْبَابُ الثَّامِنُ فِي السَّمَاءِ وَالْكَوَاكِبِ وَالشَّمْسِ وَالْقَمَرِ وَغَيْرِهَا وَفِيهِ فُصُولٌ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِي السَّمَاءِ وَالْكَوَاكِبِ لِبَعْضِهِمْ

باب هشتم در وصف آسمان و ستاره ها و آفتاب و ماه و غیر از اینها است و درو چند فصل است فصل اول در آسمان و ستاره ها است بعضی شعرا را

وَتَرَى الْمَجَرَّةَ فِي السَّمَاءِ كَأَنَّهَا ... نَهَرٌ جَرَتْ فِي رَوْضَةٍ زَهْرَاءِ

و می بینی کهکشان و مجره را در آسمان که گویا او ... نهری است که روان گشت در مرغزار

وَبَدَتْ بَنَاتُ النَّعْشِ مِثْلَ فَرَائِدٍ ... قَدْ بُدِّدَتْ فِي رَوْضَةٍ خَضْرَاءِ

و آشکار شد دختران نعش چون دردانه های مرواری ... که بتحقیق پراکنده کرده در چادر سبزی

وَقَالَ آخَرُ

و گفته است دیگری

وَلَقَدْ ذَكَرْتُكَ وَالنُّجُومُ كَأَنَّهَا ... دُرَرٌ عَلَى أَرْضٍ مِنَ الْفَيْرُوزَجِ

و هر آینه بتحقیق یاد نمودم ترا در حالی که ستاره ها گویا آنها ... مرواریدی بودند بر زمینی از فیروزه

يَلْمَعْنَ مِنْ خَلَلِ السَّحَابِ كَأَنَّمَا ... شَرَرٌ تَطَايَرَ مِنْ دُخَانِ الْعَرْفَجِ

که میدرخشند از میانهای ابر گویا ... شرارهای آتش بودند که میپریدند از دود عرفج

وَقَالَ آخَرُ

و گفته است دیگری

أَمَا تَرَى الْخَضْرَاءَ وَاللَّيْلُ دَاجٍ ... وَانْقَدَتْ أَنْجُمُهَا كَالسِّرَاجِ

آیا نمی بینی آسمان سبز را در حالتی که شب تاریک است

مِثْلَ قَنَادِيلَ إِذَا عُلِّقَتْ ... فِي قُبَّةٍ مُخْضَرَّةٍ كَالزُّجَاجِ

مثل قندیلهائی که هرگاه معلق کردیده شوند ... در قبهٔ سبزی مانند آبگینه

وَقَالَ آخَرُ

و گفته است دیگری

وَكَأَنَّمَا الْمِرِّيخُ مُقْلَةُ نَاعِسٍ ... حَمْرَاءُ نَبَّهَهُ مِنْ لَذِيذِ نُعَاسِهِ

و گویا مریخ چشم خواب آلوده است ... سرخ که بیدار گشته است از خواب لذیذش

وَالزُّهَرَةُ

وَالزُّهَرَةُ الْبَيْضَاءُ تَحْكِي سَاقِيًا ... تُوْمِي بِقَهْوَتِهِ إِلَى جُلَّاسِهِ

وزهرهٔ سفید وروشن حکایت میکند ساقی را ... که اشاره میکند بشرابش بسوی همنشینا وندیمانش

وَكَأَنَّمَا نَجْمُ الثُّرَيَّا أَسْوَدٌ ... إِنْ يُرَى مِنْهُ سِوَى أَضْرَاسِهِ

وگویا ستارهٔ ثریا زنگی است ... که دیده نمیشود ازاو غیراز دندانهای او

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

وَالْمُشْتَرِي فِي وَسْطِ السَّمَاءِ تَخَالُهُ ... وَسَنَاهُ مِثْلُ الزِّئْبَقِ الْمُتَرَجْرِجِ

وستارهٔ مشتری میان آسمان گمان میکنی اورا ... درحالتیکه روشنائی او چون جیوهٔ لرزنده است

مِسْمَارَ تِبْرٍ أَصْفَرٍ رَكَّبْتَهُ ... فِي فَصِّ خَاتَمِ فِضَّةٍ فَيْرُوزَجِ

میخ طلای زردیست که جا داده اند اورا ... در نگین انگشتری نقره فیروزج

لِلْقَاضِي التَّنُوخِي

مر قاضی تنوخی راست

وَكَأَنَّ السَّمَاءَ خَيْمَةُ وَشْيٍ ... وَكَأَنَّ الْجَوْزَاءَ فِيهَا شِرَاعُ

وگویا آسمان خیمهٔ نقش ونگار دار است ... وگویا جوزا در آن بادبان است

وَكَأَنَّ النُّجُومَ بَيْنَ دُجَاهَا ... سُنَنٌ لَاحَ بَيْنَهُنَّ ابْتِدَاعُ

وگویا ستارها میان تاریکی آسمان ... راههائی اند روشن که ظاهر گشته میان آنها راه نوی

مُشْرِقَاتٌ كَأَنَّهُنَّ حِجَاجٌ ... تَقْطَعُ الْخَصْمَ وَالظَّلَامُ انْقِطَاعُ

که آن راههای روشن برهانها ودلیلها اند ... که ساکت میکند خصم را وتاریکی منقطع وساکت شده است

لِلْوَزِيرِ أَبِي الْعَبَّاسِ الضَّبِّي

مر وزیر ابی العباس ضبی راست

خِلْتَ الثُّرَيَّا إِذْ بَدَتْ ... طَالِعَةً فِي الْحِنْدِسِ

گمان میکنی ثریا را هنگامیکه ظاهر شود ... طالع شونده در تاریکی

مُرْسَلَةً مِنْ لُؤْلُؤٍ ... أَوْ بَاقَةً مِنْ نَرْجِسِ

گردن بندیست از مروارید ... یا بافته ایست از نرگس

لِأَبِي الْفَرَجِ الْبَبَّغَا

مر ابی الفرج ببغا راست

فِي حَامِلِ الْكَأْسِ مِنْ بَدْرِ الدُّجَى خَلَفٌ
در حامل جام از ماه شب چهارده جانشینیست

وَفِي الْمُدَامَةِ مِنْ شَمْسِ الضُّحَى عِوَضٌ
و در شراب از آفتاب چاشتگاهی عوضست

كَأَنَّ كَفَّ الثُّرَيَّا كَفُّ ذِي كَرَمٍ
گویا پنجه ثریا پنجه مرد باکرمست

مَبْسُوطَةٌ لِلْعَطَايَا لَيْسَ تَنْقَبِضُ
گشوده شده است در بخشش او نیست منقبض گرده شود

لِلْوَزِيرِ أَبِي الْعَبَّاسِ أَحْمَدَ الضَّبِّي
مر وزیر ابی العباس احمد ضبی راست

إِذَا الثُّرَيَّا اعْتَرَضَتْ
وقتیکه ثریا پهنا ور و بلند شود در فلک

عِنْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ
نزد طلوع سپیده صبح

حَسِبْتَهَا لَامِعَةً
گمان میکنی اورا در حالت درخشندگی

سُنْبُلَةً مِنْ دُرَرٍ
خوشه ایست از مروارید

لِابْنِ الْمُعْتَزِّ
مر ابن معتز راست

قَدِ انْقَضَتْ دَوْلَةُ الصِّيَامِ وَقَدْ
تحقیق گذشت دولت و زمان روزه و بتحقیق

بَشَّرَ سُقْمُ الْهِلَالِ بِالْعِيدِ
مژده داد لاغری هلال بعید

يَتْلُو الثُّرَيَّا كَفَاغِرٍ شَرِهٍ
و پهلو در آمد هلال ثریا را مانند دهن گشوده آزمندی

يَفْتَحُ فَاهُ لِأَكْلِ عُنْقُودِ
که بگشاید دهان خود را برای خوردن خوشه انگوری

لِابْنِ بَابَكَ
مر ابن بابک راست

وَلَيْلَةٍ جَوْزَاؤُهَا
و بسا شبی که جوزاء آن

مِثْلُ الْخِبَاءِ الْمُنْهَتِكِ
مانند چادر دریده شده بود

قَطَعْتُهَا وَالْبَدْرُ عَنْ
کوتم همه او را در حالیکه ماه شب چهارده از

سَمْتِ الثُّرَيَّا مُنْفَرِكْ
سمت ثریا زدوده و جدا برشونده بود

كَأَنَّهَا فِي عَرْضِهِ
که گویا ثریا در جنب او

بَازٌ عَلَى كَفِّ مَلِكْ
باز است بر کف دست پادشاهی

لِابْنِ سُكَّرَة
مر ابن سکره راست

لثق

ترى الثريا والكف يجذبها	والبدر يهوي والفجر ينفجر
می بینی ثریا را و پنجه که میکشد اورا	در حالیکه قرص ماه بزیر می آید و سپیده صبح آشکار میشود
كف عروس لاحت خواتمها	او عقد در في الجو ينتثر
مانند پنجه دست عروسی است که آشکار شود انگشترهای او	یا گردن بند مروارید است که در هوا پراکنده میشود

لعلي بن جلباب

مر علی بن جلباب راست

وخلت الثريا كف عذراء طفلة	مختمة بالدر منها الانامل
وگمان کردم ثریا را پنجه دختر بکر کوچکی	که انگشتری داشته مروارید است انگشتان او
تخيلتها في الافق طرة جفنة	مكوكبة لم تعتلقها حبائل
وگمان کردم ثریا را در افق کناره جامه جفنه پادشاه است	که مرصع است بجواهر و بنا و بچه نیست اورا بند حمایل

لمجير الدين بن عبد الظاهر

مر مجیر الدین پسر عبدالظاهر راست

ملأت الليالي من علاك وختمها	فقد اصبحت محشوة بمكارمك
پر کردی شبها را از بزرگی و رفعت و مهر زدی اورا	پس تخفیف صبح کرد شبها در حالیکه پر گشته بود ببزرگیهای تو
ختمت عليها بالثريا فقل لنا	أهذا الذي في كفها من خواتمك
و مهر زدی بر آنها بثریا پس بگو برای ما	آیا این مهری که در پنجه اوست از انگشترهای تو است

وقال بعضهم

و گفته است بعضی از ایشان

وكانما نجم الثريا	اذ تعرض كالوشاح
و گویا ستاره ثریا	هنگامیکه پهناور شود مانند حمایل مرصع
كاس بكف خريدة	تسقي المسابيد الصباح
جامی است بکف زن بشرمگینی	که سیراب نماید شام بدست صبح

للواواء الدمشقي في حالتيها

مر واوای دمشقی راست در طلوع و غروبش باکه

قد تاملت الثريا	في طلوع ومغيب
بتحقیق اندیشه کردم ثریا را	در حالت طلوع و غروب

فهي كأس في شروق ... وهي قرط في غروب

پس او جام است هنگام طلوع ... و او گوشوار است در وقت غروب

لعبد الوهاب الأزدي

از عبد الوهاب ازدی است

ورأيت بهرام والثريا ... والمشتري في القران كره

دیدم ستاره بهرام و ثریا را ... و ستاره مشتری را در مقارنه ایشان بکراهی

كراحة خيرت يداه ... ما بين ياقوتة ودرة

مانند پنجه بود که برگزیند انگشتان او ... میان انگشتری یاقوت و مرواریدی

أيضا له

نیز مراورا است

رب ليل ما زلت ألثم فيه ... فم لابسًا غلالة ورد

بسا شبی که پیوسته میبوسیدم در او ... ماهی را که پوشیده بود پیراهنی از گل سرخ

والثريا كأنها كف خود ... أدخلتها للبين رعدة وجد

و ثریا گویا او پنجه زن نرم بدنی است ... که در آمده است او را از جدائی لرزه وجد

وللآخر

و مرد دیگر راست

والليل قد ولى يقلص برده ... كدرًا وتسحب ذيله في المغرب

و شب تحقیق پشت کرده که بهم میکشد جامه خود را ... از روی کوشش و میکشید دامنش را در سمت مغرب

وكأنما نجم الثريا سحرة ... كف تمسح عن معاطف أشهب

و گویا ستاره ثریا هنگام صبح ... پنجه ایست که مسح میکند و میساید از پهلوهای اسب سفید

لأبي علي الحاتمي

مر ابی علی حاتمی راست

وليل أقمنا فيه نعمل كأسنا ... إلى أن بدا للصبح في الليل عسكر

و بسا شبی که بر پا بودیم در او و بجا می آوردیم جام خود را ... تا اینکه ظاهر گشت برای صبح در شب لشکری

ونجم الثريا في السماء كأنه ... على حلة زرقاء جيب مدنر

و ستاره ثریا در آسمان گویا او ... بر جامه کبودی گریبان دینار دار و زر دار است

لِلبَدِيعِ العُقَيلِيّ أَوْ لِلكَاتِبِ

مر بديع عقيلي را يا كاتب راست

وَلَا ضَوْءَ إِلَّا مِنْ هِلَالٍ كَأَنَّمَا ‏ تَفَرَّقَ عَنْهُ الغَيْمُ عَنْ نِصْفِ دُمْلُجِ

وبنيست روشنائي مگر از هلال گويا ‏ جدا گشته است از هلال ابر از نصفه بازوبندی

وَقَدْ جَالَ دُونَ المُشْتَرِي مِنْ شُعَاعِهَا ‏ وَمِيضٌ كَمِثْلِ الزِّئْبَقِ المُتَرَجْرِجِ

وتحقيق جولان درآمده نزد مشتري از پرتو او ‏ روشنائي مانند جيوه لرزنده

كَأَنَّ الثُّرَيَّا فِي أَوَاخِرِ لَيْلِهَا ‏ تَحِيَّةُ وَرْدٍ فَوْقَ زَهْرِ بَنَفْسَجِ

وگويا ثريا در آخر شبش ‏ دردو گل سرخ است بالای شگوفه بنفشه

وَقَالَ ابْنُ فَضَّالٍ

گفته است ابن فضال

كَأَنَّ بَهْرَامَ وَقَدْ عَارَضَتْ ‏ فِيهِ الثُّرَيَّا نَظَرَ المُبْصِرِ

گويا بهرام درحاليكه هويدا وآشكار شود ‏ در او ثريا در نظر بيننده

يَاقُوتَةٌ يَعْرِضُهَا بَائِعٌ ‏ فِي كَفِّهِ المُشْتَرِي المُشْتَرِي

ياقوتي است كه وا مينمايد اورا فروشنده ‏ كه در پنجه اوست براي خريدار مشتري

وَقَالَ الشِّهَابُ مَحْمُودٌ

وگفته است محمود شهاب

كَأَنَّ الثُّرَيَّا وَالهِلَالَ وَدَارَةً ‏ حَوَتْهُ وَقَدْ زَانَ الثُّرَيَّا التِئَامُهَا

گويا ثريا و هلال و هاله كه ‏ فرو گرفته است او را درحاليكه آراسته است ثريا را آميختگی ونيكوئی آن

حَبَابٌ طَفَا مِنْ فَوْقِ زَوْرَقِ فِضَّةٍ ‏ بِكَفِّ فَتَاةٍ طَافَ بِالرَّاحِ جَامُهَا

حبابی است كه بلند شده است از بالای كشتی نقره ‏ به پنجه دختری كه دور ميگرداند جام شراب را

وَقَالَ ابْنُ عَوْفٍ

وگفته است ابن عوف

وَبِلَيْلٍ لَمْ أَنَمْهُ ‏ وَنُجُومُ اللَّيْلِ تَشْهَدُ

بشبی كه نخوابيدم او را ‏ وستاره های شب شاهد بودند

وَالثُّرَيَّا فِي مَدَاهَا ‏ حِينَ تَنْحَطُّ وَتَصْعَدُ

وثريا در غايت وپايانش ‏ هنگاميكه پائين می آمد وبالا ميرفت

عقربٌ یسعی من الدُّرِّ | علی صحنِ زبرجدِ

عقربی بود از مروارید که راه میرفت | بر صحن زبرجد

لظافرِ الحدّادِ

مر ظافر آهنگر راست

کأنّ الثریّا تقدمُ الفجرَ والدُّجا | یضمّ حواشی سجفهِ للمغاربِ

گویا ثریا در حالتیکه پیشرو بود سپیدهٔ صبح را و تاریکی | فراهم می آورد کنارهای جامه اش را برای غروب کردن

مقدّمُ جیشِ الرّومِ اومی بکفّهِ | لتهدیدِ جیشٍ من بنی الهندِ هاربِ

پیش جنگ لشکر روم است که اشاره کرده است به پنجه خود | مر ترسانیدن لشکر فرار کننده از طایفه هندی را

ایضاً لظافرِ الحدّادِ

ایضاً مر ظافر آهنگر راست

کأنّ نجومَ اللیلِ لمّا تجلّت | توقّدُ جمرٍ فی سوادِ رمادِ

گویا ستارهای شب هنگامیکه آشکار گشتند | برافروختن آتش است در سیاهی خاکستر

حکی فوقَ متنِ المجرّةِ شکلها | فواقعَ تطفو فوقَ لجّةِ وادِ

حکایت کرد بالای کهکشان که شبیه شکل ستارها | حبابهائی است که بلند میشود بالای ژرفی رود

وقد سحبت فیهِ الثریّا کأنّها | بقیّةُ وشیٍ فی قمیصِ حدادِ

و تحقیق کشانکرده است دروی ثریا که گویا او | باقیماندهٔ نقش و رنگست در پیراهن سیاهی

ولاحت بنو نعشٍ کتنقیطِ کاتبٍ | بیسراهُ للتعلیمِ هیئةَ صادِ

و آشکار گشت پسران نعش مانند نقطه زدن نویسنده | که بدست چپش برای تعلیم شکل صادی باشد

الی ان بدا وجهُ الصّباحِ کأنّهُ | رداءُ عروسٍ فیهِ صبغُ مدادِ

تا آنکه ظاهر شد روی صبح که گویا او | جامهٔ عروسی است که در رنگ سیاهی باشد

وقال امرؤ القیسِ بنُ حجرٍ الکندی

و گفته است امرء القیس پسر حجر کندی که از شعرای سبعه است

اذا ما الثریّا فی السّماءِ تعرّضت | تعرّضَ اثناءِ الوشاحِ المفصّلِ

رفتم سوی او در وقت ظاهر کردن ثریا عرض و پهنای خود را | مانند ظاهر ساختن اطراف حمایل که فاصله داده شده میان جواهر

وقال ابو قیسِ بنُ الاسلتِ

و گفته است ابو قیس پسر اسلت

دون

وقد لاح في الصبح الثريا لمن رأى ‌‌ ‌‌ ‌‌ كعنقود ملاحية حين نورا

و بتحقیق آشکار گشت در صبح ثریا مرکسی را که می بیند ‌‌ ‌‌ ‌‌ مانند خوشهٔ انگور سفید است هنگامی که شکوفه آورد

لمحمد بن عبد الله الكاتب

مر محمد بن عبد الله کاتب راست

كأن الثريا صدر باز محلق ‌‌ ‌‌ ‌‌ سما حيث لا يبدو له غير جؤجؤ

گویا ثریا سینهٔ باز بلند پروازیست ‌‌ ‌‌ ‌‌ که بلند شده است جایی که ظاهر نیست برای او غیر از سینهٔ او

حكت طبقا فيروزجيا أديمه ‌‌ ‌‌ ‌‌ نثرن عليه سبع حبات لؤلؤ

مانند گشت طبقی را که روی او فیروزجی است ‌‌ ‌‌ ‌‌ و پراگنده شده باشد بر وی هفت دانهٔ مروارید

لابن المعتز

مر ابن معتز راست

كأن الثريا في أواخر ليلها ‌‌ ‌‌ ‌‌ تفتح نور أو لجام مفضض

گویا ثریا در آخرهای شبش ‌‌ ‌‌ ‌‌ شکفتن شکوفه است یا لگام نقره اندود است

لابن هانئ الأندلسي

مر ابن هانی اندلسی راست

كأن رقيب النجم أجدل مرقب ‌‌ ‌‌ ‌‌ يقلب تحت الليل في ريشه طرفا

گویا ستاره رقیب مرغ نگهبانی است ‌‌ ‌‌ ‌‌ که بر میگرداند در شب در بال خود چشمش را

كأن بني نعش ونعشا مطافل ‌‌ ‌‌ ‌‌ بوجرة قد أضللن في مهمه خشفا

گویا پسران نعش و خود نعش آهوان بچه دارند ‌‌ ‌‌ ‌‌ بزمین وجره که بتحقیق گم کرده اند در بیابانی بچه خود

كأن سهيلا في مطالع أفقه ‌‌ ‌‌ ‌‌ مفارق إلف لم يجد بعده إلفا

و گویا ستارهٔ سهیل در وقتهای طلوع افقش ‌‌ ‌‌ ‌‌ جدا شوندهٔ دوست پیوندی است که نمی یابد بعد از او پیوندش

كأن سهاها عاشق بين عوّد ‌‌ ‌‌ ‌‌ فآونة يبدو وآونة يخفى

و گویا ستاره سهای بنات نعش عاشقی است میان عیادت کنندگان ‌‌ ‌‌ ‌‌ پس زمانی ظاهر میشود و گاهی پنهان میشود

كأن قدامى النسر والنسر واقع ‌‌ ‌‌ ‌‌ قصصن فلم تسم الخوافي به ضعفا

و گویا بالهای بزرگ ستارهٔ نسر و حال آنکه نسر افتان است ‌‌ ‌‌ ‌‌ بریده شده اند پس بلند نمیکند بالهای کوچک او را از ناتوانی

كأن أخاه حين دوم طائرا ‌‌ ‌‌ ‌‌ أتى دون نصف البدر فاختطف النصفا

و گویا نسر دیگر زمانی که پرواز میکند و چرخ میزند ‌‌ ‌‌ ‌‌ آمده است نزدیک نیمهٔ قرص ماه پس ربوده است نیمهٔ ماه را

كأنّ المزيج الأبنوسيّ أوبةً — سوى بالنسيج الخسرواني ملتفا

وگویا ... از شب تار

كأنّ ظلام الليل إذ مال ميلةً — صريع مدامٍ بات يشربها صرفا

وگویا تاریکی شب هنگامیکه میل کند میل کردنی — فگنده شده شرابیست که شب را بسر میبرد که میآشامید شراب خالص

كأنّ عمود الصبح خاقان معشرٍ — من الترك نادى بالنجاشي فاستخفى

وگویا سپیدی صبح پادشاه طایفه ایست — از ترک که آواز داده است بپادشاه زنگ پس پنهان شد

وقال أبو الحسن حازم بن محمد القرطاجني

وگفته است ابو الحسن حازم پسر محمد قرطاجنی

كأنّ الدجى لمّا تولّت نجومه — مدبّر حربٍ قد هزمنا له صفّا

گویا تاریکی وقتیکه پشت کردند ستارهای او — تدبیر کننده جنگ است که بتحقیق شکستیم صف جنگش را

كأنّ عليه للمجرّة روضةً — مفتّحة الأنوار أو نثرةً زعفا

وگویا بر او از مجره و کهکشان مرغزاریست — شکفته شکوفها یا زره نرم کشاده بکو حلقهاست

كأنّا وقد ألقى إلينا هلاله — سلبناه جاما أو قصمنا له وقفا

وگویا ما در حالتیکه انداخت بسوی ما هلالش را — ربودیم او را از جهت جام یا شکستیم بازوبند عاج او را

كأنّ السها إنسان عينٍ غريقةٍ — من الدمع يبدو كلّما ذرفت ذرفا

وگویا ستاره سهی مردمک دیده ایست غریق شده — از اشک ظاهر میشود هر وقتیکه روان شود اشکش روان شدنی

كأنّ سهيلا فارسٌ عاين الوغى — ففرّ ولم يشهد طرادا ولا زحفا

وگویا سهیل سواریست که دیده است جنگ را — پس فرار کرده است و حاضر نبوده است حمله آوردن در جنگ را و لشکر را

كأنّ سنا المرّيخ شعلة قابسٍ — تخطّفها عجلان تقذف فيها قذفا

گویا روشنائی مریخ شعله آتشی است — که میرباید او را شتاب کننده و می اندازد انداختنی

لسيد صدر الدين علي المدني

مر سید صدر الدین علی مدنی راست

كأنّ نجوم الزهر عيسٌ نوافرٌ — كأنّ الدجى ركبٌ من الزنج قافل

گویا ستارهای روشن شتران سفید رمیده شده اند — وگویا تاریکی کاروانیست برگشته از زنگ

كأنّ الثريّا إذ تجلّت خواتمٌ — تحلّت بها من كفّ خودٍ أنامل

وگویا ثریا هنگامیکه آشکار شود انگشترهاست — که زینت کرده است او را انگشتان پنجه زن نرم بدنی

ايضا له

أيضاً له

نیز مراوراست

كأن سهيلاً للنجوم مراقب ... كأن السها صب من العشق ناحل

و گویا سهیل برای ستارها دیده بانست ... و گویا سها عاشقیست که از عشق لاغر و ضعیف است

كأن عرى الصبح بيداء سملق ... كأن مبادي الصبح فيه مناهل

و گویا صبح روشن بیابان خاکدار نرمی است ... و گویا اوایل صبح در او محل آب هاست

فوافت يباريها الصباح مماثلا ... وهل يستوي مثلان حال وعاطل

پس آمده است که برابری نماید او را صبح از جهت مانندی ... و آیا برابر خواهند بود مثلانی که با زینت و بی زینت اند

أيضاً له

نیز مراوراست

كأن نجوم الأفق غاصة لجة ... توحلن فالأقدام منها سوائخ

گویا ستارهای کنار افق غوص کننده و فرو رونده است ... که کبد فرو رفته اند پس پاهای ایشان بعد فرو رونده است

كأن جنادس الظلام أداهم ... لها غرر ملأ الجباه سوارخ

و گویا تاریکیهای شب اسبهای سیاه و کبود اند

كأن سهيلاً راح فارس جذوة ... فوافى وأنضاء النجوم روازخ

و گویا سهیل شام کرد در حالیکه گیرنده آتش است ... پس آمد و ستارهای لاغر مردان سست و ضعیفند

كأن صغار الشهب في غسق الدجى ... فراخ نسور والبروج مفارخ

و گویا ستارهای کوچک در تاریکی شب ... جوجهای نسرها و برجها محل جوجهاست

كأن معلى القطب فارس حومة ... على قرنه في مطلق الكر شامخ

و گویا قطب معلا سوار میدان جنگ است ... که بر هم نبردش در همه حمله عالی و بلند است

في الشمس والقمر لبعضهم

در آفتاب و ماه مر بعضی راست

الشمس من مشرقها قد بدت ... مشرقة ليس لها حاجب

آفتاب از مشرق خود تحقیق ظاهر گشت ... تابنده که نیست برای او پرده و حجابی

كأنها بوتقة أحميت ... يجول فيها ذهب ذائب

گویا او بوته ایست که او را گرم شده است ... میگردد و جولان میکند در او زر گداخته

وقال آخر

و گفته است دیگری

والشمس في افق السماء كأنما — خدٌّ تعصفر من توهّم واهم

و آفتاب در کناره آسمان گویا — رخساریست که سرخ گشته از اندیشه اندیشه کننده

كالمقلة الزرقاء فيها نكتة — حمراء من يد طارقٍ او لاطمِ

مانند چشم کبودی که در او نقطه — سرخی باشد از دست کوبنده یا سیلی زننده

او كالشقيقة من حديقة نرجسٍ — قد دق او ياقوتة في خاتمِ

یا مانند گل شقایق از میان باغ نرگسی — که بتحقیق سفید گشته باشد یا یاقوت در انگشتری

فكأنما والآل اصفر حولها — اثر الخلوق بخدّ صبٍّ هائمِ

پس گویا آفتاب و درخشندگی که زرد کرده است اطراف او را — اثر زعفران بوی خوش است بر رخسار عاشق حیرانی

وقال آخر

و گفته است دیگری

بدت شمس النهار غداة صحوٍ — على وجه السماء بلا حجابِ

آشکار گشت آفتاب روز در صبح روز صحو — بر روی آسمان بدون پرده

فما شبهتها الا بوكفٍ — على المرآة من ذهبٍ مذابِ

پس مانند نکردم او را مگر بچکیدنی — بر آینه از زر گداخته شده

وقال آخر

و گفته است دیگری

فكأنما الشمس المنيرة اذ بدت — والبدر يجنح للمغيب وتغرب

پس گویا آفتاب نور دهنده هنگامیکه آشکار شود — و ماه شب چهارده میل کند برای نهان شدن و فرو رود

متحاربانِ لذا مجنٌّ صاغرٌ — من فضةٍ ولذا مجنٌّ من ذهبِ

دو جنگ جویند که برای اینست سپری که ریخته است او را — از نقره و برای آنست سپری که از زر سرخ است

لظافر الحدادِ

مر ظافر آهنگر راست

انظر لقرن الشمس بازغةً — في الشرق تبدو ثم ترتفع

نظر کن مر گوشه آفتاب را در حالت برآمدن — در مشرق ظاهر شود پس بلند میگردد

كسبيكة الزجاج ذائبة — جمراء ينفخها فتتسع

مانند ریخته آبگینه گداخته — آتش گردیده که بدمند او را پس گشاده و بزرگ شود

وقال المعوج الشاعر

و گفته است معوج شاعر

كأن شعاع الشمس في كل غدوة — على ورق الأشجار أول طالع

گویا پرتو آفتاب در هر صبح — بر برگ درختان در ابتدای طلوع

دنانير في كف الأشل يضمها — لقبض فتهوي من فروج الأصابع

دینارهاست در دست شلی که فراهم میآورد دست را — برای گرفتن پس می افتد از میان انگشتانش

وقال آخر

و گفته است دیگری

والشمس من بين الأرائك قد حكت — سيفاً صقيلاً في يد رعشاء

و آفتاب از میان بالشها بتحقیق مانند گشت — شمشیر براقی را که در دست لرزنده است

وقال الشهاب التلعفري

و گفت شهاب تلعفری

ولاحت الشمس تحكي عند مطلعها — مرآة تبر قد بدت في كف مرتعش

و آشکار گشت آفتاب که مانند است نزد طلوعش — آئینهٔ طلائی را که ظاهر شود در پنجهٔ لرزنده

وقال بعضهم

و گفته است بعض شعرا

رأيت الهلال وقد حدقت — نجوم الثريا لكي تسبقه

دیدم هلال را و بتحقیق دیده بانی کرده بودند او را — ستارهای ثریا تا آنکه پیشی گیرند او را

فشبهته وهو في إثرها — وبينهما الزهرة المشرقة

پس مانند کردم او را در حالیکه دنبال ثریا بود — و میانه وی میگرد او را زهره تابنده

بقوس لرام رمى طائراً — فأتبعه في إثره البندقة

بکمان تیر اندازی که انداخته باشد مرغی را — پس پیروی کرده باشد او را در دنبال او

وقال آخر

و گفته است دیگری

أما رأيت هلال الفطر معترضا — في الأفق غطّ به في الغرب تغطيطا

آیا نمی بینی هلال فطر را در حالتیکه اظهار نماید — در افق که فرو برد افق او را در مغرب فرو بردنی

كأن تقويسه نون مذهبة — قد خطه كاتب بالحذق تخطيطا

گویا تقوسی و کجی او نون طلاکاری شده است — که تحقیق نوشته است او را نویسنده بزیرکی نوشتن

والمشتري فوقه بالقرب منه كما — تنقط النون للإيضاح تنقيطا

و ستارهٔ مشتری بالای او بنزدیکی او چنانکه — نقطه زده است نویسنده نون را از جهت وضوح نقطه زدنی

وقد يشاكله قرط لغانية — فريد لؤلؤة من وسطه نيطا

و بتحقیق شبیه و مانند است او را گوشوار زن جمیله — که مروارید یگانه از میان او بسته شده باشد

وقال آخر

وگفته است دیگری

كأن الهلال في السماء قلادة — من الدر أو مدرى لجين تأودا

گویا هلال در آسمان گردن بند — مروارید است یا شانه نقره است که کج شده است

يلوح نحيلا كالسقيم وحوله — الكواكب كالأصحاب قد جئن عوّدا

که آشکار میشود نزار و لاغر مانند بیمار و در دور او — ستارهٔ چون یاران اند که تحقیق آمده اند در حالتیکه عیادت کنندگان

وقال آخر

وگفته است دیگری

وكأنما بدر الدجنة طالعا — والمشتري بإزائه يتوقد

و گویا ماه شب چهارده در حالتیکه طلوع کننده است — و ستارهٔ مشتری برابر او برافروخته میشود

ملك على الأريكة جالس — من فوق هامته غلام أمرد

پادشاهی است که بر تخت نشسته است — و از بالای فرق او پسر بی موی است

وقال آخر

وگفته است دیگری

وأرى الهلال مطرزا ثوب الدجى — بشعاعه والجو في زرق القصب

و می بینم هلال را در حالتیکه آرایش کننده است جامهٔ تاریکی را — بپرتو خویش و آسمان در رنگ قصب کبود است

فكأنما فرس المليك الزنجي — ألقى بأرض بنفسج نعل الذهب

پس گویا اسب پادشاه ترسیده شده است — که افکنده است بر زمین بنفشه زار نعل طلا را

لابن المعتز

لابن المعتز

مر ابن معتز راست

وَالبَدْرُ فِي جَوِّ السَّمَاءِ قَدِ انْطَوَى — طَرَفَاهُ حَتَّى عَادَ مِثْلَ الزَّوْرَقِ

وماه در فضای آسمان بتحقیق پیچیده شده است — دو طرف او تا آنکه برگشت مانند کشتی کوچکی

فَتَرَاهُ مِنْ مَحْقِ المُحَاقِ كَأَنَّمَا — غَرِقَ الكَثِيرُ وَبَعْضُهُ لَمْ يَغْرَقِ

پس می بینی او را از زدودن و نیست کردن شعاع گویا — غرق شده است بیشترش و پاره از او غرق نشده است

لابن المعتز

مر ابن معتز راست

أُنْظُرْ إِلَى حُسْنِ هِلَالٍ بَدَا — يَهْتِكُ مِنْ أَنْوَارِهِ الحِنْدِسَا

نگاه کن بسوی نیکوئی هلالی که آشکار گشت — و میدرد از روشنیهایش تاریکی را

كَمِنْجَلٍ قَدْ صِيغَ مِنْ عَسْجَدٍ — يَحْصُدُ مِنْ زَهْرِ الدُّجَى نَرْجِسَا

مانند داسی که ریخته شده است از طلا — و درو مینماید از شکوفه تاریکی نرگس را

لعلاء الدين النابلسي

مر علاء الدين نابلسی راست

هِلَالُ شَوَّالٍ مَا زَالَتْ مَطَالِعُهُ — يَرْنُو إِلَيْهِ الوَرَى مِنْ شِدَّةِ الفَرَحِ

هلال ماه شوال پیوسته بر آمد نهاد طلوعهایش — که اشاره میکند بسوی او همه مردم از بسیاری سرور

كَأُصْبُعِ كَفِّ نَدْمَانٍ أَشَارَ إِلَى — سَاقٍ لَطِيفٍ يَرُومُ الأَخْذَ لِلْقَدَحِ

مانند انگشت پنجه همدمان است که اشاره کند بسوی — ساقی لطیف اندامی که قصد میکند گرفتن جام را

لأبي الحسن الكرخي

مر ابی الحسن کرخی راست

كَأَنَّ هِلَالَ المُسْتَنِيرِ وَقَدْ بَدَا — وَنَجْمُ الثُّرَيَّا وَاقِفٌ فَوْقَ هَامَتِهِ

گویا هلال نوردهنده و بتحقیق ظاهر گشت — وستاره ثریا ایستاده است بالای سر او

مَلِيكٌ عَلَا أَعْلَاهُ تَاجٌ مُرَصَّعٌ — وَيَزْهَى عَلَى مَنْ دُونَهُ بِجَلَالَتِهِ

پادشاهی است که بر سرش تاج مرصعی است — و مینازد بر کسیکه نزد اوست بجلالت و بزرگیش

لابن طباطبا العلوي

مر ابن طباطبا علوی راست

أما والثريا والهلال جلتهما ... لي الشمس إذ ودعت كرهاً نهارها

اما ببینش ثریا و هلال را که آشکار کرد آنها را ... برای من آفتاب هنگامی که وداع کردم از کراهت روز را

كأسماء إذ زارت عشياً وغادرت ... دلالاً لدينا قرطها وسوارها

مانند معشوقهٔ اسماء هنگامی که دیدن کرد وقت عشا و گذاشت ... از روی ناز و غنج نزد ما گوشواره و دست بندش را

لمنصور بن كيغلغ شاعر

مر منصور پسر کیغلغ شاعر است

كم ليلة سامرت فيها بدرها ... من فوق دجلة قبل أن يتغيبا

چه بسا شبی که هم سخن گشتم در آن شب ماه او را ... از بالای شط دجله پیش از آنکه پنهان گردد

والبدر يجنح للغروب كأنه ... قد سل فوق الماء سيفاً مذهبا

و ماه میل میکند بیکسوی برای فرو رفتن گویا او ... که تحقیق کشیده است بالای آب شمشیر طلا داری را

الفصل الثالث في المفاوز لامرئ القيس بن حجر الكندي في المفاوز والبحار والسفر

فصل سیم در بیابانها مر امرؤ القیس پسر حجر کندی راست در بیابانها و دریاها و کشتیها

وواد كجوف العير قفر قطعته ... به الذئب يعوي كالخليع المعيل

بسا وادی که مانند جوف حمار وحشی خالی بود طی کردم او را و بسر کردم ... که در آنجا گرگ از گرسنگی فریاد میکرد مانند قمارباز بی چیز عیال دار

للأخطل

مر اخطل راست

وبيداء ممحال كأن نعامها ... بأرجائها القصوى أباعر همل

و بسا بیابان بی آب خشکی که گویا شترمرغهای آن ... باطراف دور او شترهای دور افتاده شده

ترى الثعلب الحولي فيها كأنه ... إذا ما علا نشزاً حصان مجلل

می بینی روباه یکساله را در آن که گویا او ... هر وقتیکه بالا رود پشته را

للموسوي في المفازة المهلكة

مر موسوی راست در بیابان مهلکه

تلقى الأجنة قتلى في مسالكها ... دياتها في رقاب الكور والأكم

می بینی جنها را کشته شده در راههای آن بیابان ... که خون بهای آنها در گردنهای ناحیه بادیه نشینان

لعلقمة في نفاً مجهولة

مر علقمه راست در بیابان غیر معلومی

ودوية

ودوّیّةٍ لا یهتدی لفلاتها ... بعرفان اعلامٍ ولا ضوء کوکبٍ

وبسا بیابان که راه یافته نمیشود در صحرای آن ... بشناختن نشانهائی و نه روشنی ستاره

فی مفازة الواسعة البعیدة الجوانب

در بیابان بسیار وسیع دور جانب است

وفضاءٍ یرجع الطرف به ... قبل ان یبلغ مرماة البصر

وبسا فضائی که بر میگردد نگاه بآن ... پیش از آنکه رسد محل افتادن چشم را

للمتنبی فی المفاوز المهلکة

مر متنبی راست در بیابان هلاکت

مهالک لم تصحب بها الذئب نفسه ... ولا حملت فیها الغراب قوادمه

وبسا بیابان هلاکی که مصاحبت نمیکند بآن گرگ جان خود را ... و بر نمیدارد در آن زاغ پرهای خود را

وقال آخر

وگفته است دیگری

یمشی الریاح بها مولّهة ... حیری تلوذ باطراف الجلامید

سیر میکند بادها در آن بیابان سرگردان ... وحیران که پناه میبرند باطراف سنگها

وقال آخر فی المفاوز الموصولة بالاخری

وگفته است دیگری در بیابان متصل بیکدیگر است

اذا زال رعنٌ عن یدیها ونحرها ... بدا رأس رعنٍ واردٍ متقدّم

هرگاه زائل شود بلندی کوهی از دو دست و گردن اشتر ... ظاهر گردد سر کوهی دیگر که وارد و پیش آینده است

لابی الحسین السلامی فی وصف سمیریة فی دجلة

مر ابو حسین سلامی راست در وصف کشتی در وسط دجله

ومیدانٍ تجول به خیولٌ ... تقود الدارعین ولا تقاد

وبسا میدانی که جولان میکند در او سوار اسپی

رکبت به الی اللذات طرفاً ... له جسمٌ ولیس له فؤاد

سوار شدم در وی بسوی لذتها اسپی را ... که برای او جسمی است و نیست او را دلی

جری فظننت ان الارض وجهٌ ... ودجلة ناظرٌ وهو السواد

جاری شد روان شد پس گمان کردم آنکه زمین روئی است ... وسط دجله دیده است و کشتی سیاهی دیده است

في السفينة للحسن بن هاني

در وصف کشتی مر حسن بن هانی راست

بُنِيَتْ عَلَى قَدَرٍ وَلَاءَمَ بَيْنَهَا ... طَبَقَانِ مِنْ قِيرٍ وَمِنْ أَلْوَاحِ

بنا شده است بر اندازه والتیام یافته است میان او ... دو طبقه از قیر و از لوحها و تختهها

فَكَأَنَّمَا وَالْمَاءُ يَنْطَحُ صَدْرَهَا ... وَالْخَيْزُرَانَةُ فِي يَدِ الْمَلَّاحِ

پس گویا در حالیکه موج میزند سینهٔ او را ... و خیزرانی که در دست کشتیبان است

جَوْنٌ مِنَ الْعِقْبَانِ يَبْتَدِرُ الدُّجَى ... يَهْوِي بِصَوْتٍ وَاصْطِفَاقِ جَنَاحِ

عقابهای سیاه است که پیشی میگیرند تاریکی را ... فرود میآیند با آوازی و بر هم زدن بالها

وقال آخر في السفينة

و گفته است دیگری در وصف کشتی

تَمْلَتِطِمُ الْأَمْوَاجُ تَحْسِبُهُ ... مِنْ هَوْلِهِ جَبَلاً يَعْلُو عَلَى جَبَلِ

سیر میکند میان تلاطم موجها گمان میکنی او را ... از هول او کوهی است که بلند میشود بر کوهی

كَأَنَّ رَاكِبَهَا إِذْ جَدَّ مُرْتَحِلاً ... بِالسَّيْرِ مِنْهَا مُقِيمٌ غَيْرُ مُرْتَحِلِ

گویا راکب آن کشتی هرگاه کوشش کرده در حالت رفتن ... به سیر کردن در آن ایستاده است غیر رونده

لُجَامُهَا فِي يَدِ النُّوتِيِّ مِنْ دُبُرٍ ... مُقَوِّمٌ مَيْلَهَا وَالْمَيْلُ مِنْ قُبُلِ

لگام کشتی در دست کشتیبان است از پشت سر ... راست کننده است کجی او را و کجی او از پیش روی است

مَا زَالَ سَائِقُهَا يَجْرِي عَلَى مَهَلٍ ... جَرْياً يَفُوتُ اجْتِهَادَ الْخَيْلِ وَالْإِبِلِ

پیوسته راننده کشتی روان میگردد بر سبکی و همواری ... روان گشتنی که سرعت میکند مانند کوشش اسبان و شتران

الفصل الرابع في الليل والنهار لامرئ القيس الكندي

وَلَيْلٍ كَمَوْجِ الْبَحْرِ أَرْخَى سُدُولَهُ ... عَلَيَّ بِأَنْوَاعِ الْهُمُومِ لِيَبْتَلِي

و بسا شبی که مانند موج دریا را در بیم و تحقیق افکنده پردههای خود را ... بر من با اقسام اندوهها تا بیازماید مرا بر صبر

فَقُلْتُ لَهُ لَمَّا تَمَطَّى بِصُلْبِهِ ... وَأَرْدَفَ أَعْجَازاً وَنَاءَ بِكَلْكَلِ

پس گفتم مر او را وقتیکه کشید پشت خود را به طول او ... و در پی کرد آخرهای خود را و دور گردانید سینهٔ او [illegible]

أَلَا أَيُّهَا اللَّيْلُ الطَّوِيلُ أَلَا انْجَلِي ... بِصُبْحٍ وَمَا الْإِصْبَاحُ مِنْكَ بِأَمْثَلِ

آگاه باش ای شب دراز طولانی آیا روشن نمیشوی ... بسبب صبح و نیست صبح از تو فاضلتر نزد من بجهت آنکه اندوهم در صبح هم

وقال

فيا لك من ليل كأن نجومه بكل مغار الفتل شدت بيذبل

پس ای عجب مر ترا از شبی که گویا ستارهای او به هر تابیده رسن بسته و محکم شده است گویا بیذبل که کوهیست

وقال العباس بن الأحنف

و گفته است عباس پسر احنف

أيها الراقدون حولي أعينوني على الليل حسبة وائتجارا

ای یاری کنندگان حول من اعانت و دستگیری نمایید مرا بر درازی شب از روی کرم و در بزرگی و نیکویی

حدثوني عن النهار حديثا أو صفوه فقد نسيت النهارا

خبر دهید مرا از روز خبری را یا وصف کنید او را پس تحقیق فراموش کردم روز را

وقال جعدة بن طريف

و گفته است جعده پسر طریف

يا طول ليلي ما أنام كأنما في العين مني عائر مسجور

ای شب دراز من که نمیخوابم گویا در چشم من دردیست برافروخته شده

أرعى النجوم إذا تغور كوكب كلا الأخر ما يكاد يغور

انتظار میبرم ستارهها را هرگاه فرو رود ستاره حاشا نزدیک نیست که آن دیگری فرو رود

إن طال ليلي في الإسار لقد أرى فيما مضى دهرا علي قصير

اگر دراز گشت شب در اسیری هر آینه تحقیق آید در زمان گذشته روزگاری که بر من کوتاه بود از خوشی

وقال بشار بن برد

و گفت بشار پسر برد

طال هذا الليل بل طال السهر ولقد أعرف ليلي بالقصر

دراز گشت این شب بلکه دراز گشت بیداری و هر آینه تحقیق میشناختم شب را به کوتاهی

لم يطل حتى جفاني شادن ناعم الأطراف فتان النظر

دراز نشد شب بر من تا آنکه ستم کرد مرا بچه آهویی که نرم اندام و بسیار فتنه چشم بود

ولكان لتم شخص ماثل كلما أبصره النوم نفر

و هر آینه مثل شد ماه تمام شخص ایستاده که هر وقت ببیند او را خواب دوری میکند

وقال الوليد بن يزيد بن عبد الملك بن مروان

و گفته است ولید پسر یزید پسر عبد الملک پسر مروان

لا أسأل الله تغييراً لما صنعت
سؤال نمیکنم خدا را تغییری برای آنچه کرده است معشوقه من
نامت وقد أسهرت عيني عيناها
خوابید او و بتحقیق بیدار کرده است دو چشم مرا چشم او

فالليل أطول شيء حين أفقدها
پس شب درازتر چیزیست وقتیکه نیابم معشوقه را
والليل أقصر شيء حين ألقاها
و شب کوتاهتر از هر چیزیست وقتیکه ملاقات کنم او را

وقال آخر
و گفته است دیگری

خليليّ ما للدجى ليس يبرح
ای دوست من چه میشود تاریکی را که از جای خود نمی جنبد
وما لعمود الصبح لا يتوضح
و چه میشود سپیده صبح را که آشکار نمیشود

أضلّ النهار المستنير طريقه
آیا گم کرده است روز روشن راهش را
أم الدهر ليل كله ليس يبرح
آیا روزگار همه اش شب نیست که زایل شود

وطال عليّ الليل حتى كأنه
و دراز شد بر من شب تا آنکه گویا شب
بليلين موصول فما يتزحزح
بدو شب پیوند گشته است پس نیست که از جای خود حرکت کند

لخالد الكاتب
مر خالد کاتب راست

رقدت ولم ترث للساهر
خوابیدی و نمی بخشائی بر بیدار
وليل المحب بلا آخر
و شب دوست پایان ندارد

ولم تدر بعد ذهاب الرقاد
و ندانستی بعد از رفتن خواب
ما فعل الدمع بالساهر
چه کرده است اشک چشم بشخص بیدار

لأبي دلف
مر ابی دلف راست

نضو هموم بكى وحقّ له
بلاغر شده غمها بگریست و سزاوار بود او را
دمعاً براه الهوى وأسبله
گریستنی که تراشیده بود او را عشق و جاری ساخته بود اشکش را

وطال ليل الهوى عليه وما
و دراز کشید شب دوستی بر او و چه
أمدّ ليل الهوى وأطوله
پایان دار است شب دوستی و طولانی است

فبات يستمطر الدموع وإن
پس شب را بسر برد که جاری میساخت اشکها را و اگر چه
كان ارفضاض الدموع أنحله
بود روان ساختن اشکها که لاغر ساخته بود او را

لابن المعتز

لابي الحسن علي بن حبش الشيباني

مر ابی الحسن علی بن حبش شیبانی راست

ليل اضل الفجر فيه سبيله ... حتى حسبت به الكواكب ثقلا

یا شبی که گم کرد صبح در او راه خودش را ... تا اینکه گمان کردم شب ستاره ها را ثقیل

ما تنقضي عقبات عقبة آخر ... من جنحه حتى تعيد الاولا

از تاریکی او تا اینکه بر میگردند تاریکی اول را

واذا نظرت الى المجرة لم اجد ... الا حبيا بالبروق مكللا

و در وقتیکه نظر میکردم بسوی کهکشان نمی یافتم او را ... مگر ابری را که به برق ها مرصع گشته باشد

وكأن مدرعا يجرد منصلا ... من لمع بارقه ويغمد منصلا

و گویا زره دارنده برهنه میکرد تیغش را ... از درخشندگی برق و غلاف مینمود باز تیغش را

ايضا له

نیز مر او راست

يا رب ليل بت انشد صبحه ... فكأنني اضللت فيه تليفا

ای بسا شبی را که بسر میبردم و میخواندم صبح او را ... پس گویا من گم کرده بودم در او گم شده را

ليلا حسبت به المجرة جدولا ... وحسبت انجمها حصى مرصوفا

شبی را که گمان میکردم با آن شب کهکشان را جوی آبی ... و گمان میکردم ستاره های کهکشان را سنگریزه های بر هم نهاده در کنار آن

وقال آخر

و گفته است دیگری

ما بال انجم هذا الليل حائرة ... أضلت القصد ام ليست على فلك

چه میشود ستاره های این شب را که سرگران است ... آیا گم کرده است راه را یا نیست بر روی فلک

عادت سواريه وقفا لا حراك به ... كأنها جثث صرعى بمعترك

برگشت رونده های او ایستاده که هیچ حرکت نیست او را ... گویا آن ستاره ها بدنهایند که افتاده شده اند بمعرکه جنگ

وقال العلوي

و گفته است علوی

كأن نجوم الليل سارت نهارها ... ووافت عشاء وهي انضاء اسفار

گویا ستاره های شب سیر کرده اند در روز خود را ... و آمده اند هنگام عشا در حالتیکه لاغر شده های سفرند

فنحن جنحي يستريح ركابها ... فلا فلك جار ولا كوكب سائر

پس چادر زدیم تا آنکه استراحت کنند کاروان آنها ... پس نه فلک روان میشود و نه ستاره سیر میکند

وقال آخر

وگفته است دیگری

لبيل تحير ما ينحط في جهة ... كأنه فوق متن الارض مشكول

شبی که سرگردان بود و سر از زیر نمیشد از سمتی ... گویا او بالای پشت زمین بسته شده بود

نجومه ركد ليست بزائلة ... كأنما هن في الجو القناديل

ستارههای او ایستاده بودند و بنوعی که زائل نمیشوند ... گویا آن ستارهها در هوا قندیلهای چراغ بودند

وقال العباس بن الاحنف

وگفته است عباس پسر احنف

والنجم في افق السماء كأنه ... اعمى تحير ما لديه قائد

و ستاره در افق آسمان گویا او ... کوریست سرگردان که نیست نزد او عصاکشی

لعدي الرقاع العاملي

مر عدی پسر رقاع عاملی راست

فكأن ليلي حين تغرب شمسه ... بسواد آخر مثله موصول

پس گویا شب من هنگامیکه فرو میرود آفتاب او ... بسیاهی شب دیگری مانند خودش پیوند کرده شده است

ارعى النجوم اذا تغور كوكب ... ابصرت آخر كالسراج يجول

انتظار میبرم ستارهها را هرگاه فرو رود کوکبی ... می بینم کوکب دیگر را مانند چراغ میدرخشد و جولان میکند

ايضا لابي الحسن علي بن حبش الشيباني

ایضا مر ابی الحسن علی پسر حبش شیبانی راست

عرفت طريق الشهد عرفاني البكا ... فهل لطريق النوم من اثر يقفا

شناختم راه بیداری را مانند شناختن من گریه را ... پس آیا برای راه خواب نشانی هست که از پی او رفته شود

فما هبك من ليل بطيء مداره ... يبيت ركاب النجم في افقه وقفا

پس بترس ترا از شبیکه کند است گردش او ... شب را بسر میبرد کاروان ستاره در جائیکه ایستاده است در افق او

حنادس لم تبغ السرى نجومها ... سنا يبصر العينان في نوره الكفا

تاریکیهاییست که نخواهند ستارههای سیر کنند در جولان ... روشنی را که می بیند چشم در روشنی او کف دست را

يَقْهَقِرُ فيها كُلُّ نَجْمٍ كَأَنَّما ... يَرَى كُلَّ قُدّامٍ لِحَيْرَتِهِ خَلْفًا

پس پس میرود در آن هر ستاره گویا ... می بیند هر ستاره پیش روی خود را از سرگردانی پس

وقال ابن بسام

وگفت ابن بسام

لا أَظْلِمُ اللَّيْلَ وَلا أَدَّعِي ... أَنَّ نُجُومَ اللَّيْلِ لَيْسَتْ تَغُورُ

وادعا نمیکنم ... اینکه ستارهای شب فرو نمیروند

لَيْلِي كَما شاءَتْ فَإِنْ لَمْ تَزُرْ ... طالَ وَإِنْ زارَتْ فَلَيْلِي قَصِيرُ

شب من چنان است که خواسته است معشوقه پس اگر دیدنی نکند ... دراز میشود و اگر دیدنی کرد معشوقه پس شب کوتاه است

للوأواء الدمشقي

مر واواء دمشقی راست

أَطالَ لَيْلَ الصُّدُودِ حَتّى ... أَيِسْتُ مِنْ غُرَّةِ الصَّباحِ

دراز گشید شب حرمان و جدائی تا اینکه ... ناامید شدم از روشنی صبح

كَأَنَّهُ إِذْ دَجَى غُرابٌ ... قَدْ حَضَنَ الأَرْضَ بِالجَناحِ

گویا شب وقتیکه تاریک شد زاغ است ... که بتحقیق پرستاری کرده است زمین را بزیر بال خودش

وقال الحضيري

وگفته است حضیری

شابَتْ ذَوائِبُ صَبْرِي يا مُعَذِّبَتِي ... فِي لَيْلَتِي وَعِذارُ الشَّيْبِ لَمْ يَشِبِ

سفید گشت گیسوان صبر من ای عذاب کننده من ... در شب من و خط سیاهی شب سفید نگشت

وَدُونَ صُبْحِي سِتْرٌ مِنْ زُمُرُّدَةٍ ... مُسَمَّرٌ بِمَسامِيرٍ مِنَ الذَّهَبِ

و پیش صبح من پرده است از زمرد سبز ... که میخ دوز گشته است بمیخهای طلا

وقال شرف الدين بن منقذ

وگفت شرف الدین پسر منقذ

وَلَرُبَّ لَيْلٍ تاهَ فِيهِ نَجْمُهُ ... قَطَّعْتُهُ سَهَرًا فَطالَ وَعَسْعَسا

و بسا شبی که سرگردان بود در او ستاره او ... بسر بردم او را در حال بیداری دراز شد و روگردانید

وَسَأَلْتُهُ عَنْ صُبْحِهِ فَأَجابَنِي ... لَوْ كانَ فِي قَيْدِ الحَيوةِ تَنَفَّسا

و پرسیدم او را از صبح او پس جواب داد مرا ... که اگر بود صبح زنده هر آینه نفس میکشید

وقال بعضهم

وگفته است بعض ایشان

وَلَيْلٍ فِي كَوَاكِبِهِ حِرَانٌ ... فَلَيْسَ لِطُولِ مُدَّتِهِ انْقِضَاءُ

وبسا شبی که در ستارهای او کندی و توقف بود ... پس نبود مر طول مدت او را نهایتی

عَدِمْتُ مَحَاسِنَ الْإِصْبَاحِ فِيهِ ... كَأَنَّ الصُّبْحَ جُودٌ أَوْ وَفَاءُ

نابود یافتم محاسن صبح را در او ... گویا صبح جود و بخشش یا وفاست که نیست شده

لِلثَّعَالِبِي فِي مَدْحِ اللَّيْلِ

مر ثعالبی راست در مدح شب

هٰذِهِ لَيْلَةٌ لَهَا بَهْجَةُ الطَّاوُ ... سِ حُسْنًا وَاللَّوْنُ لَوْنُ الْغُدَافِ

این شبی است که برای او نیکوئی طاوس ... است از جهت حسن و رنگ او رنگ زاغ سیاه است

رَقَدَ الدَّهْرُ فَانْتَبَهْنَا وَسَارَ ... قْنَاهُ حَظًّا مِنَ السُّرُورِ الشَّافِي

خوابید روزگار پس بیدار شدیم ما و ربودیم ... از او حظی را از شادی شفا دهنده

بِمُدَامٍ صَافٍ وَخِلٍّ مُصَافٍ ... وَحَبِيبٍ وَافٍ وَسَعْدٍ مُوَافِي

بواسطهٔ شراب صافی و هم سخن یکرنگی ... و دوست باوفائی و سعادت همراهی

وَقَالَ الْمُطَرَابِي

وگفته است مطرابی

أَخُو الْهَوَى يَسْتَطِيلُ اللَّيْلَ مِنْ سَهَرٍ ... وَاللَّيْلُ مِنْ طُولِهِ جَارٍ عَلَى قَدَرٍ

صاحب عشق و دوستی دراز میکشاید شبش از بیداری ... و شب از درازیش جاریست بر اندازهٔ خود

لَيْلُ الْهَوَى سَنَةٌ فِي الْهَجْرِ مُدَّتُهُ ... لَكِنَّهُ سِنَةٌ فِي الْوَصْلِ مِنْ قِصَرٍ

شب دوستی عشق سالی است در هجر زمان خو ... لکن او بقدر پینکی است در وصل از کوتاهی

وَقَالَ آخَرُ

وگفته است دیگری

وَلَيْلٍ كَأَنَّ الشَّمْسَ ضَلَّتْ مَمَرَّهَا ... وَلَيْسَتْ لَهَا نَحْوَ الْمَشَارِقِ مَرْجِعُ

وبسا شبی که گویا آفتاب گم کرده بود راهش را ... ونبود برای آفتاب جانب مشرقها برگشتنی

نَظَرْتُ إِلَيْهِ وَالظَّلَامُ كَأَنَّهُ ... عَلَى الْعَيْنِ غِرْبَالٌ مِنَ الْجَوِّ وَقَعَ

نگاه کردم بسوی شب و تاریکی چنان بود که گویا ... غربالیست که بر روی چشم از هوا افتاده است

فَقُلْتُ لِقَلْبِي طَالَ لَيْلِي وَلَيْسَ لِي ... مِنَ اللَّيْلِ مَنْجَاةٌ وَفِي الصَّبْرِ مَفْزَعُ

پس گفتم مر دلم را که دراز شد شب من و نیست مرا ... از اندوه محل نجاتی و در صبر پناهی

ادع

أرى ذنب السرحان في الجو طالعا — فهل ممكن أن الغزالة تطلع

می بینم سپیدی دم گرگ را در هوای افق طلوع کننده — پس آیا ممکن است اینکه آفتاب طالع شود

للقاضي أبي عبد الله محمد بن النعمان

مر قاضی ابی عبد الله محمد پسر نعمان راست

رب ليل لم أذق فيه الكرى — حظ عيني فيه دمع وسهر

بسا شبی که نچشیدم در او خواب را — بهره چشم من در او اشک و بیداری بود

طال حتى خلته لا ينقضي — وتناءى الصبح فما فيه أثر

دراز کشید شب تا اینکه گمان کردم که نخواهد گذشت — و دور بود صبح پس نبود در او نشانی

غاب عني قمر أحببته — فتعللت بأنوار القمر

پنهان گشت از من ماهی که دوست میداشتم او را — پس مشغول میگردم خود را بنور ماه

عهدي بنا ورداء الشمل يجمعنا — والليل أطوله كاللمح بالبصر

زمانی بود ما را که جامه برگ و ساز جمع بود ما را — و شب درازترینش مانند چشم برهم زدن بود

فالآن ليلي مذ غابوا فديتهم — ليل الضرير فصبحي غير منتظر

پس حال شب من ماهی که پنهان شدند بازم فدا کردم — شب نابیناست پس صبح نیز انتظار برده نیست

في اليوم لابن الرومي

در روز است مر ابن رومی را

يومنا للنديم يوم سرور — والتذاذ ونعمة وابتهاج

روز ما برای همدم روز شادی است — و روز لذت و نعمت و خوشحالی است

ذو سماء كأدكن الخز قد — غيمت وأرض كأخضر الديباج

صاحب آسمانی است که مانند خز دکن تحقیق — ابر دار گشته است و صاحب زمینی است که مانند سبز دیبا است

للمهلبي الوزير

مر مهلبی وزیر راست

يوم كأن سماءه — شبه الحصان الأبرش

بسا روزی که گویا آسمان او — مانند اسبان ابرشند

وكأن زهرة أرضه — فرشت بأحسن مفرش

و گویا شکوفه های زمینش — گسترده شده اند به نیکوتر گسترده

فسماؤه دكن الخزوز   وأرضه خضر الوشي

پس آسمانش خزهای دکن است   و زمینش سبز و منقش است

لأبي الفرج الناشئ

مر ابي الفرج ناشئ راست

ويوم كمثل رداء العروس   حسنا وطيبا إذا ما نسم

و بسا روزی که مانند جامهٔ عروس بود   از حسن و بوی خوش هرگاه بنسیم میوزید

وقابلت فيه صفاء الشمال   بصفو الشمول وشدو النغم

و برابر کردم در او صفای باد شمال را   بصافی شراب و خواندن آواز

لعبيد الله بن طاهر

ويوم من الأيام لم ألقها به   وليس سواء فرقة ولقاء

و روزی از روزها که نه بینم معشوقه را   و حال آنکه برابر نیست دوری و ملاقات

كعام من الأعوام أما نهاره   فصيف وأما ليله فشتاء

مانند سالیست از سالها چگونه سالی اما روزش   پس روز تابستان و اما شبش پس شب زمستان است

وقال جميل

و گفته است جمیل

يطول اليوم لا ألقاك فيه   وحول نلتقي فيه قصير

دراز میشود که نه بینم ترا در او   و سالیکه دیدن یکدیگر در او کوتاه است

في الصباح والمساء قال بعضهم

در تعریف صبح و شام است گفته است بعض شان

انظر إلى الليل كيف تصدعه   راية صبح مبيضة العذب

نگاه کن بسوی شب که چگونه شکافته است اورا   درفش صبح در حالیکه سفید

كراهب جن للهوى طربا   فشق جلبابه من الطرب

مانند راهبی که پری گرفته شده باشد برای دوستی طربها   پس دریده باشد جامهٔ خود را از نشاط

وقال آخر

و گفته است دیگری

أهلا

أهلاً بفجرٍ قد نضا ثوبَ الدجى
مرحبا مرحبا صبحی را که بیرون کند جامه تاریکی را

كالسيفِ جُرِّدَ من سوادِ قِرابِ
مانند شمشیری که برهنه شده باشد از سیاهی نیام

أو غادةٍ شقّت قميصاً أزرقاً
یا زنی که سبز کرده است که شکافته است پیراهن کبودی را

ما بين ثُغرتِها إلى الأقرابِ
از میان حلقه گردن تا کرباش

وقال آخر
وگفته است دیگری

وقد دفعَ الفجرُ الظلامَ كأنّه
و بتحقیق بر داشت صبح تاریکی شب را گویا

ظليمٌ على بيضٍ تكشّفَ جانبيهِ
شتر مرغیست بر روی بیضها که آشکارا کند دو پهلویش را

وقال آخر
وگفته است دیگری

قد اغتدي والليلُ من إهابِهِ

والحبشيُّ فرَّ من أصحابِهِ
و لشکر حبش فرار کرد از اصحاب خود

والصبحُ قد كشّرَ عن أنيابِهِ
و صبح بتحقیق دهن گشود از دندانهایش

كأنّما يضحكُ من ذهابِهِ
گویا میخندد از رفتن حبشی

وقال آخر
وگفته است دیگری

أضاءَ نجادُ الأرضِ ثمّ وهادُها
روشن گشت زمین پس پست او

فأصبحَ درعاً بعدَ ذلكَ مطرفاً
پس صبح گردید پوشیدن پیراهن را بعد از آن جامه خز را

كما قد نضتِ الثكلى ثيابَ حدادِها
چنانکه بتحقیق کند زن بچه مرده جامه ماتمش را

وأبدلتِ المصقولَ درعاً وملحفاً
و عوض نمود جامه روشن را از جهت پیراهن سیاه در

وقال الزاهي الشاعر
وگفت زاهی شاعر

أرى الليلَ يمضي والنجومُ كأنّها
می‌بینم شب را که میگذرد و ستارها گویا آنها

عيونُ الندامى مالت إلى الغمضِ
چشمهای ندیمان است که میل کرده اند بسوی خواب

وقد لاحَ فجرٌ نعمَ الجوُّ نورُهُ
و بتحقیق آشکار شده است صبح که فرو گرفته است هوا را روشنی او

كما انفجرت بالماءِ عينٌ على الأرضِ
چنانکه منفجر شده است آب چشمه بر روی زمین

لأبي طالب البرقي

مر ابی طالب برقی راست

ولقد ذكرتك والظلام كأنه ... يوم النوى وفؤاد من لم يعشق

و بتحقیق یاد آوردم ترا و تاریکی گویا او ... روز جدائی بود و دل کسیکه عشق نداشت

والفجر فيه كأنه قطر الندى ... ينهل من سحب الغمام المغدق

و صبح در او گویا او ریزه بخشش لؤلؤ ... که میریخت از دامن ابر ریزنده

للسري الرفا

مر سری رفا راست

هو الفجر قابلنا بابتسام ... ليصرف عنا عبوس الظلام

اوست صبح که روبرو گشت ما را بخنده کردن ... تا اینکه ببرد از ما عبوس تاریکی را

ولاح فحلل كأس الشمول ... صرفاً وحرم كأس المنام

و آشکار گشت پس حلال کردم جام شراب را ... خالص و نیامیخته و حرام کرد جام خواب را

أيضاً للسري

نیز مر سری راست

والصبح قد جردت صوارمه ... والليل قد همّ منه بالهرب

و صبح بتحقیق کشید شمشیر هایش را ... و شب بتحقیق قصد کرد که از او فرار کند

والجو في حلة ممسكة ... قد كتبتها البروق من ذهب

و هوا در جامه مشکینی بود ... که بتحقیق نوشته بودند او را برقها از طلا

لابن سكرة

مر ابن سکره راست

الباب التاسع في المراثي وفيه فصول الفصل الاول في مراثي النبي ص

باب نهم در مرثیه ها است و در او چند فصل است فصل اول در مرثیه های رسول خدا است ص

عن امير المؤمنين علي عليه السلام في مرثية النبي صلى الله عليه وآله

از امیر المؤمنین علی علیه السلام است در مرثیه پیغمبر صلی الله علیه وآله

أمن بعد تكفين النبي ودفنه ... بأثوابه آسى على هالك ثوى

آیا بعد از کفن کردن پیغمبر ص و دفن آنجناب ... با لباسهای او اندوه خورم بر مرده دیگری که جا گیرد خاکرا

رُزِئْنَا رَسُولَ اللهِ فِينَا فَلَنْ نَرَى ... بِذَاكَ عَدِيلاً مَا حَيِينَا مِنَ الرَّدَى

مصیبت رسیده شدیم به رسول خدا در میان خود پس هرگز نبینیم ... با این مصیبت همتایی را تا مادامیکه زنده باشیم از مردن

وَكَانَ لَنَا كَالْحِصْنِ مِنْ دُونِ أَهْلِهِ ... لَهُ مَعْقِلٌ حِرْزٌ حَرِيزٌ مِنَ الْعِدَى

و بود آنحضرت از برای ما مثل حصار از برای اهل خویش ... از برای اهل بوسیله آنحضرت قلعه محکم بود محفوظ از دشمنان

وَكُنَّا بِمَرْآهُ نَرَى النُّورَ وَالْهُدَى ... صَبَاحَ مَسَاءَ رَاحَ فِينَا أَوِ اغْتَدَى

و بودیم ما می‌دیدیم برابر روی آنحضرت نور و هدایت را ... در وقت صبح و شام در هنگامیکه سفر می‌نمود پیغمبر میان ما یا صبح می‌نمود

لَقَدْ غَشِيَتْنَا ظُلْمَةٌ بَعْدَ مَوْتِهِ ... نَهَاراً فَقَدْ زَادَتْ عَلَى ظُلْمَةِ الدُّجَى

هر آینه پوشانید ما را تاریکی بعد از موت آنجناب ... در روز پس بتحقیق زیادتی کرد آن تاریکی بر سیاهی شب تار

فَيَا خَيْرَ مَنْ ضَمَّ الْجَوَانِحَ وَالْحَشَا ... وَيَا خَيْرَ مَيْتٍ ضَمَّهُ التُّرْبُ وَالثَّرَى

پس ای بهترین کسیکه در بر گرفت پهلوها و دل را ... و ای بهتر مرده که در بر گرفته است او را خاک و زمین

كَأَنَّ أُمُورَ النَّاسِ بَعْدَكَ ضُمِّنَتْ ... سَفِينَةَ مَوْجٍ حِينَ فِي الْبَحْرِ قَدْ سَمَا

گویا امور مردم بعد از تو کشتی گشته و پذیرفته است ... کشتی موجی را هنگامیکه در روی دریا بلند شده با تلاطم

وَضَاقَ فَضَاءُ الْأَرْضِ عَنْهُمْ بِرُحْبِهِ ... لِفَقْدِ رَسُولِ اللهِ إِذْ قِيلَ قَدْ مَضَى

و تنگ شد فضای زمین بر مردم با گشادگی او ... از برای نبودن رسول خدا در وقتیکه گفته شد بتحقیق در گذشت از دنیا

فَلَنْ يَسْتَقِلَّ النَّاسُ تِلْكَ مُصِيبَةً ... وَلَنْ يَجْبُرَ الْعَظْمَ الَّذِي مِنْهُمُ وَهَى

پس هرگز کم و کوچک نمیشمارند مردم این مصیبت را ... و هرگز التیام نمی‌یابد استخوانی که از ایشان شکسته شده از این مصیبت

وَيَطْلُبُ أَقْوَامٌ مَوَارِيثَ هَالِكٍ ... وَفِينَا مَوَارِيثُ النُّبُوَّةِ وَالْهُدَى

و طلب میکنند طایفه‌ها چند ارثهای فانی شونده را ... و با ما است ارثهای پیغمبری و هدایت

أَيْضاً لِعَلِيٍّ فِي مَرْثِيَةِ النَّبِيِّ عِنْدَ زِيَارَةِ قَبْرِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ

نیز مرثیه‌ای است در مرثیه پیغمبر در نزد زیارت قبر آنحضرت صلی الله علیه وآله

مَا غَاضَ دَمْعِي عِنْدَ نَائِبَةٍ ... إِلَّا جَعَلْتُكَ لِلْبُكَاءِ سَبَبَا

کم نشد اشک چشم من نزد حادثه ... مگر وقتیکه قرار دادم ترا سبب گریستن خود

وَإِذَا ذَكَرْتُكَ سَامَحَتْكَ بِهِ ... مِنِّي الْجُفُونُ فَفَاضَ وَانْسَكَبَا

و در وقتیکه یاد کنم ترا بخشش کند ترا بگریستن ... چشمان من پس بسیار ریخته شود اشک او و در ریخته شود

إِنِّي أُجِلُّ ثَرًى حَلَلْتَ بِهِ ... عَنْ أَنْ أَرَى لِسِوَاهُ مُكْتَئِبَا

بدرستیکه من بزرگ میشمارم خاکی را که وارد شدی بآن ... از اینکه ببینم خود را محزون از برای سوای او

أيضا له عليه السلام في مرثية النبي صلى الله عليه وآله

نیز مر او راست علیه السلام در مرثیهٔ پیغمبر صلی الله علیه و آله

ألا طرق الناعي بليل فراعني — وأرقني لما استهل مناديا

آگاه باشید وارد شد خبر مرگ دهنده شبی پس بترسانید مرا — و بیدار کرد مرا وقتیکه برداشت صدا را که بر به درگذشت آن

فقلت له لما رأيت الذي أتى — أغير رسول الله أصبحت ناعيا

پس گفتم مر او را زمانی که دیدم خبری را که آورد — آیا غیر رسول خدا را در حالتیکه صبح کرده خبر دهنده

فحقق ما أشفقت منه ولم يبل — وكان خليلي عدتي وجماليا

پس راست کرد چیزی را که میترسیدم از او و باک نداشت — و بود دوست من ساخت و آمادگی من و نیکوئی من

فوالله ما أنساك أحمد ما مشت — بي العيس أرضا وجاوزت واديا

پس قسم بخدا فراموش نمیکنم ترا ای احمد مادامیکه برد — مرا شتر زمین را و بگذرم من وادی را

وكنت متى أهبط من الأرض تلعة — أرى أثرا منه جديدا وعافيا

و بودم هر وقتیکه پائین میایم از زمین پشته را — می بینم نشانهٔ مر او را بیش روی خود نشانه تازه و کهنه را

جواد تشظى الخيل عنه كأنما — يرون به ليثا عليهن ضاريا

گویا جوادی بود آنحضرت که فرار میکردند اسبان از او گوئی — میدیدند با او شیری را که بر آنها حمله برنده و ضرر رساننده بود

من الأسد قد أحمى العرين مهابة — تفادى سباع الأرض منه تفاديا

از جمله شیرانی بود که تحقیق قرق کرده بیشه را از جهت هیبت — که یکسوی میشدند درندگان زمین از او یکسو شدنی

شديد جريء الصدر نهد مصدر — هو الليث معديا عليه وعاديا

که قوی و دلیر سینه بود خیزنده و دلدار بود — اوست شیری که حمله برده شده و حمله کننده بود

لبيك رسول الله خيل مغيرة — تثير غبارا كالضبابة كابيا

باید بگریند رسول خدا را سواران شتابنده — که بر می انگیزانند گرد و غبار را مثل ابر افتاده

لبيك رسول الله صف مقدم — إذا كان ضرب الهام نقفا تفانيا

باید بگریند رسول خدا را صفهای پیش شونده در جنگ — هرگاه که بوده باشد زدن سرها شکستن شکافنده

لأمير المؤمنين علي عليه السلام في مرثية خديجة وأبي طالب

مر امیر المؤمنین صلی علیه السلام راست در مرثیهٔ خدیجه و ابوطالب

أعينيّ جودا بارك الله فيكما — على هالكين لا ترى لهما مثلا

ای دو چشم من بخشش کنید برکت دهد خدا شما را — بر دو مرده که نمی بینی از برای آن دو مثلی در دنیا

عَلَى سَيِّدِ الْبَطْحَاءِ وَابْنِ رَئِيسِهَا ... وَسَيِّدَةِ النِّسْوَانِ أَوَّلِ مَنْ صَلَّى

بر آقای مکه ابو طالب و پسر رئیس و بزرگ بطحا ... و بر سیده زنان عالم و اول کسیکه نماز کرد با پیغمبر

مُهَذَّبَةٌ قَدْ طَيَّبَ اللهُ خِيمَهَا ... مُبَارَكَةٌ وَاللهُ سَاقَ لَهَا الْفَضْلَا

پاکیزه بود بتحقیق نیکو کرده بود خدا خلق او را ... بخشش کرده بود و خداوند قرار داده بود از برای او فضیلت را

مُصَابُهُمَا أَدْجَى لِيَ الْجَوَّ وَالْهَوَا ... فَبِتُّ أُقَاسِي مِنْهُمَا الْهَمَّ وَالثُّكْلَا

مصیبت ایشان تیره و تاریک کرد بر من ما بین هوا و هوا را ... پس شب را بسر بردم رنج کشنده از جهت ایشان غم و گریستن را

لَقَدْ نَصَرَا فِي اللهِ دِينَ مُحَمَّدٍ ... عَلَى مَنْ بَغَى فِي الدِّينِ قَدْ رَعَيَا الْإِلَّا

هر آینه یاری کردند در راه خدا دین محمد را ... بر کسیکه سرکشی کرده بود در دین بتحقیق مراعات کردند عهد و پیمان را

أَيْضًا لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي مَرْثِيَةِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ

أَرِقْتُ لِنَوْحٍ آخِرَ اللَّيْلِ غَرَّدَا ... لِشَيْخِي يَنْعَى وَالرَّئِيسَ الْمُسَوَّدَا

بیخواب کردم را نوحه کننده که آخر شب میخواند ... مر پدر و بزرگ مرا خبر مرگ میداد و پیشوای بزرگ شده را

أَيْضًا لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي مَرْثِيَةِ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ عَلَيْهَا السَّلَامُ

وَإِنَّ حَيَاتِي مِنْكِ يَا بِنْتَ أَحْمَدٍ ... بِإِظْهَارِهِ مَا أَخْفَيْتُهُ لَشَدِيدُ

و بدرستیکه زندگانی من بعد از تو ای دختر احمد ... بظاهر کردن آنچیزیکه پنهان کرده ام هر آینه سخت و دشوار است

وَلَكِنْ لِأَمْرِ اللهِ تَعْنُو رِقَابُنَا ... وَلَيْسَ عَلَى أَمْرِ الْإِلَهِ جَلِيدُ

ولکن از برای امر و حکم خداوند ذلیل و منقاد هست گردنهای ما ... و نیست بر فرمان خدا کسی دلیر و تاب آورنده

أَتَصْرَعُنِي الْحُمَّى لَدَيْكِ وَأَشْتَكِي ... إِلَيْكِ وَمَا لِي فِي الرِّجَالِ نَدِيدُ

آیا می افکند مرا تب نزد تو و شکایت میکنم درد خود را ... بسوی تو و نیست مرا در مردان همتائی که درد خود بدو گویم

أُصِرُّ عَلَى صَبْرٍ وَأَقْوَى عَلَى مُنًى ... إِذَا صَبْرُ خَوَّارِ الرِّجَالِ بَعِيدُ

اصرار دارم بر تحمل صبر و قوت میجویم بسبب صبر بر آرزوها ... در وقتیکه صبر سست مردان دور باشد از ایشان

وَفِي هَذِهِ الْحُمَّى دَلِيلٌ بِأَنَّهَا ... لِمَوْتِ الْبَرَايَا قَاصِدٌ وَبَرِيدُ

و در این تب که دارم دلیل و رهنمائی هست اینکه او ... از برای مردن همه خلق پیش رو و قاصد است

أَيْضًا لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي مَرْثِيَتِهِمَا عَلَيْهِمَا السَّلَامُ

أرى علل الدنيا عليّ كثيرة ... وصاحبها حتى الممات عليل

می‌بینم ناخوشیهای دنیا را بر خودم بسیار ... وصاحب آن ناخوشیها تا وقت مرگ علیل و بیمار است

وإني لمشتاق إلى من أحبه ... فهل لي إلى من قد هويت سبيل

و بدرستیکه من هر آینه مشتاقم بسوی کسیکه دوست میدارم او را ... پس آیا هست از برای من بسوی کسیکه دوست میدارم او را راهی

فهذا قال في الأمثال في البين قائل ... أضر به يوم الفراق رحيل

پس تحقیق گفته است از مثلها در خصوص جدائی گوینده جهت کسیکه ... که میزند من آن مثلها را در روز جدائی در رفتن تو

لكل اجتماع من خليلين فرقة ... وكل الذي دون الفراق قليل

از برای هر جمعیتی از دو دوست با هم جدائی است ... و هر چیزی سوای فراق دوست کم و اندک است

وإن افتقادي فاطماً بعد أحمد ... دليل على أن لا يدوم خليل

و بدرستیکه گم کردن من فاطمه را بعد از احمد ... دلیل است بر اینکه دوام ندارد و نمیماند دوستی در دنیا

وكيف هناك العيش من بعد فقدهم ... لعمرك شيء ما إليه سبيل

و چگونه گوارا است زندگی از بعد از نبودن ایشان ... قسم بجان تو که این چیزیست که نیست بسوی او راهی

إذا انقطعت يوماً من العيش مدتي ... فإن بكاء الباكيات قليل

هنگامیکه جدا شود روزی از زندگی وقت عمر من ... پس بدرستیکه گریه گریه کنندگان از برای او کم و اندک است

يريد الفتى أن لا يموت حبيبه ... وليس إلى ما يبتغيه سبيل

اراده میکند جوانمرد اینکه نمیرد دوست او ... و نیست بسوی چیزیکه خواهش میکند راهی

وليس جليلاً رزء مال وفقده ... ولكن رزء الأكرمين جليل

و نیست بزرگ مصیبت مال و نیستی مال و فقد آن ... و لکن مصیبت کرام و بزرگان بزرگ است

لذلك جنبي لا يؤاتيه مضجع ... وفي القلب من حر الفراق غليل

از برای این مصیبت که پهلوی من نمی‌آید خوابگاهی مرا ... و در دل من از سوزش آتش دوری جوشش است

لسيدة النساء فاطمة الزهراء في مرثية أبيها صلى الله عليه وآله

صبت علي مصائب لو أنها ... صبت على الأيام صرن لياليا

ریخته شده است بر من مصیبتهائی چند که اگر آن مصیبتها ... ریخته شده بود بر روزها گردیده بود شبهای تار

وماذا على من شم تربة أحمد ... أن لا يشم مدى الزمان غواليا

و چه باک است بر کسیکه ببوید خاک خوابگاه احمد را ... اینکه نبوید در مدت روزگار بوهای خوش را

ويطول

وَبِطُولِ بَعْدِ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ حُزْنِي وَإِنْ لَسْتُ عَنْهُ بِنَاسِيَا

و دراز خواهد کشید در نبودن پیغمبر خدا محمد اندوه من و نیستم من که از او فراموش کننده باشم

أَيْضاً لَهَا عَلَيْهَا السَّلَامُ فِي مَرْثِيَةِ أَبِيهَا حِينَ دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَخَاصَمَتْ أَبَا بَكْرٍ فِي حَقِّهَا ثُمَّ عَطَفَتْ عَلَى قَبْرِ أَبِيهَا وَبَكَتْ وَتَمَثَّلَتْ بِقَوْلِ صَفِيَّةَ بِنْتِ اثَاثَةَ

وَكَانَ قُرْبُكَ بِالْآيَاتِ يُؤْنِسُنَا فَغَابَ عَنَّا وَكُلُّ الْخَيْرِ مُحْتَجِبٌ

و بود نزدیکی تو که انس میداد ما را بآیات قرآن پس پنهان گشت آنحضرت از ما و همه خوبیها پوشیده گشت

وَكُنْتَ بَدْراً وَنُوراً يُسْتَضَاءُ بِهِ عَلَيْكَ تُنْزَلُ مِنْ ذِي الْعِزَّةِ الْكُتُبُ

و بودی تو ماه شب چهارده و نوری که روشنی داده میشد بدو بر تو نازل کردیده میشد از رب العزت کتابهای آسمانی

أَبْدَتْ رِجَالٌ لَنَا نَجْوَى صُدُورِهِمْ لَمَّا مَضَيْتَ وَحَالَتْ دُونَنَا الْكُتُبُ

ظاهر کردند مردانی چند از برای کینه های مخفی سینه های خود را وقتیکه در گذشتی از دنیا و آمد ما را غضب

فَقَدْ رُزِينَا بِمَا لَمْ يُرْزَهُ أَحَدٌ مِنَ الْبَرِيَّةِ لَا عَجَمٌ وَلَا عَرَبُ

پس تحقیق مصیبت رسیده شدیم بچیزیکه مصیبت زده نشده باو کسی از همه خلایق نه عجم و نه عرب

فَسَوْفَ نَبْكِيكَ مَا عِشْنَا وَمَا بَقِيَتْ مِنَ الْعُيُونِ بِتَهْمَالٍ لَهَا سَكَبُ

پس زود باشد بگرییم ترا مادامیکه زنده ایم و مادامیکه باقی باشد از چشمها بسبب روان شدن از برای آنها ریختن اشک

أَيْضاً لَهَا فِي مَرْثِيَةِ أَبِيهَا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ

قَلَّ صَبْرِي وَبَانَ عَنِّي عَزَائِي بَعْدَ فَقْدِي لِخَاتَمِ الْأَنْبِيَاءِ

کم شد صبر من و آشکار شد از من مصیبت من بعد از نیافتن من مر خاتم انبیاء را

عَيْنُ يَا عَيْنُ اسْكُبِي الدَّمْعَ سَحّاً وَيْكِ لَا تَبْخَلِي بِفَيْضِ الدِّمَاءِ

ای چشم ای چشم بریز اشک خود را پی در پی وای بر تو بخل مکن بجاری ساختن خون از خود

وَانْدُبِي وَالِدِي النَّبِيَّ الْمُزَكَّى صَفْوَةَ اللهِ مِنْ جَمِيعِ الْوَرَاءِ

و ندبه کن پدر مرا که پیغمبر پاک و پاکیزه بود برگزیده خدا بود از جمیع خلق خدا

يَا رَسُولَ الْإِلَهِ يَا خِيَرَةَ اللهِ وَكَهْفَ الْأَيْتَامِ وَالضُّعَفَاءِ

ای رسول خدا و ای برگزیده خداوند و پشت و پناه یتیمان و بیچارگان

قد بكتك الانام والطير والوحوش ... والارض جميعا بعد السماء

تحقيق گريست ترا همه مردم و مرغان و وحشيان ... و زمين همه بعد از آسمان

وبكاك المقام والركن والمشعر ... والحطيم مع البطحاء

و گريه كرد ترا مقام و ركن و مشعر ... و ديوارهاى خانه كعبه با همه بطحا

وبكاك المحراب والدرس والقرآن ... في كل غدوة ومساء

و گريه كرد ترا محراب و درس و قرآن ... در هر صبحى و در هر شامى

وبكاك الاسلام اذ صار في الناس ... غريبا من خاتم الانبياء

و گريه كرد ترا دين اسلام زيرا كه گرديد در ميان مردم ... غريب از دورى خاتم انبيا محمد ص

لو تنظر المنبر الذي كنت تعلوه ... علاه الظلام بعد الضياء

اگر نگاه ميكردى اى پدر منبر را آن منبرى كه بالا ميرفتى او را ... كه بالا گرفت او را تاريكى ها بعد از روشنائى

من لاهليك يا اباه انيس ... آه واوحشتاه وفرط بكائي

كيست از براى اهل تو اى پدر مونسى ... آه از اين وحشت و زيادتى گريه من

يا الهي عجل علي وفاتي ... قد بغضت الحيوة يا مولائي

اى خداى من تعجيل فرما بر من مرگ مرا ... تحقيق دشمن داشتم زندگانى را اى آقاى من

لام كلثوم بنت امير المؤمنين في مرثية ابيها وقيل لام الهيثم بنت عريان الخثعمية وقيل لابي الاسود الدؤلي

الا يا عين جودي واسعدينا ... الا فابكي امير المؤمنينا

آگاه باش پس گريه كن اى چشم بخشش كن با اشك مساعدت كن ما را ... آگاه باش پس گريه كن امير مؤمنان على ع را

وتبكي ام كلثوم عليها ... بعبرتها وقد رات اليقينا

و گريه ميكند ام كلثوم بر مصيبت آنحضرت ... با اشك خود و تحقيق ديد مرگ خود را

رزئنا خير من ركب المطايا ... وحركها ومن ركب السفينا

مصيبت داشته شديم بهتر كسى را كه سوار ميشد چهارپايان را ... و حركت ميداد آنها را و كسيكه سوار شد كشتى را

ومن لبس النعال ومن حذاها ... ومن قرا المثاني والمبينا

و كسيكه پوشيد نعلين را و كسيكه بخشيد او را ... و كسيكه خواند سوره فاتحة الكتاب و سورهاى طولانى را

اذا استقبلت وجه ابي حسين ... رايت البدر فاق الناظرينا

در وقتيكه روبرو گشتم صورت و روى پدر حسين را ... ديدم ماه شب چهارده را كه برترى داشت نظر كنندگان را

الا

ألا أبلغ معاوية بن حرب

آگاه باش جزء هنده و برسان معویه پسر حرب را از ابو جعفر

فلا قرّت عيون الشامتينا

که پسر روشن مباد چشمهای شماتت کنندگان

أفي الشهر الحرام فجعتمونا

آیا در ماه محترم پس دردآوردید ما را

بخير الناس طرّاً أجمعينا

مصیبت بهترین مردم کلا همه آنها

وقل للشامتين بنا رويداً

و بگو از برای شماتت کنندگان ما هموار باشید

سيلقى الشامتون كما لقينا

زود باشد که ببینند شماتت کنندگان چنانکه دیدیم

ومن بعد النبي فخير نفس

و بعد از پیغمبر پس بهترین نفس

أبو حسن وخير الصالحينا

پدر حسن است و بهترین بندگان صالح خدا است

فلا والله لا أنسى عليّاً

پس نه قسم بخدا فراموش نمیکنم علی را

وحسن صلاته في الراكعينا

و نیکوئی نماز گذاردن او را در میان رکوع کنندگان

وكل مناقب الخيرات فيه

و جمیع مناقب خوبیها در آنحضرت بود

وحبّ رسول الله ربّ العالمينا

و دوستی رسول پروردگار جهانیان

وكنّا قبل مهلكه بخير

و بودیم ما پیش از هلاکت آنحضرت بخیر و خوبی

نرى فيها وصيّ المسلمينا

میدیدیم در آن پیش وصی مسلمانان را

لقد علمت قريش حيث كانت

هرآینه میدانست قریش هرجا که بود

بأنّك خيرها حسباً وديناً

بانکه تو ئی بهترین آنها از جهة شرافت حسب و دین

فلا تشمت معاوية بن حرب

پس شماتت مکن معویه پسر حرب

فإنّ بقيّة الخلفاء فينا

پس بدرستیکه بقیه خلیفهای پیغمبر در میان ما است

لبعضهم

مر بعض ایشان راست

يا نفس إن تتلفي صبراً فقد ظلمت

ای نفس اگر تمام هلاک شوی صبر کن پس بتحقیق ظلم کرده شد

بنت النبي رسول الله وابناها

دختر پیغمبر که فرستاده خدا بود و دو فرزند دختر پیغمبر

تلك التي أحمد المختار والدها

این دختر آنچنان کسی بود که احمد برگزیده پدر او بود

وجبرئيل أمين الله ربّاها

و جبرئیل امین خدا تربیت کرده بود آن دختر را

الله طهّرها من كل فاحشة

خداوند پاک و پاکیزه کرده بود او را از هر بدی

من كل ريب وزكّاها وصفّاها

و از هر شکی و پاک کرده بود او را و برگزیده بود او را

في رثاء الحسين لأبي عبد الله الحسين عليه السلام

أأدهن رأسي أم أطيب محاسني … وخدك معفور وأنت سليب

آیا روغن عطر مالم سرم را یا خوشبو کنم ریش و محاسنم را … و حال آنکه گونه تو خاک آلوده و تو در قبر بی لباسی

وأشرب ماء المزن أم غير مائه … ويدخل في الأحشاء منك لهيب

و بیاشامم آب ابر بارنده را یا غیر آن آب را … و در می آید درد لها از مصیبت تو شراره آتش

بكائي طويل والدموع غزيرة … وأنت بعيد والمزار قريب

گریه من طولانی است و اشکهای من بسیار و بی پایان است … و تو دوری از ما و حال آنکه قبر تو نزدیک است

أروح بهم ثم أغدو بمثله … كئيباً ودمع المقلتين صبيب

شام میکنم بغم پس صبح میکنم بمثل شام … در حالتیکه محزونم و اشک از دو چشم ریزنده است

فللعين مني عبرة بعد عبرة … وللقلب مني رنة ونحيب

پس از برای چشم من گریه ایست بعد از گریه … و از برای دل من ناله ایست و فریاد

لبعضهم

مر بعض ایشانراست

وتغير القمر المنير لفقدهم … والشمس قد كسفت وكادت تأفل

و متغیر شد ماه روشن بجهة نبودن ایشان … و آفتاب منکسف شد و نزدیک شد که غروب کند و فرو رود

قوم علي بنيانهم من هاشم … فرع أشم وسودد لم ينقل

طایفه هستند که بلند شده بوصل آنها از بنی هاشم پسر عبد مناف … اصل افراشته بلند مرتبه و بزرگانی که هرگز بزرگی برنمیشود از ایشان

قوم بهم نصر الإله رسوله … وعليهم نزل الكتاب المنزل

قومی هستند که بسبب ایشان یاری کرد خدا رسول خودش را … و بر ایشان نازل کرد کتاب فرود آمده را

بهداهم رضي الإله بخلقه … وبجدهم نصر النبي المرسل

بهدایت ایشان راضی شد از خلقش را … و بسبب جد ایشان علا یاری کرده شد نبی مرسل

بيض الوجوه ترى بطون أكفهم … تندى إذا اغبر الزمان الممحل

روسفیدانند می بینی باطن کف دستهای ایشانرا … که جود و بخشش میکنند هنگامیکه تاریک شود روزگار خشکسال

لبعضهم

مر بعض ایشانراست

بغضون

يعظمون له اعواد منبره

تعظیم میکنند مردم از برای جد ایشان چوبهای منبرش را

وتحت ارجلهم اولاده وضعوا

و زیر پاهای خود فرزندان آن جد را خوار گردانیدند

باي وجه بنوه يتبعونكم

بچه سبب روی پسران پیغمبر متابعت نمایند شمارا

وفخركم انكم صحب له تبعوا

و حال آنکه مفاخرت شما نسبت که شما اصحاب آن پیغمبر [illegible]

وفيم صيرتم الاجماع حجتكم

و در چه چیز گردانیدید شما اجماع را حجت خلافت خود

والقوم ما اتفقوا فيه ولا اجتمعوا

و حال آنکه قوم پیغمبر اتفاق نکردند با خلافت او جمع نشدند

لأم كلثوم حين دخول المدينة جدها

مدينة جدنا لا تقبلينا

ای مدینه جد ما قبول مکن مارا

فبالحسرات والاحزان جينا

پس با حسرتها و اندوهها آمدیم

خرجنا منك بالاهلين جمعا

بیرون رفتیم از تو با اهل خود همه

رجعنا لا رجال ولا بنينا

برگشتیم بی مردان و بی پسران

وكنا بالخروج بجمع شمل

و بودیم وقت بیرون رفتن با همه جمعیت و سامان

رجعنا حاسرات مشتتينا

برگشتیم حال برهنه و پراکنده شده

وكنا في امان الله جهرا

و بودیم وقت رفتن در امان خدا آشکارا

رجعنا بالقطيعة خائفينا

برگشتیم بسبب جدائی یاران ترسناک

ومولانا الحسين لنا انيس

و آقای ما جناب حسین وقت رفتن از برای ما مونس بود

رجعنا والحسين به رهينا

برگشته ایم و حال آنکه حسین رهین کربلا گردانند

فنحن الضائعات بلا كفيل

پس ماییم ضایع شده بدون پرستار و کفیل

ونحن الباكيات على اخينا

و ماییم خالص گردیده چه گزیده شده خدا

ونحن السائرات على المطايا

و ماییم سیر کننده و گردنده بر پشت بارکشها

نشال على جمال المبغضينا

بالا کشیده بودیم بر شترهای دشمنان

ونحن الطاهرات بلا خفاء

و ماییم زنهای پاک و پاکیزه بدون مخفی بودن از کسی

ونحن المخلصون المصطفونا

و ماییم خالص گردیده برگزیده شده خدا

الا فاخبر رسول الله عنا

آگاه باش خبر دهنده پسر بزرگوار رسول خدا را از ما بدان

بانا قد فجعنا في ابينا

بدرستیکه ما بدرد آورده شده ایم از مصیبت برادر

وإن رجالنا بالطف صرعى ... بلا روس وقد ذبحوا البنينا

و بدرستیکه مردان ما بکنار فرات افکنده شدند بخاک ... بی سرها و بتحقیق کشتند دشمنان پسران ما را

ورهطك يا رسول الله أضحوا ... عرايا بالطفوف مسلبينا

و گروه قوم و خویشان تو ای رسول خدا گردیدند ... برهنه بزمینهای کربلا لباس ربوده شده

وقد ذبحوا الحسين ولم يراعوا ... جنابك يا رسول الله فينا

و بتحقیق کشتند حسین را و مراعات نکردند ... حرمت جناب ترا ای رسول خدا در ما که عترت توایم

أفاطم لو نظرت إلى السبايا ... بناتك في البلاد مشتتينا

ای فاطمه اگر نگاه میکردی بسوی اسیران ... دختران خود را که در شهرها متفرق شده بودند

أفاطم لو نظرت إلى الحيارى ... ولو أبصرت زين العابدينا

ای فاطمه اگر نگاه میکردی بسوی زنان سرگردان ... و اگر میدیدی امام زین العابدین را

أفاطم لو رأيتينا سهارى ... ومن سهر الليالي قد عمينا

ای فاطمه اگر میدیدی ما را بیخواب ... و از بیداری شبها بتحقیق کور گشته بودیم

فلو دامت حياتك لم تزالي ... إلى يوم القيمة تندبينا

پس اگر همیشه بود زندگانی تو پیوسته ... تا روز قیامت گریه و ناله میکردی ما را

وعرج بالبقيع وقف ونادي ... أبا ابن حبيب رب العالمينا

و بالا رو ای خبر دهنده ببقیع و بایست و ندا کن جناب حسن را ... که ای پسر حبیب پروردگار جهانیان

وقل يا عمي الحسن المزكى ... عيال أخيك أضحوا ضايعينا

و بگو ای عم من ای حسن پاکیزه شده ... عیال برادر تو گردیدند ضایع و تباه شده

أيا عماه إن أخاك أضحى ... بعيداً منك في الرمضاء رهينا

ای عم من بدرستیکه برادر تو حسین گردید ... دور از تو در زمین گرم کربلا گرو مانده

بلا رأس تنوح عليه جهراً ... طيور والوحوش الموحشينا

بی سر که نوحه میکرد براو آشکارا ... مرغها و پرندهها و چرندههای وحشی صحراها

لقد هتكوا النساء وحملوها ... على الأقتاب جهراً أجمعينا

هرآینه بتحقیق هتک حرمت زنان کردند و بار کردند آنها را ... بر جهازهای شتران آشکارا همه را

وزينب أخرجوها من خباها ... وفاطم واله تبدي الأنينا

و زینب را بیرون بردند از خیمهٔ خودش ... و فاطمه حیران بود و ظاهر میکرد نالهٔ خود را

سکینه

سكينة تشتكي من حر وجد ... تنادي الغوث رب العالمينا

سکینه شکایت میکرد از شدت حرارت سوزش ... ندا میکرد فریادرس خود پروردگار جهانیان را

لبعضهم

أمحب آل محمد جد بالبكاء ... إن كنت من يهوى النبي المرسلا

ای دوست آل محمد بخشش کن بگریستن ... اگر هستی کسیکه دوست میدارد پیغمبر مرسل را

واسكب شآبيب الدموع فإن تكن ... فيه الأخير فقد تبعت الأولا

و بریز پی در پی ریختن اشکها را پس اگر باشی تو ... در گریستن آخر از دیگران پس بتحقیق متابعت کرده اول گریه کننده را

وابك الفروع الطيبات تفرعت ... من دوحة المجد نشعت علا

و گریه کن اشراف پاکیزه را که شراف یافته اند ... از صدر درختی که از برای محمد پیوسته است از جهت بلندی رفعت

وابك البدور الطالعات كواملا ... خاق المحاق بها فامسين فلا

و گریه کن ماههای شب چهارده را که طلوع کردگان کاملند ... که دشمنی کرد محو شدن نور با آن ماهها پس گردید غروب کننده

وابك البحور الزاخرات جودها ... قد كاد للوراد عذبا سلسلا

و گریه کن دریاهای پر و مملو کرم را و آب آمدن دریاها را ... که تحقیق بود از برای آب آیندگان خوشگوار را

وابك الجبال الراسخات ومن بنا ... مجدا سما السماء العلا مؤثلا

و گریه کن کوههای حلم محکم را و کسیکه بنا کرد ... مجد و شرفی را که بلند گشته بود بر آسمان رفعت را بجهت بزرگواری

وابك العفير على الصعيد مضرجا ... بدماء ترب الجبين مرملا

و گریه کن خاک آلوده گشته بر زمین را که رنگین گشته بود ... بخونهای خود در حالتیکه پیشانی مبارکش بخاک خون آلوده گشته بود

فمصابه أبكى السماء كآبة ... والشهب حزنا والسماك الأعزلا

پس مصیبت او گریانید آسمانرا از جهت اندوه ... و گریانید شهب را بجهت اندوه و سماک اعزل را در آسمان ستم

لبعضهم في رثاء الحسين عليه السلام

فليل لهذا الرزء تكوير شمسها ... وإن تقطر السبع الطباق له فهرا

کمست از برای این مصیبت تمام شدن نور آفتاب افلاک ... و اگرچه گریستند هفت طبقه آسمان از برای آنحضرت فهرا

مصاب بكت منه السماء وأهلها ... وأشفقت به الشم الرعان على المسرا

مصیبتی است که گریست از او آسمان و اهل آسمان

وخطب جليل جل قبل حلوله لدمع رسول الله من عينه أجرى

حادثه بزرگست که بزرگ بود پیش از وقوعش — هر آینه اشک رسول خدا را از چشمش جاری کرد

ليبك بنوا الإسلام طرا عليهم كما بكت الآيات والملة الغرا

باید بگریند اهل اسلام کلا بر شهیدان کربلا — همچنانکه گریست آیات قرآن و مذهب روشن

ايضا لبعضهم

أترجوا أمة قتلوا حسينا شفاعة جده يوم الحساب

آیا امید میدارند گروه و امتی که کشتند حسین را — شفاعت جد حسین را در روز حساب

فلا والله ليس لهم نصيب وقد أخطوا الرشاد مع الصواب

پس نه قسم بخدا نیست از برای آنها بهره از شفاعت آنحضرت — و بتحقیق خطا کردند آنها رشد با صواب خود را

وقد سئلوا بما قد أبدعوه لما قدروا على رد الجواب

و بتحقیق سؤال کرده شوند که آنچه را که از خود در آوردند آنرا — هر آینه قدرت نخواهند داشت برد کردن جواب او

ايضا لبعضهم في رثائه ع

فدتك روحي يا حسين وعترتي وأنت عفير في التراب جديل

فدای تو باد جان من ای حسین و اهل و عیال من — و تو ای خاک آلوده و در خاک غلطیده شده

وجسمك عريان طريح على الثرى عليك خيول الظالمين تجول

و جسم شریف تو برهنه افتاده شده بزمین بود — که بر جسد شریف تو اسبهای ستمکاران جولان میکردند

بناتك تسبى كالإماء حواسرا وسبطك ما بين العداة قتيل

دختران تو اسیر کرده بودند مثل کنیزان در حالتیکه برهنه بودند — و فرزند تو در میان دشمنان کشته بود

لزينب بنت امير المؤمنين في رثائه حين رأت رأس الشهيد في كناسة الكوفة

يا هلالا لما استتم كمالا غاله خسفه فأبدا غروبا

ای ماهی که وقتیکه تمام گردید کمال خود را — هلاک کرد او را خسوف او پس ظاهر کرد غروبش را

ما توهمت يا شقيق علينا كان هذا مقدرا مكتوبا

گمان نکرده بودم ای همه جان برا — که بود این امر مقدر و نوشته شده قضا

يا أخي قلبك الشفيق علينا — ما له قد قسى وصار صليبا

برادر من دل تو مهربان بود بر ما — چه شد او را که سخت شد و گردید محکم که پرسش نمیکنی ما را

يا أخي لو ترى عليا لدى الأسر — مع اليتم لا يطيق وجوبا

برادر من اگر ببینی سید سجاد زین العابدین را نزد اسیری — با درد یتیمی که طاقت نداشت حرارت آفتاب را

كلما أوجعوه بالضرب ناداك — بذل تفيض دمعا سكوبا

هر وقتیکه بدرد می آوردند او را بسبب زدن ندا میکرد ترا — بخواری و ذلت جاری میساخت اشک ریزنده را

لبعضهم

بنفسي أخت السبط زينب خوله — ومن دمعها فوق الخدود جرى نهر

جانم فدا باد خواهر فرزند پیغمبر زینب را که گویا در بر میکرد — و از اشکهای چشم او بالای گونهای او نهر جاری بود

وفاطمة الصغرى تعج وقلبها — أقامت به الأشجان وارتحل الصبر

و فاطمه صغری سے صدا و ناله میکرد و دل او — بر پا شده بود او در آن حسرتها دائم و بها و کوچ کرده بود صبر از آن

أبا أي عذر لي إذا لم أمت أسى — وشاهدت قتلانا لنا معشر الغدر

ای پدر چه عذرست مرا اگر نمیرم بجهت درمان درد خود — و حال آنکه دیدم که کشتگان ترا هلاک کرده گروه بیشان او عذر و حیله جو

فلو أن بدر الأفق بعض ما — حملت من البلوى لما طلع البدر

پس اگر بتحقیق ماه افق بردارد پاره خبرهائی را — که من تحمل از بلاها هر آینه طلوع نمیکند ماه

أراك من الصفين ترمي مطالبا — بثارات صفين وما فعلت بدر

می بینم ترا از صفهای [illegible] کرده ای طلب کرده شده — بسبب خونهای جنگ صفین و آنچه که کرده است جنگ بدر

فيا ليتني عمياء أو ليت لم أكن — وليت انقضى مني من القدم عمر

فیا لیتنی پس ای کاش من کور بودم یا کاش نبودم در دنیا — و کاش تمام شده بود از من از پیش از عمر زندگانی من

لأم كلثوم بنت أمير المؤمنين عليه السلام أنشدت بعد قتل الأخ وغيبته

قفوا ودعونا قبل بعدكم عنا — وداعا فإن الجسم من أجلكم مضنى

درنگ کنید و وداع کنید ما را پیش از دوری شما از ما — وداع کردنی پس بدرستیکه تن من از جهت شما ضعیف و لاغر گردید

فقد نقضت مني الحياة وأصبحت — على فجاج الأرض من بعدكم سجنا

پس تحقیق شکست زندگی من از دوری شما و گردید — بر من کشادگی و فراخی زمین از دوری شما زندان

سلامٌ علیکم ما أمرّ فراقکم — فیا لیتنا من قبل ذا الیوم متنا

درود و سلام بر شما باد چه بسیار رنج است فراق شما — پس ای کاش پیش از این مرده بودیم

وإنّی لأرثی للغریب وإنّنی — غریبٌ بعید الدار والأهل والمغنا

و بدرستیکه من هر آینه می‌ستایم و گریه میکنم بجهة گشته غریب خود و بدرستیکه من — غریبم و دور گشته‌ام از خانه و اهل و منزل خود

إذا طلعت شمس النهار ذکرتکم — وإن غربت جدّدت من أجلکم حزنا

هر گاه میکه طلوع شود آفتاب روز یاد میکنم شما را — و اگر غروب کند آفتاب تازه میکنم از برای شما حزن و اندوه خود را

لقد کان عیشی بالأحبّة صافیاً — وما کنت أدری أنّ صحبتنا تفنی

هر آینه تحقیق بود عیش و زندگانی من بواسطه دوستانم صاف و گوارا — و نبودم بدانم که تحقیق صحبت ما فانی و تمام میشود

لزینب بنت أمیر المؤمنین علیها السلام

تمسّک بالکتاب ومن تلاه — فأهل البیت هم أهل الکتاب

چنگ بزن بکتاب خدا و کسیکه خواند کتاب خدا را — پس اهل بیت پیغمبر آنها اهل کتاب و قرآنند

بهم نزل الکتاب وهم تلوه — وهم کانوا الهداة إلی الصواب

بایشان نازل شد کتاب خدا و ایشان تلاوت کردند — و ایشان بودند هدایت کنندگان بسوی کارهای صواب

إمامی وحّد الرحمن طفلاً — وآمن قبل تشدید الخطاب

پیشوای من پرستید بیگانگی خدا را در حالت کودکی — و ایمان آورد به پیغمبر پیش از محکم شدن خطاب امر خدا

علیّ کان صدّیق البرایا — علیّ کان فاروق العذاب

پیشوای من علی است که بود بسیار تصدیق کننده پیغمبر از میان خلق — علی است که بود جدا کننده عذاب و نعیم بهشت

شفیعی فی القیامة عند ربّی — نبیّی والوصیّ أبو تراب

شفیع من در روز قیامت نزد پروردگار من — پیغمبر است و وصی او که ابو تراب است

وفاطمة البتول وسیّدا من — یخلّد فی الجنان مع الشباب

و فاطمه بتول است و دو آقای کسی که — مخلد کرده است در بهشت با جوانان بهشت یعنی حسن و حسین

علی الطفّ السلام وساکنیه — وروح الله فی تلک القباب

بر زمین کربلا سلام باد و بر ساکنین آن زمین — و نجابت بشر و رحمت خداست در آن قبه‌ها و در ایجادها

نفوساً قدّست فی الأرض قدماً — وقد خلصت من النطف العذاب

جانهائی بودند که پاک کرده شده بودند در زمین پیش از همه — و بتحقیق خالص بودند و از نطفه‌های پاک پاکیزه بودند

مَضاجِعُ فِتيَةٍ عَبَدوا فَناموا — هُجوداً في الفَدافِدِ وَالشِّعابِ

وآن زمین ها جای خواب جوانانی گشت که بندگی کردند خدا را پس خوابیدند — شبها در بیابانها و دره ها

عَلَتهُم في مَضاجِعِهِم كِعابٌ — بِأَرواقٍ مُنَعَّمَةٍ رِطابِ

فرو گرفت ایشان را در جاهای خواب ایشان حوریان بهشتی — بپرده های لطیف و نرم و تر و تازه

وَصُيِّرَتِ القُبورُ لَهُم قُصوراً — مُناخاً ذاتَ أَفنِيَةٍ رِحابِ

و گردید قبرهای ایشان از برای آنها قصرها — و منزلهائی که صاحب پیشگاههای وسیع است

لَئِن وارَتهُمُ أَطباقُ أَرضٍ — كَما أَغمَدتَ سَيفاً في قِرابِ

اگر پوشاند ایشان را طبقات زمین — چنانکه بپوشانی شمشیر را در غلاف

كَأَنَّهُمُ إِذا جاسوا رَواضٍ — وَآساداً إِذا رَكِبوا غِضابِ

ولی مثل پلنگها بودند وقتیکه تجاوز میشد حریم را در آرام بودند — و مثل شیرهای خشمگین بودند وقتیکه سوار میشدند

لَقَد كانوا البِحارَ لِمَن أَتاهُم — مِنَ العافينَ وَالهَلكى السِّغابِ

هر آینه بودند دریاهای بخشش هر کسی را که میآمد ایشان را — از خواهندگان و هلاک شوندگان در قحط سالها

فَقَد نُقِلوا إِلى جَنّاتِ عَدنٍ — وَقَد عِيضوا النَّعيمَ مِنَ العِقابِ

پس بتحقیق برده شدند بسوی بهشتهای عدن — و بتحقیق عوض داده شدند نعیم بهشت را از عقاب دنیا

بَناتُ مُحَمَّدٍ أَضحَت سَبايا — يُسَقنَ مَعَ الأُسارى وَالنِّهابِ

دختران محمد که گردیدند اسیرها و دستگیر — که رانده میشدند با اسیران و دیگر غارت شده ها

مُغَبَّرَةَ الذُّيولِ مُكَشَّفاتٍ — كَسَبيِ الرّومِ دامِيَةَ الكِعابِ

گرد آلود جامها بودند و سر برهنه ها — مانند اسیران روم پاهای ایشان خونین بود از پیاده روی

لَئِن أَبرَزنَ كُرهاً مِن حِجابٍ — فَهُنَّ مِنَ التَّعَفُّفِ في الحِجابِ

اگر ظاهر و آشکار شدند ایشان از روی کراهت از پرده ها — پس ایشان در پرده های عفت و عصمتند

أَيُبخَلُ بِالفُراتِ عَلى الحُسَينِ — وَقَد أَضحى مُباحاً لِلكِلابِ

آیا بخل کرده میشود باب فرات بر جناب حسین — بتحقیق گردید آب فرات مباح از برای سگان و درندگان

فَلي قَلبٌ عَلَيهِ ذو التِهابٍ — وَلي جَفنٌ عَلَيهِ ذو انسِكابِ

پس از برای من قلبیست بر جناب حسین صاحب شعله و آتش — و از برای من چشمیست بر آنحضرت که صاحب ریزش

لِدِعبِلِ الخُزاعي

مر دعبل خزاعی راست

هَلّا بَكَيْتَ عَلَى الحُسَيْنِ وَأَهْلِهِ ... هَلّا بَكَيْتَ لِمَنْ بَكَاهُ مُحَمَّدُ

چرا نگریستی بر حضرت حسین و اهل آنجناب ... چرا نگریستی از برای کسیکه گریست او را پیغمبر خدا محمد

فَلَقَدْ بَكَتْهُ فِي السَّمَاءِ مَلَائِكٌ ... زُهْرٌ كِرَامٌ رَاكِعُونَ وَسُجَّدُ

پس هر آینه گریستند آن بزرگوار را در آسمانها ملائکه ... که روشنان و کریمان رکوع کنندگان و سجده کنندگان

لَمْ يَحْفَظُوا حُبَّ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ ... إِذْ جَرَّعُوهُ حَرَارَةً مَا تَبْرُدُ

محافظت نکردند آن گروه دوستی پیغمبر محمد را ... هنگامیکه چشانیدند حسین را گرمی عطشی که سرد کرده نمیشد

قَتَلُوا الحُسَيْنَ فَأَثْكَلُوهُ بِسِبْطِهِ ... فَالثُّكْلُ مِنْ بَعْدِ الحُسَيْنِ مُبَدَّدُ

کشتند حسین را پس ماتم دار کردند پیغمبر را بکشتن فرزندش ... پس ماتم بعد از حسین پراکنده گردیده شد

هٰذَا حُسَيْنٌ بِالسُّيُوفِ مُبَضَّعٌ ... مُتَخَضِّبٌ بِدِمَائِهِ مُسْتَشْهَدُ

این حسین است که بشمشیر پاره پاره گردیده شده است ... خضاب بسته شده است بخونهای خویش و شهید گشته است

عَارٍ بِلَا ثَوْبٍ صَرِيعٌ فِي الثَّرَى ... بَيْنَ الحَوَافِرِ وَالسَّنَابِكِ يُقْصَدُ

برهنه و بی لباس افتاده است در خاک ... میان سمهای ستور و اسبان آهنگ کرده شده

كَيْفَ القَرَارُ وَفِي السَّبَايَا زَيْنَبٌ ... تَدْعُو بِفَرْطِ حَرَارَةٍ يَا أَحْمَدُ

چگونه است قرار و آرام و حال آنکه در میان اسیران زینب است ... میخواند و ندا میکرد از زیادی سوزش تشنگی یا احمد

يَا جَدُّ إِنَّ الكَلْبَ يَشْرَبُ آمِنًا رَيًّا ... وَنَحْنُ عَنِ الفُرَاتِ مُطَرَّدُ

ای جد بزرگوار بدرستیکه سگ می آشامد آب را در حالتیکه ایمن و سیراب است ... و ما از آب فرات رانده شده و ممنوعیم

يَا جَدُّ مِنْ ثُكْلِي وَمُصِيبَتِي ... وَلِمَا أُعَايِنُهُ أَقُومُ وَأَقْعُدُ

ای جد از ماتم و اندوه و مصیبتم ... و هر چیز را که می بینم بچشم می ایستم و می نشینم

لِخَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ

جَاؤُوا بِرَأْسِكَ يَا ابْنَ بِنْتِ مُحَمَّدٍ ... مُتَرَمِّلًا بِدِمَائِهِ تَرْمِيلًا

آوردند سر مبارک ترا ای پسر دختر محمد ... در حالتیکه پنهان کرده شده بود بخونهای خود پنهان کردنی

قَتَلُوكَ عَطْشَانًا وَلَمْ يَتَرَقَّبُوا ... فِي قَتْلِكَ التَّنْزِيلَ وَالتَّأْوِيلَا

کشتند ترا تشنه و دیده بانی نکردند ... در کشتن تو ظاهر قرآن و باطن آنرا

وَيُكَبِّرُونَ بِأَنْ قُتِلْتَ وَإِنَّمَا ... قَتَلُوا بِكَ التَّكْبِيرَ وَالتَّهْلِيلَا

و تکبیر گفتند باینکه کشته گشتی و جز این نیست ... که کشتند بسبب کشتن تو تکبیر و تهلیل را

لسليمان

لسليمان بن قبة الهاشمي

مر سلیمان پسر قبهٔ هاشمی راست

مررت على أبيات آل محمد ... فلم أرها أمثالها يوم حلت

گذشتم بر خانه‌های آل محمد ... پس ندیدم آن خانه‌ها را مانند آنها روز ورود آنها در آن خانه‌ها

ألم تر أن الأرض أضحت مريضة ... لفقد حسين والبلاد اقشعرت

آیا نمی‌بینی تو بدرستیکه زمین گردید ناخوش ... بجهة نبودن جناب حسین و شهرها لرزیدند از مصیبت آن بزرگوار

وإن قتيل الطف من آل هاشم ... أذل رقاب المسلمين فذلت

و بدرستیکه کشتهٔ زمین کربلا از آل هاشم ... ذلیل کرد گردنهای مسلمانان را پس ذلیل گشتند مسلمانان از کشتن او

فكانوا رجاء ثم عادوا رزية ... عظمت تلك الرزايا وجلت

پس بودند آل هاشم امیدگاه خلق پس از آن گردیدند مصیبت ... عظیم گشت این مصیبتها و بزرگ شد

للسوسي

مر سوسی راست

لهفي على السبط وما ناله ... قد مات عطشانا بكرب الظماء

دریغ من بر فرزند پیغمبر و آنچه که رسید او را ... بتحقیق کشته شد آنحضرت تشنه با اندوه و مصیبت تشنگی

لهفي لمن نكس عن سرجه ... ليس من الناس له من حما

دریغ من برای آنکسیکه سرنگون شد از زین اسبش ... نبود او را از میان مردم حمایت کننده

لهفي على بدر الهدى إذ علا ... في رمحه يحكيه بدر الدجى

دریغ من بر ماه هدایت هنگامیکه بلند گشته بود ... در نیزهٔ خود حکایت میکرد ماه چهارده را در شب تاریک

وله

و مر سوسی راست

أأنسى حسينا بالطفوف مجدلا ... ومن حوله الأطهار كالأنجم الزهر

آیا فراموش میکنم حسین را بر زمینهای کربلا بخاک افتاده شده ... و از اطراف او پاکان از یاوران مثل ستاره‌های روشن بودند

أأنسى حسينا يوم سير برأسه ... على الرمح مثل البدر في ليلة البدر

آیا فراموش میکنم حسین را روزیکه سیر دادند سر مبارکش را ... بر بالای نیزه مانند ماه در شب چهارده بود

أأنسى السبايا من بنات محمد ... هتكن من بعد الصيانة والخدر

آیا فراموش میکنم اسیران از دختران محمد را ... که آشکار و ظاهر کرده بودند بعد از محفوظ بودن و مستور بودن

للعونی

مر عونی راست

فيا بضعة من فؤاد النبي — بالطف اضحت كئيبا مهيلا

پس ای پاره از دل مبارک پیغمبر — که بزمین کربلا گردید افتاده و واگذاشته شده

ويا كبدا من فؤاد البتول — بالطف شلت فاضحت اكيلا

وای پاره جگر و دل فاطمه بتول — که بزمین کربلا پاره شده پس گردید خورش درندگان

قتلت فابكيت عين الرسول — وابكيت من رحمة جبرئيلا

کشته شدی پس گریاندی چشم فرستاده خدا را — و گریاندی از ترحم جبرئیل را

وله

و مر او نیز راست

لم انس يوما للحسين وقد ثوى — بالطف مسلوب الرداء خليعا

فراموش نمیکنم روزی را که از برای حسین بود و بتحقیق جا گرفته بود — بزمین کربلا در حالتیکه ربوده شده بود ردا و جامه‌اش و برهنه بود

ظمآن من ماء الفرات معطشا — ريان من غصص الحتوف نقيعا

تشنه بود از آب فرات با شدت تشنگی — و سیراب بود از غصه‌های مرگ و مرد نها

يرنو الى ماء الفرات بطرفه — فيراه عنه محرما ممنوعا

نگاه میکرد بسوی آب فرات بگوشه چشم مبارکش — پس میدید آب فرات را از خود محروم و باز داشته شده

للزاهی

اعاتب عيني اذا اقصرت — وافني دموعي اذا ما جرت

ملامت میکنم چشم خود را در وقتیکه کوتاهی کند از گریه — و فانی و نابود میسازم اشک خود را هر گاه جاری شود

لذكراكم يا بني المصطفى — دموعي على الخد قد سطرت

از برای یاد کردن مصیبت شما ای پسران مصطفی — اشکهای من بر گونه من بتحقیق نوشته شده و جاری

لكم وعليكم جفت غمضها — جفوني عن النوم واستشعرت

از برای شما و برای مصیبت شما واگذاشت بهم کردن چشمش را — چشمهای من از جهت فرار از خواب و پنهان کرد اندوه را

امثل اجسادكم بالعراق — وفيها الاسنة قد كسرت

مثال میزنم و بنظر می‌آورم بدنهای شما را بعراق — و حال آنکه در آنها نیزه‌های دشمنان بتحقیق شکسته شده بود

أمثالكم في عراص الطفوف … بدورٌ انكسفن إذا أقمرت

مانند وشبیه میکنم شما را در عرصه زمینهای آب کربلا … مثل ماههائیکه منکسف و بی نور شدند در وقتیکه نورانی شده بودند

غدت أرض يثرب من جمعكم … كخطّ الصحيفة إذا قفرت

گردید زمین یثرب از جمعیت شما … مثل خط کتابچه در وقتیکه محو و خالی شود

وأضحى بكم كربلا مغربًا … كزهر النجوم إذا غوّرت

و گردید شما را کربلا محل غروب … مثل ستارهای روشن در وقتیکه فرو رفته شوند

كأنّي بزينب حول الحسين … ومنها الذوائب قد نشرت

گویا می بینم جناب زینب خواتون را گرد حسین … و حال آنکه گیسوان او پریشان شده بود

تمرّغ في نحره شعرها … وتبدي من الوجد ما أضمرت

می مالد در خون گلوی حسین موهای خودش را … و ظاهر میکرد از سوزش اندوه آنچیزیکه پنهان کرده بود

وللسبط فوق الثرى شيبة … بفيض دم النحر قد عفّرت

و از برای فرزند پیغمبر بالای خاک محاسن مبارکی بود … که بزیادی خون گلوی مبارکش بخضاب با خاک آلوده بود

ورأس الحسين أمام الرفاق … كغرّة صبح إذا أسفرت

و سر مبارک حسین پیش روی همراهان … مانند روشنی صبحی بود در وقتیکه آشکار شده بود

للشافعي

مرثیه فرات

تأوّه قلبي والفؤاد كئيب … وأرّق نومي فالسهاد عجيب

غمگین و با آه گشت قلب من و دل من محزون است … و بیدار کرد مرا از خواب پس بیخوابی و بیداری عجیب است

فمن مبلغ عنّي الحسين رسالة … وإن كرهتها أنفس وقلوب

پس کیست برساند از من جناب حسین را رسالتی … و اگرچه کراهت دارد آن رسالت را جانها و دلها

ذبيح بلا جرم كأنّ قميصه … صبيغ بماء الأرجوان خضيب

کشته بود بدون گناهی که گویا پیراهنش … رنگین و خضاب گشته بود با آب ارغوان

فللسيف إعوال وللرمح رنّة … وللخيل من بعد الصهيل نحيب

پس از برای شمشیر فریاد بود و از برای نیزه ناله بود … و از برای اسبان بعد از شیهه آواز گریه بود

تزلزلت الدنيا لآل محمّد … وكادت لهم صمّ الجبال تذوب

در رید و متحرک شد دنیا از برای آل محمد ص … و نزدیک بود از برای ایشان کوههای سخت بگدازد و آب شود

قَتَلُوا الحُسَيْنَ فَيَا لَعَوْلِي بَعْدَهُ ... وَلِطُولِ حُزْنِي أَوْ أَصِيرَ لِمَا بِي

کشتند حسین را پس ای عجب ناله و فریاد بعد از حسین ... و درازی اندوه من تا اینکه منتقل شوم بدار آخرت

فَسَبَوْا بَنَاتِ مُحَمَّدٍ فَكَأَنَّمَا ... طَلَبُوا ذُحُولَ الفَتْحِ وَالأَحْزَابِ

پس اسیر کردند دختران آل محمد را پس گویا ... طلب کردند کینه‌های جنگ فتح مکه و احزاب را

ذُوقَا فَهِيَ يَوْمَ القِيَامَةِ غُبْنَةٌ ... وَالنَّارُ بَاطِشَةٌ بِصَوْتِ عِقَابِ

دوار و علایم آن پس در روز قیامت پی بیازرد است ... و آتش جهنم غضب شده است و با آواز عقاب است

لَهُ أَيْضاً

مر صاحب ترجمه را نیز

أَجْرَوْا دِمَاءَ أَخِي النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ ... فَلْتَجْرِ غُزْرُ دُمُوعِنَا وَلْتَهْمُلِ

جاری ساختند خونهای اولاد برادر پیغمبر را ... پس باید جاری شود پر اشکهای ما و سرازیر شود

مَنَعُوا الحُسَيْنَ المَاءَ وَهُوَ مُجَاهِدٌ ... فِي كَرْبَلَاءَ فَنُحْ كَنَوْحِ المُعْوِلِ

منع کردند جناب حسین را از آب و حال آنکه او جهاد کننده بود ... در کربلا پس نوحه کن مثل نوحه فریاد کننده

نَكَتَ الدَّعِيُّ ابْنُ البَغِيِّ ضَوَاحِكاً ... هِيَ لِلنَّبِيِّ الخَيْرِ خَيْرُ مُقَبَّلِ

سکا و بد حرامزاده پسر زن زناکار دندانهائی را ... که آن دندانها از برای پیغمبر بهترین بوسه گاه بود

تَمْضِي بَنُو هِنْدٍ سُيُوفَ الهِنْدِ فِي ... أَوْدَاجِ أَوْلَادِ النَّبِيِّ وَتَعْتَلِي

در گذرانند پسران هند جگرخوار شمشیرهای هندی در ... رگهای گردن فرزندان پیغمبر و تکرر در گذرانند

نَاحَتْ مَلَائِكَةُ السَّمَاءِ لِقَتْلِهِمْ ... وَبَكَوْا فَقَدْ أُسْقُوا كُؤُوسَ الذُّبَّلِ

نوحه کرد ملائکه آسمان از برای کشته شدن اولاد پیغمبر ... و گریستند پس بتحقیق نا امید شدند دشمنان جامهای نیزه‌ها را

فَأَرَى البُكَاءَ عَلَى الزَّمَانِ مُحَلَّلاً ... وَالضَّحْكَ بَعْدَ الطَّفِّ غَيْرَ مُحَلَّلِ

پس می بینم گریه را بر روزگار حلال است ... و خنده بعد از واقعه کربلا حرام و غیر حلال است

كَمْ قُلْتُ لِلْأَحْزَانِ دُومِي هٰكَذَا ... وَتَنَزَّلِي فِي القَلْبِ لَا تَتَرَحَّلِي

چه بسیار گفتم از برای اندوه‌های خود پاینده همین طور ... و منزل کنید در دل من و ارتحال مروید

لِجَعْفَرِ بْنِ عَفَّانَ الطَّائِيِّ

لِيَبْكِ عَلَى الإِسْلَامِ مَنْ كَانَ بَاكِياً ... فَقَدْ ضُيِّعَتْ أَحْكَامُهُ وَاسْتُحِلَّتِ

باید گریه بکند بر اسلام کسی که گریه کننده است ... پس بتحقیق ضایع شد احکام اسلام و حلال شد حرامش

غداة

غداة حسين للرماح دريئة وقد نهلت منه السيوف وعلّت

در صبحی که جناب حسین از برای نیزها نشانه گاه شده بود و بتحقیق تشنه میدند [?] شمشیرها یکبار و دو بار از تن مبارک او

وغودر في الصحراء لحماً مبدّداً عليه عتاق الطير باتت وظلّت

و واگذاشته شده بود در صحرا منتشر گوشت پاره پاره متفرق که بر آنحضرت مرغان شکاری شب بروز میبردند و روز در شب

فما نصرته أمّة السوء إذ دعا لقد طاشت الأحلام منها وضلّت

پس یاری نکردند او را امت بدکار در وقتیکه خواند بیاری هر آینه بتحقیق بر طرف شده عقلها از آن جماعه و گمراه شدند

ألا بل محوا أنوارهم بأكفّهم فلا سلمت تلك الأكفّ وشلّت

آگاه باش بلکه محو کردند نورهای خود شان را بدستهای خویشان پس سالم نماند این پنجها و دستها و شل شود

وناداهم جهداً بحقّ محمّدٍ فإنّ ابنه من نفسه حيث حلّت

و ندا کرد ایشان را از روی کوشش بر اسامی محمد پس بدرستیکه پسر او حسین از نفس او است هر جا که دارد [?]

فما حفظوا قرب النبيّ ولا رعوا وزلّت بهم أقدامهم واستزلّت

پس محافظت نکردند نسبت پیغمبر را در حق او و مراعات نکردند و لغزانید آنها را پایهای آنها و لغزیدند از راه حق

أذاقته حرّ القتل أمّة جدّه هفت نعلها في كربلاء وزلّت

چشانیدند آنحضرت را حرارت کشتن امت جد آنحضرت لغزید نعل و پای امت پیغمبر در کربلا از طریق صواب

فلا قدّس الرحمن أمّة جدّه وإن هي صامت للإله وصلّت

پس پاکیزه نگرداند خداوند رحمن امت جد حسین را و اگر چه آنها روزه بگیرند از برای خدا و نماز گذارند

كما فجعت بنت الرسول بنسلها وكانوا كماة الحرب حين استقلّت

همچنانکه بدرد آوردند دختر رسول خدا را بکشتن فرزندش و گردیدند دلاوران جنگ در وقتیکه استقلال بهم رسانیدند

لدعبل الخزاعي

مر دعبل خزاعی راست

جاؤا من الشام المشومة أهلها للشوم يقدم جندهم إبليس

آمدند از شهر شام شوم اهل آن از شومی لشکرکش بود لشکر شام را ابلیس

لعنوا وقد لعنوا بقتل إمامهم تركوه وهو مبضّع مخموس

لعنت باد بر آنها و بتحقیق لعن کرده شدند بسبب کشتن امام خویش برگزیده و اگذاشتند او را و حال آنکه امام پاره پاره شده بود بیچاره

وسبوا فوا حزني بنات محمّدٍ عبرى حواسر ما لهنّ لبوس

و اسیر کردند آه از اندوه من دختران محمد را گریان سر برهنه که نبود آنها را لباسی

تبّاً لكم يا ويلكم أرضيتم | بالنار ذلّ هنالك المحبوس
زیان باد شما را ای وای بر شما آیا راضی شدید | بدخول آتش جهنم خوار و ذلیل است در آتش حبس شده او

بعتم بدنيا غيركم جهلاً بكم | عزّ الحياة وإنّه لنفيس
فروختید بدنیا غیر خود از نادانی دیگران حق | عزت زندگی آخرت را وحال آنکه آن زندگی گرانمایه است

أخرِ بها من بيعة أموية لعنت | وخطّ البائعين خسيس
خراب کند زندگی آخرة شما را بیعت بنی امیه لعنت باد بر آن | وخط وبهره بیعت کنندگان بنی امیه پست و ناچیز است

بؤساً لمن بايعتم وكأنّني | بإمامكم وسط الجحيم حبيس
سختی باد بکسیکه ویرا بیعت کردید گویا من | امام شما را میان جهنم زندانی گشته

يا آل أحمد ما لقيتم بعده | من عصبة هم في القياس مجوس
ای آل احمد چه رنجها دیدید بعد از رحلت احمد | از طایفه که آنها در سنجیدن مثل گبرند

كم عبرة فاضت لكم وتقطّعت | يوم الطفوف على الحسين نفوس
چه اشکها روان شد از برای شما و پاره پاره گشت | روز واقعه کربلا بر جناب حسین جانها چند

صبراً موالينا فسوف نديلكم | يوماً على آل اللعين عبوس
صبر و آرام ای آقایان بسر زود بشد

ما زلت متّبعاً لكم ولأمركم | وعليه نفسي ما حييت أسوس
همیشه و پیوسته متابعت کننده ام مر شما را و امر شما را | و بر طاعت امر شما جانم را ما دامیکه زنده ام خواهید

وله أيضاً

و نیز مر او راست

أفاطم لو خلت الحسين مجدّلاً | وقد مات عطشاناً بشطّ فرات
ای فاطمه اگر گمان میکردی حسین را بخاک افتاده | وحال آنکه کشته شد تشنه بشط فرات

إذاً للطمت الخدّ فاطم عنده | وأجريت دمع العين في الوجنات
هر آینه ناگاه سیلی میزدی رخسار را ای فاطمه نزد او | و روان میفرمودی اشک چشم را در گونه های خود

أفاطم قومي يا ابنة الخير واندبي | نجوم سماوات بأرض فلات
ای فاطمه برخیز ای دختر بهترین مردم بسرنا کن | ستاره های آسمانرا که بزمین بیابان خورد گرد شد

قبور بكوفان وأخرى بطيبة | وأخرى بفخّ نالها صلواتي
قبرهای چند بکوفه اند و بعضی دیگر بمدینه | و بعض دیگر بفخ برسد آنها درود های من

قبور

قبور بشط النهر من جنب كربلا — معرسها منها بشط فرات

قبرها هست بجوف پهلوی نهر است که جنب کربلاست — بار انداز و بیتوته منزل آنها شط فرات است

توفوا عطاشا بالفرات فليتني — توفيت فيهم قبل حين وفاتي

جان دادند در حالیکه تشنه بودند بپهلوی فرات پس ای کاش من — مرده بودم در میان آنها پیش از زمان رسیدن مرگ من

الى الله اشكو لوعة عند ذكرهم — سقتني بكأس الثكل والفظعات

بسوی خدا شکایت میکنم سوزش قلب خود را نزد یاد کردن ایشان — آب داد مرا مصیبت آنها بکاسه عزا و بلیه ها

سأبكيهم ما حج لله راكب — وما ناح قمري على الشجرات

زود گریه میکنم ایشان را مادامیکه حج کند در خدا شتر سواری — و مادامیکه نوحه کند قمری بر درختها

فيا عين ابكيهم وجودي بعبرة — فقد آن للتسكاب والهملات

پس ای چشم گریه کن ایشان را و بخشش کن با اشک خود — پس تحقیق وقت شد از برای ریختن اشک و جاری شدنها

بنات زياد في القصور مصونة — وآل رسول الله منهتكات

آیا دختران زیاد در قصرها محفوظ اند — وآل رسول خدا بی پرده گشتند

وآل زياد في الحصون منيعة — وآل رسول الله في الفلوات

وآل زیاد در جاهای محکم نگاه داشته شده اند — و اهل بیت پیغمبر خدا در بیابانها اسیرند

ديار رسول الله اصبحن بلقعا — وآل زياد تسكن الحجرات

خانه های رسول خدا صبح کردند در حالیکه ویران گشته بود — وآل زیاد منزل میگزینند اطاقهای خوب خانه ها را

وآل رسول الله تدمى نحورهم — وآل زياد ربة الحجلات

وآل رسول خدا بریده و خونین میشود گردنهای ایشان — وآل زیاد صاحب حجله ها اند

وآل رسول الله تسبى حريمهم — وآل زياد آمنوا السربات

وآل رسول خدا اسیر میشود حریم و زنان ایشان — وآل زیاد ایمن است راههای ایشان

سأبكيهم ما ذر في الافق شارق — ونادى منادي الخير بالصلوات

زود باشد که گریه کنم ایشان را مادامیکه بتابد در افق آفتاب — و ندا کند ندا کننده اذان بنمازها

وما طلعت شمس وحان غروبها — وبالليل ابكيهم وبالغدوات

و مادامیکه طالع شود آفتاب و نزدیک شود غروب آن — و شب گریه میکنم ایشان را و بصبحها

لابي البحر شرف الدين جعفر الخطي

مر ابی البحر شرف الدین جعفر خطی راست

لك الخير لا تذهب بحلمك دمنة

ازبرای تو باد خوبی ببر شتران آثار منزل معشوقه را

محاها البلى واستوطنتها الأوابد

که محو کرده است اورا کهنگی و جا کرده است اورا حیوان وحشی

فما هي إن خاطبتها بمجيبة

پس نیست آن آثار اگر خطاب کنی اورا جواب دهنده

وإن جاوبت لم تشف ما أنت واجد

واگر جواب دهد شفا نمیدهد هر چیزرا که تو طالب وجویائی

ولكن هلم الخطب في رزء سيد

ولکن نزدیک شو بکار بزرگی را در مصیبت آقائی

قضى ظمأ والماء جار وراكد

که جان داد تشنه در حالتیکه آب بعضی جاری بود وبعضی ایستاده

كأني به في ثلة من رجاله

گویا می بینم آنجناب را در گروهی از مردان واصحابش

كما حف بالليث الأسود اللوابد

چنانچه احاطه کرده شود بشیر شیران شانه مودار

إذا اعتقلوا سمر الرماح وجردوا

هنگامیکه به بندند بپستان خود گندم گون نیزه‌ها را وبکشند

سيوفا أغارتها البطون الأساود

شمشیرها را از غلاف عاریه میکرد از آنها شیرها دلهای خود را

فليس لها إلا الصدور مراكز

پس نیست مر نیزه‌ها را مگر سینه‌ها محل وقرار

وليس لها إلا الرؤوس مغامد

ونیست مر شمشیرها را مگر سرها غلاف

يلاقون شداة الكماة بأنفس

ملاقات میکنند شجاعان ... بجانهائی که

إذا غضبت هانت عليها الشدائد

هرگاه خشمگین شوند سهل وآسان میشود برآنها سختیها

إلى أن ثووا في الأرض صرعى كأنهم

جهاد کردند تا آنکه جا گرفتند در زمین کشته‌ها گویا

نخيل أمالتهن أيد عواضد

درختان خرمائی بودند که افکنده بود آنها را دستهائی که درخت میبرند

أولئك أرباب الحفاظ سمت بهم

ایشان بودند صاحبان غیرتها وحمیتها بلند شد بسبب کوشش ایشان

إلى الغاية القصوى النفوس المواجد

بسوی نهایت مرتبه بزرگی جانهای باشرافت ایشان

ولم أر إلا واحد الناس واحدا

وندیدم من احدی را مگر یکی از مردم جناب حسین را

يكابد من أعدائه ما يكابد

که رنج ومشقت کشند از دشمنان خود آن رنجها را که کشید

يكر فينثالون عنه كأنهم

حمله میکرد آنحضرت پس پراکنده میشدند از او گویا آنها

مهى خلفهن الضاريات شوارد

شکارهائی بودند که دنبال آنها شیرها بوده در حالتیکه فرار میکردند

يحامي وراء الطاهرات مجاهدا

حمایت میکرد اطراف زنان طاهره را در حالتیکه جهاد کننده بود

بأهلي وأبي المحامي المجاهد

بپدرم ومادرم واهلم فدا باد ای حمایت کننده جهاد کننده

فما الليث ذو الأشبال هيج على الطوى

پس نبود شیری که صاحب بچه‌ها باشد وبهیجان آید از گرسنگی

بأشجع منه حين قل المساعد

دلاورتر از آنحضرت هنگامیکه کم گشت یاور او

إلى أن أسال الطعن والضرب نفسه ... فخر كما أهوى إلى الأرض ساجد

كوشش فرمود تا آنكه روان ساخت طعن نيزه و شمشير جان مطهرش را ... پس افتاد از اسب چنانكه سراز بر شود بسوى زمين سجده برنده

فلهفا له والخيل منهن صادر ... خضيب الحوامي من دماه ووارد

پس اندوه من مرآنحضرت را در حاليكه اسبان بعضى بيرون شده ... سمها خضاب كرده از خون مبارك او و داخل شده

فأي فتى ظلت خيول أمية ... تعادى على جثمانه وتطارد

پس كدام جوانمرد بود كه گرديد اسبان بنى اميه ... كه تجاوز ميكردند بر بدن او و در رفت و آمد ميكردند

وأعظم شيء أن شمر له على ... جناجن صدر ابن النبي مقاعد

و بزرگتر مصيبت است كه از براى شمر بر ... استخوانهاى سينهٔ پسر پيغمبر نشستگاه بود

فشلت يداه حين يفري بسيفه ... مقلد من تلقى إليه المقالد

پس شل باد دو دست آن ملعون هنگاميكه مى‌بريد بشمشير خود ... گردن كسيرا كه افاده شده بود بسوى او كليدهاى همهٔ امور

فإن قتيلا أجزر الشمر شلوه ... لأكرم مفقود يبكيه فاقد

پس بدرستيكه كشته كه بريد شمر ملعون سر مبارك او را ... هرآينه گرامى ترين كشته بود كه گريه كند او را گم كننده

تقاسمها بي الطف شلوا ورأسه ... سنوبه لدن من الخطي وارد

افكند بر ميانهاى كربلا بدن مبارك و سر مقدسش را ... بسنگينى بر داشته بود او را نيزهٔ خطى و آشنا شده از خون او

ولهفي على أنصاره وحماته ... وهم لسراحين الفلاة موائد

و دريغ من بر ياوران آنحضرت و غيرت كشندگان او ... و حال آنكه آنها مر درندگان پا بانها را مائده و خورشها شده بود

مضمخة أجسادهم فكأنما ... عليهن من حمر الدماء مجاسد

رنگين شده بود بدنهاى آنها پس گويا ... بر آنها از خونهاى سرخ پيراهنها بود

تضيء به أكناف عرصة كربلا ... وتظلم منه أربع ومشاهد

روشن گشته بود بواسطهٔ آنحضرت اطراف عرصهٔ كربلا ... و تاريك شده بود از كشتن او منزلها و محفلها

وإن أنس لا أنس النساء كأنها ... قطا ريع عن أوكاره وهو خاجد

و اگر فراموش كنم هر چيزيرا فراموش نميكنم زنان آنحضرت را گويا آنها ... مرغ قطا بودند كه ترسيده شده بودند از آشيانهاى خود در حاليكه كم زده بودند

خوارج من أبياتها وهي بعدها ... لإرجاس حرب بالحريق مواقد

بيرون گشته بودند از خيمه‌هاى خود و آن خيمه‌ها بعد از آنها ... از جهة پليدهاى بنى اميه بسبب سوزانيدن سوخته گشته بودند

سوافر بعد الصون باد وجوهها ... براقع إلا أذرع وسواعد

آشكارهاى گشته بعد از آنكه در پرده بودند نمودار ابرار روى‌هاى آنها ... روى بندى نكرد دستها و بازوهاى ايشان

إِذا هُنَّ سُلِّبْنَ القَلائِدَ جُدِّدَتْ ‏ ‏ مِنَ الأَسْرِ في أَعْناقِهِنَّ قَلائِدُ

در وقتیکه آن زنان ربوده گشتند از گردن بندها تازه شد ‏ ‏ از جهة اسیری در گردنهای آنها قلادها

نَوادِبُ لَوْ أَنَّ الجِبالَ سَمِعْنَها ‏ ‏ تَداعَتْ أَعالِيهِنَّ فَهِيَ سَواجِدُ

ناله کنندگان بودند که اگر کوهها می شنیدند نالهٔ آنهارا ‏ ‏ ویران و شکافته میشد بالای آنها پس تمامی سجده میشدند

إِذا هُنَّ أَبْصَرْنَ الجُسُومَ كَأَنَّها ‏ ‏ نُجُومٌ عَلى ظَهْرِ الفَلاةِ رَواكِدُ

در وقتیکه آنها دیدند بدنهای کشتگان را که گویا آنها ‏ ‏ ستارهائی بودند که در پشت بیابان آرام گرفته بودند

وَشِمْنَ رُؤُوساً كَالبُدُورِ يُقِلُّها ‏ ‏ رِماحٌ كَأَشْطانِ الرَّكِيِّ مَوائِدُ

و نگاه میکردند سرهائی را که مثل ماههای چهارده بلند کرده آنها ‏ ‏ نیزهائی که از باریکی مثل ریسمانهای چاه متحرک بودند

تَداعَيْنَ بِاللَّطْمِ الخُدُودَ بِعَوْلَةٍ ‏ ‏ وَتَصْدَعُ مِنْها القاسِياتُ الجَلامِدُ

گرد هم برآمدند و سیلی میزدند رویهای خودرا بفریاد و گریه ‏ ‏ که شکافته میشد از آن فریاد و گریه کوههای سخت

وَيَخْمِشْنَ بِالأَيْدِي الوُجُوهَ كَأَنَّها ‏ ‏ دَنانِيرُ أَبْلاهُنَّ بِالحَكِّ ناقِدُ

و میخراشیدند بدستهای خود رویهای خودرا که گویا آن رویها ‏ ‏ دینارهائی بودند که امتحان کرده بود آنهارا بسبب کشیدن صراف آنها

وَظَلْنَ يُرَدِّدْنَ المَناحَ كَأَنَّما ‏ ‏ تَعَلَّمَ مِنْهُنَّ الحَمامُ الفَواقِدُ

و گردیده بودند که برمیگرداندند آوازرا بگریه و زاری که گویا ‏ ‏ یاد گرفته بودند از آنها ناله را کبوترهای جفت گم کرده

فَيا وَقْعَةً ما أَحْدَثَ الدَّهْرُ شَكْلَها ‏ ‏ يُبِيدُ اللَّيالِي ذِكْرُها وَهُوَ خالِدُ

پس ای واقعه که تازه نمیکند روزگار مانند اورا ‏ ‏ فانی میکند شبهارا یاد کردن آن واقعه و او همیشه باقی است

لَأَلْبَسْتِ هذا الدِّينَ أَثْوابَ ذُلِّهِ ‏ ‏ تَرِثُّ لَها الأَيّامُ وَهِيَ جَدائِدُ

هرآینه پوشانیده ای واقعهٔ کربلا این دین اسلام را لباسهای خواری ‏ ‏ که کهنه میشود اورا روزگار و حال آنکه آن واقعه همیشه تازه است

لِابْنِ حَمّادٍ رَحِمَهُ اللّٰهُ

أَرَى الصَّبْرَ يَفْنى وَالهُمُومُ تَزِيدُ ‏ ‏ وَجِسْمِي يَبْلى وَالسَّقامُ جَدِيدُ

می بینم صبر خودرا که فانی میشود و اندوهها هم زیاد میشود ‏ ‏ و بدنم کهنه میشود و ناخوشیها تازه میشود

وَذَكَّرَنِي بِالحُزْنِ وَالنَّوْحِ وَالبُكا ‏ ‏ غَرِيبٌ بِأَكْنافِ الطُّفُوفِ فَرِيدُ

و یاد آورد مرا بجهة اندوه و نوحه و گریه ‏ ‏ غریبی که باکناف کنارهای فرات تنها بود

عِطاشاً عَلى شاطِي الفُراتِ فَما لَهُمْ ‏ ‏ سَبِيلٌ إِلى قُرْبِ المِياهِ وُرُودُ

مرعطشیکه تشنه بودند بر لب شط فرات پس نبود از برای آنها ‏ ‏ راهی بسوی نزدیکی آبها که داخل شوند

اقول

لقد صبروا لا ضيّع الله صبرهم ... إلى أن فنوا من حوله وأبيدوا

هر آينه بتحقيق صبر كردند ضايع نكرداند خدا از صبر ايشان را ... تا آنكه فانى شدند از حول آنحضرت و هلاك گرديده شدند

وقد خرّ مولاي الحسين مجدّلا ... قتيلا عفيرا في التراب وحيد

وبتحقيق افتاده بود آقاى من حسين ع بخاك غلطيده شده ... كشته شده خاك آلوده در خاك كربلا تنها

وساقوا السبايا من بنات محمد ... يسوقهم قاسي الفؤاد عنيد

وباسيرى بردند اسيرها را كه از دخترهاى محمد بودند ... كه ميكشيد باسيرى آنها را سنگدلى دشمن عنادى

وفاطمة الصغرى تقول لأختها ... وقد كظّها جهد هناك جهيد

وفاطمه صغرى در آنحالت ميگفت مرخواهرش سكينه را ... وحال آنكه بتحقيق برنج انداخته بود او را سختى كه در آنجا سخت بود

أيا أخت قد ذابت من الأسر مهجتي ... سلي سائق الأظعان أين يريد

اى خواهر بتحقيق آب شد از صدمهٔ رنج و الم من ... بپرس كشندهٔ كجاوه‌ها را كجا اراده دارد ببرد آنها

تنادي وقد بانت من الثكل صبرها ... بصوت تكاد الأرض منه تميد

نداميكرد و بتحقيق ظاهر كرده بود از گريهٔ مصيبت صبر خود را ... بصدائى كه نزديك بود زمين از آن صدا حركت كند

فيا غائبا لا يرتجى منه أوبة ... مزارك من قرب الديار بعيد

پس اى غائبى كه اميدوار نشد به رجوع او ... قبر تو از نزديكى ديارها دور است

ظننت بأن تبقى فأبنى الرجا ... ويأس المرجّى يا بن أمّ شديد

گمان كردم بانكه خواهى ماند پس نااميد كرد مرا اميدم ... و ناامیدی اميدوارنده اى پسر مادر من بسيار سخت است

تبيد الليالي والدهور ومهجتي ... وحزني على مولاي ليس يبيد

فانى ميشوند شبها و روزگار و دل من ... و اندوه من بر آقاى من نيست كه فانى شود

للشيخ علي الخليعي رحمه الله

لمن أربعٌ عادٍ دَرْسُ العرصات ... أضحت معارفهنّ من النكرات

كه ميگريم منزلى را كه مندرس و كهنه است فضاهاى او ... كه گرديده است جاهاى شناسائى او غير آشنا و بيگانه

دَرَست معاهده وغيّرها البلى ... وبات بساكنها يد الغربات

كهنه گشته است آثار او و تغيير داده است او را كهنگى ... و برگشته است بساكن آنها دست غربتها و دوريها

لكن بكيت على حريم محمد ... يشهرن فوق غوارب البدنات

لكن گريه ميكنم بر حريم و اهل بيت محمد ... كه بى پرده و مشهور گشتند بالاى جهازهاى شترها

بِأَبِي وَبِي بَنَاتُ الْبَتُولِ نَوَادِبًا
پدرم فدا شود پدر و مادرم دختران فاطمه بتول را در حالتیکه ناله میکردند
مِنْ عُظْمِ أَحْزَانٍ وَطُولِ شَتَاتِ
از بزرگی اندوهها و درازی پراکندگیها

لَمَّا قَفَلْنَ إِلَى الشَّامِ قَرِيحَةً
زمانیکه برگشتند از کربلا بسوی شام در حالتیکه مجروح گشته بود
أَجْفَانُهُنَّ سَوَاكِبَ الْعَبَرَاتِ
مژه چشمهای آنها در حالتیکه اشک ریزنده بود

وَالرَّأْسُ مُنْتَصِبٌ وَزَيْنَبُ عِنْدَهُ
و سر مبارک حسین ع نصب گردیده بود بالای نیزه و جناب زینب برابر او
وَدُمُوعُهَا تَجْرِي عَلَى الْوَجَنَاتِ
و اشکهای او جاری بود بر گونه‌ها

وَتَصِيحُ وَا حُزْنِي وَتَدْعُو يَا أَخِي
و صیحه میزد که وای از اندوه من و میخواند که ای برادر من
وَخَلِيفَتِي لِعَظَائِمِ النَّكَبَاتِ
و جانشین من از برای رنجهای بزرگ من

لَهْفِي عَلَيْكَ وَأَنْتَ ثَاوٍ بِالْعَرَى
اندوه من برای تست در حال آنکه تو جا گرفته بفضای صحرا
مُلْقًى عَلَى الرَّمْضَاءِ فِي الْفَلَوَاتِ
افتاده شده بر ریگهای گرم در بیابانها

لَهْفِي عَلَيْكَ وَأَنْتَ صَادٍ تَشْتَكِي
اندوه من برای تست حال آنکه بسیار تشنه بودی و شکایت میکردی
حَرَّ الظَّمَاءِ وَتَلَهُّبَ الزَّفَرَاتِ
حرارت تشنگی را و برافروختگی اندوه و ناله‌ها را

لَهْفِي عَلَى مَا نِيلَ مِنْكَ بِكَرْبَلَاءَ
اندوه من برای چیزیست که رسید ترا بزمین کربلا
مِنْ قَتْلِ أَبْنَاءٍ وَسَبْيِ بَنَاتِ
از کشته شدن پسران و اسیر شدن دختران

لَهْفِي لَهُنَّ مُسَلَّبَاتٍ حُسَّرًا
دریغ من از برای آن زنان است در حالیکه برهنه شده بودند
بِفَوَاضِلِ الْأَرْدَانِ مُخْتَمِرَاتِ
و بزیادی آستینها طلب چادر و پرده روی خود میکردند

لَهْفِي لِمَا أَوْدَعْتَ قَلْبَ مُحَمَّدٍ
دریغ من بچیزیست که ودیعه گذاشتی دل محمد را
وَفُؤَادَ فَاطِمَةٍ مِنَ الْحَسَرَاتِ
و دل فاطمه را از اندوهها و حسرتها

يَا وَاحِدِي لَوْ كُنْتَ شَاهِدَ مَا جَرَى
ای یگانه من اگر بودی میدیدی آنچه را که واقع شد
مِنْ ذُلِّنَا وَتَعَزُّزِ الشُّمَّاتِ
از ذلت ما و غلبه کردن شماتت کنندگان بر ما

وَتَعِجُّ وَالْأَيْتَامُ سَكْرَى حَوْلَهَا
و ناله میکرد زینب و اطفال یتیم مدهوش بودند دور او
قَرْحَى الْجُفُونِ خَوَافِتَ الْأَصْوَاتِ
در حالتیکه چشمهای ایشان مجروح و صداهای ایشان از گریه گرفته بود

وَلِرَأْسِ مَوْلَانَا الْحُسَيْنِ تَرَنُّمٌ
و از برای سر مبارک آقای ما حسین ع زمزمه بود
فِي اللَّيْلِ يَتْلُو مُحْكَمَ السُّوَرَاتِ
در شب که تلاوت میکرد سورهای محکم قرآن را

وَالسَّيِّدُ السَّجَّادُ يَدْعُوهَا
و سید سجاد میخواند عمه‌اش زینب را
أَلَا اصْطَبِرِي فَإِنَّ كُلَّمَا هُوَ آتٍ
که آگاه باش صبر کن پس آینده است هرچه مقدر است

كفى الدموع و وافى رب العلى ... فعليك منه افضل الصلوات

بازدار اشکهای خود را و دیده و باقی کن پروردگار بلند مرتبه را ... پس بر تو باد از پروردگار فاضلتر و بهترین رحمتها

واستبشري يا عتبتي فلك العلا ... بقيام دولة آخذ الثارات

و بشارت باد ترا ای قوم من پس از برای تست که او ... بسبب برپا شدن دولت که گیرنده خونهای است

القائم المهدي والمولى الذي ... يستاصل الاعداء بالنقمات

که جناب قائم مهدیست و آقای آنچنانی است ... که مستاصل و مقهور میکند دشمنان را بعذابها

يا سادتي يا من بنور هداهم ... وسناهم يجلوا دجى الظلمات

ای آقایان من ای کسیکه بنور هدایت ایشان ... و روشنی ایشان منکشف میشود تیرگی تاریکیها

بولاكم يا خير من وطأ الثرى ... نيل المنى وتبتل الطاعات

بدوستی شما ای بهترین کسیکه قدم گذاشته است خاک را ... رسیدن آرزوهاست و انقطاع طاعتهاست

وله ايضاً رحمه الله

العين عبرى دمعها مسفوح ... والقلب من الم الاسى مقروح

چشم گریان است و اشکش جاری شده است روان ... و دل از درد حزن و اندوه مجروح است

ماء عين دمع يوم عاشوراء اذ ... لو ابان الحجب ... ذبيح

و حزن ... در روز عاشوراء اگر ... که گریستم اهل بیت محمد را و نوحه کنم

أم كيف لا ابكي الحسين وقد غدا ... شلوا بارض الطف وهو ذبيح

یا چگونه گریه نکنم حسین را و بتحقیق گردیده بود ... پاره بزمین کربلا در حالتیکه کشته شده بود

والطاهرات حواسر من حوله ... كل تنوح و دمعها مسفوح

و زنهای طاهره برهنه از اطراف آنحضرت ... همه نوحه میکردند و اشکهای آنحضرت جاری شده بود

اسفى لذاك الشيب وهو مضمخ ... بدمائه والوجه فيه قروح

سخت تر اندوه من از برای این محاسن آن حال آلوده رنگین بود ... بخونهای خویش و در روی مبارکش زخمها بود

ولفاطم تبكي عليه بحرقة ... وتقبل الوجنات وهي تصيح

و اندوه من برای فاطمه است که گریه میکند برا و بسوزش دلش ... و میبوسید گونه های آنحضرت را در حالتیکه صیحه میزد

اليوم مات محمد يا والدي ... والطهر موسى والمسيح و نوح

که امروز از دنیا رفت محمد ای پدر من ... و پاکیزه حضرت موسی و عیسی و نوح

اليوم تبكيك السماء بأدمعٍ — مثل الدماء أسفاً وتكسف يوح
امروز گریه کرد ترا آسمان با شکهائی — مانند خونها از روی اندوه و گرفته شد آفتاب

لهفي عليه مرمّلاً بدمائه — ومن السوافي كفّنته الريح
دریغ من بر آنحضرت است در حالتیکه آلوده کننده بود او را بخونها — و از باشیدهای خاک کفن کرده بود او را باد

لهفي له والجسم منه مجدّلٌ — فوق الثرى حتى حواه ضريح
دریغ من بر آنحضرت است در حالیکه جسم شریفش بخاک افتیده بود — بالای خاک تا آنکه در بر گرفت او را قبر و ضریح او

لهفي لرأس ابن النبي محمدٍ — كالبدر من فوق السنان تلوح
دریغ من از برای سر پسر پیغمبر محمد است — که مانند ماه شب چهارده از بالای نیزه میدرخشید

والطاهرات على المطايا حسّرٌ — تغدو العداة عليهم وتروح
و زنان طاهره بر چارپایان با کشف سرها بودند — که صبح میکردند دشمنان بر آنها و شام میکردند

والأرض ترجف من رزيّة أحمدٍ — وعليه وحشي الفلاة مقروح
و زمین میلرزید از مصیبت عترت احمد — و بر آنحضرت وحشیهای بیابان دردناک گردیده بودند

وعلى الزمان من الكآبة ذلّةٌ — واليه طرف الحادثات لموح
و بر روزگار است از این اندوه خواری — و بسوی او چشم حادثه‌ها نظر کننده است

له ايضاً رحمه الله

سحّي الدموع على الحسين وجاده — ان تستزلك ألسن اللوّام
جاری کن ای چشم اشکها را بر مصیبت حسین و برکس — از اینکه بلغزاند ترا زبانهای ملامت کنندگان

وابكي على الشيب التريب معفّراً — وابكي على النحر الخضيب الدامي
و گریه کن بر محاسن خاک آلود و خاک مالیده شده — و گریه کن بر گلوی خضاب شده خونین

وابكي مصارع فتيةٍ علويةٍ — شربوا على ظمأٍ كؤوس حمام
و گریه کن افتادنگاه جوانان علوی را — که آشامیدند بر حالت تشنگی جامهای مرگ را

أحشاء فاطمة لهم مقروحةٌ — وعلى النبي توجّع الأيتام
درون دل فاطمه زهرا از برای آن جوانان مجروح شده است — و بر پیغمبر است اندوه یتیمان او

وابكي لزينب تستغيث بأمها — ذات المفاخر والمحل السامي
و گریه کن جناب زینب را که استغاثه میکرد بمادرش — که صاحب مفخرتها و مقام بلند بود

يا أمّ قومي من ثراك وسارعي   وتبيني ذلّي وسوء مقامي

ای مادر برخیز از قبر خود و شتاب فرما   ذلت مرا و بدی مقام مرا

وقفي على المقتول وانعجي له   وابكي له فرداً بغير محامي

و بایست بر کشته خود و ناله کن از برای او   و گریه کن او را در حالتیکه تنهاست یاوری ندارد

وابكي على الطفل الصغير مضرّجاً   بدمائه بعد التحرّق والأوام

و گریه کن بر طفل صغیر او که رنگین گشته بود   بخونهای خویش بعد از سوزش از شدت تشنگی

وابكي عزيزات الحسين حواسراً   يسترن أوجههنّ بالأكمام

و گریه کن عزیزهای حسین را که بی‌پرده بودند   میپوشانیدند رویهای خود را باستینها

وابكي لزين العابدين مقيّداً   في الأسر يشكو كربة الأسقام

و گریه کن مر زین العابدین را در حالتیکه در بند بود   در کار خود شکایت میکرد سختی ناخوشیها را

وابكي لرأس السبط يشهر في القنا   كالبدر يجلو حندس الإظلام

و گریه کن از برای سر فرزند خود که آشکار کرده شده بود بر بالای نیزه   مانند ماه شب چهارده روشن کرده بود تاریکی شبها را

يا للرجال لثار عترة أحمد   الهادي وبالحمية الإسلام

ای گروه مردم فریاد رسید مر خونخواهی عترت احمد را   که هدایت کننده بود خلفا و حمایت کننده اسلام را

للناشي الأصفهاني

مصائب قتل فاطمة البتول   نكت حسراتها كبد الرسول

مصیبتهای فرزند فاطمه بتول   مجروح کرد اندوههای او جگر رسول خدا را

ألا بأبي البدور لقين كسفاً   وأسلمها الطلوع إلى الأفول

آگاه باش پدرم فدای ماههای تمامی که دیدند گرفتگی را   و واگذاشت آنها را طلوع آنها بسوی غروب

ألا يا يوم عاشوراء رماني   مصابي منك بالداء الدخيل

آگاه باش ای روز عاشورا انداخت مرا   مصیبت من از تو بدردی که داخل شود از درون

كأنّي بابن فاطمة جديلاً   يلاقي الترب بالوجه الجميل

گویا می‌بینم پسر فاطمه را در حالتیکه بخاک غلطیده بود   ملاقات میکرد خاک را با روی نیکو

يجرّن في الثرى قدّاً ونحراً   على الحصباء بالخدّ التليل

سائیده میشد در خاک از قامت و گردن   بر ریگهای نرم با رخساره افتاده بخاک

صَرِيعاً ظَلَّ فَوقَ الاَرضِ اَرضاً — فَوا اَسَفا عَلَى الجِسمِ النَّحِيلِ

در حالتيكه گرديده بود افكنده بالاى زمين كه ميلرزيد زمين — پس واى از اندوه بر بدن ضعيف لاغر آنحضرت

اَعادِيهِ تَوَطَّأهُ وَلٰكِن — تَخَطّاهُ العِتاقُ مِنَ الخُيُولِ

دشمنان او طلب كام نمودند آنحضرت را ولكن — در گذشتند اورا اسبان نجيب اصيل

وَقَد قَطَعَ العُداةُ الرَّاسَ مِنهُ — وَعَلَّوهُ عَلَى الرُّمحِ الطَّوِيلِ

وتحقيق بريده بودند دشمنان سر مبارك اورا — وبلند كرده بودند بر نيزه دراز

وَقَد بَرَزَ النِّساءُ مُهَتَّكاتٍ — يُجَزِّزنَ الشُّعُورَ مِنَ الاُصُولِ

وتحقيق ظاهر گرديده بودند زنان آنحضرت آشكار گرديده شده — كه ميكندند موهاى خودرا از بيخ

فَطَوراً يَلتَثِمنَ بَنِي عَلِيٍّ — وَطَوراً يَلتَثِمنَ بَنِي عَقِيلِ

پس گاهى ميبوسيدند اولاد على را — وگاهى ميبوسيدند اولاد عقيل را

وَفاطِمَةُ الصَّغِيرَةُ بَعدَ عِزٍّ — كَساها الحُزنُ اَثوابَ الذَّلِيلِ

وفاطمه كوچك بعد از عزتش — پوشانيده بود اورا اندوه جامههاى ذلت وخوارى

تُنادِي جَدَّها يا جَدُّ اَنّا — طُلِبنا بَعدَ فَقدِكَ بِالذُّحُولِ

ندا ميكرد فاطمه جدش را كه اى جد بتحقيق كه ما — طلب كرده شديم بعد از رحلت تو بخونخواهى بدر وحنين

لِلسَّيِّدِ المُرتَضى رَحِمَهُ الله

اِنَّ يَومَ الطَّفِّ يَوماً كانَ لِلدِّينِ عَصِيبا — لَم يَدَع لِلقَلبِ مِنِّي فِي المَسَرّاتِ نَصِيبا

بدرستيكه روز واقعه كربلا روزى بود از براى امر دين سخت وشديد — وآنگه نگذاشت از براى دل من در خوشحاليها هيچ بهره را

لَعَنَ اللهُ رِجالاً تَرَعُوا الدُّنيا غُصُوبا — سالَمُوا عَجزاً فَلَمّا قَدَرُوا شَنُّوا الحُرُوبا

لعنت كند خدا مردانى را كه مملو كردند دنيا را از ظلم وعدوان — صلح كردند وقتيكه عاجز گشتند پس زمانيكه قدرت يافتند برانگيختند جنگها را

طَلَبُوا اَوتارَ بَدرٍ عِندَنا ظُلماً وَحُوبا

طلب كردند خونهاى بدر را از ما از روى ظلم وگناه

وَلَهُ

لَقَد كُسِرَت لِلدِّينِ فِي يَومِ كَربَلا — كَسائِرُ لا تُوسى وَلا هِيَ تُجبَرُ

هر آينه بتحقيق شكست مردينرا در روز واقعه كربلا — شكستگيهائى كه بر گزدرمان نميشود ودرست نميگردد

فأمّا سبيّ بالرماح مسوّقٌ — وأمّا قتيلٌ بالتراب معفّرٌ

پس برخی کشته شد بعضی اسیر شده به نیزه‌ها — و بعضی کشته شده و بخاک غلطیده بودند

وجرحى كما اختارت رماحٌ وأنصلٌ — وصرعى كما شاءت ضباعٌ وأنسرٌ

مجروح گشته بودند همانطور که خواسته بود نیزه‌ها و پیکانها — و افتاده بودند بخاک همانطور که بخواهند کفتارها و کرکسها

للسيّد الرضيّ

كربلا لا زلتِ كرباً وبلا — ما لقي عندكِ آلُ المصطفى

ای کربلا همواره اندوه و بلائی — چه مصیبتها دیدند نزد تو اهل بیت مصطفی

كم على تربكِ لمّا صرعوا — من دمٍ سالَ ومن دمعٍ جرى

چه بسیار بر خاک تو هنگامیکه افتاده بودند — از خون روان و از اشک جاری بود

وضيوفٌ لفلاةٍ قفرةٍ — نزلوا فيها على غير قرى

و مهمانانی بودند در بیابان بی کس را — که وارد شدند در آن زمین بغیر مهمانداری

لم يذوقوا الماء حتى اجتمعوا — بحدا السيف على وِرد الردى

نچشیدند آب را تا همه جمع شدند همه — بسبب خواندن شمشیر بر آبگاه هلاکت و مرگ

تكسف الشمسَ شموساً منهمُ — لا تدانيها علوّاً وضياء

منکسف میکرد آنها را آفتابهای رویهای آنها — نزدیکی نمیتوانست کرد آنها را آفتاب از جهت بلندی و روشنی

وتنوش الوحشُ من أجسادهم — أرجلَ السبق وأيمانَ الندى

و فرا میگرفت جانورهای صحرا از بدنهای کشتگان — پاهای پیشی گیرنده طاعت را و دستهای بخشنده را

ووجوهاً كالمصابيح فمن — قمرٍ غابَ ومن نجمٍ هوى

و رویها را که مانند چراغ روشن بودند پس چه بسیار — ماهی که پنهان شد و ستاره که فرو رفت در زمین

غيّرتهنّ الليالي وغدا — جائرُ الحكم عليهنّ البلى

که تغییر داده بود آنها را گذشتن شبها و کرده بود — کهنگی بر ایشان در حالیکه حکم جاری بود

يا رسول الله لو عاينتهم — وهمُ ما بين قتلٍ وسبا

ای رسول خدا اگر دیده بودی بچشم آنها را — و حال آنکه آنها میان کشته شدن و اسیری بودند

من رميضٍ يمنع الظلَّ ومن — عاطشٍ يُسقى أنابيبَ القنا

بعضی از آنها در شدت گرمی آفتاب بودند — تشنه بودند که آب داده شد مدام از نیزه

وَمَسُوقٍ عَاثِرٍ يُسْعَى بِهِ — خَلْفَ مَحْمُولٍ عَلَى غَيْرِ وِطَا

وبعضی را رانده میشد باسیری که گرد آلود بود و برده میشد او — و پشته برجهاز بدون پوشش

جَزَرُوا جَزْرَ الْأَضَاحِي نَسْلَهُ — ثُمَّ سَاقُوا أَهْلَهُ سَوْقَ الْإِمَاءِ

کشتند دشمنان شکل کشتن گوسفند قربانی نسل او را — پس اسیر کردند اهل بیت او را مثل اسیری کنیزان

قَتَلُوهُ بَعْدَ عِلْمٍ مِنْهُمُ — أَنَّهُ خَامِسُ أَصْحَابِ الْكِسَا

کشتند جناب حسین را بعد از آنکه دانستند که آن — که آن بزرگوار خامس آل عبا بود

مَيِّتٌ تَبْكِي لَهُ فَاطِمَةٌ — وَأَبُوهَا وَعَلِيٌّ ذُو الْعُلَى

کشته بود آنحضرت که گریه میکرد او را فاطمه زهرا — و پدر فاطمه و امیرالمؤمنین علیه السلام که صاحب بلندی و شرف

لَيْسَ هٰذَا لِرَسُولِ اللّٰهِ يَا — أُمَّةَ الطُّغْيَانِ وَالْبَغْيِ جَزَا

نیست اینکار از برای رسول خدا ای — طایفه گمراهان و سرکشان جزا و مزد رسالت

يَا قَتِيلاً قَوَّضَ الدَّهْرُ بِهِ — عَمَدَ الدِّينِ وَأَعْلَامَ الْهُدَى

ای کشته ای که شکست روزگار بسبب قتل او — ستونهای دین و کوههای نشانهای هدایت را

لَوْ رَسُولُ اللّٰهِ يَحْيَى بَعْدَهُ — قَعَدَ الْيَوْمَ عَلَيْهِ لِلْعَزَا

اگر رسول خدا زنده بود بعد از حسین — می نشست همان روز از برای عزای او

يَا جِبَالَ الْمَجْدِ عِزّاً وَعُلاً — وَبُدُورَ الْأَرْضِ نُوراً وَسَنَا

ای کوههای مجد و بزرگی از جهة عزت و رفعت — و ای ماههای زمین از جهة نور و روشنی

لَا أَرَى حُزْنَكُمُ يُنْسَى وَلَا — رُزْؤُكُمْ يُسْلَى وَإِنْ طَالَ الْمَدَى

نمی بینم اندوه شما را که فراموش شود و نه — مصیبت شما را که آرام داده شود و اگرچه طول بکشد مدت روزگار

وَلَهُ أَيْضاً

شَغَلَ الْعُيُونَ عَنِ الدِّيَارِ بُكَاؤُهَا — لِبُكَاءِ فَاطِمَةَ عَلَى أَوْلَادِهَا

باز داشت چشمها را از دیدن دیار گریه آنچشمها — از برای گریستن جناب فاطمه بر اولادش

أَتُرَى دَرَتْ أَنَّ الْحُسَيْنَ طَرِيدَةٌ — لِقَنَا بَنِي الطُّرَدَاءِ عِنْدَ وِلَادِهَا

آیا می بینی که دانسته است فاطمه اینکه حسین شکار کشته — از نیزه اولاد رانده شده که مردود بودند نزد زادن فاطمه اولادش را

كَانَتْ مَآتِمُ بِالْعِرَاقِ تَعُدُّهَا — أُمَوِيَّةٌ بِالشَّامِ مِنْ أَعْيَادِهَا

بود مصیبت حسین یا ماتمهایی در عراق که شمرده بودند آن ماتمها را — بنی امیه بشام از عیدهای خوشان

ما راقبت غضب النبي وقد غدا | زرع النبي مظنة لحصادها

نترسيدند بني اميه غضب وخشم پيغمبر را و چنين گرديد | كشت و زرع پيغمبر بريده شده درو بني اميه

جعلت رسول الله من خصمائها | فلبئس ما ادخرت ليوم معادها

گردانيد بني اميه رسول خدا را از دشمنان خود | پس بد چيزي ذخيره كردند از براي روز برگشتن خود بقيامت

نسل النبي على صعاب مطيها | ودم الحسين على رؤوس صعادها

اولاد پيغمبر سوار بر شتران نارام باركش آنها بودند | وخون حسين ع بر سرهاي نيزهاي آنها بود

والهفتاه لعصبة علوية | تبعت امية بعد ذل قيادها

اي دريغ واندوه از براي گروهي توانا از اولاد علي | كه تابع شدند از ستم بني اميه را بعد از ذلت قيد وبند آنها

طلبت تراث الجاهلية عندها | وشفت قديم الغل من احقادها

خواستند ارث جاهليت بكفر را نزد خويشان | وشفا دادند كينهاي قديم خود را از حسدهاي خويشان

زعمت بان الدين سوغ قتلها | او ليس هذا الدين عن اجدادها

گمان كردند بني اميه باينكه دين پيغمبر گوارا كرد كشتن اولاد علي را | آيا نبود اين دين از آبا و اجداد اولاد علي

ان الخلافة اصبحت مزوية | عن شعبها ببياضها وسوادها

بدرستيكه خلافه صبح كرد در حاليكه روبرگردانده شده بود | از طريقه وراههاي آنها همه راههاي روشن وغير روشن

طمست منابرها زمان امية | تنزو واذيابهم على اعوادها

محو ونابديد شد منبرهاي خلافت زمان بني اميه | كه بالا ميرفتند وميجستند گرگهاي بني اميه بر چوبهاي آن منبرها

هي صفوة الله التي اوحى لها | وقضى اوامره الى امجادها

اولاد علي برگزيده خداييند كه وحي كرد از براي آنها | وحكم فرمود خدا اوامر خويش را بسوي بزرگان آنها

يا يوم عاشوراء كم لك لوعة | تترقص الاحشاء من ايقادها

اي روز عاشورا چه بسيار است از تو سوزش دردي | كه حركت ميكنند همه چيزها از افروختگي آتش

ما عدت الا عاد قلبي غلة | حرا ولو بالغت في ابرادها

برنگشتي اي عاشورا مگر آنكه برگشت دل سوخته من | سوزشش را واگرچه سعي كنم در سردي آن وخنكي آتش

ايضا للسيد المرتضى

وخر للموت لا كف يقلبه | الا بوطء من الجرد المناصير

وبرو درافتاده بود آنحضرت از براي مرگ نبود دستي كه برگرداند او را | مگر پايكوفتن اسبهاي پيش رونده ميان [illegible]

ظمآن يسلي نجيع الموت غلته … عن بارد من عباب الماء مورود

تشنه بود آنحضرت که تسلی میداد خونهای تازه کشته شدن تشنگی او را … عوض ندیدن آب سرد خنک

كأن بيض المواضي وهي تنهبه … نار تحكّم في جسم من النور

گویا شمشیرهای گذرنده برنده در حالتیکه غارت کرده بود او را … آتشی بود که فرمانروا بود در بدنی از نور

لله ملقى على الرمضاء غصّ به … فم الردى بعد إقدام وتشمير

از برای خدا افتاده بر ریگ گرم که گلوگیر کرده است او را … دهن مرگ بعد روآوردن بجنگ و دامن بر کمر زدن

تحنو عليه الربى ظلا وتستره … عن النواظر أذيال الأعاصير

مهربانی میکرد بر آنحضرت پشته‌ها بیکطور سایه و میپوشانیدند او را … از چشمها دامنهای بادها

تهابه الوحش أن تدنو لمصرعه … وقد أقام ثلاثا غير مقبور

میترسیدند از او جانوران صحرا هنگامیکه نزدیک شوند بافتادنگاه او … و بتحقیق برپا بود بر روی خاک سه روز دفن نشده

والنقع يسحب من أذياله وله … على الغزالة جيب غير مزرور

و گرد و غبار میکشید دامنهایش را بر آنحضرت و مر او را بود … بر آفتاب بسبب نشر دامنی که تکمه نکرده

وكل يوم لآل المصطفى قتر … يهوي بوقع المواضي والمباتير

و هر روزی از برای آل پیغمبر تاریکی بود … فرو رونده بسبب فرو رفتن شمشیرها و تیغها بر آنها

وكل يوم لهم بيضاء صافية … يشوبها الدهر من رنق وتكدير

و هر روزی از برای آنها صاف و روشن بود … ممزوج میکرد او را روزگار از تیرگی و کدورت

يا جدّ لا زال لي همّ يحرّضني … على الدموع ووجد غير مقهور

ای جد بزرگوار پیوسته از برای من غمی است که تحریص میکند مرا … بر ریختن اشکها و سوزشی است که مغلوب نمیشود

إن السلو لمحظور على كبدي … وما السلو على قلبي بمحظور

بدرستیکه آرامش بازداشته شده است بر جگر من … و نبود آرامش بر دل من ممنوع

لابن أبي الحديد

ولقد بكيت لقتل آل محمد … بالطف حتى كل عضو مدمع

و بتحقیق گریه کردم از برای کشته شدنهای آل محمد … بزمین کربلا تا آنکه گردید هر عضو من چشمه اشک

عقرت بنات الأعوجية هل درت … ما يستباح وما لا يصنع

پی کرده شوند اسبهای نجیب اعوجی آیا میدانند که … چه چیز مباح شد و چه کار کرده شد بسبب آنها

دعی

وحريم آل محمد بين العدى
وحرم محترم آل محمد میانه دشمنان

نهب تقاسمه اللئام الوضع
غارتی بود که قسمت کرده بودند آنها را لئیمان پست فطرت

تلك الظعائن كالاماء متى تسق
این هودج نشینان مانند کنیزان تا که رانده میشوند

يعنف بهن وبالسياط تقنع
که درشتی میکنند با آنها دشمنان با تازیانه زده میشوند

مثل السبايا بل اذل يشق من
مانند اسیران بلکه خوارتر پاره کرده میشد از

هن الخمار ويستباح البرقع
آنها چادرها و برده میشد روبندها

تالله لا انسى الحسين وشلوه
سوگند بخدا فراموش نمیکنم حسین را و حال آنکه بدن او

تحت السنابك بالعراء موزع
زیر سمهای اسبان به بیابان پاره پاره شد

متلفعا حمر الثياب وفي غد
در حالیکه پیچیده بود خود را بلباسهای سرخ خونین و در فردا آن پیچد

بالخضر من فردوسه يتلفع
بلباسهای سبز بهشتی پیچیده میشود

تطأ السنابك صدره وجبينه
پامال کرده بودند سمهای اسبان سینه و پیشانی مبارکش را

والارض ترجف خيفة وتضعضع
و زمین میلرزید از ترس این عمل و متحرک بود

والشمس ناشرة الذوائب ثاكل
و آفتاب چون مصیبت رسیدگان گیسوان باز کرده ماتم دار بود

والدهر مشقوق الرداء مقنع
و روزگار با جامه دریده سر افکنده و متحیر بود

لهفي على تلك الدماء تراق في
دریغ من بر این خونهائی است که ریخته شد در

آیدی امية وتضيع
دستهای بنی امیه و ضایع گردیده شد

لبعضهم

وقفت على دار النبي محمد
ایستادم بر خانه پیغمبر که محمد است

فالفيتها قد اقفرت عرصاتها
پس دیدم آنخانه را که بتحقیق خراب گشته بود عرصه فضاهای

وامست خلاء من تلاوة قارئ
و گردیده بود آنخانه خالی از خواندن خواننده قرآن

وعطل منها صومها وصلاتها
و خالی شده بود از آنخانه روزه او و نماز او

وكانت ملاذا للانام وجنة
و بود آنخانه پناه از برای همه مردم و سپری که نگاه دارند

من الخطب يغشى المعتفين صلاتها
از سختی مصیبت تا بپوشاند خواهنده ها و بیچارها را

فاقوت من السادات من آل هاشم
پس گردید آنخانه خراب از بزرگان از اولاد هاشم

ولم يجتمع بعد الحسين شتاتها
و جمع نشد بعد از شهادت حسین پراکندگی آنخانه

فَهَبْ لِقَتْلِ السِّبْطِ عَبْرى وَلَوْعَتِي ... عَلَى فَقْدِهِمْ ما تَنْقَضِي زَفَراتُها

پس چشم من از برای کشتن فرزند پیغمبر گریان است و سوزش دل من ... بر نیستی آنها تمام نمیشود آهها و نالهای او

فَيا كَبِدِي كَمْ تَصْبِرِينَ عَلَى الأَذى ... أَما آنَ أَنْ تَفْنى إِذاً حَسَراتُها

پس ای جگر من چه قدر صبر میتوانی بکنی بر اذیت ... آیا وقت نشده است اینکه تمام بشود در اینوقت دریغ و افسوس او

لِلشَّيْخِ رَجَبِ البُرْسِي

لَمْ أَنْسَهُ وَجُيُوشُ الكُفْرِ جائِيَةٌ ... وَالجَيْشُ فِي أَمَلٍ وَالدِّينُ فِي أَلَمِ

فراموش نمیکنم آنحضرت را و حال آنکه لشکر کفر بهیجا در آمده بودند ... و لشکر در آرزوی خود بودند و صاحب دین در رنج بود

وَصاحَ بِأَهْلِ طابَ المَوْتُ فَابْتَدِرُوا ... أُسْدٌ فَرائِسُها السّاداتُ فِي الأَجَمِ

و فریاد میکرد آنحضرت باهل بیت خود که گوارا است مرگ پس پیشی گیرید ... شیرهائی که طعمه های آنها بزرگان و گوسفندهای در بیشه بود

وَراحَ ثُمَّ جَوادُ السِّبْطِ يَنْدُبُهُ ... عالِي الصَّهِيلِ خَلِيّاً طالِبَ الخِيَمِ

و بیکرد بدور آنجا اسب فرزند پیغمبر که ناله میکرد بجهة او ... در حالتیکه بلند شیهه بود و خالی از راکب طالب خیمه ها بود

فَمُذْ رَأَتْهُ النِّساءُ الطّاهِراتُ بَدا ... عارٍ مِنَ الجُودِ بَلْ عارٍ مِنَ الكَرَمِ

پس از وقتیکه دیدند اسب را زنان پاکیزگان حرم که ظاهر شد ... برهنه از صاحبش بلکه برهنه از صاحب کرم و بزرگی

بَرَزْنَ نادِبَةً حَسْرى وَثاكِلَةً ... عَبْرى وَمَعْلُولَةً بِالدَّمِّ وَالسَّقَمِ

همه آنها بیرون شدند در حالتیکه ناله میکردند و افسوس میخوردند و ماتم دار بودند ... گریه کننده بودند و بیمار شده بودند در بیماری حزن جگر و درد

وَالشِّمْرُ يَنْحَرُ مِنْهُ النَّحْرَ مِنْ حَنَقٍ ... وَالأَرْضُ تَرْجُفُ خَوْفاً مِنْ فَعالِهِمِ

و شمر ملعون نحر میکرد گلوی آنحضرت را از حنق بسیار ... در حالتیکه زمین میلرزید از ترس کردارهای زشت آنها

وَزَيْنَبٌ تَسْتُرُ الوَجْهَ المُنِيرَ بِفَضْلِ ... الرُّدْنِ سَمْعاً بِقَلْبٍ والِهٍ كَلِمِ

و جناب زینب میپوشانید روی نورانی خود را بزیادی ... آستین خود گوش فرا میداد بدلی که حیران و مجروح بود

أَخِي عَلَى مَنْ تُكَلِّفُنا أَحُسَيْنُ وَمَنْ ... أَوْصَيْتَ فِينا وَمَنْ يَحْنُو عَلَى الحَرَمِ

میفرمود ای برادر من بکه واگذاشتی ما را ای حسین و بکه ... وصیت فرمودی در حق ما و کی مهربانی میکند بر حرم تو

أَخِي سُكَيْنَةُ قَدْ عَزَّتْ سَكِينَتُها ... وَهذِهِ فاطِمٌ تَبْكِي بِفَيْضِ دَمِ

ای برادر من سکینه بتحقیق کم و تمام شد آرام او ... و اینست فاطمه که گریه میکند بروانی خون از چشمش

تَهْوِي لِتَدْنِيهِ وَالدَّمْعُ مُنْهَمِرٌ ... وَالسِّبْطُ عَنْها بِكَرْبِ المَوْتِ فِي غُمَمِ

دوست میداشت چاره کار آنحضرت را و اشک او جاری بود ... و فرزند پیغمبر از جناب زینب بسبب اندوه مرگ در غم و سختی غافل بود

تضمّ نحوها شوقاً وتلثمه
در بر گرفته بود زینب پیکر حسین را سوی خود از روی شوق و میبوسید او را

وتخضب النحر منه صدرها بدم
و خضاب میکرد گلوی آنحضرت سینه زینب را بخون

تقول من عظم شكواها ولوعتها
میگفت از بزرگی شکوه خود و سوزش قلبش

وحزنها غير منفضّ ومنفصم
و حال آنکه اندوهش کم و گسسته و جدا نمیشد

أخي لقد كنت نوراً يستضاء به
برادر من هر آینه بودی تو نوری که روشنائی کرده شود باو

فما لنور الهدى والدين في ظلم
پس چه شد نور هدایت و دین را که در تاریکی است

أخي لقد كنت عوناً للأرامل يا
ای برادر من هر آینه بودی تو دستگیر بیوه زنان را ای

غوث اليتامى وبحر الجود والكرم
فریادرسنده یتیمها و دریای بخشش و کرم

مات الشفيق وقد غاب الشقيق وقد
مرد یاری کننده ما و بتحقیق پنهان شد برادر من و بتحقیق

خان الرفيق ولجّ الخصم بالخصم
که خیانت کرد همراهان من و لجاجت کرد دشمن با سبب دشمنی

مات الكفيل وغاب الليث فابتدرت
مرد و درگذشت کفیل ما و پنهان گشت شیر پس پیشی گرفتند

عرج الضباع على الأشبال في الأجم
کفتارهای لنگ بر بچه‌های شیر [illegible]

وتستغيث رسول الله صارخة
و استغاثه میکرد زینب رسول خدا را در حالتیکه فریاد کننده بود

ماجدّ أين الوصايا في ذوي الرحم
میگفت ای جد غمگین شد و سفارشهائی که فرمودی در خویشان خود

مشرّدين عن الأوطان قد قهروا
در حالتیکه رانده شدند از وطنهای خود ناکام گردیده شده

ثكلى أسارى حيارى ضرّجوا بدم
فرزند مرده اسیر شده سرگردان که رنگین گردیده شده بودند بخون

يسرى بهنّ سبايا بعد عزّهم
میبردند آنها را در حالتیکه اسیر بودند بعد از عزت آنها

فوق المطايا كسبي الروم والخدم
بالای شترها مثل اسیران روم و خدمتکاران

أفدي الإمام سليل الطهر سيّد
فدا شوم پیشوائی را که فرزند معصومه پاکیزه آقای

أهل الدهر زين عباد الله كلّهم
اهل روزگار و زینت بندگان خدا بود همه بندگان

ابن الإمام الحسين الطهر وارثه
پسر پیشوای ما امام حسین پاکیزه بود و وارث او بود

السيّد العابد السجّاد في الظلم
آقا بود عبادت کننده بود بسیار سجده کننده بود در تاریکیهای شب

يساق كالعبد نحو الشام مهتضماً
کشیده و میبردند مثل بنده جانب شام ستمکرده شده

بين الأعادي فمن باك ومبتسم
ما بین دشمنانی که بعضی گریان و بعضی خندان بودند

أين النبيّ وثغر السبط يقرعه
کجا بود پیغمبر و حال آنکه دندان فرزند او را میکوبید

يزيد بغضاً لخير الخلق كلّهم
یزید ملعون بجهت بغضی که داشت بهترین خلایق همه شان

وينكث الرجس ثغراً كان قبّله ... وقبلة لجميع العرب والعجم

و باز بکرد آن پلید دندانی را که پیغمبر بوسیده بود او را ... و قبله بود از برای جمیع عرب و عجم

ويدّعي بعدها الإسلام من سفهٍ ... وكان أكفر من عادٍ ومن إرمِ

و ادعا می‌کرد یزید بعد از این عداوت اسلام را از روی سفاهت ... و بود ملعون کافرتر از گروه عاد و کافرتر از قوم ارم

لمعاصر في رثائه عليه السلام

بأبي الإمام المستظام بكربلا ... يدعو وليس لما يقول مجيب

پدرم فدا باد امام ستم شده بکربلا را ... که می‌خواند لشکر را و نبود مر فرموده او را جواب دهنده

بأبي الوحيد وما له من راحم ... يشكو الظماء والماء منه قريب

پدرم فدا باد یگانه و تنها را در حالتیکه نبود از برای او رحم کننده ... شکایت می‌کرد تشنگی را و حال آنکه آب نزدیک او بود

بأبي الحبيب إلى النبي محمدٍ ... ومحمد عند الإله حبيب

پدرم فدا باد کسی را که حبیب بود بسوی پیغمبری که محمد بود ... و محمد نزد خداوند حبیب بود

يا كربلا أفيك يقتل جهرةً ... سبط المطهر إنّ ذا لعجيب

ای کربلا آیا در زمین تو کشته می‌شود آشکارا ... فرزند پیغمبر پاک گردیده شده بدرستیکه این کار بسیار عجیب است

ما أنت إلا كربة وبلية ... كل الأنام بهولها مكروب

نیستی تو ای کربلا مگر اندوه گلوگیرنده و بلائی ... که همه مردم بترس این بلا اندوهناکند

لهفي عليه وقد هوى متعفراً ... وبه أوام قادح ولغوب

دریغ من بر آنحضرت است و حال آنکه سرازیر شده بود از اسب بخاک غلطیده ... و با آنحضرت شدت آتش تشنگی صدمه زننده بود و نهایت خستگی

لهفي عليه بالطفوف مجدّلاً ... تسفي عليه شمال وجنوب

اندوه و دریغ من بر حسین است که افکنده شده بود بخاک کربلا ... و می‌پاشید خاک را بر او باد شمال و جنوب

لهفي عليه والخيول ترضّه ... فلهنّ ركض حوله وجنيب

دریغ من بر آنحضرت است در حالتیکه اسبها خورد کرده بودند بدن او را ... پس از برای آن اسبها برانگیختگی و دویدن بود در حول و کنار او

لهفي له والرأس منه مميّز ... والشيب من دمه الشريف خضيب

دریغ من بر آنحضرت است و حال آنکه سر مبارکش جدا شده بود ... و در ریش مبارکش از خون شریفش خضاب کرده بود

لهفي عليه ودرعه مسلوبة ... لهفي عليه ورحله منهوب

دریغ من بر آنحضرت است در حالتیکه زره او را ربوده بودند ... اندوه من بر او است در حالتیکه بار او را غارت کرده بودند

لهفي عليه

لهفي على حرم الحسين حواسرا — شعثا وقد ذعرت لهن قلوب

دریغ من بر حرم محترم حسین است در حالیکه سر برهنه بوده — و گرد آلوده بودند و ترسیده شده بود دلهای آنها از خوف دشمنان

حتى إذا قطع الكريم بسيفه — لم يثنه خوف ولا ترغيب

تا وقتیکه جدا کرد ستمگر ملعون سر بزرگوار را بشمشیرش — برنگردانید او را از آن کار نه ترسی و نه بیمی از خدا

لله كم لطمت خدود عنده — جزعا وقد شقت عليه جيوب

قسم بخدا چه بسیار سیلیها خورده بود رویها نزد آنحضرت — بجهة جزع کردن و چه بسیار گریبانها که دریده شده براو

ما أنس لا أنس الزكية زينبا — تبكي له وفؤادها مسلوب

اگر فراموش کنم همه را فراموش نمیکنم زینب نازنین را — که گریه میکرد برای آنحضرت در حالیکه شعور او ربوده شده بود

تدعو وتندب والمصاب يكضها — بين الطفوف ودمعها مسكوب

میخواند و ناله میکرد و مصیبتها میدوانید اورا — در بین زمینهای کربلا و اشکهای او ریزان شده بود

أخي بعدك لا حييت بغبطة — واغتالني حتف إلي قريب

میگفت ای برادرک من بعد از تو زندگی نخواهم با خوشی — و هلاک کند مرا مرگ من که بسوی من نزدیک است

أخي بعدك من يدافع جاهلا — عني ويسمع دعوتي ويجيب

ای برادرک من بعد از تو که دور نماید نادان را — از من و که میشنود خواندن مرا و جواب میگوید مرا

خطب تذوب له الجبال وعنده — يسلو وينسى يوسفا يعقوب

اندوه من آب میشود از برای او کوهها و پیش او — تسلی میدهد و فراموش میکند یوسف را یعقوب

للدر المكي

أمثل السبط في أرض الطفوف وقد — دارت عليه رحى الأعداء بالتلف

بخاطر میاورم فرزند پیغمبر را در زمین کربلا و بتحقیق — میگشت برآنحضرت آسیای دشمنان بهلاکت او

من بعد ما قتلت أصحابه ومضوا — معطشين وحر السيف لم يصف

از بسر آنکه کشته شده بودند اصحاب آنجناب و در گذشته بودند از دنیا — در حالیکه تشنه بودند و شدت گرمی تابستان وصف کرده نمیشد

يا ليتني ذقت طعم الموت دونهم — لما أخصهم الرحمن من زلف

ای کاش من چشیده بودم مزه مردن را نه ایشان — بجهة آنچیزی که مخصوص آنها فرموده خداوند رحمن از قرب و منزلت

لهفي لسبط رسول الله بينهم — يجود بالنفس بين البيض والحجف

دریغ من از برای فرزند رسول خدا است مابین دشمنان — جود و بخشش میکرد بجان شریفش بین روی شمشیرها و سپرها

يخوض بحر المنايا وهو يختطف — الابطال بالسيف في كل مختطف

فرو میرفت در دریای جنگ و مرگ را در حالیکه آنجناب میربود — دلاوران معرکه را بشمشیر خود و هلاک مینمود هر کسی را که ربوده بود

فندها احذروا من حوله زمرا — فصاكالصارم المصقول في الغلف

پس بر تو افکند ... از اطراف آنجناب طایفهٔ دشمنان — پس گردید آنجناب مثل شمشیر جلا داده که در غلاف است

كل يهز القنا بغضا ويطعنه — ما بين متفق فيه ومختلف

هر یک از دشمنان حرکت میداد نیزه را از روی بغض و نیزه میزد — میان خود متفق در نیزه زدن بودند و مختلف بودند

حتى رموه بسهم في مقاتله — فخر عن سرجها وعلى الانف

تا آنکه انداختند آنحضرت را تیری در کشتنگاه او — پس افتاد آنحضرت از زین اسب بر روی زمین

يا فجعة افجعت آل الرسول ومن — والاهم صار منها في شفا جرف

مصیبت بدرد آورنده که بدرد آورد آل پیغمبر را ...

كانهم كسبوا اثما فخاف بهم — او خالفوا ما اوحاه الله في الصحف

گویا اولاد پیغمبر کسب کرده بودند گناهی را پس هلاک شدند — یا مخالفت کرده بودند چیزی را که وحی کرده بود خداوند در کتابها

للسيد محمد رحمه الله

ان المسرة لا تمر بخاطري — حزنا على سبط النبي الطاهر

بدرستیکه شادی نمیگذرد بخاطر من — بجهت اندوه بر فرزند پیغمبر پاکیزه

ما جاء عاشورا وهل هلاله — الا حزنت بباطني وبظاهري

نیامد روز عاشورا و آشکار نشد هلال عاشورا — مگر آنکه اندوهناک شدم بباطن خود و بظاهر خود

والله لا انسى الحسين مجيرا — بالجزر فيك غداة يوم العاشر

سوگند بخدا فراموش نمیکنم حسین را در حالیکه ... — بسبب اندوه در تو ای زمین کربلا در صبح روز دهم عاشورا

اذ قابلته بالطفوف قبائل — تبعوا العدو وابن الرجيم الغادر

هنگامیکه برابر شدند آنحضرت را بکناره‌ها فرات طایفه چند — که پیروی کردند دشمن را که پسر رانده شده مکر کننده بود

يحرم حرموا سليل محمد — ماء بانهار جرى ومغادر

در ماه محرم محروم کردند فرزند محمد را — آبی را که بر جویها جاری بود و بگودالها

لا ساغ من بعد الحسين واهله — شرب الفرات لوارد ولصادر

گوارا مباد بعد از کشتن حسین و اهل او — آشامیدن آب فرات از برای کسیکه داخل میشود و بیرون میآید

قتلوا

قتلوا رجالاً تاجروا بنفوسهم — أكرم بخير متاجرٍ ومتاجرِ

کشتند آنگروه مردانی را که تجارت کردند با خدا بجانهای خود — چه بزرگوار است بهتر کسی که تجارت کننده بود و بهتر کسی که تجارت کرده شد

إن جاهدوا في الله حق جهاده — فازوا بحبّ الله يوم الآخرِ

در وقتیکه جهاد کردند در راه خدا حقیقت و درستی جهاد خدا را — رستگار شدند بحب خدا در روز آخر

وتراقيهم لقسوة قلبهم — لما غدا وتراه فقيد الناصرِ

رنه کردند گلوهای خود را بجهة سختی دلشان — وقتیکه گردید آنحضرت تنها بی یاوری کننده

فأجيب بالنحر الشريف بنبلةٍ — من كفّ ذي كفرٍ لئيمٍ فاجرِ

پس رسیده شد گلوی شریف آنحضرت بتیری — از دست کافری پست و تبه کاری

فهوى الجواد عن الجواد مقطّراً — والدم يقطر من وريدٍ فاخرِ

پس سرازیر شد آنحضرت از اسب تکاور افکنده شد — و خون چکید از رگ گلوی مبارک با فخر او

لهفي له والشمر ينحر نحره — بحسامه تبّاً له من ناحرِ

دریغ من از برای اوست در حالیکه شمر پلید نحر میکرد حلقوم مبارک را — بتیغ خویش هلاکت باد از برای او که نحر کرد

بأبي وأمي مهجةً لمحمّدٍ — بالطف قد ذبحت بسيف الفاجرِ

پدرم و مادرم فدای پاره تن محمد — که بزمین کربلا بتحقیق سر بریده شد بشمشیر نابکار فاجر

سحقاً له سحقوا سليل المرتضى — بسنابكٍ من خيلهم وحوافرِ

عذاب باد مر ایشان را که سائیدند پیکر فرزند مرتضی را — بطرفهای سم اسبهای خویشان و سمهای اسب

لهفي لمن بكت السماء لأجله — في يوم عاشورا بدمٍ قاطرِ

دریغ من از برای کسیست که گریست آسمان بجهة او — در روز عاشورا بباریدن قطرهای خون

لهفي له والمهر يلثم نحره — ودموعه شبه السحاب الماطرِ

دریغ من از برای آنحضرت است در حالیکه اسب میبوسید گلوی او را — و اشکهای چشم آن اسب مانند ابر بارنده بود

لهفي له وخيولهم تمشي على — أعضائه طوعاً لأمر الكافرِ

دریغ من از برای اوست در حالیکه اسبهای دشمنان میگذشتند بر — اعضای بدن آنحضرت بجهة اطاعت امر کافری

لهفي له والريح قد نسجت له — بهبوبها كفناً بتربٍ ثائرِ

دریغ من از برای اوست در حالیکه بتحقیق بافته بود از برای او — بوزیدنهای خویش کفنی را از خاک و گرد

لهفي لمن كافوره عفر الثرى — والغسل من دمع المحبّ الهامرِ

دریغ من از برای کسیست که کافور او خاک زمین بود — و غسل او از اشک چشم ... فرو ریزنده بشکست

لَهْفِي لَهُ وَكَرِيمَتُهُ فَوْقَ الْقَنَا — أَنْوَارُهُ تَزْهُو كَبَدْرٍ زَاهِرٍ

دریغ من از برای اوست و حال آنکه سر مبارکش بالای نیزه — که نورهای او میدرخشید مانند ماه تمام درخشان

لَهْفِي لِحُرْمَتِهِ غَدَتْ مَهْتُوكَةً — وَحَرِيمُهُ فِي ذُلِّ أَسْرِ الْآسِرِ

دریغ من از برای حرمت اوست که گردید پاره گشته — و حریم محترم آنجناب در خواری اسیری اسیر کنندگان او بود

لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي رِثَاءِ أَخِيهِ الْعَبَّاسِ

أَحَقُّ النَّاسِ أَنْ يُبْكَى عَلَيْهِ — فَتًى أَبْكَى الْحُسَيْنَ بِكَرْبَلَاءِ

سزاوارترین مردم اینکه گریسته شود براو — جوانی است که گریانید جناب حسین را بکربلاء

أَخُوهُ وَابْنُ وَالِدِهِ عَلِيٍّ — أَبُو الْفَضْلِ الْمُضَرَّجُ بِالدِّمَاءِ

که برادر او و پسر پدر او علی علیه السلام است — ابو الفضل عباس است که رنگین شده بود بخون

وَمَنْ وَاسَاهُ لَا يَثْنِيهِ شَيْءٌ — وَجَادَلَهُ عَلَى ظَمَاءٍ بِمَاءِ

وکسی است که برابری و برادری کرد با آنحضرت هیچ چیز بر نگردانید او را از — و جنگ و جدال کرد با دشمنان آنحضرت تشنگی بجهة آب

لِبَعْضِهِمْ فِي رِثَاءِ أَبِي الْفَضْلِ الْعَبَّاسِ

وَمَا زَالَ فِي حَرْبِ الطُّغَاةِ مُجَاهِدًا — إِلَى أَنْ هَوَى فَوْقَ الصَّعِيدِ مُجَدَّلَا

و پیوسته حضرت عباس در جنگ دشمنان سرکشان جهاد کننده بود — تا اینکه سرازیر شد از اسب بالای زمین بخاک غلطیده شد

وَقَدْ رَشَقُوهُ بِالنِّبَالِ وَخَرَّقُوا — لَهُ قِرْبَةَ الْمَاءِ الَّذِي قَدْ مَلَا

و بتحقیق بگروهی تیر بارانش کردند اورا و پاره پاره کردند — مشک آب اورا آنچنان مشکی که آنحضرت پر آب کرده بود

فَنَادَى حُسَيْنًا وَالدُّمُوعُ هَوَامِلٌ — أَيَا ابْنَ أَبِي قَدْ خَابَ مَا كُنْتُ آمِلَا

پس ندا کرد جناب حسین را و حال آنکه اشکهای چشم او جاری بود — که ای پسر پدر من بتحقیق ناامید و بی بهره گشت چیزیکه آرزو میداشتم

عَلَيْكَ سَلَامُ اللهِ يَا ابْنَ مُحَمَّدٍ — عَلَى الرَّغْمِ مِنِّي يَا أَخِي نَزَلَ الْبَلَا

بر تو باد درود و سلام خدا ای پسر محمد — علی رغم من ای برادر من نازل شد بلا و مرگ بر من

فَلَمَّا رَآهُ السِّبْطُ مُلْقًى عَلَى الثَّرَى — يُعَالِجُ كَرْبَ الْمَوْتِ وَالدَّمْعُ أَهْمَلَا

پس وقتیکه دید او را فرزند پیغمبر افتاده بروی خاک — که میکوشید با بند و درمان مرگ در حالتیکه اشک او جاری بود

فَجَاءَ إِلَيْهِ وَالْفُؤَادُ مُقَرَّحٌ — وَنَادَى بِقَلْبٍ بِالْهُمُومِ قَدِ امْتَلَا

پس آمد بسوی او و حال آنکه دل مبارکش مجروح بود — و ندا کرد او را با دلی که پر گشته بود بسبب غمها

أَخِي كُنْتَ عَوْنِي فِي الْأُمُورِ جَمِيعِهَا ... أَبَا الْفَضْلِ يَا مَنْ النَّفْسَ بَاذِلَا

كه اي برادر تو بودي مددكار من در جميع كارها ... اي ابا الفضل اي كسي كه بجان خود بذل كردي در راه خدا

يَعِزُّ عَلَيْنَا أَنْ نَرَيكَ عَلَى الثَّرَى ... طَرِيحًا وَمِنْكَ الْوَجْهُ أَضْحَى مُرَمَّلَا

دشوار است بر ما اينكه ببينيم ترا بر خاك ... افتاده شده و روي تو گرديده باشد خون آلود شده

عَلَيْكَ مِنَ الرَّحْمٰنِ أَلْفُ تَحِيَّةٍ ... فَقَدْرُكَ عِنْدِي يَا أَخِي الْآنَ قَدْ عَلَا

بر تو باد از جانب خداوند رحمن هزار ثنا ... پس قدر و منزلت تو نزد من اي برادر اكنون بتحقيق بلند گرديده

فَأَبْشِرْ بِجَنَّاتٍ مِنَ اللّٰهِ فِي غَدٍ ... وَبِالْحُورِ وَالْوِلْدَانِ وَالْفَوْزِ وَالْعُلَا

پس بشارت باد ترا ببهشتها از جانب خدا در فرداي قيامت ... و مژده باد ترا بحور و غلمان و رستگاري و بلند مرتبه

لِأَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي تَسْلِيَةِ بِنْتِهِ سُكَيْنَةَ

سَيَطُولُ بَعْدِي يَا سُكَيْنَةُ فَاعْلَمِي ... مِنْكِ الْبُكَاءُ إِذَا الْحِمَامُ دَهَانِي

زود باشد كه طول بكشد دوري من اي سكينه پس بدان تو ... از تو گريه وقتيكه مرگ هلاك كند مرا

لَا تُحْرِقِي بِدَمْعِكِ حَسْرَةً ... مَا دَامَ مِنِّي الرُّوحُ فِي جُثْمَانِي

مسوزان مرا با اشك و گريه خود بجهة اندوه و حزن ... مادامي كه روح من در بدن من است

فَإِذَا قُتِلْتُ فَأَنْتِ أَوْلَى بِالَّذِي ... تَأْتِينَهُ يَا خِيرَةَ النِّسْوَانِ

پس در وقتيكه كشته شدم پس تو سزاوارتري بگريستن ... و چيزي كه بجا مي آوري و را اي بهترين زنان عالم

لِبَعْضِهِمْ فِي رِثَاءِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

أَيَا شِيعَةَ الْمُخْتَارِ نُوحُوا الْمَصْرَعِ ... الشَّهِيدِ فَبِالدَّمْعِ الْغَزِيرِ فَجُودُوا

اي پيروان پيغمبر برگزيده نوحه كنيد بر محل افتادن ... فرزند كشته شده را پس با گريه بسيار جود و بخشش كنيد او را

تَطَأُ الْخُيُولُ الْعَادِيَاتُ بِرَكْضِهَا ... وَيُسْفِي بَعْدَ ذٰلِكَ صَعِيدُ

پامال كردند اسبان دونده بدويدنشان بر آنحضرت ... و پاشيده ميشد بعد از اين صدمه خاك بر بدن او

وَآلُ رَسُولِ اللّٰهِ يُشْهَرْنَ بِالْمَلَا ... وَآلُ ابْنِ هِنْدٍ فِي الْخُدُورِ قُعُودُ

و اولاد رسول خدا بي چادر مشهور گشتند در ميان مردم ... و آل معويه پسر هند در پرده نشسته بود

وَرَأْسُ إِمَامِ السِّبْطِ فِي رَأْسِ ذَابِلٍ ... طَوِيلٍ عَلَى رَأْسِ السِّنَانِ يَمِيدُ

و سر مولائي كه فرزند پيغمبر است در سر نيزه ... بلند سر نيزه حركت ميكرد

وَيَنْكُتُهُ بِالْخَيْزُرَانِ شَمَاتَةً ‏ ‏ ‏ بِهِ وَسُرُوراً كَافِرٌ وَعَنِيدُ

و بانه کردو دندان مبارکش را بچوب خیزران از روی شماتت ‏ ‏ ‏ به آنحضرت و از روی خوشحالی کافری و دشمن خدائی

وَبَرَّزْنَ النِّسَاءُ الْفَاطِمِيَّاتُ حُسَّراً ‏ ‏ ‏ عَلَيْهِنَّ مِنْ نَسْجِ الثُّكُولِ بُرُودُ

ظاهر شدند زنهای فاطمی همه برهنه ‏ ‏ ‏ که بر ایشان از بافتگی فرزند مردگی و مصیبت جامه ها بود

نَوَادِبُ يَخْدِشْنَ الْوُجُوهَ تَفَجُّعاً ‏ ‏ ‏ وَتَلْطِمُ بِالْأَيْدِي لَهُنَّ خُدُودُ

ناله کنندگان میخراشیدند روهای خود را بجهت سوزش مصیبت ‏ ‏ ‏ و سیلی خورده میشد بدستها روها و گونهای آنها

لِلسَّيِّدِ الْمُرْتَضَى رَحِمَهُ اللّٰهُ فِي مَرْثِيَةِ الْحُسَيْنِ

خَلِيلَيَّ مِنْ شَهْرِ الْمُحَرَّمِ غَالَنِي ‏ ‏ ‏ مُصَابٌ لَهُ عَيْنَايَ أُسْبِلَتَا دَمَا

ای دو دوست من از ماه محرم هلاک کرده است مرا ‏ ‏ ‏ مصیبتی که از جهة او چشم من جاری کرده اند خون را

وَذَلَّتْ رِقَابُ الْمُسْلِمِينَ لِأَجْلِهِ ‏ ‏ ‏ وَهُدَّ قُوَى الْإِسْلَامِ قَسْراً وَهُدِّمَا

و ذلیل گشت گردنهای مسلمانان از جهة آن مصیبت ‏ ‏ ‏ شکست رکن اسلام از روی ستمکاری و ویران گشت

وَمَثَّلَ لِي يَوْمَ الْحُسَيْنِ ابْنِ فَاطِمٍ ‏ ‏ ‏ غَرِيباً بِشَاطِي نَيْنَوَى يَشْتَكِي الظَّمَا

و بنظر آورده شد مرا روز قتل جناب حسین پسر فاطمه زهرا ‏ ‏ ‏ که غریب بود بکنار نهر نینوا و شکایت میکرد تشنگی را

وَقَدْ أَحْدَقَتْ خَيْلُ الضَّلَالِ بِهِ وَلَمْ ‏ ‏ ‏ يَجِدْ نَاصِراً يَحْمِي لَهُ مِنْهُمْ حِمَى

و تحقیق احاطه کرده بودند لشکر گمراهی او را و نه ‏ ‏ ‏ یافت مددکاری که حمایت کند آنحضرت را از دشمنان حمایت کردنی

فَلَمَّا رَأَى أَنْ لَا مَنَاصَ مِنَ الرَّدَى ‏ ‏ ‏ تَدَرَّعَ دِرْعاً لِلْوَغَى وَتَحَزَّمَا

پس زمانی که دید آنحضرت اینکه چاره نیست از مرگ و هلاک ‏ ‏ ‏ زره پوشید زره پوشیدنی از برای بلای سخت و بست میان را کمربند

وَصَالَ بِجَيْشِ الْمَارِقِينَ مُشَمِّراً ‏ ‏ ‏ وَيَحْسَبُهُ بِالْقَوْمِ سِرْحاً وَضَيْغَمَا

و حمله کرد بلشکر خوارج در حالتیکه دامن بکمر زننده بود ‏ ‏ ‏ و گمان میکردی آنحضرت را در قوم دشمنان مثل گرگ و شیر از کثرت شجاعت

يُفَلِّقُ هَامَاتِ الْكُمَاةِ بِصَارِمٍ ‏ ‏ ‏ إِذَا مَا رَآهُ الْمَوْتُ فِي الرَّوْعِ أَحْجَمَا

که میشکافت فرقهای دلاوران را به تیغ خود ‏ ‏ ‏ در وقتیکه میدید او را مرگ در هم بازمیماند از ترس

فَلِلّٰهِ مَوْتُوراً أَتَاهُ لِمَا بِهِ ‏ ‏ ‏ مِنَ السَّيْفِ أَمْضَى بَلْ مِنَ اللَّيْثِ أَهْجَمَا

پس از برای خداست کشته شده که خونخواه آن شده است ‏ ‏ ‏ که از شمشیر برنده تر بلکه از شیر رو آورنده تر است

إِلَى أَنْ هَوَى فَوْقَ الثَّرَى عَنْ جَوَادِهِ ‏ ‏ ‏ بِسَهْمٍ لِخَوْلِيِّ الْأَصْبَحِيِّ بِهِ رَمَا

جنگ میکرد تا آنکه سرازیر شد آنحضرت بالای خاک از اسب ‏ ‏ ‏ به تیری که خولی اصبحی ملعون با آنحضرت انداخته بود

کلمة

كأني به والصافنات عواكف ... عليه وشمر فوقه قد تحكما

گويا مي بينم آنحضرت را در وقتيكه اسبها ايستاده بودند ... بر او و شمر ملعون بالاي سينه آنحضرت بتحقيق كه حكم او

ونادت به لما رأته مجدلا ... أبي كنت ملجانا إذا الخطب أبهما

و ندا ميكرد دختر آنحضرت او را هنگاميكه ديد او را افتاده بخاك ... ميگفت اي پدر بزرگوار تو بودي پناه ما هنگاميكه كار بزرگ پوشيده شد

كأني به يومي إليها بطرفه ... تلثا كأن لم يستطع أن يكلما

گويا مي بينم آنحضرت را كه اشاره ميكرد دختر خود را بگوشه چشم ... سر [illegible] همين قسم كه توانائي نداشت اينكه گفتگو كند با او

كأني بشمر قد علاها بظلمه ... وحكم في نحر الحسين مخذما

گويا مي بينم شمر ملعون را كه بتحقيق بالا رفته بود سينه او را بظلم كردن ... و حكم ميكرد در گلوي مبارك حسين در حاليكه برنده بود شمشير

دعت زينب يا عمتاه مات والدي ... وأصبح وجه الدين أجدع مظلما

خواند فاطمه صغري جناب زينب را كه اي عمه مرد پدر بزرگوارم ... و صبح كرد روي دين در حاليكه زشت و تاريك گشت

فلما رأت وجه الحسين مترّبا ... رهين المنايا شيبه قد تعندما

پس وقتيكه ديد زينب روي مبارك حسين را خاك آلوده شده ... گرو مرگها و بلاها كه ريش مبارك سرخ گشته بود از خون

أكبت عليه تلثم الخد حاسرا ... وتدعوا أباها والنبي المكرما

افتاد بر روي آنحضرت بر خاك و ميبوسيد گونه آنحضرت را در حاليكه سر برهنه ... و ميخواند پدر بزرگوارش علي ع و پيغمبر كرم را

فيا لك من رزء عظيم مصابه ... بكته الورى في الطير والأرض والسما

پس اي حسين از براي تست از رزاياي بزرگ مصيبتي ... گريه كردند بمصيبت او خلايق و مرغان و زمين و آسمان

لبعضهم في رثائه عليه السلام

أيقتل ظمآنا حسين وجده ... إلى الناس من رب العباد رسول

آيا كشته ميشود تشنه امام حسين ع در حاليكه جد بزرگوار او ... بسوي مردمان از جانب پروردگار بندگان پيغمبر بود

ويمنع شرب الماء والشرب آمن ... على الشرب منها صادر ونهول

و منع كرده ميشود آشاميدن آب را و حال آنكه كلاب رونده ايمن بود ... بر آشاميدن از آن آب بيرون رونده و داخل آب شونده

وآل رسول الله في دار غربة ... وآل زياد في القصور نزول

و اولاد رسول خدا ص در خانه غربت بودند ... و آل زياد در قصرها منزل كرده بودند

وآل أبي سفيان في عز دولة ... تسير بهم تحت البنود خيول

و آل ابي سفيان در عزت دولت بودند ... كه سير ميداد آنها را زير علمها اسبها

مُصابٌ أصابَ الدّينَ مِنهُ بِفادِحٍ　　تَكادُ بِهِ شُمُّ الجِبالِ تَزولُ

مصیبتی بود که رسید دین را از او بکار دشوار بزرگ　　که نزدیک بود از جهت او کوههای بلند زایل شوند

عَلَيكَ ابنَ خَيرِ المُرسَلينَ تَأَسُّفي　　وَحُزني وَإن طالَ الزَّمانُ يَطولُ

برتست ای پسر بهترین پیغمبران تاسف و اندوه من　　و حزن من و اگر طول کشد زمان طول میکشد حزن من

لِبَعضِهِم في رِثائِهِ عَلَيهِ السَّلام

بِنَفسي طَريحًا نازِحًا عَن دِيارِهِ　　تَريبَ المُحَيّا عارِيَ الجِسمِ مُجَدَّلا

جانم فدا کرده بتو بخاک افتاده را که جدا شد از دیارش بود　　خاک آلوده روی برهنه بدن افتاده شده بی لباس

بِنَفسي نِساءَ السِّبطِ يَبكينَ حَولَهُ　　ظِماءً حَيارى حاسِراتٍ وَثُكَّلا

جانم فدا باد زنهای فرزند پیغمبر که گریه میکردند دور او　　همه تشنه سرگردان برهنه فرزند مرده

بِنَفسي عَلِيَّ ابنَ الحُسَينِ مُقَيَّدًا　　بِقَيدٍ ثَقيلٍ بِالحَديدِ مُكَبَّلا

فدا شوم علی ابن حسین را در حالتیکه کند کرده شده بود　　بکند سنگینی و بزنجیر آهنی بسته گشته بود

تُناديهِ بِالشَّجوِ العَظيمِ سُكَينَةٌ　　أيا أبَتا ماذا دَهانا وَأثكَلا

ندا میکرد آنحضرت را بحزن و ناله بزرگ سکینه　　که ای پدر چه حادثه شگرفیه که برخورد ما را و ما را داغدار کرد

وَزَينَبُ تَدعو جَدَّها يا مُحَمَّدُ　　أيا جَدَّنا يا صَفوَةَ اللهِ ذي العُلا

و زینب میخواند جد بزرگوارش را که ای محمد　　ای جد ما ای برگزیده خدا که صاحب رفعتی

أيا جَدَّنا يَعزِزْ عَلَيكَ بِأن تَرى　　حَبيبَكَ مَقتولًا عَفيرًا مُجَدَّلا

ای جد ما دشوار است بر تو اینکه ببینی　　حبیب خودت را کشته شده خاک آلوده غلطیده بخاک

وَساقوا السَّبايا حاسِراتٍ أذِلَّةً　　وَقادوا عَلِيَّ ابنَ الحُسَينِ مُغَلَّلا

و راندند اسیران را در حالتیکه برهنه و خوار بودند　　و کشیدند علی بن حسین را غل کرده شده

وَساروا بِرُؤوسِ الطّاهِرينَ وَخَلَّفوا　　حُسَينًا بِأرضِ الطَّفِّ شِلوًا مُجَدَّلا

و گردانیدند سرهای پاکان را و واگذاشتند　　حسین را بزمین کربلا بدنش را بخاک غلطیده شد

تَجُرُّ عَلَيها السّافِياتُ ذُيولَها　　وَيَبكي عَلَيهِ الوَحشُ وَالطَّيرُ في الفَلا

که میکشید بر او خاکهای پاشنده دامنهای خویش را　　و گریه میکرد بر آنحضرت وحش و طیر در بیابان

لِبَعضِهِم

بنفسي مجروح الجوارح آيساً — من النصر خلواً ظهرها من ظهيرها

فدا گردم زخم دار شده اعضا و دستها را که نا امید شده بود — از یاری و رها شده خالی بود پشت او از معین او

بنفسي مجزوز الوريد معفّراً — على ظمأ من فوق حرّ صخورها

جانم فدا باد گلو بریده را که خاک آلود گشته بود — بحالت تشنگی از بالای سنگهای گرم گرم

يتوق إلى الماء الفرات ودونها — حدود شفار أحدقت بشفيرها

مشتاق بود بسوی آب فرات و نزد فرات — تیزیهای کاردها بود که دیده بانی کرده بودند بکنار نهر فرات

قضى ظامياً والماء يلمع طامياً — وغودر مقتولاً دوين غديرها

جان داد در حالت تشنگی و آب میدرخشید در حالتیکه لبریز بود — و گذارده شد کشته گشته نزدیک غدیر فرات

فيا لك مقتولاً علت بمحجر العلا — به ظلمة من بعد ضوء سفورها

پس العجب مر ترا از کشته شده که بلند شد سرور رفعت — بسبب آن کشته تیرگی بعد از روشنائی و درخشیدن آن رفعت

فيا لك عيناً لا تجفّ دموعها — وناراً يذيب القلب حرّ زفيرها

پس العجب مر ترا از چشمی که نمی خشکد اشکهای او — و از آتشی که میگدازد دل را حرارت نورش او

أيقتل خير الخلق أمّاً ووالداً — وأكرم خلق الله وابن نذيرها

آیا کشته میشود بهترین خلق از جهت پدر و مادر — و گرامی ترین خلق خدا و پسر ترسانندهٔ خلایق

ويمنع من ماء الفرات وتغتدي — وحوش الفلا ريانة من نميرها

و منع کرده میشود از آب فرات و صبح میکند — وحشیهای بیابان در حالتیکه سیراب شده از آب گوارنده

يدير على رأس السنان برأسه — سنان ألا شلّت يمين مديرها

حرکت میداد بر سر نیزه سر مبارک آنحضرت — سنان ملعون آگاه باش شل شود دست حرکت دهندهٔ نیزه

ويؤتى بزين العابدين مكبّلاً — أسيراً ألا روحي الفدا لأسيرها

و آورده میشود زین العابدین بسته شده — و اسیر آگاه باش فدا باد جان من مر اسیر او را

يقاد ذليلاً في القيود مغلّلاً — لأكفر خلق الله وابن كفورها

کشیده میشد خوار در بندها در بپا داشته شده — از برای کافرترین خلق خدا و پسر کافر نعمت خلق خدا

لبعضهم

ومن العجائب بعد قتل المجتبى — بدع وأحداث لنسل الأطهر

و از جملهٔ عجایب بعد از کشتن حسن مجتبی — بدعتها و حادثه هاست از برای فرزند پاکترین مخلوق

نسل النبي المصطفى وحريمه — تسبى كما تسبى بنات الأصفر

فرزند پیغمبر برگزیده شده و حرم فرزند پیغمبر — اسیر گشته بودند چنانکه اسیر میشد دختران فرنگ

ويشهرون ويلبسون مدارعا — ومقانعا من بعد سلب المعجر

و آشکارا گردیده بودند و پوشیده شدند پیراهنهای پشمینه را — و مقنعه ها را بعد از ربودن معجر ایشان

ويسيرون على المطايا كالإماء — بين الملا وبكل واد مقفر

و گردیده میشدند بر چارپایان مثل کنیزها — میان جمعیت مردم و بهر وادی بی آب و گیاه

لبعضهم

وقفت على دار النبي محمد — فألفيتها قد أقفرت عرصاتها

ایستادم بر خانه پیغمبر که محمد است — پس دیدم آنخانه را که بتحقیق خراب گشته بود عرصها و فضاهای او

وأمست خلاء من تلاوة قارئ — وعطل منها صومها وصلاتها

و گردیده بود آنخانه خالی از خواندن خواننده قرآن — و خالی شده بود آنخانه روزهٔ او و نماز او

وكانت ملاذا للأنام وجنة — من الخطب يغشى المعتفين صلاتها

و بود آنخانه پناه از برای همه مردم و سپر و نگاه دارنده بود — از حادثها میپوشانید خواهنده ها و سائلها را بخششهای آنجا

فأقوت من السادات من آل هاشم — ولم يجتمع بعد الحسين شتاتها

پس گردید آنخانه خراب و ویران از بزرگان از اولاد هاشم — و جمع نشد بعد از شهادت حضرت امام حسین پراکندگی آنجا

فعيني لقتل السبط عبرى ولوعتي — على فقدهم ما تنقضي زفراتها

پس چشم من از قتل فرزند پیغمبر گریان است و سوزش دل من — بر نیستی آنها است که تمام نمیشود اندوهها و نالهای او

فيا كبدي كم تصبرين على الأذى — أما آن أن تفنى إذا حسراتها

پس ای جگر من چه قدر صبر مینمائی بر اذیتها — آیا وقت نشده است اینکه تمام بشود دردها و حسرتهای او

للسيد الجليل والفاضل النبيل السيد محمد مهدي الطباطبا الملقب ببحر العلوم في رثائه

الله أكبر ماذا الحادث الجلل — فقد تزلزل سهل الأرض والجبل

بزرگتر است خدا از هر چیز این چه حادثهٔ بزرگ است که روی داده — پس بتحقیق بلرزید از این حادثه زمین هموار و کوه

ما هذه الزفرات الصاعدات أسى — كأنها من لهيب القلب تشتعل

این چه نالهای بلند شده است از روی حزن و اندوه — که گویا آن نالهها از حرارت دل شعلهور میشوند

فالعيون

ما للعيون عيون الدمع جارية
چه میشود چشمها را که چشمهای اشک جاریست

منها تخدّ خدوداً وهي تنهمل
از آنها که میشکافد رویها و گونه‌ها را در حالتیکه فرو میبارد

كأن نفخة صور الحشر قد فجأت
گویا نفخهٔ صور قیامت بتحقیق ناگاه روداده شد

فالناس سكرى ولا سكر ولا ثمل
پس مردم مست‌اند و مدهوش‌اند و حال آنکه نه مستی است و نه مدهوشی

قد هلّ عاشور او عمّ الهلال به
بتحقیق آشکار گشت عاشورا و اندوهناک گشت هلال بسبب او

كأنما هو من شؤم به زحل
گویا هلال از شومی عاشورا زحل است

قامت قيامة اهل البيت وانكسرت
برپا شد قیامت اهل بیت پیغمبر و شکست

سفن النجاة وفيها العلم والعمل
کشتیهای رستگاری و حال آنکه در آن کشتیها علم و عمل بود

وارتجت الارض والسبع الشداد وقد
و لرزید زمین و هفت آسمان و بتحقیق

اصاب اهل السموات العلى الوجل
برخورد اهل آسمانهای بلند شده را ترس و بیم از آنجا دشه

واهتز من دهش عرش الجليل فلو
و جنبید از دهشت عرش خداوند جلیل پس اگر نبود

لا الله ما سكنه اهوى به الميل
خداوند نگاه دارنده او هر آینه سر از زیر میکرد او را میل

جلّ الاله فليس الحزن بالغه
بزرگست خداوند پس نیست اندوه بدامن جلالش رسنده

لكن قلباً حواه حزنه جلل
لکن دلی که دوست میدارد خدا را اندوه او بزرگست

ايضاً له رفع الله مقامه

هذا مصاب الذي جبريل خادمه
این مصیبت مصیبت کسیست که جبرئیل امین خدمتکار اوست

نادته في المهد اذ نيطت تمائمه
ذکر خواب نغمه او را در گهواره هنگامیکه بسته شد بازوبندهای او

هذا مصاب الشهيد المستظام ومن
این مصیبت کشته شده تشنه است و ماتم کسی است

فوق السموات قد قامت ماتمه
که بالای آسمانها بتحقیق برپا شد ماتمهای او

سبط النبي ابو الاطهار والده
فرزند پیغمبر است پدر ائمه اطهار است پدرش

الكرار مولى اقام الدين صارمه
کرار است آقائیست علی که برپا کرد دین خدا را شمشیر او

صنو الزكي جنى قلب البتول له
همتای حسن مجتبی است میوهٔ دل فاطمه بتول است از برای او

اقنومة ليس فيها من يقاسمه
جوهره‌ایست از فضائل نیست در آن فضائل کسیکه هم سهم کند او را

مطهر ليس يغشى الريب ساحته
پاک کرده شده است نیست که بپوشاند شک و ریب ساحت درگاه او را

وكيف يغشى من الرحمن عاصمه
و چگونه شک و ریب بپوشاند کسی را که خداوند رحمن نگاه دارنده اوست

لله طهر تولى الله عصمته ‌ ‌ ‌ أرداه رجس عظيمات جرائمه

از خدا است پاکی آنحضرت که متولی گشت خدا عصمت او را ‌ ‌ ‌ هلاک کرد او را خبیثی که بزرگ گناهان آن پلید خبیث

لله مجد سمى الأفلاك رفعته ‌ ‌ ‌ ماذا العلى قبل ما مادت دعائمه

از خدا است مجد و شرف آنحضرت که بلندی یافت افلاک را رفعت او ‌ ‌ ‌ که گسیخته بود طنابهای بزرگی او پیش از آنکه بر پا شود ستونهای رفیعت آنکه

ضيف ألم بأرض وردها شرع ‌ ‌ ‌ قضى بها وهو ظامي القلب حائمه

مهمانی بود آنحضرت وارد شد بر زمینی که آبهای او بر همه کس روا ‌ ‌ ‌ جان داد با آن زمین و حال آنکه او جگر تشنه بود قاصر و حائم آن

لهفي على الآل صرعى في الطفوف فما ‌ ‌ ‌ غير العليل بذاك اليوم سالمه

دریغ من بر آل آنحضرت که همه بودند در کنارهای [illegible] ‌ ‌ ‌ غیر از فرزند بیمارش در آن روز کسی سالم

حزن طويل أبى أن ينجلي أبدا ‌ ‌ ‌ حتى يقوم بأمر الله قائمه

این مصیبت اندوه دراز است نخواهد بر داشته شد هرگز ‌ ‌ ‌ تا اینکه بایستد بحکم خداوند جناب قائم اهل البیت ع

أيضا له رحمه الله عليه

كيف السلو ونار القلب تلتهب ‌ ‌ ‌ والعين خلف قذاها دمعها سرب

چگونه است خورسندی و حال آنکه آتش دل بر افروخته شده است ‌ ‌ ‌ و چشم پس از خار و خاشاکش اشکش آب روان است

لا صبر في فادح عمت رزيته ‌ ‌ ‌ حتى اعترى الكل عنه الحزن والوصب

نیست صبر و توانائی در حادثه بزرگی که عموم بهم رسانید مصیبت او ‌ ‌ ‌ تا آنکه فرو گرفته است همه را آزار و اندوه و بیماری

ألقى المصاب على الإسلام كلكله ‌ ‌ ‌ فكل منتسب للدين مكتئب

انداخت این مصیبت بر اهل اسلام سینه خویش را ‌ ‌ ‌ پس هر کسی که منسوب است بدین اسلام اندوهگین است

كيف العزاء وجثمان الحسين على ‌ ‌ ‌ الرمضاء عار جريح بالثرى ترب

چگونه است صبر و شکیبائی و حال آنکه بدن جناب حسین بر ‌ ‌ ‌ ریگهای گرم برهنه زخم داشته بزمین خاک آلوده گشته بود

والرأس في رأس مياد يطاف به ‌ ‌ ‌ ويقرع السن منه شامت طرب

و سر مبارکش در سر نیزه گردانیده میشد ‌ ‌ ‌ و میکوبید دندان مبارکش را شماتت کننده فرحناک

الباب العاشر في المواعظ والنصائح وتقلبات أحوال الدنيا وغيرها وفيه فصول

باب دهم در موعظه ها و نصیحتها و دیگرگون شدن احوال دنیا و غیر اینها است و در این [illegible] فصل است

الفصل الأول في المواعظ والنصائح لأمير المؤمنين في وصيته لابنه الحسن عليهما السلام

فصل اول در موعظه ها و نصیحتها مر امیر المؤمنین ع را است در وصیت به پسرش امام حسن ع

عَلَيْكَ بِبِرِّ الْوَالِدَيْنِ كِلَيْهِمَا ... وَبِرِّ ذَوِي الْقُرْبَى وَبِرِّ الْأَبَاعِدِ

بر تو باد نیکی کردن پدر و مادر هر دو را ... و نیکی خویشان و بیگانگان

وَلَا تَصْحَبَنْ إِلَّا تَقِيًّا مُهَذَّبًا ... عَفِيفًا زَكِيًّا مُنْجِزًا لِلْمَوَاعِدِ

و رفاقت مکن البته مگر پرهیزکار پاکیزه را ... پارسای [illegible] وفا کننده مر وعده‌ها را

وَقَارِنْ إِذَا قَارَنْتَ حُرًّا مُؤَدَّبًا ... فَتًى مِنْ بَنِي الْأَحْرَارِ زَيْنَ الْمَشَاهِدِ

و همدم باش هرگاه همدم گیری آزاد با فرهنگ را ... جوانمرد از اولاد آزاد مردان که زینت مجلسها باشد

وَكُنْ وَاثِقًا بِاللهِ فِي كُلِّ حَادِثٍ ... يَصُنْكَ مَدَى الْأَيَّامِ مِنْ عَيْنِ حَاسِدِ

و بوده باش اعتماد کننده بخدا در هر حادثه ... تا نگهداری کند خدا تا آخر روزها ترا از چشم رشک برنده

وَبِاللهِ فَاسْتَعْصِمْ فَلَا تَرْجُ غَيْرَهُ ... وَلَا تَكُ لِلنَّعْمَاءِ غَيْرَ مُجَاحِدِ

و بخدا پس چنگ در زن و امید مدار غیر او را ... و مباش مر نعمتهای او را انکار کننده

وَلَا تَبْنِ لِلدُّنْيَا بِنَاءَ مُؤَمِّلٍ ... خُلُودًا فَمَا حَيٌّ عَلَيْهَا بِخَالِدِ

و بنا مکن برای دنیا بنا کردن آرزومندی امر را ... از جهة پاینده که هیچ زنده در آن پاینده

أَيْضًا لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ فِي وَصِيَّةِ ابْنِهِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

ایضا مر امیر المؤمنین راست در وصیت پسرش امام حسین علیهما السلام

أَحُسَيْنُ إِنِّي وَاعِظٌ وَمُؤَدِّبٌ ... فَافْهَمْ فَإِنَّ الْعَاقِلَ الْمُتَأَدِّبُ

ای حسین بدرستیکه من پند دهنده و ادب کننده ام ... پس بفهم بدرستیکه دانا پند آموزنده است

وَاحْفَظْ وَصِيَّةَ وَالِدٍ مُتَحَنِّنٍ ... يَغْذُوكَ بِالْآدَابِ كَيْلَا تَعْطَبُ

و ضبط کن وصیت پدر مهربان را ... که غذا میدهد ترا بادبها تا اینکه هلاک نشوی

أَبُنَيَّ إِنَّ الرِّزْقَ مَكْفُولٌ بِهِ ... فَعَلَيْكَ بِالْإِجْمَالِ فِيمَا تَطْلُبُ

ای پسرک من بدرستیکه روزی ضمانت کرده شده است ... پس بر تو باد باعتدال در آنچه میطلبی

لَا تَجْعَلَنَّ الْمَالَ كَسْبَكَ مُفْرَدًا ... وَتُقَى إِلٰهِكَ فَاجْعَلَنْ مَا تَكْسِبُ

مگردان مال را طلب روزی خود تنها ... و پرهیزکاری خدای خود را پس بگردان کسب و روزی خود

كَفَلَ الْإِلٰهُ بِرِزْقِ كُلِّ بَرِيَّةٍ ... وَالْمَالُ عَارِيَةٌ تَجِيءُ وَتَذْهَبُ

ضامن است خدا بروزی دادن هر آفریده ... و مال عاریه و امانتی است که می آید و میرود

وَالرِّزْقُ أَسْرَعُ مِنْ تَلَفُّتِ نَاظِرٍ ... سَبَبًا إِلَى الْإِنْسَانِ حِينَ يُسَبَّبُ

و روزی شتابنده‌تر است از چشم برهم زدن ... از جهة وسیله بسوی انسان هنگامیکه وسیله کردیده شود

وَمِنَ السُّيُولِ إِلَى مَقَرِّ قَرَارِهَا — وَالطَّيْرِ لِلْأَوْكَارِ حِينَ تَصَوَّبُ

وشنا بنده ترست از سیلها بسوی جای قرارگاه شان — و از مرغ بسوی آشیانها هنگامیکه پرواز میکند

أَبُنَيَّ إِنَّ الذِّكْرَ فِيهِ مَوَاعِظٌ — فَمَنِ الَّذِي بِعِظَاتِهِ يَتَأَدَّبُ

ای پسرک من بدرستیکه قرآن در او پندهاست — پس کیست آنکه به پندهای او ادب آموزد

إِقْرَأْ كِتَابَ اللّٰهِ جُهْدَكَ وَاتْلُهُ — فِيمَنْ يَقُومُ بِهِ هُنَاكَ وَيَنْصَبُ

بخوان کتاب خدا را بکوشش خود و تلاوت کن او را — در میان کسانیکه عمل میکنند باو آنجا و رنج میکشد

بِتَفَكُّرٍ وَتَخَشُّعٍ وَتَقَرُّبٍ — إِنَّ الْمُقَرَّبَ عِنْدَهُ الْمُتَقَرِّبُ

باندیشه و فروتنی و نزدیکی جستن بخدا — بدرستیکه نزدیک شده بخداوند کسیست که نزدیکی میجوید

وَاعْبُدْ إِلٰهَكَ ذَا الْمَعَارِجِ مُخْلِصًا — وَانْصِتْ إِلَى الْأَمْثَالِ فِيمَا تُضْرَبُ

و بندگی کن خدای خود را که صاحب بلندیهاست و رفعت با اخلاص — و گوش کرده بسوی مثلهای قرآن در آنجائیکه زده میشود

يَا مَنْ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ بِعَدْلِهِ — لَا تَجْعَلَنِّي فِي الَّذِينَ تُعَذِّبُ

بگو ای کسیکه عذاب میکنی هرکه را میخواهی بعدل و داد خود — مگردان مرا در آنهائیکه عذاب میکنی

إِنِّي أَبُوءُ بِعَثْرَتِي وَخَطِيئَتِي — هَرَبًا وَهَلْ إِلَّا إِلَيْكَ الْمَهْرَبُ

بدرستیکه من برگردیدم بلغزش و گناه خود — از جهة فرار بسوی تو و آیا هست فرارگاهی مگر بسوی تو

وَإِذَا مَرَرْتَ بِآيَةٍ فِي ذِكْرِهَا — وَصْفُ الْوَسِيلَةِ وَالنَّعِيمِ الْمُعْجِبُ

و هرگاه بگذری بآیه‌که در یادکردن اوست — صفت تقرب و نعمت خوش آینده

فَاسْأَلْ إِلٰهَكَ بِالْإِنَابَةِ مُخْلِصًا — دَارَ الْخُلُودِ سُؤَالَ مَنْ يَتَقَرَّبُ

پس سؤال کن خدایت را با توبه از روی اخلاص — سرای پاینده را سؤال کسیکه نزدیکی میجوید

وَاجْهَدْ لَعَلَّكَ أَنْ تَحُلَّ بِأَرْضِهَا — وَتَنَالَ رَوْحَ مَسَاكِنٍ لَا تَخْرَبُ

و کوشش کن شاید که تو منزل کنی در زمین او — و برسد ترا آسودگی مسکنهائیکه خراب نمیشود

وَتَنَالَ عَيْشًا لَا انْقِطَاعَ لِوَقْتِهِ — وَتَنَالَ مُلْكَ كَرَامَةٍ لَا تُسْلَبُ

و برسی زندگانی را که نیست بریدنی مر وقت او را — و برسی بملک کرامة و بزرگواری که ربوده نمیشود

بَادِرْ هَوَاكَ إِذَا هَمَمْتَ بِصَالِحٍ — خَوْفَ الْغَوَالِبِ إِذْ تَجِيءُ وَتَذْهَبُ

پیشی گیر خواهش خود هرگاه اراده کنی کردار نیکو را — برای ترس غلبه کننده‌های حوادث و فتنه‌ها که می‌آیند و میروند

وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلصَّدِيقِ وَكُنْ لَهُ — كَأَبٍ عَلَى أَوْلَادِهِ يَتَحَنَّبُ

و فروتنی کن برای دوست و باش مر او را — مثل پدر که بر فرزندانش مهربانی کند

وَالضَّيْفَ أَكْرِمْ مَا اسْتَطَعْتَ جِوَارَهُ ‌ ‌ ‌ حَتَّى يَعُدَّكَ وَارِثًا يَتَنَسَّبُ

و مهمان را گرامی دار هر قدر توانی جانب اورا ‌ ‌ ‌ تا که بشمارد ترا ارث برنده از خویشان خود

وَاجْعَلْ صَدِيقَكَ مَنْ إِذَا آخَيْتَهُ ‌ ‌ ‌ حَفِظَ الْإِخَاءَ وَكَانَ دُونَكَ يَضْرِبُ

و بگردان دوست خود آنکسی که هرگاه برادری کنی اورا ‌ ‌ ‌ نگاه دارد برادری را و باشد که برای تو کوشش کند

وَاطْلُبْهُمُ طَلَبَ الْمَرِيضِ شِفَاءَهُ ‌ ‌ ‌ وَدَعِ الْكَذُوبَ فَلَيْسَ مِمَّنْ يُصْحَبُ

و طلب ایشان را مانند جستن بیمار شفای خود را ‌ ‌ ‌ و واگذار دروغ گو را پس نیست از کسانی که رفاقت کرده شود

وَاحْفَظْ صَدِيقَكَ فِي الْمَوَاطِنِ كُلِّهَا ‌ ‌ ‌ وَعَلَيْكَ بِالْمَرْءِ الَّذِي لَا يَكْذِبُ

و نگهداری کن دوست خود را در همه جاها ‌ ‌ ‌ و باش با مردی که دروغ نگوید

وَاقْلِ الْكَذُوبَ وَقُرْبَهُ وَجِوَارَهُ ‌ ‌ ‌ إِنَّ الْكَذُوبَ مُلَطِّخٌ مَنْ يَصْحَبُ

و دشمن دار دروغگو را و نزدیکی اورا و همسایگی اورا ‌ ‌ ‌ بدرستیکه دروغگو آلاینده است کسی را که همراهی کند اورا

يُعْطِيكَ مِنْ فَوْقِ الْمُنَى بِلِسَانِهِ ‌ ‌ ‌ وَيَرُوغُ عَنْكَ كَمَا يَرُوغُ الثَّعْلَبُ

میدهد ترا بالاتر از آرزوی تو بزبان خود ‌ ‌ ‌ و میگریزد از تو چنانکه میگریزد روباه

وَاحْذَرْ ذَوِي الْمَلَقِ اللِّئَامَ فَإِنَّهُمْ ‌ ‌ ‌ فِي النَّائِبَاتِ عَلَيْكَ مِمَّنْ يَحْطِبُ

و بترس صاحبان تملق لئیمان را بدرستیکه ایشان ‌ ‌ ‌ در سختیها بر تو از جمله هستند که هیزم میکشند

يَسْعَوْنَ حَوْلَ الْمَرْءِ مَا طَمِعُوا بِهِ ‌ ‌ ‌ وَإِذَا نَبَا دَهْرٌ جَفَوْا وَتَغَيَّبُوا

کوشش میکنند در دور مردم مادام که طمع دارند در او ‌ ‌ ‌ و هرگاه موافق نیاید روزگار جور میکنند و غایب میشوند

وَلَقَدْ نَصَحْتُكَ إِنْ قَبِلْتَ نَصِيحَتِي ‌ ‌ ‌ وَالنُّصْحُ أَرْخَصُ مَا يُبَاعُ وَيُوهَبُ

و بتحقیق که نصیحت کردم ترا اگر قبول کنی نصیحتم را ‌ ‌ ‌ و نصیحت ارزانتر چیزیست که خریده میشود و بخشیده میشود

أَيْضًا مَنْسُوبٌ إِلَيْهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

لَا تَظْلِمَنَّ إِذَا مَا كُنْتَ مُقْتَدِرًا ‌ ‌ ‌ فَالظُّلْمُ مَرْتَعُهُ يُفْضِي إِلَى النَّدَمِ

ظلم مکن البته هر وقت که باشی صاحب توانائی ‌ ‌ ‌ پس ظلم چراگاه او میکشد بسوی پشیمانی

فَاحْذَرْ بُنَيَّ مِنَ الْمَظْلُومِ دَعْوَتَهُ ‌ ‌ ‌ كَيْلَا يُصِيبَكَ سَهْمُ اللَّيْلِ فِي الظُّلَمِ

پس بترس ای پسرک من از دعای بد مظلوم ‌ ‌ ‌ تا نرسد ترا تیرهای شب در تاریکیها

تَنَامُ عَيْنُكَ وَالْمَظْلُومُ مُنْتَبِهٌ ‌ ‌ ‌ يَدْعُو عَلَيْكَ وَعَيْنُ اللهِ لَمْ تَنَمِ

میخوابد چشم تو و چشم مظلوم بیدار است ‌ ‌ ‌ دعای بد میکند بر تو و چشم خدا نخفته است

منسوب إلى أبي عبد الله الحسين عليه السلام

نسبت داده شده است بسوی ابی عبد الله الحسین علیه السلام

فإن تكن الدنيا تعد نفيسة ... فدار ثواب الله أعلى وأنبل

پس اگر بوده باشد دنیا که شمرده شود پاکیزه ... پس برای ثواب خدا بلندتر و بزرگتر است

وإن تكن الأرزاق قسما مقدرا ... فقلة حرص المرء في الكسب أجمل

واگر باشد روزیها قسمت و تقدیر کرده شده ... پس کمی حرص مرد در کسب کردن نیکوتر است

وإن تكن الأبدان للموت أنشئت ... فقتل امرئ بالسيف في الله أفضل

واگر باشد بدنها برای مرگ آفریده شده ... پس کشته شدن مرد بشمشیر در راه خدا بهتر است

لبعض الأعراب

مر بعضی از عربها است

قدم لنفسك في الحيوة تزودا ... فغدا تفارقها وأنت مودع

پیش انداز برای خودت در زندگانی توشه را ... پس فردا جدا میشوی ازو و تو وداع کننده

واهتم للسفر القريب فإنه ... أنأى من السفر البعيد وأشنع

و کوشش کن برای سفر نزدیک پس بدرستیکه او ... دورتر است از سفر دور و درازتر است

واجعل تزودك المخافة والتقى ... وكأن حتفك من مسائك أسرع

و بگردان توشه خود را ترس خدا و پرهیزکاری ... و گویا که مرگ تو از شام تو شتابنده تر است

واقنع بقوتك فالقناعة هو الغنا ... والفقر مقرون بمن لا يقنع

و قناعت کن بخوراک خود پس قناعت توانگری است ... و بیچیزی همدم است کسی را که قناعت نکند

واحذر مصاحبة اللئام فإنهم ... منعوك صفو ودادهم وتصنعوا

و بپرهیز از همراهی لئیمان پس بدرستیکه آنها ... باز میدارند از تو خالص دوستی و بخود بندند خوبی را

أهل التصنع ما أنلتهم الرضا ... وإذا منعت فسمهم لك منقع

چون مردمان نیک عادت، وانیکه برسانی آنها خوشنودی ... و هرگاه باز داری پس زهر آنها ترا کشنده است

وقال آخر

و گفته است دیگری

وإياك يوما أن تمازح جاهلا ... فتلقى الذي لا تشتهي حين تمزح

بپرهیز روزی که شوخی کنی نادان را ... پس ببینی آنچه را نمیخواهی در وقتی که شوخی کنی

وقال

ولا تك عن رضا تشاتم من دنی — فتشبه كلبا بالسفاهة ينبح

ومباش متعرض به گفتن کسیرا که زبون دنیست — پس مانند شوی سگی را که به نادانی فریاد بکند

اذا ما كريم جاء يطلب حاجة — فقل قول حر ماجد يتسمح

هرگاه بزرگواری آید که طلب کند حاجتی — پس بگو سخن آزاد مرد بزرگواری که بخشش کند

فبالراس والعينين منی قضاؤها — ومن يشتري حمد الرجال سيربح

که پس لسر و دو چشم منست برآوردن آن حاجت — و کسیکه بخرد سپاس مردان را زود باشد که نفع کند

وقال آخر

و گفته است دیگری

اذا المرء لم يحفظ ثلاثا — فبعه ولو بكف من رماد

هرگاه مرد نگاه ندارد سه صفت را — پس بفروش او را هرچند بمشت خاکستر باشد

وفاء للصديق وبذل مال — وكتمان السرائر في الفؤاد

وفا کردن برای دوست و بخشش کردن مال — و پنهان کردن رازها در دل خود

وقال البهلول

و گفته است بهلول

رضيت من الدنيا بقوت وشملة — وشربة ماء كوزه متكسر

خورسند شدم از دنیا بخوراکی و جامه — و جرعه آبیکه کوزه او شکسته باشد

فقل لبني الدنيا اعزلوا من اردتم — وولوا وخلوني من البعد انظر

پس بگو اهل دنیا را که عزل کنید هرکه را خواهید — و منصب دهید و واگذارید مرا از دور بنگرم

فما ملك الآفاق يجبى خراجها — اليه ولا ذاك الامير المؤمر

پس نیست پادشاه عالم که جمع شود خراج دنیا — بسوی او و نه این امیر مسلط

ايضا للبهلول

باهنأ عيشة لو عرفتها — ولكن سير الحرص عن ذاك اعود

گواراتر از من از زندگانی اگر شناسی تو را — ولکن گردانید حرص از این بحث

اذا ما اكلنا بقلة وكسيرة — ونمنا عراة فوق جص مرشش

هرگاه بخوریم سبزی را با نان شکسته — و بخوابیم برهنه بالای گچ آب پاشیده

تمنى امير المؤمنين مكاننا — بتلك الفلايا والفراش المنقش

آرزو کند خلیفه جایگه ما را — در آن بیابانها و فرشهای نقش شده

الفصل الثاني في تقلّب حالات الدنيا وفنائها منسوب الى امير المؤمنين عليه السلام

فصل دویم در دیگرگون شدن احوال دنیا و مذمت او نسبت داده شده است بسوی امیر المؤمنین علیه السلام

إنّما الدنيا كظلٍّ زائلٍ — أو كضيفٍ بات ليلاً وارتحل

بدرستیکه دنیا مانند سایه فانی است — یا مانند مهمانی که شب بروز آورد و کوچ کند

أو كنومٍ قد يراه نائمٌ — أو كبرقٍ لاح في أفق الأمل

یا مانند خوابیست که بیند او را خفته — یا مانند برقی است که پیدا شود در افق آرزو

ایضاً منسوب الیه علیه السلام

نیز نسبت داده شده است بسوی آنحضرت

رأيت الدهر مختلفاً يدور — فلا حزنٌ يدوم ولا سرور

دیدم روزگار را که اختلاف میکرد — پس نه اندوه پاینده است و نه شادی

وقد بنت الملوك به قصوراً — فما بقي الملوك ولا القصور

و تحقیق که بنا کردند پادشاهان در دنیا کاخها — پس باقی نماند پادشاهان و نه قصرهای ایشان

قال بعضهم

أحسنت ظنّك بالأيام إذ حسنت — ولم تخف سوء ما يأتي به القدر

نیکو کردی گمان خود را بروزگار وقتیکه نیکی کرد — و نترسیدی بدی آنچه که بیاورد او را تقدیر

وسالمتك الليالي فاغتررت بها — وعند صفو الليالي يحدث الكدر

و آشتی کرد با تو شبها پس فریفته شدی بآنها — و نزد خالص بودن شبها پیدا میشود تیرگی

وقال آخر

بالله ربّك كم بيتٍ مررت به — قد كان يعمر باللذّات والطرب

قسم بخداوند پروردگار تو چه قدر خانه که گذشتی باو — و حال آنکه آباد شده بود بلذتها و شادیها

طارت عقاب المنايا في جوانبه — فصار من بعدها للويل والخرب

و پریده است عقاب مرگها در کنارهای او — پس گشته است از پس آنها برای هلاکت و خرابی

لبعض الحكماء

مر بعض از حکماء راست

ومن يذق الدنيا فإنّي طعمتها — وسيق إلينا عذبها وعذابها

و کسیکه بچشد دنیا را پس بدرستیکه من چشیدم او را — و رانده شد بسوی ما خوشگواری و سختی او

فلم أرها إلّا غروراً وباطلاً — كما لاح في أرض الفلاة سرابها

پس ندیدم او را مگر فریب و ناچیز — چنانکه درخشد در زمین بیابان سراب او

وقال

وَمَا هِيَ إِلَّا جِيفَةٌ مُسْتَحِيلَةٌ ... عَلَيْهَا كِلَابٌ هَمُّهُنَّ اجْتِذَابُهَا

و نیست او مگر مردار و ضایع و گندیده ... بر او است سگانی که کوشش آنها از هم ربودن است

فَإِنْ تَجْتَنِبْهَا كُنْتَ سِلْمًا لِأَهْلِهَا ... وَإِنْ تَجْتَذِبْهَا نَازَعَتْكَ كِلَابُهَا

پس اگر دوری کنی از او هستی سالم با اهل او ... و اگر بربائی او را جنگ کنند ترا سگهای او

مَنْسُوبٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ

منسوب است بسوی حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام

لَا دَارَ لِلْمَرْءِ بَعْدَ الْمَوْتِ يَسْكُنُهَا ... إِلَّا الَّتِي كَانَ قَبْلَ الْمَوْتِ بَانِيهَا

نیست سرائی برای مرد که بعد از مرگ آرام گیرد در او ... مگر آنچه را که پیش از مرگ بنا کننده او بود

فَإِنْ بَنَاهَا بِخَيْرٍ طَابَ مَسْكَنُهَا ... وَإِنْ بَنَاهَا بِشَرٍّ خَابَ ثَاوِيهَا

پس اگر بنا کند او را بخوبی خوش است جایگاه او ... و اگر بنا کرد او را به بدی زیانکار است ساکن او

أَيْنَ الْمُلُوكُ الَّتِي كَانَتْ مُسَلْطَنَةً ... حَتَّى سَقَاهَا بِكَأْسِ الْمَوْتِ سَاقِيهَا

کجایند پادشاهانی که بودند با قدرت و تسلط ... تا اینکه چشانید آنها را بجام مرگ ساقی او

لِكُلِّ نَفْسٍ وَإِنْ كَانَتْ عَلَى وَجَلٍ ... مِنَ الْمَنِيَّةِ آمَالٌ تُقَوِّيهَا

مر هر کسی را و هرچند باشد با ترس و بیم ... از مرگ آرزوهائی است که قوت میدهد او را

فَالْمَرْءُ يَبْسُطُهَا وَالدَّهْرُ يَقْبِضُهَا ... وَالنَّفْسُ تَنْشُرُهَا وَالْمَوْتُ يَطْوِيهَا

پس مرد میگشاید آرزو را و روزگار جمع میکند او را ... و نفس پراکنده میکند او را و مرگ در هم میپیچد او را

أَمْوَالُنَا لِذَوِي الْمِيرَاثِ نَجْمَعُهَا ... وَدُورُنَا لِخَرَابِ الدَّهْرِ نَبْنِيهَا

مالهای خود را برای صاحبان میراث جمع میکنیم ... و سراهای خود را برای خرابی روزگار بنا میکنیم

كَمْ مِنْ مَدَائِنَ فِي الْآفَاقِ قَدْ بُنِيَتْ ... أَمْسَتْ خَرَابًا وَدَانَ الْمَوْتُ أَهْلِيهَا

چه قدر از شهرها که در اطراف دنیا بنا شده است ... و شام کرد خراب و ویران شده و نزدیک اهل آنها را مرگ

أَيْضًا لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ

ایضاً از او است علیه السلام

إِنَّمَا الدُّنْيَا فَنَاءٌ لَيْسَ لِلدُّنْيَا ثُبُوتٌ ... إِنَّمَا الدُّنْيَا كَبَيْتٍ نَسَجَتْهُ الْعَنْكَبُوتُ

بدرستیکه دنیا بر طرف شونده است نیست مر دنیا را قراری ... بدرستیکه دنیا مانند خانه ایست که بهم بافته است او را عنکبوت

وَلَقَدْ يَكْفِيكَ مِنْهَا أَيُّهَا الطَّالِبُ قُوتٌ ... وَلَعَمْرِي عَنْ قَلِيلٍ كُلُّ مَنْ كَانَ يَمُوتُ

و هر آینه بس است ترا از دنیا ای جوینده او بقدر خوراکی ... و هر آینه بجان خود قسم در اندک وقتی هر که هست میمیرد

للإمام علي بن محمد النقي عليه السلام

باتوا على قلل الأجبال تحرسهم — غلب الرجال فلم ينفعهم القلل

شب بروز آوردند بر قلهای کوهها که نگهبانی میکردند ایشانرا — انبوهی مردان پس سود نبخشید آنها را قلهای کوه

واستنزلوا بعد عز عن معاقلهم — إلى مقابرهم يا بئس ما نزلوا

و فرود آمدند بعد از عزت از منزلهای خود — بسوی لحدها و قبرها ای چه بد است آنچه را که فرود آمدند

ناداهم صارخ من بعد ما دفنوا — أين الأسرة والتيجان والحلل

فریاد کرد آنها را فریاد کننده بعد از آنکه دفن شدند — کجاست تختها و تاجها و زیورها

أين الوجوه التي كانت محجبة — من دونها تضرب الأستار والكلل

کجاست روهائی که بود در چادر و حجاب — از نزد آنها زده میشد پرده‌ها و سراپرده‌ها

فأفصح القبر عنهم حين سائلهم — تلك الوجوه عليها الدود تنتقل

پس سخن ظاهر کرد قبر از جانب ایشان هنگامی که سئوال کردند — که این روهاست که بر آنها کرمها جا گرفته و میگردد

قد طال ما أكلوا فيها وما شربوا — فأصبحوا بعد طول الأكل قد أكلوا

بتحقیق که طول کشید آنچه خوردند در دنیا و آشامیدند — پس بامداد کردند بعد از طول خوردن که خورده شدند

وطال ما كثروا الأموال وادخروا — فخلفوها على الأعداء وارتحلوا

و طول کشید که بسیار کردند مالها را و ذخیره کردند — پس جا گذاردند آنها برای دشمنان و کوچ کردند

وطال ما شيدوا دوراً لتحصنهم — ففارقوا الدور والأهلين وانتقلوا

و طول کشید که محکم کردند خانه‌ها را برای اینکه نگهدارد ایشانرا — پس جدا شدند از خانه‌ها و اهلها و در گور شدند

أضحت مساكنهم وحشاً معطلة — وساكنوها إلى الأجداث قد رحلوا

چه گشت منزلهای آنها خالی و بیمونس — و آرام گیرندگان او بسوی قبرها رفتند و کوچ کردند

سل الخليفة إذ وافت منيته — أين الجنود وأين الخيل والخول

بپرس پادشاه را وقتیکه رسید مرگ او — که کجا هستند لشکرها و اسبها و بزرگیها و پرستارها

أين الكنوز التي كانت مفاتحها — تنوء بالعصبة المقوين لو حملوا

کجایند گنجها که بود کلیدهای آنها که — گران و سنگینی میکرد مردان با قوت را که بر میداشتند

أين العبيد التي أرصدتهم عدداً — أين الحديد وأين البيض والأسل

کجایند بنده‌هائی که مهیا کرده بود [illegible] — و کجایند زرهها و شمشیرها و نیزه‌های راست

ابن الفوارس

أَيْنَ الْفَوَارِسُ وَالْغِلْمَانُ مَا صَنَعُوا — أَيْنَ الصَّوَارِمُ وَالْخَطِّيَّةُ الذُّبُلُ

کجا یند سوارن و غلامان و چه کردند — کجا یند تیغهای برنده و نیزه های باریک

أَيْنَ الْكُفَاةُ أَلَمْ يَكْفُوا خَلِيفَتَهُمْ — لَمَّا رَأَوْهُ صَرِيعًا وَهُوَ يَبْتَهِلُ

کجا یند دلیران آیا نگهداری نکردند پادشاه خود را — چون که دیدند او را افتاده بر زمین و او زاری میکرد

أَيْنَ الْكُمَاةُ الَّتِي مَاجُوا لِمَا غَضِبُوا — أَيْنَ الْحُمَاةُ الَّتِي تُحْمَى بِهَا الدُّوَلُ

کجا یند دلاوران که بجنبش میآمدند برای آنچه خشم میکردند — کجا یند نگهدارانی که نگهداشته میشد با آنها دولتها

أَيْنَ الرُّمَاةُ أَلَمْ تُمْنَعْ بِأَسْهُمِهِمْ — لَمَّا أَتَتْكَ سِهَامُ الْمَوْتِ تَنْتَصِلُ

کجا یند تیر اندازان آیا منع نکردند تیرهای خود را — چونکه آمد ترا تیرهای مرگ که تیر می انداختند

هَيْهَاتَ مَا مَنَعُوا ضَيْمًا وَلَا دَفَعُوا — عَنْكَ الْمَنِيَّةَ إِذْ وَافَى بِكَ الْأَجَلُ

هیهات دور است یاری باز نداشتند ستمی را و نه دفع کردند — از تو مرگ را وقتی که در رسید ترا مرگ

وَلَا الرُّشَى دَفَعَتْهَا عَنْكَ لَوْ بَذَلُوا — وَلَا الرُّقَى نَفَعَتْ فِيهَا وَلَا الْحِيَلُ

و نه رشوه دادن دفع میکرد آن مرگ را از تو اگر بخشیدند — و نه افسونها نفع بخشید در آن مرگ و نه مکرها

مَا سَاعَدُوكَ وَلَا وَاسَاكَ أَقْرَبُهُمْ — بَلْ سَلَّمُوكَ لَهَا يَا قُبْحَ مَا فَعَلُوا

یاری نکردند ترا و امداد و همراهی نکرد نزدیکترین آنها — بلکه سپردند ترا مر او را ای زشت انکاری که کردند

مَا بَالُ قَبْرِكَ لَا يَأْتِي بِهِ أَحَدٌ — وَلَا يَطُوفُ بِهِ مِنْ بَيْنِهِمْ رَجُلُ

چیست حال قبر تو که نمی آید او را کسی — و طواف نمیکند او را از میان آنها مردی

مَا بَالُ ذِكْرِكَ مَنْسِيًّا وَمُطَّرَحًا — وَكُلُّهُمْ بِاقْتِسَامِ الْمَالِ قَدْ شُغِلُوا

چیست حال یاد کردن تو که فراموش شده و از بیاد رفته — و همه آنها بقسمت کردن مال مشغول شدند

مَا بَالُ قَصْرِكَ وَحْشًا لَا أَنِيسَ بِهِ — يَغْشَاكَ مِنْ كَنَفَيْهِ الرَّوْعُ وَالْوَهَلُ

چیست حال کاخ تو که خالیست و نیست آرمیده در او — میرسد ترا از دو طرف او ترس و بیم

لَا تُنْكِرَنَّ فَمَا دَامَتْ عَلَى مَلِكٍ — إِلَّا أَنَاخَ عَلَيْهِ الْمَوْتُ وَالْوَجَلُ

انکار مکن البته پس پاینده نماند دنیا بر پادشاهی — مگر اینکه فرود می برد او مرگ و ترس او

وَكَيْفَ يَرْجُو دَوَامَ الْعَيْشِ مُتَّصِلًا — وَرُوحُهُ بِحِبَالِ الْمَوْتِ مُتَّصِلُ

وچگونه امید دارد باقی بودن زندگی را پیوسته — و حال که روح او برسنهای مرگ پیوند است

وَجِسْمُهُ لِبُنَيَّاتِ الرَّدَى غَرَضٌ — وَمُلْكُهُ زَائِلٌ عَنْهُ وَمُنْتَقِلُ

و بدن او مر را بهای هلاک را نشانه است — و ملک او از او برطرف شونده است و دور گردنده

وقال أبو بكر ابن اللبانة حين رأى فخر الدولة ابن المعتمد بن عباد في دكان صائغ يعمل الصناعة

و گفته است ابوبکر پسر لبانه هنگامی که دید فخر الدوله پسر معتمد پسر عباد را در دکان زرگری که زرگری میشود

أزكى القلوب أسًى أجرى الدموع دما ... خطب وجودك فيه يشبه العدما

که جنبش دلها را از اندوه روان ساخت اشکها را از خون ... کار سخت وجود تو در او مانند بود نیستی را

وما ذكرتك في دكان قارعة ... من بعد ما كنت في قصر حكى إرما

و یاد نمیکردیم ترا در دکان زرگری ... بعد از آنکه بودی در قصری که حکایت کند بهشت ارم را

صرفت في آلة الصياغ أنملة ... لم تدر إلا الندى والسيف والقلما

بکار بردی در اسباب زرگر سر انگشتی را ... که ندانست بجز بخشش و شمشیر و قلم

يد عهدتك للتقبيل تبسطها ... فتستقل الثريا أن تكون فما

دستی که پیمان بست ترا که برای بوسه دادن پهن کنی او را ... پس کم و قلیل شمرد ثریا را اینکه باشد دهن

يا صائغا كانت العليا تصاغ له ... حليا وكان عليه الحلي منتظما

ای زرگری که مرتبهٔ بلند زرگری میشد برای تو ... برای زیور و بود بر او زیور پیچیده شده

للنفخ في الصور هول ما حكاه سوى ... هول رأيتك فيه تنفخ الفحما

مر دمیدن در صور را هراسی است که حکایت نکرد او را بجز ... هراسی که دیدم ترا که میدمیدی بزغال

لح في العلى كوكبا إن لم تلح قمرا ... وقم بها ربوة إن لم تلح علما

آشکار شو در مرتبهٔ بلندیها مانند ستاره اگر ظاهر نگردی چون ماه ... یا بایست آن مکان بلند را اگر آشکار نشوی از کوهی

أيضا لأبي بكر بن اللبانة في آل عباد

نیز مر ابی بکر پسر لبانه راست در مرثیهٔ آل عباد

تبكي السماء بمزن رائح غادي ... على البهاليل من أولاد عباد

میگرید آسمان با ابر آینده‌اش دهنده بامدادی ... بر بهلولهای از فرزندان عباد

على الجبال التي هدت قواعدها ... وكانت الأرض منهم ذات أوتاد

بر کوههائی که شکست ستونهای آنها ... و بود زمین از ایشان صاحب میخها

وكعبة كانت الآمال تخدمها ... واليوم لا عاكف فيها ولا بادي

بر کعبه‌ای که بود آرزوها خدمتکار او ... و امروز نه اعتکاف کننده در او است و نه صحرانشینی

يا ضيف أقفر بيت المكرمات فخذ ... في ضم رحلك واجمع فضلة الزاد

ای مهمان تهی شد خانهٔ بزرگواران پس شروع کن ... در فراهم آوردن بار خود و جمع کن زیادتی توشه را

وللأمير

وَيا مُؤَمِّلَ وادٍ بِهِمْ لِيَسْكُنَهُ | خَفَّ القَطينُ وَجَفَّ الزَّرْعُ وَالوادي
وای آرزومند دیار آنها برای آنکه آرام گیرد در او | سبک شده منزل از آرمیدها و خشک گشت زرعت و بار آنها

الفَصْلُ الثّالِثُ فِي القَضاءِ وَالقَدَرِ لِأَميرِ المُؤْمِنينَ عَلَيْهِ السَّلامُ

فصل سیم در قضا و قدر است مر امیر مؤمنان علیه السلام را است

أَيَّ يَوْمَيَّ مِنَ المَوْتِ أَفِرّ | يَوْمَ ما قُدِّرَ أَمْ يَوْمَ قُدِر
کدام یک دو روز خود از مرگ بگریزم | در روزیکه تقدیر نشده یا روزیکه تقدیر شده است

يَوْمَ ما قُدِّرَ لَمْ أَخْشَ الرَّدى | وَإِذا قُدِّرَ لَمْ يُغْنِ الحَذَر
روزیکه تقدیر نشده نترسم مرگ را | و هرگاه تقدیر شده نفع نبخشد پرهیز

أَيْضاً لَهُ عَلَيْهِ السَّلامُ

ایضاً مر او راست علیه السلام

لَوْ كانَ بِالحِيَلِ الغِنى لَوَجَدْتَني | بِنُجومِ أَقْطارِ السَّماءِ تَعَلُّقي
اگر بود توانگری بحیله هر آینه می یافتی مرا | بستاره‌های اطراف آسمان چنگ زننده

لكِنَّ مَنْ رُزِقَ الحِجى حُرِمَ الغِنى | ضِدّانِ مُفْتَرِقانِ أَيَّ تَفَرُّقِ
لکن کسیکه روزی داده شده عقل را محروم گشت از توانگری | دو مخالف جدا شونده اند عقل و توانگری از هم چگونه جدائی

لَوْ كانَتِ الأَرْزاقُ تَجْري عَلى | مِقْدارِ ما يَسْتَأْهِلُ العَبْدُ
اگر روزیها جاری شود بر | اندازه آنچه شایسته است بنده

لَكانَ مَنْ يَخْدِمُ مُسْتَخْدَماً | وَغابَ نَحْسٌ وَبَدا سَعْدُ
هر آینه کسیکه خدمت کند باید خدمتکار دارنده باشد | و نهان شود بدی و ظاهر شود سعادت نیکبختی

وَاعْتَدَلَ الدَّهْرُ إِلى أَهْلِهِ | وَاتَّصَلَ السُّؤْدَدُ وَالمَجْدُ
و عدل ورزد روزگار بسوی اهل خود | و پیوسته باشد آقائی و بزرگواری

لكِنَّها تَجْري عَلى سَمْتِها | كَما يُريدُ الواحِدُ الفَرْدُ
لکن او جاری میشود بر روش خود | چنانکه میخواهد خدای یکتای تنها

لِبَعْضِهِمْ

لِلنّاسِ حِرْصٌ عَلَى الدُّنْيا بِتَبْذيرٍ | وَصَفْوُها لَكَ مَمْزوجٌ بِتَكْديرٍ
مر مردم را حرص است بدنیا بزیاد دستی و اسراف | و حال آنکه خالص او آمیخته است ترا بتیرگی

كَمْ مِنْ مُلِحٍّ عَلَيْها لا تُساعِدُهُ | وَعاجِزٍ نالَ دُنْياهُ بِتَقْصيرٍ
چه بسیار کوشش کند دنیا که مساعدت نمیکند او را | و چه ناتوانی که رسیده است بدنیای خود را بکوتاهی کردن

لَمْ يُرْزَقُوهَا بِعَقْلٍ حِينَ مَا رُزِقُوا — لَكِنَّهُمْ رُزِقُوا بِالْمَقَادِيرِ

روزی داده شده دنیا را هنگامیکه روزی داده شده — لکن ایشان روزی داده شده اند و را بتقدیر خداوند

وَقَالَ آخَرُ
وکفت دیگری

إِذَا أَذِنَ اللّٰهُ فِي حَاجَةٍ — أَتَاكَ النَّجَاحُ بِهَا يَرْكُضُ

هرگاه رخصت دهد خدا در برآوردن مطلبی — آید ترا فیروزی که او را همراه آورد بسوی تو

وَإِنْ أَذِنَ اللّٰهُ فِي غَيْرِهَا — أَتَى دُونَهَا عَارِضٌ يَعْرِضُ

وهرگاه اذن دهد خدا در غیر آن حاجت — آید نزد آن حاجت مانعی که منع کند

وَقَالَ آخَرُ

كَمْ مِنْ أَدِيبٍ فَطِنٍ عَالِمٍ — مُسْتَكْمِلِ الْعَقْلِ مُقِلٍّ عَدِيمٍ

چه قدر ادب آموز زیرک دانائی — تمام عقل که مفلس و بیچیز است

وَمِنْ جَهُولٍ يَكْثُرُ مَالُهُ — ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

و چه قدر نادانی که بسیار است مال او — این تقدیر خداوند غالب داناست

أَيْضاً مَنْسُوبٌ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

نیز نسبت داده شده است بسوی امیر المؤمنین ع

مَا أَحْسَنَ الدِّينَ وَالدُّنْيَا إِذَا اجْتَمَعَا — لَا بَارَكَ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا بِلَا دِينٍ

چه نیکوست دین و دنیا هرگاه جمع شوند باهم — و مبارک نگرداند خدا دنیای بی وجود دین را

لَوْ كَانَ بِاللُّبِّ يَزْدَادُ اللَّبِيبُ غِنًى — لَكَانَ كُلُّ لَبِيبٍ مِثْلَ قَارُونٍ

اگر بعقل زیاده میشد عاقلرا توانگری — هرآینه بود هر عاقلی مثل قارون

لٰكِنَّمَا الرِّزْقُ بِالْمِيزَانِ مِنْ حَكَمٍ — يُعْطِي اللَّبِيبَ وَيُعْطِي كُلَّ مَأْفُونٍ

لکن رزق و روزی باندازه از حاکمیست — عطا میکند خدا عاقل را و عطا میکند هر نادانی را

لِيَحْيَى بْنِ سَاعِدٍ الْمَرْوَزِيِّ

تَبَارَكَ مَنْ أَجْرَى الْأُمُورَ بِحِكْمَةٍ — كَمَا شَاءَ لَا ظُلْماً أَرَادَ وَلَا هَضْماً

بزرگوار است کسیکه روا کرده کارها را بدانائی خود — بآنچه خواهد نه ستمی خواسته و نه ظلمی

فَمَا لَكَ شَيْءٌ غَيْرُ مَا اللّٰهُ شَاءَهُ — فَإِنْ شِئْتَ طِبْ نَفْساً وَإِنْ شِئْتَ مُتْ كَظْماً

پس نیست مر ترا چیزی غیر آنچه خدا خواسته — پس اگر خواهی خوش دار خود را و اگر خواهی بمیر از خشم

تَفِرُّ مِنَ الْقَضَاءِ وَلَسْتَ تَدْرِي — بِأَنَّ الْمَرْءَ فِي قَبْضِ الْقَضَاءِ

میگریزی از قضای خدا و نمیدانی — بآنکه مرد گرفتار است در پنجهٔ قضا و قدر

وتهنی

وتبرم في السموات القضايا / وأين مناص أرض من سماء

و استوار میکند در آسمان قضیه ها / و کجاست گریزگاه زمین از آسمان

الفصل الرابع في الشيب والشباب منسوب الى امير المؤمنين عليه السلام

فصل چهارم در پیری و جوانیست نسبت داده شده است بسوی امیر المؤمنین علیه السلام

خبت نار جسمي باشتعال مفارقي / فاظلم عيشي اذ اضاء شهابها

خاموش شد آتش تن من بسبب روشن شدن فرق من / پس تاریک گردید عیش مرا وقتیکه روشن شد ستاره های او

أيا بومة قد عششت فوق هامتي / على الرغم مني حين طار غرابها

ای جغدی که آشیان گرفتی بالای سر من / بر داغ سوزانی از من هنگامیکه پرید زاغ آن

رأيت خراب العمر مني فزرتني / ومأواك من كل الديار خرابها

دیدی خرابی عمر مرا پس زیارت کردی مرا / و منزل تو از هر آبادیها خراب اوست

أأنعم عيشا بعد ما حل عارضي / طلائع شيب ليس يغني خضابها

آیا گوارا خواهد زندگانی من بعد از آنکه فرود آمد رخسارم / طلیعهای پیری که سود ندارد خضاب کردن آنها

إذا اصفر وجه المرء وابيض رأسه / تنغص من ايامه مستطابها

هرگاه زرد گشت روی مرد و سفید شد سرش / ناگوار و تیره گشت از روزگار او خوش آن

ايضا منسوب اليه عليه السلام

نیز نسبت داده شده است بسوی آنحضرت ع

الى م تجر اذيال التصابي / وشيبك قد نضا برد الشباب

تا چه وقت میکشی دامنهای عشقبازی و کودکی را / و پیری تحقیق که کنده است جامه جوانی را

بلال الشيب في فوديك نادى / بأعلى الصوت حي على الذهاب

مؤذن پیری در دو جانب سر تو فریاد کرد / به بلندترین آوازی که بشتاب بر رفتن

قال بعضهم

و گفته است بعض ایشان

عريت عن الشباب وكان غضا / كما يعرى عن الورق القضيب

برهنه شدم از جوانی و بود آن جوانی تازه / چنانکه برهنه میشود از برگ شاخ درخت

ونحت على الشباب بدمع عيني / فما نفع البكاء ولا النحيب

و نوحه کردم بر جوانی باشک چشم / پس نفع نبخشید گریه و زاری

فيا ليت الشباب يعود يوما … فأخبره بما فعل المشيب

پس ای کاش جوانی برگشت روزی … پس خبر میدادم اورا بآنچه کرده است پیری

قال آخر

وگفته است دیگرے

قال لي من رأى صباح مشيبي … عن شمال من لمتي ويمين

گفت مرا کسیکه دید بامداد پیری را … از سمت چپ موی من وطرف راست او

أي شيء هذا فقلت مجيبا … ليل شك محاه صبح يقين

چه چیز است این پس گفتم من در جواب … شب شک است که برطرف کرده است او را صبح یقین

قال آخر

عيرتني بالشيب وهو وقار … ليتها عيرت بما هو عار

سرزنش کرد مرا به پیری وحالیکه او بزرگواری بود … کاشکی او سرزنش کردی بآنچه او ننگ است

إن يكن شاب بعض لمة وجهي … فالليالي تزينها الأقمار

اگر پیر شد بعضی موی رخسارم … پس شبها زینت میدهد آنها را ماهها

قال آخر

وليس مشيبا ما ترون بعارضي … فلا تمنعوني أن أهيم وأطربا

نیست پیری آنچه می بینید بصورت من … پس منع مکنید مرا اینکه گرفتار شوم وبنشاط آیم

وما هو إلا نور ثغر لثمته … تعلق في أطراف شعري فألهبا

ونیست او مگر نور دندانی که بوسیدم اورا … چنگ زده است در کنارهای موی من پس زبانه کشیده است

وأعجبني التجنيس بيني وبينه … فلما تبدى أشنبا عدت أشيبا

قال آخر

أيا شيبتي دومي ولا تترحلي … وتيقني أني بوصلك مولع

ای پیری من پاینده باش وجدا مشو … ویقین کن که من بوصل تو حریص هستم

قد كنت أجزع من حلولك مرة … والآن من خوف ارتحالك أجزع

بودم که زاری میکردم از فرود آمدن تو مرتبه … واینک از بیم جدا شدن تو زاری میکنم

لعلقمة ابن عبدة

فإن تسألوني بالنساء فإنني … بصير بأدواء النساء طبيب

پس اگر سوال کنید مرا از زنها پس بدرستیکه من … بینا هستم بدواهای زنها وطبیب هستم

إذا شاب رأس المرء أو قل ماله
هرگاه پیر شود سر مرد یا کم شود مال او

فليس له في ودهن نصيب
پس مر او را در دوستی ایشان بهره نیست

يردن ثراء المال حيث علمنه
قصد میکنند بسیاری مال را در جایی که بدانند او را

وشرخ الشباب عندهن عجيب
و اول جوانی نزد آنها خوشتر آینده است

لابن الرومي

مر ابن رومی راست

إذا ما رأتك البيض صدت وربما
هرگاه ببینند مر ترا زنان سیم اندام روی بگردانند و بسا

غدوت وطرف البيض نحوك أصور
که صبح میکردی تو و چشم زنان سیم اندام بجانب تو مایل بود

وما ظلمتك الغانيات بصدها
و ظلم نکردند ترا نازنینان به روگردانیدنشان

وإن كان في أحكامها ما يجور
و هرچند که هست در حکمهای آنها آنچه که ظلم کننده است

أعد طرفك المرآة وانظر فإن نبا
بگردان چشم خود را بآینه و نگاه کن پس اگر مراتی نبا

بعينك عنك الشيب فالبيض أعذر
بچشم خود از تو پیری پس زنان سیم اندام معذورترند

إذا شنئت عين الفتى وجه نفسه
هرگاه دشمن دارد چشم جوان روی خود را

فعين سواه بالشنائة أجدر
پس چشم غیر او بدشمنی سزاوارتر است

للصنوبري

مر صنوبری راست

أبدى الغواني الصد والإعراضا
ظاهر نمودند نازنینان اعراض و روگردانیدن

لما رأين بعارضيك بياضا
چونکه دیدند به دو گونه رخسار سفیدی را

وغضضن عنك جفونهن وربما
و پوشانیدند از تو مژهای خود را و بسا بود

فلبن أحداقا إليك مراضا
که میگردانند چشمهای را بسوی تو که بیمار بودند چشمها

وقال آخر

و گفته است دیگری

أرى ألفات قد كتبن على رأسي
می بینم الفها را که نوشته شده اند بر سر من

بأقلام شيب في صحائف أنفاسي
بقلمهای پیری در ورقهای سیاهی من

فإن تسألوني من يخط حروفها
پس اگر سؤال کنید مرا که نوشته است حرفهای آنها را

فكف الليالي تستمد بأنفاسي
پس پنجه شبها مدد جسته است بنفس کشیدنهای من

جرى في خلود الغانيات لشيبتي ... قشعريرة من بعد لين وإيناس

ریحان شد در روهای نازنینان برای عارض من ... لرزشی بعد از نرمی و آرامی آنها

وقد كنت أجري في حشاهن مرة ... مجاري معين الماء في قضب الآس

وتحقیق بودم روان تو در دلهای آنها مرتبه ... مانند روانی آب گوارا در شاخه درخت آس

لعبد الرحمن العتبي

مر عبد الرحمن عتبی راست

رأين الغواني الشيب لاح بمفرقي ... فأعرضن عني بالخدود النواضر

و دیدند از نینان پیری را که پیدا شده بود بر سر من ... پس رو گردانیدند از من به روهای خوب خود

وكن إذا أبصرنني أو سمعنني ... سعين فرقعن الكوى بالمحاجر

و بودند که هرگاه که می دیدند مرا یا می شنیدند از من ... کوشش می کردند پس می پوشیدند روزنهای را بگوشه چشم

وقال القراطيسي

و گفته است قراطیسی

جارية أعجبها حسنها ... ومثلها في الناس لم يخلق

یک کنیزکی که خوش آینده بود نیکویی او ... و مانند او در مردم آفریده نشده بود

خبرتها أني محب لها ... فأقبلت تضحك من منطقي

خبر دادم او را اینکه من دوستم او را ... پس رو کرد که میخندید از گفتگوی من

والتفتت نحو فتاة لها ... كالغصن الريان في قرطق

و التفات کرد جانب جوان زنی که همراه او بود ... مانند شاخه سیراب در پیراهنی

قالت لها قولي لهذا الفتى ... انظر إلى وجهك ثم اعشق

گفت مر او را که بگو با این جوان ... نگه کن بر روی خود پس عاشق شو

لأبي دلف العجلي

مر ابی دلف عجلی راست

نظرت إلي بعين من لم يعدل ... لما تمكن طرفها من مقتلي

نگه کرد معشوقه بسوی من بچشم کسیکه عدالت نکند ... چونکه توانا شد چشم او از کشتن من

لما تبسم بالمشيب مفارقي ... صدت صدود مفارق متحمل

چونکه خندید با پیری فرقهای سرم ... رو گردانید رو گردانیدن جدا شونده تحمل کننده

جعلوا

فجعلت أطلب وصلها بتعطف ... والشيب يغمزها بأن لا تفعلي

پس قرار دادم که طلب میکردم وصلش را بمهربانی ... و پیری میگوشه چشم میزد باینکه وصل مخواه

لعامر بن الطفيل في اعتذار الشيب

مر عامر پسر طفیل راست در عذر خواستن از پیری

وما شاب رأسي من سنين تتابعت ... عليه ولكن شيبته الوقائع

و پیر نشد سر من از سالهائی که پیاپی آمد ... بر او ولیکن پیر کرد آنرا واقعها

أيدعونني شيخا وقد عشت حقبة ... وهن من الأزواج نحوي نوازع

آیا میخوانند مرا پیر و بر آنکسی که زنده کرده‌ام ... و آن زنها از شوهرها بجانب من کشنده شده

لأبي الحسن علي بن محمد التهامي

مر ابی الحسن پسر محمد تهامی راست

صدت وإن عاد روض الرأس ذا زهر ... الشيب عندك ذنب غير مغتفر

رو گردانیدی اگر برگشت مرغزار سر باشکوفه سفیدی ... پیری نزد تو گناه است که آمرزیده نشود

لا تزدري بياض الشيب إن له ... في أعين الغيد مثل الوخز بالإبر

بسیار میازار سفیدی پیری بدرستیکه مر او راست ... در چشمهای نازک بدنان مانند نیش سوزن

لإسحق بن إبراهيم الموصلي

مر اسحق پسر ابراهیم موصلی راست

تولى شبابك إلا قليلا ... وحل المشيب فصبرا جميلا

پشت کرد جوانی تو مگر اندکی ... و فرود آمده است پیری پس صبر کردن نیکو

ولما رأى الغانيات المشيب ... قطعن بعونك طرفا كحيلا

وچون دیدند نازنینان پیری را ... بریدند از تو چشم سرمه کشیده را

سأندب عهدا مضى للصبا ... وأبكي الشباب بكاء طويلا

زود باشد که زاری کنم روزگار کودکی که گذشت ... و بگریم مر جوانی را گریستن درازی

لابن المعتز

مر ابن معتز راست

قد جف مني طريق اللهو واعتذرت ... إلى الشفاه يدي والكأس تبتدر

تحقیق که خشک شد از من راه بازی و عذر خواست ... بسوی لبها دست من و حال که جام پیشی میگرفت

وَقَدْ تَمَاسَكْتُ عَنْ جَهْلِي أَحْكَمَنِي ... أَطْوَارُ دَهْرٍ لَهَا فِي مَفْرِقِي أَثَرُ

وتحقیق که خودداری داشتم از نادانی خود و استوار کرد مرا ... دورهای روزگار که مرا ورا است در سر موی علامت

وَكَيْفَ أَغْتَرُّ بِالدُّنْيَا وَقَدْ ضَحِكَتْ ... سِنُّ النُّهَى وَتَجَلَّى عَنِّيَ السُّكْرُ

وچگونه فریفته شوم بدنیا در حالتیکه خندیده است ... دندان عقل من و روشن شد و بیرون رفت از من سکر

لِأَبِي الْحَسَنِ ابْنِ الْخَيَّاطِ الرَّبَعِي

مر ابی الحسن پسر خیاط ربعی راست

رُدَّ عَنِّي كَأْسَ الْمُدَامِ خَلِيلِي ... إِنَّ نَفْسِي صَارَتْ عَلَيَّ حَسِيبِي

برگردان از من جام شراب را ای دوست ... بدرستیکه گشته است نفس من

وَبَدَتْ شَيْبَتِي وَتَمَّ شَبَابِي ... وَانْتَهَى عَاذِلِي وَنَامَ رَقِيبِي

وظاهر شد پیری من و تمام شد جوانی من ... و بآخر رسید ملامت گوی من و خوابید نگهبان من

وَتَجَنَّبْتُ عَنْ طَرِيقِ الْغَوَانِي ... وَالتَّصَابِي وَقُلْتُ يَا نَفْسُ تُوبِي

و دوری کردم از راه نازنینان ... و عشقبازی و گفتم ای نفس توبه کن بسوی خدا

وَقَالَ آخَرُ

و گفته است دیگری

اَلشَّيْبُ كُرْهٌ وَأَكْرَهُ أَنْ يُفَارِقَنِي ... أَعْجِبْ بِشَيْءٍ عَلَى الْبَغْضَاءِ مَوْدُودُ

پیری دلخواه نیست و خوش ندارم که از من جدا شود ... تعجب کن برای چیزی که بر دشمنی دوست داشته شده است

يَمْضِي الشَّبَابُ وَيَأْتِي بَعْدَهُ بَدَلٌ ... وَالشَّيْبُ يَذْهَبُ مَفْقُودًا بِمَفْقُودِ

میگذرد جوانی و می آید بعد از او عوضی ... و پیری میبرد فانی شده را بفانی شده

اَلْفَصْلُ الْخَامِسُ فِي التَّوَكُّلِ وَتَفْوِيضِ الْأَمْرِ إِلَى اللهِ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

فصل پنجم در توکل کردن و واگذاشتن امر بسوی خدا مر امیر المؤمنین علیه السلام راست

اِغْنَ عَنِ الْمَخْلُوقِ بِالْخَالِقِ ... تَغْنَ عَنِ الْكَاذِبِ بِالصَّادِقِ

بی نیاز شو از مردم بخداوند حق ... تا بی نیاز شوی از دروغگوی براستگوی

وَاسْتَرْزِقِ الرَّحْمٰنَ مِنْ فَضْلِهِ ... فَلَيْسَ غَيْرُ اللهِ بِالرَّازِقِ

و بجوی رزق و روزی را از فضل خداوند ... پس نیست جز خداوند روزی دهنده

مَنْ ظَنَّ أَنَّ الرِّزْقَ فِي كَفِّهِ ... فَلَيْسَ بِالرَّحْمٰنِ بِالْوَاثِقِ

کسیکه گمان کند اینکه روزی در دست او است ... پس نیست بخداوند اعتماد کننده

ابتغاء

ايضاً له عليه السلام

نيز مر او راست عليه السلام

لا تخضعنّ لمخلوقٍ على طمعٍ ... فإنّ ذلك وهنٌ منك في الدّين

فروتنی مکن مر بنده را برای طمع ... پس بدرستیکه این سستی در دین تو است

واسترزق الله ممّا في خزائنه ... فإنّما الأمر بين الكاف والنّون

وبجوی روزی را از خداوند از آنچه در خزینه‌های او ... پس بدرستیکه امر خدا میانهٔ کاف و نون است

إنّ الّذي أنت ترجوه وتأمله ... من البريّة مسكين بن مسكين

بدرستیکه آن کسیکه امید و آرزو داری ورا ... از مردم بی چیز پسر بی چیز است

لابي الحسن الرّبعي

مر ابي الحسن ربعی راست

الله فاسئل يجُد عليك فقد ... يمنع منك الجواد ما هب

خدا را سؤال کن تا ببخشد بر تو پس گاهی ... باز میدارد از تو صاحب جود آنچه را که می‌بخشد

قد يعثر الجدّ بالحريص على الحر ... مان والحرص جاهدٌ كلِب

گاهی میغزاند کوشش صاحب حرص را بر نا امیدی ... و حرص کوشش کننده و اهتمام کننده است

ويرزق الحظّ ذو التوكّل والر ... فق ومن لا يكدّه طلب

و روزی داده میشود بروزی صاحب توکل ... و مدارا و کسیکه بتعب نینداخته باشد او را جستن روزی

لابن الخطيب

مر ابن خطيب راست

توكّل على الرّحمن في الأمر كلّه ... فما خاب حقّاً من عليه توكّلا

توکل کن بر خداوند در همه کاری ... پس نا امید نکرد خدا براستی کسی را که براو توکل کرد

وكن واثقاً بالله واصبر لحكمه ... تنال الّذي ترجوه منه تفضّلا

وباش اعتماد کننده بخدا و شکیبائی کن مر تقدیر او را ... تا برسی بآنچه از او امید داری بتفضل و رحمت او

تتمّة أشعار تجري مجرى الأمثال نذكر ما أخرجه الصاحب بن عبّاد من أشعار المتنبّي في الأمثال
الخاتمة في الأبيات الّتي تجري مجرى الأمثال ونحن نذكر بعض ما أخرجه الصاحب إسمعيل بن عبّاد من أشعار المتنبّي

خاتمهٔ کتاب در اشعاری است که بمنزله جاری مجرای مثلها باشد و ما ذکر میکنیم پاره‌ای را که صاحب بن عباد از اشعار متنبی در بیان آورده [illegible]

فعُد بها لا عدمتها أبداً ... خير صلات الكريم أعودها

پس اعاده فرما صله‌ها را که نایاب مگردد آنها را ... بهترین بخششهای کریم عود کننده‌تر او است

تيممت شاسع داري عن نيته ... إن المحب على البعاد يزور

قصد کردم سرای دور شدن را از نیت و اراده ... هر آینه دوست بر دوری زیارت میکند

لو كان سكناي فيه منقصة ... لم يكن الدر ساكن الصدف

اگر باشد منزل و قرار من در آنجا نقصی ... نبودی مروارید آرام گیرنده در صدف

إذا قيل رفقا قال للحلم موضع ... وحلم الفتى في غير موضعه جهل

هرگاه گفته شود مدارا کن گوید مر بردباری را جایگاهی است ... و حلم بردباری جوانمرد در غیر مقام خود نادانی است

غير اختيار قبلت برك بي ... والجوع يرضي الأسود بالجيف

قبول کردم نیکی ترا بجز نه از روی اختیار ... و گرسنگی خوشنود میسازد شیرها را بمردارها

ودهر ناسه ناس صغار ... وإن كانت لهم جثث ضخام

و روزگاریست که مردم او مردم کوچکند ... و هرچند که مر ایشان راست کالبدهای سطبر بزرگ

خليلك أنت لا من قلت خلي ... وإن كثر التجمل والكلام

دوست تو تویی نه کسی که تو گوئی آن دوست است ... و هرچند بسیار باشد خودآرائی و گفتگو

وما كل بمعذور ببخل ... ولا كل على بخل يلام

و نیست هر کسی به بخل کردن معذور ... و نه هر کسی بر بخل کردن سرزنش میشود

وقبض نواله شرف وعز ... وقبض نوال بعض القوم ذام

و گرفتن بخشش او بزرگواری و عزت است ... و گرفتن بخشش بعضی گروه عیب است

أقامت في الرقاب له أياد ... هي الأطواق والناس الحمام

هر پادشاهیست در گردنها برای او نعمتهائی ... که آنها گردن بند میباشند و مردم کبوترانند

ومن يك ذا فم مر مريض ... يجد مرا به الماء الزلالا

و کسیکه بوده باشد صاحب دهن تلخ ناخوش ... مییابد تلخ با آن دهن آب زلال صاف را

ذل من يغبط الذليل بعيش ... رب عيش أخف منه الحمام

خوار است کسیکه رشک میبرد بشخص خوار در زندگانی ... بسا زندگانی که سبکتر است از وی مرگ

من يهن يسهل الهوان عليه ... ما لجرح بميت إيلام

کسیکه خوار است آسان میشود خواری برو ... نیست زخم زدن مرده را درد رساننده

وربما فارق الإنسان مهجته ... يوم الوغى غير قال خشية العار

و بسا هست که مفارقت کرده است انسان جان خود را ... روز جنگ از ترس ننگ نه از دشمنی با جان

افاضل

أَفَاضِلُ النَّاسِ أَغْرَاضٌ لِذَا الزَّمَنِ
بزرگواران مردم چو غرضه برای این روزگار
يَخْلُو مِنَ الهَمِّ أَخْلَاهُمْ مِنَ الفِطَنِ
تهی باشد از اندوه تهی تر آنها از زیرکی و فطانت

وَمِنْ نَكَدِ الدُّنْيَا عَلَى الحُرِّ أَنْ يَرَى
واز سختی دنیا بر آزاد مرد اینست که بیند
عَدُوًّا لَهُ مَا مِنْ صَدَاقَتِهِ بُدُّ
دشمن خود را که نیست از دوستی او چاره

فَمَا فِي سَجَايَاكُمْ مُنَازَعَةُ العُلَى
پس نیست در طبیعتهای شما منازعه بلندی و رفعت
وَلَا فِي طِبَاعِ التُّرْبَةِ المِسْكُ وَالنَّدُّ
ونه در طبیعت خاک است مشک و بوی خوش

ضُرُوبُ النَّاسِ عُشَّاقٌ ضُرُوبًا
اقسام مردم عاشقند اقسام مردم را
فَأَعْذَرُهُمْ أَشَفُّهُمْ حَبِيبًا
پس معذورترین آنها سوخته ترین آنهاست از جهت محبوب

وَذُو العَقْلِ يَشْقَى فِي النَّعِيمِ بِعَقْلِهِ
و صاحب عقل بدبخت میشود در نعمت بدانائی خود
وَأَخُو الجَهَالَةِ فِي الشَّقَاوَةِ يَنْعَمُ
و نادان در بدبختی کامرانی میکند

وَالظُّلْمُ مِنْ شِيَمِ النُّفُوسِ فَإِنْ تَجِدْ
و ستم از طبیعت مردم است پس اگر یابی
ذَا عِفَّةٍ فَلِعِلَّةٍ لَا يَظْلِمُ
پارسائی را پس بجهة سببیست که ستم نمیکند

وَمِنَ العَدَاوَةِ مَا يَنَالُكَ نَفْعُهُ
و پاره از دشمنی است که میرسد ترا سود او
وَمِنَ الصَّدَاقَةِ مَا يَضُرُّ وَيُؤْلِمُ
و پاره از دوستی است که زیان میرساند و بدرد می‌آورد دوست را

وَمَا كُلُّ سَيْفٍ يَقْطَعُ الهَامَ حَدُّهُ
و نیست هر شمشیری که ببرد سرها را تیزی او
وَتَقْطَعُ لَزْبَاتِ الزَّمَانِ مَكَارِمُهْ
و جدا کننده سختیهای روزگار را کرمهای او

وَمَنْ لَمْ يَعْشَقِ الدُّنْيَا قَلِيلًا
و کسیکه عاشق نباشد دنیا را کم است
وَلَكِنْ لَا سَبِيلَ إِلَى وِصَالِ
و لیکن نیست راهی بسوی وصال او

وَلَوْ كَانَ النِّسَاءُ كَمَنْ فَقَدْنَا
و اگر باشند زنان مانند آنزن که گم کردیم او را
لَفُضِّلَتِ النِّسَاءُ عَلَى الرِّجَالِ
هر آینه زیادتی داشته شدی زنان بر مردان

وَمَا التَّأْنِيثُ عَيْبًا لِاسْمِ شَمْسٍ
و نیست نام زنی ننگ مر اسم آفتاب را
وَلَا التَّذْكِيرُ فَخْرًا لِلْهِلَالِ
و نیست نام مردی فخر مر ماه نو را

فَإِنْ تَفُقِ الأَنَامَ وَأَنْتَ مِنْهُمْ
پس اگر برتری می‌یابی مردم را و حال آنکه تو از ایشانی
فَإِنَّ المِسْكَ بَعْضُ دَمِ الغَزَالِ
پس بدرستیکه مشک پاره از خون آهوست

أَعْلَى المَمَالِكِ مَا يُبْنَى عَلَى الأَسَلِ
بلندترین مملکتها آنست که بنیاد کرده شود با نیزه
وَالطَّعْنُ عِنْدَ مُحِبِّيهِنَّ كَالقُبَلِ
و ضرب نیزه نزد دوستداران آنها مانند بوسهاست

أعاذك الله من سهامهم | ومخطئ من رميه القمر
پناه داد ترا خدا از تیرهای آنها | و خطا کننده است کسیکه تیر اندازد ماه است

وهل تغني الرسائل في عدو | إذا ما لم يكن ظبى رقاقا
و آیا چه بی‌نیاز میکند نوشتها در فرستادها در دشمنی | هرگاه دفعه نکند و نپوشاند شمشیرهای نرم و نازک را

من يعرف الشمس لا ينكر مطالعها | أو يبصر الخيل لا يستكرم الرمكا
کسیکه شناسد آفتاب را انکار نمیکند طلوع کردنش را | یا بنگرد اسبان را گرامی نمیدارد مادیانها را

ليس الجمال لوجه صح مارنه | أنف العزيز بقطع العز يجتدع
نیست زیبائی مر روئی را که درست باشد نرمی بینی او | بینی عزیز به بریدن عزت بریده میشود

من كان فوق محل الشمس موضعه | فليس يرفعه شيء ولا يضع
کسیکه باشد بالای جایگاه آفتاب جای او | پس بلند نمیکند او را چیزی و پست نمیکند

إن السلاح جميع الناس تحمله | وليس كل ذوات المخلب السبع
بدرستیکه اسباب جنگ همه مردم بر میدارند | و نیست همه صاحب چنگ درنده

بذا قضت الأيام ما بين أهلها | مصائب قوم عند قوم فوائد
باین حکم کرده است روزگار میان خود | که مصیبتهای گروهی نزد گروهی فائده است

وكل يرى طرق الشجاعة والندى | ولكن طبع النفس للنفس قائد
و هر کو می‌بیند راههای دلیری و سخاوت را | و لکن طبیعت نفس مر نفس را قائد و پیشرو است

وقد فارق الناس الأحبة قبلنا | وأعيا دواء الموت كل طبيب
و براستی جدائی کردند مردم از دوستان پیش از ما | و عاجز شده است از دوای مرگ هر طبیبی

وفي تعب من يحسد الشمس ضوءها | ويجهد أن يأتي لها بضريب
و در رنج است کسیکه رشک میبرد بر روشنی آفتاب | و کوشش کند که آورد مانند و همتای او را

ومن صحب الدنيا طويلا تقلبت | على عينه حتى يرى صدقها كذبا
و کسیکه همراهی کند دنیا را اندکی دیگرگون شد | بر چشم او تا که می‌بیند راستی او را دروغ

إذا رأيت نيوب الليث بارزة | فلا تظنن أن الليث يبتسم
هرگاه بینی دندانهای شیر را آشکار و هویدا | پس مپندار البته که شیر میخندد

وما ثناك كلام الناس عن كرم | ومن يسد طريق العارض الهطل
و برنگردانید ترا سخن مردم از کرم و بخشش | و کی می‌بندد راه باران فرود تبنده را

وإذا

وليس يصح في الأفهام شيء ... إذا احتاج النهار إلى دليل

و درست نباشد در دانش چیزی ... هرگاه محتاج باشد روز روشن بسوی رهنمائی

ومن كنت بحرا له يا علي ... لا يقبل الدر إلا كبارا

وکسیکه تو دریای وی هستی یا علی ... قبول نکند مروارید را مگر بزرگ آنها را

إذا أنت أكرمت الكريم ملكته ... وإن أنت أكرمت اللئيم تمردا

هرگاه تو گرامی داری کریم را مالک شوی او را ... اگر تو گرامی داری دنی و پست را گردنکشی کند

وقيدت نفسي في ذراك محبة ... ومن وجد الإحسان قيدا تقيدا

و در بند کردم جانم را در بلندی تو از دوستی ... وکسیکه یابد نیکی را بند می در بند آید

على قدر أهل العزم تأتي العزائم ... وتأتي على قدر الكرام المكارم

براندازهٔ اهل عزامت می آید عزامها ... و می آید بر اندازهٔ بزرگواران بزرگواریها

ومن طلب الفتح الجليل فإنما ... مفاتيحه البيض الخفاف الصوارم

وکسیکه خواهد فیروزی و فتح بزرگ را پس بدرستیکه ... کلیدهای او شمشیرهای سبک برنده است

وما تنفع الخيل الكرام ولا القنا ... إذا لم يكن فوق الكرام كرام

و سود نمی بخشد اسبان نیکو و نه نیزه ها ... هرگاه نباشد بالای اسبان نیکو مردان نیک

وما الحسن في وجه الفتى شرف له ... إذا لم يكن في فعله والخلائق

و نیست خوبی و حسن در روی جوان شرف برای او ... هرگاه نباشد نیکی در کردار او و خلاق او

آلة العيش صحة وشباب ... فإذا وليا عن المرء ولى

اسباب زندگی تندرستی است و جوانی ... پس هرگاه پشت کنند از مرد پشت کند او

أبدا تسترد ما تهب الدنيا ... فيا ليت جودها كان بخلا

همیشه برمیگرداند آنچه را که می بخشد دنیا ... پس ای کاش بخشش او بود بخل و خست

لولا العقول لكان أدنى ضيغم ... أدنى إلى شرف من الإنسان

اگر نبودند عقلها هرآینه بود پست ترین شیری ... نزدیکتر بسوی بزرگواری از آدمیزاد

زودينا من حسن وجهك ما ... دام فحسن الوجوه حال تحول

توشه ده ما را از نیکوئی روی خود مادامیکه ... هست پس نیکوئی رویها حالیست که دگرگون میگردد

وإن تكن تغلب الغلباء عنصرها ... فإن في الخمر معنى ليس في العنب

و اگر باشد که غالب شود عنصر او را بزرگی وی فقط ... پس بدرستیکه در شراب معانیست که نیست در انگور

وَلَا تُعِزَّ عَدُوًّا أَنْتَ قَاهِرُهُ ... فَإِنَّهُنَّ يَصِدْنَ الصَّقْرَ بِالْخَرَبِ

و عزت مکن دشمنی را که تو غالب شونده اورا ... بسبب آنکه آنها شکار میکنند باز را بو بره نه

إِذَا كُنْتَ تَرْضَى أَنْ تَعِيشَ بِذِلَّةٍ ... فَلَا تَسْتَعِدَّنَّ الْحُسَامَ الْيَمَانِيَا

هرگاه تو خوشنود شوی که زندگی کنی بخواری ... پس مهیا مساز شمشیرهای یمانی را

فَلَا مَجْدَ فِي الدُّنْيَا لِمَنْ قَلَّ مَالُهُ ... وَلَا مَالَ فِي الدُّنْيَا لِمَنْ قَلَّ مَجْدُهُ

پس نیست بزرگواری در دنیا مر کسی را که اندکست مال او ... و نیست مالی در دنیا مر کسی را که اندکست مال او

وَفِي النَّاسِ مَنْ يَرْضَى بِمَيْسُورِ عَيْشِهِ ... وَمَرْكُوبُهُ رِجْلَاهُ وَالثَّوْبُ جِلْدُهُ

و در مردم کسی است که خوشنود است باندکی گذران خود ... و اسب سواری او دو پای او و جامه او پوست او

وَمَا الصَّارِمُ الْهِنْدِيُّ إِلَّا كَغَيْرِهِ ... إِذَا لَمْ يُفَارِقْهُ النِّجَادُ وَغِمْدُهُ

و نیست شمشیر هندی مگر مانند غیر خود ... هرگاه جدا نشود از بند و غلاف خود

وَمَا مَنْزِلُ اللَّذَّاتِ عِنْدِي بِمَنْزِلٍ ... إِذَا لَمْ أُبَجَّلْ عِنْدَهُ وَأُكَرَّمِ

و نیست منزلگاه لذتها نزد من منزلگهی ... هرگاه احترام کرده نشوم نزد او و گرامی داشته نشوم

وَمَا كُلُّ هَاوٍ لِلْجَمِيلِ بِفَاعِلٍ ... وَلَا كُلُّ فَعَّالٍ لَهُ بِمُتَمِّمِ

و نیست هر دارای نیکوئی کننده آن ... و نیست هر کننده نیکی تمام کننده او

وَأَحْسَنُ وَجْهٍ فِي الْوَرَى وَجْهُ مُحْسِنٍ ... وَأَيْمَنُ كَفٍّ فِي الْوَرَى كَفُّ مُنْعِمِ

و نیکوتر روی در مردم روی نیکی کننده است ... و مبارکتر دست در مردم دست بخشنده است

أَعَزُّ مَكَانٍ فِي الدُّنَا ظَهْرُ سَابِحٍ ... وَخَيْرُ جَلِيسٍ فِي الزَّمَانِ كِتَابُ

عزیزتر جایگهی در دنیا پشت اسب تیزرو است ... و بهتر همنشینی در روزگار کتاب است

أَيَا أَسَدًا فِي جِسْمِهِ رُوحُ ضَيْغَمٍ ... وَكَمْ أُسُدٍ أَرْوَاحُهُنَّ كِلَابُ

ای شیر بچه در بدن اوست جان شیر ... و چه قدر شیرها که جانهای آنها جان سگ است

الْعَبْدُ لَيْسَ لِحُرٍّ صَالِحٍ بِأَخٍ ... لَوْ أَنَّهُ فِي ثِيَابِ الْحُرِّ مَوْلُودُ

و بنده نیست مر آزاد مرد نیکوکار را برادر ... اگر چه باشد او را جامه آزاد زاینده شده

وَلَمْ تَزَلْ قِلَّةُ الْإِنْصَافِ قَاطِعَةً ... بَيْنَ الْأَنَامِ وَلَوْ كَانُوا ذَوِي رَحِمِ

و همیشه کمی انصاف جدا کننده است ... میانه مردم را و هر چند که باشند خویشاوندان هم

تُرِيدِينَ لُقْيَانَ الْمَعَالِي رَخِيصَةً ... وَلَا بُدَّ دُونَ الشَّهْدِ مِنْ إِبَرِ النَّحْلِ

و اراده میکنی دیدن بلند پایها را ارزان ... و ناچار است نزد عسل از نیش زنبور

أولئك مطّارون والعام أغبر
اینها بارندگانند درحالیکه سال پر غبار و گرد است

من الجدب بسّامون والنوء أسفع
از قحطی خنده کنندگانند درحالیکه روز سیاه باشد

لهم شجر المرّان يغرس في الطلا
مر ایشانراست شجر مران که نشانیده میشود در گردنها

فيحمل أثمار المعالي ويونع
پس بر میدارد میوهای بلندیها و چیده میشود

أسنّتها نوّارها وثمارها
نیزهای آنها شکوفهای اوست و میوهاست او

جماجم والأغصان بوع وأذرع
کاسهای سرهاست و شاخهای او بازوهاست

ومصقولة تغشي العيون كأنها
و با جلا داده شده که مدهوش میکند دیدها را گویا

من الشمس طهرًا أو من الشيب تطبع
پرتویست از آفتاب بهر بیت و یا از پیری ساخته میشود

ترى كلّ درّيّ الفرند كأنّما
می‌بینی هر شمشیر درخشان جوهردار را که گویا

تناثر في متنيه عقد مقطّع
پراکنده شده در دو طرفش عقد مروارید بریده شده

ظماء إلى ماء الوريد وإنّها
تشنه است بسوی آب رگ گردن و او

ليطفى بها حرّ من الماء مترع
و روی نشانند تشنگی او نیزی کناری که از آب مملو و پرست

قواصد إلّا أنّهنّ حوائر
قصد کننده اند مگر اینکه آنها برگردنده اند

تئنّ على علاتها وهي توجع

أيضًا له في مدحه

نیز مراوراست در مدح او

طموح إلى العلياء تقدّم همّه
نگرنده است بسوی بلندی پیش است از همّت

على المجد حتى لا يرى متقدّما
بر بزرگواری تا که دیده نمیشود پیش افتاده از او

إذا لمحوا بالملك ثلمًا تبادروا
هرگاه نگرند بمملکت رخنه پیشی گیرند

إليه يرجون الصفيح المثلّما
بسوی او و بلرزه آورند صفحه رخنه کننده را

لهم دانت الأفلاك طوعًا وأظهرت
برای فرمان ایشان میگردد آسمان از روی طاعت و پدیدار شد

بخلعتهم في صفحة البدر ميسما
بخدمتگذاری آنها در صفحه روی ماه داغ و نشانه

رمى نظرة نحو العدا فتخاذلت
انداخت نگاهی جانب دشمنان پس سست و ضعیف شد

مفاصلهم فيها لحومًا وأعظما
رگهای آنها در گوشتها و استخوانها

وكرّ بها نحو البلاد فأصبحت
و مکرر نمود نگاه را بجانب شهرها پس باداد کرد شهرها

تمازجه العافين نهبًا مقسّما
که میآمیزند او را سؤال کنندگان غارت قسمت شده را

شمائل مدلول على طرق العلى | طلعن على افق المكارم انجما

شمائلی و خلقهای است که دراه معالی شده است | طلوع کردند بر افق آسمان بزرگواری در حالیکه ستاره بودند

اذا نسخت من سورة المجد آية | اتين بها وحيا من الدين محكما

هرگاه نسخ و زایل شود از سوره بزرگواری یک آیه | آوردند او را در حالیکه وحی استوار از دین است

اذا ما استقلت بالبراع بنانه | تأملت بحرا يمطر الدر خضرما

هرگاه تسلط یابد بقلم سر انگشت او | بنگری دریای بی پایانی که میبارد مروارید را

للطغرائي في مدح نظام الملك

مر طغرائی راست در مدح نظام الملک

غداة كساك الروض وهو منمنم | وليس له الا سماحك من وبل

بامداد کردی که پوشانید ترا مرغزار در حالیکه او منقش بود | و نیست مر او را بجز بخشش تو بارانی

رفلت بها في مثل اخلاقك التي | بها عاد شعب الملك ملتئم الشمل

خرامیدی در آن با مانند آن اخلاق خود که | بآن اخلاق برگشت شکافهای مملکت ملتئم و فراهم آمده

ومستعطف فضل العنان كأنها | يلاعب عطفيه سجوف من النخل

و بر میسر کردانید زیادتی دهنه و دوال را مثل انکه | بازی کند با اطراف خود سقفهای درخت خرما

محلى باذفاض النجوم معلق | عليه هلال الافق في موطن النعل

و زینت داده شده است بستارهای جنبنده و آویخته است | بر او ماه نو آسمان در جایگاه نعل

لطاف بهم صيد الملوك نواكسا | عيونهم يمشون هونا على رسل

مر اسب طوف کنند با او پادشاهان گردنکش در حالیکه سرزیر افکندند | چشمهای ایشان راه میروند از خواری بر همواری

يرومون تقبيل الركاب ودونه | اباء مطرح يطرد اليد بالرجل

عزم میکنند بوسیدن رکاب را و در نزد او | نه ای بلندی است که دور میکند دست را بپای خودش

منسوب الى امير المؤمنين علي عليه السلام في الاخلاق

منسوب است بسوی امیر المؤمنین علی ع این اشعار در اخلاق

اني امرؤ بالله عزتي كله | وورث المكارم آخري عن اولي

بدرستیکه من مردی هستم که از خداست عزت من همه عزتم | ارث برده است محاسن اخلاق را آخرین من از اول من

واذا صنعت صنيعة اتبعتها | بصنيعة اخرى وان لم اسئل

و هرگاه بجا آورم نیکی و احسانی را مکرر کنم او را | بنیکی و احسانی دیگر و اگرچه سؤال کرده نشوم

وانا

وَإِذَا يُصَاحِبُنِي رَفِيقٌ مُرْمِلٌ — آثَرْتُهُ بِالزَّادِ حَتَّى يَمْتَلِي

و چون همراهی نماید مرا رفیقی فقیر و بیچاره — توانگر گردانم او را از توشه تا آنکه بی نیاز گردد

وَإِذَا دُعِيتُ لِكُرْبَةٍ فَرَّجْتُهَا — وَإِذَا دُعِيتُ لِغَدْرَةٍ لَمْ أَفْعَلِ

و هرگاه خوانده شوم از برای حزنی و اندوهی اجابت کنم آنرا — و هرگاه خوانده شوم بجهة غدر دیگری بجا نمی‌آورم

وَإِذَا يَصِيحُ بِيَ الصَّرِيخُ لِحَادِثٍ — وَافَيْتُهُ مِثْلَ الشِّهَابِ الْمُشْعَلِ

و هرگاه صدا نماید مرا فریادرس خواننده بجهة وقوع حادثه — دریابم او را مانند تیر شهاب شعله زننده

وَأَعُدُّ جَارِي مِنْ عِيَالِي إِنَّهُ — اخْتَارَ مِنْ بَيْنِ الْمَنَازِلِ مَنْزِلِي

و میشمارم همسایه خود را از اهل و عیال خودم بدرستیکه او — اختیار کرده است از میان خانها و منزلها منزل مرا

الْبَابُ الثَّانِي فِي الْأَخْلَاقِ وَفِيهِ فُصُولٌ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِي حُسْنِ الْخُلُقِ وَالْمَدْحِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

باب دویم در اخلاق و در آن چند فصل است فصل اول در حسن خلق و مدح کرده شده است از امیر المؤمنین علیه السلام

إِنَّ الْمَكَارِمَ أَخْلَاقٌ مُطَهَّرَةٌ — فَالدِّينُ أَوَّلُهَا وَالْعَقْلُ ثَانِيهَا

بدرستیکه بزرگیها و بزرگ منشیها اخلاق پاکیزه است — پس دین اول آنهاست و عقل و خردمندی دویم آن

وَالْعِلْمُ ثَالِثُهَا وَالْحِلْمُ رَابِعُهَا — وَالْجُودُ خَامِسُهَا وَالْفَضْلُ سَادِسُهَا

و علم و دانش سوم است و حلم و بردباری چهارم آن — و جود و بخشش پنجم است و فضل و نصیب ششم آن

وَالْبِرُّ سَابِعُهَا وَالصَّبْرُ ثَامِنُهَا — وَالشُّكْرُ تَاسِعُهَا وَاللِّينُ بَاقِيهَا

و بر و نیکوئی هفتم آن است و صبر و شکیبائی هشتمین آن — و سپاس و شکر نهمین است و نرمی باقی آن

وَالنَّفْسُ تَعْلَمُ أَنِّي لَا أُصَدِّقُهَا — وَلَسْتُ أَرْشُدُ إِلَّا حِينَ أَعْصِيهَا

و نفس من میداند بدرستیکه من تصدیق نمیکنم او را بخواهشهای او — و نیستم من که بیابم راه راست مگر هنگامیکه نافرمانی کنم نفس را

مَنْسُوبٌ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

منسوب است بسوی حضرت ابی عبد الله الحسین علیه السلام

لَئِنْ كَانَتِ الْأَفْعَالُ يَوْمًا لِأَهْلِهَا — كَمَالًا فَحُسْنُ الْخُلْقِ أَبْهَى وَأَكْمَلُ

اگر بوده باشند کارها روزی زیبا برای اهل آن — کمال و تمامی پس بجا حسن خلق روشن‌تر و زیباتر و تمامتر است

مَنْسُوبٌ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

منسوب است این شعر بحضرت ابی عبد الله الحسین علیه السلام

لَوْ أَنَّنِي خُيِّرْتُ كُلَّ فَضِيلَةٍ — مَا اخْتَرْتُ غَيْرَ مَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ

اگر اگر من مخیر شوم همه فضیلتها را — اختیار نمیکنم بجز نیکوئی خلقها را

لبعضهم فی ذلک

مر بعضی شعرا راست در این معنی

جمیعاً ولاقهم بالطلاقه	الق بالبشر من لقیت من الناس
همه و ملاقات کن ایشانرا با انبساط و گشاده روئی	ملاقات کن بخوشروئی هر کسی راکه ببینی از مردمان
فان العبوس رأس الحماقه	ودع الشر والعبوس عن الخلق
پس بدرستیکه ترش روئی سر حماقت و نادانی است	و واگذار بدی و ترشروئی را از مردم

منسوب الی امیر المؤمنین علیه السلام

منسوبست این اشعار بسوی حضرت امیر المؤمنین علیه السلام

لیس التفاخر بالعلوم الفاخره	یا من تقاعد عن مکارم خلقه
نیست فخر نمودن بعلم و دانش بسیار	ای کسیکه اهمال مکند از محاسن و نیکوئی خلق خود
لم ینتفع بعلومه فی الآخره	من لم یهذب علمه اخلاقه
بهره ور نمیشود به دانشهای خود در آخرت	کسیکه پاکیزه نکند دانش او اخلاق و طبیعت او را

لمسلم بن عمرو الخاسر

از مسلم پسر عمرو خاسر است

فی وجهه شاهد من الخبر	لا تسئل المرء عن خلائقه
در روی او هویدا و ظاهر است از خبر دادن خلقش	مپرس مرد را از چگونگی اخلاق او

عن البحتری

از بحتری است

مسلمة عن کل عار و مأثم	سلام علی تلک الخلائق انها
مسلم و مبرّا اند از هر ننگ و عار و گناهی	درود باد براین مردمان بدرستیکه آنها

وقال بعضهم

و گفته است بعضی از شاعران

یکاد یقطر من ماء البشاشات	الق العدو بوجه لا قطوب له
نزدیک باشد که بچکد از آن روی آب خرمیها و انبساط	ملاقات کن دشمن را بروئی که نباشد مر آن روی را چین و گره
فی جسم حقد وثوب من مودات	فاحزم الناس من یلقی اعادیه
در بدنهای کینه و لباسهای از دوستیها	پس با حزم ترین مردم کسیست که ملاقات کند دشمنان خود را

منسوب

منسوب الى امير المؤمنين

منسوب است بحضرت امير المؤمنين

ومحترس من نفسه خوف زلة ... تكون عليه حجة هي ما هيا

و محفوظ داشنده است از نفس خود بيم خطا ولغزش را ... ميباشد براو برهاني و حجتي كه آن صدور لغزش است

وصان عن الفحشاء نفسا كريمة ... أبت همة إلا العلى والمعاليا

و نگاه داشته است از بديها نفس كريم خود را ... كه ابا و انكار دارد بديها را از روي همت مگر بزرگي و بلنديها

صبورا على ريب الزمان وصرفه ... كتوما لأسرار الضمير مداريا

با شكيبائي بر تهمت و شك روزگار و گردش زمانه ... پوشنده است مر نهانهاي باطن خود را و مدارا كننده است در تحمل

له همة تعلو على كل همة ... كما قد علا البدر النجوم الدراريا

مر او راست همتي كه بالا تري ميجويد بر همه همتها ... همچنانكه بتحقيق بلندي يافته است ماه چهارده بر ستارهاي روشن

لابي تمام الطائي

مر ابي تمام طائي راست

إن الكرام إذا ما أسهلوا ذكروا ... من كان يألفهم بالمنزل الخشن

بدرستيكه كريمان و بزرگان هرگاه بجيزي رسند كه سهل باشد ياد نمايند ... كسي را كه با ايشان الفت داشته است بمكان درشت ناهموار

لبعضهم

از بعضي شعرا است اين شعر

جمال أخي النهى كرم وفضل ... وليس جماله عرضا وطولا

جمال و نيكوئي صاحب عقلها بخشندگي و فضل است ... و نيست جمال و نيكوئي او بسبب عرض و طول قامت

وقال آخر في هذا المعنى

و گفته اند در اين معني ديگري

وما الحسن في وجه الفتى شرفا له ... إذا لم يكن في فعله والخلائق

و نيست نيكوئي در روي جوان شرفي از براي او ... هرگاه نباشد نيكي در كارهاي او و اخلاقش

لابن نباتة السعدي

مر پسر نباته سعدي راست

ولا تجعل الحسن دليلا على الفتى ... فما كل مصقول الحديد يماني

و قرار مده نيكي صورت را نشانه بر نيكوئي جوان ... پس نيست هر آهن جلا داده شده شمشير يماني

في الممدوح بمكارم الأخلاق قال بعضهم

در مدح کرده شدگان بنیکوئی اخلاق گفته اند بعضی از شعرا

وإذا المطيّ بنا بلغن محمدا — فظهورهن على الرجال حرام

وچون شتران ما را برسانند بمحمد — پس پشت آنها یعنی سواری شان بر مردان حرام است

قربننا من خير من وطئ الحصا — فلها علينا حرمة وذمام

نزدیک کردانیدند ما را نزد بهترین کسیکه قدم گذاشته است سنگریزه را — پس برای آنهاست بر ما حرمت و عهدی از سوار نشدن بر پشت آنها

من تخليص الرسائل لبعضهم

از کتاب تخلیص الرسائل از بعضی شعراست

إن المكارم قد بدا عنوانها — في وجهك المتبسم البراق

بدرستیکه مکارم و نیکیها بتحقیق ظاهر میشود عنوان و ابتدای او — در روی تو که خندان و درخشنده است

وكسيت من أنوار كل فضيلة — فغدوت مثل الشمس في الإشراق

و پوشانیده شده ئی از نورهای همه فضیلت — پس گردیده ئی مانند آفتاب در نور و روشنی

ومكارم الأخلاق قد لبستها — جددا فما الأخلاق بالأخلاق

و نیکی و مکارم اخلاق بتحقیق که پوشانیدی آنها را — جامه های تازه پس نیست نیکی اخلاق که کهنه شود

منه أيضا لبعضهم

از آن کتابست نیز بعضی از شاعران را

خصصت بآية الطبع الكريم — وحزت مناقب الشرف الجسيم

مخصوص شده بآیت و نشانه طبع کریم — و دارا گشته منقبتهای شریف بزرگ را

فهناك المهيمن ثم هنا — بما آتاك من خلق عظيم

پس گوارا کناد ترا خداوند مهیمن پس گوارا کناد — بآنچه داده است ترا از نیکی خلق بزرگ

من راحة الأسرار في ذلك

از کتاب راحة الاسرار است در این معنی

هش إذا نزل الوفود ببابه — سهل الحجاب مهذب الخدام

شاد و خندان است هرگاه فرود آیند واردان بر در خانه او — سهل و آسان حجاب و نیکو و پسندیده خدمتگذاران است

وإذا رأيت شقيقه وصديقه — لم تدر أيهما أخ الأرحام

و چون ببینی تو برادر او را و دوست او را — نمیدانی که کدام از ایشان برادر همشکمی رحم او میباشد